

Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ
Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ γ/γ = 175

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Νεοελληνικά 'Αναγνώσματα

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ
ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1969

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΔΩΡΕΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΝΕΟΛΟΓΙΣΜΑΤΑ

ΕΠΙΛΟΓΕΣ

ΕΠΙΛΟΓΕΣ

ΕΠΙΛΟΓΕΣ

Η 6 ΝΕΙ
Γ. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ, Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Καλαματιανός (Β).

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ

Ο. Ε. Δ. Β

αξι. αριθ. είσοδ. 3256 καθ. έτους 1969

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1969

002
4NE
ET2B
60

ΑΚΙΝΗΛΟΤΗΤΑ ΑΤΑΜΣΟΝΤΑΝΑ

ΤΟΜΟΣ Α

ΣΕΛΕΝ

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

1. ΠΡΟΣΦΑΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟ ΜΑΣ

Ἀφῆσες κάθε χώρα μακρινή καὶ κάθε γῆ,
ποῦ τῆς ζωῆς ὁ πόλεμος σ' ἐκράτει
καὶ πάνω στῶν ὠκεανῶν τὰ πλάτη
ἔτρεξες στῆς Πατρίδας τὴν κραυγή.

Ἦρθες ἀπὸ τὴ Ρούμελη καὶ τὸ Μωριᾶ,
μέσ' ἀπὸ τὰ λαγκάδια σου τ' ἀγαπημένα,
ἦρθες ἀπὸ τὰ νησιά τὰ μυροβολημένα
ποῦ λούζονται στὸ κύμα τοῦ βοριᾶ.

Ἦρθες καὶ μὲ τὸ χέρι σου τὸ στιβαρό,
ποῦ ἀκούραστο τὴ γῆ ὀργώνει,
ποῦ στὴν παλάμη του στενάζει τὸ τιμόνι,
φουχτώνεις τ' ὄπλο τὸ ἱερό.

Σὰν τὴν ἀνεμοζάλη, σὰν τὴν ἀστραπή,
γχερεμίζεις τῆς σκλαβιάς τὸ καταχθόνιο κτίριο
καὶ θεμελιώνεις μ' ἄσμα νικητήριο
τῆς λευτεριᾶς τὸν πύργο τὸ φωτολαμπή.

ὦ, πόσα χέρια ἀπλώνονται σὲ σένα,
καὶ πόσα μάτια σοῦ γελοῦνε δακρυσμένα !
Πόσες καρδιές μ' εὐγνωμοσύνη σ' εὐλογοῦνε
καὶ πόσα χεῖλη σ' ἀνυμνοῦνε !

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ

Τὸ νέον ἔτος 1941 ἀνατέλλει ὑπὸ συνθήκας ὅλως ἐξαιρετικὰς διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος. Χωρὶς νὰ προκαλέσωμεν, μᾶς ἐπεβλήθη ὁ πόλεμος, ὁ ὁποῖος, χάρις εἰς τὴν ἐνότητά τοῦ Λαοῦ, τὸ ὑψηλὸν φρόνημα καὶ τὴν γενναιότητα τῶν μαχομένων τέκνων τῆς Πατρίδος, ἀπέβη νικηφόρος. Χάρις εἰς ὅλα αὐτά, ἡ Ἑλλὰς ἐώρτασεν ἐλευθέρα καὶ πλήρης δόξης τὴν μεγάλην ἡμέραν τῆς Γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ νέον ἔτος πλήρης πίστεως καὶ ἐλπίδων. Διότι πιστεύομεν ὅτι ὁ ἀγὼν μας εἶναι δίκαιος καὶ ἱερός. Πιστεύομεν εἰς τὸ παρὸν καὶ εἰς τὸ μέλλον τοῦ Ἑθνους μας, εἰς τὸν ἱστορικὸν πολιτιστικὸν προορισμὸν του καὶ εἰς τὰ μεγάλα πεπρωμένα του. Καὶ ἔχομεν ἥμερον τὴν συνείδησιν ὅτι οὐδὲν τὸ ἄδικον κατ' οὐδενὸς ἐπράξαμεν, ἀλλὰ ἀγωνιζόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐγενεστέρων καὶ ὑψηλοτέρων ἠθικῶν ἀξιών.

Μὲ τοιαύτην πίστιν καὶ τοιοῦτον χαλύβδινον ἠθικὸν ὁ Λαὸς ἀντιμετώπισεν ὅλην τὴν σκληρότητα τοῦ ἀγῶνος, ὅλας τὰς δοκιμασίας τῶν ἀπανθρώπων ἐναερίων ἐπιδρομῶν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ μὲ ἐνδάκρεις τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τὰ ἄθῳα καὶ ἀνυπεράσπιστα θύματα ὑψώνει ὑπερηφάνως τὸ μέτωπον. Διότι εἰς τὰς ἀνάνδρους μεθόδους ἀντιτάσσει τὰ στήθη τῶν τέκνων του εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ὅπου καὶ μόνον στέφονται οἱ ἔντιμοι πολεμισταὶ καὶ οἱ γενναῖοι ἄνδρες.

Ὁ ἀγὼν μας θὰ εἶναι σκληρὸς, ἀλλὰ τὰ ἀποθέματα ἠθικοῦ ἀνεξάντλητα. Διότι λαὸς ἀποφασισμένος δι' ὅλα, ἐνθουσιούμενος τὰς μεγάλας παραδόσεις του καὶ ἔχων τόσον βαθέως ἐρριζωμένον τὸ συναίσθημα τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας δὲν κάμπτεται ποτέ. Στρατός, λαὸς, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, γέροντες καὶ παιδιὰ, ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, ὅλοι, ὡς εἷς καὶ μόνον ἄνθρωπος, ἓνα σκοπὸν βλέπομεν, ὑπὸ ἐνὸς κατεχόμεθα συναισθήματος καὶ ἀπὸ ἓν λαμπρότατον ὀδηγούμεθα ἄστρον : Τὴν Πατρίδα.

Ὅλοι μαζί στερρῶς ἠνωμένοι καὶ ἀλληλέγγυοι, ἀγωνιζόμεθα καὶ θὰ νικήσωμεν. Θεία πρόνοια μᾶς παραστέκει καὶ μὲ τὴν βοήθειαν αὐτῆς ὡς ὑπέρτατον ὄπλον, εἰσερχόμεθα εἰς τὸ νέον ἔτος.

Μὲ τὴν συγκίνησιν ἣ ὁποία συνέχει τὴν ψυχὴν μου δι' ὅσα μεγάλα καὶ ὑπέροχα συντελοῦνται, εὐχομαι πρὸς τὸν ἀγαπημένον μου λαὸν τὰς ἡμέρας τοῦ νέου τούτου ἔτους πλήρεις εὐτυχίας καὶ δόξης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β΄

ΣΤΗ ΓΕΦΥΡΑ ΤΟΥ ΔΕΒΟΛΗ

Ὁ Σπῦρος ἤθελε νὰ μπορούσε νὰ ἐμίκραινε, ἐκεῖ ποῦ ἦταν ἔτσι ἄσχημα κρυμμένος, πίσω ἀπὸ ἀραιὲς τοῦφες ἱτιᾶς. Ἀπέναντί του ἔστεκε ἰταλικὸ ἀπόσπασμα κι ἐφρουρούσε μιὰ γέφυρα· γῦρό του ἀπλωνόταν ἡ κοιλάδα τῆς Βίγλιστας καὶ τοῦ ἐφαινόταν ὅτι σ' ὅλον αὐτὸ τὸν ξεσκέπαστο κάμπο ἦταν ὁ μόνος Ἕλληνας, μέσα σὲ πολυἀριθμο πλῆθος Ἰταλῶν, ποῦ ὑποχωροῦσαν. Ἀπορούσε κι ὁ ἴδιος, πῶς εἶχε κατορθώσει νὰ πλησιάζῃ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Δεβόλη, χωρὶς νὰ τὸν ἀντιληφθῇ κανεὶς. Ἀλλὰ, τώρα, ποῦ ἔπρεπε νὰ πέσῃ στὸ νερὸ ἀπαράτηρητος, ἤθελε νὰ μπορούσε νὰ ἐγινόταν ἄφαντος, ἓνα τόσο δὰ μικρὸ χελικᾶκι. Τὸ ποτάμι ἐκυλοῦσε τὰ βρώμικα νερά του, χωρὶς θόρυβο κι αὐτὴ ἡ ἡσυχία ἐμπόδιζε τὸ Σπῦρο νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀποστολὴ του. Δὲν εἶχαν προφθάσει νὰ χορτάσουν οἱ φαντάροι τὴν κατάληψι τῆς Μόροβας, καὶ ἤρθε διαταγή, ἂν ὑπάρχῃ ἀνάμεσά τους κανένας δῦτης τὸ ἐπάγγελμα ἢ τοῦλάχιστον καλὸς κολυμβητής, νὰ παρυσιασθῇ στὸ συνταγματάρχη. Ὁ Σπῦρος ἐπῆγε στὴ Διοίκησι καὶ εἶπε πῶς ξέρεي κολύμπι.

Ὁ ἀσπρομάλλης συνταγματάρχης, ὅταν ἔβαλε τὰ γυαλιά του τὸν ἀνεγνώρισε :

— Ἐσύ εἶσαι, λοχία ; Ξέρεις καλὸ, μὰ καλὸ κολύμπι ;

— Εἴμαι ἀθλητὴς τῶν 400 μέτρων.

— Τί λές ; Τότε θὰ σὲ στείλω σὲ μιὰ σπουδαία ἀποστολὴ. Στὸ Δεβόλη ὑπάρχει γέφυρα, ποῦ μᾶς εἶναι ἀπαραίτητη, γιὰ νὰ περάσωμε τὸ πυροβολικὸ μας. Ἡ γέφυρα αὐτὴ εἶναι ὑπονομευμένη ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς. Ἐτοιμάζονται νὰ τὴν τινάζουν στὸν ἀέρα, γιὰ νὰ μᾶς σταματήσουν. Πρέπει λοιπὸν νὰ πάῃ κάποιος κολυμπῶντας κάτω ἀπὸ τὴ γέφυρα καὶ νὰ κόψῃ τὸ φυτίλι τῆς πυροδοτήσεως. Ἀναλαμβάνεις νὰ τὸ κάνῃς ἐσύ ;

— Μάλιστα, κύριε Διοικητά.

— Μπράβο ! Θὰ σοῦ δώσω ἀμέσως ζῶο νὰ σὲ κατεβάσῃ κάτω.

Ὁ συνταγματάρχης σηκώθηκε ὀρθὸς καὶ τοῦ εὐχήθηκε :

— Καλὴ ἐπιτυχία !

Καθισμένος τώρα ὁ Σπῦρος πίσω ἀπὸ τὶς ἱτιές, ἐλογάριαζε μὲ τί τρόπο θὰ ἔπεφτε στὸν ποταμό. Ἐβγαζε ἀργὰ - ἀργὰ τὶς ἀρβύλες του χωρὶς νὰ ξεκολλᾷ τὸ μάτι ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸ ἀπόσπασμα, ποῦ ἐφρουρούσε

τῇ γέφυρα καὶ πού ἐφαινόταν νὰ περιμένῃ νὰ περάσουν τὰ τελευταῖα τμήματα, γιὰ νὰ τὴν τινάξῃ στὸν ἀέρα. Μακριὰ ἀκούονταν πολυβόλα, ὕστερα ἐσώπαιναν καὶ πάλι σὲ λίγο ξανάρχιζαν.

Ἄμα ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὰ ροῦχά του ὁ Σπῦρος, ξαπλώθηκε στὴ μουσκεμμένη γῆ δίπλα στὸ νερὸ κι ἐπερίμενε εὐκαιρία νὰ κοιτάξουν ἀλλοῦ οἱ σκοποὶ, γιὰ νὰ γλυστρήσῃ στὸ Δεβόλη. Ἐκρίνε πῶς ἀπὸ 'κεῖ πού εὕρισκόταν, ἡ βουτιά θὰ ἦταν πολὺ μακριὰ γιὰ τὴν ἀναπνοή του κι ἔκοψε μὲ τὸ ψαλίδι πού ἐβαστοῦσε ἓνα καλάμι καὶ τὸ ἐκράτησε στὸ στόμα σὰν πίπα.

Ἐκείνῃ τῇ στιγμῇ ἐβούισαν ἀεροπλάνα καὶ καθὼς οἱ Ἱταλοὶ ἐσήκωσαν τὰ κεφάλια νὰ τὰ ἰδοῦν, ὁ λοχίας ἐπῆρε βαθεῖα ἀναπνοή, ἐμπῆκε στὸ ποτάμι ὅσο πιὸ ἀθόρυβα μπόρεσε κι ἄρχισε τὸ μακροβούτι του πρὸς τὴ γέφυρα. Δὲν ἐβλεπε τίποτα, γιατί τὸ νερὸ ἐκατέβαζε πολὺ χῶμα κι ἔτσι ἀναγκάστηκε νὰ ψάχνῃ μπροστά του μὲ τὰ χέρια καὶ νὰ προχωρῇ σιγά. Ψαχουλεύοντας, ἄλλοτε ἄγγιζε κάτι πράγματα μαλακὰ πού θὰ μπορούσε νὰ ἦσαν πτώματα, ἄλλοτε κούτσουρα καὶ ρίζες δένδρων. Τέλος, ὅταν ἐκόντευε πιά ν' ἀδειάσῃ τὸ στήθος του ἀπὸ ἀέρα, εὗρῃκε τὴ βάσι τῆς γέφυρας κι ἐσταμάτησε. Ἐβγάλε ἔξω ἀπ' τὸ νερὸ τὸ καλάμι του κι ἐπῆρε βιαστικὰ ἀναπνοή, ἐνῶ κατάπινε κάμποσα βρωμόνερα. Ὑστερα, ψάχνοντας τὴ βάσι, ἐδοκίμασε νὰ περπατήσῃ στὸ βυθό, μὰ ἡ λάσπη ἦταν πλαδαρὴ κι ἐβούλιαζε. Κολυμπῶντας πάλι, μιὰ πρὸς τὰ ἐδῶ, μιὰ πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἐγύρευε νὰ βρῇ τὸ φυτίλι τῆς πυροδοτήσεως. Ὅταν ἐσωνόταν ἡ ἀναπνοή του, τὴν ἀνανέωνε μὲ τὸ καλάμι. Κάποτε τὸ χέρι του ἄγγιζε τέλος σύρμα καὶ σὰν ἀστραπὴ ἄρπαξε τὸ ψαλίδι καὶ τὸ ἔκοψε.

Ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ, πού τὸν ὠδήγησε πρὸς τὴ γέφυρα, τοῦ εἶχε πεῖ ὅτι, γιὰ ἀσφάλεια σὲ τέτοιες περιστάσεις, συνηθίζουν νὰ βάζουν διπλοὺς ἀγωγούς ἀπὸ σύρμα, ὥστε, ἂν πάθῃ κάτι ὁ ἓνας ἀγωγός, νὰ λειτουργήσῃ ὁ ἄλλος. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ψάξῃ μὲ προσοχὴ ὅσο νὰ βρῇ καὶ δεῦτερο σύρμα.

Τὸ κολύμπι δὲν ἦταν εὐκόλο, γιατί τὸ ρεῦμα τοῦ Δεβόλη τὸν πάρσερνε κι εἶχε νὰ παλεύῃ ἐναντίον του. Ἄν ἐδυσκολεύθηκε τόσο νὰ βρῇ τὸ πρῶτο φυτίλι, τὸ δεῦτερο ἦταν ἀνεύρετο. Ἐπῆγγαινε ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρά, ἐπῆγγαινε ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἐβουτοῦσε βαθεῖα, ἀνέβαινε στὴν ἐπιφάνεια, πουθενὰ δὲν συναντοῦσαν τὰ δάκτυλά του σύρμα.

Μιά στιγμή, πού ἐκολυμβοῦσε στὸ μέσον τοῦ ποταμοῦ, τὸν ἐκτύπησε στὰ νεφρὰ κορμὸς δένδρου, πού ἐκατέβαζε τὸ ποτάμι, κι ἦταν τόσο δυνατὸς ὁ βρόντος, ὥστε τὸν ἐτίναξε ψηλά. Μὰ κανέναν δὲν ἔτυχε νὰ τὸν ἰδῇ, κι ὁ Σπῦρος ἐβούτηξε βαθύτερα κι ἐπῆγε δίπλα στὴ βάσι τῆς γέφυρας, ὅπου ἐστάθηκε νὰ ξεποστάσῃ. Ἐπειδὴ ἡ ἀναπνοὴ του εἶχε λιγοστεύει κι ἡ καρδιά του ἐκτυποῦσε δυνατά, ἀναγκάστηκε νὰ βγάλῃ μὲ προσοχὴ τὸ κεφάλι του ἔξω ἀπ' τὸ νερὸ γιὰ νὰ συνέλθῃ. Καθὼς εὐρισκόταν κάτω ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ πάτωμα τοῦ γεφυριοῦ, δὲν εἶχε φόβον νὰ τὸν ἰδοῦν κι ἐστάθηκε ἡεὶ λίγα λεπτὰ χορταίνοντας τὸν ἐλεύθερον ἀέρα.

Ὑστερα πάλι ἄκουσε φωνές καὶ θόρυβο αὐτοκινήτων στὴν ἀπέναντι ὄχθη καὶ βήματα ἀνθρώπων, πού ἐπερνοῦσαν γρήγορα ἀπὸ πάνω του. Ἐσυλλογίσθηκε πὼς ἴσως νὰ εἶχε φθάσει ἡ ὀπισθοφυλακή, πού ἐπερίμενε τ' ἀπόσπασμα, κι ὅτι, μόλις διάβαιναν αὐτοί, θὰ ἐτίναζαν τὴ γέφυρα. Ἐκναβούτηξε λοιπὸν κι ἄρχισε νὰ γυρεύῃ τὸ φυτίλι μὲ μανία ἀπελπισμένου. Τοῦ ἐπερνοῦσε ἀπὸ τὸ νοῦ ἡ ἰδέα, πὼς δὲν θὰ ὑπῆρχε δεύτερος ἀγωγὸς κι ὅμως δὲν ἐννοοῦσε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν προσπάθειά του. Τὸ ἀνοιγμα, πού ἄφηνε ἡ γέφυρα ἀνάμεσα στὶς βάσεις της, τὸ ἔφαξε τέσσερες φορές κολυμβῶντας μὲ τὸ ἓνα χέρι, ἐνῶ μὲ τ' ἄλλο ἐπασπάτευε τὸ βούρκο.

Μιά στιγμή αἰσθάνθηκε δυνατό ρῦγος νὰ περιβρέχῃ τὴ ράχι του, μὰ καὶ πάλι δὲν ἐσταμάτησε τὸ ψάξιμο. Ἐπέμεινε, ἕως ὅτου τὸ μικρὸ του δάκτυλο ἐγαντζώθηκε τυχαῖα σὲ σύρμα. Τ' ἄρπαξε κι ἐτοιμαζόταν νὰ τὸ ψαλιδίσῃ, μὰ κατάλαβε πὼς ἦταν τὸ ἴδιο πού εἶχε κόψει πρὶν. Ἐκολύμβησε ἀκόμη λίγο κι ὅταν ἐνοιωσε πιά τὴ δύναμί του νὰ ἐξαντλῆται, ἀποφάσισε νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν ἀναπνοὴ τῆς ἐπιστροφῆς κι ἐβγάλε ἀπότομα τὸ κεφάλι ἔξω ἀπ' τὸ νερό, γιὰ τὴν ἡ κούρασι δὲν τὸν ἄφηνε τώρα νὰ πάρῃ προφυλάξεις. Αἰσθανόταν ἐξασθενημένος καὶ ξεκίνησε γιὰ τὸ γυρισμό. Δὲν μπόρεσε νὰ κάμῃ διὰ μιᾶς τὴ διαδρομὴ ὥς τὸ μέρος, πού εἶχε ἀφήσει τὰ ροῦχά του. Δυὸ φορές ἐνόμισε πὼς ἦταν φθασμένος καὶ δυὸ φορές ἐγελάσθηκε, γιὰ τὸν ὁ πλημμυρισμένος Δεβόλης, ρέοντας ἀντίθετά του τὸν ἐμπόδιζε.

Ἐπὶ τέλους, μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα, ἐβγήκε στὴν ὄχθη, ἐκεῖ στὶς ἴδιες ἱτιές, πού ἐκρυβόταν πρὶν καί, μόλις ξεπλώθηκε, ἄρχισαν ρίγη νὰ

περιτρέχουν τὸ σῶμά του. Τὰ δόντια του ἐκτυποῦσαν. Τὰ μάτια του ἔτσουζαν γεμάτα βρωμίες, στὴ γλῶσσά του εἶχε τὴ γεῦσι τῆς χωματίλας καὶ ἡ σιχασιὰ τόσης λάσπης, ποὺ κατὰπτε, τοῦ ἔφερνε ἐμετό.

Ἔτσι ὅπως ἦταν μουσκεμμένος ἐφόρεσε γρήγορα παντελόνι, ἀμπέχωνο, μανδύα κι ἐτραβήξε πρὸς ἓνα ἐρημοκλήσι, γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸν ὑπολοχαγὸ τοῦ μηχανικοῦ ποὺ τὸν ἐπερίμενε 'κεῖ. Μιλῶντας ἄσχημα, ἐξ αἰτίας τοῦ σαγονιοῦ του ποὺ ἔτρεμε, διηγήθηκε ὁ Σπῦρος μὲ πόσα βάσανα εὗρθεκε ἓνα μόνον φυτίλι.

Ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ εἶπε :

— Ἐμεινες μιὰ ὥρα στὸ ποτάμι. Ὅταν ἄκουσα τ' ἀεροπλάνο, εἶπα πὼς θὰ ἐπωφεληθῆς, γιὰ νὰ βουτήξῃς καὶ πραγματικά σέ εἶδα νὰ γλυστρᾷς στὸ νερό. Ἀμα ὅμως ἄργησες νὰ φανῆς, ἀνησύχησα μήπως ἐπνίγηκες.

Ὁ Σπῦρος ἐζήτησε κονιάκ, μὰ δὲν εἶχαν νὰ τοῦ δώσουν· ἐζήτησε νερό καὶ πρὶν πιῇ ἔκανε γαργάρα κι ἔφτυσε, γιὰ νὰ φύγῃ ὁ βοῦρκος ἀπὸ τὸ στόμα του.

— Λέτε, κύριε ὑπολοχαγέ, νὰ ὑπάρχῃ καὶ δεύτερο σύρμα ; ἐρώτησε.

Ὁ ἀξιωματικὸς κουνῶντας τὸ κεφάλι :

— Δὲν πιστεύω.... τοῦ ἀπάντησε.

Ἐκοίταξαν ὕστερα πρὸς τὴ γέφυρα κι ἐκατασχόπευαν τὸ ἰταλικὸ ἀπόσπασμα. Ὁ Σπῦρος ἀνησυχοῦσε:

— Ἀμα νοιώσουν ὅτι ἐκόψαμε τὸ φυτίλι, προφθαίνουν νὰ βάλουν νέο;

— Ἴσως, ἀλλὰ τότε θὰ τοὺς ἰδοῦμε νὰ μπαίνουν στὸ νερό !

Ὁ Σπῦρος ἐθεωροῦσε τὴ σωτηρία αὐτῆς τῆς γέφυρας ζήτημα προσωπικό. Ἐφοβόταν ὅτι ὁ κόπος του θὰ ἐχανόταν ἀδίκως κι ἐπρότεινε νὰ πᾶν κοντύτερα, γιὰ νὰ ἐπιτηροῦν τοὺς Ἱταλοὺς. Ἡ καρδιά του εἶχε πετρώσει ἀπὸ τὴν ἀνησυχία καὶ μόνον, ἂν τὸ γεφύρι ἔμενε ἄβλαβο, θὰ ἐπήγαινε στὴ θέσι της. Τώρα ἐμετανοοῦσε ὅτι δὲν εἶχε ἐπιμείνει ψάχνοντας καὶ ἄς ἐπνιγόταν.

— Μὴ κάνῃς ἔτσι, λοχία, τοῦ εἶπε ὁ λοχαγός.

Ἀλλὰ σὲ λίγο ἀκούσθηκαν φωνές καὶ καμμιὰ ἐκατοστὴ εὐζωνοὶ ἐφάνηκαν νὰ τρέχουν ζωγρά τὸν κάμπο, σὰν πουλάρια τὴν ἀνοιξι, κι ἐπῆραν τὴ γέφυρα. Οἱ φρουροὶ τῆς τὸ ἔσκασαν πρὸς τὴν Κορυτσά, χωρὶς

νὰ ρίξουν τουφεκιά.

Ὁ Σπῦρος ἐπετάχθηκε πάνω ἀπὸ τὴ χαρὰ του καὶ ὁ ὑπολοχαγὸς τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν ἐφίλησε.

« Πίνδος »

Χρῆστος Π. Ζαλοκώστας

ΟΙ ΗΡΩΕΣ ΤΩΝ ΟΧΥΡΩΝ

Ἀρχοντας, ποὺ ξεπερνάει ὅλους τοὺς ἄλλους, ὁ ἥλιος, ἀφοῦ ἀνέβηκε στὴν κορυφὴ τ' οὐρανοῦ, στάθηκε μιά στιγμή ἐκεῖ. Τέτοια ὥρα, μεσημέρι, ἐγκατέλειψαν οἱ φαντάροι τὰ ὄχυρά. Οἱ Γερμανοὶ τοὺς ἄφησαν νὰ φύγουν μὲ τὸν ὅπλισμό τους, μόνοι, ὡς τὶς Σέρρες, ὅπου θὰ περὶμεναν διαταγές.

Ἡ συνοδεία τους κατηφόριζε τὶς χωματοπλαγιές τοῦ Ροῦπελ ἀμίλητη, βαδίζοντας ἀργά. Ὅποιος τοὺς ἐβλεπε δὲ θὰ φανταζόταν ποτὲ ὅτι αὐτὸ τὸ ἀσκέρι εἶχε νικήσει ἕναν ἀγῶνα τόσο ἀνίσω σὲ σιδερικά. Ἡ κατάντια τους φανεωνόταν ἀπὸ τὸ ρουχισμό τους, ἀπὸ τὰ λερά πρόσωπα. Ἡ ἰδέα πὼς εἶναι ταπεινωμένοι, δὲ βγαίνει ἀπὸ τὸ μυαλὸ τους. Ἐκानαν πιστὰ τὸ καθῆκον τους, μὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ. Ἡ τύχη τοὺς εἶχε ἀδικήσει μὲ τὸ νὰ τοὺς πάρῃ μεσ' ἀπὸ τὰ χέρια τῇ Νίκῃ.

Ὅλο τὸ χειμῶνα ὄνειρεύονταν τὴν λαμπράδα τοῦ πολέμου, καὶ ὅταν τὸν γνώρισαν στὸ ἀναμυχ τῆς μάχης, τὸν ἀγάπησαν καθὼς τοὺς ἐρέθιζε καὶ τοὺς συνέπαιρνε. Ὅσο τοὺς ξεματούσε ἡ φωτιά, τόσο τὴν ὀρέγονταν καὶ νὰ φύγουν δὲν ἤθελαν ἀπὸ κοντὰ της — σὰν πεταλοῦδες. Γι' αὐτὸ τώρα περπατοῦν πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ ὅλο πίσω στρέφουν τὰ βλέμματά τους καὶ κοντοστέκονται νὰ ξαναδοῦν τὰ ὄχυρά. Ἀναλογίζονται τοὺς σκοτωμένους συντρόφους, ποὺ μόλις πρόφτασαν νὰ τοὺς θάψουν βιαστικά, καὶ ποὺ θὰ ἔμεναν ἄκλυτοι.

Ἀμα μιά γερμανικὴ διμοιρία, ἀπὸ εὐγένεια, τοὺς προσπερνάει μὲ βῆμα παράταξ, αὐτοὶ μόλις τὴν ἀντιχαιρετᾶνε, γιατί ἀκοῦν ἀπὸ μακριὰ σάλπιγγες νὰ ἤχοῦνε χαρούμενα καὶ ἀντικρύζουν ἐκεῖνη τὴ στιγμή νὰ κατεβαίνει ἡ ἑλληνικὴ σημαία καὶ νὰ ὀρθώνεται ἡ σ β ἄ σ τ ι κ α.

Αὐτὸ τὸ θέαμα κάνει τὴν πονεμένη τους καρδιά νὰ μὴ χωράῃ ἄλλον καημό.

Βαρυόθυμοι, ὡς εἶναι, σκέπτονται καὶ τὰ χωριά τους, ποὺ σύντομα

θά δουλωθούν. Πίσω από τὸν χιτλερικό δράκο μαντεύουν νὰ παραφυλᾶνε λυσσασμένες ύαινες, οἱ Βούλγαροι, βιαστές καὶ τύραννοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅταν τὸν βροῦνε ἄοπλο.

Καθὼς πορεύονται πρὸς τὶς Σέρρες βλέπουν σ' ἓνα λοφάκι μαζεμένους φαντάρους καὶ καπνὸ ν' ἀνεμίζεται στὸν καθάριον οὐρανό. Ἐπειδὴ ἡ κοινὴ δυστυχία ἀδερφώνει τοὺς ἀνθρώπους, τραβᾷ ἡ φάλαγγα ὁλοῖσια πρὸς τὸν ὅμιλο ἐκεῖνο.

Ἐκεῖ γῦρο στὴ φωτιά εἶναι συγκεντρωμένο ἓνα τμήμα τοῦ 26ου συντάγματος, αὐτοῦ, ποὺ κατὰ τὴ μάχη ὑπερασπιζόταν τὸ Λύσσε, ὡς περικλὺ ἐπιφανείας κι εἶχε μαδήσει μιὰ μεραρχία ἀλπίνων, ποὺ ἀγωνιζόταν νὰ τὸ ξεκολλήσῃ ἀπὸ τὶς θέσεις του. Νὰ ὁ Διοικητὴς τοῦ 26ου περιστοιχισμένος ἀπὸ τοὺς βαθμοφόρους. Νὰ ὁ ἀρχιμανδρίτης, ποὺ βάζει τὰ ἱερὰ ἄμφια.

— Θὰ λειτουργηθοῦμε, εἰκάζει κάποιος κι' ἡ ἰδέα πὼς θὰ κοινωνήσουν μὲ τὰ Θεῖα τοὺς παρηγορεῖ. Βγάζουν τὰ πληλήκιά τους, σταυροκοποῦνται κι ἀκοῦν μὲ κατάνυξι τὶς εὐχές, ποὺ ἀρχίζει νὰ ψέλνῃ ὁ παπᾶς. Ὑστερα προβάλλει στὸ κέντρον ὁ ὑπασπιστής, κρατῶντας τὴ σημαία τοῦ συντάγματος τυλιγμένη στὸ μαῦρο μουσαμῆ της. Τὴν ξεσκεπάζει καὶ τὴν ἀφήνει ἐλεύθερη στὸ ἐλαφρὸ ἀεράκι, ποὺ δὲν καταφέρνει νὰ τὴν ξεδιπλώσῃ κανονικά, γιατί' εἶναι ράκος, ἀτίμητο μνημεῖο δοξασμένων ἀγώνων. Αὐτὴ εἶναι ἡ σημαία, ποὺ τὸν Αὐγουστο τοῦ 1922, ὅταν τὸ 26ο σύνταγμα κυκλώθηκε στὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλῆ-Βερὰν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν ἄρπαξε ὁ γενναῖος συνταγματάρχης Καλιαγκάκης καὶ παρασύροντας τοὺς λεβέντες του σὲ παράφορη ἐξοδο, κατάρθρωσε νὰ σπᾶσῃ τὸν κλοῖο καὶ νὰ σώσῃ τὸ σύνταγμά του, χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ ἐπιζήσῃ, γιατί, ὅπως ἡ σημαία του, ἔτσι κι αὐτὸς εἶχε κατατρυπηθῇ ἀπὸ σφαῖρες καὶ ξεψύχησε, κρατῶντας στὰ χέρια του αὐτὸ τὸ κουρελιασμένο πανί.

— Προσοχή ! διατάζει ὁ διοικητής.

Οἱ φαντάροι τεντώνουν τὰ κορμιὰ τους, οἱ ἀξιωματικοὶ κάνουν τὸ σχῆμα. Ὁ ὑπασπιστής τότε κατεβάζει τὸ ἱερὸ λάβαρο στὴ φωτιά, ἐνῶ ὁ παπᾶς εὐλογεῖ αὐτὸν τὸν περήφανο πολεμικὸ ὁδηγό. Τὸ μεταξωτὸ πανί ἀργεῖ ν' ἀποκαῇ, γίνεται στάχτη σιγά, πολὺ σιγά. Τὸ θέαμα τῆς γαλανάλευκης, ποὺ ἐξαφανίζεται, κάνει τοὺς παρόντες νὰ ριγίσουν. Οὐτ' ἓνας ἀξιωματικὸς δὲν ἔμεινε ἀδάκρυτος. Οἱ φαντάροι, σὰν ἀντικρί-

ζουν τοὺς φρουράρχους των, ψημένους πολεμιστές, νὰ κλαῖνε, τοὺς θαυμάζουν ἀκόμα περισσότερο καὶ ξεσπᾶν τὰ στόματά τους σὲ λυγμοὺς κι ἀναφυλλητά. Τὸ κλάμμα τους ἔχει μεγαλοπρέπεια, γιὰτ' εἶναι ὁμαδικό. Μὰ τὸ διακόπτει ὁ ἀρχιμανδρίτης.

— Σηκῶστε τὸ χέρι νὰ ὀρκιστῇτε ! τοὺς λέει.

Τὸν ὑπακοῦν κι ἐκεῖνος ἀρχίζει:

— 'Ορκίζομαι....

— 'Ορκίζομαι ! λένε ὅλοι μαζί.

— "Ὅτι δὲ θὰ ἡσυχάσω....

— "Ὅτι δὲ θὰ ἡσυχάσω !....

— "Ὅτι θὰ δώσω τὸ αἷμά μου....

— "Ὅτι θὰ δώσω τὸ αἷμά μου !....

— Γιὰ νὰ ἐλευθερώσω τὴν Πατρίδα...

— Γιὰ νὰ λευθερώσω τὴν Πατρίδα !... βροντοφωνοῦν ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶτες.

Ὁ ὄρκος αὐτὸς φουσκώνει ἀπὸ νέα ὄνειρα τὶς στενεμμένες καρδιές τους καὶ ὅταν ξαναπαίρνουν τὸν δρόμο τῶν Σερρῶν, αἰσθάνονται σὰ ζωογονημένοι. Τώρα ἔχει βρῆ πάλι σκοπὸ ἢ ζωὴ τους.

« Ροῦπελ »

Χρ. Ζαλοκώστας

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ

..Τὸ πλοῦσιο καὶ καλὰ διεθυνόμενο ἀντιαεροπορικὸ πῦρ τῶν πλοίων τῆς συνοδείας ἀποτελοῦσε τὴν καλύτερη προστασίαν τῆς νηοπομπῆς. Ἀπὸ τὸ καταδρομικὸ « Διδώ » ὁ Ἄγγλος « διεθυντὴς τοῦ πυρός » ἔδινε τὶς διαταγὰς του σὲ ὅλα τὰ πλοῖα. Καὶ οἱ πυροβοληταὶ τῆς « Ὀλγας » ἐκτελοῦσαν τὶς διαταγὰς αὐτὲς μὲ ἀκρίβεια, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀρκετὴ πρωτοβουλία, ποὺ τοὺς ἐπέτρεπε νὰ προστατεύουν τὸ καράβι των καὶ τὴν νηοπομπὴν ἀκόμα καλύτερα.

Δὲν ἦταν ἀσήμαντοι οἱ πυροβοληταὶ αὐτοὶ τῆς « Ὀλγας ». Ἡ λαμπρά ἐξάσκησίς των καὶ ἡ χαρακτηριστικὴ ἐλληνικὴ ἱκανότης των, τοὺς ἐπέτρεπε νὰ διεκδικοῦν γιὰ τὸ ἀντιτορπιλικὸ των τὴν τιμὴ, ὅτι κάνουν

ένα από τα καλύτερα αντιαεροπορικά πυρά σε όλο τον συμμαχικό στόλο της Μεσογείου. Συχνά στα συνδυασμένα γυμνάσια μαζί με τα αγγλικά πλοία είχαν σημειώσει καταπληκτικές επιτυχίες, για τις οποίες τους έζηλευαν λίγο οι "Αγγλοι πυροβοληταί, και μία φορά μάλιστα είχαν καταφέρει να κόψουν το σύρμα του «άνεμουρίου»*, που έρρυμολκούσε ένα αεροπλάνο για τη σκόπευσι.

"Όλοι οι ναύτες της «Όλγας» ένοιωθαν την ίδια υπερηφάνεια με τους πυροβολητάς για τα αντιαεροπορικά του καραβιού των. Στις στιγμές αυτών των αεροπορικών επιθέσεων, αδιαφορούσαν έντελώς για τον κίνδυνο των θραυσμάτων και των πολυβολισμών και δέν έκουνοῦσαν από το κατάστρωμα, για να προσέχουν με αληθινή αγωνία τη βολή των αντιαεροπορικών και την επιτυχία των. Ένῳ οι πυροβοληταί έπεφταν σχεδόν άνασκελα, για να παρακολουθούν με τα βαριά πολυβόλα «Έρλικον» τα έχθρικά αεροπλάνα, που πετοῦσαν από επάνω των, οι άλλοι ναύτες, που ήταν εκεί κοντά, προσπαθοῦσαν, σάν να ήταν σε άγῶνες, να ένθαρρύνουν και να βοηθήσουν με τα έπιφωνήματά των:

— "Έλα, Γιῶργο, λίγο δεξιότερα !... "Αχ, καημένη, του ξέφυγε... Μπράβο, το πέτυχε !.

Δέν ήταν βέβαια σύμφωνη με τους ναυτικούς κανονισμούς και την τακτική του συγχρόνου μηχανικού πολέμου αυτή ή συμπεριφορά. Ήταν όμως εκείνη, που υπαγόρευε τους "Έλληνες θαλασσιούς ή φυλετική ιδιοσυγκρασία των και δέν μπορούσε να καταδικασθῇ, αφού βοηθούσε να έπιτευχθούν τόσο σημαντικά αποτελέσματα.

...Ένα «Γιοῦνκερς» — γερμανικό βομβαρδιστικό — έπλησίαζε άπειλητικό την «Όλγα», όταν το «Βίκερς» — πυροβόλο — του πλοίου το έπέτυχε σε τόσο καίριο σημείο, ώστε σχεδόν άμέσως να βγάξῃ πυκνόν καπνό και ν' άρχίξῃ να πέφτῃ άνώμαλα προς τη θάλασσα. "Αγριες ζητωκραυγές από το κατάστρωμα της «Όλγας» υποδέχθηκαν την επιτυχία αυτή, ένῳ άκουγόταν το άπαίσιο σφύριγμα του αεροπλάνου, που γκρεμίζεται, ό τρομερός κρότος της εκρήξεως των βομβών, που είχε ακόμα επάνω του, και το τσίρισμα του νερού καθώς άγκάλιαζε φλεγόμενο αεροπλάνο. Ήταν όμως τόσο βαθύς ό άνθρωπισμός των "Ελλήνων ναυτών, ώστε την ίδια σχεδόν στιγμή να ξεχνούν τη χαρά και τον ένθουσιασμό των, να σκέπτονται, ότι πέντε ζωντανοί άνθρωποι — το πλήρωμα του αεροπλάνου — χάνουν την στιγμήν εκείνη την

ζωή των καὶ νὰ στέκωνται σὲ προσοχή, γιὰ νὰ ἀποδώσουν τὸν τελευταῖο χαιρετισμὸ στοὺς ἐχθροὺς, ποὺ πέθαιναν...

« Βασίλισσα "Ὀλγα" »

Ἀχιλλεὺς Κύρου

Χ Ε Ι Μ Ω Ν Α Σ

Δεκέμβριος. Τὰ σπίτια ἔβαλαν τὰ χαλιὰ τους, εἰς τὰ παράθυρα ἐμπῆκαν βαρειᾶς οἱ κουρτίνες. Ἐδῶ κι ἐκεῖ, ὅπου ὁ προβλεπτικὸς σπιτονοικοκύρης εἶχε φροντίσει γιὰ ξύλα, ἄναψε ἡ φωτιά, ἄλλου μὲ δυὸ κάρβουνα ἡ πυρῆνα ἐτοιμάστηκε τὸ μαγαλί. Τὸ βράδυ γέρνουν ἐρμητικά τὰ παραθυρόφυλλα, κλείνουν τὰ τζάμια, τὰ κρεβάτια ὀπλίζονται καὶ μὲ μιὰ ἀκόμη κουβέρτα, μπαίνει τὸ πάπλωμα καί, καμμιὰ φορὰ, πέφτει ἐφεδρεία καὶ τὸ παλτό. Εἰς τοὺς δρόμους τὸ βῆμα εἶναι ταχύ, ὁ γιανκῆς τοῦ παλτοῦ σηκωμένος, ἡ μυτίτσα τῆς μικρῆς, ποὺ εἶναι ἀνεβασμένη στὸ τράμ, κατακόκκινη. Ὁ ἐπαίτης, ποὺ στέκεται στὴ γωνιὰ τοῦ μεγάλου δρόμου, ἔφερε τὰ χειμερινά του. Ἐναν μποξῆ. Τώρα στίς ὀμιλίες τοῦ πολέμου ἐμπῆκε, στερεότυπο, καὶ τὸ κρῦο:

- Τὶ νέα;
- Καλά, πᾶμε ἔμπρός.
- Κρῦο.
- Χιονιάς.

* * *

Χιονιάς... Κι ἐπάνω; Ἐπάνω στὰ βουνά; Ἐκεῖ ὅπου ἄρχισε τώρα νὰ πέφτη χιόνι καὶ σφυρίζει τρελλὸς ὁ βοριάς καὶ τὸ παίρνει καὶ τὸ μαζεύει καὶ τὸ σκορπᾷ γύρῳ του σὰν θύελλα παγωμένη; Ἐπάνω...

— Εἶδате τὸν στρατιώτη ἐδῶ καὶ λίγες μέρες πῶς ἔφυγε; Κρατοῦσε δεξιά του τὸ ὄπλο ἀριστερά του τὴν ξιφολόγχη, στὴ μέση τὰ φυσέκια του καὶ τὸ παγούρι, καὶ στὴν πλάτη τὸ σπίτι του. Ἐκεῖ στὸ γυλιὸ ἄλλα φυσίγγια, ὁ πρόχειρος ἐπίδεσμος, ἓνα ζευγάρι κάλτσες, ἓνα πουκάμισο καὶ ἡ κουβέρτα, ἓνα « ἡμικλινოსκέπασμα » τοῦ στρατοῦ. Αὐτὸ τὸ κορμὶ μ' αὐτὰ θὰ παλαίψῃ. Ἐχει τὸ ὄπλο, τὴν ξιφολόγχη, τὰ φυσέκια, γιὰ τὸν ἐχθρό. Μιὰ φανέλλα, ἓνα ἡμικλινοςκέπασμα γιὰ τὸ κρῦο.

Τὸ βράδυ, ὅταν « ἔχη συνεχισθῇ ἡ προέλασις » καὶ εἶναι παγωμένο

τὸ σῶμά του καὶ τὰ ροῦχά του ἔχουν βραχῇ καὶ γῦρο ἔχει κοκκινίσει ἀπὸ τὸ αἷμα τὸ χιόνι, ξέρετε ποῦ θὰ σταθῇ νὰ κλείσῃ γιὰ λίγη ὥρα τὰ μάτια του ὁ στρατιώτης ; Κάπου σὲ μιὰ πλαγιά. Κοντὰ σ' ἓνα χάλασμα, σ' ἓνα βράχο, σκάβοντας μέσα στὸν πάγο μιὰ σπηλιά, στήνοντας ἓνα ἀντίσκηνο, ποῦ ἡ θύελλα ποῦ καὶ ποῦ τὸ δέρνει, τὸ παίρνει.

Κι ὅμως αὐτὸς ὁ στρατιώτης θὰ σηκωθῇ. Αὐτὸς θὰ ξυπνήσῃ μεσάνυχτα, διὰ νὰ «συνεχισθῇ ἡ προέλασις».

Αὐτός, ἀφοῦ ἐστάθῃ φρουρὸς εἰς τὰ σύνορα, ἀφοῦ ἀντίκρουσε τὰ πολυβόλα, τοὺς ὄλμους, τὸ βαρὺ πυροβολικὸν μὲ τὸ στῆθος του, μὲ μιὰ λόγχη, ἀφοῦ ἐπῆρε τὴν Ἑ ρ σ έ κ α, τὴν Κ ο ρ υ τ σ ά, τὸ Π ό γ ρ α δ ε τ ς, τὸ Ἰ β ά ν, ἀφοῦ ἐσκαρφάλωσε στὶς κορυφές τῆς Μ ο ρ ά β α ς, θὰ προχωρήσῃ τώρα.. Μαζὶ μὲ τοὺς ἀνέμους, μαζὶ μὲ τὸ χιόνι, μὲ τὸ βοριά, μὲ τὴν βοήθεια τῆς κατάλευκης Ὀπτασίας, ποῦ περνᾷ χλωρὴ μέσα ἀπὸ τὶς χαραμάδες καὶ χάνεται τὸ ξημέρωμα εἰς τὰ σύννεφα, ὁ Ἕλλην στρατιώτης, ἀπὸ βουνὸ σὲ βουνό, ἀπὸ ὕψωμα σὲ ὕψωμα, βῆμα μὲ βῆμα σπρώχνει, διώχνει, πατᾷ.

* * *

Κι ἐμεῖς ;... Θὰ βάζουμε τὰ χαλιά καὶ θὰ κλείνουμε τὶς κουρτίνες τὸ βράδυ; Ἐμεῖς θὰ σηκώνουμε τὸ γιακᾶ ; Ἐμεῖς πρέπει νὰ κλεισθοῦμε στὰ σπίτια μας καὶ νὰ παγώσωμε. Πρῶτον διότι δὲν χρειαζόμαστε καὶ δεῦτερον διότι δὲν θὰ παγώσωμεν.

Ἐμεῖς πρέπει τώρα — εἶναι Δεκέμβριος, στὴν Ἠπειρο εἶναι ἐνάμισυ μέτρο τὸ χιόνι — νὰ δώσωμε ὅ,τι ἔχομε: Κουβέρτες, πλεκτά, γάντια, φανέλλες, χρῆμα. Ἄλλος νὰ δίνη, ἄλλος νὰ πλέκῃ, ἄλλος νὰ ἀγοράζῃ, ἄλλος νὰ κουβαλᾷ καὶ ὅλοι μαζὶ νὰ στέλνουμε τὴν ἐργασία μας καὶ τὴ στοργή μας καὶ τὸν κόπο μας εἰς τὰ Σύνορα. Γιὰ νὰ προφυλαχθῇ, νὰ ζεσταθῇ, νὰ κοιμηθῇ ὁ στρατιώτης.

Αὐτὸς δὲν προστατεύει μόνον τὴ ζωὴ μας, τὰ σπίτια μας, τὶς γυναῖκές μας, τὰ παιδιὰ μας. Προστατεύει καὶ ἀνώτερο: Τ ἡ ν τ ι - μ ἡ ν τ ῆ ς Ἑ λ λ ά δ ο ς. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ ἐφάνη, τὸν παρακολουθεῖ μὲ τὸ στόμα ἀνοικτὸ ὁ κόσμος ὅλος. Ἐχει ξεσπάσει σὲ χειροκροτήματα ἡ ὑφήλιος. Ἐχει ἀντιλαλήσει ἡ γῆ σὲ ζητωκραυγές. Κι ἐμεῖς, θὰ τὸν ἀφήσωμε νὰ κρυώσῃ;... ΟΧΙ.

Ἐμπρὸς λοιπὸν !... Μιὰ ἡμέρα, μιὰ Κυριακή, ὅς ὀρισεθῇ μιὰ πλα-

τεῖα ὡς τόπος συγκεντρώσεως μαλλίνων εἰδῶν. Κι ἐκεῖ ἄς πᾶμε ἕνας-ἕνας μὲ ὅ,τι ἔχομε: Μιὰ φανέλλα, μιὰ κουβέρτα, ἕνα ζευγάρι κάλτσες, ἕνα πλεκτὸ καὶ νὰ τὸ ρίξωμε. "Ολοι. Καὶ νὰ σχηματισθῇ ἕνας κῶνος, σὺν τὸν Ἰβάν.

Καὶ ἀπὸ τὰ γύρω ξενοδοχεῖα νὰ μᾶς βλέπουν οἱ ξένοι, γιὰ νὰ καταλάβουν καὶ νὰ τηλεγραφηθῇ καὶ ἔξω ὅτι ἔχει ἐπιστρατευθῇ ὀλόκληρος ἡ Ἑλλάς. Ὁ στρατιώτης μὲ τὸ ὅπλο, ἡ γυναῖκα μὲ τὸ βελόνι καὶ οἱ γέροι καὶ τὰ παιδιὰ μὲ τὴν ὑπομονή, μὲ τὸ θάρρος, καὶ μὲ ὅ,τι ὁ καθένας ἔχει.

Ἐφημερίς «Καθημερινή»

Γεώργιος Α. Βλάχος

Ξ Η Μ Ε Ρ Ω Ν Ε Ι

(Ἐγράφη στὴν ἐποχὴ τῆς γερμανοϊταλικῆς κατοχῆς καὶ ἐκυκλοφόρησε μυστικᾶ).

Ἡ ὥρα σημαίνει. Φουντώσαν τὰ κλώνια!
Τριαντάφυλλα ἢ πλάσι φορεῖ στὰ μαλλιά της.
Θὰ πᾶψουν οἱ πίκρες — τὸ λένε τ' ἀηδόνια —
κ' ἡ Ἑλλάδα μεγάλη θὰ βγῇ ἀπ' τὴ σκλαβιά της.

"Αχ, πόσοι — εἶν' ἀλήθεια — ἀνοίχτηκαν τάφοι
καὶ πόσοι ἀδερφοί μας θὰ λείψουν στὴν ὥρα!...
Μὲ τὸ αἷμά τους ὅμως μεσούρανα ἐγράφη
πὼς ἄφταστη ἐστάθηκ' ἡ Ἑλλάδα καὶ τώρα.

Ἡ νύχτα ποὺ σκότη μᾶς σκόρπιζε πλήθια,
ἡ νύχτα τοῦ πένθους σὲ λίγο τελειώνει.
Ἡ αὐγὴ ροδοσκáει — τὸ λένε τὰ ὀρνίθια —
καὶ λιόχαρα μέρα Λαμπρῆς ξημερώνει.

«Μέσ' ἀπὸ τὰ τεῖχη»

Σωτήρης Σκίπης

2. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΕ ΔΕΤ)

ΘΕΕ! ΥΜΝΕΙ...

Θεέ ! ὑμνεῖ τὴν δόξαν Σου ἡ νύξ καὶ ἡ ἡμέρα.
Μὲ ἄνθη ἔστρωσας τὴν γῆν, μὲ ἄστρα τὸν αἰθέρα.

Ἀσύμφωνοι τόσοι λαοὶ αἰνοῦσι Σὲ συμφώνως.
Ποικίλοι γλῶσσαι χίλιοι ὑμνοῦσι Σὲ συγχρόνως.
Τὸ πᾶν ἀμέτρητος μετρᾷς, ἀόριστος ὀρίζεις.
Τὸ πᾶν ἀόρατος ὁρᾷς, ἀγνώριστος γνωρίζεις.

Τὸ φῶς εἶναι τὸ σῶμά Σου,
ὁ ἥλιος τὸ ὄμμα Σου,
ὁ κεραυνὸς φωνὴ Σου

τὸ ἄπειρον διάστημα
τὸ μέγα Σου ἀνάστημα
καὶ ὁ αἰὼν στιγμή Σου.

ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

(Κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν Χριστουγέννων δύο νησιῶται, οἱ ὅποιοι μετέβησαν διὰ κοπὴν ξύλων, ἀπεκλείσθησαν εἰς τὸ Κάστρον λόγῳ αἰφνιδίως πτώσεως χιόνος. Ὁ ἱερεὺς τῆς κομπούλας ἀποφασίζει νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐγκαταλειμμένην ἐκκλησίαν τοῦ Κάστρου, διὰ νὰ λειτουργήσῃ καὶ συγχρόνως νὰ παράσχῃ βοήθειαν εἰς τοὺς ἀποκλεισθέντας. Ἡ διὰ ξηρᾶς μετάβασις εἶναι ἀδύνατος, ἡ δὲ διὰ θαλάσσης λίαν ἐπικίνδυνος λόγῳ τῆς θαλάσσοταραχῆς. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ ἀπόφασις τοῦ ἱερέως εἶναι ἀμετάτρεπτος. Τοῦτον ἀκολουθοῦν, ἐνθαρρυνόμενοι διὰ τοῦ παραδείγματός του, καὶ μερικοὶ ἄλλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Μετὰ ταλαιπωρίας λόγῳ τῆς τρικυμίας ἔφθασεν εἰς τὸ Κάστρο καὶ εὗρον σφύους τοὺς δύο ἀποκλεισθέντας).

...Ὁ ναὸς τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ἦτο ἡ παλαιὰ μητρόπολις τοῦ φρουρίου. Ὁ ναῖσκος, πρὶ ἑκατονταετηρίδων κτισθεὶς, ἴστατο ἀκόμη εὐπρεπὲς καὶ ὄχι πολὺ ἐφθαρμένος. Ὁ παπᾶ—Φραγκούλης καὶ ἡ συνοδεία του φθάσαντες εἰσῆλθον τέλος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ καρδιά των ἠσθάνθη θάλπος καὶ γλυκύτητα ἄφατον. Ὁ ἱερεὺς ἐψιθύρισε μετ' ἐνδομύχου συγκινήσεως τὸ «Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν Οἶκόν Σου» καὶ ἡ θεία τὸ Μαλαμῶ, ἀφοῦ ἤλλαξε τὴν φουστάνᾳ της τὴν βρεγμένην καὶ ἐφόρεσεν ἄλλην στεγνὴν, καὶ τὸ γουνάκι της τὸ καλὸ, τὰ ὅποια εὐτυχῶς εἶχεν εἰς ἀβασταγὴν* καλῶς φυλαχμένα ὑπὸ τὴν πρῶραν τῆς βάρκας, ἔδωσε μέγα σάρωθρον ἐκ στοιβῶν καὶ χαμοκλάδων καὶ ἤρχισεν νὰ σαρώνῃ τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἐνῷ αἱ γυναῖκες αἱ ἄλλαι ἤναπτον ἐπὶ ἐλῶς τὰ κανδήλια, καὶ ἤναψαν μέγα πλῆθος κηρίων εἰς δύο μανουάλια, καὶ παρειακύναν μεγάλην πυρὰν μετὰ ξηρὰ ξύλα καὶ κλάδους εἰς τὸ προκύλιον τοῦ ναοῦ, ὅπου ἐσχηματίζετο μακρὸν στένωμα, παράλληλον τοῦ μεσημβρινοῦ τοίχου, κλειόμενον ὑπὸ σφῆζομένου ὀρθοῦ τοιχείου γείτονος οἰκοδομῆς, καὶ ἐγέμισαν ἄνθρακας τὸ μέγα πύραυνον, τὸ σφῆζόμενον ἐνὶ τοῦ ἱεροῦ βήματος, καὶ ἔθεσαν τὸ πύραυνον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, ρίψασαι ἄφθονον λίβανον εἰς τοὺς ἄνθρακας. Καὶ «ὡσφράνθη Κύριος ὁ Θεὸς ὁσμὴν εὐωδίας».

Ἐλαμψε δὲ τότε ὁ ναὸς ὅλος, καὶ ἤστραψεν ἐπάνω εἰς τὸν θόλον ὁ Παντοκράτωρ μετὰ τὴν μεγάλην καὶ ἐπιβλητικὴν μορφήν καὶ ἠκτινοβόλησε τὸ ἐπὶ χρυσοῦ καὶ λεπτουργημένον μετὰ μυρίας γλυφὰς τέμπλον, μετὰ τὰς περικαλλεῖς τῆς ἀρίστης βυζαντινῆς τέχνης εἰκόνας του, μετὰ τὴν μεγάλην εἰκόνα τῆς Γεννήσεως, ὅπου «Παρθένος καθέζεται τὰ Χερου-

βεῖμ μιμουμένη», ὅπου θεσπεσίως μαρμαίρουν αἱ μορφαὶ τοῦ Θεοῦ Βρέφους καὶ τῆς Ἀλώμου Λεχοῦς, ὅπου ζωντανὰ παρίστανται αἱ ὀψεις τῶν Ἀγγέλων, τῶν μάγων καὶ τῶν ποιμένων, ὅπου νομίζει τις ὅτι στίλβει ὁ χρυσός, εὐωδιάζει ὁ λίβανος καὶ βαλσαμώνει ἡ σμύρνα, καὶ ὅπου, ὡς ἐὰν ἡ γραφικὴ* ἐλάλει, φαντάζεται τις, ἐπὶ μίαν στιγμὴν, ὅτι ἀκούει τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ».

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ κρέμαται ὁ μέγας ὀρειχάλκινος καὶ πολὺκλαδος πολυέλαιος, καὶ ὁλόγυρα ὁ κρεμαστός χορός, μὲ τὰς εἰκόνας τῶν Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων, ὑφ' ὃν ἐτελοῦντο τὸ πάλαι οἱ σεμνοὶ γάμοι τῶν Χριστιανικῶν ἀνδρογύνων. Καὶ ὁλόγυρα αἱ μορφαὶ τῶν Μαρτύρων, Ὁσίων καὶ Ὁμολογητῶν, ἴστανται ἐπὶ τῶν τοίχων ἡρεμοῦντες, ἀπαθεῖς, ὅποιοι ἐν τῷ Παραδείσῳ, εὐθὺ καὶ κατὰ πρόσωπον βλέποντες, ὡς βλέπουνσι καθαρῶς τὴν Ἀγίαν Τριάδα. Μόνος ὁ Ἅγιος Μερκούριος, μὲ τὴν βαρεῖαν περικεφαλαίαν του, μὲ τὸν θώρακα, τὰς περικνημίδας καὶ τὴν ἀσπίδα, φαίνεται ὀλίγον τι ἐγκαρσίως βλέπων καὶ κινούμενος καὶ δρῶν, εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ ναοῦ, ἐκεῖ ὅπου διατυπᾷ μὲ τὸ δόρυ του τὸν ἐπὶ θρόνου καθήμενον ὠχρὸν Παραβάτην. Πεσιδνός ὁ παράφρων τύραννος, μὲ τὸ βλέμμα σβήνον, μὲ τὸ στῆθος αἱμάσσον, μάτην προσπαθεῖ ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸ στέρνον του τὸν ὀξὺν αἰδηρον, καὶ ἐξεμεῖ μετὰ τῆς τελευταίας βλασφημίας καὶ τὴν μιανὰν ψυχὴν του. Γείτων τῆς τρομακτικῆς ταύτης σκηνῆς παρίσταται γλυκεῖα καὶ συμπαθεστάτη εἰκὼν, ὁ Ἅγιος Κήρυκος, τριετίζον παιδίον, κρατούμενον ἐκ τῆς χειρὸς ὑπὸ τῆς μητρὸς του, τῆς Ἀγίας Ἰουλίττης. Διὰ δώρων καὶ θυσιῶν ἐξήτει ὁ διώκτης Ἀλέξανδρος νὰ ἐλκύσῃ τὸ παιδίον, καὶ διὰ τοῦ παιδίου τὴν μητέρα. Ἀλλ' ὁ παῖς, καλῶν τὴν μητέρα του καὶ ὑποψελλίζων τοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνομα, ἔπτυσσε τὸν τύραννον κατὰ πρόσωπον, καὶ ἐκεῖνος ἐξαγριωθείς ἐκρήμισε τὸ παιδίον ἀπὸ τῆς μαρμαρίνης κλίμακος, ὅπου συνέτριψε τὸ τρυφερόν καὶ διὰ στεφάνους πλασθὲν κρηνίον.

Καὶ εἰς τὴν χηβάδα* τοῦ ἱεροῦ βήματος, ὑψηλά, ἐφαίνετο στεφανωμένη ὑπὸ Ἀγγέλων ἢ τῶν Οὐρανῶν Πλατυτέρα. Καὶ κατωτέρω, περὶ τὸ θυσιαστήριον, ἴσταντο, ἄρρητον σεμνότητα ἀποπνέουσαι, αἱ μορφαὶ τῶν Μεγάλων Πατέρων, τοῦ Ἀδελφοθέου, τοῦ Βασιλείου, τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Θεολόγου, καὶ ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἔχαιρον, διότι ἔμελλον ν' ἀκούσωσι καὶ πάλιν τὰς εὐχὰς καὶ τοὺς ὕμνους τῆς Εὐχαριστίας, οὓς αὐτοὶ ἐν Πνεύματι συνέθεσαν. Πέριξ δὲ καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς εἰκονίζετο περιτέχνως ὅλον τὸ Δωδεκάορτον καὶ τὰ Τάγματα τῶν

Ἐγγέλων καὶ ἡ Βρεφοκτονία, καὶ οἱ κόλποι τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ Ληστής, ὁ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὁμολογήσας.

* * *

Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸ Κάστρον καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Χριστοῦ, τόσον θάλλος ἐθώπευσε τὴν ψυχὴν των, ὥστε, ἂν καὶ ἦσαν κατὰκοποι, καὶ ἂν καὶ ἐνύσταζόν τινες αὐτῶν, ἡσθάνθησαν τόσον τὴν χαρὰν τοῦ νὰ ζῶσι καὶ τοῦ νὰ ἔχωσι φθάσει αἰσίως εἰς τὸ τέλος τῆς πορείας των, εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Κυρίου, ὥστε τοὺς ἔφυγε πᾶσα νύστα καὶ πᾶσα κόπωση. Οἱ αἰπόλοι, εὐρόντες ἐνασχόλησιν καὶ πράξασιν ὅπως καπνίζωσι καθήμενοι καὶ ἐνίοτε ὅπως ἐξαπλώνωνται καὶ κλέπτωσιν ἀπὸ κανένα ὕπνου, τυλιγμένοι μὲ τὰς κάπες των παρὰ τὸ πῦρ, εἶχον ἀνάψει ἔξω δύο πυρσούς, τὸν ἕνα ἐμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος, τὸν ἄλλον πρὸς τὸ βόρειον μέρος. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἡ θερμότης ἦτο λίαν εὐάρεστος, τῇ βοήθειᾳ τῶν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν πυρῶν. Καὶ εἶχον σωρεῦσαι παμπόλλας δέσμας ξηρῶν ξύλων καὶ κλάδων οἱ ἐκεῖ καταφυγόντες αἰπόλοι, μὲ τὰς ὀλίγας αἶγας καὶ τὰ ἐρίφια των, ὅσα δὲν εἶχον φορήσει ἀκόμη ἀπὸ τὸν βαρὺν χειμῶνα τοῦ ἔτους ἐκείνου, οἱ τραχεῖς αἰπόλοι, οἵτινες εἶχον σώσει καὶ τοὺς δύο ὑλοτόμους ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς χιόνος. Καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητόν, καὶ ἐψάλη ἡ λιτὴ* τῆς μεγαλοπρεποῦς ἐορτῆς, μεθ' ὃ ὁ κύρ Ἀλέξανδρῃς ἤρχισε τὰς ἀναγνώσεις, καὶ ὅσοι ἦσαν νυσταγμένοι ἀπεκοιμήθησαν σιγὰ εἰς τὰ στασίδια των, βαυκαλιζόμενοι ἀπὸ τὴν ἔρρινον καὶ μονότονον ἀπαγγελίαν τοῦ κύρ Ἀλεξάνδρῃ. Ὁ ἀγαθὸς γέρων ἦτο ἐκ τοῦ ἀμιμήτου ἐκείνου τύπου τῶν ψαλτῶν, ὧν τὸ γένος ἐξέλιπε δυστυχῶς σήμερον. Ἐψάλλε κακῶς μὲν, ἀλλ' εὐλαβῶς καὶ μετ' αἰσθήματος.

Ἄλλ' ὅτε ὁ ἱερεὺς ἐξελθὼν ἔψαλλε τὸ «Δεῦτε ἴδωμεν πιστοί, ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός», τότε αἱ μορφαὶ τῶν Ἀγίων ἐφάνησαν ὡς νὰ ἐφαιδρύνθησαν εἰς τοὺς τοίχους. Ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν ἔνθα ὁδεύει ὁ ἀστήρ», καὶ ὁ κύρ Ἀλεξάνδρῃς ἐνθουσιῶν ἔλαβε τὴν ὑψηλὴν καλὰμην καὶ ἔσεισε τὸν πολυέλαιον μὲ τὰς λαμπάδας ὅλας ἀνημμένους. «Ἄγγελοι ὕμνοῦσιν ἀκαταπαύστως ἐκεῖ», καὶ ἐσείσθη ὁ ναὸς ὅλος ἀπὸ τὴν βροντῶδη φωνῇ τοῦ παπα — Φραγκοῦλη μετὰ πάθους ψάλλοντος «Δόξα ἐν ὑψίστοις λέγοντες τῷ σήμερον ἐν σπηλαίῳ τεχθέντι», καὶ οἱ ἄγγελοι οἱ ζωγραφιστοί, οἱ περικυκλοῦντες τὸν Παντοκράτορα ἄνω εἰς τὸν θόλον, ἔτειναν τὸ οὖς, ἀναγνωρίσαντες οἰκεῖον αὐτοῖς τὸν ὕμνον.

Καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς ἐπῆρε καιρόν*, καὶ ἤρχισε νὰ προσφέρει τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως.

Αἰφνης ἠκούσθησαν φωναὶ ἔξωθεν τοῦ ναοῦ. Ἐξῆλθον τινὲς τῶν ἀνδρῶν νὰ ἴδωσι τί τρέχει. Ἐξῆλθε καὶ ἡ θεὰ τὸ Μαλαμῶ, καὶ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἔμεινε μὲ τὰ γυαλιὰ εἰς τὰ ὄμματα, βλέπων πρὸς τὴν θύραν ἀριστερὰ του, καὶ διέκοψε τὴν ψαλμωδίαν του. Ὁ παπᾶς ἔρριπεν αὐστηρὸν βλέμμα πρὸς τὸν ψάλτην καὶ τὸν ἐκάρφωσεν εἰς τὴν θέσιν του.

Τὰς φωνὰς εἶχον ρῆξει ὁ εἰς τῶν αἰπόλων καὶ ὁ εἰς τῶν ὑλοτόμων, οἵτινες ἔτυχον καθήμενοι παρὰ τὸν πυρσόν, ἀνατολικῶς τοῦ ναύσκου. Διὰ τῶν φωνῶν τούτων εἶχον ἀπαντήσει εἰς τινὰς κραυγὰς ἐλθούσας ἀπ' ἀντικρύ, ἐκ τῆς θαλάσσης.

Ἐκεῖ ἐν μέσῳ τοῦ Κάστρου καὶ τῆς βραχῶδους ἀκτῆς τοῦ Κουρούπη, ἐσχηματίζετο ἐπισφαλὴς ὄρμος, ὁ Μικρὸς Γιαλός. Αἱ κραυγαὶ ἤρχοντο ἀκριβῶς ἐκ τῆς γειτονίας τῶν ἀπεσπασμένων βράχων καὶ σκοπέλων ὑπὸ τὴν φοβεράν ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη.

Παρήλθε πολλὴ ὥρα, ἕως οὗ ἐνόησωσι τί τρέχει. Ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι εἶχον ἐξέλθει τοῦ ναοῦ. Ἐμείναν μόνοι ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἐκρατεῖτο ἀκλόνητος εἰς τὸ χρέος του, φορεμένος ἤδη τὰ ἱερὰ ἄμφια, ἐτοιμαζόμενος νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν προσκομιδὴν, καὶ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, τὸν ὁποῖον ἐκράτει τὸ βλέμμα τοῦ ἱερέως.

Ἐν τούτοις, κατ' εἰκασίαν μᾶλλον ἢ ἐκ βεβαίας πληροφορίας, ἐνόησαν, ὅτι ἐκεῖ, ὑπὸ τὸν Κουρούπη, εἶχε προσαράξει πλοῖον, ἀπὸ τοῦ πελάγους ἐρχόμενον. Ἡ σελήνη εἶχε δύσει, καὶ ὁ πυρσὸς δὲν ἔρριπτε πόρρω τὸ φῶς. Ἐβλεπον ἀμυδρῶς ἐκεῖ ἀπέναντι, εἰς ἀπόστασιν μιλλίου σχεδόν, ἐπὶ τοῦ μαυρισμένου ὄγκου τῶν ἀλικτύπων βράχων. Ἀντήχουν ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτός, μεγεθυνόμεναι ἀπὸ τὰς ἡχούς, κραυγαὶ ἀγωνίας καὶ ταραχῆς, ὅμοιαι μ' ἐκείνας τὰς ὁποίας ἐκχύνουσι κινδυνεύοντες ἄνθρωποι ἢ ναυαγοὶ σαστισμένοι.

Οἱ ἄνδρες ἔσπευδον νὰ ρίψωσιν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὅσα κλαδιά εἶχον πρόχειρα ἀκόμῃ, σχηματίζοντες ὀγκωδεστέραν τὴν φλόγα. Ἄλλο μέσον βοηθείας δὲν εἶχον ταχύ.

Ἐν τούτοις ὁ Στεφανῆς ὁ πορθμεὺς καὶ ὁ Μπάντας καὶ ὁ Νυφιῶτης ὁ Γιάννης καὶ ὁ Ἀργύρης καὶ ὁ ἀδελφός του ἔλαβαν ἀνὰ ἓνα δαυλὸν καὶ τὰ δύο φανάρια, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κατέλθωσι τρέχοντες εἰς τὸν

Μικρόν Γιάλόν. Ἄλλ' ἐὰν ὁ κρημνώδης δρομίσκος δὲν ἦτο χιονισμένος, θὰ ἐχρειάζετο σχεδὸν ἡμίσεια ὥρα, διὰ νὰ κατέλθῃ τις ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Κάστρον καὶ τώρα ὅπου ἦτο χιονισμένος, καὶ ἦτο νύξ, τρίτῃ ὥρᾳ μετὰ τὰ μεσάνυχτα, οὔτε μία ὥρα δὲν θὰ ἤρκει. Εἰς μίαν δὲ ὥραν ἠδύναντο νὰ κατασυντριβῶσι δεκάδες πλοίων καὶ νὰ πνιγῶσιν ἑκατοντάδες ἀνθρώπων.

Οὐχ ἤττον οἱ ἄξεστοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, ἐκ τῆς αὐθορμητοῦ ἐκείνης φιλανθρωπίας, ἥτις εἶναι οἷον αἰ φυσικὴ ὁρμή, ὡς συμπάθεια τῆς σαρκὸς πρὸς τὴν σάρκα, καὶ εἶναι τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον αἰσθημα τὸ συγκινοῦν τὴν καρδίαν, μετὰ τὴν πρώτην ἐκπληξιν, καὶ πρὶν προφθάσασα πνεύσῃ ἡ παγερὰ πνοή τῆς φιλαυτίας καὶ ἀδιαφορίας, οἱ ἄνθρωποι, λέγω, ἔλαβον τοὺς δαυλοὺς των κι ἔτρεξαν ἔξω τῆς πύλης καὶ τῆς γεφύρας, καὶ ἤρχισαν νὰ τρέχωσι τὸν κατήφορον.

Οἱ λοιποὶ, μέινοντες ἐπάνω, ἡσχολοῦντο ν' ἀνανεῶσιν ὅλον ἐν τὴν φλόγα, μὴ παύοντες νὰ ρίπτωσι ξηρὰ κλαδιά εἰς τὸ πῦρ.

Ὁ ἱερεὺς ἐβράδυνεν ἐπίτηδες εἰς τὴν Πρόθεσιν, κι ἐμνημόνευσε τὴν πρωτὴν ἐκείνην ὅσα ὀνόματα εἶχεν ἀποθαμένα, οὐ μόνον τὰ ἰδικά του καὶ τῶν ἐλθόντων πανηγυριστῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἐνοριτῶν του, οὐ μόνον ὅσα εἶχε γραπτὰ, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐκ μνήμης ἐγνώριζεν· ἐγνώριζε δ' ἐκ μνήμης ὅλα τὰ ὀνόματα τῆς πολίχνης, ἀποθαμένα καὶ ζωντανά. Ἐδεήθη καὶ ὑπὲρ διασώσεως τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου, περὶ οὗ, χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἐξήγησιν ἀμέσως εἶχεν ἐννοήσῃ τὰ συμβάντα.

Τέλος αἱ κραυγαὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἔπαυσαν, ἡσυχία ἐπῆλθεν. Ἐφάνη, ὅτι βωβὴ συμφορὰ εἶχεν ἐνσκήψει, ἥ ὅτι ἡ δυσχέρεια ἔλαβε πέρας. Δύο ἄλλοι ἄνδρες ἀνησυχήσαντες ἐξῆλθον ἕως τὴν Ἀγίαν Κυριακὴν, πέραν τῆς ξυλίνης γεφύρας μετὰ δύο πυρσοὺς εἰς τὰς χεῖρας.

Παρήλθεν ὀλίγη ὥρα, ὁ ἱερεὺς ἀργὰ - ἀργὰ ἐμβῆκεν εἰς τὴν λειτουργίαν, ἐλπίζων νὰ ἤρχοντο ἐν τῷ μεταξὺ καὶ οἱ ἀπόντες. Ἄλλ' ἡ λειτουργία προὔχωρει καὶ ψυχὴ δὲν ἐφαίνετο. Τέλος εἰς τὸ «Μετὰ φόβου Θεοῦ» ἐπέστρεψαν πρῶτοι οἱ τελευταῖοι ἐξελθόντες πρὸς ἐπισκόπησιν, εἶτα εἰσῆλθεν ὁ μπάριμπα Στεφανῆς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ καταβάντες εἰς τὸν αἰγιαλόν, καὶ μετ' αὐτὸν τρεῖς ἄγνωστοι μετὰ ναυτικὰ ἐνδύματα

καὶ μὲ κηρωτοὺς ἐπενδύτας. Ἐφθασαν ὅλοι ἀκριβῶς, ὅπως ἀσπασθῶσι τὰς εἰκόνας καὶ λάβωσι τὸ ἀντίδωρον.

Ἐνῷ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἀνεγίνωσκε τὸ «Εὐλογῆσω τὸν Κύριον», οἱ ἄνδρες ἐξηγοῦντο ταπεινῇ τῇ φωνῇ τὰ συμβάντα. Τὸ ἐξακειῶσαν πλοῖον ἦτο τὸ γ ο λ ε τ τ ι* τοῦ καπετὰν Κωνσταντῆ τοῦ Λημνιαραίου, αὐτοπροσώπως παρόντος ἐκεῖ. Ὁ ἴδιος, ἀνὴρ μεσήλιξ, βραχὺς τὸ σῶμα, μὲ ἄδρὸν μύστακα, διηγεῖτο τὰ ἐξῆς: Πρὸ δύο ἡμερῶν ἦτο προσωρμισμένος εἰς τὴν Δάφνην, τὸν μεσημβρινὸν ὄρμον τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἀλλ' ὁ βοριᾶς τὸν ἐ ξ ο ῦ ρ ι α σ ε*, αἱ ἄλυσίδες τῶν ἀγκυρῶν του ἐκόπησαν ὑπὸ τῆς βίας τοῦ ἀνέμου, καὶ παρεσύρθη διὰ μιᾶς δέκα μίλια μακράν. Μάτην προσεπάθει μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις του νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὸν Κωφόν, τὸν γνωστὸν ὄρμον τῆς Συκιᾶς, τοῦ μεσαίου λαίμου τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου ἅμα εἰσπλεύσῃ τις δὲν βλέπει πλεόν πόθεν εἰσέπλευσεν, ἀλλ' ὅπου δυσκόλως εἰσπλέει τις. Ὁ ὄρμος ὁμοιάζει μὲ λίμνην μεσόγειον, μὴ ἔχουσαν ὁρατὸν στόμιον, τόσον εἶναι ἀσφαλῆς. Καὶ τὸ γολεττί ξυλάρμενον, μετὰ ματαίας προσπαθείας, παρεσύρθη ὑπὸ τῆς τρικυμίας πρὸς τὰς νήσους, ὅπου τὴν νύκτα ἐκείνην τῶν Χριστουγέννων οἱ ἀγωνιῶντες ναυβάται εἶδον ἔξαφνα φῶς, ὡς φάρον ὀδηγοῦντα, αὐτοὺς τοὺς πυρσούς, οὓς εἶχον ἀνάψει ἐμπροσθεν τοῦ ναῦσκου τοῦ Χριστοῦ οἱ τραχεῖς αἰπόλοι.

Ὁ πυρσὸς ἐκεῖνος ἐφάνη πρὸς αὐτοὺς ὡς θεῖον πράγματι θαῦμα, ὡς νὰ ἐθερμαίνοντο περὶ αὐτὸν ἀγραυλοῦντες οἱ ποιμένες ἐκεῖνοι ἀκούοντες τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις». Ἐπλησίασαν, φερόμενοι μᾶλλον ἢ πλέοντες, πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, καὶ τότε ἐκινδύνευσαν νὰ κατασυντριβῶσιν εἰς τοὺς βράχους τοῦ Κουρούπη. Εὐτυχῶς δι' ἐπιτηδεῖου χειρισμοῦ, ἀπέφυγον τὴν καταστροφὴν, κι ἐκάθισε τὸ σκάφος εἰς τὰ ρηχά, ἐπὶ τῆς ἄμμου, ὅπου τόσον καλὰ ἦτο ἐξησφαλισμένον, ὅσον δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι μὲ τὰς δύο ἀγκύρας του, τὰς μεινάσας ὡς ὁμήρους εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ὄρμου τῆς Δάφνης.

Ἐφεξὲν ὁ Θεὸς τὴν χαρμύσινον ἡμέραν, καὶ οἱ αἰπόλοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ σφάζωσι καὶ ψήσωσι δύο τρυφερὰ ἐρίφια, ἐνῷ οἱ ὑλοτόμοι εἶχαν φέρεי ἀπὸ τὸ βουνὸν πολλὰς δωδεκάδας κοσσύφια ἀλατισμένα καὶ ὁ καπετὰν - Κωνσταντῆς ἀνεβίβασεν ἀπὸ τὸ γολεττί, τὸ ὅποιον οὐδένα κίνδυνον διέτρεχε ὅπως ἦτο καθισμένο, ἂν δὲν ἔπνεε νότος ἀπὸ τῆς ξηρᾶς νὰ τὸ ἀπαθῇ πρὸς τὸ πέλαγος, δύο ἀσκούς γενναίου οἴνου καὶ ἔν καλᾶθιον μὲ αὐγά καὶ κασκαβάλι τῆς Αἰνίου* καὶ ἡμίσειαν δω-

δεκάδα ὄρνιθας καὶ μικρὸν βυτίον μὲ σκομβρία. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἡυφράνθησαν, ἑορτάσαντες τὰ Χριστοῦγεννα μετὰ σπανίας μεγαλοπρεπείας ἐπὶ τοῦ ἐρήμου ἐκείνου βράχου. Τὴν νύκτα ἐκοιμήθησαν ἐν μέσῳ ἀφθόνων πυρῶν, μὲ ἀρκετὰ δὲ σκεπάσματα καὶ καπότας, ὅσα καὶ οἱ ἐκ τῆς πολίχνης πανηγυρισταὶ εἶχαν φέρει μεθ' ἑαυτῶν καὶ οἱ αἰγοβοσκοὶ εἶχαν εἰς τὸ Κάστρον, καὶ ὁ ἐκ Λήμνου φιλότιμος καραβοκύρης ἐκόμισεν ἀπὸ τὸ πλοῖόν του.

Τὴν ἐπαύριον ὁ ἄνεμος ἐκόπασε, τὸ ψῦχος ἡλαττώθη πολὺ καὶ ἐπωφελοῦμενοι τὴν ἀνακωχὴν τοῦ χειμῶνος ἀπεφάσισαν ν' ἀπέλθωσιν. Ὁ μπάρμπα - Στεφανῆς καὶ ὁ υἱός του μετὰ δύο ἄλλων βοηθῶν ἐπανῆλθον εἰς τὴν μικρὰν ἄμμουδιὰ ὑπὸ τὰ Μποστάνια, καθείλκυσαν τὴν λέμβον, ἐπέβησαν αὐτῆς, καὶ κάμψαντες τὸ Κάστρον, τὴν ἔφεραν ἀπὸ Σοφρὰν* εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος. Τῇ βοηθείᾳ τῆς δυνατῆς βάρκας τοῦ μπάρμπα - Στεφανῆ καὶ τῆς μικρᾶς φελούκας* τοῦ Λημνίου κυβερνήτου, τόσοι βραχίονες συμπονήσαντες, δὲν ἐβράδυναν νὰ ξεκαθίσωσιν ἀπὸ τὴν ἄμμον τὸ γολεττί, τὸ ὅποῖον δὲν εἶχε πάθει τίποτε, ἀλλ' ἐφαίνετο ὡς μαλακῶς πλαγιασμένον καὶ ἀναπαυόμενον κατόπιν πολλῶν κόπων. Καὶ ἀποχαιρετήσαντες τοὺς αἰπόλους, ἐπεβιβάσθησαν οἱ μὲν εἰς τὸ γολεττί, οἱ δὲ εἰς τὴν βάρκαν, πότε ρυμουλκουμένην, πότε ρυμουλκοῦσαν, καὶ μὲ ἰστία καὶ μὲ κώπας πλέοντες, διὰ τῆς βορειοανατολικῆς ὁδοῦ τὴν φορὰν ταύτην, ὡς συντομωτέρας καὶ εὐπλωωτέρας εἰς τὴν κάθοδον, ἔφθασαν αἰσίως εἰς τὴν πολίχνην.

« Τὰ "Ἀπαντα », τ. Γ' σ. 259 κ. ἐ.

* Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Ι Κ Ε Τ Η Σ

Ἰκέτης σου ἔτρεξα, ἐκκλησοῦλα τοῦ βουνοῦ,
μὲ τὸ βαθὺν ἀντίλαλο τοῦ ἑσπερινοῦ,
κι εἶμαι ὀρφανός. Καὶ ζήτησα νὰ βρῶ ἀντιστύλι
στ' ἀσημοκαντηλιῶ τὸ φῶς, πὺ μούχεις στείλει
τοῦ κάμπου πετροκαλαμιὰ.

Κι ἦρθα. Ἀγιοκέρια λάμπανε· λιβανωτός,
καπνὸς μὲ πῆρε στὴν ἀγκάλῃ τοῦ παντός.
Κι εἶμαι ὀρφανός. Μὰ ὁ ἐσπερινὸς γλυκὰ σημαίνει.
Κι ἄκουσα μιὰ φωνὴ μυστηριακὴ νὰ βγαίνει :
— 'Εδῶ εἴμ' ἐγώ! τῶν οὐρανῶν ἡ Πλατυτέρα
γιὰ ὅλους Μητέρα.

« Ἐγκόλπια »

Νικόλαος Πετιμεζᾶς-Λαύρας

ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ Ο ΑΓΙΟΣ

(5 η Δεκεμβρίου, παραμονὴ τοῦ Ἀγ. Νικολάου)

Ἐβράδυσεν.

Ὁ ἥλιος δύνων ὀπισθεν τοῦ πευκοφύτου ὅρους ἐπεμπεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἄκρας τῆς νήσου μας καὶ εἰς τὰ πρὸ τοῦ λιμένος νησίδια τὰς τελευταίας του ἀκτῖνας. Ἐλάμβανε μαζί του ὅλον τὸ εὐφρόσυνον τῆς ἡμέρας θάλλπος* καὶ ἄφηνεν εἰς τὰ βουνὰ τὸ ὀξὺ ἐκεῖνο τοῦ χειμῶνος ἀπόγειον*.

Ὁ λιμὴν ἦτο ἀκίνητος ὡς λίμνη. Τρία ἄσπρα καίκια ἤρχοντο βιαστικὰ ν' ἀράζουν χάριν τῆς ἐορτῆς. Αἱ λέμβοι τῶν ἀλιέων ἐσπευδον καὶ αὐταὶ νὰ προσορμισθοῦν. Καὶ ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν οἱ ποιμένες καὶ οἱ γεωργοὶ κατήρχοντο εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν.

Ἦδη ἐνύκτωσε καὶ ἤρχισε νὰ σημαίνει ἡ ἀγρυπνία. Ὁ γλυκὺς τοῦ κώδωνος ἤχος ἐλάλει, ἐκελάδει ἐνόμιζες, τὴν πανηγυριν.

Εἰς ὅποιανδήποτε νῆσον καὶ ἂν ἀποβιβασθῇς, θ' ἀπαντήσης τὸν ναὸν τοῦ Ἀγίου Νικολάου, μικρὸν ἢ μέγαν, μὲ μάρμαρα ἢ μὲ πλίνθους. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος εἶναι ὁ παπποῦς τοῦ ναυτικοῦ μας, ἡ γλυκυτέρα τοῦ αὐτοῦ παραμυθία· τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος.

Εἰς τὴν ἀγρυπνίαν ἐπρεπεν ὅλοι νὰ παρευρεθοῦν, διότι ἠτύχησαν νὰ πανηγυρίσουν τὴν ἐορτὴν τοῦ εἰς τὸ νησάκι των. Ὁ ναύτης, ὅταν εὐδαίμων ἐπιστρέφῃ εἰς τὴν νῆσόν του, φέρει τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἅγιον. Ὅταν εἶναι εἰς τὸ πέλαγος, εὐχεται νὰ τύχῃ κατὰ τὴν ἐορτὴν εἰς τὴν πατρίδα του, ν' ἀγρυπνήσῃ ὅλην τὴν νύκτα. Καὶ ὅταν πάλιν ναυα-

γός εις μίαν σανίδα σωθῇ, ἥ ὅταν εἰς ξηρὸν βράχον ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ θανάτου γλυτώσῃ, πρῶτα - πρῶτα θὰ φέρῃ τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἅγιον, λαμπάδα μεγάλην ἢ ἀργυροῦν κανδήλιον, καὶ ὕστερον θὰ μεταβῇ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ χαιρετίσῃ τὴν μητέρα του ἢ τὴν σύζυγόν του.

Ἴδου λοιπὸν πάντες, γεωργοὶ καὶ ναῦται, συναθροίζονται τώρα εἰς τὴν ἀγρυπνίαν, συνασπίζόμενοι ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνας τοῦ Ἁγίου Νικολάου, παλαιᾶς Βυζαντινῆς ἀγιογραφίας, ὀλίγον μαυρισμένης ἢ ὑπὸ τοῦ χρόνου ἢ διότι ὁ ζωγράφος ἠθέλησε διὰ τοῦ σκιεροῦ χρώματος νὰ παραστήσῃ τὸ αὐστηρὸν πρόσωπον τοῦ θαυματουργοῦ Ἀρχιερέως.

Καὶ ἀνάπτουν ὅλοι οἱ ναῦται τὰς μεγάλας λαμπάδας, τὰς ὁποίας εἶχαν φέρεи ἀπὸ τὸ ταξίδιον, καὶ λάμπει ἡ εἰκὼν καὶ λάμπει ἡ ἐκκλησία. Ἀκτινοβολεῖ τὸ πρῶον τοῦ Ἁγίου πρόσωπον ἐκ χαρᾶς, νομίζεις, ὡς νὰ εὐχαριστεῖτο, διότι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐβουίξεν ὁ μικρὸς ναὸς ἀπὸ τὴν φαιδρὰν ψαλμωδίαν τῶν ἁσμάτων καὶ τῶν ἐγκωμιαστικῶν ὕμνων, οἱ ὅποιοι μὲ ἰδιαιτέραν ἀγάπην ἐπανελάμβανον τὸ «Ἄγιε Νικόλαε!»

Εὐχαριστοῦνται γῦρο - γῦρο οἱ ναῦται ἀκούοντες τὰ ἅσματα καὶ προσβλέπουν ἀτενῶς* εἰς τὴν εἰκόνα, κατὰφορτον ἀπὸ τὰ ἀναθήματα*, μεταξὺ τῶν ὁποίων διαπρέπουν ἀργυρᾷ μικρὰ πλοιάρια, πλοιάρχων ἀφιερῶματα.

Κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας, ἐνόμιζες, ὅτι ἡ εἰκὼν προσελάμβανε θαυμασίαν κίνησιν καὶ ζωὴν αἰφνίδιον. Ἐνόμιζες ὅτι ἐκινουῦντο οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ἁγίου καὶ ἠυλόγει ἡ χεὶρ τοὺς προσφιλεῖς του ναυτίλους καὶ ὅτι συχνὰ μετέβαλλεν ὅψιν τὸ γηραιὸν του πρόσωπον.

Ἄλλος ἐκ τῶν ἐκεῖ παρισταμένων, ἔχων εἰς τὸν νοῦν του τὴν παροιμιώδη τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐλεημοσύνην καὶ τὴν πρὸς τοὺς πένητας συμπάθειαν, τὸν ἔβλεπε γλυκύν καὶ μειδιῶντα. Ἄλλος πάλιν ἔχων εἰς τὸν νοῦν του, ὅτι κάποτε ὁ Ἐπίσκοπος Νικόλαος, ἅγιος καὶ ἀπειλητικός, ἐμφανισθεὶς ἐκράτησε τοῦ δημίου τὴν χεῖρα, ἔτοιμον νὰ θανατώσῃ τρεῖς ἄνδρας ἀθώους, συκοφαντηθέντας, τὸν ἔβλεπεν εἰς τὴν εἰκόνα ἅγιον καὶ ἀπειλητικὸν μὲ πύρινα βλέμματα. Ὁ δὲ ναύτης ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ὁ Ἅγιος ἔσωσε τὸ κλυδωνιζόμενον* σκάφος, ἔτοιμον νὰ καταποντισθῇ, ἐφαντάζετο αὐτὸν ἱστάμενον ἀτρόμητον ἐν τῇ πρύμνῃ καὶ βασιτάζοντα κραταιῶς* τὸ πηδάλιον, ἐνῶ ἡ εἰκὼν παρίστα αὐτὸν καθήμενον ἐπὶ θρόνου καὶ εὐλογοῦντα. Ἐκεῖνος δὲ πάλιν ὁ ἐνθυμούμενος τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἅγιος βυθισθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν ἔσωσεν ἡμίπνικτον

τὸν ἀπὸ τοῦ πλοίου πεσόντα ναύτην, ἐνόμιζεν, ὅτι ἔβλεπε διάβροχον * τὸν Ἰεράρχην καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ λευκὸν τοῦ γένειον ἔσταζεν ἀκόμη ἡ θάλασσα.

Τόσῃν ζωὴν παράδοξον ἐλάμβανεν ἡ βυζαντινὴ εἰκὼν ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα φῶτα καὶ τὴν φαιδρὰν ψαλμωδίαν.

« Διηγήματα » τ. Β', σ. 49 κ. ἐ.

* Ἀλέξ. Μωραΐτιδης

Η ΓΛΥΚΟΦΙΛΟΥΣΑ

...Τὸ πέλαγος ἀπλοῦται ἀτελείωτον, ἀνὰ τὴν ἀχανῆ ἑκτασιν ἀπὸ ἀκτῆς ἕως ἀκτῆς καὶ ἀπὸ κόλπου ἕως κόλπου, καὶ χαμηλώνει ὁ οὐρανὸς εἰς τὴν μίαν ἄκραν, τὴν ἀπωτέραν, διὰ τὰ περιπτυχθῆ ἑγγύτερον τὴν ἑσχατιὰν τῶν θαλασσῶν, ὁ σάπφειρος * φιλῶν τὸν σμάραγδον *, τὸ βαθύχλωρον ἀντασπαζόμενον τὸ γλαυκόν *. Φυσᾷ ὁ Καικίας *, κατερχόμενος ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Θράκης, καὶ ὁ βορρᾶς παγερὸς ἀποσπᾶται μυριοπτέρυγος ἀπὸ τὸν νεφελοσκεπῇ καὶ χιονοστέφανον Ἄθω, καὶ ὁ Ἀργέστης * ριγηλὸς κατεβαίνει ἀπὸ τὸν γεραρὸν Ὀλυμπον, φρίσσει τὸ κύμα εἰς τὴν ἐπαφὴν τῆς ψυχρᾶς πνοῆς, φοικιᾷ ὁ πορφυροῦς πόντος ἀπὸ τὴν κραταίαν αὐραν, ρυτιδοῦται ἡ θάλασσα ἀπὸ τὴν ἀλλεπάλληλον ραγδαίαν ριπήν, ἀγριαίνει τὸ πέλαγος, ὠρύεται * μανιωδῶς ἡ καταιγίς, ρήγνυται τὸ κύμα εἰς τοὺς σκληροὺς αἰχμηροὺς βράχους. Συννεφοῦται ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὰς μαύρας κάπας τῶν θυελλῶν, τὰς σιρευομένας ἐπάνω του, φαινὸς στῦλος προκύπτει ἐν ἀκαρεῖ * ἐν μέσῳ ἀχανοῦς κυκεῶνος * στροβίλων ἰδοὺ ἡ ἀκτίς θὰ διώξῃ τὸ ἔρεβος *, ἡ γαλήνη θὰ ἐξώσῃ τὸν τυφῶνα *.

Τὸ παρεκκλήσιον ἦτο κτισμένον ἐπάνω εἰς τὸν βράχον, μαστιζόμενον ἀπὸ θυελλᾶς καὶ λαίλαπας, λικνιζόμενον ἀπὸ τὸ αἰετάραχον καὶ πολύρροιβδον * κύμα, νανουριζόμενον ἀπὸ τὰ ἄσματα, τὰ ἱποῖα ὁ ἄνεμος ἔψαλλε δι' αὐτὸ εἰς τοὺς σκληροὺς βράχους καὶ εἰς τὰ ἡχώδη ἄντρα. Οἱ τέσσαρες τοῖχοι ἴσταντο ἀκόμη ἀρραγεῖς *, πετροθεμελιωμένοι, σώζοντες μικρὸν ἐπὶ χρισμᾶ *, ἀπὸ παλαιοῦ καιροῦ, περὶ τὴν μεσημβρινοδυτικὴν γωνίαν, χορταριασμένοι καὶ μαυροπράσινοι περὶ τὴν βορειοανατολικήν.

Ἡ στέγη, φέρουσα ἀκόμα ὀλίγας κεράμους καὶ πλάκας, ἔστηρίζετο, ἐπὶ δοκοῦ μὲ πολλὰς ἀκτῖνας ἐκ σκληρᾶς καστανέας. Ὀλόγυρα εἰς

τοὺς τοίχους, ὑψηλὰ ἄνω τῶν ὑπερθύρων καὶ ὑπὸ τὰ γεῖσα τῆς στέγης ὥραϊα μικρὰ πινακία παλαιῶν χρόνων ἦσαν ἐγκολλημένα, σχηματίζοντα μέγαν σταυρὸν ἐπὶ τῆς χηβάδος τοῦ ἱεροῦ βήματος πρὸς ἀνατολὰς μετὰ ὑποποδίου εἰς σχῆμα ἀνестραμμένου Τ ἐκ πέντε ἄλλων πινακίων, καὶ ἄλλους δύο σταυροὺς δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, ὑπερθεν τῶν δύο παρθύρων τοῦ χοροῦ καὶ τέταρτον σταυρὸν ἄνωθεν τῆς φλιᾶς τῆς εἰσόδου, δυσμóθεν.

Τὰ ὥραϊα παλαιὰ πινακία ἦσαν ὅλα χρωματιστά, γαλάζια καὶ ὑποπράσινα καὶ κιτρινωπά καὶ λευκά, μὲ κλαδάρια καὶ μὲ λούλουδα καὶ μὲ πουλιά, φιλοκάλως καὶ κομψῶς διατεθειμένα, στίλβοντα* εἰς τὸν ἥλιον, χάρμα* τῶν ὀφθαλμῶν, κειμήλια ὑψηλὰ κείμενα, στερεὰ βαλμένα εἰς τὰς κόγχας τῶν, ἀφελῇ ἀναθήματα, λείψανα παλαιῶν χρόνων, περυσσώματα* ἀρπαγῶν καὶ δηώσεων* παντοίων, ὀλιγώτερον φεῦ! ἀσφαλῇ ἀπὸ τῆς νεωτέρας ἀρχαιοκαπηλικῆς μανίας. Καὶ ὁ ἀπλὸς οὗτος στολισμὸς παρεῖχε μεγάλην χάριν, μεμιγμένην μὲ ἄρρητον* τρυφερὸν θέλητρον, εἰς τὸ μικρὸν βραχοφυτευμένον παρεκκλήσιον, ἐμπνέων εἰς τὸν ἐπισκέπτην μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ διασκελίσῃ τὸ κατώφλιον, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν πενιχρὸν ναῖσκον, νὰ ἀνάψῃ κηρίον, νὰ κάμῃ τὸν σταυρὸν του, καὶ ν' ἀσπασθῇ εὐλαβῶς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλούσης, τῆς ζωγραφισμένης παρειᾶν μὲ παρειᾶν μὲ τὸ πρόσωπον τοῦ ὑπερθέου Βρέφους Τῆς.

Καὶ πάλι κίνησα νάρθῳ, Χριστέ μου, στὴν αὐλή σου,
νὰ σκύψω στὰ κατώφλια σου τὰ τρισαγαπημένα,
ὅπου μὲ πόθο ἀχόρταγο τὸ λαχταρεῖ ἡ ψυχὴ μου,

καί, ἂν δὲν ἦτο ἄλλως πολυάσχολος ἀπὸ τὴν βιοτικὴν τύρβην, νὰ σταθῇ ν' ἀκούσῃ τὰς Μεγάλας Ὠρας καὶ τὸν Ἑσπερινὸν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων, ψαλλόμενα ἀπὸ τὸν μπάρμπ' Ἀναγνώστην τὸν Παρθένην, τὸν μόνον βοηθὸν τοῦ παπα - Μπεφάνη εἰς ὅλας τὰς λειτουργίας, ὅσας ἐτέλει ἐκεῖνος, τὰς ἡμέρας ταύτας ἐξ εὐχῆς καὶ ταξίματος, κατὰ προστάμεισιν, εἰς τὸ μικρὸν παρεκκλήσιον.

Ἡ σάρκα μου ἀναγάλλιασε σιμὰ σου καὶ ἡ καρδιὰ μου.

Τὸ γεγιδόνι βροῖχε φωλιά καὶ τὸ τρυγόνι σκέπη
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

νὰ βάλουν τὰ πουλάκια τους τὰ δόλια νὰ πλaxιάσουν,
τὸν ἱερὸ σου τὸ βωμό, ἀθάνατε Χριστέ μου!

Καὶ ὁ εὐσεβὴς προσκυνητὴς θὰ εὕρισκε μεγάλην γλύκαν καὶ παρηγορίαν ἀπὸ τὶς πίκρες τοῦ κόσμου, εἰς τὸ νὰ θεωρῇ μόνον τὴν πενιχρὰν κανδήλαν καίουσαν ἐμπρὸς εἰς τὴν ὡραίαν εἰκόνα, τὴν ζωγραφισμένην ἀπὸ τὸν μακαρίτην Ἀθανάσιον τὸν Κεφαλᾶν, ἡπειρώτην, ἄνδρα ἀγωνιστὴν, εὐπαίδευτον, πολύγλωσσον καὶ ζωγράφον.

Ἡ ὡραία μικρὰ εἰκὼν, μὲ τὸ ὠχρὸν πρόσωπον τῆς Παναγίας ἐνούμενον κατὰ παρεῖαν μὲ τὸ λευκὸν καὶ ἔνθεον πρόσωπον τοῦ λατρευτοῦ βρέφους τῆς, εἶχεν ἄφατον* γλυκύτητα καὶ ἦτο καλλίστη ἔκφρασις τῆς μητρικῆς στοργῆς, τῆς γεννωμένης ὡς ἐκ πικρᾶς ρίζης γλυκέος καρποῦ, εὐθὺς μὲ τὰς ὠδύνας* τοῦ τοκετοῦ, καὶ συναυξανομένης μὲ τῆς ἀνατροφῆς τοὺς κόπους καὶ τὰς μερίμνας.

Καὶ ὁ φιλακόλουθος πιστὸς δὲν θὰ ὑστέρει τῆς ἀμοιβῆς διὰ τὴν εὐσεβῇ προσέλευσιν.

Κάλλιο μιὰ μέρα στὴ δική σου αὐλή, παρὰ χιλιάδες
στὸν ἴσκιον ὅς εἶμαι τοῦ ναοῦ σὰν παραπεταμένους
καλλίτερα, παρὰ νὰ ζῶ σ' ἄρματωλῶν λημέρια.

Δεξιὰ ἐπὶ τοῦ τέμπλου ἦτο ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Προδρόμου. Ἀριστερὰ ἡ Παναγία ἡ Γλυκοφιλοῦσα, ἡ προστάτις τῶν μητέρων, καὶ ὁ Ἅγιος Στυλιανός, ὁ φίλος καὶ φρουρὸς τῶν νηπίων.

Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοίχου ὑπῆρχον ἀκόμη ὀλίγοι ἄγιοι, ζωγραφισμένοι ἀπὸ παλαιῶν καιρῶν. Ἦσαν ὁ Ἅγιος Ἐλευθέριος καὶ ἡ Ἁγία Μαρίνα. Εἶτα ἦσαν ὁ Ἅγιος Γεώργιος καὶ ὁ Ἅγιος Δημήτριος, μὲ τὰ χατζάρια των, μὲ τὰς ἀσπίδας, μὲ τοὺς θώρακας των καὶ τὴν ἄλλην πανοπλίαν των. Καὶ ἡ Ἁγία Βαρβάρα καὶ ἡ Ἁγία Κυριακὴ μὲ τοὺς σταυροὺς καὶ μὲ τοὺς κλάδους τῶν φοινίκων εἰς τὰς χεῖρας.

Ἦτο ἐκεῖ καὶ ὁ ὅσιος ποιμὴν, ὁ ἀσκητὴς, μὲ τὴν ἀπάντησίν του εἰς τὸν Ἀνθύπατον, προκειμένου περὶ ζωῆς καὶ θανάτου τοῦ ἀθώου ἀνεψιοῦ του «εἰ μὲν εὗρεις ἔνοχον, κόλασον* αὐτόν, εἰ δὲ ἀθῶον, ὡς θέλεις πρᾶξον!» Ἦτο καὶ αὐτὸς ἐκεῖ, προστάτης οὐδὲν ἤττον* καὶ φρου-

1. Ὅλοι οἱ στίχοι εἶναι παράφρασις τοῦ ΠΓ' ψαλμοῦ.

ρὸς τῶν ἀκάκων καὶ τῶν παιδίων. Ἦτο καὶ ὁ Ὅσιος Μωϋσῆς, ὁ Αἰθίοψ, « ἄνθρωπος ὅψιν καὶ Θεὸς τὴν καρδίαν ».

Τὸ παρεκκλήσιον ἐώρταζε τῇ 26 Δεκεμβρίου, τὴν Σύναξιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

« Τὰ Ὑπαντα » τ. Β' σ. 257

Ἄλξ. Παπαδιαμάντης

Τ Α Φ Ω Τ Α

Ὁ κόλπος ἐκτείνεται εὐρύς, με ἀνοιχτὸ τὸ στόμιον αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔρχεται τοῦ μεγάλου πελάγους ἡ βαθεῖα ἀναπνοή.

Πρωὶ καὶ σκεπαστὸς ὁ ὀρίζων, συννεφιά, ἀπειλὴ ὕδατος ἄνωθεν, οἰμωγὴ* κύματος κάτωθεν.

Σκοτεινὴ ἡ ὄψις τῶν νεφῶν, βαρεῖα ὡς κατηφὲς πρόσωπον, ἔτοιμον εἰς δάκρυα. Ἀνώμαλη ἡ ράχis τοῦ νεροῦ, ἐξογκουμένη ὡς στήθη φουσκώνοντα ἐκ πόνου. Καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὴν, σειόμενα, γοοῦντα κατὰ, τράτες, βάρκες, συμφυρμὸς σκωινιῶν, κατάρτια, ξάρτια. Καὶ παρέχει ζυλίνη ἀποβάθρα πτωχικὴ, ριγμένη εἰς τὰ κύματα.

Πίσω δῶθε κεῖθε μέσ' στὴ ρεμματιά σπιτάκια σκαρφαλώνουν παστρικά, λευκά, νανοφυτ* σπῖτια χωρικῶν, σπιτάκια νησιώτικα με παρθυράκια πράσινα, κεραμίδια κόκκινα, αὐλόγυρους μικροὺς, περιποιημένους καὶ φραχτίτσες ἀγκαθιῶν καὶ γαρυφάλλων φυλλαράκια καὶ λαχανικά. Ποῦ καὶ ποῦ περικοκλάδες καὶ κισσοὶ σκαρφαλώνοντες στοὺς τοίχους, βλέπουν ἀνοιχτὰ τὴν θάλασσα τὴν ἄγρια καὶ τὴν ἀπέναντι στεριά. Καὶ γύρο βουνάκια πεύκων εἰς τὰ ὁποῖα τὰ σπιτάκια ἀκουμποῦν στηρίζουν τὰ πλευρά των, προφυλάσσονται ἀπὸ τὸν ἄνεμον, σμιγμένα, στριμωγμένα, με τοὺς στενοὺς των τοὺς δρομάκους, ἀλληλοζεσταίνονται.

Κι ἐπάνω στὴν σκαλίτσα - ἀποβάθρα σὰ βαρὺ, γιὰ τὴν μικρὴ αὐτὴ σανιδένια γεφυρούλα, ὅπου δένουν τὰ παλαμάρια τοὺς οἱ τράτες καὶ ἀράζουν οἱ βαρκοῦλες, μαζωμένο τὸ χωριό: Παπᾶς μαυροφορῶν, λευκογέννης καὶ με ἀργυροῦς βοστρύχους*, ἀπλωμένους ἐπάνω εἰς τὸ μελανὸν ροῦχον, ὅπως μπροστὰ του εἰς τὸ κῦμα ὁ ἀφρός, ὅπως τριγύρω του τὸ χιόνι στὰ βουνά. Ξέσκεπος με σταυρὸ εἰς τὸ δεξι, τὸ καλυμμαῦχι εἰς τὸ ἄλλο. Παλληκάρια ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ κεῖ. Ζωνάρια. Βράκες. Κοῦκοι. Οἱ γυναῖκες πίσωθε με χρωματιστὰ τσεμπέρια, κεντητὰ πουκάμισα καὶ

κοντογούνια, πρόσωπα ροδισμένα, ἡ Ἑλλάδα τοῦ ἀγροῦ, τῆς θαλάσσης, τοῦ ὄρους, μυροβολοῦσεν ἀπὸ τὴν ἄλμην* κι ἀπὸ τὴν δρόσον τῆς αὐγῆς. Ἀχνα λαμπάδων τρέμουσα, παλλομένη, μισσοσβύνουσα στὴν πνοὴν τὴν πρωϊνὴν. Φωναὶ παιδιῶν λεπταὶ καὶ δροσεραὶ, ψάλλουσαι ἄσμα ἥρεμον, βραδύ, ἐφαρπαζόμενον καὶ σβῆνον:

Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου, Κύριε,
ἡ τῆς Τριάδος ἐφανερῶθι προσκύνησις.

Ἐτελείωσεν ὁ ψαλμὸς ὁ ἱερός. Ὁ γέρον παπᾶς ὕψωσε τὸ χέρι. Ὁ μέγας σταυρός, περιαχθεὶς* μὲ δύναμιν, διέγραψε κύκλον στὸν ἀέρα ἔπese στὴν θάλασσαν, κατεπόθη* ἀπ' αὐτὴν, ἐξηφανίσθη εἰς τὸ βάθος τοῦ νεροῦ. Τὸ πνεῦμα ἐφύσησεν, ὁ πόντος ἐταράχθη ἐκ βαθέων.

Τέσσαρες ἡ πέντε παφλασμοὶ ἠκούσθησαν αἰφνίδιοι, τέσσαρα πέντε σώματα ἐξώρμησαν καὶ ἐβούτηξαν. Καὶ ὑπὸ τὸ κῦμα τὰ κορμιὰ τῶν παλληκαριῶν πλέουν καὶ τινάσσονται, τὰ πόδια τῶν λακτίζουν, οἱ βραχίονες ἐκτείνονται, ψάχνουν καὶ ζητοῦν. Ἐκτοπίζουν τὰ νερά καὶ συγκυκοῦν* τὸν βοῦρρον κι ἀνεγείρουν τὸν ἀφρόν. Ἐνας ἐξαφνα νοιῶθαι νὰ φεύγῃ κάτω ἀπὸ τὰ δάχτυλα. Τὸ ἀδράχνει, τὸ χουφτώνει κι ἐπιφαίνεται* Τρίτων* ὕψων τὴν χεῖρα καὶ προτείνων τὸν λαιμόν, περιρρεόμενος ἀπὸ τὸ σταλάζον ὕδωρ. Μὲ δυὸ ἀπλωτὲς ἔφαγε τὸ διάστημα, παρεμέρισε τὸ κῦμα, ἐφθασε στὴν σκαλούλα, ὠρθώθη ὕψηλός καὶ ἐπιβάλλων, ὑπὸ τὸ ὄμμα τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ πελάγους καὶ τοῦ πλήθους, ἔμπροσθεν τοῦ ἀκινήτου, ἀσκεποῦς καὶ καραδοκοῦντος* ἱερέως καὶ τοῦ ἐνεχεῖρισε τὸν μέλανα καὶ θαλασσόβρεκτον σταυρόν.

Ὁ λειτουργὸς ἀνέλαβε τὸ ὑποστάζον ξύλον, τὸ ἐσήκωσεν, ἐκαλύφθη ἐπισήμως καὶ τὸ ἔτεινε πρὸς τὸν πλησιέστερον ἀγρότην. Ἐκεῖνος ἔσκυψε ταπεινῶς καὶ μὲ κεφάλι ἀσκεπές, τὸ φέσι του στὸ χέρι, ἐκόλλησε τὰ χεῖλη του ἐπάνω, ἔπειτα ἐπὶ τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως τῆς δασείας. Κατόπιν ἀνηγέρθη, ἔκαμε τὸν σταυρόν του καὶ παρεμέρισε.

Ἄλλος τὸν διεδέχθη παρομοίως κι ἄλλος, ὅλο τὸ χωριό, γυναῖκες κι ἄντρες, εἰς μακρὰν—μακρὰν σειράν. Καὶ ὑπὸ τῶν κυμάτων τὰ ραντίσματα καὶ ὑπὸ τὴν ψιχάλαν τῶν συννέφων, εἰς τὸ κρῖος τῆς αὐγῆς, ἡ παρέλασις βαστᾶ καὶ συγκινεῖται καὶ θροεῖ καὶ ἐξελίσσεται, ἐτοῦτος διαδεχόμενος ἐκεῖνον, εἰς σταυροὺς, χαιρετισμούς, «βοήθειά σας», «χρόνια πολλά», «πάντα μὲ τὸ καλὸ», «ἡ εὐχή σου, Δέσποτα».

Τὸ νερὸ ἐδέχθη τὸ φέρον τὴν γαλήνην σύμβολον. Θὰ στερεώσῃ ὁ ὀρίζων. Κι ἐνῶ ἡ τελευταία χωρική φιλεῖ κοκκινίζουσα τοῦ γέροντος τὸ χέρι, δέκα — εἴκοσι βραχίονες ἔλυσαν ἐν ριπῇ τὰ παλαμάρια καὶ δυὸ πανιά, λευκότερα ἀπὸ τὸ κῦμα, φρίσσοντα στοῦ ἀνέμου τὴν πνοήν, φεύγουν ἤδη ἐκεῖ κάτω πρὸς τὸν πόντον τὸν εὐρύν.

Περιοδ. « Νέα Ἑστία »

Μιχ. Μητσάκης

ΟΝΕΙΡΕΜΜΕΝΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Χριστέ μου, κράτα με μακριὰ ἀπ' τὶς κακίες τοῦ κόσμου.
Στὴ Φάτνη βρέφος, ὅσο ζῶ, νὰ σὲ λατρεύω δῶς' μου.
Κι ὅταν θὰ ρθῇ ἀπὸ Σὲ σταλτὸς ὁ Χάρος νὰ μέ πάρῃ,
κάμε σὰ βρέφος νὰ σταθῶ μπροστὰ στὴ θεία Σου χάρι.

Χριστέ μου, δῶς' μου στοὺς σεισμούς, στὶς τρικυμίες τοῦ κόσμου
πάντα νὰ στέκω ἀτράνταχος, καὶ νὰ εἶναι ὁ λογισμὸς μου
τὸ φῶς ἀπὸ τὸ μυστικὸ ποὺ χύνονταν ἀστέρι,
ὅταν γιὰ Σένα στὴ Βηθλεὲμ τοὺς Μάγους εἶχε φέρει.

Καὶ κάμε λόγια κι ἔργα μου σὰν τῶν ἀγγῶν τὰ κρίνα,
προφητικά, φεγγόβολα κάμε τα, σὰν ἐκεῖνα
τῆς νύχτας τῶν ἀπλῶν βοσκῶν. Γεννιόσουν καὶ γροικοῦσαν
τοὺς οὐρανούς ὀλάνοιχτους, ποὺ Σὲ δοξολογοῦσαν.

« Περάσματα καὶ Χαιρετισμοί », σ. 83

Κωστής Παλαμᾶς

« Τ Η Υ Π Ε Ρ Μ Α Χ Ω »

Ἐγνώρισα χθές, ἐπάνω στοὺς φλεγομένους λόφους τῆς μάχης, ἓνα λοχαγὸ ἱερέα. Παπᾶς μὲ χακί, ὁμορφάνθρωπος, ψηλός, λυγερός, νέος, μὲ γένεια κατάμαυρα, ποὺ τοῦ ἔπεφταν κυματιστὰ στὸ στῆθος, συνέχιζε, στὸν εἰκοστὸν αἰῶνα, τὴν παράδοσιν τῶν ἀγωνιστῶν ἱερέων τοῦ Εἰκο-

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

σιένα. Ἄν δὲν ἦταν ἀπηγορευμένο ν' ἀναφέρουμε ἄτομα — καὶ πολὺ σωστά, γιατί, σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο καὶ τὸ τελευταῖο στρατιωτάκι μας εἶναι ἥρωας—θ' ἀνέφερα τ' ὄνομά του, γιὰ νὰ ἀναγραφῇ μαζί με τοὺς ἀθανάτους τῆς νέας ἐποποιίας.

Ἄλλὰ τί πειράζει, ποὺ τὸν μνημονεύω ἀνώνυμα; Αὐτὸς δὲν εἶναι πρόσωπο, εἶναι σύμβολο. Ἔτσι ἀκριβῶς τὸν βλέπουν καὶ τὰ φανταράκια μας: σὰν σύμβολο τῆς πίστεως καὶ τῆς ὀρθοδοξίας, σὰν ἐνσάρκωσι τοῦ δεσμοῦ τῶν θείων δυνάμεων μετὰ τὸ μαχόμενο στράτευμα. Ὅταν τὰ φανταράκια τὸν βλέπουν ἀνάμεσά τους, στὴν πρώτη γραμμὴ—γιατί εἶναι ἓνας παπᾶς παλληκαρᾶς—μετὰ τὸ σταυρὸ στὸ χέρι, νομίζεις πὼς παίρνουν καινούργιον ἀέρα.

—Ἐλα, πάτερ !... τοῦ φωνάζουν. Εὐλόγια τῇ λόγχῃ μας!...

Τὸ κῦρὸς του εἶναι τεράστιο σ' αὐτὸ τὸ τμήμα. Γιατί δὲν μάχεται μόνο, προφητεύει καὶ τὴν ἔκβασι, ποὺ θὰ ᾿χη κάθε φορὰ ἡ ἐπιχειρήσι! Παπαφλέσσας μαζί καὶ Γέρος τοῦ Μωριά, ὄνειροπλάστης καὶ ὄνειροκρίτης, ἔχει πάντα στὴν τσάντα ἐκστρατείας, ποὺ κρέμεται στὸ πλευρό του, καὶ ἀπὸ ἓνα χρησμό:

—Εἶδα στὸν ὕπνο μου, παιδιά, τὴν Παναγιά τῆς Τήνου! Καὶ εἶδα πὼς ἔγραφε στὸν οὐρανό, μετὰ γράμματα φωτιᾶς, αὐτὰ τὰ λόγια: «Σὲ δυὸ μέρες». Καὶ σᾶς λέω, ὅτι σὲ δυὸ μέρες θὰ πάrouμε κι αὐτὰ τὰ ὑψώματα ἐκεῖ κάτω!

Οἱ χρησμοὶ αὐτοί, ποὺ πηγάζουν ἀπὸ μιὰ δυνατὴ διαίσθησι κι ἀπὸ μιὰ φυσικὴ στρατιωτικὴ ἀντίληψι, βγαίνουν, σχεδὸν πάντα, ἀληθινοί. Φαντάζεστε, λοιπόν, πόσους πιστοὺς ἔχει γῦρὸ τοῦ αὐτοῦ τὸ νεώτερο μαντεῖο τῶν Δελφῶν:

—Τι λέει ἡ Παναγίτσα σήμερα, πάτερ;... ρωτοῦν τὰ φανταράκια μας κάθε πρωτ.

Καὶ ἡ Παναγίτσα ἔχει, σχεδὸν κάθε φορὰ, ἀπὸ μιὰ εὐχάριστη πρόβλεψι....

Ἄλλ' αὐτὸ ποὺ δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ στὴ ζωὴ μου, εἶναι ἡ πρώτη στιγμή, ποὺ τὸν ἀπάντησα: Ἀπόγευμα μετὰ τὴν ὁμίλῃ ποτισμένη ἀπὸ τὰ μενεξεδιὰ φῶτα τοῦ δειλινοῦ, σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα γλυκειά, εἰρηνικὴ καὶ ὑποβλητικὴ, ὅπως τοῦ περίφημου «Εὐαγγελισμοῦ» τοῦ Παρθένου* αὐτὸς ἱεουργοῦσε ἐπάνω σ' ἓνα ὕψωμα, ποὺ μόλις εἶχε καταληφθῇ. Δοξολογοῦσε γιὰ τὴ νίκη, μετὰ θυμίαμα τοὺς καπνοὺς τῆς μπαρούτης καὶ μετὰ τὴν ὑπόκρουσι τῶν πυροβόλων, ποὺ τράνταζαν τοὺς ἀντικρυνοὺς

λόφους. Είχε περάσει το χρυσοκέντητο πετραχήλι του. Καί, γυρό του, τὰ φανταράκια παρακολουθοῦσαν τὶς δεήσεις του, υπογραμμίζοντας τὶς φράσεις του μὲ ὁμαδικὰ «Κύριε ἐλέησον!»...

«Ὅταν πιά ὁ παπᾶς τελείωσε, ἐφώναζε στὰ στρατιωτάκια μας:

— Τώρα, παιδιά, θὰ ψάλλουμε ὅλοι μαζί, «Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια» νὰ εὐχαριστήσουμε τὴν Παναγιά τῆς Τήνου!...

Καὶ μιὰ ρωμαλέα ὁμαδικὴ φωνὴ ἄρχισε τότε νὰ ὑψώνη, μέσα στὸν ἀχανῆ ναὸ τῆς φύσεως, τυλιγμένη στὴν ομίχλη, τὸν ὕμνο στὴν Παρθένο. Ὁ παπᾶς ἐφάνταζε σὰν ἄλλος Μωϋσῆς στὸ ὄρος Σινᾶ. Καὶ τὰ φανταράκια* γύρω, ποὺ ἀντιλαλοῦσαν τὸν ψαλμὸ τῶν παλληκαριῶν, σὰν νὰ ἔφερναν τὴν μακρινὴν ἡχώ τῶν πιὸ δοξασμένων ἡμερῶν τοῦ Βυζαντίου..

Ἑφημερίς «Ἑστία» 7(11)1950

Σπύρος Μελάς

ΑΝΑΣΤΑΣΙ ΣΤΗΝ ΑΓΙ' ΑΝΑΣΤΑΣΑ

...Ὁ Γιάννης ὁ Κούτρης δὲν ἤθελε μόνον νὰ ἐορτάσῃ μὲ τοὺς συννομεῖς* του χωριστὰ τὴν Ἀνάστασιν εἰς τὸ κατὰ μέρος του, ἀλλ' ἐπεθύμει καὶ νὰ τελεσθῇ ἡ Ἀνάστασις αὐτὴ ὄχι εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὀρισμένως εἰς τὴν Ἀγί' Ἀναστασιά. Ἀφοῦ τὸ πάλαι* ἦτο ἐκκλησία, ἀφοῦ ὁ χώρος οὗτος ἦτο καθιερωμένος εἰς λατρείαν Χριστοῦ, διατὶ τάχα νὰ μὴ λειτουργῇται; Μάτην ὁ παπ' Ἀγγελῆς ἐξώδευεν ὅλην τὴν ὀλίγην μάθησίν του καὶ τὴν ἐμφυτον λογικὴν του διὰ νὰ τὸν πείσῃ ὅτι ἐζητεῖ παράλογα. Ὁ αἰπόλος* ἔμεινε ἀμετάπειστος.

— Πῶς θὰ λειτουργήσω, βλοημένε, σὲ ξεσκέπαστο μέρος; τοῦ ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς. Εἶδες ποτὲ σου λειτουργία ἀπὸ κάτ' ἀπ' τ' ἀστέρια;

— Καὶ ἡ Ἀνάστασι δὲν ψάλλεται παντοῦ σὲ ξεσκέπαστο; ἀντέλεγεν ὁ βοσκός· ἔχουν, ἄς-ποῦμε, ἐκκλησιᾶς καλοχτισμένες μὲ πλάκες καὶ μὲ κεραμίδια καὶ βγαίνουν, ἀπ' τὴν ἐκκλησιά ὅζω γιὰ νὰ κάμουν Ἀνάστασι κι ἡμεῖς ποὺ δὲν ἔχουμ' ἐκκλησία, ἄς-ποῦμε, δὲν μπορούμε, κατὰλαβες, νὰ κάμουμε Ἀνάστασι σ' ἓνα ξεσκέπαστο μέρος, ποὺ ἦταν μιὰ φορὰ κι ἓναν καιρό, κατὰ πῶς λένε, ἐκκλησία;

Ὁ ἱερεὺς τὸν ἐκοίταξεν ἐν ἀμηχανίᾳ πρὸς στιγμὴν, εἶτα τὸ βλέμμα του ἐφωτίσθη, ὥς νὰ τοῦ ἔλθεν ἰδέα, καὶ εἶπε:

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

— Κάμνουν Ἀνάστασι ὅζω ἀπ' τὶς ἐκκλησιές, ναί, μὰ λειτουργία ;...
Πῶς θὰ λειτουργήσουμε ;

— Ἀπάνω στὰ μάρμαρα, ποὺ ἦταν μιὰ φορὰ τὸ Ἱερὸν Βῆμα, ἄς ποῦμε.

— Μὰ δὲν εἶναι Ἀγία Τράπεζα ἐγκαινιασμένη.

— Τὸν παλιὸ καιρὸ, ποὺ τὴν εἶχαν κτίσει, κατὰλαβες, δὲν ἦταν;

— Τὸ πηδάλιο λέει, ὅταν βεβηλωθῇ μιὰ ἐκκλησία νὰ μὴ λειτουργιέ-
ται, ἂν δὲν ξανακτισθῇ κι ἐγκαινιασθῇ πάλι.

Τέλος ὁ ἱερεὺς εὗρε μέσον τινὰ ὅρον καὶ τὸν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν
Γιάννην τὸν Κούτρην :

— Ἄς εἶναι, μπορούμε νὰ κάμωμε Ἀνάστασι στὴν Ἀγία Ἀναστασιά,
εἶπε, καὶ ἀμέσως παίρνετε ὅλοι τὰ πράγματα σας καὶ τὶς λαμπάδες
σας ἀναμμένες, καὶ πηγαίνομεν κάτου στὴν Παναγία τῇ Δομᾶν καὶ
σᾶς λειτουργῶ ἐκεῖ.

Ὁ Γιάννης ὁ Κούτρης ὑπεχώρησε, μὴ ἔχων ἄλλως νὰ πράξῃ.

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητὸν εἰς τὸ ὑπαιθρον, φορέσας μαῦρον ἐπι-
τραχήλι καὶ ἤρχισε ν' ἀναγιγνώσκῃ τὴν παννυχίδα* καὶ τὸ «Κύματι θα-
λάσσης...», ὅλα διαβαστά. Εἶτα, ἀνάψας ἐντὸς τοῦ θυμιατοῦ μοσχολίβα-
νον, ἐθυμίασε τοὺς παρεστῶτας ὅλους καὶ ποιήσας ἀπόλυσιν, ἔβγαλε τὸ
μαῦρον ἐπιτραχήλι, ἐφόρεσεν ἄλλο, ἰόχρουν* μεταξωτὸν καὶ λευκὸν φαί-
λινον* καὶ ἀνάψας λαμπάδα, στραφεὶς πρὸς τὸν λαόν, ἤρχισε νὰ ψάλλῃ
μελωδικῶς τὸ «Δεῦτε λάβετε φῶς...». Μεθ' ὃ ἔψαλε τὴν «Ἀνάστασιν
σου, Χριστέ Σωτήρ». Καὶ ἀφοῦ ἤναψαν τὰς λαμπάδας ὅλοι, ἀναγνούς*
τὸ εὐαγγέλιον καὶ δοξάσας τὴν Ἀγίαν Τριάδα, ἤρχισε μεγάλη καὶ
βροντώδῃ τῇ φωνῇ νὰ ψάλλῃ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη», ἀντιψάλλοντος
καὶ τοῦ υἱοῦ του, παιδίου δωδεκαετοῦς, ὅστις τὸν εἶχε συνοδεύσει ὡς
συλλειτουργὸς εἰς τὴν ἐκδρομὴν.

Ὡραία καὶ γλυκεῖα ἦτο ἡ σκηνὴ ἐντὸς τοῦ ἐρειπίου ἐκείνου τοῦ
μεγαλομαρμάρου καὶ ἐπιβλητικοῦ εἰς τὴν ὄψιν, ἀγλαϊζομένου* ἀπὸ τὸ
τρέμον, ὑπὸ τὴν πνοὴν τῆς αὔρας τῆς νυκτερινῆς, φῶς πεντήκοντα λαμ-
πάδων, σκηνὴ φωτεινὴ καὶ σκιερὰ, διαυγῆς καὶ μυστηριώδης, ἐν μέσῳ
γυγαντιαίων δρυὼν ὕψους ὑπερφάνως τοὺς εἰς διαδήματα* κορυφου-
μένους κραταιοὺς κλώνους, μὲ τὰ φρίσσοντα φύλλα μαρμαίροντα* ὡ
χρυσᾶς φολίδας ὑπὸ τὴν λαμπρότητα* τῶν πυρσῶν, μὲ σκιὰς καὶ σκο-
τεινὰ κενὰ ἐν μέσῳ τῶν κλάδων, ὅπου ἐφαινόζοντο τὶς ἐλλογέοντα* ὀ-
ράτα πνεύματα, ὑπάρξαντα πάλαι ποτέ. Δρυάδες* καὶ Ὀρεστιάδες*.

ἐλευθέρως ἀνάσσουναι* ἀνά τοὺς πυκνοὺς δρυμῶνας*, καὶ σήμερον μεταμορφωθεῖσαι εἰς νυκτερινὰ τελῶνια* καὶ μὴ τολμῶσαι νὰ προβάλλωσιν εἰς τὸ φῶς τῶν ἀναστασίμων λαμπάδων.

Ἐνῷ ὁ ἱερεὺς ἔλεγεν ὁμᾶλῇ τῇ φωνῇ τὰ εἰρηνικὰ καὶ ἡὔχετο ὑπὲρ τῆς «εὐσταθείας τῶν ἐκκλησιῶν, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς κ.τ.λ.», ὅπισθεν τοῦ πρώτου πελωρίου κορμοῦ τῆς χιλιετοῦς δρυός, ὃν τρεῖς ἄνδρες συνάπτοντες τὰς ὀργυιὰς μόλις ἠδύναντο ν' ἀγκυχλιάσωσιν, ἠκούετο βραχὺς διάλογος μεταξὺ τριῶν ἢ τεσσάρων αἰπόλων*, ὧν ὁ πρῶτος, Γιάννης ὁ Κούτρης, ἔλυεν ἀπαντῶν τὰς ἀπορίας τῶν ἄλλων.

Ἄλλ' ὁ διάλογος διεκόπη ὑπὸ τῆς φωνῆς τοῦ ἱερέως, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ ἀπεδύθη τὰ ἄμφια καὶ ἔκραξεν εἰς τὸ ποίμνιόν του:

— Εἴστ' ἔτοιμοι; Πᾶμε!

Δύο τῶν αἰπόλων ἔσπευσαν νὰ φορτώσωσι τὰ ἱερά, ὡς καὶ τὰ καλὰ θία τῶν ποιμενίδων τὰ περικλείοντα ἑορτάσιμα τινα ἐφόδια εἰς πέντε ἢ ἑξ ὀνάρια, ὁ ἱερεὺς ἐπέβη εἰς τὸ ἔβδομον καὶ οἱ ἄλλοι πεζοί, οἱ μὲν κρατοῦντες τὰς λαμπάδας των ἀναμμένας μετὰ τὴν ἀριστεράν, προσπαθοῦντες μετὰ τὴν δεξιάν νὰ σκεπᾶσιν τὴν λαμπὴν ἀπὸ τῆς πνοῆς τῆς ἀπογείου αὔρας, οἱ δὲ ἀνάψαντες μικρὰ φαναράκια, χρήσιμα εἰς τοὺς αἰπόλους διὰ τοὺς νυκτερινοὺς ἐπαυλισμούς* καὶ τοὺς ἀμολγούς* τῶν αἰγῶν των, ἐξεκίνησαν κατερχόμενοι πρὸς βορρᾶν, εἴτα ἐστράφησαν ἀνατολικώτερον, βαίνοντες διὰ κακοτοπιᾶς, ἐφ' ἧς δὲν ἀντεῖχον ἄλλοι πόδες παρὰ τοὺς ἰδικούς των, ἐλαφρὰ πατοῦντες μετὰ τὰ τσαρούχια τὰ περιβάλλοντα τοὺς εὐκινήτους πόδας των, βιάζοντες τὰ γαῖδουράκια νὰ τρέχωσι, σύροντες μᾶλλον αὐτὰ εἰς τὸν δρόμον, τοποθετούμενοι ἐξ ἀριστερῶν ὡς ἔμψυχα δίκρανα*, πρὸς ὑποστήριξιν τῶν φορτωμένων ζυγίων εἰς τὰ κρημνωδέστερα μέρη. Δύο ἢ τρεῖς αὐτῶν, μετὰ τὰς κάπας των, ἤρχοντο τελευταῖοι μετὰ συριγμῶν καὶ ἀκατανοήτων μονοσυλλάβων, ἄγοντες τὰ αἰπόλια* των, μετὰ τὰ μικρὰ ἐρίφια διὰ χαριεστάτων σκιρτημάτων* τρέχοντα παρὰ τὰς μητέρας των βελάζοντα, ἐρωτηματικῶς, εἰς αἰ αἶγες ἀπῆντων ἀορίστως, μὴ ἔχουσαι πῶς νὰ ἐξηγήσωσι τὴν ἀσυνήθη νυκτοπορίαν.

Ἡ σελήνη εἶχεν ἀνατελεῖ πρὸ τοῦ μεσονυκτίου καὶ ὁ δίσκος τῆς ὑπέρυθρος ὀλίγον, ἐφαίνετο ὅπισθεν τῶν κορυφῶν ὑψηλῶν δένδρων, πότε δὲ ἐκρύπτετο, κατὰ τοὺς ἐλιγμούς τῆς πορείας, ὅπισθεν τοῦ βουνοῦ. Καὶ οἱ θάμνοι ἐσεῖοντο πανταχοῦ, ὅθεν διέβαιναν ἢ πομπή, καὶ τὰ ἔντομα ἐξεγείροντο παρὰ ὥρα ἐκ τοῦ ὕπνου των καὶ τινα μυιγάρια ἐξορμῶντα
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἐπέτων φαιδρῶς περὶ τὰς ἀνημμένας λαμπάδας, ὑποβοῶντα, καίοντα τὰς μικκύλας πτέρυγας των ἢ καταστρέφοντα μετὰ τελευταίου βόμβου τὴν ἐφήμερον ὑπαρξίν των εἰς τὴν πρόσφασιν τῆς φλογός. Τὰ νυκτοπούλια ἔφευγον φοβισμένα ἀπὸ σχοῖνον εἰς κόμαρον, ἀπὸ αἵμασιαν* εἰς δένδρον, προσθέτοντα τὸν ἐλαφρὸν θροῦν τῶν πτερύγων των εἰς τὸ ἄβρον, ἐναρμόνιον φύσημα τῆς αὔρας τῆς ὀρθρίας καὶ ἡ ἀγραμπελιὰ ἡ χιονανθής, ἡ λευκάζουσα καὶ μυροβολοῦσα εἰς τοὺς φράκτας, λευχείμων* μυροφόρος ἐορτάζουσα τὴν Ἀνάστασιν, καὶ ὁ κισσὸς καὶ τὸ ἀγιόκλημα, πλόκαμοι τῆς Ἀνοιξέως, ἐξαπλούσης τὴν μυροβόλον κόμην της ἀνὰ τοὺς ἀγρούς, διέχυνον ζωηροτέραν ἐν τῇ νυκτὶ τὴν εὐωδίαν των εἰς τὸν ἀέρα. Καὶ ἡ ἀργυρὰ ἀμμόκοις τῶν ἄστρων ὀλιγόστευεν ἐπάνω, καθ' ὅσον ὑψοῦτο ἡ σελήνη καὶ ἡ ἀηδὼν ἤκούετο μινυρίζουσα* βαθιὰ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ δάσους καὶ ὁ γκιώνης μὴ δυνάμενος νὰ διαγωνισθῇ πρὸς τὴν λιγυράν* ἀδελφὴν του, ἔπαυσε πρὸς καιρὸν τὸ θρηγῶδες ᾄσμα του.

Εἶχον κατέλθει ἤδη πολὺ βαθιὰ, κάτω εἰς τὸ ρεῦμα, καὶ ἀντικρὺ των ἔβλεπον μακρὰν εἰς τὸ πέλαγος, κυανῇν ὀθόνην*, ἀμυδρῶς ἐπαργυρωμένην ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας τῆς σελήνης. Ἠκούσθη δὲ μετ' ὀλίγον βαθὺς παφλασμός, ὡς χειμάρρου καταφερομένου μετὰ γδούπου ἀπὸ τῶν βράχων, κρότος συνεχής, ἰσχυρός, μονότονος. Ἦτο τὸ ρεῦμα τῆς Παναγίας τῆς Δομάν, ἀπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ ὁποίου εἵκοσι νερόμυλοι ὑδρεῦντο τὸ πάλαι καὶ πολλαὶ ἑκατοντάδες στρέμματα κήπων μὲ κλιμακωτὰς αἵμασιὰς* ἐπιαίνοντο* ἀπὸ τὸ δροσερὸν νᾶμά* του. Ἐκεῖ ἀντικρὺ προέκυπτεν ἀπ' ἄκρας τῆς θαλάσσης τὸ παλαιὸν φρούριον, τὸ ὅποιον ἦτο ποτὲ κατοικία ἀνθρώπων, πρὶν γίνῃ γλαυκῶν φωλεὰ καὶ γλάρων ὀρμητήριον. Εἰς τὸ ἀκένωτον ρεῦμα τῆς Παναγίας τῆς Δομάν ὠφείλετο ἡ εὐδοκίμησις πάσης φυτείας καὶ πάσης βλαστήσεως κατὰ τοὺς παλαιούς ἐκείνους χρόνους.

Ἦτο ἤδη ὡς δύο μετὰ τὰ μεσάνυχτα, ὅταν ὁ παπ' - Ἀγγελῆς καὶ οἱ αἰπόλοι του ἔφθασαν εἰς τὴν Παναγίαν τῆς Δομάν. Τὸ μικρὸν ἐξωκλήσιον ἦτο κτισμένον ὑπὸ συστάδα πελωρίων δένδρων, περιβαλλόμενον γραφικῶς ὑπ' αὐτῶν, σκεπαζόμενον φιλοστόργως ἀπὸ τοὺς κλώνους των. Ὁ ναύσχος ἦτο πενιχρός, ἀλλὰ διετηρεῖτο καὶ ἦτο λειτουργήσιμος. Ἦτο δὲ ἐν τῶν ὀλίγων ναυιδίων, ὅσα ἐσώζοντο ὀρθια ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς. Γεῖτονες αὐτοῦ χαμηλότερα πρὸς τὴν θάλασσαν ἦσαν τὸ πάλαι ἐν τὸς τῆς κοιλάδος τῆς συνεχομένης μεταξὺ δύο ἀκτῶν, πάμπολλοι ναῦσκοι, ἕως τέσσαρες δωδεκάδες. Οἱ πλεῖστοι ἦσαν σήμερον ἐρείπια. Ἦ

Παναγία τῆς Δομάν, ἀπλῆ ἀναπαράστασις τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τοῦ Βυζαντίου καὶ περιβαλλομένη ὡς μὲ στέφανον ἀπὸ τὸν ἀειθαλῆ κόσμον τῶν πελωρίων δένδρων τῆς, ἵστατο ἀκόμη ὀρθή, κι ἐφαίνετο λέγουσα πρὸς τοὺς ἀδελφούς τῆς, ἔσοι εἶχον γονατίσει, καταβληθέντες ἀπὸ τὸν κάματον τῆς διὰ τόσων αἰώνων πορείας : « Παρηγορηθῆτε, σᾶς ἀντιπροσωπεύω ἐγώ ! ».

Ἐν ριπῇ* ὀφθαλμοῦ ἐφωταγωγήθη τὸ παρεκκλήσιον καὶ αἱ ποιμενίδες ἤναψαν πάμπολλα κηρία εἰς τὰ δύο μανουάλια καὶ ἀνάψασαι πῦρ εἰς τὸ ὑπὴνεμον ἐξω τῆς θύρας στήσασαι μεγάλῃν χύτραν, παρεσκευάζον τὴν σούπαν. Καὶ ὁ ἱερεὺς, λαβὼν καιρόν*, ἐφόρεσεν ὅλην τὴν ἱεραικὴν στολὴν του, καὶ ὁ υἱὸς του ὁ συλλειτουργός, ἐψάλλε τὸν κανόνα.

Ὁ Γιάννης ὁ Κούτρης, πραγματοποιήσας τὸ ὄνειρόν του, τοῦ νὰ παρίσταται εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὡς ἐπίτροπος, ἐπεστάτει εἰς τὸ ἄναμα καὶ σβύσιμον τῶν κηρίων, πατῶν αὐτὰ ἐνίοτε μὲ τὸ τσαροῦχί του, μιμούμενος τὸν ἐξάδελφόν του, τὸν Γιάννην τὸν Λαδίκαν, καὶ ὅστις ἵστατο δεξιόθεν εἰς τὸν χορόν, ὡς προεστὼς μὲ τόσῃ σοβαρότητά, ὥστε βλέπων τις αὐτὸν θὰ τὸν ἐνόμιζε ψάλτην, ἐξ ἰδιοτροπίας σιωπῶντα.

Περὶ τὸ λυκαυγὲς* ἔληξεν ἡ λειτουργία καὶ ὁ οὐρανὸς πορφυρίζων ἐκεῖ πρὸς ἀνατολὰς ἔσμιγε μὲ τὴν θάλασσαν κυανῇν ἀπλουμένην κάτω, ἡ δὲ σελήνη ὠχρίασε καὶ τὰ ὀλίγα ἄστρα ἀνὰ ἓν ἔσβυναν τρέμοντα εἰς τὸν αἰθέρα. Καὶ ἡ Ἡὼς* ἀνέτειλε μὲ ὅλην τὴν πορφυρᾶν αἴγλην*, καλλωπίζουσα μὲ γλυκὺ ἐρύθημα βουνά, κοιλάδας, δάση. Ἐφάνη δὲ τότε, ἀποβαλοῦσα* τὴν μυστηριώδη τῆς νυκτὸς περιβολήν, ἐν ὅλῃ τῇ καλλονῇ τῆς, ἡ μαγευτικὴ θέσις τῆς Παναγίας Δομάν. Δεξιὰ τὸ ὑψηλὸν βραχῶδες καὶ τεμνόμενον* ἀπὸ εὐθαλεῖς* χαράδρας βουνόν, τὸ ἀπολήγον εἰς τὴν κρημνώδη ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη. Ἀριστερὰ λόφοι, κοιλάδες καὶ δάση γραφικῶς ἐναλλάσσονται εἰς τὸ βλέμμα. Ἀντικρὺ ὁ γυμνὸς καὶ ἄγριον μεγαλεῖον ἀποπνέων βράχος τοῦ Κάστρου, μὲ τὰ δύο πρὸ αὐτοῦ πετρώδη νησίδια καὶ πέραν πέλαγος ἀχανές, φωσφορίζον εἰς τὰς πρώτας ἀκτῖνας τοῦ ὑποφώσκοντος* ἡλίου.

Εἰς τὸ βάθος δὲ τοῦ ὀρίζοντος, πρὸς βορρᾶν ἡ Χαλκιδικὴ μὲ τοὺς τρεῖς λαίμους τῆς, ὑπὲρ οὓς ἐξέχει ὡς βαθμὶς κεραυνωθείσης τιτανείου κλίματος πρὸς ἀνάβασιν εἰς οὐρανόν, τὸν ὁ λευκόφαιος κῶνος τοῦ Ἄθω μὲ τὴν κορυφὴν εἰς τὰ σύννεφα. πρὸς δυσμὰς τὸ Πήλιον μὲ τὰς ἀναριθμήτους κοιλάδας του καὶ μὲ τὴν θεσπεσίαν του βλάστησιν, καὶ πέραν αὐτοῦ ἡ κορυφὴ τοῦ Κισσάβου, ὡς κεφαλὴ ἐμπτηγμένη ἐπὶ κορμῷ ξέ-

νου. Καὶ τὸ ρεῦμα τῆς Παναγίας Δομάν δὲν κατεφέρετο πλέον ὥς πρὶν μετὰ βαθέος παφλασμοῦ εἰς τὴν βραχύδῃ κοιλάδα, ἀλλ' ἅμα τῇ ἀνατολῇ τῆς ἡμέρας τὸ νερὸν ἔρρεε μορμυρίζον, μαλακῶς κυλιόμενον ἐπάνω εἰς τὰ βρύα καὶ εἰς τὰ ἀγριοσέλινα, διότι ἐξύπνησαν τῆς ἡμέρας οἱ πολλοὶ καὶ προσφιλεῖς κρότοι.

Τέλος ἐφάνη τοῦ ἡλίου ἡ πρώτη ἀκτὺς καὶ ἀνέθορεν * ἀπὸ τῆς θαλάσσης μία πυρίνη, παμφαῆς * γραμμὴ τοῦ πανεκλάμπρω φωστῆρος *. Καὶ τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἠκούσθη πρώτη μεγάλη καὶ ἐπιβλητικὴ φωνή, ὁ κλαγγασμὸς * τοῦ ἀετοῦ, χαίρετίσαντος τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐπάνω εἰς τὸ βουνόν, ἀπὸ τῆς ἀφθάστου καὶ ἀπατήτου ἐπὶ τῶν ἀπορρώγων * βράχων καλιᾶς * του. Καὶ δευτέρα χαίρετιστήριος φωνὴ ἠκούσθη ὁ κακκαβισμὸς * τοῦ ἱέρακος, ὁ κρωγμὸς * τοῦ ἱέρακος ἐπάνω εἰς τὸ βουνόν, εἰς μίαν ὑψηλὴν χαράδραν τοῦ ἱλιγγιώδους βουνοῦ τοῦ Κουρούπη, ἐκεῖ ἐπάνω. Καὶ τρίτη φωνὴ κλιμακιδὸν ἐχαίρετισε τὸ παμφαῆς ἄστρον τῆς ἡμέρας, ὁ τιτυβισμὸς * τῆς πέρδικος καὶ τῆς τρυγόνος εἰς τὸ μεσοῦψος * τῆς κοιλάδος.

Καὶ τελευταία ἀμέσως ἐχαίρετισε διὰ τοῦ μινυρισμοῦ * τῆς τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἡ γλυκεῖα χελιδὼν, ἡ ἐπανευροῦσα, καὶ ἐφέτος, τὴν φωλεάν τῆς ἄθικτον εἰς τὰ ἱερὰ σκηνώματα *, εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου, ὡς καὶ εἰς τὰ καλύβια τῶν χωρικῶν καὶ εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τῆς πόλεως. Τότε καὶ τὰ κατσικάκια, αἰσθανθέντα τὸ θάλλπος * τῆς ἡμέρας, ἤρχισαν τὰ σκιρτήματά των, εὐφραίνόμενα εἰς τὴν ἐπαφὴν τοῦ χόρτου, προσπαίζοντα περὶ τὰς μητέρας των, ὑποβάλλοντα τὸ μικκύλον * ρύγχος εἰς τὸν μαστὸν - καὶ δὲν ἤξευρον ὅτι ἡ λεπίς τοῦ σφαγέως ἔστιλβε * καὶ αὕτῃ πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον.

Ἐκεῖ ὑπὸ τὰ ὑψηλὰ δένδρα, τῶν ὁποίων οἱ κλώνοι μὲ βόμβυκας καὶ μὲ θυσάνους τριχοειδῶν φύλλων κοσμοῦμενοι, ἐσεῖοντο ὑπὸ τῆς πρωϊνῆς αὔρας, ἄνω τοῦ ρεύματος, τοῦ κυλίοντος μετὰ ψιθύρου τὸ διαχυγὲς νᾶμά του κάτω εἰς τὴν κοιλάδα, ἐκάθισαν ἡδονικῶς ὅλοι οἱ βοσκοὶ μὲ τὰς ποιμενίδας καὶ τὰς βοσκοπούλας των, στρώσαντες ἀφθόνους πτέρεις καὶ παχείας φυλλάδας καὶ ἤρχισαν νὰ διαμελίζωσι τὰ εὐωδιάζοντα ἐπὶ τῆς σούβλας ἀρνία καὶ τὰ ἐρίφια.

Ἐφαγόν καὶ ἠψφράνθησαν ὅλοι καὶ ἀφοῦ ὁ παπ' Ἀγγελῆς ἠυλόγησε τὴν φλάσκαν *, τὴν μετεβίβασεν, ὑπόχλωρον ἀκόμη, δι' ἐρυθρᾶς δερματίνης λαωρίδος κρατουμένην, κλώζουσιν * καὶ φυσῶσαν ἀκαταλήπτους ἥχους ἐνδοθεν, εἰς χεῖρας τοῦ ἐκ δεξιῶν του καθημένου προεστῶτος τῆς

ὁμάδος, τοῦ Γεώργη τ' Παναγιώτ', ὅστις, ἐγερθεῖς, προσηγόρευσε διὰ μακρῶν τὴν ὁμήγουριν :

— Κ' στὸς 'Ανέστ' βρὲ παιδιά ! 'Αληθ' νὸς οὐ Κύριους ! Ζῆ κι βασιλεύει ! Γειά σας ! Καλὴ καρδιά ! Καλὴ γερουσύνη ὅλοι μας ! Χρόνους πολλούς ! Πολλὰ τὰ ἔτ' παπᾶ μ' ! νὰ χαίρησῃ τὸ πετραχήλι σ'.

« Τὰ "Απαντα" τ. Γ' σ. 33?

'Αλεξ. Παπαδιαμόντ'

Ι Γ Ν Α Τ Ι Ο Σ

'Εσὺ ἦσουν ἀπ' τ' ἀθῶα τὰ βρέφη τὸ ἓνα,
 ποὺ ἐπῆρεν ὁ 'Ιησοῦς στὴν ἀγκαλιά Του
 κ' εἶπε μὲ τὴ γλυκύτατη λαλιά Του :
 « Ἀφῆστε τὰ παιδιά νάρθουν σ' ἐμένα. »

Κ' ἡ ἀνάσα Του, ἡ εὐωδιασμένη ἀπ' ὅλα
 τ' ἄνθη τὰ μυστικά τοῦ παραδείσου,
 ἔσμιξεν ἀπαλὰ μὲ τὴ δική σου,
 ποὺ γάλα μητρικὸν ἔμοσχοβόλα.

Κι ἐπέθανε κι ἐτάφη κι ἀνεστήθη
 παντοτεινὸς κι ἀθάνατος 'Εκεῖνος,
 κι ἀμάραντος καὶ παραδείσιος κρίνος
 ἄνθισε ἡ πίστι στὰ δικά σου στήθη.

Κι ἔφεραν χρόνοι δίσεχτοι καὶ μαῦροι
 τοῦ Τρωϊανοῦ τὸ δόγμα: "Ὅποιος πιστεύει
 στὸν Ναζωραῖο, ἢ στὸ σταυρὸ θ' ἀνέβη
 ἢ θάνατο μαρτυρικὸ θὲ νὰ ἔρῃ.

Τὴν ψυχοφθόρα νίκη τῶν εἰδώλων
 ἡ Ρώμη καὶ οἱ Ρωμαῖοι πανηγυρίζουν,
 τὰ βάρβαρὰ τοῦ 'Ιπποδρόμου πλημμυρίζουν,
 ζωγραφιστὴ ἡ χαρὰ στὴν ὄψι ὅλων.

Ἄτρομα ἐσὺ στὸ στίβο γονατίζεις
 καὶ ἀδάκρυτα: Ἰησοῦ, δέξου με πάλι
 στὴ θεία καὶ πολυπόθητην ἀγκάλη,
 Σὺ ποὺ τὸν θάνατον ἀθανατίζεις.

Καὶ νά, ἀπ' τὴν κρύπτη πέρα ἓνα λιοντάρι
 προβάλλει ἀγριεμμένο. Ὅλων τὰ μάτια
 πέφτουν σὲ σένα, γιὰ νὰ δοῦν κομμάτια
 τὶς σάρκες σου. Μὰ τότε—ὦ θεία χάρι!—

σὰν ὄνειρο σοῦ ἐφάνηκε πὼς εἶδες,
 ὅτι ἦσαν βρέφος· ἡ ὄψι τοῦ θηρίου
 τὴν ὁμορφιὰ εἶχε πάρει τοῦ Κυρίου
 καὶ οἱ φλόγες τῶν ματιῶν του θεῖες ἀχτῖδες.

Κι οὐτ' ἄκουσες τὸ βρῦχος* οὔτε ἀκόμα
 τὰ γέλια τοῦ ὄχλου καὶ τ' ἀλάλαγμά του,
 καὶ οὐτ' ἔνοιωσες τοῦ αἱματηροῦ θανάτου
 τοὺς σπαραγμοὺς στοῦ λιονταριοῦ τὸ στόμα.

« Ἐσπερινός

Ἰωάννης Πολέμης

Η ΜΟΝΗ ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ

Πρῶτος κτίτωρ* τῆς ὠραίας Μονῆς Ξηροποτάμου τοῦ Ἀγίου Ὁ-
 ρους ἀναφέρεται ἡ Βασίλισσα Πουλχερία, θυγάτηρ Θεοδοσίου* τοῦ μι-
 κροῦ. Ἀλλὰ κατόπιν ἐρημωθεῖσαν τελείως ὑπὸ βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν
 ἀνεκαίνισεν αὐτὴν, τὸν 9ον αἰῶνα, ὁ βασιλόπαις Παῦλος, δαπάναις τοῦ
 ἀδελφοῦ του βασιλέως Ρωμανοῦ*.

Εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας ἐλληνικὰς μονάς, κειμένη ἐπὶ ἐνὸς
 χλοερωτάτου ὁροπεδίου, καταφύτου ἐξ ἡμέρων καὶ ἀγρίων δένδρων.
 Ἐκεῖ ἡ πόα* τὴν ἀνοίξιν μέχρι καὶ τοῦ Αὐγούστου πρασινοβολοῦσα εὐω-
 διάζει ἀπὸ ὅλας τὰς πλέον λεπτὰς εὐωδίας τῶν ἀγρίων ἀνθέων, ὅπου ἀ-
 πλοῦνται γῦρο γῦρο, ὥσάν ἓνας πανεύμορφος σμυρναϊκὸς τάπητς. Ἀνω-
 τῆς ἀκτῆς τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Ἱερᾶς Χερσονήσου, ἐγγὺς δὲ τῆς
 Δάφνης, τοῦ κεντρικοῦ λιμένος τῆς Χώρας, ἐξανοίγει ἐκεῖθεν ἓνα θεαμα-

τικόν πανόραμα, με τὰ γλαυκὰ * ὕδατα τοῦ Χιγγιτικοῦ κόλπου, προχωροῦντος μέχρις τῆς ὥραιας τοῦ Ρωσικοῦ μοναστηρίου σκήτης, τῆς Θηβαΐδος, με τὰ καταπράσινα βουναλάκια τῆς Σουκιᾶς καὶ με τὰ γλαυκὰ πλαισιώματα τῶν Βορείων Σποράδων. Κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας μάλιστα, ὅτε ὁ ἥλιος εἶναι ὀπισθεν τῶν βουνῶν ἀκόμη, μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, νὰ κάθεται κανεὶς εἰς τοὺς ἐξώστους καὶ τὰς ἀπλωταρίας τῶν προηγούμενων, ἢ εἰς τὸ εὐρύτατον προαύλιον, ἔξω, καὶ νὰ ἀναπνέῃ τὴν εὐωδίαν ἐκείνην τὴν ἀχόρταστον τοῦ δάσους, ἡνωμένην με τῶν θαλασσίων ἀνέμων τὰ μύρα — εἶναι μία ἀπόλαυσις ὑπερτέρα πάσης δυνατῆς περιγραφῆς. Εἶναι μεγαλεῖον ὄντως, ἓν ἐκ τῶν ὠραιότερων θαυμάτων τῆς Δημιουργίας.

Ἐνεκα διαφόρων πυρκαϊῶν, ποὺ δὲν ἀπολείπουν δυστυχῶς, ἡ Μονὴ ἀνακαινισθεῖσα πολλάκις, φαίνεται νῦν ὡς νεόκτιστος, ἰδίως τὸ ὠραιότατον με τὰ λευκά του μάρμαρα Καθολικόν *, ἀφιερωμένον εἰς μνήμην τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων. Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῶν Βασιλικῶν πυλῶν τοῦ Ναοῦ ὑπάρχει γεγλυμμένον ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς τὸ ἐξῆς ἑμμετρον σημείωμα, ἐξιστοροῦν ἐν συντομίᾳ τὰ περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονῆς :

Ἡ Πουλχερία βασίλισ θυγάτηρ Ἀρκαδίου
τὴν ἱερὰν αὐτὴν Μονὴν ἔκτισ' ἐκ θεμελίου.
Δεύτερον δὲ ὁ Ρωμανὸς ὁ μόνος Κωνσταντῖνος
τοῦ σοφοῦ Λέοντος υἱὸς θεοστεφῆς ἐκεῖνος.
Τρίτον παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ πατέρων ἀνεκτίσθη.
Τέταρτον πάλιν παρ' αὐτῶν συνάξει Καίσαριον
ἐκ διαφόρων τόπων γῆς, συνάρσει τοῦ Κυρίου,
συνοδοιπόρον ἔχοντες τὸ Τίμιον τὸ Ξύλον,
τὸ ἱερὸν ἀνάθημα τοῦ Ρωμανοῦ, ὡς δῆλον,
Ἀνθίμου σκευοφύλακος καὶ τῇ ἐπιστάσι
Ἱεροθέου, ὄντος δὲ ἐν τῇ ἡγουμενίᾳ,
συμπολιτῶν καὶ τῶν τριῶν ὄντων ἐκ τῶν Σκοπέλων
ὁ γὰρ Θεός, δι' οὗ τὸ πᾶν, οὕτως ἐφάνη θέλων.
Ἀπὸ Χριστοῦ Γεννήσεως χρόνους εἰς τοὺς χιλίους
ἐξήκοντα καὶ τρεῖς ὁμοῦ ἐπὶ ἐπτακοσίους.

Τὸ Καθολικὸν μετὰ τὴν πυρπόλησίν του ἀνεκαινίσθη διὰ νέας ἀρχιτεκτονικῆς, με μάρμαρα ὠραῖα καὶ τέμπλον μαρμαρίνον. Ὁ νάρθηξ *

εἶναι ἀπλοῦς καὶ ὄχι διπλοῦς, ὡς ἐν τοῖς ἀρχαίοις ναοῖς, ἀλλὰ μέγας καὶ ἀπαστρέπτων. Ἡ ζωγραφικὴ τοῦ εἶναι πολυσύνθετος καὶ πολυπρόσωπος, θαυμαστὴ ἐν τῇ συλλήψει, ἐκ τῶν ὠραιότερων παραστάσεων τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης, ὡς ἡ ἀμαρτία τοῦ Δαβὶδ, ἡ παράστασις τοῦ φόνου τοῦ Ἀβεσσαλώμ*, ἡ ἀμαρτία τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὕας, μία ἄλλη θαυμαστὴ παράστασις ἐξηγμένη ἐκ τοῦ ρητοῦ: «Ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα», καὶ ἄλλαι πολλαί, μαρτυροῦσαι περὶ τῆς ζωηρᾶς φαντασίας τοῦ ζωγράφου αὐτοῦ τοῦ 1780.

Ἐξω τοῦ Ναοῦ, εἰς τὴν ἀριστερὰν γωνίαν, ὑπάρχει ἐντετοιχισμένον ἀνάγλυφον μαρμαρίνον, παριστάνον τὸν Μεγαλομάρτυρα Δημήτριον, ὄρθιον, μετὰ χιτῶνος ποδήρους καὶ βασιλεύοντα τὸν Σταυρόν. Εἶναι μαῦρον τὸ ἔκτυπον αὐτὸ ὡς ἀπὸ πυρκαϊᾶς διασωθὲν καὶ τετραυσιμένον, ἀλλ' ὠραιότατον. Αἱ πτυχαὶ τοῦ χιτῶνος καλλιτεχνικαί, τὸ δὲ ἱμάτιον εἶναι ἐγκομβωμένον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου, καταπίπτον ὅπισθεν ὅλον, ὡς οἱ μανδύαι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους, τῶν ἐκτελούντων τὰς διαφόρους ὑπηρεσίας των κατὰ τὰς ἀκολουθίας.

Πέριξ προφυλάσσεται ὑπὸ μαρμαρίνου πλαισίου κομποτάτου, φέροντος γεγλυμμένα ρόδα. Ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ πλαισίου ὑπάρχει γεγλυμμένος ὁ Σταυραετός.

«Μέ τοῦ Βοριᾶ τὰ Κύματα», Δ σ. 133-7.

Ἄλεξ. Μωραϊτίδης

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΝ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΜΑΡΙΑΣ

Ὁ κατωτέρω λόγος ἐξεφωνήθη τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τοῦ ἔτους 1688 εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ναὸν τῆς Βενετίας.

Χαῖρε θεόνυμφε Μαριάμ, πορφυρογέννητε * Βασίλισσα τῶν Ἀγγέλων. Χαῖρε ἀργυροχρυσόχροε κρίνε τῆς καθαρότητος. Χαῖρε εὐανθέστατε Παράδεισε μακαρίων ἡδονῶν. Χαῖρε ἐσύ, ὅπου ὡς βασιλικὸν βλάστημα ἐκ τῆς ρίζης τοῦ Ἰεσοῦ* γεγεννημένη, πρῶτα εἶδες τὸ φῶς τῆς μακαριότητος, παρὰ ἐκεῖνο τοῦ Ἥλιου, πρῶτα ἐστάθης πολιτίσση τοῦ Οὐρανοῦ μετὰ τὴν ψυχὴν, παρὰ τῆς γῆς μετὰ τὸ σῶμα· πρῶτα θυγατέρα τοῦ προαιωνίου Πατρὸς, παρὰ τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἀννης· καὶ πρὶν παρὰ τὴν πατήσσης τὴν γῆν, ἐκαταπάτησες τὴν κεφαλὴν τοῦ ἰοβόλου* δράκοντος.

Χαῖρε ἐσύ, ὅπου ἐγεννήθης ὡς ὄρθρος, στολισμένη μετὰ ἄνθη οὐρανίου

ω· ἀρετῶν· ἠϋξανες ὡς ἥλιος, στεφανωμένη με τὰς ἀκτῖνας τῆς θείας χάριτος· χαῖρε ἐσύ, ὅπου μοναχὴ ἀπὸ ἑλᾶς τὰς γυναῖκας, ἐκαταξιώθηκε νὰ γένῃς Μήτηρ ἐνὸς Θεοῦ καὶ νὰ βασιλεύῃς εἰς τὸν κύκλον τῆς καθαρᾶς σου γαστρὸς Ἐκεῖνον, ὅπου εἰς τὴν παντοδύναμον παλάμην του βασιλεύει ὅλον ἐτοῦτον τὸν οἰκουμενικὸν κύκλον.

Χαῖρε.. μὰ τί νὰ εἰπῶ περισσότερον ; Καὶ ποῖος ρήτωρ, ἀ γ κ α λ ᾱ * καὶ νὰ ἔχῃ εἰς τὸ στόμα ὅλον τὸν χρυσόρρουον * ποταμὸν τῆς εὐγλωττίας, δύναται ποτε νὰ διηγηθῇ τὰς δόξας, εἰς τὰς ὁποίας Σὲ ὕψωσεν ὁ Θεός ; ἢ τὰς χάριτας, με τὰς ὁποίας ὁ οὐρανὸς Σὲ ἐπλούτισε ; ποία ἀνθρώπινος γλῶσσα ἡμπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὰ μεγαλεῖα με τὰ ὁποῖα ἐστόλισε τὴν ἱεράν Σου ψυχὴν τὸ πανάγιον Πνεῦμα ; Τόσον εἶναι βαθὺ καὶ ἀπλευστον τῶν ἀπειρῶν Σου ἐπαίνων τὸ πέλαγος, ὅπου εἰς αὐτὸ βυθίζεται καὶ ὁ νοῦς τῶν μακαρίων ἀγγέλων. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγώ, κεχαριτωμένη Παρθέने, περνῶ με σιωπὴν τὰς θαυμαστὰς Σου ἀρετὰς, θαυμάζοντάς τας μόνον με τὴν διάνοιαν.

Καὶ ἐδῶ πίπτοντας εἰς τοὺς παναχράντους Σου πόδας, ἄλλο δὲν ἐπιθυμῶ ἀπὸ Σέ, παρὰ τὴν ἁμαχὸν Σου προστασίαν, πρὸς βοήθειαν καὶ συντήρησιν τοῦ φιλοχρίστου στρατοῦ, πρὸς διωγμὸν καὶ ἐξολόθρευσιν τοῦ ἀντιθέου Τυράννου.

"Εως πότε, πανακήρατε Κόρη, τὸ τρισάθλιον γένος τῶν Ἑλλήνων ἔχει νὰ εὑρίσκεται εἰς τὰ δεσμὰ μιᾶς ἀνυποφέρτου δουλείας ; "Εως πότε νὰ τοῦ πατῆ τὸν εὐγενικὸν λαιμὸν ὁ βάρβαρος Θρᾶξ ; "Εως πότε ἔχουσι νὰ βασιλεύονται ἀπὸ ἡμισὸν φεγγάρι* αἱ ἰῶραι ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὁποίας ἀνέτειλεν εἰς ἀνθρωπίνην μορφήν, ἀπὸ τὴν ἡγιασμένην σου γαστέρα, ὁ μυστικὸς τῆς δικαιοσύνης "Ἡλιος ; "Αχ, Παρθέने ! Ἐνθυμήσου, πῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα πρότερον, παρὰ εἰς ἄλλον τόπον, ἔλαμψε τὸ ζωηφόρον φῶς τῆς ἀληθινῆς πίστεως· τὸ Ἑλληνικὸν γένος ἐστάθη τὸ πρῶτον, ὅπου ἀνοιξε τὰς ἀγκάλας καὶ ἐδέχθη τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον τοῦ μονογενοῦς Σου Υἱοῦ· τὸ πρῶτον, ὅπου Σὲ ἐγνώρισε διὰ ἀληθινὴν Μητέρα τοῦ θεανθρώπου Λόγου· τὸ πρῶτον ὅπου ἀντεστάθη τῶν Τυράννων, ὅπου με μύρια βάσανα ἐγύρευαν νὰ ἐξεριζώσωσιν ἀπὸ τὰς καρδίας τῶν πιστῶν τὸ σεβασμὶν Σου ὄνομα. Τοῦτο ἔδωσεν εἰς τὸν κόσμον τοὺς Διδασκάλους, οἱ ὁποῖοι με τὸ φῶς τῆς διδασκαλίας των, ἐφώτισαν τὰς ἡμαυρωμένας διανοίας τῶν ἀνθρώπων. Ἐτοῦτο τοὺς ποιμένας, ὅπου με τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον ἐξώρισαν τοὺς αἰμοβόρους λύκους ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικὸν ποιμνίου. Ἐτοῦτο τοὺς γεωργούς, ὅπου με τὸ ἄροτρον τοῦ Σταυ-

ροῦ καὶ μὲ τὸν ἰδρωτὰ τοῦ προσώπου ἐγεώργησαν τὰς καρδίας καὶ σπέρνοντες τὸν εὐαγγελικὸν σπόρον, ἐθέρισαν τὰς ψυχὰς διὰ τὴν οὐράνιον ἀποθήκην. Ἐτοῦτο τοὺς Μάρτυρας, ὅπου μὲ τὸ ἴδιον αἷμα τῶν ἔβαψαν τὴν πορφύραν τῆς Ἐκκλησίας· λοιπόν, εὐσπλαχνε Μαριάμ, παρακαλοῦμέν Σε, διὰ τὸ Χ α ῖ ρ ε ἐκεῖνο, ὅπου μᾶς ἐπροξένησε τὴν χαρὰν· διὰ τὸν Ἀγγελικὸν ἐκεῖνον Εὐαγγελισμόν, ὅπου ἐστάθη τῆς σωτηρίας μας τὸ προοίμιον· χάρισαί του τὴν προτέραν τιμὴν· σήκωσέ το ἀπὸ τὴν κοπρίαν τῆς δουλείας εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος· ἀπὸ τὰ δεσμὰ εἰς τὸ σκήπτρον, ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν εἰς τὸ βασίλειον. Καὶ ἂν ἐτοῦταί μας αἱ φωναὶ δὲν Σε παρακينوῦσιν εἰς σπλάγχχνος, ἃς Σε παρακινήσωσιν ἐτοῦτα τὰ πικρὰ δάκρυα, ὅπου μᾶς πέφτουσιν ἀπὸ τὰ ὀμμάτια. Ἀλλ' ἀνίσως καὶ ἐτοῦτα δὲν φθάνουσιν, ἃς Σε παρακινήσωσιν αἱ φωναὶ καὶ αἱ παρακάλυψεις τῶν Ἀγίων Σου, ὅπου ἀκαταπαύστως φωνάζουσιν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς τρισαθλίου Ἑλλάδος. Φωνάζει ὁ Ἀνδρέας ἀπὸ τὴν Κρήτην· φωνάζει ὁ Σπυρίδων ἀπὸ τὴν Κύπρον· φωνάζει ὁ Ἰγνατίος ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν· φωνάζει ὁ Διονύσιος ἀπὸ τὰς Ἀθήνας· φωνάζει ὁ Πολύκαρπος ἀπὸ τὴν Σμύρνην· φωνάζει ἡ Αἰκατερίνα ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν· φωνάζει ὁ Χρυσόστομος ἀπὸ τὴν βασιλεύουσαν Πόλιν, καὶ δείχνοντάς σου τὴν σκληροτάτην τυραννίδα τῶν ἀθέων Ἀγαρηνῶν*, ἐλπίζουσιν ἀπὸ τὴν ἄκραν σου εὐσπλαχνίαν, τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους τὴν ἀπολύτρωσιν. Ἀποδέξου λοιπόν, Παναγία Παρθένε, τὰ δάκρυά μας τὰ ὅποια σημαδεύουσι τὸ μυστήριον, ὅπου εἰς σέ ἐτελειώθη: Δόσαι τόσῃ δυνάμει τοῦ εὐσεβεστάτου ἡμῶν Δουκὸς τῶν Ἑνετῶν, ἐναντίον τῶν αἰμοβόρων βαρβάρων, ὥστε ὅπου νὰ σβυσθῇ τελείως τὸ φῶς τοῦ φεγγαρίου, νὰ λάμψη περισσότερον τοῦ μυστικοῦ Ἥλιου ἢ ζωοποιὸς ἀκτῖνα· νὰ ἐξαπλωθῇ εἰς τὸν κόσμον ὅλον ἡ δύναμις τοῦ Σταυροῦ καὶ νὰ δοξασθῇ ἀπὸ ὅλους τὸ ἅγιόν σου ὄνομα, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν !

« Διδασχαί », Ἐκδόσεις Βενετίας, 1888

ἮΔ. Μηνιάτης

TO ΤΟΠΙΟ ΜΑΣ

3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

Είπα: Είπαμε, ή ελάμε, να γύ-
ρισω, ή να πάω, ή να έρθω, ή να φύγω,
ή να μείνω, ή να πάω, ή να έρθω, ή να φύγω,
ή να μείνω, ή να πάω, ή να έρθω, ή να φύγω.

Είπαμε, ελάμε, να πάω, ή να έρθω,
ή να φύγω, ή να μείνω, ή να πάω, ή να έρθω,
ή να φύγω, ή να μείνω, ή να πάω, ή να έρθω,
ή να φύγω, ή να μείνω, ή να πάω, ή να έρθω,
ή να φύγω, ή να μείνω, ή να πάω, ή να έρθω.

Είπα: Είπα, ή ελάμε, να πάω, ή να έρθω,
ή να φύγω, ή να μείνω, ή να πάω, ή να έρθω,
ή να φύγω, ή να μείνω, ή να πάω, ή να έρθω,
ή να φύγω, ή να μείνω, ή να πάω, ή να έρθω,
ή να φύγω, ή να μείνω, ή να πάω, ή να έρθω.

Είπα: Είπαμε, ή ελάμε, να πάω, ή να έρθω,
ή να φύγω, ή να μείνω, ή να πάω, ή να έρθω,
ή να φύγω, ή να μείνω, ή να πάω, ή να έρθω,
ή να φύγω, ή να μείνω, ή να πάω, ή να έρθω,
ή να φύγω, ή να μείνω, ή να πάω, ή να έρθω.

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ

Σύ, τῆς καρδιάς κρυφὸ μαργαριτάρι
καὶ τῆς ζωῆς σεμνὸ προσκυνητάρι,
ὅπου ἔχτισεν ὁ ἄνθρωπος στὴ γῆ,
ὅταν σ' αὐτὴ τὴν ἔρμη ἦλθε πλάσι,
ἀντὶ γιὰ τὴν Ἑδὲμ ποὺ εἶχε χάσει,
τὴ Θεϊκὴ νὰ μαλακώσῃ ὁργή.

Ἀπαρτο κάστρο, ποὺ ποτὲ δὲν μπαίνει
καὶ πάντα ἀπὸ τὴ θύρα σου ἔξω μένει
ἔχθρα, κακία καὶ προδοσία κρυφῇ,
ποὺ αἰώνια τῆς ἀγάπης τὴ λαμπάδα
κρατεῖ ἀναμμένη ἄγρυπνη τριάδα,
πατέρας καὶ μητέρα κι' ἀδελφοί.

Ὡ σπίτι μας καλὸ καὶ τιμημένο,
χίλιες φορὲς ἄς εἶσαι εὐλογημένο,
καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
τ' ἀδέλφια μου νὰ ραίνει μ' εὐλογία,
καὶ νὰ μυρώνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά.

Σὺ μ' ἔμαθες τὸν Πλάστη νὰ πιστεύω,
καὶ τὴ γλυκεῖα Πατρίδα νὰ λατρεύω,
ἐσὺ καὶ τὴ φιλία νὰ λαχταρῶ·
σύ κρύβεις μεσ' στοῦ λατρευτοῦ σου χτίριο
τὸ φῶς καὶ τῆς Ἀγάπης τὸ μυστήριο,
ποὺ μὲ κερνᾷ τῆς Λήθης τὸ νερό.

Πόσες φορές μέσ' στῆς καρδιάς τὰ βάθη,
 σὰν ἔνοιωσα τοῦ κόσμου τ' ἄγρια πάθη,
 ποὺ οἱ τρικυμίες μᾶς φέρνουν τῆς ζωῆς,
 σὰν ἔμπαινα μέσ' στὴν καλὴ σου θύρα
 μ' ἐγιάτρευες ἀμέσως μετὰ τὰ μύρα
 μιᾶς τρισευλογημένης σου πνοῆς.

Πόσες φορές μέσ' στὴ θερμὴ σου ἀγκάλη,
 ὥστερ' ἀπ' τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πάλη,
 γαλήνη εὗρήκα καὶ παρηγοριά!
 Γιατὶ στὸ στῆθος μέσα με φωτίζεις
 καὶ κάλλιο τὴν ψυχὴ μου ἐσὺ γνωρίζεις
 ἀπὸ τῆς γῆς τ' ἀνθρώπινα θεριά.

Ἡ κάθε σου γωνιά κι' ἡ κάθε σου ἄκρη
 ἀντιλαλεῖ τὸ γέλιο μου ἢ τὸ δάκρυ,
 χαρὰ τῶν τραγουδιῶν μου ἢ στεναγμό.
 Στίς κάμαρές σου μέσα καὶ στοὺς τοίχους
 θωρῶ ὅλα τὰ ὄνειρά μου καὶ τοὺς στίχους,
 τὸν πόνο, τὴν ἐλπίδα, τὸν καῦμό.

Καὶ τ' ἄψυχά σου ἀκόμα με γνωρίζουν,
 κι' ἀγάπης λόγια γύρο ψιθυρίζουν,
 τραπέζι, εἰκονοστάσι καὶ σκαμνί·
 χαμόγελο μοῦ δείχνει κάθε εἰκόνα,
 τὴν ἀγκαλιὰ μοῦ ἀνοίγει ἡ πολυθρόνα,
 ποὺ κάθονται οἱ γονεῖς μου οἱ σεμνοί.

Χαῖρε, ὦ χαῖρε, σπῖτι τιμημένο,
 χίλιες φορές ἄς εἶσαι εὐλογημένο,
 καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
 τ' ἀδέλφια μου νὰ ραίνει μ' εὐλογία,
 καὶ νὰ μυρώνῃ ἀδιάκοπα με ὑγεία
 τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά.

Υ Π Η Ρ Ε Τ Ρ Α

Τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους.....ἡ δεκαοκταέτις κόρη τὸ Οὐρανιῶ τὸ Διόμικα, μελαχροινὴ νοστιμούλα, ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἐνωρίς, διότι ἦτο μόνη.

Ὁ πατὴρ τῆς, ὁ ἀτυχὴς μπάρμπα—Διόμας, ἀρχαῖος ἐμποροπλοίαρχος πτωχεύσας, ὅστις κατήντησε νὰ γίνῃ πορθημεὺς εἰς τὸ γῆράς του, εἶχεν ἐπιβῆ τῆς λέμβου του περὶ τὴν μεσημβρίαν, ὅπως πλεύσῃ εἰς τὴν νῆσον Τσουγκριάν, τρία μίλια ἀπέχουσαν, καὶ διαπορθημεύσῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πολίχνην ἐορτασίμους τινὰς προμηθείας. Ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ἐπανήρχετο πρὸς ἐσπέραν, ἀλλ' ἐνύκτωσε καὶ ἀκόμῃ δὲν ἐφάνη.

Ἡ νέα ἦτο ὀρφανὴ ἐκ μητρὸς. Ἡ μόνη πρὸς μητρὸς θεία τῆς, ἦτις τῆς ἐκράτει ἄλλοτε συντροφίαν, διότι αἱ οἰκίαι των ἐχωρίζοντο δι' ἐνὸς τοίχου, ἐμάλλωσε καὶ αὐτὴ μαζὶ τῆς διὰ δύο στρέμματα ἀγροῦ, καὶ δὲν ὠμιλοῦντο πλέον. Ἡ νεᾶνις ἐκάθητο πλησίον τοῦ πυρός, τὸ ὅποῖον εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐστίαν, περιμένουσα τὸν πατέρα τῆς, καὶ ἐκράτει τὸ οὖς τεταμένον εἰς πάντα θόρυβον, εἰς τὰ φαιδρά ἄσματα τῶν παιδῶν τῆς ὁδοῦ, ἀνυπόμονος καὶ ἀνησυχούσα πότε ὁ πατὴρ τῆς νὰ ἔλθῃ.

Αἱ ὥραι παρήρχοντο καὶ ὁ πτωχὸς γέρων δὲν ἐφαίνετο. Τὸ Οὐρανιῶ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ μὴ κατακλιθῇ, ἀλλ' ἔμεινεν οὕτως ἡμίκλιнос πλησίον τῆς ἐστίας.

Παρήλθε καὶ τὸ μεσονύκτιον καὶ ἤρχισαν ν' ἀντηχῶσιν οἱ κώδωνες τῶν ναῶν, καλοῦντες τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὴν εὐφρόσυνον τῆς ἐορτῆς ἀκολουθίαν.

Ἡ καρδιά τῆς νέας ἐκόπηκε μέσα τῆς.

— Πέρασαν τὰ μεσάνυχτα, εἶπε, καὶ ὁ πατέρας μου !...

Συγγχρόνως τότε ἤκουσε θόρυβον καὶ φωνὰς ἐξῶθεν. Ἡ γειτονιά εἶχεν ἐξυπνήσει, καὶ ὅλοι ἠτοιμάζοντο διὰ τὴν ἐκκλησίαν.

Ἡ δούστηνος* Οὐρανιῶ δὲν ἀντέσχευ, ἀλλ' ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν σκεπαστὸν καὶ περίφρακτον ὑπὸ σανίδων ἐξώστην τῆς οἰκίας, ὅπου, κρυπτομένη εἰς τὸ σκότος, προσέβαλε διὰ τῆς θυρίδος τὴν κεφαλὴν.

Μία γειτόνισσα, λάλος καὶ φωνασικός, εἶχεν ἐγερθῇ πρώτη καὶ ἀφύπνιζε διὰ τῶν κραυγῶν τῆς τοὺς γείτοννας ὅλους, ὅσων ὁ ὕπνος ἀνθί-

στατο εἰς τῶν κωδῶνων τὸν κρότον, προσπαθοῦσα νὰ ἐξυπνήσῃ τὸν ἄνδρα καὶ τὰ παιδιὰ της. Ὁ σύζυγός της, Νταραδημος, εἶχεν ἀνάγκη νὰ μοῦ χλοῦ, διὰ νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του.

Ἡ θύρα τῆς οἰκίας των ἦτο ἀντίκρυ τῆς τοῦ μπάρμπα—Διόμα. Τὸ Οὐρανιὸ ἐβλεπε καθαρῶς ἀπέναντί της τὴν γυναικα ἐκείνην, κρατοῦσαν φανόν, φωτίζουσαν οἰκτιρμόνως τὰ σκότη τῆς ὁδοῦ, διὰ τοὺς διαβάτας καὶ τοὺς γείτονas. Διότι τὸ σκότος ἦτο βαθὺ καὶ ἐλαφρὸς ἄνεμος ἔπνεεν, ὅσος ἤρκει διὰ νὰ μεταφέρῃ ἐκ τῶν χιονοσκεπῶν βουνῶν τὸ ψῦχος καὶ τὸν παγετὸν εἰς τὰς φλέβας τῶν ἀνθρώπων.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν διήλθεν ἀνθρωπὸς τις, ὃν ἰδοῦσα καὶ ἀναγνώρισασα ἡ Οὐρανιῶ, δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ μειδιάσῃ.

— Πῶς! κι' ὁ Ἀργυράκης πάει στὴν ἐκκλησιά ;... ἐπιθύρῃσεν.

Ὁ Ἀργυράκης τῆς Γαροφαλιᾶς, ὅστις εἶχε τὸ προνόμιον νὰ προσωνυμῇται ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου του, εἶχεν εἶπει ἄλλοτε καὶ τὸ λόγιον ἔμεινε παροιμιῶδες : « ὅποτε πάω στὴν ἐκκλησιά, βάρια μοι ράζουने ». Ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην τὸν ἐξύπνησεν βιαίως ἡ Γαροφαλιὰ καὶ τῷ ἐπέταξε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διότι εἶδε κακὸν ὄνειρον, εἶπεν.

Ὁ εὐπειθὴς Ἀργυράκης, ὅστις μόλις ἔφθανε μέχρι τῶν ὤμων τοῦ ἀναστήματός της, ἠγέρθη, ἐφόρεσεν εἰς τὴν κεφαλὴν του τὸν γιοργούλη* του, ἐξώσθη τὸ κόκκινον ζωνάρι του, τρεῖς σπιθαμὰς πλατύ, ὑπέδησεν εἰς τοὺς πόδας του τὰ πέδιλά του, καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὴν ὁδόν.

Ταυτοχρόνως εἶχεν ἐξέλθει καὶ ὁ Νταραδημος, ὅστις ἔπιασεν ὀμίλιαν μὲ τὸν Ἀργυράκη τῆς Γαροφαλιᾶς.

— Τώρα μ' ἀρέσεις, γείτονα, τῷ λέγει.... μὴν εἴσαι ἀλιβάνιστος, διότι εἶναι κατὰ τὰ σκοινία (καταισχύνῃ). Τὸ φεγγάρι δὲν εἶναι τώρα πάλιν τὸ ἑλληνηες (πανσέληνος), νὰ φοβάσαι τὸν ἴσκιό σου τὴ νύχτα....

Τοιαῦτα ἑλληνικὰ ὠμίλει ὁ Νταραδημος.

— Τὶ νὰ κάνουμε νὰ σ' ὀρίσω, γείτονα ; ἀπῆντησε ταπεινοφρόνως ὁ Ἀργυράκης.

Καὶ ὁ Νταραδημος κατέβη εἰς τὴν ὁδόν, προηγούμενης τῆς συζύγου του, κρατοῦσης πάντοτε τὸν φανόν.

— Δὲν ξέρουμε, νὰ ἦλθε τάχα ὁ γείτονας ; εἶπε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδημου καὶ ρίπτουσα ἐκφραστικὸν βλέμμα πρὸς τὴν

οἰκίαν τοῦ μπάρμπα—Διόμα.

— Σωπαῖτε, εἶπε, φέρων τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα ὁ Ἀργυράκης, εἶπαν πῶς βούλιαξε.

— Τί; εἶπεν ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου.

Ὁ Ἀργυράκης ἠτοιμάζετο νὰ διηγηθῇ πῶς καὶ ποῦ τὰ ἤκουσεν, ἀλλὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν γοερὰ καὶ σπαρακτικὴ κραυγὴ ἠκούσθη ἀπὸ τῆς συγγλῆς οἰκίας, πρὸς ἣν ἔβλεπον οἱ τρεῖς ὁμιληταί.

Ἀπὸ τοῦ σκεπαστοῦ καὶ περιφράκτου ἐξώστου ἡ δυστυχῆς, τὸ Οὐρανιώ, εἶχεν ἀκούσει τὴν λέξιν τοῦ Ἀργυράκη καὶ ἀφῆκε τὴν κραυγὴν ἐκείνην.

Ἡ ἄστοργος θεία, ἥτις ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον δὲν εἶχε καλημερίσει τὴν ἀνεψιὰν της, ἤκουσε τὴν γοερὰν κραυγὴν καὶ, λησμονήσασα τότε τὰ τρία στρέμματα τοῦ ἀγροῦ, ἔτρεξε πρὸς βοήθειαν τῆς περιαλγοῦς κόρης.

* * *

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ ἀτυχὴς μπάρμπα—Διόμας εἶχε φορέσει, μέχρι τῶν ὠτων καταβαῖνον, ὄρθιον τὸ παμπάλαιον φέσι του, εἶχεν ἐνδυθῇ τὴν τσάκαν* του καὶ τὸ ἀμπαδίτικο* βρακί του, καὶ καταβάς εἰς τὸν αἰγιαλόν, ἔλυσε τὴν μικράν, ἐλαφροτάτην καὶ ὑπόσαθρον λέμβον, καὶ λαβὼν τὰς κώπας ἤλαυνε πρὸς τὴν μεσημβρινώτερον κειμένην μικράν νῆσον Τσουγκριάν.

Μόνῃ ἔμεινεν ἡ Οὐρανιώ εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ μόνος ὁ μπαρμπα—Διόμας ἐπέβαινε τῆς λέμβου του, ναύτης ὁ αὐτὸς καὶ κυβερνήτης καὶ πρῶρεϋς.

Ναυτίλος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας του ὁ μπαρμπα—Διόμας, ἀπέκτησεν ἀμοιβαδὸν σκοῦνες* γολέτες* καὶ βρίκια*, ὕστερον ὑπεβίβασθη εἰς βρατσέραν*, καὶ τέλος ἔμεινε κύριος τῆς μικρᾶς ταύτης λέμβου, δι' ἧς ἐξετέλει βραχείας ἀλιευτικὰς ἢ πορθμευτικὰς ἐκδρομάς. Τὰ περισσεύματα τῶν κόπων του τὰ ἔφαγαν ἄλλοι πάλιν φίλοι, ἀτυχήσαντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς θαλασσίους ἐπιχειρήσεις των. Εἰς τὸ γῆράς του δὲν τῷ ἔμενεν ἄλλο τι, εἰμὴ σιδηρὰ ὑγεία, δι' ἧς ἠδύνατο ἀκόμη ν' ἀντέχῃ εἰς τοὺς θαλασσίους κόπους, χάριν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ἐργαζόμενος.

Ἐνίοτε, ἐλλείψει ὁμιλητοῦ, διηγεῖτο τὰ παράπονά του εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ εἰς τὰ κύματα.

Πηρέτρα ἢ Ὑπηρέτρα ἦτο τὸ ὄνομα τῆς λέμβου, ὅπερ αὐτὸς τῇ ἔδιδε.

* * *

Καταπλεύσας εἰς τὴν τερπνὴν νῆσον Τσουγκριὰν ὁ μπαρμπα — Διόμας ἐφόρτωσεν ἐπὶ τῆς «Ὑπηρέτρας» πέντε ἢ ἑξ̄ ζεύγη ὀρνίθων, κοφίνους τινὰς ὠῶν καὶ τυροῦ, δύο ἢ τρεῖς ἰνδιάνους καὶ ἄλλα τινὰ πράγματα, καὶ ἡτοιμάζετο νὰ λύσῃ τὰ ἀπόγεια* τῆς λέμβου καὶ ν' ἀποπλεύσῃ. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην προσῆλθεν ὁ κουμπάρος τοῦ Σταθαρός, ὁ ποιμὴν τοῦ Τσουγκριᾶ, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τοῦ κάμῃ τὴν χάριν νὰ παραλάβῃ ὀχληρὸν συμπλωτῆρα... «υἱὸν ὑποζυγίου», ὥριμον πρὸς ἐπίσασιν. . . ὅπως κομίσῃ αὐτὸν πρὸς ἓνα τῶν πολυαριθμῶν κουμπάρων τοῦ εἰς τὴν πολίχνην.

Ὁ μπάρμπα—Διόμας ἐσυλλογίσθη τὸ βάρος καὶ ἔρριψεν ἀμήχανον βλέμμα εἰς τὸ στενόχωρον καὶ τὴν ἐλαφρότητα τῆς «Ὑπηρέτρας», ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου ἐσκέφθη ὅτι μία δραχμὴ, ὁ ναῦλος τοῦ ὀναρίου, ἦτο κάτι δι' αὐτόν, ἦτο ὁ καπνὸς καὶ ὁ οἶνος τῶν τριῶν σχολασίμων ἡμερῶν τῶν Χριστουγέννων, καὶ ἀπεφάσισε νὰ προσλάβῃ τὸν πῶλον.

Ὁ κουμπάρος Σταθαρός εὐχαριστηθεὶς τὸν ἐφίλειψεν ὀλίγα αὐγά, μίαν μυζήθραν, καὶ ὁ μπαρμπα—Διόμας, ἐπιβιβάσας τὸν πῶλον, ἔλαβε τὰς κώπας, καὶ ἔστρεψε τὴν πρῶραν πρὸς τὸν λιμένα.

Ἀπεμακρύνθη, ἔκαμε πανιὰ καί, διανύσας ὑπὲρ τὸ ἐν μίλιον, ἀπείχεν ἐξ ἴσου σχεδὸν τοῦ Τσουγκριᾶ καὶ τῆς πολίχνης. Καίτοι βορειοδυτικὸς ὁ ἄνεμος, Γραῖος ὑπεβοήθει ἐκ πλαγίου τὸ ἱστίον, διότι ὁ μπαρμπα—Διόμας ἔδιδε βορειοδυτικὴν εἰς τὴν λέμβον διεύθυνσιν.

Ἀλλ' ὁ πῶλος, ὅστις ἔβροσκεν ἡσύχως τὸ χόρτον τοῦ καὶ δὲν ἐφαινετο ν' ἀνησυχῇ πολὺ περὶ τοῦ διάπλου, αἰφνης ἐσήκωσε τὸν πόδα, ἔδωκεν ἄτακτον λάκτισμα εἰς τὴν σανίδα... καὶ τὸ μαῑδερὶ τῆς εὐθραύστου καὶ ὑποσάθρου λέμβου διερράγη.

Τὸ ὕδωρ ἤρχισε νὰ εἰσρέῃ εἰς τὸ κύτος.

Ἡ λέμβος ἤρχισε νὰ βυθίζεται.

Ταχὺς ὡς ἀστραπή, ὁ μπαρμπα—Διόμας, ἀπέβαλε τὸ βαρύτερον φόρεμα, τὸν ἀμπᾶ του, τὸν ὅποιον εἶχε φορέσει μόνον ἐνόσφ' ἐκάθητο εἰς τὸ πηδάλιον, ἔγειρε πρὸς τὸ μέρος τῆς σκάτας* τοῦ πανίου ἀριστερά, ἐκρεμάσθη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ σκάφους καὶ κατώρθωσε νὰ μπατάρῃ* τὴν λέμβον.

Μέγας ἔγινεν ὁ θρῆνος ὑπὸ τὴν ἀνατραπεῖσαν τρόπιδα*. Ὅρνιθες, ἰνδιάνοι, κόφιοι καὶ ὁ αἵτιος τῆς συμφορᾶς, ὁ πῶλος, ὅλα κατῆλθον εἰς τὸν πυθμένα.

Ὁ μπαρμπα—Διόμας, ὅστις ἐκολύμβη ὡς ἔγχευς, εἶχε καὶ στήριγμα τὴν ἀνατραπεῖσαν «Ἵπηρετράν», τὴν ὁποίαν ἡμπόδισε τοῦ νὰ βυθισθῇ.

* * *

Περὶ τὰς δύο ὥρας ἔμεινεν οὕτως ὁ μπαρμπα—Διόμας ἐπίστομα ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τοῦ σκάφους, κρατούμενος διὰ τῶν χειρῶν ἀπὸ τῆς τρόπιδος, μὴ τολμῶν νὰ στηριχθῇ ὅλος ἐπὶ τῶν σανίδων, διότι ἡ λέμβος θὰ ἐβυθίζετο.

Τέλος, περὶ τὴν ἀμφιλύκην*, ἐνόσφ ὑπῆρχεν ἀκόμη ἀρκετὸν φῶς, ὅσον ἔρριπτεν ἡ ἀνταύγεια τῶν χιονοσκεπῶν πέριξ ὁρέων, ἐφάνη μακρόθεν ἓν ἱστίον.

Ὁ μπαρμπα—Διόμας ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ ὅσῃν δύνανται τῷ ἔμεινεν ἀκόμη.

Ὁ ἄνεμος ἦτο βοηθητικὸς διὰ τὸ ἐρχόμενον πλοῖον, ὅπερ ἔπλεεν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς.

Ἦτο μέγα τρεχαντήριον φορτωμένον*.

Αἱ φωναὶ τοῦ μπαρμπα—Διόμα δὲν ἤκούοντο, ὁ ἄνεμος τὰς ὤθει μακράν, πρὸς τὸν λίβαν*.

Ἀλλὰ τὸ τρεχαντήριο ἐπλησίαζεν, καὶ ὁ μικρὸς μαῦρος ὄγκος τῆς ἀνατραπέυσης λέμβου διεκρίνετο ὡς φωλεὰ ἀλκυόνος ἐπὶ τῶν κυμάτων.

Καθ' ὅσον ὁμως ἐπλησίαζεν, ἡδύναντο ν' ἀκουσθῶσι καὶ αἱ φωναί. Διότι τὸ ἀνατραπὲν σκαφίδιον, ὠθούμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, εἶχε μετατοπισθῇ πολλὰς δεκάδας ὀργυιῶν πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ καὶ ὁ γέρων ναυγὸς συνέβαλε καὶ αὐτὸς διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν.

Τέλος τὸ τρεχαντήριο προσήγγισε καὶ ἀπέλυσε τὴν λέμβον. Ὁ μπαρμπα—Διόμας ἤκουσε κώπας—πλαταγούσας πλησίον του, ἀλλὰ τόσο μόνον ἤκουσεν. Εὐθὺς κατόπιν ἐλιποθύμησεν.

Οἱ κωπηλάται ἀνέσυραν τὸν μπαρμπα—Διόμαν παγωμένον καὶ ἡμιθανῆ καὶ τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸ τρεχαντήριο.

Ἀφοῦ τοῦ ἥλλαξαν τὰ ἐνδύματα, δι' ἐμπνοῶν καὶ προστρέψεων προσεπάθησαν νὰ τὸν ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν ζωὴν.

Ὁ κυβερνήτης διέταξε νὰ στρέψωσι πρῶραν πρὸς τὸν λιμένα, ὅπως

τὸν ἀποδώσωσι, νεκρὸν ἢ ζῶντα εἰς τοὺς οἰκείους του.

Τέλος ὁ πτωχὸς ναυαγὸς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς.

Οἱ καλοὶ ναῦται ἠθέλησαν νὰ τῷ προσφέρωσι πούντες καὶ ἄλλα θερμὰ ποτά.

Ἄλλ' ἅμα ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμούς ὁ μπαρμπα - Διόμας, διὰ τοῦ πρώτου βλέμματος εἶδε βαρέλια.

Τὸ πλοῖον ἦτο φορτωμένον οἶνους.

— "Ὅχι πούντες, ὄχι, εἶπε διὰ πεπνιγμένης φωνῆς· κρασί δώστε μου!

Οἱ ναῦται τῷ προσήνεγκον φιάλην πλήρη ἡδυγεύστου μαύρου οἶνου, καὶ ὁ μπαρμπα-Διόμας τὴν ἐρρόφησεν ἀπνευστί.

* * *

Ὑπέφωσκεν ἤδη ἡ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων καὶ ἡ θεία εἰς μάτην προσεπάθει νὰ παρηγορήσῃ τὴν σφαδάζουσαν ὑπὸ ἄλγους Οὐρανώ.

Ἄλλ' ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου, ἐλθοῦσα τότε, ἀνήγγειλεν, ὅτι ὁ μπαρμπα-Διόμας ἐναυάγησε μὲν, ἀλλ' ἐσώθη, καὶ ὅτι ἔφθασεν ὑγιής.

Ὁ Ἀργυράκης καὶ ἄλλοι τινὲς ἀγρόται εἶχον ἴδει, φαίνεται, μακρόθεν τὴν ἀνατροπὴν τῆς λέμβου, καὶ ἐντεῦθεν διεδόθη, ὅτι ὁ γέρων ἐπνίγη. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐνύκτωσε, δὲν εἶδον καὶ τὸ σωστικὸν καὶ οἰνοφόρον τρεχαντήριον.

Ὁ μπαρμπα-Διόμας, ἐλθὼν μετ' ὀλίγον καὶ ὁ ἴδιος ἐνηγκαλίσθη τὴν κόρην του. "ὦ, πενιχρά, ἀλλ' ὑπερτάτη εὐτυχία τοῦ πτωχοῦ!

Τὸ Οὐρανώ ἔχυνεν ἀκόμη δάκρυα, ἀλλὰ δάκρυα χαρᾶς. Ὁ πατήρ της δὲν τῆς εἶχε φέρει οὔτε αὐγά, οὔτε μυζήθρας, οὔτε ὄρνιθας, ἀλλὰ τῆς ἔφερε τὸ σκληραγωγημένον καὶ θαλασσόδαρτον ἄτομόν του καὶ τὰς δύο στιβαρὰς καὶ χελωνοδέρμους χεῖράς του, δι' ὧν ἠδύνατο ἀκόμη ἐπὶ τινὰ ἔτη νὰ ἐργάζεται δι' ἑαυτὸν καὶ δι' αὐτήν.

« Τὰ "Απαντα »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΙ ΜΑΣ

Εἶναι, νομίζω, ἀπὸ τὰ πρὶς εὐχάριστα καὶ ὠφέλιμα πράγματα νὰ περνᾷ κανεὶς λίγες ὥρες κάθε μέρα μέσα σ' ἕνα περιβόλι. Στὸ ἐλεύθερο καὶ ἀνοικτὸ αὐτὸ κομμάτι τοῦ φυτικοῦ καὶ ζωικοῦ κόσμου, κάτω ἀπ' τὸν ἀπέραντο οὐρανὸ, βρίσκεται ἔτσι μέσα στὴν ἴδια ἐνέργεια τῆς φύσης

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

βλέπει καθαρά καὶ πιάνει τὸ ἔργο της, ἀναπνέει τὴν πνοή, κατανοεῖ τὴς δυνάμεις της, αἰσθάνεται τὴν κίνησι τῆς ἀπειρης, τῆς θαυμαστῆς καὶ μεγάλης αὐτῆς ζωῆς καὶ θυμᾶται πὼς ἓνα μικρὸ της μόριο εἶναι κι αὐτός, ὁ μεγάλος καὶ περήφανος

Τέσσαρες ἐποχὲς ὁ χρόνος, τέσσαρες μορφὲς ξεχωριστὲς τὸ περιβόλι μας· Τὸ καλοκαίρι, ὅταν πιά φεύγαμε γιὰ τὴν ἐξοχή, τὸ ἀφήναμε κατάξερο. Λίγα φύλλα στὰ κομπιασμένα δένδρα, λίγα λουλούδια στὰ κιτρινισμένα χαμόδενδρα. Τὸ χρῶμα φρυγμένο ὅλο ἀπὸ τὴς κάθετες, τὴς φλογερὲς ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, ἔπινε μὲ λαιμαργία τὸ λίγο νερό, ποὺ τοῦ ἔρριχνε τὸ κοντόβραδο ὁ κηπουρός. Μεγάλες πεταλοῦδες μὲ βαρεῖα ποικιλόχρωμα πτερὰ πετοῦσαν στὴ λαύρα τῆς ἡμέρας ἢ στὴ δροσιά τοῦ δειλinoῦ. Δυὸ τρεῖς γρύλλοι, κάτω ἀπὸ τὰ φύλλα τῆς ἀγαπημένης τους ἀντράχλας, γέμιζαν τὸν ἀέρα τῆς νύκτας μὲ τὴ γλυκεῖα μεταλλικὴ τους φωνή. Οἱ ἀράχνες ἐγέμιζαν μὲ πυκνὰ καὶ σκονισμένα πανιά τοὺς τοίχους καὶ τὰ δένδρα. Ἔντομα κι ἐρπετὰ διάφορα, ἀμέτρητα, πολύχρωμα καὶ πολύμορφα, ἔτρεχαν ἀνάμεσα στὰ φύλλα, πετοῦσαν, ἔτριζαν, βομβοῦσαν. Ἀλλὰ ἡ φύσι φαίνονταν σὰ νὰ μὴν εἶχε πιά ἄλλη ζωὴ καὶ σιγά-σιγά νὰ μαραινόταν. Καμμιὰ γέννησι, τίποτα σχεδὸν νέο, τίποτα ποὺ νὰ δίνη ἐλπίδες. Οἱ ροδακινιὲς ἦταν φορτωμένες ἀπὸ τὰ χνουδωτὰ ροδάκινα, οἱ ἀχλαδιὲς ἀπὸ τὰ κεχριμπαρένια ἀχλάδια, τὰ κλήματα ἀπὸ τὰ κέρινα σταφύλια. Ὁ καρπός, δηλαδὴ τὸ τέλος... Καὶ τὰ φύλλα ὅλα σχεδὸν ξερά κι οἱ βλαστοὶ ὀλοένα σπάνιοι...

Καὶ ὅμως, μέσα σ' ἐκεῖνη τὴ νέκρωσι, ὁ σπόρος τῆς νέας ζωῆς κρυμμένος κάτω ἀπὸ τὸ χῶμα, περίμενε... Ἡ Γῆ ὀλοένα γυρνοῦσε στὸ ἄπειρο· οἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἔπεφταν τώρα ἀπάνω στὴ χώρα μας πρὸ πλαγιαστὲς καὶ πρὸ ἀδύνατες· στὴν ἀτμόσφαιρα σχηματιζόταν σύννεφα μαῦρα καὶ πυκνά, ποὺ ξεσποῦσαν ἐπὶ τέλους σὲ βροχή. Ἄ, οἱ πρῶτες βροχὲς τοῦ φθινοπώρου, βροχὲς ὀρμητικές, μ' ἀστραπόβροντα, μ' ἀστροπελέκια, ἀλλὰ περαστικές, δροσιστικές, εὐχάριστες!

Τὸ περιβόλι μας λουζόταν μὲ χαρὰ κι ἀνάσαινε κι ἔλαμπε ὕστερα στὸν ἥλιο μὲ τὰ μισοκιτρινισμένα ὑγρά του φύλλα, σὰ νὰ ἤθελε νὰ μᾶς ὑποδεχθῇ μὲ στολὴ καθάρια, ποὺ γυρίζαμε τότε ἀπ' τὴν ἐξοχή. Οἱ σάλιαγκοι ἐγέμιζαν μὲ τὰ γυαλιστερά τους ἀχνάρια τοὺς τοίχους καὶ τὴ γῆ, σπαρμένη ἀπὸ κίτρινα φύλλα. Οἱ πεταλοῦδες πετοῦσαν πρὸ εὐκολοπιαστες μὲ βρεγμένα πτερὰ. Τότε ἐπρόβαινε κι ἡ πρώτη βλάστησι· ἡ βρο-

χή ζωογονούσε τὸ σπύρο κι ὅλο τὸ περιβόλι σκεπαζόταν ἀπὸ ἀραιή πρα-
σινάδα, ἀπὸ μικροσκοπικὰ βλαστάρια, ἀπὸ φυτράδια τὸ περισσότερο δι-
κοτυλήδονα, μὲ τὰ δυὸ ἀρχικὰ καταπράσινα φυλλάκια πάνω ἀπ' τὸ χῶ-
μα καὶ τὴν κάτασπρη τρυφερὴ ριζούλα ἀπὸ κάτω. "Ἦτανε λαχανικὰ
τὰ περισσότερα, ἀγριόχορτα, ραδίκια καὶ τσουκνίδες, καὶ ζωχοὶ καὶ ἀ-
γριόκρινοι καὶ ἀγριοκισσοί, — τὰ περισσότερα καταδικασμένα νὰ πεθά-
νουν πρόωρα καὶ λίγα νὰ κλέψουν περισσότερη ζωὴ, λησμονημένα στίς
ἀκρες τῶν στρατονιῶν καὶ τῶν τοίχων... Καὶ ὁλοένα τὰ παλιὰ φύλλα
ἔπεφταν, καὶ σωριαζόνταν χάμω, κι ὁ ἄνεμος τὰ στριφογύριζε μὲ ἦχο
ξερό, κι ἡ βροχὴ τὰ παράσερνε στ' αὐλάκια, καὶ τὸ κρῦο γινόταν δυα-
τώτερο κι ἡ ἐρήμωσι ὁλοένα μεγαλύτερη...

Χειμῶνας! ἐρχόταν ἐπὶ τέλους ὁ χειμῶνας σύντομος ἀλλὰ ὄχι
καὶ λίγο δριμύς. Στὸ περιβόλι μας ἔβλεπες μιὰ ἀφθονία ἀπὸ κλώνους
γυμνοὺς, τὰ φύλλα κιτρίνιζαν λιγοστά ἐδῶ κι ἐκεῖ πάνω στ' αἰθιαλὴ
δένδρα καὶ στὰ χειμωνιάτικα φυτὰ. Οἱ θάλασσεσ, — ὅπως λέμε κεῖ
τ' ἀγιοδημητριάτικα, — ἦταν σκεπασμένες ἀπὸ τ' ἀνθάκια τους τὰ καλλι-
τεχνικὰ, μὲ τὰ σγουρὰ πολλὰ φυλλάκια, ἄλλα ἄσπρα, ἄλλα κίτρινα κι
ἄλλα κόκκινα. Ὁ ἄνεμος ἐλύγιζε ὡς κάτω τίς κορφές τῶν κυπαρισσιῶν
κι ἡ φοινικιά κινουσε τοὺς κλώνους της σὰν χέρια δαιμονισμένου. Οἱ
σπουργίτες κι οἱ καλόγιαννοι κατέβαιναν πεινασμένοι νὰ σκαλίσουν τὸ
χῶμα. Καὶ νερὸ καὶ κρύα καὶ πάγοι, κάπου-κάπου καὶ χιόνια. Ἡ βλά-
στησι τοῦ φθινοπώρου ἐσταμάτησε. Μιὰ νάρκωσι ἦταν χυμένη σὲ ὅλα
ἡ φύσι, ἔλεγες, κοιμόταν... Καὶ ὅμως ἡ ἐργασία της ἐξακολουθοῦσε ὁλο-
ένα μυστικῇ ἡ ζωὴ διατηροῦνταν ὅπως ἡ σπῖθα ἡ κρυμμένη στὴ στά-
χτη· οἱ χυμοὶ κυκλοφοροῦσαν ἀθώρητοι μέσα στοὺς γυμνοὺς κλώνους
καὶ δὲν περίμεναν, γιὰ νὰ ξεπεταχτοῦν οἱ βλαστοί, παρὰ τὸ πρῶτο χα-
μόγελο τῆς ἀνοιξῆς.

"Ανοιξή! ἡ νιότη τοῦ χρόνου! — εἶπε ἓνας ποιητής. Τὸ λόγο τὸν θυ-
μόμουν συχνὰ μέσα στὸ περιβόλι μας. Τὶ δύναμι! τὶ ζωηρότητα! τὶ
ὄργασμός! Ἀπὸ τὸν Γενάρη ἀκόμα ἄρχιζε ἡ φανέρωσι τῆς ἀκράτητης
ζωῆς. Οἱ ἀνυπόμονες ἀμυγδαλιές καὶ οἱ ντροπαλοῦλες ροδακινιές προλά-
βαιναν νὰ πετάξουν πρῶτες πρῶτες τὰ μπουμπούκια τους, γιὰ νὰ γεμί-
σουν τοὺς λεπτοὺς ἀφυλλους κλώνους τους, ὕστερ' ἀπὸ λίγες μέρες, μὲ
τ' ἄσπρα καὶ κόκκινα ἀνθάκια. Ἀσπρη καὶ κόκκινη καὶ πράσινη, τρί-
χρωμη ἡ σημαία τῆς "Ανοιξῆς!...

Τὴ Λιλὴ τὴν τρέλλαιναν, περισσότερο ἀπ' ὅλα, τ' ἀνθάκια τῆς ρο-

δακινιᾶς, ρόδινα, διάφανα, δροσερά, λαμπρά, σὰν φτεράκια ἀπὸ φανταστικῆς πεταλοῦδες, ποὺ κάθησαν πλῆθος ἀπάνω στὸ ἄφυλλο δένδρο, ἢ σὰν φῶτα μαγικά, ποὺ ἔκαιγαν χλωμὰ κάτω ἀπ' τὸν ἥλιο, σὲ πολυέλαιο ἀπὸ κλώνους. Εἶχε δίκιο. Τὶ παρηγοριὰ ποὺ τὴ δίνει ἡ ἀνθισι αὐτῇ ἡ γλυκειά, μέσα στὸν κατάξερο ἀκόμα κήπο, μέσα στὰ κρύα τοῦ χειμῶνα! Ἦταν ὁ προάγγελος τῆς ἀγαπητῆς ἀνοιξῆς, ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ μακριά....

Μέρα μὲ τὴν μέρα, ἡ χώρα μας γύριζε πάλι τὸ πρόσωπό της κατὰ τὸν ἥλιο καὶ οἱ ἀκτῖνες του ἔπεφταν πάνω της ὁλοένα πιὸ κάθετες, πιὸ θερμές. Καὶ στὸ πατρικὸ του φιλὶ ξεπετιόταν τὰ μπουμπούκια ἀφθονα καὶ ἐξεβλάσταιναν τὰ νέα τρυφερά φύλλα, καὶ ἐγύριζαν πίσω τὰ πουλιά, καὶ ἐπλήθαιναν τὰ ζωῦφια, καὶ ἄρχιζε μιὰ ἡχηρὴ καὶ πολυσύνθετη ζωὴ μέσα στοὺς τέσσερους τοίχους, τοὺς σκεπασμένους ἀπὸ μούσκουλη* νέα, καταπράσινη κάτω ἀπ' τὸν γαλάζιο καὶ γελαστὸ οὐρανό, ποὺ φαινόταν καὶ αὐτὸς νέος.

Κι ἔφθανε ἔτσι ὁ Μᾶης ὁ μορφονιός, τὸ βασιλόπουλο, καὶ τὸν δέχονταν τὸ περιβόλι μας σὰ στολισμένο παλάτι. "Οπου γύμνια, τὴν ἐσκέπαζε φύλλωμα καινούργιο καὶ πυκνό· ὅπου φύλλωμα καινούργιο καὶ πυκνό, τὸ ἐστόλιζαν λογιῶν—λογιῶν ἄνθη. Οἱ τριανταφυλλιές, σὲ μακριῆς σειρές, ἀνοίγαν τ' ἀριστοκρατικὰ τους μπουμπούκια· ἀνθοῦσε ζωηρὰ τ' ἀγιόκλημα, σήκωναν λευκότετα κεφάλι οἱ κρίνοι καὶ τὰ χαμόδενδρα ἦταν φορτωμένα ἀπὸ λουλούδια χωρὶς εὐωδία, ἀλλὰ μὲ χάρι καὶ χρώματα.... Καὶ στὸ μοσχοβολισμένον ἀέρα πετοῦσαν μὲ γλυκύτατα τραγούδια τὰ πουλιὰ καὶ βομβοῦσαν ἀμέτρητα χρυσοπράσινα ἔντομα...

Βλέπω ἀκόμα μπροστά μου τὸ χαρούμενο, τὸ ἀπερίγραπτο αὐτὸ πανηγύρι. Ἀκούραστοι καὶ ἀχόρταγοι τρέχαμε ἀπάνω κάτω μὲ τὴν ἀδελφοῦλα μου.... Ἡ φύσι μᾶς μιλοῦσε μὲ χίλια στόματα, μὲ χίλιες φωνές. Καὶ σύμφωνα ὅλες σχημάτιζαν στὰ παιδικὰ μας αὐτιά μιὰν ἀρμονία ἀσύγκριτη, μιὰ μαγεῖα ἀνέκφραστη.

Μᾶς πλημμυροῦσε τῆς ζωῆς ἡ εὐφροσύνη καὶ τῆς ἀγάπης.

— Ζήσετε, σὰ νὰ μᾶς ἔλεγε, παιδιὰ μου! Ζήσετε ἀγαπημένα καὶ χαρούμενα. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ μόνη ἀληθινὴ εὐτυχία σ' αὐτὸν τὸν κόσμο!

«Ἡ ἀδελφοῦλα μου»

Γρηγόριος Ξενόπουλος

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

Α'.

Ξημερώνουν Χριστούγεννα στο χωριό.

Ἡ μέρα ἔδειχνε κλεισμένη, ἡ γῆ ἦταν χιονοστρωμένη, ὁ οὐρανὸς χιόνιζε καὶ τὸ μάτι δὲ μπορούσε νὰ ἰδῇ πιότερο ἀπὸ μιὰ ντουφεκιὰ τόπο. Φοβερὸ ἀγριοκαίρι, Χριστούγεννα, καρδιά τοῦ χειμῶνα!

Καβάλλα ἀπάνω σ' ἓνα γερό, ὕμωφο καὶ ψηλὸ ἄλογο, καὶ κουλουωμένος μὲ μιὰ μεγάλη κάππα, ἔμπαινα μὲ μεγάλη χαρὰ στὰ πολυπόθητα σύνορα τοῦ χωριοῦ μου, ὕστερα ἀπὸ νυχτοπερπάτημα δέκα πέντε ὥρῶν δρόμο καὶ ξενιτειὰ δέκα πέντε χρόνων, μακριὰ πολὺ μακριὰ, σὲ ξένα σύνορα καὶ σὲ ξένα βασίλεια.

Στὸ ποτάμι ποῦναι κάτω ἀπὸ τὸ χωριό μου, πότισα διαβαίνοντας τὸ κατακουρασμένο ἄλογό μου. Μετὰ τὸ πότισμα τράβηξα τὸν ἀνήφορο, ποὺ βγαίνει Ἰσα-Ἰσα στ' ἀγαπημένο μου χωριό, ἀνάμεσα ἀπὸ βράχους, ἀπὸ γκρεμούς, ἀπὸ μεγάλες πέτρες, ἀπὸ δένδρα κι ἀπὸ λίγα ἀμπελοχώ-
ραφα.

Ἦταν πολὺ πρωί. Στιγμὴ ποὺ πολεμάει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ποῦρ-
χονταν, μὲ τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας πῶφευγε, καὶ τ' ἄλογο ἀνέβαινε ἀργὰ ἀργὰ καὶ βαριά-βαριά τὸν ἀνάποδο καὶ κακοπάτητο ἀνήφορο ἀπὸ τὴν μεγάλη του τὴν κούραση καὶ τὴ μεγάλη του τὴν κομμάρα.

Ἐκανε φοβερὸ κρύο. Ἀγριὸς βοριάς φυσοῦσε σὰ λυσσασμένος ἀπὸ πίσω μου καὶ μ' ἀνασήκωνε ἀπ' τὴ σέλλα τ' ἀλόγου μου! Τὸ χιόνι προ-
τίζονταν* ἀπὸ καταγῆς στὸ μανιωμένο φύσημά του, σὰν ἀλεύρι κάτω-
σπρο, πότε ἀπὸ κάτω πρὸς τὰ ἀπάνω, πότε ἴσια πέρα, πότε ἴσια δῶθε
καὶ πότε μὲ περικύκλωνε ὀλόγυρα σὰν ἀνεμοστρόβιλος. Κι ὅμως δὲν αἰ-
σθανόμουν καθόλου κρύο μέσα μου. Μόνο τὰ δάκτυλα τῶν ποδαριῶν μου
κρύωναν λίγο καὶ τὰ χέρια μου λιγώτερο ἀκόμα, γιατί κρατοῦσα μὲ τὸ
δεξιὸ τὸ βοῦδοτσούλι* καὶ μὲ τὸ ζερβὶ τὰ χαλινάρια τοῦ ἀλόγου.

Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε τικ-τάκ σὰ λιθοπάτημα ἀπὸ τὴν συγκί-
νηση, ποὺ ἔβλεπα ὅτι βρισκόμουν καὶ περπατοῦσα στὸν τόπο τῶν ὀνεί-
ρων μου, στὸν τόπο ποὺ γεννήθηκα.

Σὲ κάθε πατημασιά τ' ἀλόγου μου ξάνοιγα κι ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὰ
παιδιακίσια μου. Κομμάτι ζωῆς χαρωπῆς, γλυκεῖας καὶ πολυχαπημέ-
νης. Ἐβλεπα τὸν μεγάλο βράχο π' ἀνέβαινα ψηλὰ καὶ γλιστρῶντας ἴσα

κάτω, ἔφθαναν στὸ λάκκωμα, εἴτε μὲ ξεγδάσματα, εἴτε χωρὶς ξεγδάσματα στὸ τρυφερό μου τότε κορμί. Ἔβλεπα τὸ μεγάλο πουρνάρι, π' ἀνέβαινα τὸ καλοκαίρι κι ἔπιαναν τὰ πουλιὰ μέσα στὶς φωλίτσες τους, πρὶν φτερουγίσουν ἀκόμα, χωρὶς νὰ μὲ μέλη καὶ χωρὶς νὰ μὲ νοιάζην γιὰ τὰ τσιουρίσματα τῶν μαννάδων τους, ποὺ φτερουγίζαν ψηλὰ ἀπὸ τὸ κεφάλι μου, χωρὶς νάχουν οἱ καημένες τῇ δύναμι νὰ μοῦ τὰ ἀρπάξουν μέσα ἀπὸ τὰ χέρια μου τὰ σκληρά. Ἔβλεπα τὸ χωράφι μου, ποὺ πηδοῦσα σὰν τὸ ζαρκάδι, μὲ τὰ συνομήλικά μου, κι ἔπαιζαν τὰ ἀγαπημένα μου παιγνίδια, ποὺ δὲν μποροῦσα νὰ τὰ χορτάσω ποτέ. Ἔβλεπα τ' ἀμπέλι μου μὲ τῇ μεγάλῃ βελανιδιᾷ στὴν κορυφή του, ποὺ περνοῦσα τίς καλύτερες καὶ τίς πιὸ εὐτυχισμένες ὥρες τῆς παιδικῆς μου ζωῆς, τρώγοντας γλυκύτατα σταφύλια, ὠριμώτατα σῦκα καὶ ζουμερώτατα ροδάκινα.

Ἦταν ὅλα ὅπως τὰ εἶχα ἀφήσει ἐδῶ καὶ δέκα πέντε χρόνια. Ὁ-λα στὸν τόπο τους καὶ στὴ θέση τους.

Τὸ χιόνι ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτῃ. Ὁ βοριάς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσᾷ. Τὸ κρύο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀντρεῖεται καὶ τ' ἄλογο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀνεβαίνει τὸν ἀνήφορο ἀργὰ-ἀργὰ, γκρούπ-γκρούπ.

Εἶχα σκαπετήσει* μιά μικρὴ ραχούλα καὶ δὲ μοῦ εἶχε μείνει παρὰ νὰ σκαπετήσω ἀκόμα μιά, γιὰ νὰ μπορέσω ν' ἀγναντέψω τὸ χωριό μου, ποὺ κάθε σπίτι καπνίζει ἀδιάκοπα χειμῶνα καλοκαίρι, καὶ νὰ ἰδῶ τὸ σπίτι μου, μὲ τὸ πλατύχωρο αὐλόγυρό του καὶ μὲ τὸ μεγάλο δέντρο στὴ μέση τῆς αὐλῆς του, ποὺ χρησιμεύει τὸ καλοκαίρι ὡς κατοικιό καὶ ὡς τραπεζαρία κι ὡς σάλα κι ὡς τόπος ὕπνου, καὶ ὡς χοροστάσι*, ποὺ μαζεύεται τὸ χωριό, γιὰ νὰ κρίνῃ τίς διαφορὲς του καὶ τὰ χωριανὰ ζητήματά του, καθὼς τὸ θέλει ὁ προεστός, ποὺ ἡ γνώμη του πάντα εἶναι σύμφωνη μὲ τῇ γνώμῃ τῶν πολλῶν.

Μόρχονταν στὸ νοῦ πόσες φορὲς ξαπόστασα καὶ ξεκουράστηκα κά-τω ἀπὸ τὸν ἴσκιο αὐτουνοῦ τ' ἀγαπημένου δέντρου καὶ πόσες φορὲς μάλλωσα μὲ τὸ φτερωτὸ κοπάδι τῆς μάννας μου, τίς κόττες, ποὺ ἤθε-λαν νὰ μ' ἀρπάξουν ἀπὸ τὰ χέρια τὸ νόστιμο ψωμοτύρι μου.

Ἀμέτρητη χαρὰ πλημμύρισε τὴν καρδιά μου, ἐπειδὴ ξανάβλεπα τὴ γῆ τῶν παππούδων μου, τῇ γῇ, ποὺ εἶδα γιὰ πρώτη φορὰ τὸ γλυ-κὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ κατάλαβα γιὰ πρώτη φορὰ τὸν ἑαυτό μου ὡς ἄν-θρωπο. Μόρχονταν νὰ ξεκαβαλλικέψω καί, κατεβαίνοντας, νὰ φιλήσω καὶ ν' ἀγκαλιάσω ὅ,τι ἔβλεπα κι εὔρισκα μπροστά μου· χῶμα, πέτρες,

χαμόκλαδα, δένδρα. Ἀλλὰ ὁ πόθος μου νὰ φτάσω ὅσο τὸ δυνατόν γρηγορώτερα στὴ ράχη, ποὺ ἦταν μπροστά μου καὶ μ' ἐμπόδιζε νὰ ἰδῶ τὸ χωριὸ μου καὶ τὸ σπίτι μου, δὲ μ' ἄφηνε νὰ κατεβῶ καὶ νὰ ἐκτελέσω τὸν ἅγιό μου σκοπὸ.

— «Α! ἔλεγα μέσα μου, πότε νὰ φτάσω ψηλὰ σ' ἐκείνη τὴ ράχη, γιὰ νὰ ἰδῶ ἀπ' ἐκεῖ, ποὺ ὠνειρευόμουν δέκα πέντε χρόνια στὰ ξένα, καὶ νὰ ρίξω τὸ ντουφέκι τοῦ ξενιτεμένου, γιὰ νὰ μάθῃ τὸ χωριὸ τὸν ἐρχομό μου.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ χτυποῦσα τὸ κακόμοιρο τ' ἄλογο μὲ τοὺς φτερνιστῆρες μου, κι αὐτὸ τὸ καημένο πηδοῦσε ἀγκομαχῶντας καὶ μοῦ φαίνονταν ὅτι πηδοῦσε στὰ σύννεφα, ἀλλὰ ὁ δρόμος δὲν τελείωνε!

Τὸ χιόνι ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτῃ. Ὁ βοριάς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσᾷ. Τὸ κρύο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀντρείνεται. Καὶ τὸ ἄλογο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀνεβαίνει τὸν ἀνήφορο ἀργά-ἀργά, γκρούπ-γκρούπ-γκρούπ.

Χίλια δυὸ πράγματα γεμάτα γλυκὲς ἀναμνήσεις τοῦ παιδιακίσου μου καιροῦ, σὰν ἀφροστεφανωμένες εἰκόνες, ζωγραφισμένες μὲ οὐράναι χρώματα, ἐμφανίζονταν μπροστά μου κι ἄρχιζαν νὰ καταπραΰνουν τὴν ἀνυπομονησία μου. Ἐδῶ ἔβλεπα τὸν ἑαυτὸ μου μικρὸ παιδί νὰ τρέχῃ ξυπόλυτος καὶ στὸ τρέξιμο νὰ μοῦ μπῇ στὸ ποδάρι ἓνα φοβερὸ παλιουρίσιο ἀγκάθι. Ἐκεῖ γιὰ πρώτη φορὰ ἔβλεπα νὰ σκοτώνω μιὰ πυκνόμαλλη καὶ μαυρονοῦρα ἄλεπού, ποὺ κράταε ἀκόμα στὸ στόμα της τὴν ὁμορφότερη καὶ βαρύτερη κόττα τοῦ χωριοῦ, ποῦσκουζε, ἢ καημένη, βραχνά-βραχνά κι ἀδύνατα «κράαα-κράαα». Παρέχει, πίσω ἀπὸ μιὰ μεγάλη πέτρα, ἔβλεπα νὰ μὲ πιάνῃ ὁ δάσκαλός μου ἀπὸ τ' αὐτὶ σφιχτά-σφιχτά, γιατί μ' ἤρρε νὰ στιῶ πλάκες, γιὰ νὰ τσακώσω κοτσύφια κι ἄλλα στερόπουλα, πρᾶγμα, ποὺ μᾶς τὸ εἶχε ἀπαγορευμένο, καὶ νὰ μὲ τραβᾷ, γιὰ νὰ μὲ πάῃ μπροστά σ' ἄλλα μαθητοῦδια τοῦ χωριοῦ, ποὺ κάποτε σκολεῖο χειμῶνα καλοκαίρι στὸ νάρθηκα τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ τὸ Ψαλτήρι ἦσαν γιὰ μεγαλύτερο μάθημα ἀπ' ὅλα τὰ μαθήματα. Ἐβλεπα ν' ἀνεβοκατεβαίνω στὸ δρόμο τοῦ ποταμοῦ χιλιάδες φορές, πότε περπατῶντας καὶ πότε καβάλλα.

Ἐβλεπα, σὲ μιὰ πλαγιά ἐκεῖ πέρα, τὴν ἀδελφή μου νὰ βόσκει ζουγούρια καὶ κατσίκια καὶ νὰ μοῦ λέῃ τραγοῦδια καὶ μοῦ φαίνονταν πῶς ἀκουα ἀκόμη τὴν ἀγγελικὴ τῆς φωνή.

Μ' ἓνα λόγο ἔβλεπα τόσα, ποὺ δὲν μποροῦν νὰμποῦνε σ' αὐτὸ
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἔδω τὸ χαρτί : Νιάτα σπαρμένα κατὰ γῆς, σὰν λουλούδια ἀπριλιάτικα, σὰν ἄνθια μαγιάτικα, σὰν τριαντάφυλλα μοσκομυρωδάτα.

Τὸ χιόνι ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτη. Ὁ βοριάς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσᾷ, τὸ κρῦο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀντρίεεται καὶ τ' ἄλογο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀνεβαίνει ἀργά-ἀργά τὸν ἀνήφορο, γκρούπ-γκρούπ...

Λίγος δρόμος μοῦ εἶχε ἀπομείνει ἀκόμα, ὅσο ν' ἀνεβῶ στὴ ράχη, ἀλλὰ δὲν τελείωνε ποτέ ! Τὴν ὑπομονή μου διαδέχονταν ἀνυπομονησία καὶ τὴν ἀνυπομονησία μου ὑπομονή. Ἐκεῖ καταστενοχωριόμουν γιὰ τ' ἀργοβάδισμα τ' ἀλόγου μου, γιὰ τὴν ὁρμή τοῦ ἀνέμου, γιὰ τὴν τουλοῦ-πες τοῦ χιονιοῦ πῶδερναν τὸ πρόσωπό μου, γιὰ τὸ κρῦο, π' ἄρχιζε ν' ἀνεβαίνει ἀπὸ τὰ πόδια ὡς τὴν καρδιά καὶ νὰ μοῦ τρυπᾷ τὰ κόκκαλα, γιὰ τὸν ἀτέλειωτο δρόμο, κι ἐκεῖ βρισκόμουν ἥσυχος ἥσυχος στὴ ζεστή καὶ γλυκεῖα ἀγκαλιά τῆς ὑπομονῆς καὶ στοχαζόμουν τὴν στιγμὴ, ποῦ θὰ ἔμπαινα στὸ σπίτι μου, τί χαρὰ θὰ ἔκανε ἡ μαννούλα μου, ποῦ μῶγραφε στὸ ὕστερνό της γράμμα, ὅτι τὰ συμφώνησε μὲ τὸν Χάρο νὰ τὴν καρτερήσῃ νὰ μὲ δεχτῇ πρῶτα ἀπὸ τὰ ξένα κι ὕστερα νὰ τοῦ παραδῶσῃ τὴν ψυχὴ της. Στοχαζόμουν τὸ πανηγύρι, ποῦ θὰ ἔκανε ἡ ὀρφανὴ μοναχοθυγατέρα μου, ποῦ τὴν εἶχα ἀφήσει μικρὴ, πολὺ μικρὴ, σαράντα μερῶν φώσινο*, ὅταν κίνησα νὰ πάω μακριὰ στὰ ξένα, νὰ προκόψω καὶ νὰ πλουτίσω τὸ σπίτι μου. Στοχαζόμουν τὸν ἀναγκαλ-λιασμό τῆς ἀδελφῆς μου, ποῦ τὴν εἶχα ἀφήσει μικρούλα καὶ θὰ τὴν εὐ-ρισκα παντρεμένη μ' ἓνα δυὸ παιδάκια τριγύρω της, καὶ τὴν εὐχαρίστη-ση, ποῦ θὰ αἰσθανόνταν οἱ χωριανοί μου, ποῦ, ἅμα θὰ μ' ἔβλεπαν νὰ μπαίνω στὸ ἀντρορημασμένο πατρικὸ μου, θὰ ἔτρεχαν νὰ μ' ἀγκαλιά-σουν καὶ νὰ μὲ φιλήσουν ὅλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι.

Λίγες δρασκειλιές μοῦ εἶχαν μείνει ἀκόμα ὅσο νὰ φτάσω στὴν κορυφὴ τῆς ράχης, ποῦ ἔκρυπτε τὸ πολυπόθητο χωριὸ μου, καὶ λίγες ἀκόμα στιγμές, ὅσο ποῦ νὰ ρίξω τὴ χαρμόσυνη ντουφεκιὰ τοῦ ξενιτεμένου, ποῦ θὰ ἔκανε ὅλες τὶς καρδιές τοῦ χωριοῦ νὰ λαχταρήσουν ἀπὸ χαρὰ καὶ λίγες θὰ ἦταν οἱ καλότυχες, ποῦ θὰ δεχόνταν ξενιτεμένο, ἀλλὰ ἡ ἀνυπομονησία μου σήκωσε κεφάλι, μέσα στὰ στήθια μου πάλι, κακομούτσουνη καὶ φοβερή, καὶ μ' ἔκανε νὰ νομίζω ὅτι τὰ ποδάκια τοῦ ἀλόγου μου ἦταν καρφωμένα κάτω στὴ γῆ καὶ βρισκόμουν ἀπὸ πολλὴν ὥρα στὴν ἴδια μεριά. Τὸ χτύπησα τότε τ' ἄλογό μου γιὰ ὕστερη φορὰ, μ' ὅση δύναμη εἶχα ἐπάνω μου καί, σὰ νὰ ἔκανε φτερά τὸ καημένο τὸ ζῷο,

βρεθήκαμε στην κορυφή της χιλιόποθητης ράχης! Δόξα σοι ό Θεός!

B'.

Έχεϊ τὸ κρύο τοῦ βοριᾶ καὶ τὸ χιόνι θὰ ἦταν δυνατώτερο, ἀλλὰ τὸ χωριό μου, ποῦ ἔδειχνε τὸ συμπαθητικὸ πρόσωπό του ἀπὸ δυὸ ντουφεκιᾶς τόπο μακριά, μ' ἔκανε νὰ μὴν αἰσθάνωμαι τὴν ἀγριὰδα τους.

"Όλο τὸ χωριὸ ἦταν συμμαζεμένο στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ, σὰν κοπάδι καλογραικισμένο*. Κάθε σπίτι ἔμοιαζε μὲ πρόβατο καὶ κάθε παρᾶσπιτο μ' ἄρνι. Τὸ σπίτι τὸ δικό μου, μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα, φαίνονταν σὰν βαρυκούδουνο γκεσέμι*, ποῦ μπορεῖ νὰ σύρῃ πίσω του χίλια κεφάλια πρόβατα.

"Αμα τὸ ξεκάμπισα τὸ χωριό μου, ἔρριξα μιὰ βαρυγιμάτη ντουφεκιά, γιὰ νὰ νιώσουν οἱ χωριανοί, ὅτι «ξενιτεμένους ἔρχεται!» καὶ ἀπὸ τὸν πολὺν τὸν βρόντο τρεῖς φορές ἀχολόγησαν τὰ λακκώματα, οἱ ρεμματιᾶς καὶ τὰ βουνόπλαγια

Καρφώνοντας τὰ μάτια μου στὸ ταπεινὸ καὶ συμπαθητικὸ χωριό μου νόμιζα ὅτι οἱ σκεπὲς του ἐκεῖνες, ποῦ κάπνιζαν ἡσυχα-ἡσυχα, οἱ καλύβες του, τ' αὐλόδεντρά του, αὐλόγυροί του, οἱ φράχτες του, οἱ ριζόπετρες του, ποῦ στέκουν σκόρπια ἐδῶ κι ἐκεῖ σὰν ἀπολιθωμένοι γιγάντοι, οἱ δρόμοι του, οἱ κῆποι του, τὰ ὅλα του, ὅτι ζωντάνεψαν, ὅτι ἔτρεχαν χαμογελῶντας καὶ χοροπηδῶντας τὸ ἕνα κατόπιν τ' ἄλλου τοῦ καὶ προχωροῦσαν κατ' ἐπάνω μου, γιὰ νὰ μὲ ἀποδεχτοῦν καὶ νὰ μοῦ ποῦνε τὸ γλυκὸ χαιρετισμό:

— Καλῶς ὤρισες ἀπὸ τὰ ξένα! Δόξα σοι ό Θεός, ποῦρθε γερὸς καὶ καλά!

Ἀπέραντο πέλαγος χαρᾶς κι ἀναγαλλιασμοῦ εἶχε πλημμυρίσει τότε τὴν καρδιά μου. "Ότι ἔβλεπα μπροστά μου ἦταν μαγευτικὸ καὶ μοῦ φαίνονταν πὼς ἔπλεα μ' ὀλάνοιχτα πανιὰ σὲ πέλαγος δίχως ἄκρη εὐτυχίας.

Τὸ χιόνι ἔπαψε νὰ πέφτῃ πιά καὶ μεταβάλλθηκε σὲ γλυκεῖα ζεστασιά. Ὁ μανιωμένος βοριᾶς ἔπαψε νὰ βουίξῃ καὶ μεταβάλλθηκε σὲ δροσόπνιχτο καὶ μοσχοβολᾶτο καλοκαιρινὸ ἀγεράκι, καὶ τ' ἄλογό μου ἔπαψε ν' ἀνεβρίνει πιά τὸν ἀνήφορο ἀργὰ-ἀργὰ καὶ βρέθηκε μέσα στὸν αὐλόγυρο τοῦ σπιτιοῦ μου!

Στὸ ἔμπα μου ἔτρεξε πρῶτος ὁ γέρικος σκύλος τοῦ σπιτιοῦ μου, ὁ Μούργκας, καὶ οἶχτηκε μὲ τὰ μπροστινά του ποδάρια ἐπάνω στὴ

σέλλα τοῦ ἀλόγου καὶ μὲ κάτι κουνήματα τοῦ κεφαλιοῦ του, καὶ μὲ κάτι φωνές, ποὺ ἔβγαζε ἀπὸ τὸ στόμα του, ἤθελε ν' ἀποδείξῃ τῇ με-
γάλῃ χαρᾷ του γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ ξενιτεμμένου ἀφέντη του. Στὰ μά-
τια του μέσα ἔλαμπε, σὰν ἀνοιξάτικη δροσιὰ ἀνάμεσα σὲ φύλλα τριαν-
ταφυλλιοῦ, ἓνα ἀναγάλιασμα, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ γραφτῇ. Ἐκείνη τὴν
στιγμὴ, ποὺ ὁ Μούργκας εἶχε ριγμένα τὰ ποδάρια ψηλὰ στὴ σέλλα
καὶ παραπονιόταν μέσα του, γιὰτὶ νὰ μὴν ἔχῃ χαρίσει κι αὐτουνοῦ ὁ
Θεὸς λόγο, γιὰ νὰ καλωσορίσῃ τὸν ἀφέντη του ἀνθρωπινά, ὁ γάτος
τοῦ σπιτιοῦ, ὁ Λιάρος, πῆδησε πίσω ἀπὸ τὴ στέγη κι ἔγινε καπνός!

Ὑστερα κατέφθασε ἡ μάνα μου κουτσά-στραβὰ ἀπὸ τὰ γερατιά,
ξεσκούφωτη ἀπὸ τὴ χαρὰ της, καὶ μὲ τὰ μάτια γεμᾶτα δάκρυα, ἅγια
δάκρυα μητρικά. Τρίτῃ κατέφθασε ἡ θυγατέρα μου, κορίτσι ὁμορφο,
γερό κι ἀσπροκόκκινο, μὲ δυὸ μεγάλα-μεγάλα καὶ μαῦρα μάτια, ποὺ
βρίσκονταν στὸ σύνορο τῆς ἡλικίας τοῦ παιδιοῦ καὶ τῆς νύφης. Τετάρ-
τῃ κατέφθασε ἡ ἀδελφὴ μου μὲ τὸν ἀντρα της καὶ τὰ παιδιὰ της,
ποὺ ἔβλεπα γιὰ πρώτη φορὰ καὶ σὰν νὰ ἤμουν ἄψυχο πρᾶγμα, μ' ἄρ-
παξαν στὴν ἀγκαλιά τους καὶ μ' ἔφεραν καὶ μ' ἀπόθεσαν μέσα στὸν
καλὸ τὸν ὄντᾱ*.

Ἐφερα γύρω τὰ μάτια μου στὸ σπίτι καὶ εἶδα πὼς δὲν εἶχε ἀλ-
λάξει τίποτε ἀπὸ μέσα. Νόμισα πὼς ἔλειπα ἀπὸ τὰ χτές. Ὅλα ἦ-
ταν στὴν ἴδια τους θέσῃ, ὅπως τὰ εἶχα ἀφήσει, καὶ μοναχὰ οἱ ἀνθρωποὶ
εἶχαν ἀλλάξει ὅλοι. Ἀπ' αὐτουνοὺς, ἄλλοι ἀπὸ παιδιὰ ἔγιναν νύφες, ἄλ-
λοι ἀπὸ νιοὶ γερόντοι καὶ ἄλλοι — ἀλλοίμονο! — ἔλειψαν ὁλότελα!

Ἡ καρδιά μου ἐκείνη τὴν στιγμὴ εἶχε γίνει ἀπέραντο πέλαγο καὶ
μέσα σ' αὐτὸ τὸ πέλαγο πότε ἡ λύπη ἀρμένιζε μ' ὀλάνοιχτα πανιά
καὶ σηκώνονταν τὰ κύματα γυρὸ της ὥς τὸν οὐρανό, πότε ἡ χαρὰ
ἔβγαине στὴ μέση κι ἔκανε τὸν νερόχτιστο κάμπο του ἡσυχο καὶ μα-
λακὸ σὰν πρόσωπο ἀπέραντο χρυσταλλένιου καθρέφτη.

Ἄν κι ἀπὸ πολλὰ χρόνια εἶχα μάθει τοὺς σκληροὺς θανάτους, πῶ-
χουν γίνεαι στὸ σπίτι μου, κι ὁ Γιατρο-Καιρὸς ἔχυσε τὸ σωτήριο βάλ-
σαμό του στὶς ἀνοιγμένες πληγές τῆς καρδιάς μου, πάλι δὲν μποροῦσα
νὰ μὴ αἰσθανθῶ ἄλλη μιὰ φορὰ τὴ λύπη-ἀκέρια γιὰ τὸν παράκαιρο χα-
μὸ τῶν ἀγαπημένων μου. Τὰ δάκρυά μου πλημμύριζαν σὰν ποτάμια καὶ
πάσχιζαν νὰ μὲ πνίξουν, ἀλλ' ἅμα ἔρριχνα τὰ μάτια μου στὴν μάνα
μου, ποὺ τὰ γεράματά της κι ἡ μητρικὴ της λαχτάρᾳ μοῦ φυσοῦσαν
ἅγιο σέβας, στὴ θυγατέρα μου, ποὺ ἡ ἀγάπη της κι ἡ δροσερὴ της

νιότη φύτευσαν στη ματωμένη μου καρδιά την πιο γλυκύτερη χαρά και την πιο μεγαλύτερη ελπίδα, και στην αδελφή μου και στο γαμπρό μου, που η αγάπη τους και η ειλικρινής τους έγνοια μ' έκαναν να γεμίζω παρηγοριά, σταματούσαν τα δάκρυά μου και σκορπούσαν ο πόνος μου, σαν πώς σκορπίζονται τα σύννεφα στον ουρανό, όταν φυσάη δυνατός βοριάς. Πάντα το Τώρα νικάει το Πρίν.

Σ' αυτό άπάνω κατέφθασαν κι οι σιμώτεροι γειτόνοι να με κλωσορίσουν. "Υστερα άπ' αútουνοús κι οι μακρινώτεροι, και λίγο λίγο το σπίτι μου δέχτηκε μέσα στους κόρφους του, όλο το χωριό, άντρες, γυναίκες, και παιδιά, γιατί είναι χρέος άγιο να τρέχη κανείς να χαιρετάη ξενιτεμένο και να πανηγυρίζει τον έρχομό του.

Φιλήματα άπ' έδω, άγκαλιάσματα άπ' εκεί, αναγάλλιασμα από τούτη τη μεριά, γέλια από κείνη, σταυρώνονται κάθε στιγμή σ' εκείνο το χαρούμενο πανηγύρι, που έγω ήμουν αίτία και κέντρο.

Στην τιμημένη μας και ποθητή μας Πατρίδα ή Ξενιτιά τα συμπαθάει όλα. Ζήλιες, διαφορές, μαλλώματα κι όχτριες, τα λειώνει όλα ή ξενιτιά, σαν πώς λειώνει ή νοτιά το χιόνι. 'Ο ξενιτεμένος είναι άγιο πρᾶγμα, που σέρνει τον σεβασμό και την αγάπη τών χωριανών και όλου του κόσμου, πέρα και πέρα.

Τη στιγμή κείνη το σπίτι μου έμοιαζε κρινί* μελισσιών στον καιρό του καλοκαιριού, που μαζεύονται στη θύρα και μπαينوβαίνουν τα μελίσια.

Τέλος ή μάνα μου άνοιξε τη νυφική της κασέλα, που είχε φυλαγμένα άπ' όλα τα παρικά, που βγαίνουν στο χωριό μου, κι όλα τα γλυκίσματα, που κάνουν εκεί: σῦκα, σταφίδες, μήλα, καρύδια, ρόδια, κιδώνια, μουστόπηττες, σιουμπέκια* και συκομαίδες* κι άρχισε να τα μοιράζη πολλά - πολλά στά λιανόπαιδα, που είχαν τρέξει όλα, άμα έμαθαν τον έρχομό μου, γνωρίζοντας ότι θα καλοπληρώνονταν ο κόπος τους. 'Η αδελφή μου άρχισε να πλάθη πῆττα, ή θυγατέρα μου κερνούσε τούς μεγάλους ρακί, ο γαμπρός μου κάθονταν σιμά μου καταχαρούμενος κι έγω μονολογούσα σ' εκείνους, που με ρωτούσαν, πώς πέρασα τον καιρό μου στην ξενιτιά, τι είδα, τι άκουσα, τι έμαθα, τι έκανα, ποιόν πατριώτη είδα κι αντάμωσα, από ποιούς και σε ποιούς έφερα γράμματα, πώς είναι ο τάδε χωριανός μας, τι δουλειά κάνει ο τάδε πλησιοχωρίτης μας, μ' ένα λόγο έδινα τακτική άναφορά και ταχτικό λογαριασμό του τι έκανα, τι άκουσα, τι είδα και τι έμαθα σ.

ὅλο τὸν καιρὸ τῶν δεκαπέντε χρόνων, ποὺ βρισκόμουν στὴν ξενιτειά.

Ὑστερα ἄρχισαν νὰ φεύγουν λίγοι λίγοι οἱ χωριανοί μου κι ἔμεινα μόνος μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ μου. Καθήσαμεν ὅλοι σταυροπόδι γύρω στὴ στιά*, ποὺ ἔκαιε σὰν καμίνι, περιμένοντας νὰ ἐτοιμασθῇ τὸ γιόμα, ἐνῶ μπροστά μας ἦταν ξαπλωμένος ὁ γάτος τοῦ σπιτιοῦ καὶ πίσω μας καθόταν στὰ πισινά του ποδάρια ὁ σκύλος, ὁ Μούργκας, προσέχοντας στὶς κουβέντες μας, βλέποντάς μας κατὰματα, ὅσους δὲν τοῦ εἶχαν γυρισμένες τίς πλάτες καὶ πιότερο ἐμένα τὸν νοικοκύρη. Καὶ τόσο πολὺ πρόσεχε τ' αὐτί του καὶ τόσο πολὺ κάρφωνε τὴν ματιά του ψηλά μου, ποὺ μ' ἔκανε σὲ λίγο νὰ πιστέψω, ὅτι θὰ ἀνακατώνονταν στὶς κουβέντες μας, μιλῶντας μὲ ἀνθρώπινη γλῶσσα.

Γ'.

Ἡ ζέστα, ἡ χαρά, τ' ἀναγάλλιασμα, οἱ κόποι τοῦ δρόμου, ἡ ἀυπνία καὶ ἡ συγκίνησι νάρκωναν τόσο πολὺ τὸ πνεῦμά μου καὶ τὸ κορμί μου, ὥστε, καθὼς βρισκόμουν ἐκεῖ, ἐγύρισα τὸ κεφάλι μου, ἔκλεισα γλυκὰ - γλυκὰ τὰ μάτια μου κι ἀποκοιμήθηκα. Κι ὅταν ξύπνησα κι ἀνοιξα τὰ μάτια μου, δὲν εἶδα τίποτε μπροστά μου.

Μάννα, θυγατέρα, ἀδελφή, σπίτι, χωριό, πατρίδα, ἦταν ὅλα φευγᾶτα !

Βρισκόμουν καὶ βρίσκομαι ἀκόμα στὰ ἔρημα τὰ ξένα κι ὅλα, ὅσα εἶδα, δὲν ἦταν ἄλλο παρὰ μιὰ γλυκεῖα ὑπνοφαντασία, ἓνα εὐτυχισμένο ὄνειρο, ποὺ μοῦ δώρησε ἡ ἀγάπη τῆς Πατρίδας μου, ξημερώνοντας τῶν Χριστουγέννων.

Περιοδικὸν « Πινακοθήκη »

Χρ. Χρυστοβασιλῆς

ΠΑΙΔΙΚΟ ΠΑΣΧΑ

Τὸ πρῶτο σωτήριον ἔτος, ποὺ ἄρχισα νὰ γράφω στὰ τετράδιά μου καὶ τὰ βιβλία μου, ἦταν τὸ 1874. Τὸ θυμοῦμαι καλά, καὶ μάλιστα τὸ 4, ποὺ τὸ ἔκανα - ἔλεγε ὁ πατέρας μου - σὰν « ἀστροπελέκι ». Πόσων χρόνων νᾶμουν τότε ; Ἐξή, ἑπτὰ τὸ πολὺ. Γιὰ νᾶχω ὅμως βιβλία καὶ τετράδια, θὰ πῇ πὼς κάτι ἤξερα, κάτι καταλάβαινα, καὶμποροῦσα νὰ γουστάρω τὰ ὠραῖα πράγματα. Κι ἡ πατρίδα μου, ἡ Ζάκυνθος, εἶχε τόσα ἐκεῖνο τὸν καιρὸ. Βρισκόταν, βλέπετε, σ' ὅλη τὴν ἀκμὴ τοῦ πο-

λιτισμού της — ή παρακμή άρχισε πολύ άργότερα — κι έν' από τὰ πιό ώραία πραγματικώς ήταν τὸ Πάσχα, ὅπως μπορούσε νὰ τὸ γιορτάζη. Γιατ' εἶχε ὅλα τὰ μέσα καὶ τὰ ἐφόδια : ἐκκλησίες λαμπρότατες, θαυμασίο κλῆρο, δεσπότη περίφημο, ψαλτάδες μοναδικούς, ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ πολιτισμένη, μπάντες τέλειες, λαὸ πειθαρχημένο, δρόμους καλοστρωμένους, περιποιημένους - ἐκείνη ἡ στράτα Μαρίνα ἔλαμπε σὰ νεόκοπο νόμισμα — ὡραῖες πλατεῖες, σπίτια κι ἓνα μεγάλο λιμάνι, ὅπου τὰ κατάρτια τῶν κάθε λογῆς σκαφῶν σχημάτιζαν δάσος. Μ' αὐτὰ τὰ μέσα καὶ τὰ ἐφόδια, ποὺ δύσκολα θὰ βρίσκονταν, καὶ τότε καὶ σήμερα ἀκόμα, συγκεντρωμένα σὲ μιὰ ἐλληνικὴ πόλι, μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ τὴ μεγαλοπρέπεια καὶ τὴν ὡραιότητα, ποὺ εἶχαν στὴ Ζάκυνθο οἱ ἐκκλησιαστικὲς κι οἱ ἄλλες τελετές.

Τὸ Πάσχα ἄρχιζε ἀπ' τὴν αὐγὴ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου καὶ μὲ τέτοιον τρόπο, ποὺ ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τὶς ζωηρότερες παιδικὲς μου ἀναμνήσεις. Ἦταν μιὰ γενικὴ κωδωνοκρουσία τὴν ὥρα ποὺ ἔφαλλαν στὴ Μητρόπολι τὸ « Ἀνάστα ὁ Θεός ». Κατὰ τὸ ζακυνθινὸ ἔθιμο, οἱ καμπάνες « ἐχέρευναν » - σώπαιναν - ἀπ' τὸ πρῶτὴ τῆς Μεγάλης Πέμπτης. Καὶ δὲν ξαναχτυποῦσαν, παρὰ τὴν αὐγὴ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Ἀλλὰ ὅλες μαζί, ἀπὸ μεγάλα καὶ μικρὰ καμπαναριά, ἀμέτρητα, — καμπάνες μεγάλες, βαρύηχες, πολύβουες, σοβαρές, καὶ καμπάνες μικρές, γλυκόφωνες, γοργές, πεταχτές — μιὰ συναυλία, μιὰ ἀρμονία ἀφάνταστη, ποὺ τρικυμίζει τὸν ἀέρα, ἀνεβαίνει, κατεβαίνει, κι ἀπλώνεται στὰ πέρατα. Ξυπνῶ στὸ κρεβάτι μου... Τί εἶναι ; Ἄ, τὸ « Ἀνάστα ὁ Θεός ». Νὰ κι ἡ μητέρα μου ἔχει σηκωθῇ.

— Καὶ τοῦ χρόνου γερός, δυνατός.

Καὶ μοῦ δίνει νὰ δαγκάσω σίδερο — συνήθως έν' ἀπὸ τὰ κλειδιά της... Στὴ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ποὺ τόσο μ' ἄρεσε κατόπι μὲ τὰ θαυμάσια ἀναγνώσματα ἀπὸ τὴν Ἀγία Γραφή — Κοσμογονία, Ἰωνᾶς, Ναβουχοδονόσορ — καὶ μὲ τὸν ὑπέροχο ὕμνο τῶν Τριῶν Παίδων, δὲν πῆγαινα ἀκόμα. Καὶ περνοῦσα τὴν ἡμέρα μου στὸ σπίτι, κοιτάζοντας τὰ πασχαλινὰ ψώνια, ποὺ ἐρχόνταν ἀδιάκοπα καὶ παίζοντας στὸ περιβόλι μὲ τὸ λευκόμαλλο ἀρνάκι, ποὺ θάρχταν ὕστερα — τί θλίψι ! — ὁ χασάπης νὰ τὸ σφάζη...

Καὶ βράδυαζε καὶ πλάγιαζα νωρίς, γιὰ νὰ ξυπνήσω πρῶτὴ, ὅπως δὰ πάντα. Γιατὶ ἐκεῖνον τὸν καιρὸ στὴ Ζάκυνθο, ποὺ οἱ ἐκκλησιαστι-

κὲς συνθῆκες ἦταν διαφορετικὲς — μιὰ λιτανεὶα ἐσταυρωμένου τὸ ἀπομεσήμερο τῆς Παρασκευῆς, μιὰ Λιτανεὶα Ἐπιταφίου, μόνο μιὰ, τὴ νύχτα κλπ. — ἡ Ἀνάστασις δὲν γινόταν τὰ μεσάνυχτα τοῦ Σαββάτου. Ἡ ἀθηναϊκὴ αὐτὴ συνήθεια, ἡ σύμφωνη ἄλλωστε μὲ τὸ «τυπικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας», τοῦ Πατριαρχείου, εἰσῆλθη δέκα χρόνια ἀργότερα (1884) ἀπὸ τὸν Δεσπότη Λάνα. Ὁ προκατόχος του, ὁ Κατράμης, ἔμενε στὰ πατροπαράδοτα. Κ' ἡ Ἀνάστασις τότε, σ' ὅλες τὶς Ζακυνθινὲς ἐκκλησίες, γινόταν τὸ πρωὶ τῆς Κυριακῆς, νωρίτερα στὶς «λαϊκές», κι ἀργότερα στὶς «ἀριστοκρατικὲς».

Ἐγὼ μικρὸς πῆγαίνα στὴν κοντινὴ μας, στὸν «Αἰ Γιάννη τῶν Λογοθετῶν, ποὺ ἦταν μᾶλλον ἀριστοκρατικὴ Ἐκκλησία κι οἱ λειτουργίες της ἄρχιζαν πάντα στὶς ὀκτώ, (στὴν ἀκόμη πιὸ ἀριστοκρατικὴ Φανερωμένη, γειτονικὴ μας κι αὐτὴ, ἄρχιζαν στὶς ἑννιά). Φοροῦσα τὰ λαμπριάτικὰ μου, ἔπαιρνα τὴ λαμπάδα μου, ἔχωνα καὶ στὴν τσέπη μου κι ἓνα μικρὸ κουδούνι (θὰ δῆτε τί τὸ ἤθελα) κι ἔτρεχα νὰ προφτάσω... Ἀπ' ἐξῶ ἀπ' τὴν ἐκκλησία, στὸ «πλάτωμα», καὶ μπροστὰ στὸ πλάτι τῶν Λογοθετῶν, ἦταν στημένο τὸ ἀπλὸ «τετράποδο» εἰκονοστάσι. Κι ἀφοῦ μὲ τὸ «Δεῦτε λάβετε φῶς» ἀνάβαμε ὅλοι τὶς λαμπάδες μας ἀπὸ τὴ μεγάλη λαμπάδα τοῦ πατᾶ — ἦταν ἓνας ὠραῖος ψηλὸς γέρος μὲ χιονόλευκη γενειάδα — βγαίναμε στὸ πλάτωμα μὲ τὴν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, ποὺ τὴν ἔστηναν στὸ «τετράποδο». Ἡ τελετὴ ἄρχιζε, ἀκούγαμε τὸ χαρμόσυνο Εὐαγγέλιο καὶ τὸ πρῶτο «Χριστὸς Ἀνέστη» καὶ γυρίζαμε στὴν ἐκκλησία, ἀφήνοντας ἐκεῖ ἐξῶ τὴν εἰκόνα, γιὰ νὰ τὴν ἀσπάζονται οἱ διαβάτες. Αὐτὸ γινόταν σ' ὅλα τὰ «πλατῶματα» τῆς χώρας, ὅπου ἦταν ἐκκλησία.

Κι ἄρχιζε ἡ πασχαλινὴ λειτουργία, τόσο διαφορετικὴ ἀπὸ ἄλλες. Καὶ πρῶτα πρῶτα, μετὰ τὸ «Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρός», παπᾶς καὶ ψάλτες ἔλεγαν πάλι τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» εἰκοσι φορές (καὶ τί ὠραῖα ποὺ τῶλεγον τότε στὴ Ζάκυνθο) σὲ δυὸ διάφορους ἤχους, ἓναν ἀργὸ κι ἓνα γοργό. Ἐπειτα, κάποια στιγμή — τί συγκινητικὴ, τί Χριστιανικὴ! — ὁ παπᾶς, μὲ τὴ λαμπάδα στὸ χέρι καὶ τὸ Εὐαγγέλιο στὸ στήθος, ἔβγαине στὴν Ὁραία Πύλη κι ὅλοι οἱ ἄντρες τοῦ ἐκκλησιασματος πλησίαζαν ἓνας ἓνας, ἀσπάζονταν τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὸ χέρι, ποὺ τὸ κρατοῦσε, κι ἔπειτ' ἔκαναν «Χριστὸς Ἀνέστη» μὲ τὸν παπᾶ, φιλιόνταν μαζί του στόμα μὲ στόμα. Τὸ φιλεῖ τῆς Ἀγάπης, ποὺ μὲ τόση χαρὰ τῷδιναν καὶ τῷπαιρναν οἱ Χριστιανοί! Καὶ θυμοῦμαι, ὅταν

μεγάλωσα ἢ μᾶλλον ψήλωσα κι ἐγὼ ἀρκετά, ὥστε ν' ἀξιωθῶ αὐτὴ τὴν τιμὴ, μὲ τὶ εὐλάβεια καὶ συγκίνησι ἀγγίξω μόλις τὰ χεῖλη μου στὰ ἱερὰ ἐκεῖνα ἄσπρα γένεια, κοντὰ στὸ στόμα, ποὺ μοῦ φίλησε τὸ μάγουλο...

"Επειτα ἦταν τὸ Εὐαγγέλιο... "Α, τὶ τρέλλα γιὰ μᾶς τὰ παιδιὰ πρὸ πάντων, τὸ Εὐαγγέλιο τῆς λειτουργίας τοῦ Πάσχα. Μὲ τὸ «Σοφία ὀρθοὶ ἀκούσωμεν», βγάσαμε ὅλοι τὸ κουδούνι μας, ἄλλοι μικρά, ἄλλοι μεγάλα, κοντὲς καμπάνες καὶ μόλις ὁ παπᾶς τελείωνε μιὰ περίοδο — ἄλλη συνήθεια αὐτὴ — κουδουνίζαμε τρελλά, χτυπούσαμε καὶ τὰ στασίδια, χτυποῦσε συγχρόνως καὶ τὸ καμπαναριὸ τῆς ἐκκλησιᾶς: «'Εν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος» — ντὶν-ντὶν-ντὶν-ντούγκ-ντούγκ-γκλάν-γκλάν... Κι ἔτσι ὡς τὸ τέλος, ποὺ παρακαλοῦσα νὰ μὴν ἔλθῃ ποτέ...

Καὶ κάτι ἄλλο μοῦ ἔκανε ἐντύπωσι ἀπὸ τὴ λειτουργία τοῦ Πάσχα, κι αὐτὸ ἐντελῶς Ζακυνθινό: 'Αφοῦ ἔβγαιναν τ' "Αγία — ἴσως καὶ μετὰ τὸ Εὐαγγέλιο, δὲν θυμοῦμαι καλὰ — ὁ ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησιᾶς, ὁ χοντρὸς καὶ σοβαρὸς Γαρμπούγιος, ἔπαιρνε ἀπ' τὸ παγκάρι τὸ μεγάλο ἀσημένιο δίσκο μὲ τὸ ο ἰ κ ὀ σ η μ ο * τῶν Λογοθετῶν, ἔρριχνε μέσα μὲ κρότο ἓν ἀσημένιο τάλληρο, καὶ βροντοφωνοῦσε:

— Τὸ πασχάτικο τοῦ ἱερέως.

"Ενας νεαρὸς Λογοθέτης, παιδὶ σχεδόν, τὸν ἀκολουθοῦσε στὴν περιφορὰ τοῦ δίσκου, κρατῶντας ἓνα χαρτί κι ἓνα χρυσὸ μολυβάκι. Οἱ ἐνοριῖτες ἔρριχναν τὸ «πασχάτικο» τους — ἄλλος δίφραγκο, ἄλλος τάλληρο, ἄλλος μισό ἢ ἓνα ν α π ο λ ε ὀ ν ι *. Καὶ κάθε φορὰ ὁ Γαρμπούγιος, γυρίζοντας στὸν ἀκόλουθό του, τοῦ ἔλεγε τ' ὄνομα καὶ τὸ ποσόν, ποὺ ἐκεῖνος τὸ ἔγραφε στὸ χαρτί του. Στὸ τέλος πιά τῆς περιφορᾶς ὁ δίσκος ἦταν γεμάτος — ἄλλοι καιροί... ἄλλα πλούτη... — ἀπὸ χρυσᾶ κι ἀσημένια νομίσματα. Καὶ ὁ Γαρμπούγιος τὰ ἐβαλλε μαζὶ μὲ χαρτί μέσα σ' ἓνα μαντῆλι, ἔμπαινε στὸ ἱερὸ καὶ παρέδιδε τὸ «πασχάτικο» στὸν ἱερέα.

'Εγὼ λοιπὸν περισσότερο ἀπὸ τὰ λεπτά, ποὺ λίγο ἤξερα τότε νὰ ἐκτιμῶ — καὶ μήπως ἔμαθα κατόπιν; — ἐξήλενα τὸ παιδί, ποὺ τὰ ἔγραφε. Καὶ φαντασθῆτε πιά τὴ χαρὰ μου καὶ τὸ καμάρι μου, ὅταν ἔνα Πάσχα, ποὺ ὁ νεαρὸς Λογοθέτης δὲν ἦρθε στὴ λειτουργία — μοῦ φαίνεται πὼς ἔλειπε στὴν Εὐρώπη — ὁ Γαρμπούγιος πῆρε ἐμένα γιὰ γραμματικὸ τοῦ!...

Αὐτὰ τὸ πρῶν. Τ' ἀπόγευμα καὶ τὸ βράδυ ἄλλα... "Ὅπως ἐδῶ κάθε ἐκκλησία τῇ Μεγάλῃ Παρασκευῇ βγάζει τὸν Ἐπιτάφιό της, ἔτσι τότε στὴ Ζάκυνθο, τὸ ἀπόγευμα τοῦ Πάσχα, κάθε ἐκκλησία ἐβγαζε τὴν Ἀνάστασί της. Λιτάνευε δηλαδή στὴν περιοχὴ της τὴν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, ποὺ ὡς ἐκείνη τὴν ὥρα ἔμενε στὸ «τετράποδο». Μπροστὰ ἢ πελώρια σημαία — γιατί κάθε ἐκκλησία εἶχε τὴ σημαία της, μὲ ἄλλα χρώματα κι ἄλλες παραστάσεις — πίσω τὸ «κασίτολο». — ἄσημένιος σταυρὸς σὲ ψηλὸ κοντάρι, ὅπου ἦταν κρεμασμένο τὸ χρυσοκέντητο λάβαρο τῆς ἐκκλησίας — κατόπιν ἢ εἰκόνα κάτω ἀπὸ μιὰ κομφὴ οὐρανία — τὸ «μπαλδαχίνο» — καὶ κατόπιν οἱ παπᾶδες, οἱ ψαλτάδες καὶ πολὺς ἢ λίγος λαὸς κατὰ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἐνορίαν. Κι' ἡ μεγάλη μου διασκέδασι ἦταν νὰ γυρίζω τὴν πόλι, κρατῶντας τὸ χέρι τοῦ πατέρα μου, καὶ νὰ βλέπω τίς ἀμέτρητες αὐτὲς μικρὲς λιτανεῖες, ποὺ πολλὲς φορὲς ἀπαντιοῦνταν, διασταυρῶνονταν καὶ — τί παράξενο! — οἱ ἄνθρωποι, ποὺ ἀκολουθοῦσαν τὴ μιὰ, ἔκαναν τὸ σταυρό τους πρὸς τὴν εἰκόνα... τῆς ἄλλης!

Ἀλλὰ ὅταν μεγάλωσα ἀκόμα, προτιμοῦσα, ἀντὶ νὰ γυρίζω τοὺς δρόμους, γιὰ νὰ βλέπω τίς λιτανεῖες, νὰ πηγαίνω ν' ἀκούω τὸν ἔσπερινὸ (τὴν Ἀγάπη) καὶ ν' ἀκολουθῶ ὕστερα τίς λιτανεῖες σὰ μεγάλος. Καὶ πήγαίνα πάντα στὴ Φανερωμένη. Ἄλλη ἀπόλαυσι ἐκεῖ, ἀληθινὰ αἰσθητική, καλλιτεχνική. Γιατί, καθὼς ξέρουν ὅλοι, ἡ Φανερωμένη τῆς Ζακύνθου εἶναι ἓνα θαῦμα ἐκκλησίας. Ἀληθινὰ ἓνας ναὸς «τῆς Δόξης τοῦ Θεοῦ» — ἡ Τέχνη πρῶτα τὸν ἔκανε τέτοιον, ἔπειτα ὁ πλοῦτος — ὅπου οἱ «ἐστῶτες ἐν οὐρανῷ ἐστάναι νομίζουσιν».

Κι ὁ Ἐσπερινὸς τοῦ Πάσχα γινόνταν τότε μ' ὅλη τὴν ἐπισημότητα. Χοροστατοῦσε ὁ Κατραμῆς, ὁ ὠραῖος ἐκεῖνος Δεσπότης, ποὺ ὅσες λέγες πὼς ἡ ὠραία ἐκκλησία ἔγινε γι' αὐτόν κι αὐτὸς γιὰ τὴν ὠραία ἐκκλησία. Ὁ σεβάσμιος ἐφημέριος, ὁ παπᾶ Στουπάθης, μὲ τ' ἄσημένα μαλλιά καὶ γένεια, φοροῦσε τὰ καλύτερά του ἄμφια, ποὺ μόνο ἡ Φανερωμένη τὰ εἶχε τόσο ὁμορφα καὶ τόσο πολυτελῆ. Τὸ ἴδιο καλοντυμένοι κι οἱ ἄλλοι παπᾶδες, καθὼς κι οἱ διᾶχοι. Διπλὸς χορὸς ἀπ' τοὺς καλύτερους ψαλτάδες τῆς χώρας. Τάξι, εὐκοσμία, ἀκρίβεια σ' ὅλα ἀπερίγραπτη. Καὶ πρὸ πάντων μουσική. Ἄ! τί μουσική! Ἀκόμα μοῦ φαίνεται πὼς ἀνατριχιάζω, ὅταν ἀκούω τὸ «Τὶς Θεὸς μέγας ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν» ἢ τὸ «Κύριε ἐκέκραξα», στίχους καὶ τροπάρια, ὅπως τὰ ἔψαλλαν οἱ θαυμάσιοι ἐκεῖνοι χοροί. Ἄμ' οἱ ἀπαγγελίες; Θὰ ξεχάσω

ποτέ τὸν προσιμακὸ ψαλμὸ «Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε», ὅπως τὸν ἔλεγε ὁ Κατραμῆς, ἢ τὸ «Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα», ὅπως τὸν ἔλεγεν ὁ παπᾶ - Στουπάθης ;

Ἀλλὰ ἡ ἀποθέωσι ἦταν ἡ εἴσοδος τοῦ Εὐαγγελίου μετὰ τὸ «Φῶς ἱλαρόν». Τὶ τὰ θέλετε! αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν ξαναγίνονται πιά. Ἐχάθησαν γιὰ πάντα μετὰ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς μεγάλους καλλιτέχνες, ποὺ τὰ ἔκαναν. Φτιάστε μου σήμερα μιὰ Φανερωμένη, ἂν μπορῆτε, βοῆτῆ μου τοὺς ἀρχιτέκτονες, τοὺς ζωγράφους, τοὺς ξυλογλύπτες, τοὺς ἀσημοσκαλιστὲς καὶ τοὺς χρυσωτῆς, ποὺ τὴν ἔκαναν, τὴ στόλισαν, φέρτε μου κι ἓναν Κατραμῆ μετὰ τὸ Ἐπιτελεῖό του νὰ τὴ λειτουργῇ. Καὶ ἡ τελειότερη ἐκκλησιαστικὴ τελετὴ στὴν Ἀθήνα δὲ μπορεῖ νὰ συγκριθῇ μετὰ μιὰ ζακυνθινὴ τοῦ καιροῦ ἐκείνου.

Ἡ λιτανεῖα τοῦ Ἁγίου Λαζάρου ἐβγαίνει τελευταία ἀπ' ὅλες, τὸ δειλινό. Εἶχε μεγάλη πομπή, ἔκανε μεγάλο γῦρο, καὶ τὴν ἀκολουθοῦσεν ὅλος ὁ κόσμος. Ἀλλὰ χωρὶς ἐπισημότητα. Εἶχε μᾶλλον λαϊκὸ ἢ παλλαϊκὸ χαρακτῆρα. Καὶ στὸ γυρισμό, ἀπ' ἐξω ἀπ' τὴν ἐκκλησίαν, βράδυ πιά, ἔκαιγαν «Φωτιές», πυροτεχνήματα, κι αὐτὰ λαϊκά, ποὺ τᾶκανε ὅχι ὁ «Φράγκος» — αὐτὸς ἔκανε μόνον τὰ πολυδάπανα καὶ τὰ θαυμάσια, ποὺ καιγόνταν στὴν πλατεῖα τοῦ Γεωργίου Α', τὸ βράδυ τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου — ἀλλὰ κάποιος Παντελῆς. Ἄ, τί γούστο ποὺ ἔκανα τὰ πολύχρωστα «κάστρα» του καὶ τὸν ἀπαραίτητο «Γιούδα» του, τὸ ἀνδρεῖκέλλο, ποὺ ξερνᾷ ἀπὸ πάνω κι ἀπὸ κάτω σφυριχτὲς σπῖθες καὶ πολύχρωμες καντηλομάνες !...

«Ἡ ζωὴ μου σὰν μυθιστόρημα»

Γρηγόριος Ξενόπουλος

ΕΙΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ ΕΚ ΔΕΥΤΕΡΟΥ

(Ὁ συγγραφεὺς διηγεῖται τὰ σημαντικώτερα γεγονότα τοῦ βίου του εἰς Σύρον, ὅπου ἐγεννήθη, εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς Ὁδησσὸν τῆς Ρωσίας, ὅπου διέμεινε κατὰ περιόδους ἡ οἰκογένειά του καὶ εἰς Λονδὸν, ὅπου ἐγκατεστάθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη).

Ὁ καλὸς μου πάππος ἦλθεν ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου πρὸς παραλαβὴν μου καὶ μετὰ συνώδευσε μέχρι τῆς οἰκίας του, κειμένης ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Γαλατᾶ. Δυσκόλως ἀπέκρυψεν ἐκεῖνος τὴν θλιβεράν του ἐντύπω-

σιν, ὅτε εἶδε τὴν ἐξησθενημένην μορφήν μου, ἀλλ' ἡ μάμμη μου μὲ ὑπεδέχθη μὲ ἐνδείξεις χαρῆς καὶ εὐθυμίας. Ὑπεκρίνετο ὅτι μὲ ὑπεδέχετο ὅπως καὶ ἡ μήτηρ μου, ὅτε μὲ ἀπεχωρίσθη. Ἀλλ' ὅμως ἐπροδόθη, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ.

Ἀνέβην τὴν κλίμακα στηριζόμενος εἰς τὸν βραχίονά της καὶ βήλων. Εἰς τὸ διάζωμα τῆς κλίμακος δεξιόθεν ἦτο ἡ θύρα τῆς τραπεζαρίας, ἀντικρὺ δὲ ἐπὶ τοῦ τοίχου καθρέπτης. Προτοῦ στραφῶ, διὰ νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν τραπεζαρίαν, εἶδα εἰς τὸν καθρέπτην τὴν μάμμην μου, ὅπισθέν μου. Συσφίγγουσα τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν χειλέων ἐξέφραζε διὰ τοῦ σχήματος αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ βλέμματος τὴν ἀδημονίαν της. Δὲν ἀπέδειξα ὅτι τὴν παρετήρησα. Ὑπεκρινόμην καὶ ἐγὼ τὸν εὐθυμον. Καὶ ὅμως ἐγνώριζα ὅτι δὲν ἦτο ἀκίνδυνος ἡ ἀσθενεία μου.

Καὶ εἰς τὴν Σύραν κατόπιν, μολονότι ἤμην εἰς πλήρη ἀνάρρωσιν, ἔμεναν ἀκόμη καταφανῆ τὰ σημεῖα τῆς ἀσθενείας. Μίαν ἡμέραν, ἐνῶ ἔβηχα καθ' ὁδόν, ἤκουσα ὅπισθέν μου ἀγυιόπαιδας χαρακτηρίζοντάς με ὡς φθισικόν. Εἶχα τότε καὶ ἐπὶ ἔτη πολλὰ διετήρησα τὴν ιδέαν, ὅτι θ' ἀποθάνω νέος.

Εἰς τὸ Λονδῖνον, ὅτε μετὰ τὴν ἡμιπληγίαν τοῦ πατρός μου ἔγινα ὁ ἀληθὴς ἀρχηγὸς καὶ τὸ στήριγμα τῆς οἰκογενείας, συναισθανόμενος τὴν ἀνάγκην νὰ ζήσω, παρεκάλεσα τὸν ἱατρόν μου νὰ μὲ βεβαιώσῃ ἐὰν ἦτο πιθανὴ ἡ ἐπὶ δέκα ἔτη, ἔστω καὶ πέντε, παράτασις τῆς ὑπάρξεώς μου. Ἀφοῦ μὲ ἐξήτασε μετὰ προσοχῆς, εἶπε μειδιῶν ὅτι δὲν ὑπάρχει λόγος, διὰ νὰ μὴ ζήσω καὶ εἴκοσιν ἔτη ἀκόμη. "Ἡμην τότε εἰκοσιπενταετής. Ἡ προθεσμία τοῦ ἱατροῦ μου παρῆλθε πρὸ πολλοῦ, ὥστε δὲν διεψεύσθη ἡ προφητεία του. Ἡ ὑγεία μου ἐστερεώθη ἔκτοτε. Ἡ κρᾶσις μου, ὡς φαίνεται, ἦτο ἐκ γενετῆς καλὴ καὶ διὰ τοῦτο, ἀφοῦ διῆλθα σῶος τὰς πολλὰς ἀσθενείας τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἀπέκτησα ἀνδρωθεὶς τὴν εὐρωστίαν μου. Ἀλλως, δύναμαι νὰ προσθέσω ὅτι ἀπέφυγα πάντοτε τὰς καταχρήσεις, τὰς ὑποσκαπτούσας τὴν ὑγείαν.

Μόνον τῆς ὁράσεως δὲν ἐφείσθη ὅσον ἔπρεπε. Ἀλλ' εἰς τοῦτο πταίει ὁ αὐτὸς ἱατρός. Παρεκτὸς τῆς ἐπιστήμης του, ἦτο ἀγαθὸς ἄνθρωπος, εὐφυὴς, εὐγενὴς καὶ εὐπροσῆγορος*. Παρατηρήσας ἡμέραν τι νὰ τοὺς ὀφθαλμούς μου, μὲ ἠρώτησεν ἂν ἀναγιγνώσκω τὴν νύκτα εἰς τὴν κλίνην μου, καὶ ἀπηρίθμησεν ὅλας τὰς ὁλεθρίας συνεπειὰς τῆς τοιαύτης κακῆς συνθηρίας, παρακινῶν με νὰ τὴν παραιτήσω. Ἐπειτα, ἐψιθύρισε μυστηριωδῶς:

— Δὲν ἀποκοιμοῦμαι ποτέ, χωρὶς ν' ἀναγνώσω.

Ἐννοεῖται ὅτι ἠκολούθησα τὸ παράδειγμα καὶ ὄχι τὸ δίδαγμα τοῦ ἱατροῦ μου. Τοῦτο συνέτεινε βεβαίως εἰς τὴν ἐξασθένησιν τῶν ὀφθαλμῶν μου, ἀλλὰ πρὸς τί ἡ ὄρασις, ἐὰν δὲν χρησιμοποιῆται; Ἐὰν πέπρωται νὰ χάσω τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν, ὥς ἔχω τοῦλάχιστον τὴν παρηγορίαν ὅτι τοὺς ἐχρησιμοποίησα.

* * *

Πρὸς ἀνάρρωσιν ὁ πάππος καὶ ἡ μάμμη μου μετέφεραν εἰς τὴν νῆσον Πρίγκηπον. Ἦτο προχωρημένον τὸ θέρος, ὥστε ὀλίγα οἰκήματα ἔμεναν διαθέσιμα. Εὐτυχῶς μεταξὺ αὐτῶν ἐπροτιμήθη ἡ τελευταία οἰκία τῆς καμοπόλεως, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Ἀγίου Νικολάου. Δὲν ἦτο μεγάλη, οὔτε πολυτελής, ἡ δὲ θέα ἐκ τῶν παραθύρων ὠραία καὶ πρὸς τὸ βουνὸν καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἦτο ἀληθῆς ἐξοχικὴ κατοικία, τὰ πάντα δὲ ἐκεῖ μοῦ ἐφαίνοντο τερπνὰ παραβαλλόμενα πρὸς τὰ θερινὰ ἐνδιατήματα τῆς Ὀδησοῦ.

Τὴν ἀνάρρωσίν μου ἐπετάχυνεν ὁ ζωογόνος ἀήρ τῆς Πρίγκηπου, ὅσον καὶ ἡ τρυφερὰ περίθαλψις τῶν γονέων τῆς μητρός μου. Πρὸς τὴν μάμμη μου μετέειχεν ἐξοικειώσει ἡ πολυετής συμβίωσις, ἀλλὰ πρὸς τὸν πάππον μου μετέσυνεεν ἡ ἀμυδρὰ μόνον ἀνάμνησις τῶν θωπειῶν του, ὅτε ἤμην τετραετής εἰς τὴν Σύραν. Ἐκτοτε διέμενον εἰς Ταγαρόκ, ὁπόθεν ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μας εἰς Ὀδησσόν. Τότε, καὶ ἔτι μᾶλλον κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναρρώσεώς μου εἰς τὴν Πρίγκηπον, τὸν ἐγνώρισα καὶ τὸν ἠγάπησα ἐκ τοῦ πλησίον. Μετέπειτα καὶ ἐκεῖνος. Εἶχε χωριστὴν ἀδυναμίαν πρὸς τὴν μητέρα μου καὶ μετέφερεν εὐκόλως εἰς τὸν πρωτότοκόν της τὴν πρὸς ἐκείνην στοργήν. Ἦτο φύσει γλυκὺς καὶ ἡμερος. Σπανίως ἠγανάκτει· τότε δὲ ἐκοκκίνιζαν αἱ παλάμαι του καὶ ἐπανήρχοντο εἰς τὴν γλῶσσάν του ἐκφράσεις διαλεκτικαὶ τῆς πατρίδος του, ὅχι ὅμως ποτὲ δριμυτεῖαι. Ἀλλως τὸν πάππον μου καθησυχάζεν ἀμέσως ἢ ἔτι πρασιότερα σύζυγός του.

Καὶ οἱ δύο δέ, καθὼς καὶ ὁ Μιχαλάκης καὶ ἡ Φρόσω, οἱ παιδικοὶ μου σύντροφοι καὶ συμπαίκτορες, ἐφρόντιζον πῶς νὰ καταστήσουν ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον ἐπαισθητὴν τὴν ἑλλειψιν τῆς μητρός μου. Ἦσαν ἀνὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἐμὲ ἀληθεῖς γονεῖς καὶ ἀληθεῖς ἀδελφούς. Ἐν

ρισμός μας, ὅτε μετέβη εἰς τὴν Ὀδησὸν ὡς διδάσκαλος τοῦ νεωτέρου υἱοῦ τῆς θείας μου. Ἐνεκα λόγων ὑγείας ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν μετ' ὀλίγα ἔτη. Ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Λιβόρνον, ὁπόθεν μετηνάστευσεν εἰς Τερ-γέστην.

Ἐπὶ τέλους ἦλθεν ἐξ Ὀδησοῦ ἡ μήτηρ μου μετὰ τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν μου. Ὁ ἀριθμός των εἶχεν αὐξήσει εἰς Ὀδησὸν διὰ τῆς γεννήσεως κορασίου, ὀνομασθέντος Εἰρήνη, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ ὀνόματος τῆς Νίνας, ἀποθανούσης ἀδελφῆς τῆς μητρός μου. Μετ' οὐ πολὺ δὲ παρητήσαμεν καὶ πάλιν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν Σύραν, μετὰ δέκα καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν ἀπουσίαν.

Δὲν γνωρίζω ἐὰν τὸ μέτρον τοῦτο ἐλήφθη μόνον πρὸς στερέωσιν τῆς ὑγείας μου, διὰ νὰ μὴ διαχειμάσω εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἢ ἐὰν συνέτειναν καὶ οἰκονομικοὶ λόγοι. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν αἱ ὑποθέσεις τοῦ πατρός μου εἶχαν λάβει νέαν τροπὴν. Ὁ Νικόλαος Μπαλλῆς, ὁ στύλος καὶ ἡ ψυχὴ τῆς ἐμπορικῆς ἐταιρείας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε προσκολληθῇ ὁ πατήρ μου, ἀπεβίωσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Συνέπεια τοῦ θανάτου του ἦτο ἡ διάλυσις καὶ τῆς ἐταιρείας καὶ τοῦ εἰς Ὀδησὸν καταστήματος. Ὁ πατήρ μου ἀπεφάσισε ν' ἀναλάβῃ μόνος τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν του, μὲ τὰ ἰδικά του μέσα καὶ ὑπὸ τὴν ἀτομικὴν του ἐπωνυμίαν.

Ὅποια ἦσαν τότε τὰ χρηματικὰ του μέσα, ἀγνοῶ. Μεγάλα βεβαίως δὲν ἦσαν. Ἀγνοῶ ἐπίσης ἐὰν ὁ πατήρ μου εἶχε τὰ πρὸς ἀπόκτησιν πλούτου ἀπαιτούμενα προσόντα. Ἦτο συνετός, φίλεργος, φιλότιμος· ἀλλὰ ταῦτα μόνον δὲν ἀρκοῦν πρὸς ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἐμπορικὸν στάδιον. Δὲν ἀπέθανε πλούσιος. Ἀλλὰ βεβαίως δὲν ἔχω παράπονον ὅτι δὲν ἀφῆκε μεγάλην κληρονομίαν. Ἀφῆκεν ἄσπιλον τὸ ἐντιμον ὄνομα, τὸ ὁποῖον παρέλαβεν ἐξ ἐναρέτων γονέων καὶ μετέδωκεν ἄθικτον εἰς τὰ τέκνα του τὴν παράδοσιν ἐντίμου παρελθόντος. Ἄλλως, ἐὰν δὲν κατάρθω-σε ν' ἀνυψωθῇ εἰς περιωπὴν πλούτου, οὐδέποτε ὅμως εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκόν του ἡ στέρησις. Ἐν μέσῳ τῶν δυσχερειῶν, ὅσας εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ, εἰργάσθη ἐπιμόνως καὶ ἡδυνήθη νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν οἰκογένειά του ἄνεσιν ἀξιοπρεπῆ. Ἐξ ἀνάγκης, ἴσως καὶ φύσει, φειδωλός, οὐδέποτε ὅμως ἀνεδείχθη γλίσχρος περὶ τὰ τοῦ ζῆν, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον εἰς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν τῶν τέκνων του. Διὰ

τῆς ἀόκνου φιλοπονίας του ἀπέκτησε, καὶ ἀπολέσας ἀνέκτησε καὶ διέ-
τῆρησε τὰ μέσα ὑλικῆς ἀνεξαρτησίας, ἄνευ ἐπιδείξεως, ἀλλ' ἀναλόγως
πάντοτε τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του.

Ἐνθυμοῦμαι πάντοτε μετὰ θαυμασμοῦ, — θαυμασμοῦ μετέχοντος
καὶ ἐντροπῆς τινος, διότι δὲν ἠδυνήθην ποτὲ νὰ μιμηθῶ τὸ παράδειγμά
του, — ἐνθυμοῦμαι ὅτι, ἐνὸς ἡμέρας ἐμέναμεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐ-
σγκώνετο πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἐν καιρῷ χειμῶνος, καὶ μετέβαι-
νε πεζὸς εἰς τὸ γραφεῖον του, κείμενον μακρὰν τῆς οἰκίας μας, εἰς τὴν
ἀπέναντι πλευρὰν τοῦ Κερατίου κόλπου (εἰς τὸ λεγόμενον χάνι τῆς Βα-
λιδές). Καὶ πάλιν πεζὸς ἐπανήρχετο τὸ ἐσπέρας. Οἱ κόποι του ἦσαν
ἴσως ἄξιοι μεγαλυτέρας ἀμοιβῆς. Ἀλλ' εἰς τὰ τοῦ βίου ἀσφαλεστέρα
καὶ φρονιμωτέρα ἢ σύγκρισις ὅχι πρὸς τοὺς ὀλίγους ὀλβιωτέρους, ἀλ-
λὰ πρὸς τοὺς πολλοὺς ἀτυχεστέρους. Ἐκ τῆς τοιαύτης συγκρίσεως πεί-
θεταί τις εὐκολώτερον περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελικοῦ ρητοῦ : « Μα-
κάριοι οἱ ἐν τῷ ὀλίγῳ ἀναπαυόμενοι ».

« Ἡ Ζωή μου »

Δημήτριος Βικέλας

ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ

Η ΜΑΝΝΑ

—Φουρτούνιασεν ἡ θάλασσα καὶ βουρκαωθῆκαν τὰ βουνά.

Εἶναι βουβὰ τ' ἀηδόνια μας καὶ τὰ οὐράνια σκοτεινὰ

κι' ἡ δόλια μου ματιὰ θολή.

—Παιδί μου, ὦρα σου καλή.

Εἶν' ἡ καρδιά μου κρυστάλλο καὶ τὸ κορμί μου παγωνιά,
σαλεύει ὁ νοῦς μου, σὰ δεντρί, ποῦ στέκει ἀντίκρυ στῇ χιονιά
καὶ εἶναι ξέβαθο πολύ.

—Παιδί μου, ὦρα σου καλή!

Βουτῆζει τὸ κεφάλι μου, σὰν τοῦ χειμάρρου τὴ βοή!

Ξεράθηκαν τὰ χεῖλη μου καὶ μοῦ ἐκόπηκ' ἡ πνοή

σ' αὐτὸ τὸ ὕστερο φιλή.

—Παιδί μου, ὦρα σου καλή!

Νὰ σὲ παιδέψ' ὁ πλάστης μου, καταραμένη ξενιτειά!
 Μᾶς παίρνεις τὰ παιδάκια μας καὶ μᾶς ἀφήνεις στὴ φωτιά
 καὶ πίνουμε τόση χολή,
 ὅταν τοὺς λέμε « ὦρα καλή »!

ΤΟ ΠΑΙΔΙ

—Φυσᾷ βοριᾷς, φυσᾷ θρακιᾷς, γεννιέται μπόρα φοβερή,
 μὲ παίρνουν, μάννα, σὰ φτερό, σὰν πεταλούδα τρυφερή
 καὶ δὲν μπορῶ νὰ κρατηθῶ.
 Μάννα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

Βογγοῦν τοῦ κόσμου τὰ στοιχειά, σηκώνουν κύμα βροντερό·
 θαρρεῖς ἀνάλειωσεν ἡ γῆ καὶ τρέχ' ἡ στράτα σὰ νερό
 κι ἐγὼ τὰ κύματ' ἀκολουθῶ.
 —Μάννα, μὴν κλαῖς θὰ ξαναρθῶ.

“Ὅσες γλυκάδες καὶ χαρὲς μᾶς περιχύνει ὁ ἐρχομός,
 τόσες πικράδες καὶ χολὲς μᾶς δίνει ὁ μαῦρος χωρισμός!
 “ὦχ! ἄς μποροῦσα νὰ σταθῶ...
 —Μάννα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

Πλάκωσε γύρω καταχνιά κ' ἦρθε στὰ χεῖλη μου ἡ ψυχή.
 Δῶσ' μου τὴν ἄγια σου δεξιά, δῶσ' μου συντρόφισσαν εὐχή
 νὰ μὲ φυλάγῃ, μὴ χαθῶ.
 —Μάννα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

« Ποιήματα »

Γεώργιος Βιζυηνός

Τ' ΑΙΓΝΑΝΤΕΜΑ

Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἐρήμου ἀκτῆς, ἀπὸ παλαιούς λησμο-
 νημένους χρόνους εὕρισκετο κτισμένον τὸ ἐξωκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς
 Κατευοδώτρας. Ὅλον τὸν χειμῶνα παπᾶς δὲν ἤρχετο νὰ λειτουργήσῃ.
 Ὁ βοριᾷς μαίνεται καὶ βρυχᾶται ἀνὰ τὸ πέλαγος τὸ ἀπλωμένον μαυρο-
 γάλανον καὶ βαθύ, τὸ κύμα λυσσᾷ καὶ ἀφρίζει ἐναντίον τοῦ βράχου. Καὶ
 ὁ βράχος ὑψώνει τὴν πλάτην του γίγας ἀκλόνητος, στοιχειῶ ριζωμένον

βαθιά εἰς τὴν γῆν, καὶ τὸ ἐρημοκλήσι λευκὸν καὶ γλαρόν, ὡς φωλεὰ θαλασσαιτοῦ, στεφανώνει τὴν κορυφὴν του.

Ὅλον τὸν χρόνον παπᾶς δὲν ἐφαίνετο καὶ καλόγηρος δὲν ἤρχετο νὰ δοξολογήσῃ. Μόνον τὴν ἡμέραν τῶν Φώτων κατέβαιναν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ βραχώδους βουνοῦ, ἀπὸ τὸ λευκὸν μοναστηράκι τοῦ Ἀγίου Χαραλάμπους, σεβάσμιος, μὲ πτερουγίζοντα κάτασπρα μαλλιά καὶ κυματίζοντα βαθιὰ γένεια, ἕνας γέρων ἱερεὺς «ὡς νεοσσὸς τῆς ἄνω καλλιᾶς τῶν Ἀγγέλων», διὰ νὰ λειτουργήσῃ τὸ παλαιὸν λησμονημένον ἐρημοκλήσι. Ἐκεῖ ἤρχοντο τρεῖς τέσσαρες βοσκοί, βουνήσιοι, ἀλειτούργητοι, ἤρχοντο μὲ τὶς φαμίλιές των τὶς ἀνέβγαλτες καὶ ἄπραχτες, μὲ τὰ βοσκόπουλά των τ' ἀχτένιστα καὶ ἄνιφτα, ποὺ δὲν ἤξευραν νὰ κάμουν τὸν σταυρόν, διὰ ν' ἁγιασθοῦν καὶ νὰ λειτουργήσουν ἐκεῖ, καὶ εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας ὁ γηραιὸς παπᾶς μὲ τοὺς πτερουγίζοντας βοστρούχους εἰς τὸ φύσημα τοῦ βορρᾶ καὶ τὴν βαθεῖαν κυμαινομένην γενειάδα, κατέβαινε κάτω εἰς τὸν μέγαν ἀπλωτὸν αἰγιαλόν, ἀνάμεσα εἰς ἄγριους, θαλασσοπλήκτους* βράχους, διὰ νὰ φωτίσῃ καὶ ἁγιάσῃ τ' ἀφώτιστα κύματα.

Τὸν ἄλλον καιρὸν ἤρχοντο, συνήθως κατὰ τὴν ἄνοιξιν, γυναῖκες ναυτικῶν καὶ θυγατέρες, κάτω ἀπὸ τὴν χώραν, μὲ σκοπὸν ν' ἀνάψουν τὰ κανδήλια καὶ νὰ παρακαλέσουν τὴν Παναγίαν τὴν Κατευοδώτρην νὰ ὀδηγήσῃ καὶ κατευοδώσῃ τοὺς θαλασσοδαρμένους συζύγους καὶ τοὺς πατέρας των. Ὁραῖες κοπέλλες ἤρχοντο νὰ ἱκετεύσουν διὰ τὰ ἀδερφᾶκια των, ποὺ ἐθαλασσοπνίγοντο δι' αὐτάς, διὰ νὰ τὲς φέρουν προικιὰ ἀπὸ τὴν Πόλιν, στολίδια ἀπὸ τὴν Βενετίαν, κειμήλια ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Νεαραὶ γυναῖκες ρεμβάζουσαι καὶ μητέρες συλλογισμέναι ἤρχοντο νὰ καθίσουν καὶ ἀγναντεύσουν.

Ἀμα εἶχαν φωτισθῇ τὰ νερά, ἣ ὀψιμώτερα, ἀφοῦ εἶχαν περάσει καὶ αἱ Ἀπόκρεω, συνήθως περὶ τὴν δευτέραν ἐβδομάδα τῶν νηστειῶν, ἀφοῦ εἶχαν γευθῇ πλέον ἀχινοὺς καὶ στρείδια ἀρκετά, οἱ ναυτικοὶ μας ἐπέβαιναν εἰς τὰ βρίκια, εἰς τὰς σκούνας των καὶ ἐμίσειαν* ἐπῆγαιναν νὰ ταξιδεύσουν. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον καράβιά καὶ γολέτες «ἔδεναν» μεσοῦντος τοῦ φθινοπώρου. Οἱ θαλασσινοὶ μας ἀγαποῦσαν πολὺ τῆς ἐστίας τὴν θαλπωρὴν, τὸν καπνὸν τοῦ μελάθρου. Καὶ ὅταν ἐπανήρχετο ἡ ἄνοιξις εἰς τὴν γῆν, αὐτοὶ τότε ἐπέστρεφον εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἐσηκώνοντο εἰς τὰ πανιὰ τὰ αἰμωδιασμένα καὶ ναρκωμένα σκάφη ἀνὰ δύο ἢ τρία τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ἡ σκούνα ἔφερνε βόλτες εἰς

τὸν λιμένα, ἐὰν ἦτο ἐνάντιος ἢ καὶ οὐριος* ἂν ἦτο ὁ ἄνεμος. Ἡ βάρκα ἐπερίμενε διπλωρωμένη ἔξω εἰς τὴν προκυμαῖαν. Ὁ καπετάνιος δὲν ἐτελείωνε τοὺς ἀποχαιρετισμούς εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ὁ λοστρόμος ἐμάκρυνε τὶς μπενετάδες* εἰς τὰ καπηλεῖα. Καὶ ἡ βάρκα ἐπερίμενε. Καὶ ὁ μοῦτσος ἔχασκεν ἐπάνω εἰς τὸ κεφαλόσκαλον. Καὶ ὁ νεαρὸς ναύτης, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει μὲ τὸν μοῦτσον τώρα εἰς τὴν σκούναν, ποῦ ἦτο εἰς τὰ πανιά, ἐγίνετο ἄφαντος. Δύο ἄλλοι σύντροφοι, περασμένοι εἰς τὰ χαρτιά, ἔλειπαν. Κανεῖς δὲν ἤξευρε ποῦ ἦσαν. Καὶ μέσα εἰς τὸ πλοῖον, ποῦ ἔφερε βόλτες - βόλτες κι ἐστρέφετο ὡς δεμένον περὶ κέντρον ἄρατον — τὸ κέντρον ἦτο μέσα εἰς τὰς καρδίας καὶ εἰς τὰς ἐστίαις τῶν ναυτικῶν — ἄλλος δὲν ἦτο εἰμὴ ὁ πηδαλιούχος, ὁ μάγειρος κι ἓνας ἐπιβάτης, ξένος καὶ ἔρημος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχαν εἰπεῖ :
— Τώρα, στὴ στιγμή, νὰ τώρα - τώρα θὰ φύγωμε.

Καὶ εἶχε μπαρκάρει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ δώδεκα ὥρας πρὶν. Ὁ πλοίαρχος ἔπρεπε νὰ βάλῃ ἐμπρὸς τὴν καπετάνισσα· αὐτὴ ὥφειλε νὰ προπορευθῇ, ἐπειδὴ ἦτο τυχερή, βέβαια· κι ἔτσι ἀπεφάσιζε νὰ μπαρκάρῃ. Τέλος ἐσυμμαζεύετο ὁ λοστρόμος, ἀνεκλύπτοντο οἱ δύο ἀπόντες σύντροφοι, ἐξεκολλοῦσεν ὁ πλοίαρχος, ἔπεφταν τρομπόνια ἀρκετά, ἐψαλίδιζαν τὶς βόλτες ταχύτερα, συντομώτερα, ὡς νὰ ἐσφίγγοντο, διὰ νὰ κόψουν τὴν ἄρατον ἐκείνην κλωστήν, τὸ λεπτὸν ἰσχυρὸν νῆμα, ὡς μίαν τρίχα, καὶ τὸ σκάφος ἔβαλλε πλώρην πρὸς βορρᾶν.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔαρος καραβάνια γυναικῶν, ἀσκέρια, ἀνεῖρπον, ἀνέβαινον, ἀνῆρχοντο ἐπάνω εἰς τὴν ρεμματιὰν τὸν ἐλικοειδῆ δρομίσκον, ὁ ὁποῖος διαχαράσσεται ἀνὰ τοὺς λόφους τοὺς τερπνοὺς μὲ τὰς χιλιάδας τῶν ἐλαιοδένδρων καὶ τὸν ἀειθαλῆ πρασινόφαιον στολισμὸν τῆς μεγάλης κοιλάδος μὲ τὰς ράχεις. Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἐρήμου βορεινῆς ἀκτῆς, πλησίον εἰς τὸ λησμονημένο παρεκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας, ἐκεῖ ἐγίνετο τὸ μάζεμμα τῶν γυναικῶν, ἡ σύναξις ἡ μεγάλη.

Τότε ἔλαμπον μὲ μεγάλες φωτιές τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. Ἡ γραῖα Μαλαμίτσα, ἡ κλησσάρισσα τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἔβαλλε τὶς φωνές· ἔκανε τὸν κακό... ἐμάλωνα μὲ ὅλες τὶς γυναῖκες. Αὐτὴ ἐπῆρε τὸ καλάθκι τῆς, τὴν ρόκαν τῆς, τ' ἀδράχτι τῆς, καὶ ἤλθεν ἐπίτηδες, κατὰ παραγγελίαν τοῦ κυρ-Ἀγγελῆ, τοῦ ἐπιτρόπου... διὰ νὰ μαλώσῃ τὶς εὐλαβητικές, νὰ μὴ τὸ παρακάνουν καὶ χύνουν λάδια

καὶ λαδώνουν τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ. Τοῦ κάκου, κανεὶς δὲν τὴν ἤκουεν.

Οἱ ὄρμαθοι τῶν γυναικῶν, ὀμάδες - ὀμάδες, συγγενολόγι, διεσπείροντο εἰς μικροὺς ὄχθους, εἰς πτυχὰς τοῦ βράχου, ἀνάμεσα εἰς θάμνους καὶ χαμόκλαδα, εἰς μέρη ὑψηλὰ καὶ εἰς μέρη ὑπὲρνεμα. Ἦρχοντο μὲ τὰ καλαθάκια τους, μὲ τὰ μαχαίριδιά τους, διότι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἤσχολοῦντο νὰ βγάλουν ἀγριολάχανα — μὲ τὰ προγεύματά τους τὰ σαρακοστιανά. Καὶ ἀφοῦ εἶχαν ἀνάψει τὰς κανδήλας, ἀφοῦ εἶχαν κάνει μετάνοιες πολλὰς, στρωτὲς, καὶ εἶχαν κολλήσει ἀφιερῶματα εἰς τὴν εἰκόνα, καὶ εἶχαν χορτάσει τ' αὐτιά τους ἀπὸ τὰς νοουθεσίας τῆς γρια-Μαλαμίτσας, ἐστρώνοντο ἐκεῖ εἰς τὴν δροσερὴν γλῶσιν καὶ ἀγνάντευαν κατὰ τὸ πέλαγος.

Τὰ βοσκοπούλα, τ' ἄγρια, τ' ἀχτένιστα καὶ ἀπλοϊκά, ποὺ τίς ἔβλεπαν ἀπὸ μακρὰν σὰν σκιασμένα, ἀποροῦσαν καὶ ἔλεγαν :

— Κοίτα τις! στὰ μάτια ἔκαμαν.

Ὡς τόσον αἱ γυναῖκες τῶν θαλασσινῶν ἀγνάντευαν. Ἴδου τὸ βρίκι τοῦ καπετὰν Λυμπέριου τοῦ Λημνιοῦ, εἶχε σηκωθῇ εἰς τὰ πανιά ἀργὰ τὴν νύκτα· μὲ τὸ ἀπόγειο τῆς νυκτὸς ἤυρε τὸ ρέμμα καὶ ἀπεμακρύνθη καὶ ἐχώνεψε.

— Κατευόδιο καλὸ! Ἡ προσευχὴ τῶν μικρῶν παιδιῶν του ἃς εἶναι ὡς πνοὴ στὰ πανιά, στὰ ξάρτια τοῦ καραβιοῦ σας. Στὸ καλὸ! Στὸ καλὸ!

Ἴδου τὸ καράβι τοῦ καπετὰν Σταμάτη τοῦ Σύρραχου. Ὑπερήφανα, καμαρωμένα, ἀδελφωμένα τὰ δυό, αὐτὸ καὶ ὁ πλοίαρχός του, πᾶνε νὰ μᾶς φέρουν καλὰ, νὰ μᾶς φέρουν στολίδια!

— Στὸ καλὸ, πουλί μου, στὸ καλὸ...!

Ἴδου καὶ ἡ γολέττα τοῦ καπετὰν Μανώλη τοῦ Χατζηχάνου.

— Ἡ ψυχὴ μου, ἡ πνοὴ μου νὰ εἶναι πάντα στὰ πανιά σας, ὥσάν λαμπάδα τοῦ Ἐπιταρίου, νὰ διώκῃ τὰ μαῦρα τελώνια*, πρὶν προφθάσουν νὰ κατακαθίσουν στὰ πανιά σου.

— Σῦρε, πουλί μου, στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα! Στὸ καλὸ!

Νὰ καὶ ἡ σκούνα τοῦ καπετὰν Ἀποστόλη τοῦ Βιλενδῆ, καινούργιο σκαρί. Ἐπесе πολὺ γιὰ τὸ, δὲν τὴν εἶρε καλὸ τὸ ἀπόγειο καὶ ἄργησε. Διακρίνεται τὸ πλήρωμα, οἱ ἄνθρωποι σὰν φύλλοι, ποὺ πηδοῦν.

— Δούλευέ τα, καπετάνιο μου! Ἡ Παναγιὰ μπροστά σας! Στὸ καλὸ! Στὸ καλὸ!

Ἡ Παναγιὰ μπροστά σας! Στὸ καλὸ! Στὸ καλὸ!

Ὁ ἥλιος ἐχαμήλωσε κατὰ τὸ βουνόν, τὰ πρῶτα πλοῖα εἶχαν γίνεи ἄφαντα πρὸ ὥρας καὶ ἡ τελευταία γολέττα μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐχώ-
νευεν εἰς τὸ μέγα πέλαγος. Τὰ συγγενολόγια καὶ τὰ φουσσᾶτα τῶν γυ-
ναικῶν, μὲ τὰ καλαθάκια καὶ τὰ μαχαιράκια τους, διεσπάρησαν ἀνὰ
τοὺς λόφους, κι ἔβγαζαν καυκαλῆθρες καὶ μυρόνια. Σιγὰ-σιγὰ κατέβη
ὁ ἥλιος εἰς τὸ βουνό καὶ αὐταὶ κατῆλθον εἰς τὴν πολίχνην.

Ἡ νυκτερινὴ αὔρα ἐσύριζεν εἰς τὰ δένδρα καὶ οἱ λογισμοὶ τῶν
γυναικῶν ἐπετοῦσαν μαζί της, κι' ἔστελλαν πολλὰς εὐχὰς εἰς τὰ κατάρ-
τια, εἰς τὰ πανιά καὶ εἰς τὰ ἐξάρτια τῶν καραβιῶν. Καὶ βαθιὰ εἰς τὴν
σιωπὴν τῆς νυκτὸς τίποτε ἄλλο δὲν ἤκούετο, εἰμὴ τὸ λάλημα τοῦ νυ-
κτερινοῦ πουλιοῦ καὶ τὸ ἄσμα μιᾶς τελευταίας συντροφιάς ναυτικῶν,
μελλόντων ν' ἀναχωρήσουν αὔριον :

— Σύρε, πουλί μου, στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα!

« Πρωτοχρονιάτικα διηγήματα »

Ἄλ. Παπαδιαμάντης

ΠΑΣΧΑΛΙΝΗ ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ

Μὲ ἰδιαιτέραν βέβαια εὐχαρίστησιν θ' ἀκούετε, ὅσοι συχνάζετε κατ'
αὐτὰς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸ ὥραϊον ἐκεῖνο τροπάριον, τὸ ὁποῖον ψάλ-
λεται εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὁρθρου κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Πάσχα :

Μαγδαληνὴ Μαρία
προσέδραμε τῷ τάφῳ
καὶ τὸν Χριστὸν ἰδοῦσα,
ὡς κηπουρὸν ἠρώτα :
« Κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν,
εἰπέ μοι, ποῦ ἔθηκες αὐτόν,
καγὼ αὐτὸν ἄρῶ ».
Καὶ παρ' αὐτοῦ ἀκούει :
Μαρία, μὴ μου ἄπτου! »

Ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τὴν ἐντύπωσιν, ποῦ μοῦ ἔκαμνεν, ὅταν ἤμουν
-αἰδί. Τὸ ἄκουα συνήθως εἰς ἓν ἐξοχικὸν ἐκκλησιάκι τῆς πατρίδος μου,
ὅπου τὰς Κυριακὰς τῆς ἀνοιξέως, λίαν πρῶτ', ὅπως αἱ Μυροφόροι, ἐπὴ-
γαίνα μὲ τὸν πατέρα μου. Ὁ ψάλτης εἶχε γλυκυτάτην φωνὴν ὑψιφώνου,
καὶ εἰς τὸ τροπάριον αὐτὸ ἐξήντηε ὅλην τοῦ τὴν τέχνην, τὴν προσπά-
θειαν καὶ τὴν τρυφερότητα. Ἦμπορῶ μάλιστα νὰ εἴπω, ὅτι ψάλλον
παρίστανεν, ὅπως οἱ μεγάλοι καλλιτέχναι τοῦ ἄσματος.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἐξαφνα, εἰς τὸ «Κύριε, ποῦ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ μου ἔθηκας;» διέκρινες ὅλα τὰ αἰσθήματα, ἀπὸ τὰ ὅποια θὰ κατείχετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ ἐρωτῶσα Μυροφόρος, τὴν ἀγωνίαν της, τὴν θλίψιν της, τὴν ἀγάπην της πρὸς τὸν νεκρὸν Διδάσκαλον, ἀκόμη καὶ τὴν κούρασίν της. Ἐπειτα ἀναπαρίστατο ἡ μετ' ἀγάπης καὶ γλυκύτητος αὐστηρά, ἡ πλήρης μυστηρίου ἀπάντησις τοῦ Διδασκάλου: «Μαρία, μὴ μοῦ ἅπτου!»

Καὶ τέλος τὸ ἐξαφνικὸν καὶ ὑπέροχον ἐκεῖνο ἀλέγκρο:

«ὦ, θείας, ὦ, φίλης, ὦ, γλυκυτάτης σου φωνῆς!»

μὲ τὸ ὅποῖον ὁ ψάλτης κατῴρθωνε νὰ μεταδίδῃ ὅλην τὴν χαράν, τὴν ἑκπληξιν, τὴν ἔκστασιν*, τὸ δέος* τῆς Μυροφόρου πρὸ τοῦ θαύματος, τὸ ὅποῖον ἔβλεπε...

Τί ἐντύπωσις !....

Ἀπὸ τὴν ἀνοικτὴν θύραν τοῦ ἐξωκκλησίου, ἀντίκρυ μου, ἐφαίνετο ἡ μεγάλη ἐξοχή. Κάμπος πράσινος, δένδρα ἀνθισμένα, λοφίσκοι, καὶ πέρα κυανᾶ βουνά... Ἐμπρὸς-ἐμπρὸς ἑνας κῆπος θαυμασιῶς στολισμένος ἀπὸ τὴν ἀνοιξιν. Μοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ὁ κῆπος τοῦ Ἰωσήφ, ὅτι κάπου ἐκεῖ θὰ εὕρισκετο τὸ κενὸν τώρα μνήμα τοῦ Κυρίου... Καί, ἀκούων τοὺς γλυκεῖς στίχους μὲ τὴν γλυκεῖαν ὑποβλητικὴν μελωδίαν, —καὶ δὲν φαντάζεσθε τί ὥραϊα πού ψάλλεται αὐτὸ τὸ τροπάριον εἰς τὴν πατρίδα μου! — ἀνέπλαττα μὲ τὴν παιδικὴν μου φαντασίαν ὅλην τὴν σκηνὴν τῆς ὑπερφυσικῆς συναντήσεως.

Ἐβλεπα τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὅποῖον ἡ Μαρία ἐξέλαβεν ὡς κηπουρὸν, σκυμμένον ἐκεῖ κάπου, στρέφοντα τὰ νῶτα, ὁσφραϊνόμενον ἴσως ἐν δροσόρρυτον* αὐγινὸν τριαντάφυλλον... Ἐφантаζόμουν ὅτι ἡ Μαρία, φαρτωμένη μὲ ἄνθη καὶ ἀρώματα διὰ τὸν τάφον, τὸν πλησιάζει, τὸν ἐρωτᾷ καὶ συγχρόνως μὲ τὴν ἐρώτησιν τὸν ἐγγίζει, τὸν κτυπᾷ οἰκειῶς εἰς τὸν ὦμον... Ἀμέσως ἐκεῖνος στρέφεται, σηκώνεται, ὀπισθοχωρεῖ ὀλίγα βήματα, προβάλλει τὰ χέρια:

— Μαρία! μὴ μ' ἐγγίζεις!...

Καὶ παρουσιάζει συγχρόνως τὸ πρόσωπόν του πρὸς τὴν γυναῖκα, ἥρεμον καὶ αὐστηρὸν, χωρὶς μειδιάμα, ἀλλὰ πάγκαλον, θεῖον, μὲ τὴν λάμψιν, μὲ τὴν αἴγλην ἑνὸς Θεοῦ.. Ἡ Μαρία ἀφήνει νὰ τῆς πέσουν τὰ ἄνθη καὶ τὰ δοχεῖα τοῦ μύρου. Ἀνεγνώρισε τὴν φωνήν, ἀνεγνώρισε τὸ πρόσωπον... Ὁ δὴθεν κηπουρὸς, ὁ περιπλανώμενος εἰς τὸν πρωϊνὸν ἀνοιξιότικον κῆπον, εἶναι Ἐκεῖνος, εἶναι ὁ Διδάσκαλος, τὸν ὅποι-

ον προχθές είδεν έσταυρωμένον, χθές νεκρόν, και σήμερα επαναβλέπει ζώντα! Ποιον θάμβος και ποία χαρά!

"Ω, αυτό το τροπάριον με την αναπαράστασιν της εκπληκτικής σκηνής εις τον κήπον, μου έδιδε τότε όλην την ιδέαν του θαύματος και όλην την χαράν της 'Αναστάσεως. Περισσότερον από κάθε τι άλλο, που ήκουσα εις την εκκλησίαν το Πάσχα και κατόπιν... Διότι αυτό, φαίνεται, είχε την μεγαλυτέραν υποβολήν και μ' έκανε να βλέπω, μαζί με την Μαρίαν, τον αναστάντα Χριστόν.

Και σήμερα ακόμη, το Πάσχα, αυτή ή παιδική ανάμνησις, περισσότερο από κάθε άλλην, μου δίδει όλην την ιδέαν του θαύματος και όλην την χαράν της 'Αναστάσεως.

Περιοδικόν «Διάπλασις»

Γρηγ. Ξενόπουλος

ΝΟΣΤΙΜΟΝ ΗΜΑΡ

"Εφυγα σχεδόν παιδί και ξαναγυρίζω σχεδόν γέρος. Δεκατέσσερα ολάκερα χρόνια ή κακή μου μοίρα μ' έκρατήσε δεμένο στην ξενιτιά, τότε με δυστυχίες αφάνταστες, τότε και μ' ευτυχίες πλανερές. Ευτυχίες και δυστυχίες το ίδιο μ' άλυσόδεσαν και μ' έστερουσαν τη μεγάλη ευτυχία της Πατρίδας, που δεκατέσσερα ολάκερα χρόνια την ώνειρευόμουν στον ύπνο και στον ζύπνο.

Μιά μέρα μου χαμογέλασε άξαφνα ή Μοίρα και μου είπε: Πήγαινε! Είσαι ελεύθερος.

— Θά πάω!...

Νά, μπήκα στο πλοίο με το καλό, και το πλοίο ξεκίνησε με την πλώρη προς τ' όνειρό μου... 'Η θάλασσα λάδι... Αύριο το πρωί θα προβάλλουν μπροστά μου τ' άγια χώματα.

"Αξαφνα σηκώθηκε τρικυμία, και σιγά σιγά ή τρικυμία μεγάλωνε. Το μικρό πλοίο παράδερνε και χοροπηδούσε άπάνω στα μανιασμένα κύματα. Με δυσκολία ή πλώρη κρατιόταν ακόμη προς τ' όνειρό μου. Τα πλευρά δέρονταν αλύπητα και το θαλάσσιο ξύλο αναστέναζε, σαν άνθρωπος, και τριζομανούσε να σπάση.

Στο θυμό εκείνο της θάλασσας, τον ανέλπιστο, που είχε σαστίσει και τον καπετάνιο τον ίδιο, έβλεπα με τρόμο το θυμό της Μοίρας μου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὸ μετάνοιωσε λοιπὸν ἡ φθονερή, ποῦ γιὰ μιὰ στιγμή μ' ἄφησε ἐλεύθερο, κι ἤθελε τώρα νὰ μὲ βουλιάξει;

Ἔτσι θὰ ἦταν· ἡ Μοῦρα δὲν θὰ θελε νὰ ξαναἰδῶ τὴν πατρίδα μου. Διαφορετικά, πῶς θὰ μὲ κρατοῦσε τόσων χρονῶν ἡμέρες ἀλυσοδεμένο; Ἐκοίταξα τὸν οὐρανὸ ἀπελπισμένος.

Τόσος ἦταν ὁ πόνος μου κι ὁ σπαραγμός μου, ποῦ κι ἡ Μοῦρα ἡ ἴδια πρέπει νὰ μὲ λυπήθηκε. Εἶδεμὴ, πῶς κόπηκε ἄξαφνα ὁ ἄνεμος καὶ πῶς κατέβηκε τὸ κύμα καὶ πῶς ξανάγινε ἡ θάλασσα γυαλί;

Ὡς τὸ βράδυ εἶχαν τελειώσει ὅλα. Ἡ νύχτα πέρασε ἡσυχῇ καὶ μὲ τὸ γλυκοχάραμα σηκώθηκα ἀπὸ τὸ κρεβάτι κι ἀνέβηκα στὸ κατὰστροφμα. Ἡ θάλασσα ἦταν μολυβένια. Πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀνατολῆς λίγα σύννεφα μαῦρα μὲ στριφώματ' ἀσημένια καὶ μπροστά, μέσα στὴν αὐγινὴ ὁμίχλη, οἱ κορυφές μακρυσμένων ἀέρινων βουνῶν.

Ὁ ἑλικας δούλευε δραστήριος, βιαστικός. Ὁ αὐλακας, ποῦ ἄφηγε πίσω του τὸ γρήγορο πλοῦ, μεγάλωνε σταθερά. Κι ἡ πλώρη ἴσια πρὸς τ' ὄνειρό μου.

Λίγο ἀκόμη, μιὰ δυὸ ὥρες, καὶ τ' ὄνειρό μου γίνεται πρᾶγμα.

—Ὁ ἥλιος!

Καὶ μαζί του ἡ Ζάκυνθο προβάλλει ἀπὸ τὸ γαλανὸ καὶ χρυσαφένιο πέλαγο.

Μιὰ λουρίδα γῆς κίτρινης, χωρὶς χάρι καὶ χωρὶς σχῆμα, καὶ κάτι βουνὰ ἀπὸ πίσω, ποῦ μόλις ξεχωρίζουν χωμένα μεσ' στὰ σύννεφα. Τὸ πράσινο, τὸ ὄνειρευτὸ, τὸ πολυῦμνητο ζακυνθινὸ πράσινο, δὲν ἐπρόβαλε ἀκόμα. Καμμιὰ μυρωδιά, οὔτε κίτρων, οὔτε μπουγαρινιῶν*, οὔτε ρόδων, δὲν φέρνει ἀκόμα ὡς τὸ κατὰστροφμα ὁ πρωϊνὸς ἀέρας. Καμμιὰ ὁμορφιά.

Ἄ! τὴν κακὴ Μοῦρα! Μοῦ μάγεψε τὴν πατρίδα καὶ μοῦ τὴν ἔκανε ἄσχημη. Κι ὅμως, δεκατέσσερα χρόνια ζοῦσα μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τὴν ξαναἰδῶ. Τὰ μάτια μου δακρύζουν ἀπὸ χαρὰ κι ἀπὸ λύπη. Μιὰ βαθειά, μυστικὴ ἀπογοήτευσι κρατεῖ τὴν καρδιά, ποῦ σπαρταρᾷ...

Ἀλλὰ γιατί τόσο βιαστικός κι ἀνυπόμονος;

Νά, ἡ κίτρινη λουρίδα ἄρχισε σιγὰ-σιγὰ νὰ στολίζεται μὲ στίγματα πράσινα, βαθυπράσινα. Ἡ ὄψις τῆς παίρνει λίγο-λίγο γραμμὲς μαλακές, καμπύλες μὲ χάρι καὶ μ' ὁμορφιά. Ἀγαπητά μου χρώματα καὶ σχήματα, ἄρχισα νὰ σᾶς ἀναγνωρίζω. Ναί, εἰστε ὠραῖα, ὅπως σᾶς

ἤξερα κι ὅπως σᾶς ἄφησα... Στὴ μακρουλὴ κιτρινάδα, καταμεσῆς, διακρίνεται ἓνα ζωηρὸ κόκκινο σημάδι. Λὲς καὶ κάποιος ἄγριος θεὸς ἔχωσε τὴν ρομφαία* του σ' ἐκεῖνο τὸ μέρος κι ἐτρύπησε τὴ γῆ, κι ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς ἔβγαλε αἷμα. Ἡ πληγὴ εἶναι μεγάλη, βαθειά. Τὸ αἷμα τρέχει ἀπὸ πάνω ὡς κάτω στὴ θάλασσα. Καὶ ἡ κοκκινάδα ἐκείνη μοῦ τραβᾷ τὸ μάτι καὶ τὸ λογισμό καὶ μοῦ τὰ καρφώνει ἐκεῖ.

Εἶναι ὁ Κόκκινος* Βράχος, ποὺ φαίνεται ἀπὸ μακριὰ σὰν πληγὴ ματωμένη.

Εἶναι ἡ τοποθεσία, ποὺ μ' ἐμάγεψε νὰ γράψω τὸ ἀγαπημένο μου ἐκεῖνο διήγημα.

“Ὁλ’ ἡ Πατρίδα σὲ μιὰ Γυναῖκα :

Ἡ μάνα μου μὲ περίμενε στὴν ἀποβάθρα.

Σὲ λίγο πατῶ τ’ ἄγια χώματα καὶ βρίσκομαι στὴν ἱερὴ ἀγκαλιά. “Ὅταν τὴν εἶδα ἐκεῖ, — ἀναλλοίωτη, ἀγέραστη, σὰν τὴν ἐλπίδα, ποὺ ἔτρεφε καὶ τὴ ζωογονοῦσε, — νὰ στηρίξῃ τὸ λιγνὸ μαυροφόρο κορμὶ στὸ κάγκελλο τῆς σκάλας καὶ νὰ κοιτάῃ πρὸς τὸ πλοῖο, μοῦ φάνηκε πὼς δεκατέσσερα χρόνια, νύχτα καὶ μέρα, μ’ ἐπερίμενε ἐκεῖ, στὴν ἴδια θέσι...

Μὴν κλαῖς, μαννούλα μου γλυκειά! Τῆς χαρᾶς σου τὸ δάκρυ μοῦ σπαράζει τὴν ψυχὴ. Ἀλήθεια, σ’ ἔκαμα νὰ περιμένῃς πολὺ... Μὴ μοῦ τὸ λές, τὸ ξέρω... Μὰ δὲ φταίω ἐγώ, μάνα, καὶ μὴ μὲ μαλλώνῃς. Φταίει ἡ Μοῖρα. Ἐκείνη μὲ κράτησε ἀλυσοδεμένο ὡς τώρα, πότε μὲ δυστυχίες ἀφάνταστες καὶ πότε μ’ εὐτυχίες πλανερές.

Γιατὶ ἡ ἀληθινὴ εὐτυχία, ἡ μόνη, ναί, εἶν’ αὐτὴ, ποὺ αἰσθάνομαι τώρα στὴν ἀγκαλιά σου. “Ὅπως ἡ ἀληθινὴ δυστυχία δὲν εἶν’ ἄλλη ἀπὸ κείνη, ποὺ θὰ σ’ ἐμπόδιζε ν’ ἀκολουθοῦσῃς τὸ δρόμο σου καὶ τὸν προορισμό σου. Εἶσαι μεγάλη ψυχὴ ἐσὺ καὶ τὰ καταλαβαίνεις... Δὲν ἐστάθηκα στὴ ζωὴ μου εὐτυχισμένος, μὰ μπόρεσα ν’ ἀκολουθῆσω τὸ δρόμο καὶ τὸν προορισμό μου. Ἴσως ἡ εὐτυχία μου ὅλη νὰ εἶν’ αὐτὴ. Πικρὴ εὐτυχία, ποὺ μοῦ κοστίζει τὸ χωρισμὸ τῆς Μάννας καὶ τῆς Πατρίδας. Μὰ ὅλα δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ᾗχῃ κανεὶς !...

10 Ἰουνίου.

Στὸ πλοῖο πάλι γιὰ τὴν ξενιτειά. Καὶ ποῖος ξέρει γιὰ πόσα χρόνια πάλι!

Θεέ μου, μαλάκωσε τὴ σκληρὴ μου Μοῖρα, νὰ μὲ ξαναφήσῃ, τοῦλάχιστον γιὰ νὰ πεθάνω... « Ἀγ. ἄς μὴ μοῦ δώσῃ εἰς ξένην γῆν τὸν τά-
φηφιλοποιήθηκε ἀπὸ τὸ ἴνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

φον!» Ἀλήθεια, Κάλβε. «Εἶναι γλυκὺς ὁ θάνατος, μόνον ὅταν κοιμώ-
μεθα εἰς τὴν πατρίδα...».

«Διηγήματα» Σειρὰ Γ', σελ. 7 κ. ἐ.

Γρηγ. Ξενόπουλος

Η ΓΙΑΓΙΑ

Πέρσι τὰ ἐγγόνια στὴν πρωτοχρονιά τῆς ἔβαλαν δόντια τῆς για-
γιᾶς καὶ λάμπουν τώρα ὁλόασπρα μέσα ἀπ' τὰ ζωωμένα, ξεφλουδι-
σμένα ἄχρωμα χεῖλη.

Μὰ τὰ σβησμένα μάτια τῆς γιαγιᾶς δὲν καλοβλέπουν τὰ ἐργόχει-
ρά της, τὰ πέντε ἐγγόνια, ποὺ τῆς τ' ἄφησε μωρά, τόσα δὲ ἡ μακα-
ρίτισσα ἢ μονάκριβή της κόρη... Τὴν ἔκλαψε τότε καὶ τὰ δάκρυα ἔσβη-
σαν τὰ μάτια της. Μὰ ὅχι μόνο δάκρυα, ὅχι.

Ἡ γιαγιά κατάλαβε, πὼς ἔπρεπε τὰ παιδιὰ νὰ μεγαλώσουν, ἔνοιω-
σε τὸ παράπονο τῆς ὑστερνῆς ματιᾶς τῆς κόρης της, τὸ ἔνοιωσε καὶ
πῆρε τὸ βελονάκι της στὴν ἀρχὴ μ' ἓνα ζευγάρι γυαλιά, ὕστερα μὲ
δύο, δούλευε ἐκεῖνη τὴν μπιμπίλα* τὴν πολυανθισμένην, ποὺ οἱ ξένοι,
ποὺ ἔρχονταν νὰ περάσουν τὸ καλοκαίρι στὰ Θεραπειά*, τὴν ἔβλεπαν
κι ἔλεγαν, πὼς κι αὐτὴ ἡ ἐργασία εἶναι ἀλήθεια ἓνα ἀπ' τὰ θαύματα
τοῦ Βοσπόρου.

Γιατὶ στὸ Βόσπορο περισσότερο ἐργάζονται αὐτὸ τὸ ξακουστὸ ἐρ-
γόχειρο, ποὺ πολλὲς ἐργάτριες δόξασε, μὰ καὶ ποὺ δὲν καλυτέρευσε
τὴν τύχη τους.

Ὅπως σ' ὅλα τὰ χαμόσπιτα, καὶ στῆς γιαγιᾶς τὸ σπίτι βλέπει
κανεὶς μετὰλλια τιμητικὰ ἀπὸ ἐκθέσεις.

Καὶ λίγο λίγο τὰ ἄνθη τῆς μπιμπίλας ἔκαμαν καὶ ἄλλα ἄνθη : τὰ
ἐγγονάκια, καρποὺς ὠραίους.

Ὁ μεγαλύτερος, ἀφοῦ ἔμαθε τὰ γράμματα στὸ δημοτικὸ σχολεῖο,
ἄρχισε νὰ καλλιεργῇ τὰ λίγα χωράφια τους καὶ μὲ τίς φράουλες, ποὺ
ἔστειλε στὰ ξένα, τίς ἀνοιχτόχρωμες φράουλες τίς στογγυλές, ἄρχισε
νὰ διατηρῇ τὸ σπίτι καὶ ἦταν καιρός, γιατί ἡ γιαγιά δὲν καλόβλεπε.
Καὶ τ' ἄλλα ἐγγόνια ἔπαιρναν σειρὰ καὶ τὸ μικρό, ποὺ τ' ἄφησε ἢ
μαννούλα του βυζανιάρικο, ἔγινε κι ἐκεῖνο ἔξι ἑπτὰ χρονῶν ἄγόρι.

Ἔμαθε καὶ νὰ διαβάζῃ ἀργὰ ἀργὰ τὰ μεγάλα γράμματα.

Πὼς τὴν ἀγαποῦσε τὴ γιαγιά ! πὼς τὴν ἀγαποῦσαν ὅλοι. Πὼς τὴν
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

καμάρωναν, σάν ἔλεγε παραμύθια, καὶ πῶς χαίρονταν, σάν τὴν ἔβλεπαν νὰ τρώγῃ φουντούκια μὲ τὰ δόντια τὰ ὀλόασπρα.

Μὰ τὸ μικρὸ εἶχε ἓνα σχέδιο καὶ δὲν ἔλεγε σὲ κανένα τίποτε. Φύλαγε νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα ἡ καλὴ.

“Ὅταν ἡ γιαγιά τὸν ἔπαιρνε ἀπ’ τὸ χεράκι καὶ ἀνέβαινε τὸ δρόμο τοῦ Ζαρίφη, γιὰ νὰ πᾶν στὴν κρύα βρύσι, τὸν ἄφηνε νὰ παίξῃ μὲ τὰ χαλίκια καὶ χανόταν καὶ γύριζε μὲ τὰ μάτια πρὸ κόκκινα καὶ χεῖλη πρὸ ξέθωρα. “Ἦξερε, πῶς πῆγαινε στὸ μνήμα τῆς κόρης της νὰ κλάψῃ.

Καὶ τὰ μάτια τῆς γιαγιάς σὲ κάθε τέτοια ἐπίσκεψι ἔσβηναν πρὸ πολὺ. “Ὅταν γύριζεν ἀπ’ τὴν κρύα βρύσι, δὲν μπορούσε νὰ ἰδῇ τοὺς πράσινους λόφους ἢ καημένη ἢ γιαγιά. Οὕτε, ὅταν πῆγαιναν στὴν ἁγία Παρασκευή, μπορούσε νὰ ἰδῇ τὸ Βόσπορο καὶ τὸ βουνὸ τοῦ “Ελληνα, πού παραφυλάχει ἐκεῖ στὸ ἄνοιγμα τῆς Μαύρης Θάλασσας νὰ καταπιῇ τὰ θεριά, πού προβάλλουν ἀπ’ τὸ βοριά. Τίποτα ἢ γιαγιά δὲν μπορεῖ νὰ ἰδῇ.

Καὶ ὅταν ὁ δεῦτερος ἑγγονος μὲ τὴ γαλανόασπρη βαρκούλα φέρνῃ βράδου-βράδου περήφανος τὴ γιαγιά καὶ τὸ ἀδελφάκι του νὰ ἀναπνεύσουν τὸ μυρωμένο ἄγερι, ἡ γιαγιά δὲν βλέπει τὸ εὐμορφο ἡλιοκαμένο πρόσωπο τοῦ ἑγγονοῦ.

Καὶ τὸ μικρὸ πικραίνεται καὶ τῆς ζωγραφίζει ὅλα, μὰ ἔχει καὶ τὸ σχέδιό του.

“Ὁ μεγάλος ἀδελφός, ὁ Μανώλης, ἀρραβωνιάστηκε μὲ τὴν εὐχὴ τῆς γιαγιάς. Τὶς Ἀποκριὲς θὰ ἔλθῃ ἡ νύφη νὰ ξεκουράσῃ ἀπ’ τὸ νοικοκυριὸ τὴ γιαγιά.

Μιλοῦνε τ’ ἀδέλφια καὶ γιὰ τὸ δῶρο τῆς νύφης, μιλοῦνε καὶ γιὰ τὸ δῶρο τῆς γιαγιάς, μιλοῦνε καὶ γιὰ τὸ δῶρο τοῦ μικροῦ· κοντεύει ἡ πρωτοχρονιά.

“Ὁ μικρὸς πετιέται, μὲ μάτια ὀλόλαμπρα.

— Γιὰ τὴ γιαγιά, ἐγὼ θὰ σᾶς μιλήσω. “Εγὼ δῶρο δὲν θέλω. Πέρσι τῆς πῆρατε δῶρα τῆς γιαγιάς δόντια. Φέτο...πέστε στὸ μεγάλο τὸ γιατρὸ καὶ ρωτήστε, δὲν μπορούνε τάχα αὐτοί, πού κάνουνε δόντια, νὰ κάμουνε καὶ μάτια νὰ βλέπῃ ἡ γιαγιά μου; “Αχ! ὀλοένα σβήνουνε τὰ μάτια της. Σὲ λίγο, σᾶς τὸ λέγω, καὶ τὸν ἥλιο δὲν θὰ βλέπῃ. “Εμένα ὅχι φέτο, ποτέ μου μὴ μοῦ κάνετε δῶρο, ἂν τὰ μάτια εἶναι ἀκριβά, ποτέ! Καὶ ἂν οἱ γονεῖς δὲν μπορούν νὰ τὰ κάμουν, ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ τὴν πᾶ.

τε στή Βαγγελίστρα νά τήν κάμῃ νά βλέπῃ γιά νά ἰδῇ ἐμένα, πῶς
ἔχω τὰ χρυσᾶ μαλλιά καί τὰ μάτια τῆς μητέρας μας, νά παρηγορηθῇ.

Τ' ἀδέλφια δέν εἶπαν τίποτα.

Ἄνοιξε σιγά σιγά ἡ θύρα· ἔτριξε τὸ πάτωμα ἀπ' τὸ βαρὺ βῆμα τῆς
γιαγιᾶς, καί σὰν νά εἶχε μάτια, ἴσια ἔτρεξε στὸ Γιωργάκη της, τὸν ἀγ-
κάλιασε, τὸν φίλησε καί εἶπε :

— Μάτια μου... μάτια μου...

Πολλὰ χεῖλῃ τὸ λένε χαϊδευτικὰ « μάτια μου », μὰ τῆς γιαγιᾶς τὰ
χεῖλῃ ἔχουν ἄλλη σημασία. Ναὶ « μάτια της! » Ἔκανε τὸ σταυρό της,
εὐχαρίστησε τὸν Θεὸ καί χαρούμενῃ, νέα, μεταμορφωμένῃ, εἶπε δυνατὰ :

— Θεέ μου, σ' εὐχαριστῶ.

Ὅλοι ἔκλαιαν. Ἀχ, ἀπὸ τέτοια δροσερὰ γλυκὰ δάκρυα δροσίζον-
ται τὰ μάτια...

« Διηγῆματα »

Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου

ΥΜΝΟΣ ΣΤΗ ΜΗΤΕΡΑ

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο κλάψιμο,
γιὰ σέ τὸ πρῶτο γέλιο —
ἐσύ 'σαι τὸ θεμέλιο,
πού χτίζεται ἡ ζωή.

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο φίλημα,
γιὰ σένα ἡ πρώτη κρίσι —
ἐσύ 'σαι ἡ θεία βρύσι,
πού λούζεται ἡ ψυχή.

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο φίλημα,
γιὰ σέ τὸ πρῶτο χάδι —
ἐσύ 'σαι τ' ἅγιο ὕφαδι,
πού ὑφαίνεται ἡ ζωή.

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο βάδισμα,
γιὰ σένα ἡ πρώτη ἀγκάλῃ —
ἐσύ 'σαι ὁ ἥλιος πάλι,
πού λάμπει στὴν ψυχή.

Γιὰ σὲ τὸ πρῶτο τάξιμο,
γιὰ σὲ τὸ πρῶτο δῶσμά*
ἐσ' εἶσαι τ' ἅγιο κλῶσμά,
ποὺ κλώθεται ἡ ζωή.

Ἐφημερίς « Πρῶτα »

Γ. Ἀθάνας

4, ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΥΜΝΟΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΕΣ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΛΛΗΝΕΣ

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

(Α! πρώται 13 στροφαι)

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή·
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψι
ποῦ μὲ βιά μετράει τῇ γῇ.

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρώτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἑλευθεριά!

Ἐκεῖ μέσα κατοικοῦσες
πικραμένη ἐντροπαλή·
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες
« ἔλα πάλι », νὰ σοῦ εἰπῇ.

Ἄργει νὰ ᾿λθῃ ἐκείνη ἡ μέρα
καὶ ᾿ῃταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τὰ ᾿σκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε, νὰ λὲς
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγῶντάς τα νὰ κλαῖς.

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
τὸ ἓνα ἐκτύπασε τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά.

Κι ἔλεες « πότε, ἄ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τ' ἐρμιές ; »
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές!

Τότ' ἐσῆκωνες τὸ βλέμμα
μέσ' στὰ κλάμματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ροῦχό σου ἔσταζ' αἷμα,
πλῆθος αἷμα ἐλληνικό.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Με τὰ ροῦχα αἱματωμένα
ξέρω, ὅτι ἔβγαινες κρυφά
νά γυρεύης εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια, δυνατά.

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἐξάνλθες μοναχὴ·
δὲν εἶν' εὐκολες οἱ θύρες,
ἐὰν ἡ χρεία τὲς κουρταλῇ*.

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια
ἀλλ' ἀνάσασι καμμιά·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φρικτά.

Ἄλλοι, ὦμέ! στὴ συμφορὰ σου,
ὅπου ἐχαίροντο πολὺ,
« σῦρε νὰ ἔβρης τὰ παιδιά σου,
σῦρε » ἐλέγαν οἱ σκληροί.

Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδάρι
καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτρα, ἢ τὸ χορτάρι,
ποὺ τὴ δόξα σοῦ ἐνθυμεῖ.

« Ἀπαντα »

Διονύσιος Σολωμός

Ο ΦΑΡΟΣ, Η ΝΑΥΤΙΛΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

Ἐτερον ἀξιομνημόνευτον κατάστημα, ἂν καὶ πάντῃ ἄλλου εἵδουσι
ἀξιομνημόνευτον ἰδίως διὰ τὴν εὐκολίαν, ἣν παρεῖχεν εἰς τὴν ναυτιλίαν
καὶ τὸ ἐμπόριον, ἦτο ὁ πρῶτος γνωστός ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου φα-
νοφόρος πύργος, ὁ κατασκευασθεὶς ἐπὶ τῆς νήσου Φάρου τῆς προκειμέ-
νης τοῦ κυρίου τῆς Ἀλεξανδρείας λιμένος.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἐπεκλήθη ἀπὸ τῆς νήσου πύργος τῆς Φάρου
ἢ καὶ ἀπλῶς Φάρος, ἐξ οὗ ἔκτοτε ἅπαντες οἱ τοιοῦτοι πύργοι εἰς πολ-
λὰς τῶν νεωτέρων γλωσσῶν Φάροι ὀνομάζονται. Κατεσκευάσθη δὲ διὰ
δαπάνης ἀδράς ἐντὸς ἐνιαυτῶν δώδεκα ὑπὸ τοῦ περιφήμου Κνιδίου τε-
χνίτου Σωστράτου, τοῦ ὁποίου ἀπεθανάτισε τὸ ὄνομα διὰ τῆς ἐπιγρα-
φῆς, ἣν ἔφερε καὶ ἣτις εἶχεν ὡς ἔπεται « Σώστρατος Κνίδιος Δεξιφά-
νους θεοῖς σωτῆρσιν ὑπὲρ τῶν πλωιζομένων ». Ὁ πύργος οὗτος, ὅστις
τοσοῦτον ἐθαυμάσθη διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος, ὥστε βραδύτερον
συγκατελέχθη μεταξὺ τῶν ἐπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου, ἦτο ὠκοδομημέ-
νος ἐκ λίθου λευκοῦ ἐπὶ βράχου ἀποτόμου, καὶ πολυάροφος ὡς εἶχεν

ὕψος 300 πήχεων, ὡς βεβαιοῦται· ὁ δὲ ἐν τῇ κορυφῇ αὐτοῦ ἀναπτόμενος φανὸς ἦτο, ἐὰν πιστεύωμεν τὰ λεγόμενα, ὁρατὸς εἰς ἀπόστασιν $7\frac{1}{2}$ γερμανικῶν μιλίων.

Ἐν γένει δὲ ἡ ναυτιλία καὶ ἡ ναυπηγία ἐτελειώθησαν ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ὅσον ἦτο δυνατόν νὰ τελειωθῶσιν ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ἰνα δώσωμεν ἔννοιάν τινα τῆς περὶ τοῦτο γενομένης τότε ἐπιδόσεως, ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου συνετήρουν, ἐκτὸς 2.000 μικροτέρων πλοίων, 1.500 μεγαλυτέρας πολεμικὰς ναῦς, ἀπὸ ἡμιολίας μέχρι πεντήρους, ὑλίκων διὰ διπλάσια τούτων πλοῖα, καὶ θαλαμηγὰ πρὸς ἰδίαν χρῆσιν τῶν βασιλέων χρυσόπρυμνα καὶ χρυσέμβολα.

Ἀλλὰ συνέβη συγχρόνως τότε, ὅ,τι συμβαίνει πολλάκις, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἰδίως ἐπιδίδωνται εἰς τὰς πρακτικὰς τέχνας, τοῦτο, ὅτι ἐν τῇ ἀκορέστῳ ὁρμῇ τοῦ νὰ ἐπιτύχωσιν ὅσον ἐνδέχεται χρησιμώτερα ἔργα, διαπράττουσιν τινα, τὰ ὅποια καταπλήττουσι μὲν τὸν κόσμον διὰ τὸ μέγεθος, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ μέγεθος ἀποβαίνουν ἄχρηστα.

Οὕτως ὁ βασιλεὺς τῶν Συρακουσῶν Ἰέρων Β', ὅστις διετέλεσεν εἰς φιλικωτάτας πρὸς τὸν Πτολεμαῖον Β' σχέσεις, κατεσκεύασε, διὰ τῆς ἐπιμελείας τοῦ περιωνύμου Ἀρχιμήδους, ναῦν εἰκοσῆρη, δηλαδὴ ἔχουσιν εἴκοσι σειρὰς ἑρετῶν ἐκκτέρωθεν, ἐνῶ αἱ συνήθως ἐν χρήσει νῆες ἦσαν πεντήρεις ἢ ἐπτήρεις. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ πελώριον πλοῖον, τὸ ὅποιον διέπρεπεν οὐ μόνον διὰ τὴν τέχνην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν θαυμαστὴν αὐτοῦ πολυτέλειαν, κατάρθωσε νὰ πλεύσῃ ἐκ Σικελίας εἰς Ἀλέξανδρειαν, πληρωθὲν σίτου καὶ σταλὲν ὑπὸ τοῦ Ἰέρωνος δῶρον πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου.

Ἀλλ' ὁ τέταρτος Πτολεμαῖος ἠθέλησε νὰ ὑπερτερήσῃ τὸν κολοσσὸν ἐκεῖνον κατασκευάζων τεσσαρακοντήρη· καὶ ἐναυπηγῆθη λοιπὸν οὕτω τὸ μέγιστον τῶν πλοίων, ὅσα ποτὲ ὑπῆρξαν ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ πλοῖον κυρίως εἰπεῖν δὲν ἦτο, ἦτο τερατῶδές τι κατασκευάσμα ἐν σχήματι πλοίου. Ἀρκεῖ νὰ προσθέσωμεν ὅτι, διὰ νὰ κινηθῇ, ἀπηττοῦντο πολλὰ καὶ ναυτῶν καὶ ἑρετῶν χιλιάδες, καὶ ὅτι περιελάμβανε, ἐκτὸς τοῦ ναυτικοῦ ὁμίλου, τρισχιλίους καθωπλισμένους μαχητάς.

Τὰ ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων κατασκευασθέντα ταῦτα ἔργα καὶ καταστήματα προϋποθέτουσι βεβαίως ὅτι οἱ βασιλεῖς οὗτοι εἶχον θησαυροὺς μεγάλους. Ταύτην κατὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ ἐν ἀναγν. πρὸς δευτέρας

ἐκατονταετηρίδος ἀκμάσαντος Ἀλεξανδρέως ἱστορικοῦ Ἀππιανού, οἱ θησαυροί, οὓς εἶχε συλλέξει ὁ δεύτερος τῶν Πτολεμαίων συνεποσούντο εἰς τὸ ὑπέρογκον ποσὸν τῶν 740.000 ταλάντων, ἤτοι 3.700.000.000 δραχμῶν, διότι τὸ ἀλεξανδρινὸν ἀργυροῦν τάλαντον ἦτο πρὸς τὸ Σολῶνιον ὡς 5 πρὸς 6.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τῶν νεωτέρων τινὲς ὑπέλαβον ὅπως ἀπίθανον τοσοῦτον ἀποταμίευμα· ἀλλὰ παρεκτὸς ὅτι ὁ Ἀππιανὸς βεβαίως ὅτι παρέλαβε τὰς εἰδήσεις αὐτοῦ ἐκ τῶν βασιλικῶν ἀναγραφῶν, καὶ ἄλλαι τινὲς περιστάσεις ὑποδεικνύουσιν ὅτι τὸ ποσὸν ἐκεῖνο, ὅσον ὑπερβολικὸν καὶ ἂν φαίνεται, δὲν ἦτο ἀπίθανον. Ὁ περὶ τὰ τέλη τῆς πρώτης μ.Χ. ἐκατονταετηρίδος ἀκμάσας Ἰώσηπος βεβαίως ὅτι ἡ Αἴγυπτος εἶχε τότε, ἐκτὸς τῆς Ἀλεξανδρείας, 7.500.000 κατοίκων, καὶ ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ χώρα εἶχε περιέλθει εἰς δεινὴν παρακμὴν. Ὁ ποιητὴς Θεόκριτος, περιγράφων τὴν τοῦ Φιλαδέλφου δύναμιν ἐν τῷ 17 εἰδυλίῳ, ὀρίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν πόλεων εἰς 33.333. Ὁ ἀριθμὸς φαίνεται ἀλλόκοτος καὶ τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς ποιητικῆς ἀδείας πλάσμα μᾶλλον ἢ ἀκριβοῦς τοπογραφικῆς γνώσεως συμπέρασμα· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν Διόδωρον ὑπῆρχον ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ἐν Αἰγύπτῳ πόλεις καὶ κῶμαι ἀξιόλογοι πλείονες τῶν τρισμυρίων. Σῶζονται δὲ ἐπιγραφὰι πομπῶν τινων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένων κατὰ τοὺς χρόνους τούτους· καθ' ἃς, ἕνεκα τοῦ συνδυασμοῦ τῆς ἀνατολικῆς πολυτελείας μετὰ τῆς ἐλληνικῆς τέχνης, ἐδαπανήθησαν τοσαῦτα πολύτιμα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη, ὥστε τῇ ἀληθείᾳ δὲν φαίνεται ἀδύνατος ἡ θρυλουμένη ἐκείνη τῶν θησαυρῶν συσσώρευσις.

Τὸ πάντων ὅμως σπουδαιότερον εἶναι ὅτι ἡ Αἴγυπτος, ἥτις πρὸ τῶν Πτολεμαίων περιωρίζετο εἰς μόνην σχεδὸν τὴν ἐξαγωγὴν τῶν σιτηρῶν, κατέστη ἔκτοτε ἡ γέφυρα τῆς παγκοσμίου ἐμπορίας. Οἱ πρῶτοι Λαγίδαι κατέβαλον πλείστην ἐπιμέλειαν, ἵνα δι' αὐτῆς ἐνεργῇται τὸ Ἰνδικόν, τὸ τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Αἰθιοπίας ἐμπόριον. Ἐπὶ τούτῳ οὐ μόνον ἱδρυσαν πολλὰς εἰς τὰ παράλια τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης πόλεις, ὡς εἶδομεν, ἀλλὰ καὶ συνεπλήρωσαν τὴν ἀσυντέλεστον μείναν διώρυγα Νεκῶ τοῦ Ψαμμίτιχου, καὶ κατεσκεύασαν τὰς ὁδοὺς, αἵτινες ἔφερον ἀπὸ Βερενίκης καὶ Μυδῶς ὄρου εἰς Κοπτὸν. Ἐννοεῖται οἰκοθεν ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν εἰσαγομένων ἐξήχοντο αὖθις ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου· τὰ αἰγυπτιακὰ πλοῖα ἐποντοπόρουν μέχρις Εὐξείνου καὶ ἐπανερχόμενα ἐκεῖθεν ἐκρίμιζον νέα φορτία, ὧν τὰ πλεῖστα πάλιν ἀνέπλεον τὸν Νεῖλον

καί, μεταβιβασθέντα εἰς τὴν Ἑρυθράν, ἐξεπέμποντο περαιτέρω πρὸς τὰς νοτιωτέρας χώρας.

Ὡστε ἡ Ἀλεξάνδρεια κατέστη ἀληθὲς κέντρον τοῦ ἐμπορίου τοῦ κόσμου. Εἶναι δὲ ὁμολογούμενον ὅτι, ὅσῳ πυκνότερος εἶναι ὁ πληθυσμός, ὅσῳ μεγαλύτερα ἡ ἐμπορία, ὅσῳ ἀσφαλεστέρα ἡ κτῆσις, ὅσῳ ἀγαθωτέρα ἡ διανομὴ τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἡ Αἴγυπτος εἶχε πάντα ταῦτα τὰ πλεονεκτήματα ἐπὶ Πτολεμαίων, τόσῳ δαψιλέστεροι εἶναι οἱ πόροι τοῦ κράτους.

« Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους », τ. Β'

Κων. Παπαρρηγόπουλος

Ο ΑΔΡΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

Εἰς τὸ Ζάππειον μᾶς ἐλκύνουν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ πλησιάζομεν. Τὶ γίγαντες, τὶ κολοσσοὶ μᾶς φαίνονται οἱ δέκα ἐξ ἐκείνοι στῦλοι, οἱ ὅποιοι, μακρόθεν, ὅπως ἴστανται μεμονωμένοι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπεράντου χώρου, μᾶς κάμνουν ἐντύπωσιν κομψοτεχνήματος! Ἀρκεῖ νὰ σταθῶμεν παρὰ τὴν βάσιν των καὶ νὰ ὑψώσωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ ἐπάνω, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν, ἐν φόβῳ καὶ τρόμφῳ, ὅλην μας τὴν μικρότητα.

Τὶ θὰ ἦτο λοιπὸν ὁ ναὸς αὐτὸς ὁλόκληρος, ὅταν ὀλίγα του μόνον λείψανα μᾶς καταπλήσσουν σήμερον μὲ τόσον μεγαλεῖον; Φαντασθῆτε ὅτι σώζονται μόνον δέκα ἐξ κίονες, ἐνῷ τὸ οἰκοδόμημα εἶχεν ἐν ὅλῳ ἑκατὸν τέσσαρας! Κάμετε τώρα τὴν σύγκρισιν καὶ συλλογισθῆτε τί ἔκτασιν κατεῖχεν ὁ κολοσσιαῖος αὐτὸς ναός, μεγαλύτερος τοῦ ὁποίου δὲν ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, παρὰ μόνον ὁ ἐν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

Ἐκ τῶν δέκα ἐξ αὐτῶν κίωνων μόνον οἱ δέκα πέντε σώζονται ὀρθοί. Ὁ δέκατος ἕκτος κατάκειται « μέγας μεγαλωστί* », ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος, ριφθεὶς ὑπὸ σφοδροτάτου ἀνέμου τὴν νύκτα τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1852. Οἱ σπόνδυλοί του εὐρίσκονται καταγῆς ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου κατὰ σειρὰν, ὅπως ὅταν ρίπτῃ κανεὶς στήλην νομισμάτων.

Αὕτῃ εἶναι ἡ τελευταία μεταβολή, ἡ ὁποία ἐπῆλθεν εἰς τὸ ἑνδοξὸν ἐρείπιον. Ἀλλὰ πρὸ αὐτῆς, κατὰ τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν αἰώνων, πόσαι ἄλλαι δὲν ἡλλοίωσαν τὴν ὄψιν του! Οἱ σεισμοὶ καὶ οἱ ἄνεμοι δὲν θὰ εἶχον τόσῃν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, ἂν τὸ ἔργον των δὲν συνε-

πλήρωναν αἱ καταστρεπτικαὶ χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου.. Ποσάκις δὲν ἐκάη, δὲν ἐσυλήθη*, δὲν ἐγυμνώθη, δὲν ἠκρωτηριάσθη*! Εἶναι γνωστὸν ὅτι κάποιος βοῦβόδας* τῶν Ἀθηναίων ἔκαυσε καὶ μετεποίησεν εἰς ἄσβεστον ἕνα τῶν κιόνων, χάριν ἄλλης οἰκοδομῆς.

Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον περιπετειώδη οἰκοδομήματα, τὰ ὁποῖα γνωρίζει ἡ ἱστορία. Φαντασθῆτε ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀκόμη, ἐτέθησαν τὰ θεμέλιά του — ἐπὶ χώρου ἀνέκαθεν ἀφιερωμένου εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς — ἐδέησε νὰ παρέλθουν ἐξ αἰῶνες ὁλόκληροι, διὰ νὰ τελειώσῃ! Μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Ἰππίου ἡ οἰκοδομὴ διεκόπη. Κατὰ τοὺς ρωμαῖ-
κοὺς χρόνους ὁ Ἀντίοχος* ἐπανήρχισε τὸ ἔργον, ἀναθέσας αὐτὸ εἰς τὸν ρωμαῖον ἀρχιτέκτονα Δέκιμον Κοσσούτιον. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνα-
τον τοῦ Ἀντιόχου τὰ χρήματα ἔλειψαν καὶ τὸ οἰκοδόμημα πάλιν ἐγκα-
τελείφθη. Παρῆλθον σχεδὸν τρεῖς αἰῶνες ἀκόμη, καὶ τὸ ἔργον ἐσυνε-
χίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως ἐπε-
ρατώθη καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 129 μ.Χ. ἐτετέλεσθησαν πανηγυρι-
κώτατα τὰ ἐγκαίνιά του, παρισταμένου τοῦ φιλαθηναίου καὶ μεγαλο-
δώρου αὐτοκράτορος, ἐκφωνήσαντος δὲ θαυμάσιον πανηγυρικὸν τοῦ ἐκ
Σμύρνης ρήτορος Ἀντωνίου Πολέμωνος.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦσαν πλέον οἱ Ἀθη-
ναῖοι τῆς μεγάλης ἐλληνικῆς ἀκμῆς. Ἦσαν οἱ ταπεινοί, οἱ κατακτημέ-
νοι ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων Ἀθηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺς ἰσχυροὺς δε-
σπότας, διὰ νὰ λαμβάνουν χάριτας καὶ προνόμια. Καὶ ὁ ναὸς ἐκεῖνος,
ὁ προσωρισμένος ἀρχαϊθὲν διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς, ἀποπερατωθεὶς
τόσον ἀργά, ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ καὶ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ· οὕτω δέ, παρὰ
τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς, ἐστήθη καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτο-
κράτορος, ὁ δὲ ἱερεὺς, ὁ προσφέρων θυσιάς καὶ ὕμνους εἰς τὸν ἀνακτα-
τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἔθυε συγχρόνως καὶ εἰς τὸν νέον θεὸν τῶν...
Ἀθηναίων.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχαν καὶ πολὺ ἄδικον νὰ
κολακευθοῦν καὶ νὰ κολακεύουν τόσον. Ὁ Ῥωμαῖος ἐκεῖνος αὐτο-
κράτωρ ἠγάπησε καὶ εὐηργέτησε τὴν πόλιν των ὅσον οὐδεὶς ἄλλος.
Μεγαλοπρεπῆς, φιλόκαλος*, γενναῖόδωρος, ὁ Ἀδριανός, μετέβαλε τὴν
ὄψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων καὶ ἔδωκε νέαν αἰγλήν καὶ νέαν ζωὴν εἰς
τὴν ἀθάνατον πόλιν. Ὑπὸ τὴν ἐποψὶν ταύτην αἱ Ἀθῆναι τοῦ Ἀδριανοῦ
ἀνεδείχθησαν ἐφάμιλλοι τῶν ἐπὶ Περικλέους.

Δὲν ἐκοσμήθη δὲ μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἢ παλαιὰ πόλις, ἀλλὰ καὶ νέα ἰδρύθη παρ' αὐτὴν ὡς παράρτημα καὶ συνέχεια. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐμελλε νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς νέας ταύτης συνοικίας ἢ μᾶλλον τῆς νέας πόλεως. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἔκτασις ἢ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ, ἔρημος σχεδὸν τέως καὶ μᾶλλον ἐξοχικὴ, κατεκοσμήθη* ἤδη διὰ περιστύλων* καὶ δενδροφύτων περιπάτων, διὰ ρωμαϊκῶν λουτρῶν καὶ διὰ λαμπρῶν ἐπαύλεων. Τὸ ἀδριανεῖον ὑδραγωγεῖον, ἄλλο μεγαλοπρεπὲς ἔργον, σωζόμενον ἀκόμη, ἤρδευε* πλουσίως τὴν συνοικίαν ταύτην, τὴν τερπνὴν καὶ κατάφυτον. Τὸ παλαιὸν τεῖχος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ περιβάλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, κατερρίφθη εἰς ἓν μέρος, διὰ νὰ ἐνωθῇ μετ' ἐκείνης καὶ ἡ νέα πόλις, παρ' αὐτὸ δὲ τὸ τεῖχος καὶ ἐκεῖ ὅπου κατέληγε μία μεγάλη ὁδός, ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἐρχομένη, ἀνιδρύθη ὁ ὄρος, ὁ κοινῶς λεγόμενος Ἀψίς ἢ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ταύτης σώζονται παρὰ τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου. Εἶναι μία μεγάλη Ἀψίς, χαλκόχρους πλέον ἐκ τοῦ χρόνου, ἔχουσα ἄνοιγμα πλάτους ἐξ μέτρων. Ἄλλοτε ἐκοσμεῖτο διὰ κιόνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, τῶν ὁποίων οἱ στυλοβάται φαίνονται ἀκόμη. Ἄνωθεν τοῦ ἐπιστυλίου, διὰ κιονίσκων* σχηματίζονται τρία ἀνοίγματα, ὅμοια μὲ θυρίδας — ἄλλοτε κλειστὰς διὰ λεπτῶν μαρμαρίνων πλακῶν — καὶ τὸ ὅλον ἐπεστεφέρετο δι' αὐτώματος. Τὸ ἐπιστύλιον, τὸ ἄνωθεν τοῦ τόξου, φέρει ἀπὸ τὴν μίαν ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

Αἰδ' εἰς' Ἀθῆναι, Θεσέως ἢ πρὶν πόλις·
δηλαδή· αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Θεσέως. Εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν νέαν πόλιν, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ:

Αἰδ' εἰς' Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ Θεσέως πόλις·
δηλαδή· αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι ὅχι τοῦ Θεσέως, ἀλλ' ἡ νέα πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καὶ ἰστάμενος παρὰ τὸν ὄρον, παρὰ τὸ σύνορον τοῦτο, καὶ ἔχων ἀπ' ἐνὸς μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος, ἀπ' ἐτέρου δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ Ὀλυμπίου ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας τὰς δύο πόλεις, τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν, ὡς ἦσαν ποτὲ ἐν ἀκμῇ, συναμιλλώμεναι*. Πόλιν τόσον περικαλλῇ* καὶ τόσον ἔνδοξον εἰς ἀναμνήσεις, ὅσον ἦσαν αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας μετὰ Χριστόν, δὲν εἶχεν ἄλλην ἢ ἀρχαιότης.

Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ θαῦμα τῆς συγκεντρώσεως τόσων ὁραίων οἰκοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων μόνον μίαν φορὰν ἔγινεν εἰς τὸν κόσμον.

Περιοδικὸν « Διάπλασις »

Γρ. Ξενοπούλου

ΑΠΟ ΤΟΝ «ΥΜΝΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑΝ»

(Ὁ ποιητὴς φαντάζεται, ὅτι ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ, ὅταν ἀνέλαβε τὴν προστασίαν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τὴν χαιρετίζει καὶ λέγει τὰ προφητικὰ αὐτὰ λόγια γιὰ τὸ λαμπρὸν μέλλον τῆς).

- «Χαρὰ σ' ἐσέ, χώρα λευκὴ καὶ χώρα εὐτυχισμένη!
Καμμιὰ μεριὰ σ' ὅλη τῇ γῇ, καμμιὰ στήν οἰκουμένη
δὲν εὔρε τέτοιο φυλαχτὸ σὰν τὸ δικό μου μάτι.
Ἀπ' ἄλλες χώρες πέρασα γοργὰ γοργὰ τρεχάτη,
5. καὶ μ' εἶδαν τῆς Ἑλλάδος μου τ' ἀγαπημένα μέρη
σὰν ἄνεμο καὶ σὰν αἶτὸ καὶ σύννεφο καὶ ἀστέρι.
"Ὅμως σ' ἐσέ τὸ θρόνο μου αἰώνια θεμελιώνω
καὶ ρίξωσ' ἡ ἀγάπη μου στὰ χώματά σου μόνο,
σὰν τὸ βαρὺ Λυκαβηττό, ποὺ ξαφνικὰ μιὰ μέρα
10. ἐκύλησ' ἀπ' τὰ χέρια μου καὶ ρίξωσ' ἐδῶ πέρα.
Μέσ' στὴ χαρούμενη ζωὴ, ποὺ σέ περικυκλώνει,
μέσα σ' αὐτὴν παντοτεινὴ τῇ δυνάμει μου κρύβω,
ὅπως θὰ κρύψουν στίς μυρτιές* μιὰ μέρα τὰ σπαθιά ^{τοῦς}
δυσὸ παλληκάρια ἀθάνατα, γιὰ νὰ σ' ἐλευθερώσουν.
15. Στοῦ λουλουδένιου σου Ἵμνητοῦ τὰ δροσισμένα πλάγια
τ' ἀγνὸ τὸ μέλι οἱ μέλισσες ἀκούραστα δουλεύουν,
ὅσο ποὺ νὰ ῥθῃ μιὰ στιγμή τὸ δρόμο νὰ τίς δεῖξω
νὰ πᾶν νὰ τ' ἀπιθώσουνε στοῦ Πλάτωνος τὰ χεῖλη.
Πρὸς τῆς Πεντέλης τῇ κορφῇ τὰ μάτια των γυρνῶντας
20. τῆς τέχνης τὸ μυστήριον θὰ παίρνουν οἱ τεχνῖτες.
Στὰ μάρμαρά της κρύβεται τῆς ἐμορφιάς ὁ κόσμος!
Θεὲ νὰ βγῇ ἀπὸ τὰ βάθη της ὁ Παρθενὼν μιὰ μέρα!
- Δικός σου εἶν' ὁ πολύκαρπος τῆς Ἐλευσῖνος κάμπος,
καὶ ὁ Πάρνης μετὰ τὰ ἔλατα καὶ τ' ἄγρια τὰ θηρία,
25. καὶ ἡ ἄκρ' ἡ ἀφροστεφάνωτη τοῦ γαλανοῦ Φαλήρου.

Δικός σου εἶν' ὁ λευκότερος καὶ ὁ γαλανὸς ἀέρας,
 ποὺ σοῦ φυλάγει ἀμάραντη καὶ δροσερὴ τὴ νιότη,
 κι ἴσα σ' ἐμὲ γοργὰ τὸ νοῦ τοῦ καθενὸς ὑψώνει.
 Δικὴ σου εἶν' ἡ θάλασσα, ποὺ θὰ τὴν αὐλακώνουν
 30. μιὰ μέρα τὰ καράβια σου τὰ κοσμοξάκουσμένα
 καὶ θὰ σκορποῦν σ' ἄλλες μεριές καὶ χῶρες τ' ὄνομά σου
 καὶ τρόμος θὰ ἔναι στοὺς ἐχθροὺς καὶ ζήλεια στὶς Νεράϊδες!

Κι εἶναι δική σου ἐτούτη ἡ γῆ, ὅπου γεννάει περίσσια
 σῦκα χλωρά, στάχυα ξανθὰ καὶ κόκκινα σταφύλια.
 35. Ξέρω μεριές, ὅπου οἱ καρποὶ χλωρότεροι φυτρώνουν,
 μὰ ἐσ' εἶσαι ἡ πλουσιώτερη, γιατί καμμιὰ δὲν ἔχει
 σὰν τοὺς δικούς σου τοὺς καρπούς. Ἐσᾶς, ὦ Ἀθηναῖοι,
 σᾶς δίνει ἡ Δήμητρα* γλυκεῖὰ τοῦ κάμπου τὴν ἀγάπη,
 κι ἐγὼ σᾶς δίνω τὴ βαθειὰν ἀγάπη τῆς πατρίδος·
 40. ἄσβηστη, ἀγνή, πρωτάκουστην ἀγάπη τῆς πατρίδος,
 ἄνθος τοῦ δένδρου τοῦ ἱεροῦ, ποὺ ἐδῶ φυτρώνει πρῶτα!

Γι' αὐτὴν μιὰ μέρα κι ὁ Θησεύς, λεβέντης βασιλιᾶς σας,
 θ' ἀφήσῃ κάθε ἀνάπαυσι καὶ κάθε μεγαλεῖο,
 καὶ θὰ διαλέξῃ δρόμο του τὸν δρόμον, ὅπου φέρνει
 45. ἴσα στ' ἀχόρταγο θεριὸ τῆς μακρυσμένης Κρήτης.
 Γι' αὐτὴν ὁ Κόδρος τὴν πλατεῖὰ βασιλικὴ χλαμύδα
 θὰ τήνε κάμῃ σάβανο νὰ πέσῃ νὰ πεθάνῃ.
 Γι' αὐτὴν γεννάει σὰν κεραυνούς τοὺς στίχους τοῦ ὁ Αἰσχύ-
 (λος*,

γι' αὐτὴν πεθαίνει ἄκακα στὴ φυλακὴ ὁ Σωκράτης,
 50. κι ἀπάνου καὶ στὸν Ὀλυμπο φτερώνεται ὁ Φειδεῖας*
 καὶ ξαγναντεύει* τοὺς θεοὺς καὶ μὲ τὸ σκαλιστῆρι
 τοὺς ξαναπλάθει ξάστερους καὶ χρυσελεφαντένιους.
 Γι' αὐτὴν οἱ νιοὶ θὰ ὀρκίζωνται παλληκαρίσιον ὄρκο,
 55. κοντάρια, ἀσπίδες καὶ σπαθιά ὀρμητικὰ κινῶντας:
 «Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὅπλα αὐτὰ καὶ δὲν θὰ τὰ ντροπιᾶσω,
 καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφιά κι ἐδῶ κι ὅπου κι ἂν λάχω.
 Θὰ πολεμῇσω ἀκούράστα κι ἀφρόντιστα θὰ πέσω
 καὶ τὴν πατρίδα μιὰ φορὰ μεγάλη θὰ τὴν κάμω

- καὶ τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ καὶ θὰ τιμῶ τοὺς νόμους.
 60. Θὰ κατατρέχω τὸ κακὸ, θὰ σφάζω τὸν προδότη,
 κι ἂν ἴσως ψέμματα μιλῶ, κολάστε* με, θεοί μου!..
- Θ' ἀνάψω τρέλλα περισσὴ στὰ περσικὰ κεφάλια,
 θὰ φέρω ἀσκήρια ἀμέτρητα ἀπ' τῆς Ἀσίας τὰ βάθη,
 μὲ τὰ καράβια τῶν ἐχθρῶν θὰ κρύψω τοὺς γιालοὺς σου,
 65. καὶ τότε τὸ κοντάρι μου τρομακτικὰ κινῶντας,
 καὶ τότε τὴν ἀστραφτερὴν ἀπλώνοντας ἀσπίδα,
 θὰ πολεμήσω ἀδελφικὰ στὸ πλάγι τῶν παιδιῶν σου.
 Καὶ θὰ περάσουν οἱ γενιές καὶ θὰ διαβοῦν οἱ αἰῶνες,
 καὶ στὰ βαθιὰ σου τὰ νερὰ καὶ στὰ ψηλὰ βουνά σου
 70. θ' ἀντιλαίεται ἡ νίκη σου, καὶ θὰ γροικιέται* ἀκόμα
 ὁ ἀπελπισμένος ὁ δαρμός, τὸ σκουζιμο τοῦ Ξέρξη,
 γιὰ νὰ τ' ἀκοῦν οἱ τύραννοι νὰ τρεμοκοκχαλιάζουν! ».
- Εἶπες καὶ ξάφνου ἐσώπασες· ἀλλ' ὅμως πέρα ὡς πέρα
 καὶ στὰ βουνὰ καὶ στὶς καρδιές ἀντιλαλοῦν ἀκόμα
 75. τὰ λόγια σου προφητικά, μυστήριον ὀλογεμῶτα.
 Ποτὲ τ' ἀνθρώπινα τ' αὐτιά δὲν εἶχανε γροικήσει*
 τέτοια βροντὴ, ποὺ μέσα της νὰ κλῇ τέτοια ἀρμονία,
 καὶ σάλπισμα, ποὺ νὰ μιλῇ καὶ νὰ ξεφανερώνη
 σὲ βάθη ἀγέννητου καιροῦ ἕναν καινούργιον κόσμον!
- « Ὑμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν » Κ. Παλαμᾶς

ΤΟ ΓΕΝΝΑΙΟ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΟ

Ἡ Ρώμη ἦταν πιά πανίσχυρη, ὅταν ἄρχισε ὁ πόλεμος μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας. Ἴσως ἡ ἀπελπισία νὰ ἐσπρωξε τότε τοὺς Ἕλληνας ν' ἀναλάβουν ἕνα τόσο ἄνισο ἀγῶνα, γιατί ἐβλεπαν πῶς ἡ λευτεριά τους βρισκόταν σ' ἄμεσο κίνδυνο.

Τὰ συμπολιτειακὰ στρατεύματα, μ' ἀρχηγὸ τὸν γενναῖο στρατηγὸ Δίαιο, ἀντιμετώπισαν τὰ Ρωμαϊκὰ γιὰ τελευταία φορὰ λίγο ἐξω ἀπὸ τὴν Κόρινθο. Ἀγωνίσθησαν ἥρωϊκά. Ἀλλὰ ὁ Ρωμαῖος ἀρχηγός, ὕπατος Μόμμιος, καὶ πολὺ περισσότερους ἄντρες διέθετε κι ἄφθονα πολεμικὰ μέ-

σα εἶχε. Ἐτσι ἀπ' τοὺς Ἕλληνες στρατιῶτες, ἄλλοι ἔστρωσαν τὸ πεδίο τῆς μάχης κι ἄλλοι σκορπίστηκαν δεξιά κι ἀριστερά. Ἐθνικὸς στρατός, φρουρὸς τῆς Πατρίδας, ἀπὸ τῆ στιγμῇ ἐκείνῃ δὲν ὑπῆρχε...

Πρῶτο κι ἀξετίμητο λάφυρο στὸν νικητὴ ἔμεινε ἡ « ἀφνειὸς »* Κόρινθος.

Ὁ τραχὺς κι ἄξεστος* Ρωμαῖος στρατηγὸς εἶχεν ἀκούσει πολλὰ γιὰ τὰ πλούτη αὐτῆς τῆς πόλεως. Ὅ,τι εἶδε ὅμως, μπαίνοντας τώρα σ' αὐτή, ξεπερνοῦσε κάθε περιγραφή. Ὁ χῶρος τῆς Πύλης τοῦ Περιάνδρου, στολισμένος μὲ ὠραῖα κτίρια καὶ σπάνια καλλιτεχνήματα, παρουσίαζε ἐξάισιο θέαμα. Ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἀνθηρὸ ἐμπόριο τῶν Κορινθίων, συσσωρεύοντας πλούτη στὴν πόλη, εἶχαν γίνει αἰτία ν' ἀκμάσουν ἐκεῖ σχολὲς γλυπτικῆς κι ἀρχιτεκτονικῆς, σχολὲς ζωγραφικῆς καὶ φιλοσοφίας, ὥστε ἡ Κόρινθος νὰ εἶναι τὰ χρόνια αὐτὰ ἡ πιὸ ὁμορφή κι ἡ πιὸ ἀνεπτυγμένη πόλι τοῦ κόσμου ὅλου... Ἦταν, ναί, πλούσια κι ὠραία ἡ Κόρινθος ὡς τὴν ὥρα, ποὺ μπῆκε σ' αὐτὴ ὁ νικητὴς Ρωμαῖος ὑπάτος. Ἐπειτα ὅλα χάθηκαν...

Οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες ρίχτηκαν στὴν ἀπροστάτευτη πόλι σὰν θηρία. Πολλοὺς ἄντρες τοὺς ἔσφαζαν. Τοὺς ὑπόλοιπους, μαζί μὲ τίς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ, τοὺς ἔκαμαν σκλάβους. Δὲν σεβάστηκαν τίποτε, οὔτε ἱερόν, οὔτε ὅσιον. Οἱ θησαυροὶ τῆς πόλεως καὶ ὅσα καλλιτεχνήματα σώθηκαν, συνάχτηκαν γιὰ νὰ σταλοῦν στὴ Ρώμη.

Ἀπὸ τὰ μεγαλοπρεπῆ δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ οἰκοδομήματα, ἀπ' τοὺς λαμπροὺς μὲ τὰ κορινθιακὰ περιστύλια κι ἀπὸ τίς περίφημες στοές, ὅ,τι ἄφησε ὄρθιο ἢ φωτιά, τὸ γκρέμισε ἢ σκαπάνη. Ἐφ' ὅσον ὑπῆρχε στὸν κόσμο Ρώμη, δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ μένη μιὰ τέτοια ἀντίζηλος, ὅπως ἡ Κόρινθος.

Παλαιοὶ συγγραφεῖς διηγοῦνται καὶ τὴν βαναυσότητα, ποὺ ἔδειξαν οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες πρὸς τὰ ἔργα τέχνης. Ἐνας ἀναφέρει ὅτι ἔσπαζαν ἀγάλματα τοῦ Λυσίππου καὶ τοῦ Σκόπα γελῶντας. Κι ἄλλος βεβαιώνει ὅτι εἶδε ὁ ἴδιος στρατιώτης νὰ ἔχουν στρωμένη χάμου τὴν εἰκόνα τοῦ Διονύσου — τὸ περίφημο ἔργο τοῦ Θηβαίου ζωγράφου Ἀριστείδη — καί, καθισμένοι ἐπάνω σ' αὐτή, νὰ παίζουν τοὺς πεσσούς*.

Ἡ Ἑλλάδα ὅλη τότε ἐστράγγισε τὸ πικρότερο ποτήρι.

Τὸ γκρέμισμα καὶ γενικὰ ἡ συστηματικὴ καταστροφή τῆς Κορίνθου κράτησε μέρες. Κι ἔγινε ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψη ἀξιωματικῶν, μ' ἀκα-

τάπανστα πολεμικά σαλπίσματα και μπρός στά μάτια τών σκλάβων και κατοίκων.

Τήν τελευταία μέρα, παρακολουθώντας ό ίδιος ό ύπατος τό φρικτό έργο τής καταστροφής, άντελήφθη σ' ένα μέρος καθισμένα πολλά Έλληνόπουλα, πού σέ λίγο θά στέλνονταν στά σκλαβοπάζαρα τής Ρώμης. Τά έπρόσεξε κακά κι έξεδήλωσεν άμέσως, σάν άντίδρασι, ζωηρή νευρικήτητα. 'Η ταπεινή ψυχή του δέν συγχωρούσε κάτι τά παιδιά εκείνα καταβλημένα από στερήσεις, συντριμμένα ψυχικά, έδειχναν θλίψη βαθιά, αλλά και θάρρος όχι λίγο κι αξιοπρέπεια ευγενική, πράγματα πού δέν συμβιβάζονταν και τόσο μέ τήν τραγική θέση του σκλάβου. 'Εάν δέν ήταν μορφωμένος ό Μόμμιος, ήταν πολυ πονηρός και χαιρέκακος. Σ' ένα νόημά του πλησίασεν ό ύπασπιστής του, πού έγνώριζε καλά τά Έλληνικά. 'Εσκύψε από τό άρμα και ψιθύρισε κάτι. 'Εκείνος κατάλαβε, κι ένφ τό δχημα του ύπάτου προχώρησε λίγο πέρα, έσίμωσε τά παιδιά. Γύρισαν πρós αυτών πρόσωπα, όπου ό πόνος είχε άφήσει ζωηρά ίγνη. Τά κοίταξε ό Ρωμαίος λίγες στιγμές. 'Επειτα άρχισε νά ρωτά και νά ξαναρωτά:

—Ποιός από σάς γνωρίζει γράμματα;

Πόση άφέλεια! Όλα τά παιδιά ήξεραν γράμματα. 'Η Κόρινθος κι εκπαιδευτική παράδοση είχε κι άνεκτίμητους πνευματικούς θησαυρούς διέθετε, για νά μορφώνη τούς νεαρούς βλαστούς της.

Διέταξε τότε ό Ρωμαίος άξιωματικός νά φέρουν άβάκια*. Κι όταν τά έφεραν, τά μοίρασε στά παιδιά μέ τήν έντολή νά γράψη τó καθένα δυό λόγια.

Νά γράψουν τά παιδιά; Ποιό νά ρωδν ψυχική διάθεση; Τά πιό πολλά έμειναν άδιάφορα, λίγα όμως κάτι έγραψαν.

'Αρκετή ώρα έπειτα, ό ύπασπιστής, κρατώντας τά άβάκια, μετέφραζε τά γραμμένα στό Μόμμιο.

'Η μορφή του στρατηγού όλο κι έσκοτείνιζε. 'Από όσα άκουε, φαινόταν καθαρά πώς, παρά τήν σκληρή δοκιμασία, οι ψυχές τών παιδιών ήταν υπερέφανες, όπως ή έκφραση τών προσώπων τους.

'Εξαφνα ό ύπασπιστής σταμάτησε.

—Τί γράφει αυτό τó άβάκιο; ρώτησε ό Μόμμιος.

—Στίχους, 'Υπατε. Στίχους του 'Ομήρου!...

—Στίχους του 'Ομήρου!

"Όσο άμόρφωτος κι άν ήταν ό Ρωμαίος ύπατος, δέν ήταν δυνατόν ν' άγνοή τ' όνομα του θείου ποιητή, πού τόν λάτρευε, όχι μόνον ή 'Ελλάδα

τότε, ἀλλὰ ὅλος ὁ πολιτισμένος κόσμος. Μικρὸς στὴ Ρώμῃ εἶχε ἀκούσει πολλὰς φορές τραγουδιστὲς ν' ἀπαγγέλλουν τὶς ραψωδίες του, ἀνιστορῶντας τὶς παλληκαριεὶς τῶν πολεμιστῶν στὴν Τροία καὶ ἐκθειάζοντας τὶς εὐγενικὰς καρδίαις τους.

—Διάβασε! πρόσταξε ξηρά.

Ὁ ἄλλος μετέφρασε ἀργὰ - ἀργά:

«Χαρὰ στοὺς Δαναοὺς καὶ δυὸ καὶ τρεῖς φορές χαρὰ τους, πού γιὰ χατῆρι ἐχάθησαν τῶν Ἀτρειδῶν στὴν Τροία.

Δὲν ἦτανε νὰ πέθαινα καὶ νὰ μὲ πάρῃ ὁ Χάρος,

τὴ μέρα πού πεφταν βροχὴ τὰ χάλκινα κοντάρια

τῶν Τρώων ἐπάνω μου κοντὰ στὸ σῶμα τοῦ Ἀχιλλέα!

Καὶ μνήμα θάχα καὶ οἱ Ἀχαιοὶ τῇ δόξᾳ μου θὰ ἐλέγαν.

Μὰ τώρα μὲ πικρὸ χαμὸ μοῦ εἶναι γραπτὸ νὰ λειώσω¹ ».

Τελείωσε. Ζωηρὴ ταραχὴ μαρτυριόταν στὴ μορφὴ τοῦ ὑπάτου.

Ὁ Λεύκιος Μόμμιος ἦταν ἄξεστος*, ἀλλὰ ἀρκετὰ εὐφυής.

Ἐνάησε λοιπὸν τί ἤθελε νὰ εἰπῇ τὸ παιδί, γράφοντας ἐκείνους τοὺς στίχους. Διέταξε καὶ τὸ ἔφεραν μπροστά του.

Τὸ μικρὸ στάθηκε περήφανα.

—Γιατὶ τὰ ἔγραψες αὐτά; ρώτησε μαλακὰ ὁ ὑπασπιστής, μεταφράζοντας τὴν ἐρώτηση τοῦ ὑπάτου.

Τὸ γενναῖο Ἑλληνόπουλο κοίταξε τὸν καταστροφέα τῆς πατρίδας του λίγες στιγμὲς χωρὶς νὰ βγάλῃ λέξη καὶ ἔπειτα χαμήλωσε τὸ κεφάλι. Τί νὰ τοῦ ἀπαντοῦσε; Ἄν ἐκεῖνος εἶχε μέσα του κάποια λεπτὴ ἀνθρωπίνη συναίσθηση καὶ ἂν ἀγαποῦσε τὴν πατρίδα του καὶ τοὺς δικούς του, θὰ ἔνοιωθε τί τὸ ἔσπρωξε νὰ γράψῃ ἐκείνους τοὺς στίχους.

Ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς σώπαινε. Ἡ στάσι τοῦ παιδιοῦ γενικὰ τοῦ εἶχε προξενήσει ἐντύπωση. Ἔτσι, δίχως νὰ τὸ θέλῃ, θυμήθηκε ὅσα εἶχε ἀκούσει γιὰ τὸν λαό, πού τώρα τὸν πατοῦσε στὸ λαιμό. Συλλογίστηκε τὴν τύχη του... Καὶ σχεδὸν... συγκινήθηκε. Ἐσκυψε, ψιθύρισε κάτι στὸν ὑπασπιστή του, ἔπειτα κέντริσε τ' ἄλογα καὶ τὸ ἄρμα του ἀπομακρύνθηκε.

Ὁ ὑπασπιστής ἔψαξε ἀνάμεσα στοὺς αἰχμαλώτους, βρῆκε ὅλους τοὺς συγγενεῖς τοῦ παιδιοῦ καί:

—Πάρτε τὸ παιδί καὶ πηγαίετε, τοὺς εἶπε ὁ ὑπάτος σὰς ἐλευθερώνει.

(Ἱστορικὸν ἀνέκδοτο)

* Ἀνάπτυξις Θ. Μακροπούλου

1. Ὀδυσσεύς Ε, 306-311, μετάφρασις Ι. Οἰκονομίδη.

« ΕΝ ΤΟΥΤΩ, ΝΙΚΑ »

Ὁ Κωνσταντῖνος ἐκάλεσεν ἀμέσως τοὺς καλυτέρους τεχνίτας, πού ἤμπορουσε νὰ εὕρῃ εἰς τὸ στρατόπεδον, παρέστησε πῶς ἦτο τὸ ὄραμα καὶ διέταξε νὰ τὸ κατασκευάσουν μὲ χρυσὸν καὶ πολυτίμους λίθους.

Τὸ πρῶτον τοῦτο λάβαρον, τὸ ὁποῖον εἶδεν ὁ ἱστοριογράφος ἐπίσκοπος Εὐσέβιος, ἦτο χρυσοῦν δόρυ, ἔχον εἰς τὴν κορυφὴν ἐπίσης χρυσοῦν στέφανον, φέροντα τὰ δύο στοιχεῖα Χ καὶ Ρ, δηλαδὴ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.

Κάτω ἀπὸ τὸν στέφανον « ἐκρέματο βασιλικὸν ὕφασμα σὺν πολλῶ καθυφασμένον χρυσῷ, ποικιλίᾳ συνημμένων πολυτελῶν λίθων », τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς τὰ ἄκρα τὴν εἰκόνα τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν παιδιῶν του. Καὶ ἡ ὕψωσίς του ἐμπρὸς εἰς τοὺς ρωμαῖκοὺς αἰετούς, τοὺς κόκκινους δράκοντας, τὰ βέξιλλα* καὶ τὰ φλάμουλα* ἔγινε πανηγυρικὴ πρὸς μεγάλην βεβαίως ἐκπληξιν καὶ σκάνδαλον τῶν παλαιῶν ρωμαϊκῶν λεγεῶνων.

Τὸ πλεῖστον αὐτῶν, βάρβαροι Ἀλαμανοὶ* καὶ Γαλάται., εἶδον μὲ ἀπόλυτον ἀδιαφορίαν τὴν καινοτομίαν. Αἱ τριάκοντα ὅμως χιλιάδες χριστιανῶν, ὅταν εἶδον τὸ σύμβολον τῆς θρησκείας των, τῆς ἐπὶ τόσους αἰῶνας καταδιωκομένης καὶ τρομοκρατουμένης, νὰ ὑψώνεται ἐπὶ κεφαλῇς των, ἐνοιῶσαν τὴν συγκίνησίν των νὰ μεταβάλλεται εἰς παραλήρημα ἐνθουσιασμοῦ.

Διότι τὸ λάβαρον αὐτὸ ἐσυμβόλιζε πλέον καθαρὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἰδέας, τὸν θρίαμβον τοῦ Χριστοῦ των καὶ δι' αὐτὸ τὸ ὀλιγώτερον, πού ἤμποροῦσαν νὰ δώσουν, ἦτο μία ζωή...

Ὁ ἐνθουσιασμὸς λοιπὸν δὲν ἄργησε νὰ γίνῃ φανατισμὸς ἀπεριόριστος διὰ τὸν Αὐγούστον.

Ἡ μυστικὴ εἰμαρμένη* ἐκεῖ ἐπάνω εἶχεν εἶπει τὴν λέξιν της.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἔπρεπε νὰ νικήσῃ!

* * *

Ἦτο ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ 312, ἡ ἐβδόμη ἀκριβῶς ἐπέτειος τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Μαξεντίου εἰς τὸν θρόνον, καὶ ἡ Ρώμη μαζευμένη εἰς τὸ ἀμφιθέατρον ἐπανηγύριζεν. Ἐνῷ αἱ λεγεῶνες* ἐβάδιζαν κατὰ τοῦ Κωνσταντίνου, ὁ Μαξέντιος ἐώρταζε.

Κανεῖς ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους, καὶ ὀλιγώτερον ἀπ' ὅλους αὐτοὺς ὁ Μαξέντιος, δὲν ἐσκέπτετο τὸν Κωνσταντῖνον.

Ἐμπιστευόμενος εἰς τὸν στρατὸν του, ἦτο παραζαλισμένος ἀπὸ τὰς κολακείας καὶ τὰ θυμιάματα τῶν ἐμπίστων του, οἱ ὅποιοι τὸν ἐπροσκύνουν ὡς κύριον τοῦ κόσμου καὶ νέον θεόν.

«Ἐς αὖριον τὰ σπουδαῖα!» Μὲ τὴν φράσιν αὐτὴν εἶχε κλείσει τὸ στόμα μερικῶν φρονίμων, ποὺ ἐτόλμησαν νὰ διαταράξουν τὰς διασκεδάσεις του.

Ὁ λαὸς ἐξ ἄλλου, μολοντί τρέμων ὑπὸ τὸ καλλίγιον* τῶν Πραιτωριανῶν*, ἀφιερώνετο εἰς τὰς ἐορτάς, πρὸ πάντων εἰς τοὺς ἀγαπημένους του ἀγῶνας τοῦ ἀμφιθεάτρου, προσπαθῶν νὰ λησμονῇ τὴν τύχην του.

Ψωμί καὶ ἐορτάς! Μήπως αὐτὸ δὲν ἦτο ἀπὸ καιροὺς τώρα ἡ ψυχικὴ κατάστασις τῆς Ρώμης;

Οἱ ἀγῶνες εἶχαν ἀρχίσει ἐν μέσῳ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος. Μεταξὺ ὁμῶς δύο ἀγωνισμάτων, κατασκοπισμένοι βερεδάριοι* ἔφεραν τὴν εἰδησιν, ὅτι καὶ ἡ μάχη εἶχεν ἀρχίσει κοντὰ εἰς τὴν Μουλβιάν* γέφυραν.

Ἡ πρώτη ἐντύπωσις ἦτο φυσικὰ ἡ ἀνησυχία. Ἀλλ' ἀμέσως ἡ φυσικὴ νωθρότης τοῦ χαρακτῆρος ἢ ἴσως ἡ δύναμις τοῦ πεπρωμένου ἐξαπατάθισαν τὸν Μαξέντιον εἰς τὸν θρόνον του.

Μήπως αἱ λεγεῶνές του δὲν ἦσαν τρεῖς φορές περισσότεραι τοῦ Κωνσταντίνου;... Μόνον οἱ Καρχηδόνιοι μισθοφόροι του, ποὺ εἶχον θαυμασθῇ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἀρεως, δὲν ἦσαν ἀρκετοὶ νὰ ἀντιμετωπίσουν τοὺς Γαλάτας καὶ τοὺς Ἀλαμανοὺς; Διατὶ νὰ χαλάσῃ μίαν τέτοιαν ἐορτάσιμον ἡμέραν καὶ νὰ κόψῃ εἰς τὸ μέσον τὸ ἀμφιθέατρον;

Ἀλλ' ἡ ἀγανακτισμένη βοή τῶν Πραιτωριανῶν, ποὺ ἤξευραν καλύτερα τὸν Κωνσταντίνον καὶ ἔβλεπαν, ὅτι διακινδυνεύουν τὸ πᾶν, τὸν ἔκαμνεν νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μένῃ ἐκεῖ, ἐνῷ ὁ στρατὸς του ἐπολεμοῦσε.

Καὶ τότε ὁμῶς πάλιν ἔστειλε νὰ ἐρωτήσουν πρὶν τοὺς Συβυλλικοὺς* Χρησμούς, διὰ νὰ μάθῃ ποῖον θά ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης.

Ἀλλὰ ὁ Ποντίφηξ ἀρχιερεὺς ἀπεκρίθη μὲ διφορούμενον χρησμὸν, ὅτι «θνήσκει ἀθλίως ὁ ἐχθρὸς τῆς Ρώμης».

Ποῖος ὁμῶς ἦτο ὁ ἐχθρὸς αὐτός;

Ὁ Μαξέντιος οὕτως ἢ ἄλλως ἐξήγησε τὸ πρᾶγμα εὐνοϊκῶς διὰ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ μόνον πιεζόμενος ἀπεφάσισε νὰ ξεκινήσῃ ἐπὶ κεφαλῇς τῶν Πραιτωριανῶν.

Μόλις ὁμῶς ἐβγαίνειν ἀπὸ τὰ τείχη, σμῆνος μαύρων πουλιῶν ἐξεπέταξε διὰ μιᾶς τρομαχμένον καὶ ἐσηκώθη ἐπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς των.

Ἦτο ὁ πρῶτος κακὸς οἰωνὸς καὶ ὁ λαός, ποὺ παρηκολούθει τὴν ἀναχώρησιν, ἤρχισε νὰ τὸν σχολιάζῃ δυσοιώνως*.

Ὁ Μαξέντιος, ἐπηρεασμένος, ἀκόμη μίαν φοράν ἐδίστασεν. Ἦτο ὁμοῦς πλέον ἀργὰ νὰ ὑποχωρήσῃ!

* * *

Ἡ μάχη ἐδίδετο ἐμπρὸς εἰς τὸν Τίβεριν καὶ τὸ κύριον σημεῖον τῆς συμπλοκῆς ἦτο ἡ λεγομένη « Σάξα ρούμπρα », δηλαδὴ « Ἐρυθρὰ πέτρα », ἐννέα μίλια περίπου ἀπὸ τὰ τείχη τῆς Ρώμης καὶ ἐξ μίλλια ἀπὸ τὴν Μουλβίαν γέφυραν.

Ὅταν ἔφθασεν ὁ Μαξέντιος, τὰ δύο στρατόπεδα ἦσαν εἰς χεῖρας καθ' ἑαυτὸν τὸ μέτωπον καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἐπάνω εἰς κατάλευκον ἄλογον, ὅπως περιγράφει ὁ Λακτάντιος*, εὐδιάκριτος ἀπὸ τὸν πολύτιμον λόφον* τοῦ κράνους καὶ τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς χρυσῆς πανοπλίας, ἐδεικνύετο ἀπὸ ὅλον τὸν στρατόν.

Ἀπὸ τὴν μίαν πλευράν ἦσαν αἱ γαλατικαὶ λεγεῶνες, οἱ Βρεττανοὶ καὶ οἱ Ἀλαμανοὶ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ ἀπὸ τὸ ἀντίθετον οἱ Σικελοί, οἱ Ἰταλοί, οἱ Καρχηδόνιοι καὶ Λίβυες μισθοφόροι τοῦ Μαξεντίου, ἀποτελοῦντες ὅλοι ὁμοῦ ἀνθρωποπέλαγος τριακοσίων τοῦλάχιστον χιλιάδων ἰππέων καὶ πεζῶν.

Καὶ εἰς τὰ σύννεφα τῆς σκόνης, τὸ θέαμα τῶν χαλκοφράκτων αὐτῶν ἀνθρωπίνων ὄγκων, συγκρουομένων μέσα εἰς τὴν βοήν, τὰ σαλπίσματα τῶν μακρουλῶν σαλπίγγων καὶ τὰ οὐρλιάσματα τῶν κεραυλῶν* ἦτο κάτι τρομακτικὰ ἐπιβλητικὸν καὶ μεγαλοπρεπές.

Πίσω ἀπὸ τὴν κυρίαν γραμμὴν τῆς συμπλοκῆς, ὅπου ἕνεκα τῆς σκόνης τὸ μάτι ἐβλεπε μόνον ἀπερίγραπτον μπερδεμα ἀνθρώπων, ἀλόγων, κονταριῶν, ἐφαίνοντο ἄλλαι κοχόρταις* μὲ τὰ σήματά των, δράκοντας, λύκους, αἰετοὺς, Μινωταύρους, στολισμένους, ἐλλείψει λουλουδιῶν, ἀπὸ κλαδιὰ δένδρων, τρέχουσαι συντεταγμέναι εἰς τὰ ἀσθενέστερα μέρη...

Καὶ μόλις οἱ χαλκοφράκτοι ὄγκοι ἔφθαναν εἰς ἐπαφὴν, τὰ δόρατα ἄφηναν τὸν λόγον εἰς τὰ ξίφη καὶ ἤρχιζε πάλιν σώματος πρὸς σῶμα, ἀσπίδος πρὸς ἀσπίδα, σιδήρου πρὸς σίδηρον, ὅπου τὰ κτυπήματα ἀντήχουν βαριά, βγάζοντα σπινθῆρας ἀπὸ τὰ κράνη, ἀπὸ τοὺς γύρους τῶν ἀσπίδων καὶ τὸν χάλυβα τῶν σπαθιῶν.

Πίσω ἀπὸ τὰς γραμμάς οἱ ψιλοὶ ὀπλιταὶ ἐγέμιζαν τὸν ἀέρα μὲ τὰ τόξα καὶ τὰ μολυβένια βλήματα τῶν σφενδονῶν των...

Ἵδρυαί*, ρόγχοι*, βογκητά, εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, κραυγαὶ διαπεραστικαὶ πόνου, ἐλελεῦ* θριάμβου, βαρυπρόφερτα λατινικὰ προστάγματα... ἀλλὰ πρὸ πάντων μία φωνή, μία κραυγὴ μυριαπλασιαζομένη εἰς βοήν, ὡς θόρυβος πολλῶν ὑδάτων, ἐκυριάρχει:

—Χριστὸς νικᾷ!.. Χριστὸς νικᾷ!..

Ἦσαν οἱ Χριστιανοί, τῶν ὁποίων ὁ ἐνθουσιασμός, οἰστρογηλατημένος* ἀπὸ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ θαύματος, εἶχε μεταβληθῇ εἰς ἀηληπισμένην ἔντασιν προσπαθείας.

Ἐβλεπαν ἐμπρὸς των εἰς τὴν συμπλοκὴν, ὅπως τὸ διηγούνται οἱ συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς, οὐρανίας δυνάμεις νὰ καταβαίνουν εἰς βοήθειαν τοῦ Κωνσταντίνου, ἐθαμβώνοντο ἀπὸ τὴν λάμψιν τῶν ὅπλων των, ἐθαύμαζον τὰ γοητευτικὰ ἢ φοβερά σχήματά των, ἤκουαν τὰς φωνάς των...

—Τὸν Κωνσταντῖνον ζητοῦμεν!.. Τὸν Κωνσταντῖνον ἐρχόμεθα νὰ βοηθήσωμεν!... ἐφώναζον αἱ ἐμφανίσεις αὐταί.

Ἐπειτα τὸ ἀδιάκοπον ἐκεῖνο ἀκτινοβόλημα τοῦ χρυσοῦ σταυροῦ τοῦ λαβάρου, ποὺ ἔβλεπον νὰ προπορεύεται καὶ νὰ τοὺς ὀδηγῇ, τοὺς ἐμαγνήτιζε, τοὺς ἔφερεν εἰς τὰ μάτια δάκρυα, τοὺς ἐστόμωνε* κάθε ἰδέαν φόβου...

Ὁ Χριστὸς των, ὁ ἀληθινὸς Θεός, ἦτο ἐκεῖ... Καὶ ἦσαν αὐτοὶ οἱ ἐκλεκτοί, ποὺ θὰ ἐπύργωναν τὴν βασιλείαν του εἰς τὸν κόσμον...

* * *

Τὴν στιγμὴν αὐτὴν βοή θριαμβευτικὴ ἀντήχησεν ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Κωνσταντίνου. Αἱ ἰταλικαὶ λεγεῶνες τοῦ ἐχθρικοῦ κέντρου ἤρχισαν πρῶται νὰ κλονίζονται καὶ νὰ ὑποχωροῦν.

Ὁ Μαζέντιος ἄφησε μεγάλην κραυγὴν καί, προτείνων τὴν πυγμὴν, ἐχύθη νὰ τὰς ὑποστηρίξῃ.

Τὴν ἰδίαν ὅμως στιγμὴν ἀντελήφθη, ὅτι οἱ κατάφρακτοι Κλιβανάρριοι*, τὸ βαρὺ ἐχθρικὸν ἱππικὸν τοῦ Γαῖου Σενεκίωνος, ἐπροχωροῦσαν μὲ καλπασμὸν νὰ κόψουν τὴν ὑποχώρησίν του.

Ἡ κατὰστασις ἐγένετο κρίσιμος. Ἐσηκώθη τότε εἰς τοὺς ἀναβολεῖς* καὶ ἐκοίταξε γύρω εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης σκεπασμένον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀπὸ σύννεφα σκόνης, τὴν ἀμπαωτὴν καὶ παλῖρροισιν τῆς ἀνθρωποθλάσσης τῶν δύο στρατῶν.

Οἱ Μαυριτανοί* ἱππεῖς, δεκατιζόμενοι ἀπὸ τὰς σιδηρᾶς κορύνες* τῶν Κλιβανάρριων, ἤρχισαν νὰ ὑποχωροῦν, χωρὶς καμμίαν τάξιν, αἱ δὲ σι-

κειλικά και καρχηδονικά λεγεῶνες, έπειτα από την υποχώρησιν των 'Ιταλών, εκάμπτοντο και αυτά προς τόν Τίβεριν.

Μόνον οί Πραιτωριανοί, έννοούντες ότι πολεμοῦν διά τόν ἴδιον έαυτόν των, ότι χανομένης τῆς μάχης έχάνοντο και οί ἴδιοι, διεξεδίκουν τάς θέσεις των βῆμα προς βῆμα εἰς ἀπληπισμένην πάλην, πυργώνοντες τὰ σώματά των, ὁ καθένας εἰς ένα ὀχύρωμα, εἰς τό ὅποιον ὁ ἀντίπαλος έπρεπε νά πατήσῃ*, διά νά διαβῇ.

Ὁ κίνδυνος ὅμως τῶν Κλιβαναρίων έγίνετο διαρκῶς καταφανέστερος. Μία δέ ἴλη ἐξ αὐτῶν, έχουσα ἐμπρός τόν γιγάντιον Κεντηρίωνα μέ τὰ άνεμισμένα γένεια, πάλλοντα ὑψηλά τήν πελωρίαν κορύναν του, έτρεχεν ἀκάθεκτος*, ἀναποδογυρίζουσα ὅ,τι εὔρισκε νά ἀνακόψῃ τόν δρόμον τῆς Μουλβίας γεφύρας.

—Χριστός νικᾷ!.. Χριστός νικᾷ!.. έβρυχάτο ὁ άνεμοστρόβιλος.

* * *

Τότε ὁ Μαξέντιος έγύρισε προς τόν Τίβεριν νά εξασφαλισθῇ τοῦλάχιστον πίσω ἀπό τόν ποταμόν, ὅπου ένόμισεν, ότι ἤμποροῦσε νά κρατήσῃ τόν Κωνσταντῖνον.

Τό κίνημα ὅμως αὐτό ἀπεθάρρυνεν έντελῶς τάς λεγεῶνάς του και ὅλοι, ἀντί νά κοιτάζουν ν' ἀντιταχθοῦν, ὥρμησαν νά τόν ἀκολουθήσουν εκτός τῶν Πραιτωριανῶν, οί ὅποιοι δείχνοντες μέ λύσσαν τήν πυγμήν προς τό μέρος του, έμειναν γενναίως ν' ἀντιμετωπίσουν τοὺς Κλιβαναρίους.

Αἱ σιδηραῖ κορύναι τῶν καταφράκτων ἤρχισαν τότε φρικτόν ἀγῶνα. 'Εκρίθη!... 'Εσφραγίσθη!... 'Απεφασίσθη!...

'Η ἦττα τοῦ Μαξεντίου ἦτο γενική...

'Εν τῷ μεταξύ ὅμως ὁ Μαξέντιος, βλέπων ότι θά συνελαμβάνετο ζωντανός, ότι ὀλίγον ἀκόμη και ἦτο εἰς τὰ χέρια τοῦ έχθροῦ του, έχωσε τοὺς πτερνιστήρας εἰς τὰ πλευρά τοῦ ἀλόγου του, κατεπάτησε τοὺς φεύγοντας και ὥρμησε νά περάσῃ μέ ἀπελπισμένην προσπάθειαν.

'Αλλά μέσα εἰς τό ἀσφυκτικόν ἀλληλοπάτημα, εἰς τό ὅποιον εἶχεν ἐμπλεχθῇ, ἐξετοπίσθη ἑξαφνα ἀπό φοβερόν σπρώξιμον νέου κύματος φυγάδων προς τό ἀριστερόν χεῖλος τῆς γεφύρας και παρεσύρθη εἰς τόν ποταμόν. 'Αλογον και ἀναβάτης εὔρέθησαν μέσα εἰς τὰ θολά νερά τοῦ Τιβέρεως.

Μεγάλη βοή τότε ὑψώθη ἀπό τοὺς έχθρούς και φίλους.

—Ὁ Αὐγουστος!.. Ὁ Αὐγουστος!.. Βοήθεια! Σώσατέ τον!

Ἀλλὰ κανεῖς δὲν διεκινδύνευε.

Μίαν στιγμήν ὁ Μαξέντιος ἐφάνη προσπαθῶν νὰ ἀντιπαλαίσῃ μὲ τὸ ρεῦμα. Δεύτερον ἀνθρωποκρήμνισμα ἀπὸ τὴν γέφυραν τὸν ἐξηφάνισε πάλιν μέσα εἰς τὴν ἀφρισμένην δίνην.

Περисσότερον δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἰδῇ κανεῖς, διότι ἀκριβῶς τὴν στιγμήν αὐτὴν οἱ ἱππεῖς τοῦ Λογγίνου* ἐφθάναν εἰς τὴν γέφυραν καὶ οἱ Πραιτωριανοὶ κοπανιζόμενοι ἀπὸ τὰς κορύνας, ἐπιπταν κατὰ σωροῦς εἰς τὰ κύματα.

Ὁ Τίβερις ἐκρατοῦσε πλέον εἰς τὰ θολὰ βάθη τοῦ τὸν ἐχθρὸν τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ Κωνσταντίνου.

«Νενίκηκάς με, Ναζωραῖε»

Ἄγγ. Τανάγρας

ANTIOXΕΙΑ

«Κεφαλὴ τοῦ κόσμου», «Πρωτεύουσαν τῆς Ἀνατολῆς», «Μαργαρίτην τῆς Ἀσίας», «Τετράπολιν»*, ὠνόμασάν οἱ βυζαντινοὶ χρονογράφοι τὴν Ἀντιόχειαν. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἀπὸ τὰς περιγραφὰς ἀποδεικνύεται μία ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας καὶ διασκεδαστικωτέρας πόλεις τῆς ἐποχῆς τῆς. Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες, ἐντόπιοι ἡγεμόνες καὶ βυζαντινοὶ ἐπίτροποι διεγωνίσθησαν, ποῖος νὰ τὴν στολίσῃ καὶ νὰ τὴν κάμῃ ὠραιότεραν.

Ἡ τοποθεσία τῆς ἐβοήθει ἀφθονώτατα εἰς τοῦτο. Πλησίον τῆς ἦτο ἡ Δάφνη, τὸ ἄλσος τοῦ Δαφναίου Ἀπόλλωνος, κατάφυτον ἀπὸ κυπαρίσσους καὶ πλατάνους, ποὺ ἐφθάναν εἰς τὴν ὄχθην τοῦ Ὀρόντη*. Μία σοφὴ διαρρύθμισις τῶν ὑδάτων ἔκαμνε τὴν πόλιν νὰ φαίνεται ἀπὸ μακρὰν ὡς κτισμένη ἐπάνω εἰς ἀφρούς. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐλάτρευον τὰ νερά ὡς θεοὺς καὶ τὰ ἐστόλιζον μὲ τὰ αἰθέρια πλάσματα τῆς ποιητικῆς φαντασίας των. Πρακτικώτεροι οἱ Ρωμαῖοι ἐβλεπον εἰς τὸ ὕδωρ μίαν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἐπρεπε νὰ τιθασέυσῃ* ἡ δύναμις τῆς Ρώμης.

Ὅπου ἐπέρασε τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα, αἱ θάλασσαι, οἱ ποταμοί, αἱ λίμναι, αἱ πηγαί, αἱ κρῆναι, ἔγιναν ποιήματα. Ἦλθον ἔπειτα οἱ Ρωμαῖοι, καί, ὅπου ὑπῆρχε ποίημα, ἔγινεν ὕδραγωγεῖον. Ἀπὸ τὴν φαντασίαν τῶν Ἑλλήνων ἐσώθη ἓνας ὀλόκληρος θεῖος ὑγρὸς κόσμος, ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν Ρωμαίων ἀπέμειναν καταπληκτικαὶ ὑπόγειοι στοαί, λίθινοι δρόμοι

τοῦ νεροῦ εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, κινοῦντες καὶ σήμερον ἀκόμη τὸν θαυμασμόν τοῦ κόσμου. Ἐπειτα ἀπὸ αἰώνας ὁλοκλήρους αἱ πόλεις, ἐπ' αὐτὰ ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐπέρασεν ἡ Ρωμαϊκὴ κατάνκτησις, ἐπιστρέφουν εἰς τὰ παλαιὰ ὑδρογαλεῖα τοῦ Ἀδριανοῦ* καὶ τὰ διορθώνουν, διὰ νὰ λειτουργήσουν πάλιν. Τὰ ποιήματα μόνον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος δὲν θέλουν καμμίαν διόρθωσιν. Αὐτὰ ἀπέδειξαν περισσοτέραν ἀντοχήν καὶ ἀπὸ τοὺς Ρωμαϊκοὺς ὀγκολίθους καὶ παρουσιάζονται νέα καὶ δροσερὰ πάντοτε εἰς τὴν νοσταλγικὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ὧραιου.

* * *

Ἡ Ἀντιόχεια ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὰς πρώτας πόλεις τοῦ κόσμου, εἰς τὰς ὁποίας ἐχαράχθησαν δρόμοι εὐθεῖς καὶ ἐστρώθησαν μετ' λίθους. Ἡ κεντρικὴ λεωφόρος τῆς πόλεως, ἡ σχίζουσα αὐτὴν ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον εἰς τὸ ἄλλο εἶχε τριάκοντα ἕξ σταδίων μῆκος, ἑπτὰ δηλαδὴ σημερινῶν χιλιομέτρων, καὶ ἐκοσμεῖτο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἰς ὅλην τὴν ἑκτασιν ἀπὸ στοᾶς, ὥστε οἱ περιπατῆται νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τὴν βροχὴν καὶ τὸν ἥλιον. Στοᾶς εἶχεν ἐπίσης καὶ μία ἄλλη λεωφόρος, τὸ δὲ ἑδαφὸς τῆς ἦτο στρωμένον μετ' γρανίτην τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Φόρος—ἡ ἀγορὰ—ἐστολιζέτο μετ' στήλας ἀπὸ μάρμαρον τῆς Ἰλλυρίας, καὶ εἶχε τὸ ἑδαφὸς στρωμένον ἀπὸ μάρμαρα λευκά.

Ἐνας δημόσιος περίπατος—ὁ Εὐστός—ἦτο μᾶλλον Μουσεῖον παρὰ περίπατος. Ὑπῆρχεν ὅμως καὶ Μουσεῖον καὶ πολυάριθμα δημόσια λουτρά καὶ μεγαλοπρεπὲς Βουλευτήριον καὶ ἐπιδεικτικώτατον Διοικητήριον καὶ κτίρια δημόσια καὶ μέγαρα ἰδιωτικὰ πλουσιώτατα καὶ ἐπαύλεις, εἰς τὰς ὁποίας οἱ πλοῦσιοι Ἀντιοχεῖς ἐσπαταλοῦσαν μυθώδη ποσά, διὰ νὰ τὰς στολίσουν...

Καὶ τέλος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ὑπῆρχον τέσσαρα θέατρα μεγάλα, τὸ θέατρον τοῦ Διονύσου, τὸ θέατρον τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὸ Πλέθρον καὶ τὸ Πρόμηκες. Εἰς τὰ μεγάλα αὐτὰ θέατρα παριστάνοντο ὅλα τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας θεατρικῆς φιλολογίας, τόσῃ δὲ ἦτο ἡ συρροὴ τῶν θεατῶν, ὥστε ὁ ἄρχων τῆς πόλεως, Πρόκλος, ἠναγκάσθη νὰ καταστρέψῃ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ Πλέθρου, διὰ νὰ τὸ κάμῃ μεγαλύτερον. Φαίνεται δέ, ὅτι τὰ θέατρα αὐτὰ ἦσαν πολυτελέστατα, διότι ὁ φιλόμουσος Ἀντιοχεὺς ῥήτωρ Λιβάνιος ἐξαίρει τὴν ἀγάπην τῶν συμπατριωτῶν του πρὸς τὰ «πολυτελῆ ἱερὰ τῶν Μουσῶν». Εἶχον ἄλλως τε τὰ θέατρα αὐτὰ ἐπιχορηγήσεις τῆς πολιτείας, τῶν βουλευτῶν καὶ μέρως

ἀπὸ τὴν διαθέκην τοῦ γερουσιαστοῦ Σωσιβίου,* τοῦ ἱδρυτοῦ τῶν Ἀντιο-
χικῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν μεγάλων τούτων θεάτρων ὑπῆρχε πλῆθος ἄλλων
μικροτέρων, δι' ἵπποδρομίας, θηριομαχίας, μουσικοὺς ἀγῶνας, χοροὺς
κ.λ.π. Ἐνῶ δὲ ἄλλαι πόλεις τῆς Αὐτοκρατορίας ἐφημίζοντο, ὅτι ἡ κάθε
μία παράγει καὶ ἄλλο εἶδος τεχνιτῶν τῆς σκηνῆς, ἡ Ἀντιόχεια εἶχεν ἀπὸ
ὅλα τὰ εἶδη. Ἡ Ἀντιόχεια — λέγει ὁ χρονικογράφος — ἔχει ἀφθόνως
ὅλα τὰ τερπνά, διότι ἐκεῖ πηγαίνει ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ τοῦ χρειάζονται
ὅλα.

* * *

Αὕτῃ ἦτο ἡ Ἀντιόχεια τῶν τελευταίων Ρωμαϊκῶν καὶ τῶν πρώ-
των χριστιανικῶν αἰώνων, μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ πρῶτος μεγάλος
σεισμός τῆς ἔφερεν τρομερὸν κτύπημα, τὸ ὅποῖον ἠκολούθησαν ἔπειτα
ἀλλεπάλληλα ἄλλα. Πλουσία, πολυάνθρωπος, φιλήδονος, πολιτισμένη,
σπάταλος, κέντρον ὁλοκλήρου κόσμου ἀγαπῶντος τὰ θεάματα, τὰς ἐορ-
τὰς, τὰς διασκεδάσεις, κατώρθωσε, μὲ ὅλην τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἀσιατι-
κῶν τῆς στοιχείων, νὰ διατηρήσῃ κάπου κάπου τὴν λεπτότητα καὶ τὴν
λιτότητα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πνεύματος.

Ὅταν ἡ λογία αὐτοκράτειρα Εὐδοκία — ἡ κόρη τοῦ Ἀθηναίου φι-
λοσόφου Λεοντίου Ἀθηναῖς — θῆμα τῶν ραδιουργιῶν τοῦ ἱεροῦ Παλα-
τίου, παραιτηθεῖσα τοῦ θρόνου καὶ μεταβαίνουσα εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, διὰ
νὰ γίνῃ μοναχὴ, ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, τόσον κατεπλάγῃ ἀπὸ
τὸν Ἑλληνισμόν τῆς μεγάλης Ἀσιατικῆς πόλεως, ὥστε ἐχαιρέτησε τοὺς
κατοίκους αὐτῆς μὲ μίαν ἑμμετρον προσφώνησιν, εἰς τὴν ὁποίαν μεταξὺ
τῶν ἄλλων ὑπῆρχε καὶ ἕνας στίχος ὑπενθυμίζων τὴν κοινὴν καταγωγὴν
τῶν Ἀντιοχέων καὶ αὐτῆς: «καυχῶμαι, ὅτι εἰμαι κι ἐγὼ ἀπὸ τὴν γενεάν
σας καὶ ἔχω ἰδικόν σας αἷμα εἰς τὰς φλέβας μου...».

«Γυναῖκες τοῦ Βυζαντίου»

Γεώργιος Τσακόπουλος

ΠΛΟΥΤΟΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΕΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ

(Ἕνας γερμανός, ὁ Σίγφρηδ, εἶχεν ὑπηρετήσῃ ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη ὡς
σωματοφύλαξ τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὸ Ἱερὸν Παλάτιον τῆς Κωνσταντινου-

πόλεως. Τώρα έχει επιστρέψει εις την πατρίδα του και διηγείται εις τούς δικούς του τὰς ἐντυπώσεις του).

Πρέπει νὰ σᾶς πῶ ὅτι ἐκεῖ ποῦ ἐφανερωνότανε ὅλη ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ βασιλιᾶ, ἦτανε τὸ Χρυσοτρίκλινο· μιὰ σάλα μέσα στὸ παλάτι καὶ αὐτή. Εἶχεν ὀκτὼ γωνιές καὶ στὸ ταβάνι θόλο. Γύρω στοὺς τοίχους ἀνοιγόντανε ὀκτὼ ἀψίδες. Ἐκλειε μὲ δύο πόρτες ἀσημένιες. Στὶς ἄλλες ἀψίδες, κάθε φορά, ποῦ ἐγινότανε ἐπίσημη ὑποδοχή, ἐξέθεταν ὅλα τὰ πλούτη τοῦ Παλατιοῦ, στέμματα, σμαλτωμένα χρυσαφικά, φορέματα βασιλικὰ χρυσοκέντητα, μεγάλες λεκάνες ἀσημένιες καὶ χρυσές, μεγάλα σκαλιστὰ πιάτα ἀπὸ ἀσήμι, μὲ ἄλλα λόγια ὅτι εἶχαν καὶ δὲν εἶχαν.

Γιὰ νὰ κάνουνε πιὸ συναρπαστικὴ ἐντύπωση, ἐδανείζοντο ἀπὸ τὶς ἐκκλησιᾶς καὶ ἀπὸ τὰ μοναστήρια ὅ,τι σπάνιο πρᾶγμα εἶχαν οἱ θησαυροὶ τους. Ἀκόμη καὶ τὸ σωματεῖο τῶν σκαλιστῶν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἐδάνειζεν ὅ,τι πολύτιμο ἀντικείμενο βρισκόταν στὰ μαγαζιά των. Ἔτσι, μέσα σ' ὅλο τὸ Χρυσοτρίκλινο, ἐπιστρωμένο μὲ θαυμάσια μεταξωτὰ χαλιὰ τῆς Περσίας, ραντισμένα μὲ ροδοστάγματα καὶ ἄλλα πολύτιμα ἀρώματα τῶν Ἰνδιῶν, κρεμασμένα ἀπὸ ἀργυρὲς ἀλυσίδες, τὰ πολυκάνδηλα ἐφώτιζαν ἓνα μυθικὸ σύνολο πλούτου φανταστικοῦ.

Ἐκεῖ μέσα ἔδιναν καὶ γεύματα. Οἱ πιατέλες ἀπὸ χρυσάφι σφυρήλατο ἦτανε τόσο βαρεῖες, ὥστε δέκα ἄνθρωποι δὲν ἤμποροῦσαν νὰ σηκώσουν μιὰ ἀπὸ αὐτές. Γιὰ τοῦτο, καὶ γιὰ νὰ προξενήσουν ἐκπληξὴ στοὺς μουσαφιρέους*, τὶς πιατέλες, γεμᾶτες φαγητά, τὶς εἶχαν κρεμασμένες ἀπὸ τὸ ταβάνι καὶ μὲ τροχαλίες ἀσημένιες τὶς κατέβαζαν τὴν ὥρα τοῦ γεύματος.

Τὰ χρυσᾶ βάζα, γεμᾶτα φρούτα τῆς Ἀνατολῆς, ἦτανε τόσο κολοσιαῖα, ὥστε τὰ ἐκουβαλοῦσαν ἐπάνω σὲ ἀραμπαδάκια*, ταπετσαρισμένα μὲ πορφύρα.

Στὸ τέλος τοῦ γεύματος οἱ προσκαλεσμένοι ἐπαιρναν δῶρο χρυσᾶ νομίσματα μέσα σὲ σμαλτωμένα πιάτα καὶ πυξίδες ἀπὸ ἐλεφαντόδοντο, περὶφημα σκαλισμένες.

Μέσα στὸ Χρυσοτρίκλινο ἐρχόταν ὅλη ἡ αὐλὴ κατὰ τὶς ἐπίσημες τελετές. Ἐκεῖ βρισκόμουν καὶ ἐγὼ μὲ τούς ἄλλους Βαράγγους, ὅπως οἱ Γραικοὶ ὀνομάζουν τὴν πολεμικὴ μας Ἐταιρεία. Ἐκεῖ, ἂν ἦσαστε καὶ σεῖς, θὰ ἐβλέπατε ὅλων τῶν χρωμάτων τὰ φορέματα. Ἀλλὰ εἶχαν κεντημένους ἀετοὺς πράσινους ἢ κόκκινους, ἄλλα λεοντάρια ἄσπρα καὶ γύπες χρώματος μενεξεδένιας πορφύρας.

Ὅταν ὅλοι εὐρίσκοντο στὴ θέση τους καὶ οἱ Σιλεντιάροι* μὲ τὰ μακρὰ ἐπίχρυσα ραβδιὰ δὲν εἶχαν πιά νὰ βάλουν κανένα ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους στὴ γραμμὴ, ἀνοίγαν οἱ ἀσημένιες πόρτες τοῦ βάθους. Τότε, μέσα σ' ἓνα δάσος ἀπὸ πολύχρωμα λάβαρα καὶ σημαῖες παρουσιαζότανε ὁ Αὐτοκράτορας τῶν Γραικῶν, ὁλόφλογος σὰν μετέωρο μέσα στὰ χρυσοῦφानτα φορέματα του καὶ τὰ πολύτιμα λιθάρια, ποὺ τὸν εἶχαν κατὰσπαρτον ἀπὸ τὴν κορῶνα ἴσαμε τὰ πορφυρᾶ του πέδιλα.

Ὁ Βασιληὰς ἦτανε καθισμένος στὸ χρυσὸ του θρόνο.

Τὰ ὄργανα ἔπαιζαν θριαμβευτικὰ ἐμβατήρια. Ὁ θρόνος τότε ἀπὸ ἓνα μηχανισμό μυστικὸ ἀνέβαινε καὶ κατέβαινε καὶ ὁ Αὐτοκράτορας ἐφαινότανε σὰν κάτι θεῖο πρᾶγμα, ποὺ τὸ σήκωναν φτεροῦγες ἀγγέλων.

Τότε ἀπὸ κάτι δέντρα, ποὺ ἔμοιαζαν πλατάνια καὶ πεῦκα, ὅλα φτιαγμένα ἀπὸ καθαρὸ χρυσάφι, ἀκούγονταν γλυκεῖες φωνές πουλιῶν, ποὺ ἐγέμιζαν τὸ Χρυσοτρίκλινο μὲ χαρά. Τὰ δέντρα αὐτὰ ὕψωναν τὴν ἀστραφτερὴ θωριά τους ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ θρόνου. Καὶ δυὸ λεοντάρια ἀπὸ χρυσάφι τεντωμένα στὰ κατώφλια τοῦ θρόνου, σὰν νὰ ἤθελαν νὰ ὀρμήσουν νὰ κατασπαράξουν κάποιον ἐχθρόν, ἐκτυποῦσαν τὶς οὐρές των μὲ θυμὸ καὶ ἐβγαζαν καὶ βρυχηθμοὺς γεμάτους ἀγριάδα.

«Βυζαντινὰ Πολύπτυχα»

Πλ. Ροδοκανάκης

Η ΠΙΟ ΜΕΓΑΛΗ ΔΟΞΑ

Μόνο οἱ Μαραθωνομάχοι,
δὲ σ' ἐδόξασαν πατρίδα,
δὲ σ' ἐδόξασαν μονάχοι
οἱ Τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα.

Ἐβαστάζαν τὰ παιδιὰ σου,
παλληκάρια διαλεμένα,
πάντα σὰν τὰ ἰδρυὰ* τοῦ δάσου,
σὰν τοὺς βράχους ἓνα κι' ἓνα.

Ὅμοια ἀκλόνητοι κι ἀγνάντια
στῶν ἐχθρῶν τὴν ἄγρια φόρα,
κι ὅμοια στέρεοι στὴ γιγάντια
καὶ κακὴ τῆς τύχης μπόρα.

Ἄλλ' ἀκόμα πιὸ μεγάλη
τῶν παιδιῶν σου ἡ δόξα ἐφάνη
σὲ μιὰν ἄλλην ἄγια πάλη,
γιὰ ἓνα πιὸ ὁμορφο στεφάνι:

Εἰς τὴν πάλη, ὅπου τὸ πνέμμα
τ' οὐρανοῦ νικᾷ τὸν Ἄδη,
τῆς ἀλήθειας μὲ τὸ ψέμμα,
τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκοτάδι.

« Ἀπαντα »

Λ. Μαβίλης

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΑΙΩΝΕΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΑΥΤΗΣ

Εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν ἡ Θεσσαλονίκη παρουσιάζει τὸ μοναδικὸν φαινόμενον τῆς πόλεως, ἡ ὁποία ἐπὶ αἰῶνας εἴκοσι καὶ τρεῖς, ἂν καὶ ὑπέστη πλείστας δεινὰς ἐπιδρομὰς βαρβάρων καὶ φοβεράς καταστροφάς, συνεχίζει ἕως σήμερον ἔντονον καὶ ἀδιάσπαστον τὸν ἱστορικὸν αὐτῆς βίον. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκτίσθη ἕξ αἰῶνας μετὰ τὴν Θεσσαλονίκην. Αἱ μεγάλαι καὶ ἑνδοξαί πόλεις τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἡ Ρώμη καὶ αἱ Ἀθῆναι, πίπτουν εἰς τὴν ἀφάνειαν ἐπὶ αἰῶνας κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Ἡ Θεσσαλονίκη εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς, κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δ'. π.Χ. αἰῶνος, καθίσταται πόλις ἐπίσημος, μὲ τὴν ἰδρυσιν δὲ τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας τὸν Δ' μ.Χ. αἰῶνα, πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων. Τὴν θαυμασίαν ἄνθησιν καὶ ζωὴν αὐτῆς διετήρησεν ἀδιάσπαστον ἕως σήμερον, ὅτε, μετὰ πέντε σχεδὸν αἰῶνας ἀπὸ τὴν κατάκτησιν τῶν Τούρκων (1430), ἀνεκτῆθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ (1912).

Εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν λαμπρύνει αἰωνίως τὴν Θεσσαλονίκην τὸ μέγα γεγονός, ὅτι ἡ πόλις αὕτη ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη θύρα, ἡ ἀληθὴς Ὠραία Πύλη, δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, διὰ τῆς ὁποίας εἰσῆλθεν εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ Χριστιανισμός. Εἰς τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης τὸ πρῶτον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔρριψε τὸν τίμιον σπόρον τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπὸ τὴν πόλιν ταύτην ἐφώτισε τὸν κόσμον ὅλον τὸ ἀνέσπερον φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἤρχισε νέος πλέον βίος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Τὸ κοσμοῖστορικὸν τοῦτο γεγονός εἶναι τόσον μέγα, ὥστε αὐτὸ καὶ μόνον

ἐτόνισεν ὡς Πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸν λόγον τοῦ ὁ Ἄσκουιθ, ὅταν ἀνήγγειλεν εἰς τὸ ἐπίσημον γεῦμα τοῦ λόρδου δημάρχου τὴν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατάληψιν τῆς πόλεως.

Πλήρεις ἱστορικῶν περιπετειῶν ὑπῆρξαν αἱ τύχαι ὅλων τῶν μεγάλων πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἐλαμπρύνθησαν εἰς δύναμιν καὶ εἰς πολιτισμόν. Ἄλλ' οὐδεμία ἐξ αὐτῶν ὑπέστη τόσον τραγικὰς συμφοράς, ὅσας ἡ «μεγάλη Θεσσαλονίκη» κατὰ τὸν μακράϊωνα αὐτῆς βίον. Σεισμοί, ἀσθένειαι, πείνα, καὶ ἀκόμη ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ πολλάκις ἐσάλευσαν τὴν πόλιν. Ἄλλ' αἱ δεινότεραι περιπέτειαι ἦσαν αἱ ἱστορικαὶ τύχαι αὐτῆς. «Ὅλοι οἱ βάρβαροι λαοί, οἵτινες καθ' ὅλον τὸν Μεσαιῶνα, ἐφορμῶντες ἄλλοι ἐπάνω εἰς ἄλλους ὡς πελώρια κύματα, δὲν ἔπαυσαν νὰ κατακλύζωσι τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, ἐπῆρχοντο πρῶτον κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Διότι ἡ μεγάλη πόλις «ἦτο ἡ καρδιά τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ κατεῖχε τὸ μέσον τῆς χώρας αὐτῆς» καὶ ἦτο ὁ προμαχὼν ὅλης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος. Ἐμπροσθεν τῶν γιγαντιαίων τειχῶν τῆς Θεσσαλονίκης ἐθραύοντο τὰ πελώρια κύματα τῶν βαρβάρων καὶ, ὅπως ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ, ὁμοίως καὶ ἡ μεγάλη πόλις, μετὰ πᾶσαν συμφορὰν αὐτῆς ἀνηγείρετο πάντοτε ἀκμαία καὶ θαλερά. Παρέχει λοιπὸν ἡ ἱστορία τῆς Θεσσαλονίκης ἐν μικρογραφίᾳ πιστὴν τὴν εἰκόνα τῶν τυχῶν, τῶν συμφορῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς δόξης τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ μεγάλη ἱστορικὴ σημασία τῆς Θεσσαλονίκης ἀρχίζει ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ αἱ μεγάλαι ἱστορικαὶ τύχαι λαμπρύνουν αὐτὴν καθ' ὅλην τὴν μακρὰν μεσαιωνικὴν περίοδον. Τὰς περιπετειώδεις ταύτας τύχας θέλω ἐκτενέστερον διηγηθῆ. Οἱ παλαιότεροι χρόνοι τῆς πόλεως περιέχουν ὀλιγώτερα καὶ ἀπλούστερα ἱστορικὰ γεγονότα.

Τὸ ὄνομα τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἀποικίας Θέρμη ἢ Θέρμαι (2 ὥρας νοτίως τῆς Θεσσαλονίκης, παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Σέντες), οὕτω κληθείσης διὰ τὰς θερμὰς ἱαματικὰς πηγὰς, αἵτινες καὶ σήμερον εἶναι ἐν χρήσει. Ἡ πόλις τῆς Θεσσαλονίκης ἐκτίσθη κατὰ τοὺς Μακεδονικοὺς χρόνους, ὀλίγον βορειότερον τῆς Θέρμης, καὶ, ὡς φαίνεται πιθανώτερον, ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Κασσάνδρου τὸ 315 π.Χ., ὁ ὁποῖος ἔδωκε πρὸς τιμὴν τὸ ὄνομα τῆς συζύγου αὐτοῦ, ἀδελφῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Εἰς τὴν νέαν πόλιν συνηκίσθησαν οἱ κάτοικοι τῆς Θέρμης καὶ τῶν ἄλλων περὶ τὰ χωρῶν καὶ πόλεων, αἵτινες εἶχον καταστραφῆ κατὰ τοὺς μακεδονικοὺς πολέμους, καὶ ταχέως ὁ πληθυσμὸς ἠφροδότηθη ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦ ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

δ' εὐνοϊκῆς θέσεως εἰς ὀλίγον χρόνον κατέστη ἡ πρώτη πόλις καὶ ὁ κυριώτατος λιμὴν τῆς Μακεδονίας, συγχρόνως δὲ καὶ φρούριον ἰσχυρῶς ὠχυρωμένον. Οἱ θεοὶ δ' ἐπροστάτευον τὴν πόλιν, καὶ ὅλοι οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας εἶχον αὐτὴν ὑπὸ τὴν εὐνοϊάν των.

Ἡ πρὸς τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης εὐνοια αὕτη τῶν ἰσχυρῶν διετερήθη καὶ ὅταν ἡ Μακεδονία, μετὰ μακροὺς ἀγῶνας, περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ρωμαίων (148 π.Χ.), οἵτινες ἐξήπλωσαν κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τοῦ ἀρχαίου κόσμου τὴν κοσμοκρατορίαν των καὶ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ πόλις ἐγίνε πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας τῆς Μακεδονίας, καὶ ἡ ἀκμὴ αὐτῆς ἠῤῥξησεν ἀκόμη περισσώτερον. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ἱστορία ἀναφέρει συχνότερα τὸ ὄνομα τῆς πόλεως. Πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης, εἰς τοὺς Φιλίππους, συνήφθη ἡ μεγάλη μάχη τῶν αὐτοκρατόρων Ὁκταβίου καὶ Ἀντωνίου ἐναντίον τῶν δημοκρατικῶν Βρούτου καὶ Κασσίου (42 π.Χ.), διὰ τῆς ὁποίας κατεστράφη τὸ δημοκρατικὸν κόμμα, ἔμεινεν ἡ ἐξουσία εἰς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς καὶ ἐκρίθη ἕλη ἡ κοσμοκρατορία τῆς Ρώμης. Ἐπὶ τῶν Ρωμαίων ἀπέκτησεν ἡ Θεσσαλονίκη καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἔχῃ ἰδίους ἄρχοντας. Οἱ ἀνώτατοι αὐτῶν ἐκαλοῦντο πολιτάρχαι. Καὶ μάλιστα ἐτιμήθη ἡ Θεσσαλονίκη μὲ τὸν τίτλον « πόλις ἐλευθέρα », καὶ διάφορα προνόμια ἐδόθησαν εἰς αὐτήν. Τὸ ἐμπόριον, ἡ ναυτιλία, ἡ βιομηχανία ἤκμαζον, ἡ πόλις ἐγένε πλουσία καὶ πολυάνθρωπος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην φωτίζει τὴν πόλιν τὸ φῶς τῆς νέας μεγάλης θρησκείας. Εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν τὸ πρῶτον διαβὰς ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐκήρυξε τὸ νέον σωτήριον κήρυγμα ὁ μεγαλοουργὸς Ἀπόστολος Παῦλος (τὸ 53 ἢ 54 μ.Χ.) Ποικίλα θεάματα ἀγῶνων καὶ ἄλλων τέρψεων διεσκέδαζον τοὺς κατοίκους, ὅτε παρέστη ὁ θεόπνευστος Ἀπόστολος, ἐφώτισε τὴν πόλιν μὲ τὸ νέον φῶς καὶ ἵδρυσε τὰς πρώτας χριστιανικὰς κοινότητας. Κατὰ τοὺς μεγάλους διωγμοὺς τῶν Χριστιανῶν πολλοὶ ἔλαβον ἐν Θεσσαλονίκη τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου, ἐνδοξότατον δὲ κατέστη τὸ μαρτύριον τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, τὸ ὁποῖον ἤσκησεν ἀπέραντον ἐπίδρασιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν κατοίκων, καὶ ἀνεδείχθη, μὲ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων, αὐτὸ τὸ θεμέλιον τοῦ ὅλου ἱστορικοῦ καὶ κοινωνικοῦ αὐτῆς βίου.

Διὰ τῆς νέας θρησκείας προπαρασκευάζεται καὶ ὁ νέος βίος τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐπὶ μακρὸν ὅμως ζῇ ἀκόμη τὸν ἀρχαῖον βίον. Ἡ Μητρόπολις αὕτη τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ὅπως ἐλέγετο τότε ἡ γεωργήνησος τοῦ Αἵμου, ἦτο

ὠχυρωμένη διὰ μεγάλων τειχῶν καὶ ἡσφαλισμένη διὰ πολυαρίθμου φρου-
ρᾶς. Μεγάλη στρατιωτικὴ ὁδός, κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἡ
VIA EGNATIA, διήρχετο διὰ μέσου τῆς πόλεως, αὕτη αὕτη ἡ μεγάλη
λεωφόρος, ἡ ὁποία καὶ σήμερον ἀπὸ Δ πρὸς Α διασχίζει αὐτήν, καὶ ἔφε-
ρεν ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου, διαπερῶσα τὴν Ἀλβανίαν καὶ ὅλην τὴν Μακεδονίαν,
εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην συχνὰ διέτριβον οἱ
τελευταῖοι Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες, καὶ ἦτο ἡ πόλις τὸ γενικὸν στρατη-
γεῖον τῶν Ρωμαίων ἐναντίον τῶν ἀπειλούντων τὸ κράτος βαρβάρων.

« Ἡ Βυζαντινὴ Θεσσαλονίκη »

Ἀδαμάντιος Ἀδαμαντίου

Ἡ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΝ ΤΗ ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ ΤΕΛΕΤΗ

Ἡ πληκτικωτέρα* σκηνή, ἐξ ὅσων τὰ χρονικὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλ-
λάδος μνημονεύουσιν, ἔλαβε χώραν ἐντὸς τοῦ τεμένους* τῆς Ἀγίας Σο-
φίας, ὀλίγας ὥρας πρὶν ἢ τὸ γένος τῶν Γραικῶν* παραδοθῇ εἰς τὸ τετρα-
κοσιετὲς μαρτύριον.

Ὁ βασιλεὺς δυσελπιστῶν* ἤδη περὶ σωτηρίας, ὅμως ἀποφασισμένος
νὰ κυρώσῃ μετὰ τὸν ἰδιὸν τοῦ αἵμα τὴν μέλλουσαν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐξα-
γόρασιν,* ἀφοῦ περιῆλθε τὰς ἐπάλξεις καὶ τὰ φρούρια καὶ ἐβεβαιώθη, ὅτι
πάντα εἶχον ἐν τάξει, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνοδευόμενος ἀπὸ
πολλοὺς στρατηγούς, καὶ ἱερεῖς, καὶ ἀναρίθμητον πλῆθος λαοῦ, φωνάζον-
τος τὸ « Κύριε ἐλέησον ! ».

Ἦτο ὁρθρος τῆς Κυριακῆς 27 Μαΐου 1453, ἡ ἀποφράς* ἡμέρα τῶν
Ἀγίων Πάντων.

Ὁ ἥχος τῶν κλαυθμῶν, ἡ βοή τῶν γυναικείων γογγυσμῶν καὶ αἱ
φωναὶ τῶν παίδων κατεσκέπαζον τὰς δεήσεις τῶν διακόνων, οἵτινες ἐνώ-
πιον τῆς ὥραίας Πύλης ἱστάμενοι τὴν τελευταίαν ἤδη ἀνέπεμπον ἱερούσαν
ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ὑπὲρ τοῦ καθυποτάξαι ὑπὸ τοὺς
πόδας τῶν Ὁρθοδόξων πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον.
Σύνολος* ἡ κύκλῳ σκηνὴ ἐνέπνεε λύπην, πένθος, μελαγχολίαν· αἱ καρ-
δαὶ πάντων ἦσαν καταπεπιεσμέναι, ὥσαντι ἐτελεῖτο ἡ νεκρώσιμος κηδεῖα
ὁλοκλήρου γενεᾶς.

Ἡ ἐθιμοταξία ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

οἱ δημόται συγκεχυμένως ποιοῦσι μετανοίας μετὰ τῶν πατρικίων*, οἱ πένητες μετὰ τῶν ἀρχόντων καί, ὡς ἐπὶ τὸ χεῖλος τοῦ κοινοῦ τάφου, πολῖται μετὰ πολιτῶν ἀδιακρίτως συμπεριπύσσονται.* Καὶ αὐτὸς ὁ πάνσεπτος Ναός, τὸ σύμβολον τῆς πάλαι ποτὲ κραταιᾶς Ὁρθοδοξίας, ἡ κατοικία τῶν αἰώνων, τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸ καύχημα, νῦν γεγυμνωμένος παντὸς πολυτίμου κοσμήματος καὶ ἀπεικεδεδυμένος αὐτῶν ἔτι τῶν πρὸς τὴν μυσταγωγίαν ἀναγκαίων σκευῶν, ἀφώτιστος, ἀκαλλήπιστος, σκυθρωπός, εὐτελισμένος, εἰκονίζει πιστῶς τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα κατὰ τὸ δούλειον ἐκεῖνο στάδιον, ἐν ᾧ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ὥρων γεγραμμένον ἦτο νὰ εἰσέλθῃ.

Ὅσῳ πλέον ἡ λειτουργία προχωρεῖ καὶ προσεγγίζει τὴν ἀπόλυσιν, τόσῳ μᾶλλον αὐξάνει ἡ βοή τοῦ κλαυθμοῦ καὶ ὁ κοπετός* τοῦ λαοῦ διπλασιάζεται. Ἐφαίνεται ὅτι ἡ ζωὴ πάντων τῶν περισσώτων* ἦτο περιωρισμένη μόνον ἐντὸς τῆς διαρκείας ἐκείνης τῆς Εὐχαριστίας, καὶ ὅτι ἐκάστη συλλαβὴ τῶν εὐχῶν ἐκείνων, πίπτουσα ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν ἱερέων, ἦτο νέον βῆμα πρὸς τὴν προκειμένην ἄβυσσον.

Τονιζομένου τοῦ Κοινωνικοῦ*, αἰφνιδίως σχίζονται οἱ ὄχλοι, οἱ σωματοφύλακες ἀναμερίζονται, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος περιβεβλημένος τὰ βασιλικὰ μέν, ἀλλὰ, φεῦ! πενιχρὰ καὶ τετριμμένα ἱματῖά του, προβαίνει πρὸς τὸ ἅγιον βῆμα, ἀσκεπής, κατηφής*, μετὰ τῶν ὀφθαλμῶν δεδακρυσμένων.

Οἱ στεναγμοὶ καταπαύονται, ὁ θόρυβος σιγάζει· καθ' ὅλον ἐκεῖνον τὸν ἀπέραντον Ναὸν δὲν ἀκούεται πάρεξ* ἡ φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ, τοῦ προσκαλοῦντος τοὺς Χριστιανούς, ἵνα μετὰ πίστεως καὶ ἀγαπῆς προσέλθωσιν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ νοερώς ἐπὶ πολλὴν ὥραν προσεύχεται, Κύριος οἶδε τίνα λυτήριον* καὶ πατριωτικὴν προσευχὴν· προσπίπτει τρίς ἐνώπιον τῆς εἰκόνος τοῦ Δεσπότη τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος, ἀναχαιτίζων δι' ἐνὸς σπασμωδικοῦ κινήματος τοῦ στόματος καὶ τῶν παρειῶν τοὺς λυγμούς, οἵτινες ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ταραχῶδως ἀναβαίνουνσιν ἀπὸ τῆς καρδίας του, εἴτα δὲ στραφεῖς πρὸς τὸν λαόν, ἀναβοᾷ γεγωνυῖα* τῇ φωνῇ:

« Χριστιανοί, συγχωρήσατε τὰς ἁμαρτίας μου, καὶ ὁ Θεὸς ἅς συγχωρήσῃ τὰς ἰδικὰς σας ! ».

Παραλαμβάνων δέ, ὡς ἔθος*, παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ Ἀρχιερέως τὰ ἄχραντα μυστήρια, μεταλαμβάνει αὐτῶν.

« Ἐσὺ συγχωρημένος ! ».

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Καὶ τῷ ὄντι ἐσυγχωρήθησαν αἱ ἁμαρτίαι τῆς μεσαιωνικῆς μοναρχίας. Ἀπὸ τοῦ νῦν κυοφορεῖται* εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος νέα βασιλεία, ἡ βασιλεία τῆς Ἀναγεννήσεως !

Μετὰ ταῦτα ὁ ἀγνισμένος, καὶ ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἀγόμενος τοῦ μεσαίωνα ἔσχατος βασιλεὺς, ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς παρευρισκομένους, παραινεῖ* αὐτοὺς νὰ συγκοινωνήσωσιν* ἅπαντες· πρῶτον νὰ συγκοινωνήσωσιν ἀδελφικῶς, καὶ ἔπειτα νὰ ἐνθυμηθῶσιν, « ὅτι ἤγγικεν ἡ ὥρα, ὅτε μέλλουσι ν' ἀγωνισθῶσιν τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα, καὶ ὅτι, ἐὰν δὲν εἶναι παρὰ Θεοῦ ὠρισμένοι νὰ σώσωσι διὰ θυσίας τὴν ἀγαπητὴν πατρίδα, τοῦλάχιστον ὀφείλουσι νὰ καταλείψωσιν εἰς τοὺς ἀπογόνους μνήμην ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς τοιαύτην, ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα, ὅπως οὗτοι διαφυλάξωσιν ἐν τῇ ἐνδεχομένῃ δουλείᾳ τὴν πίστιν τῶν πατέρων καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ παρελθόν ».

Εἰς τοὺτους τοὺς λόγους τοὺς λυπηροὺς, οἵτινες μυριάκις ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἐπαναλαμβάνόμενοι ἀντηχοῦσιν εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, ὡς ἡ τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Πίστεως τελευταία διαθήκη, μετὰ πλείονος ἢ πρότερον ὀρμῆς, ἐκρηγνύονται* οἱ κλαυθοὶ καὶ οἱ ὀδυρμοὶ τῶν προσερχόμενων εἰς τὴν μετάληψιν. Ἡ φωνὴ τῶν αἰτούντων συγχώρησιν δὲν ἀκούεται πλέον. « Ἐν δὲ τῇ ὥρᾳ, λέγει ὁ Φραντζῆς συνοπτικῶς, τίς διηγῆσεται τοὺς τότε κλαυθοὺς καὶ θρήνους; Ἐὰν ἀπὸ ξύλου ἄνθρωπος ἢ πέτρας ἦν, οὐκ ἡδύνατο μὴ θρηνῆσαι ».

Ὁ ἥχος τῆς σάλπιγγος διακόπτει τὴν τραγικὴν σκηνήν. Αἱ μητέρες ἀποχαιρετῶσι τὰ τέκνα των· αἱ γυναῖκες ρίπτονται εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν συζύγων· οἱ τελευταῖοι ἀσπασμοὶ συγχέονται μὲ τὸν κρότον τῶν σπαθιῶν καὶ τῶν ἀσπίδων.

Διότι ἄλλο τις δὲν ἤκουεν, εἰμὴ φωνὰς περὶ ἀμοιβαίας συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτημάτων καὶ φρικτοὺς ὅρκους σταθερότητος εἰς τὰ τῆς ἐθνικῆς πίστεως δόγματα, τυχούσης αἰχμαλωσίας. « Συγχώρησόν με ἀδελφέ ! » εἰς ἐφώναζεν ὧδε* καὶ πάλιν « Ὁ Θεὸς ἄς σὲ συγχωρήσῃ ! » ἀπεκρίνοντο ἕτεροι. Ἡ ἀμοιβαία ἄφεςις τῶν πλημμελημάτων παρεξετάθη σχεδὸν μέχρις αὐγῆς. Ἦθελεν ὁ μεσαίων, φαίνεται, ν' ἀποθάνῃ συγκεχωρημένος ἐν τῷ ναυαγίῳ του.

Ἴσως οὐδαμοῦ τῆς Χριστιανικῆς ἱστορίας εὐρίσκεται παράδειγμα παρομοίας πνευματικῆς ἐνώσεως καὶ ὁμονοίας.

« Πρόλογος εἰς τὰ δημοτικὰ Ἀσματα »

Σπυρ. Ζαμπέλιος

Η ΓΟΡΓΟΝΑ

Μὲ τὸ μπρίκι τοῦ καπετὰν Φαράση ἀρμένιζα μισοκάναλα* ἐκείνη τῇ νύχτα. Σπάνια νύχτα! πρώτη καὶ τελευταία θαρρῶ στὴ ζωὴ μου. Τὶ εἴχαμε φορτωμένοι; Τὶ ἄλλο ἀπὸ σιτάρι. Ποῦ πηγαίναμε; Ποῦ ἄλλου ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ. Πράγματα καὶ τὰ δύο ποὺ τὰ ἔκαμα τὸ λιγώτερο εἴκοσι φορές. Μὰ ἐκείνη τῇ βραδυᾷ ἐνοιωθα τέτοιο πλάκωμα στὴν ψυχὴ, ποὺ κινδύνευα νὰ λιγοθυμήσω. Δὲν ξέρω τί μοῦ ἔφταιγε· θὲς ἢ γαληνεμμένη θάλασσα, θὲς ὁ ξάστερος οὐρανός, θὲς τὸ τσουχερὸ* λιοπύρι· δὲν μπορῶ νὰ εἰπῶ. Μὰ εἶχα τόσο βαρειά τὴν ψυχὴ, ἡῤεσκα τόσο σαχλοπλημμυρισμένη τῇ ζωῇ, ποὺ ἂν μὲ ἄρπαζε κανεὶς νὰ μὲ ρίξῃ στὸ νερό, « ὅχι ! » δὲ θάλεγα.

Ὁ ἥλιος ἦταν τώρα βασιλεμμένος. Τὰ χρυσοπόρφυρα συγνεφάκια, ποὺ συντρόφευαν τὸ βασιλεμμά του, σκάλωσαν κάπου μαῦρα σὰν μεγάλες καπνιές. Ὁ Ἀποσπερίτης ἔλαμψε κρυσταλλόχιοιο μέσα στὰ σκοῦρα. Φάνηκαν ψηλὰ οἱ ἀστερισμοὶ ἕνας κι ἕνας. Τὰ νερὰ κάτω πῆραν ἐκεῖνο τὸ λευκοσκότεينو χρῶμα, τὸ κρύο καὶ λαχταριστὸ τοῦ ἀτσαλιοῦ. Τὸ ναυτόπουλο ἄναψε τὰ φανάρια· ὁ καπετάνιος κατέβηκε νὰ κοιμηθῇ· ὁ Μπούλμπερης ἔκατσε στὸ τιμόνι. Ὁ Μπραχάμης, ὁ σκύλος μας, κουλουριάστηκε στὴ ρίζα τοῦ ἀργάτη* νὰ ἡσυχάσῃ καὶ κεῖνος

Ἐγὼ οὔτε νὰ ἡσυχάσω μποροῦσα. Οὔτε ὕπνο οὔτε ξύπνο. Δοκίμασα νὰ πιᾶσω κουβέντα μὲ τὸν τιμονιέρη· μὰ εἶχε τόση ἀνοστιά, ποὺ ἔσβησε σὰν φωτιὰ ἀναμμένη μὲ χλωρόξυλα. Πῆγα νὰ παίξω μὲ τὸ Μπραχάμη· ἀλλὰ καὶ κεῖνος τρύπωσε ἀκόμη περισσότερο τὸ μουσούδι στὰ πόδια του βαρυσστισμένος γρίνιασε σὰν νὰ μοῦ ἔλεγε: — "Αφῆσέ με καὶ δὲν ἔχω τὴν ὀρεξί σου ! Τότε βαρυσστισμένος καὶ ἐγὼ πῆγα καὶ ξαπλώθηκα προύμυτα καταμεσίς κι ἐκλίσσα στὴ χούφτα τὰ μάτια μου. "Ἦθελα νὰ μὴ βλέπω τίποτα, νὰ μὴν αἰσθάνωμαι πὼς ζῶ. Καὶ λίγο λίγο σχεδὸν τὸ κατῶρθωσα. Κάτι ἐλάχιστο, σὰν θαμπὸ καντηλάκι, ἐνοιωθα νὰ ζῇ μέσα μου καὶ γύρω τὸ κορμί μου νὰ σμίγῃ καὶ νὰ χωνεῖται μέσα στ' ἀναισθητὰ σανίδια τῆς κουβέρτας.

Πόσο ἔμεινα ἔτσι δὲν ξεύρω. Τὶ μοῦ ἦρθε στὸ νοῦ, κι ἂν μοῦ ἦρθε τίποτα, δὲ θυμοῦμαι. "Αἷφαρνα ὅμως ἄρχισα ν' ἀνατριχιάζω· σὰν κάποιος μαγνήτης νὰ ἐρεθίσῃ τὰ νεῦρά μου, ὅπως ἡ ὑγρασία ἀναγκάζει τὰ πουλιὰ στὸ φλυάρισμα. Κι εὐθὺς πορφυρὸ κῦμα χύθηκε ἀπάνω μου. Πίστεψα πὼς κολυμποῦσα στὰ αἵματα. Καὶ ὅπως ὁ κοιμάμενος σὲ σκοτεινὸ δωμάτιο, αὐτόματα ξυπνᾷ στὸ λαμπρὸ φῶς τῆς ἡμέρας, καὶ ἐγὼ ἀνοιξα τὰ μάτια

μου. Τ' ἀνοιξα ἢ τὰ ἄλγιστα δὲν θυμοῦμαι. Θυμοῦμαι μόνον πῶς ἔμεινα ἀκίνητος. Πρώτη μου σκέψη ἦταν πῶς ξύπνησα στὸ στομάχι κάποιου ψαριοῦ, ποὺ ρούφηξε τὸ καράβι μας. Καὶ ὅμως δὲν ἦταν ψαριό. Ἦταν ὁ οὐρανὸς ψηλὰ καὶ κάτω ἡ θάλασσα. Μὰ ὅλα, ψηλὰ καὶ χαμηλὰ, στρωμένα ἦταν μὲ ροῦχο κατακόκκινο, κυματιστό, ποὺ ἔβαφε μὲ ἄβρὸ φεγγοβόλημα ὡς καὶ τὸ σωτρόπι* τῆς σκάφης μας. Κάπου στὰ πέρατα τῆς γῆς πυρκαγιὰ τίναζε τὴ λαμπράδα τῆς ψηλὰ κι ἔρριχνε φοβεροὺς ἀποκλαμούς* περαδῶθε. Μὰ ποῦ τὸ κάμμα καὶ ποῦ ἡ ἀθάλη τῆς;* Καὶ τὰ δυὸ ἔλειπαν.

Κάτω στὰ βάθη τοῦ βοριᾶ κάποιο μενεξεδένιο σύγγεφο ἄπλωσε καὶ τύλυξε γαλαζόχρωμα τ' ἀστέρια, τὰ ἔκρυψε κάτω ἀπὸ τὸ πυκνὸ μαγνάδι* του. Καὶ παραπάνω τόξο ἀπλώθηκε λευκοκίτρινο κι ἔχυνε μεσοῦρανα ποτάμια σκοτεινὰ καὶ ποτάμια πράσινα, χρυσορρόδινα καὶ γλαυκά, λὲς καὶ ἤθελε νὰ βάρῃ τὸ στερέωμα. Καὶ τὸ τόξο, κινητὸ σὰν ἀνεμόδαρτο παραπέτασμα, κουνοῦσε τὰ κρόσσα ἐμπρός, ἄπλωνε τὶς ἀραχνοῦφαντες δαντέλλες του καὶ πρόβαινε, ὅπως ἡ πλημμύρα προβαίνει καὶ σκεπάζει μὲ ἀφροὺς καὶ γλῶσσες τὴν ἀμμουδιά. Τ' ἀέρινα ποτάμια ἔτρεχαν γοργὰ καὶ φούσκωναν καὶ κυλοῦσαν πάντα σκοτεινὰ ἢ πράσινα, χρυσορρόδινα ἢ γλαυκά καὶ σκόρπιζαν ἀντιφεγγίσματα ὁλοῦθε σὰν ἡλεκτρικοῦ προβολὲς χοντρές καὶ ἀδαπάνητες*. Ἡ θάλασσα ἀκίνητη ἀντανακλοῦσε τὰ τόσα χρώματα καὶ φαίνονταν ὅλα ξαφνιασμένα μέσα στὴν τόση λάμψη. Μὰ περισσότερο ξαφνιασμένος ἦμουν ἐγώ. Δὲν ἤξερα τί νὰ κάμω καὶ τί νὰ συλλογιστῶ. Ἔφτασε, εἶπα, τοῦ κόσμου ἡ συντέλεια. Τέτοια ὅμως συντέλειαμποροῦσε νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν καθένα. Ἡ Γῆ βούλεται νὰ πεθάνῃ μέσα στὰ ροδोकύματα !....

Ἀξαφνα ἀνατρώμαξα. Κάτω βαθειά, μεσ' ἀπὸ τὸ μενεξεδένιο σύγγεφο, εἶδα νὰ προβαίνει ἴσκιος πελώριος. Ἡ χοντρή κορμοστασιά, τὸ πυργόγυριστο κεφάλι του φάνταζαν Ἀγιονόρος. Τὰ δυὸ του μάτια γύριζαν φωτεινοὺς κύκλους κι ἔβλεπαν περήφανα τὸν Κόσμο πρὶν τὸν κλωστήσουν στὴν καταστροφή. Νάτος, εἶπα, ὁ θεόσταλτος ἄγγελος, ὁ χαλαστής καὶ σωτήρας! Τὸν ἔβλεπα κι εἶχα σύγκρουσιν στὴν ψυχή. Ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή πρόσμενα σφυρὶ νὰ πέσῃ τὸ φριχτὸ χτύπημα. Πάει τώρα ἡ Γῆ μὲ τοὺς καρπούς, πάει κι ἡ θάλασσα μὲ τὰ ξύλα τῆς! Οὔτε τραγούδια πλιὸ οὔτε ταξίδια!

Ἀλλὰ δὲν ἄκουσα τὸ χτύπημα. Ὁ ἴσκιος πρόβαινε στὰ νερά μὲ ἄλματα πύρινα. Κι ὅσο γρηγορώτερα πρόβαινε, τόσο μίκραινε ἡ κορμοστασιά του. Καὶ ἄξαφνα ὁ θεότρομος δγκος, χιλιόμορφη κόρη στάθηκε ἀντίκρου

μου. Διαμαντοστόλιστη κορώνα φορούσε στο κεφάλι και τὰ πλούσια μαλλιά, γαλάζια χήτη, ἄπλωναν στὶς πλάτες ὡς κάτω στὰ κύματα. Τὸ πλατὺ μέτωπον, τ' ἀμυγδαλωτὰ μάτια, τὰ χεῖλη της τὰ κοραλλένια, ἔχυναν γύρω κάποια λάμψη ἀθανασίας και κάποια περηφάνεια βασιλική. Ἀπὸ τὰ κρυσταλλένια λαιμοτράχηλα κατέβαινε κι ἔσφιγγε τὸ κορμὶ ὀλόχρυσος θώρακας λεπιδωτὸς και πρόβαλλε στὸ ἀριστερὸ τὴν ἀσπίδα κι ἔπαιξε στὸ δεξιὸ τὴ Μακεδονικὴ σάρισα*.

Δὲν εἶχα συνέρθει ἀπὸ τὴν ἀπορία και φωνὴ γλυκειά, ἡμερὴ και μαλακή, ἄκουσα νὰ μοῦ λέη :

— Ναύτη-καλεναύτη· ζῇ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος;

Ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος; ψιθύρισα μὲ περισσότερη ἀπορία. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ζῇ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος; Δὲν ἤξερα τὶ ρώτημα ἦταν ἐκεῖνο και τί νὰ τῆς ἀποκριθῶ, ὅταν ἡ φωνὴ ξαναδευτέρωσε.

— Ναύτη-καλεναύτη· ζῇ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος;

— Τώρα, Κυρά μου! ἀπάντησα χωρὶς νὰ σκεφθῶ. Τώρα βασιλιάς Ἀλέξαντρος! οὔτε τὸ χῶμα του δὲν βρίσκεται στὴ γῆ.

Ὡμιέ! κακό πού τὸ ἴπαθα! Ἡ χιλιόμορφη κόρη ἔγινε μὲ μιᾶς φοβερὸ σίχαμα. Κύκλωπας βγῆκε ἀπὸ τὸ κύμα κι ἔδειξε λεπιοντυμένο τὸ μισὸ κορμί. Ζωντανὰ φίδια τὰ μεταξόμαλα σηκώθηκαν πέρα δῶθε, ἐβγαλαν γλῶσσες και κεντριά φαρμακερὰ κι ἔχυσαν φοβεριστικὸ ἀνεμοφύσημα. Τὸ θωρακωτὸ στῆθος και τὸ παρθενικὸ πρόσωπο ἄλλαξαν ἀμέσως. Τώρα καλογνώρισα μὲ ποιὸν εἶχα νὰ κάμω! Δὲν ἦταν ὁ Χάρος τῆς γῆς, ὁ χαλαστής και σωτήρας ἄγγελος. Ἦταν ἡ Γοργόνα, τ' Ἀλεξάντρου ἡ ἀδερφή, πού ἔκλεψε τὸ ἀθάνατο νερὸ και γυρίζει ζωντανὴ και παντοδύναμη. Ἡ Δόξα ἦταν τοῦ μεγάλου κοσμοκράτορα, ἀγέραστη κι αἰώνια σὲ στεριά και θάλασσα. Καὶ μόνον γιὰ Κεῖνης τὸν ἐρχομὸ ἔχυσε ὁ Πόλος τὸ Σέλας του, νὰ στρώσῃ τὸν ἀθέρα μὲ τῆς πορφύρας τὸ χρῶμα. Δὲ ρωτοῦσε βέβαια γιὰ τὸ φθαρτὸ σῶμα, ἀλλὰ γιὰ τὴ μνήμη τοῦ ἀφέντη της. Καὶ τώρα στὴν ἀκριτὴ μου ἀπόκρισι μανιασμένη ἔρριξε τὸ χέρι, ἓνα δασοτριχωμένο και βαρὺ χέρι, στὴν κουπαστή, ἔπαιξε ζερβόδεξα τὴν οὐρά της κι ἔδειξε ὦκα καὶ τὸν μαλακὸ Πόντο.

— Ὁχι, Κυρά, φέμματα!... τρανοφώναξα μὲ λυμένα γόνατα.

Ἐκεῖνη μὲ κοίταξε αὐστηρὰ και μὲ φωνὴ τρεμάμενη ξαναρώτησε:

— Ναύτη-καλεναύτη· ζῇ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος;

— Ζῇ και βασιλεύει· ἀπάντησα εὐθύς. Ζῇ και βασιλεύει και τὸν κόσμο κυριεύει.

Ἄκουσε τὰ λόγια μου καλά. Σὰν νὰ χύθηκε ἀθάνατο νερὸ ἡ φωνὴ μου στὶς φλέβες της, ἄλλαξε ἀμέσως τὸ τέρας κι ἔλαμψε παρθένα πάλι χιλιόμορφη. Σήκωσε τὸ κρινᾶτο χέρι της ἀπὸ τὴν κουπαστή, χαμογέλασε ροδόφυλλα σκορπιῶντας ἀπὸ τὰ χεῖλη της. Καὶ ἄξαφνα στὸν ὀλοπόρφυρον ἄερα χύθηκε τραγούδι πολεμικὸ, λὲς καὶ γύριζε τώρα ὁ Μακεδονικὸς στρατὸς ἀπὸ τὶς χῶρες τοῦ Γάγγη καὶ τοῦ Εὐφράτη.

Σήκωσα τὰ μάτια ψηλὰ καὶ εἶδα τ' ἀέρινα ποτάμια, τὰ σκοτεινὰ καὶ τὰ πράσινα, τὰ χρυσορρόδινα καὶ τὰ γλυκὰ νὰ σμίγουν στὸν οὐρανὸ καὶ νὰ κάνουν στέμμα γιγάντιο. Ἦταν κάμωμα τοῦ καιροῦ ἢ μὴν ἦταν ἀπόκρισι στὸ ρώτημα τῆς ἀθάνατης; Ποιὸς ξέρει; Μὰ σιγὰ-σιγὰ οἱ ἀχτῖνες ἄρχισαν νὰ θαμπώνουν καὶ νὰ σβήνουν μιὰ μετ' ἑνὴν ἄλλη, λὲς κι ἐπαιρνε τὰ κάλλη μαζί της ἡ Γοργόνα στὴν ἄβυσσο.

Τώρα οὔτε Στέμμα οὔτε Τόξο φαινόταν πουθενά. Κάπου-κάπου σκόρπια σύγνεφα ἔμεναν σταχτιά καὶ κάτωχρα· καὶ μέσα στὴν ψυχὴ μου θαμπή καὶ ξέθωρη ἡ πορφύρα τῆς πατρίδας μου.

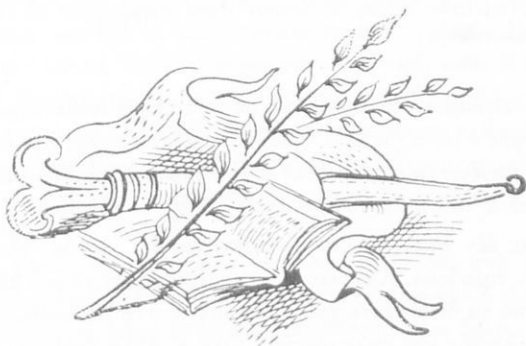
Μὲ τὸ μπρίκι τοῦ καπετὰν Φαράση ἀρμένιζα μισοκάναλα* ἐκείνη τὴ νύχτα.

«Λόγια τῆς πλώρης»

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

5. ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΘΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Η 25Η ΜΑΡΤΙΟΥ

Τέτοια νύχτα διάλεξε ἡ σπλαχνικὴ Μαρία
νὰ εἰπῇ στὸν Κύριο τοῦ Παντός, ποὺ τ' ἀψυχα ἐμψυχώνει :
« Κοίτα στὴ γῆ τοὺς Χριστιανούς, ποὺ μ' ἀπειρῇ λατρεία
ἐμὲ γιορτάζουν σήμερα, πόση σκλαβιά πλακώνει ! ».

Καὶ πνεῦμα θεοῦ χύθηκε μὲ μιᾶς εἰς τὴν ἀγία
ψυχὴ τοῦ ἐνδόξου Γερμανοῦ, π' ἀτρόμητος ἀπλώνει
τὸ ξακουστὸ τὸ Λάβαρο κι ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ
πρῶτος προβάλλει ἀγωνιστὴς καὶ πρῶτος ξεσπαθώνει.

Φεύγουν ἀπ' ὅλες τὶς μεριὲς οἱ Τοῦρκοι τρομαγμένοι,
ἐνῶ προφέρει ὁ Γερμανὸς κι ἠχολογοῦν οἱ ἄλλοι
τὸν ὄρκο, π' ὅλην ἔσεισε βαθεῖα τὴν οἰκουμένη.

Μέρα γλυκειά, μέρα λαμπρή, μέρα χαριτωμένη !
Κάθε φορὰ ποὺ ἡ λάμψι σου στὴν ἐκκλησιὰ προβάλλει,
πάντα τὴ δάφνη ἐλεύθερη θὰ τὴν ἰδῆς σπαρμένη.

« Ἐθνικαὶ Εἰκόνες »

Γεώργ. Μαρτινέλλης

ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΦΙΛΙΚΗΣ

(Ὁ Κολοκοτρώνης, καταδικασμένος ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὅπου ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν ὡς ἀξιωματικός εἰς στρατιωτικὸν σῶμα, τὸ ὅποιον εἶχον συγκροτήσει οἱ ἐκεῖ "Ἀγγλοι δι' Ἑλλήνων ἐθελοντῶν).

"Ἀμα διαλύθηκαν τὰ συντάγματα κι ἔσβησε κάθε στρατιωτικὴ ζωὴ στὰ Ἐφτάνησα ὁ μοναχὸς ἀπὸ τοὺς καπεταναίους, ποὺ δὲν τᾶχασε καὶ δὲν γύρεψε ἀπὸ κανένα βοήθεια, ἦταν ὁ Κολοκοτρώνης. "Ἀλλάξε μὲ τὴν πιὸ μεγάλη εὐκολία τὸ σπαθὶ τοῦ πολεμάρχου μὲ τὸ κατάστιχο.

Κανένas δὲν ἦταν πιὸ κοσμοαγάπητος ἀπ' αὐτόν. Τὸν ἤξεραν, τὸν ἔδειχναν, τὸν τιμοῦσαν. Κανένas δὲν παραξενευόταν νὰ τὸν βλέπῃ πάλι στὰ ἐμπόρια. Ἀπὸ τὰ δεκαπέντε χρόνια πούμεινε στὴ Ζάκυνθο, τὰ ἔξι μονάχα ἔκαμε ἀξιωματικός καὶ πολεμιστής. "Ὅλα τ' ἄλλα δούλευε. Ἦταν τίμιος στὶς δοσοληψίες του. Ἦ ἀγορὰ τὸν ἐμπιστευόταν. Δὲν εἶχε τὸν ἀντιπαθητικὸ ἀέρα τοῦ ἐπαγγελματίου παλληκαρᾶ. Ἦταν πολὺ σεμνός.

Ζοῦσε μὲ τὴν οἰκογένειά του σ' ἓνα σπιτάκι, πίσω ἀπὸ τὸ ἀρχοντικὸ τοῦ Ρώμα, κοντὰ στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ. Ἦταν καθάριο, γεμάτο ἀγάπη ἀρχαία, πατριαρχική. Στὸ θρόνο τῆς βασιλίσσας καὶ τῆς Ἀγίας, μέσα σὲ τοῦτο τὸ ἱερό, εἶχε τὴν γριὰ μάννα του, τὴν «καπετάνισσα», ποὺ τὸν ἀκολούθησε στὴν ἐξορία. Γύρω ἀπὸ τὴν χιονισμένη, σεβάσμια μορφὴ της, ποὺ τὴν λάτρευε σὰν εἰκόνημα, βουτίζει τὸ εὐθυμο μελίσσι τῆς οἰκογενείας: Ἡ γλυκειὰ κι ὑποταγμένη Κατερίνα, ἡ γυναῖκα του, οἱ δυὸ τοῦ θυγατέρες, ἡ Γιωργίτσα κι' ἡ Ἐλένη, ὁ Πάνος, παλληκᾶρι δέκα ὀχτῶ χρονῶν, ὁ Γιάννης λίγο μικρότερος καὶ τέλος τὸ στερνοπαῖδι του, μὲ τ' ὄνομα τὸ δοξασμένο τοῦ παπποῦ — Κωνσταντῖνος — ποὺ τὸ λένε χαϊδευτικὰ Κολίνο. Εἶναι περήφανος, ποὺ ἔχει ἀσφαλῆσει μιὰ ἥσυχη κι ἔχει στερημένη ζωὴ στὴ χαροκαμένη «καπετάνισσα», ποὺ ὑπόφερε τόσα καὶ τόσα γι' αὐτόν. Κι' εὐτυχισμένος, ποὺ μπορεῖ νὰ κάμῃ λιγώτερο πικρὴ τὴν ξενιτεὶά στὴν ἀγαπημένη του γυναῖκα μὲ τίς περιποιήσεις του καὶ ν' ἀνατρέφῃ τὰ παιδιὰ του, ὅπως θέλει αὐτός. Μονάχος τὰ βαπτίζει στὴν κολυμπήθρα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι νὰ τὰ ζηλέψουν ἀρχοντόπουλα γιὰ τὸν τρόπο, ποὺ τ' ἀνασταίνει. Τοὺς ἔχει τοὺς καλύτερους δασκάλους: ὁ Μαρτελάος, ποὺ τὰ μαθαίνει γράμματα, εἶναι φημισμένος δάσκαλος τοῦ Φωσκόλου καὶ τοῦ Σολωμοῦ.

Ὁ Πάνος λείπει τοὺς περισσοτέρους μῆνες. Ἐχει πάει στὴν Κέρκυρα, στὴν Ἀκαδημία. Εἶναι ὁ σοφὸς τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ πρῶτος νέος τοῦ καιροῦ του. Ὁ Μωριάς δὲν μπορούσε νὰ δείξῃ πιὸ διαβασμένον Ἕλληνα.

Εἶναι καμάρι τοῦ νησιοῦ αὐτὰ τὰ Ἑλληνάκια, ὅταν μὲ τὰ χιονᾶτα φουστανελλάκια τοὺς καὶ τὰ τσαρουχάκια τοὺς, πηγαίνουν μὲ τὴν γιαγιά, τὸν πατέρα, τὴν μάνα, τὶς ἀδελφάδες τοὺς ταχτικά, κάθε Κυριακὴ, στὴν ἐκκλησία. Ὁ Μαρτελάος ἀνεβαίνει πολὺ συχνὰ στὸν ἄμβωνα γιὰ νὰ κηρύξῃ. Ὁ Κολοκοτρώνης μὲ τὰ Κολοκοτρωνάκια μένουν κι ἀκοῦνε μὲ κατάνυξη. Τὸ φλογερὸ κήρυγμα ἔχει στὰ στήθη τῶν Κολοκοτρωναίων ἀντίλαλο καθαρὰ ἐθνικό· δὲ βλέπουν μπροστὰ τοὺς παρὰ Τούρκους. Αὐτοὺς θέλουν νὰ σαρώσουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Ἀλῆ παῖς στέλνει αὐτὸν τὸν καιρὸ ἐπίτηδες στὴ Ζάκυνθο τὸν γραμματικὸ τοῦ Μάνθο Οἰκονόμου: Νὰ προσκαλέσῃ τὸν Κολοκοτρώνη νὰ πάῃ στὰ Γιάννινα, νὰ πάρῃ στὴν αὐλὴ τοῦ ὅποια θέσι θέλει. Ὁ Κολοκοτρώνης δὲ δέχτηκε νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ « μεγάλο θεριὸ » τῆς Ἡπείρου, ὅπως ἔλεγε τὸν Ἀλῆ.

Ὁ πόθος νὰ τραβήξῃ τὸ σπαθὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ μονάχα γι' αὐτὴν, θέριεψε κάθε μέρα πιὸ ζωντανὸς κι' ἀκράτητος μέσα του. Μὲ πόνο βαθὺ σήκωνε τὰ μάτια του κατὰ τὰ βουνὰ τοῦ Μωριά καὶ μουρμούριζε, ἀναστενάζοντας:

— Ἀχ ! δὲ θὰ ξανάρθῃ τὸ σεφέρι;* Δὲ θ' ἀντιλαλήσῃ πάλι στὶς ράχες τὸ τούφεκι τὸ Κολοκοτρωνεῖκο;

Ἐπαιρνε πολλὰς φορές τὸ στερνοπαίδι του, τὸν Κολῖνο, ἀπὸ τὸ χεράκι κι ἀνέβαιναν τὸ δρόμο τοῦ Κάστρου. Τοῦδειχνε μακριὰ τὰ βουνὰ τοῦ Μωριά, μὲ τὶς σταχτογάλαζες κορφὰς στὴν φιλὴ γάζα τῆς πάχνης:

— Ἐκεῖ ἔζησαν οἱ πρόγονοί μας, τοῦλεγε· αὐτὸς ὁ τόπος στενάζει τώρα κάτω ἀπ' τὸν ζυγὸ.

Τὸ λαϊκὸ τραγοῦδι ἔχει κάμει ἀθάνατες τοῦτες τὶς στιγμὲς καὶ τὴν σιωπηλή, βαθειὰ συγκίνησί τους:

« Τί ἔχεις, πατέρα μου, καὶ κλαῖς καὶ βαρυαναστενάζεις;

— Βλέπω τὴ θάλασσα πλατειὰ καὶ τὸν Μωριά ἀλάργα.,

Μὲ πῆρε τὸ παράπονο καὶ τὸ μεγάλο ντέρτι... ».

Δὲν ἀπελιζόταν ὅμως ποτέ! Περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλῃ φορὰ ἡ πίστη του ἦταν ἀσάλευτη πὼς μιὰ μέρα θάστραφτε σ' αὐτὰ τὰ βουνὰ ἡ ρομφαία τῆς λευτεριάς. Μὰ πῶς; Σ' αὐτὴ τὴν ἐρώτηση, ποῦταν γεμάτη ἀγωνία, ἔλαβε τέλος τὴν ἀπόκριση ἓνα πρωτὶ τοῦ 1818.

‘Ο ‘Αναγνωσταράς, από τους καπεταναίους ποῦχαν ανέβει στην Πετρούπολι νά γυρέψουν από τὸν Τσάρο μιστούς, ποῦχαν νά λάβουν ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ ὑπηρετοῦσαν στὰ ‘Εφτάνησα, εἶχε γυρίσει τώρα μαζί με τὸν Χρυσοσπάθη καὶ τὸν Δημητρακόπουλο, κατηχημένος στὰ μυστήρια τῆς Φιλικῆς. Καὶ σταλμένος νά κατηχήσῃ καὶ ἄλλους. Εἶχαν βγῆ κρυφὰ στὴν ‘Υδρα καὶ ἀγνώριστοι μένανε στὸ σπῖτι τοῦ καλαβρυτινοῦ Νικηφόρου Παμπούκη, ποῦ ἦταν δάσκαλος στὸ ‘Υδραῖικο σχολεῖο. Τὸ πρῶτο ποῦ σκέφτηκαν ἦταν νά μπάσουν στὴν Φιλικὴ ‘Εταιρεία τὸν Κολοκοτρώνη. Τοῦστειλαν πρόσκοπο τὸν Πάγκαλο. ‘Ο ‘Αναγνωσταράς τοῦχε δώσει γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ καὶ ἓνα γράμμα. ‘Ο Κολοκοτρώνης τὸν θυμόταν κάπως. Ξαφνιάστηκε ὅμως ἅμα τὸν εἶδε. Τὸν τράβηξε σ’ ἓναν ἐξοχικὸ περίπατο. ‘Όταν ἄρχισε νά τοῦ κἀνῃ τὸ συνηθισμένο ψάρεμμα στοὺς κατηχουμένους, ὁ Κολοκοτρώνης τὸν ἔκοψε ἀνυπόμονα :

— Πές μου τα ὅλα, μίλα ξάστερα! Δὲν ταιριάζουν ‘σέ μένα λόγια λοξά. Εἶναι χρόνια ποῦ προσμένω τέτοιο χαμπέρι*.

Τοῦ τὰ εἶπε ὅλα. Φῶς ἄστραψε μέσα του. ‘Η ἰδέα μιᾶς Πανελληνίας συνωμοσίας, ποῦ νά ἐνώνῃ πολιτικούς καὶ ἱερωμένους, ἐμπόρους καὶ ναυτικούς, ὀπλαρχηγούς καὶ προεστούς — μιᾶς συνωμοσίας, ποῦ θὰ χτυποῦσε ἀπ’ ὅλοῦθε καὶ μ’ ὅλους τοὺς τρόπους τὸν τύραννο, με δυνάμεις ἑλληνικές, χωρὶς μάταιη ἐλπίδα γιὰ ξένη βοήθεια, τοῦ φαινόταν ἡ μόνη σωτηρία. Εἶδε μπροστά του τὸν δρόμο τοῦ λυτρωμοῦ. Γύρεψε στὴν στιγμή νά ὀρκιστῇ.

— Εγώ, ἡ οἰκογένειά μου, τ’ ἄρματά μου, τὸ αἷμά μου, ὅ,τι ἔχω, εἶναι γιὰ τὴν ‘Ελλάδα.

Τράβηξαν κάτω τὸν δρόμο τῆς Μπάχαλης με τίς μύριες ὁμορφιές. Τριγυρισμένο ἀπὸ καρυδιές, ἐλιές, φοινικιές, κυπαρίσσια, κιτριές, λεμονιές, ζωσμένο πρασινάδα καὶ λουλούδια εἶναι ἓνα ἐκκλησάκι, ὁ ‘Άγιος Γεώργιος τῶν Λατίνων. Δὲν ἔχει καμμιά σχέσι με τοὺς δυτικούς. Λατῖνοι λέγονταν ἡ οἰκογένεια, ποῦ τῷχτισε. ‘Ηταν τὸ ἀγαπημένο ἐκκλησάκι τοῦ Κολοκοτρώνη. Σ’ αὐτὸ εἶχε βαφτίσει ὅσα παιδιά εἶχεν ἀποκτήσῃ στὴ Ζάκυνθο. Σ’ αὐτὸ τὸ ἐκκλησάκι τράβηξε ὁ Κολοκοτρώνης τὸν Πάγκαλο, γιὰ νά δώσῃ μπροστά του τὸν μεγάλον ὄρκον.

‘Ο παπᾶς ἦταν δικὸς του. ‘Ηταν ὁ ἡπειρώτης ‘Ανθιμος ‘Αργυρόπουλος. Βρισκόταν πρόσφυγας στὴν Ζάκυνθο, κατατρεγμένος ἀπὸ τὸν ‘Αλῆ πασᾶ. Αὐτὸς ὥρκιζε ὅλους τοὺς φιλικούς καὶ κρατοῦσε τακτικὸ ἀρχεῖο. ‘Απάνω σ’ ἓνα σκεβρωμένο, παλιὸ εἰκονισματάκι με τρεῖς σβη-

σμένες μορφές, ἔβαλε τὸ πλατὺ μεγάλο χέρι του ὁ ἐλευθερωτὴς τῶν ραγιαδῶν νὰ δώσῃ τὸν ὄρκο. Εἶναι γονατιστός, σκυμμένος μπροστὰ στὸ μεγαλεῖο τῆς ἰδέας. Τὸ μεσόφωτο τῆς ἐκκλησίτσας ἐξαυλώνει τίς τρεῖς μορφές. Κορμιά δὲν ὑπάρχουν. Ψυχὲς λειτουργᾶνε. Μιά - μιὰ ξαναγυρίζουν τίς φοβερὲς λέξεις τοῦ ὄρκου οἱ ἀντίπαλοι ἀπ' ὅλες τίς γωνίες, πού - ναι γεμάτες σκοτάδι καὶ μυστήριο. Καὶ τίς μεγαλώνουν, τίς πληθαίνουν. Σὰν νᾶναι μπροστὰ ὅλα τὰ μαῦρα κοπάδια τῶν ραγιαδῶν καὶ νὰ ὀρκίζονται μαζί του. Ἀνήσχυοι φτερουγίζουν κάτω ἀπὸ τὸν θόλο οἱ ἀντίπαλοι αὐτοί, σὰν πουλιά, πού γυρεύουν ἀνοιχτὴ διάβα νὰ πετάξουν στὴν Ἑλλάδα, νὰ κράξουν σὲ συναγερμὸ τὰ σύγνεφα τῆς μεγάλης τρικυμίας. Ὅστερα οἱ φράσεις γιὰ τὴν πατρίδα κόβονται ἀπὸ στεναγμούς καὶ ἀναφυλλητά. Καὶ τώρα σιωπὴ βαθεῖα καὶ κατανυχτική.

Τὸ μυστήριο ἔχει τελειώσει. Ὁ Κολοκοτρώνης γυρίζει ἀλλαγμένος στὸ σπίτι του. Πότε εἶναι ἀλαφρός, χαρούμενος, πετάει. Καὶ πότε πέφτει ἄξαφνα σὲ συλλογὴ. Τὸν βλέπουν γιὰ πρώτη φορά, ὕστερα ἀπὸ μῆνες, νὰ κοιτάζῃ, νὰ συγυρίζῃ τ' ἄρματα του. Κατεβαίνει στὸ κατώγι καὶ ἐξετάζει μὴ λείπει τίποτ' ἀπὸ τὴν σέλλα τὴν ὁμορφὴ πούχει ἀπὸ τὸ σύνταγμα τοῦ Δούκα τῆς Ὑόρκης. Δὲν εἶναι ἥσυχος πιά. Συνήθιζε νὰ πηγαίνει ν' ἀκούῃ τὸν Μαρτελάο καὶ τὸν Καλύβα, ὅταν ἔκαναν μάθημα. Τώρα τοῦ φαίνεται πὼς δὲ λένε τίποτε. Ὀνειρεύεται ντουφέκι, σπαθί, μάχες, νίκες, θάνατο.

Μιὰ μέρα εἶναι στὴν τάξη τοῦ Καλύβα. Τὸν ἀκούει πού κάνει μάθημα. Ἀπάνου στὴν ἑδρα εἶν' ἓνα χοντρὸ βιβλίο — μιὰ πολύτιμη ἐκδοση. Ἀξαφνα τοῦ φωνάζει :

— Τί τὰ μαθαίνεις αὐτοῦ τὰ παιδιά ; Νά, ἐτοῦτο νὰ τὰ μάθῃς ! Καὶ χύνεται στὸ βιβλίο καὶ θέλει νὰ σχίσῃ τὰ φύλλα του, γιὰ νὰ δείξῃ σὲ δάσκαλο καὶ μαθητὲς πὼς φτιάχνουν τὰ χαρτοῦτσα, τὰ φυσέκια τῆς μπαρούτης γιὰ τὸ ντουφέκι. Κι εἶδαν κι ἑπαθαν νὰ γλυτώσουν τὸ βιβλίο ἀπὸ τὰ χέρια του.

« Γέρος τοῦ Μωριᾶ »

Σπ. Μελάς

ΚΛΕΦΤΟΠΟΥΛΟ

Ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦταν πικρή κι οἱ Κλέφτες, πού ἐχαλάσθηκαν, πάντα θά τὴν θυμοῦνται.

Στὰ χέρια οἱ Κλέφτες ἐσήκωσαν τὸν Καπετάνιο, ἀσάλευτο μὲ τὴ σπαθιά κατεβαστὴ στὸ πρόσωπο, καὶ πολεμῶντας ἀνηφόρισαν! Κι ἐπιάσαν τὸ καταρράχι κι ἐσταμάτησαν.

Οἱ Ἀρβανίτες δὲν ἐπῆραν τὸ κοντό, γιατί τρανὸς ἦταν κι ὁ θρῆνος ὁ δικός τους. Καὶ μοναχὰ τοῦ καπετάνιου τῶν κλεφτῶν ὁ θάνατος, τοῦ ξακουστοῦ τ' Ἀρματωλοῦ — θάνατος πού χρόνια τὸν ἐπαρακαλοῦσαν, — ἔκανε τὸ κλάμμα τους σὲ γέλιο νὰ ξεσπάσῃ. Κι ἡ σαλαγὴ του ν' ἀντηχῇ γιὰ νέο φοβέρισμα στοὺς Κλέφτες τοὺς θλιμμένους.

Οἱ Κλέφτες ὅμως ἐσώπαιναν. Τὰ μάτια τους στεγνὰ τὸν Καπετάνιο ἀντίκρουζαν τὸν ξαπλωμένο, πού δὲν ἔδειχνε ζωῆς σημάδι.

Ἡ μέρα ἐκείνη ἦταν πικρή! Κι ἡ μοῦρά τους ἔτσι ἦτανε γραφτή.

Ὁ Καπετάνιος εἶχε καλέσει τοὺς Ἀρβανίτες σὲ πόλεμο γιὰ θάνατο καὶ γιὰ ζωή. Καὶ τώρα ὁ Ἀλιζόταγας, Δερβέναγας σκληρός, ἐχθρὸς τοῦ Καπετάνιου, χαίρεται καὶ καμαρώνει. Κάποτε ὁ πληγωμένος ἀνασείσθηκε. Στὸ πρῶτο ἀνάβλεμμά του ἄλλη τρομάρα ἐξωγραφίσθηκε.

— Ὁ ψυχογιός μου πού εἶναι; εἶπε. Τ' ἄρματα μου... πᾶν κι αὐτά; Πόσοι ἀπομείναμε; ... Πεθαίνω.

— Καρδιά, πατέρα! Καὶ θά ζήσης! Εἶπ' ἓνα ἀπὸ τὰ παλληκάρια. "Ὅσοι ἐβράβηθηκαν, τοὺς ἐπήραμε (ἦταν ψέμμα θλιβερό).

— Κι' ὁ ψυχογιός; καὶ τ' ἄρματα;

— Μᾶς λείπουν, κι ἄλλοι δέκα ἀντάμα.

— ...Ὅλοι στὸν τόπο;

— Μὴν τὸ λές! Ἐξέκοψαν ἀπὸ μᾶς ἐκεῖ πού ἐπάψαμε τὸν πόλεμο. Κανένας δὲν τοὺς εἶδε (ἦταν ἀληθινό).

Τότε ἐτροχάλισαν* ἀπὸ κοντὰ πόδια σιδερωμένα. Κι ὁ ψυχογιός σὲ λίγο, τοῦ Καπετάνιου ὁ ἀκριβός, πού εἶχε τὴ δόξα νὰ φορῇ τοῦ Καπετάνιου τ' ἄρματα, ὀρθὸς ἐστεκότανε στὸν Καπετάνιο ἀντικρῶ, σὰν Χάρος φοβερός καὶ μαῦρος.

— Γεῖα καὶ χαρὰ σου, Καπετάνιε! ἐφώναξε. Ἐξαγόρασα τὸ αἱμά σου.

— Ὁ Ἀλιζόταγας δὲ ζῇ! Τοὺς ἐβγῆκα μπρὸς καρτέρι... "Ἀμα σ' ἐπῆραν οἱ σύντροφοι, δὲν ἐκρατήθηκα. Στὸν δρόμο τὸν πλατὺ τοὺς ἐβγῆ-

κα καὶ τοὺς ἐπέσαμε μὲ τὸ σπαθί. Κι οἱ Ἀρβανίτες ἐσκορπίσαν. Κι ὁ Ἀλιζόταγας γυμνὸς στὸ χῶμα κοίτεται!

— Ὁρέ, σηκῶστε με! φωνάζει ὁ Καπετάνιος. Τί λέει αὐτὸς ἐκεῖ; Τρομερὴ ἦταν ἡ ματιά του, στὸν Ψυχογιὸ ριχτή. Κι ἔτρεμε τώρα τὸ Κλεφτόπουλο μπροστά του.

— Ὁρέ, ποιὸς σοῦ εἶπε νὰ τὸ κάμης; Ὁ Καπετάνιος ἐρέκαζε*. Ἀφοῦ ἐχαλάσθηκα, πῶς ἠθέλησες ἐσὺ νὰ μὲ ντροπιάσης; Ὁ Ἀλιζόταγας ἔπρεπε νὰ ζήσῃ ἀνίκητος!... Τί εἶναι ποὺ κρατᾶς;

— Εἶναι τὸ καριοφύλι* του καὶ τ' ἄρματα του... Σοῦ τὰ ἔφερα.

— Πάρτα! Πάρτα, μήτε νὰ τὰ ἰδῶ! Τώρα ἀφοῦ ἔχεις ἄρματα, βγάλε τὰ τὰ δικά μου, ποὺ δὲν σοῦ ἔπρεπαν... Τέτοια τιμὴ γιὰ σένα εἶναι μικρή... Ἀλλὰ ἄρματα ἐπροτίμησες...

— Συμπάθα με, Καπετάνιο! Ξέρεις, ἂν ἐκράτησα τὴν πίστη στ' ἄρματα σου, κι ἂν τὰ τίμησα.

— Κι ὁ Ἀρβανίτης, ἂν σ' ἐσκότωνε καὶ σένα, καὶ μοῦ τὰ ἔπαιρνε;

— Δὲν τὰ ἐκρατοῦσα γιὰ γαμπρὸς! Τ' ἄρματα εἶναι γιὰ πόλεμο, καὶ τὰ ἐδοκίμασα!... Μὰ ἐκεῖνα τοῦ Ἀρβανίτη τὰ εἶχα ζηλέψει ἀπὸ καιρὸ γιὰ σένα, ὄχι γιὰ μένα, Καπετάνιο. Καὶ σοῦ τὰ ἔφερα...

— Δικά σου! Δὲν τὰ θέλω! Καὶ βγάλε τὰ δικά μου!... Δὲν ἀκοῦτ' ἐσεῖς, ὀρέ;

Τὸ Κλεφτόπουλο, ἄγριο, ἔχει τὸ χέρι στὸ σπαθί καὶ περιβλέπει.

— Ὅποιος ἀπλώσῃ, κράζει, τὸν περιμένει θάνατος! Τ' ἄρματα, ποὺ φορῶ κανέναν μὴ τ' ἀγγίξῃ! Τοῦ Καπετάνιου τ' ἄρματα!

Ὅλοι ἐπροσέχανε στ' ἀγριεμένο τὸ Κλεφτόπουλο, κι ὁ Καπετάνιος εἶχε σηκωθῇ ὁλόρθος ἄξαφνα, κανεὶς δὲν εἶδε πῶς, μὲ τὴ σπαθιά μεσόφρυδα, μεγάλους κι' αἱματόπνικτος, κι ἐφάνταζε σὰ ν' ἀναστήθηκε.

— Ὁρέ, εἶπε μὲ μιὰ φωνὴ ποὺ ἐρράγιζε, τ' ἄρματα τὰ δικά μου, δὲν τὰ καταφρονᾶς;... Θέλεις νὰ τὰ φορῇς ἀκόμα;

— Θέλω καὶ θέλω! Εἶμαι ὁ Ψυχογιός σου ἐγώ!

Ἀπλῶσε τὸ χέρι ὁ Καπετάνιος κι ἔδειξε τὸ Κλεφτόπουλο, κι ἔβγαλε ἓνα ροχαλητό.

— Προσκυνᾶτε, ὀρέ, τὸν Καπετάνιο σας!

« Τὰ μεγάλα χρόνια »

Ι. Βλαχογιάννης

Η ΘΥΣΙΑ

Α'.

— Μὴ ὀρέ!

Ὁ Γιάννης ὁ Γούναρης ἔβγαλε στὸν ὕπνο του σπαρακτική κραυγή. Καὶ σύγκαιρα ἐπήδησε ὀρθὸς μὲ τὰ μαλλιά σηκωμένα, τὸ πρόσωπο χλωμό, ἄδραξε τὸ γιαταγάνι κι ἔρριξε φονικὸ βλέμμα γύρω ζητῶντας νὰ κτυπήσῃ ἐπίβουλον ἐχθρό. Μὰ τὸ θαμπὸ φῶς τοῦ λύχνου ἔδειξε τὰ πάντα ἡσυχὰ μέσα στὴ σκηνή. Τὸ πανὶ κατέβαινε τεντωμένο στὴ γῆ καὶ μόλις τάραζε ἀπὸ τὰ λαχτίσματα τοῦ ἀνέμου. Οἱ σύντροφοί του, ὀχτώ-δέκα Γκέγκηδες*, ὅλοι κοιμόντουσαν βαθειά, τυλιγμένοι στὶς φλοκάτες. Δίπλα τ' ἄρματά τους, γιαταγάνια γυριστὰ καὶ καριοφίλια μακρύτερα, χαρμπιά* κι ἀρμούτια* καὶ πιστόλες, ἄλλα φλωροκαπνισμένα κι ἄλλα φτωχικά, ἔμοιαζαν τοὺς δράκοντες, ποὺ συντροφεύουν ἄγρυπνοι τὸν ὕπνο τοῦ βασιλόπουλου. Ὁ Γούναρης στάθηκε ἀκίνητος. Συνῆλθε ἡ ψυχὴ, μὰ ἡ καρδιά κτυποῦσε δυνατὰ καὶ τὸ μεδούλι τῶν κοκκάλων ἦταν παγωμένο ἀπ' τ' ὄνειρο.

Ὁ Γιάννης Γούναρης ἀπὸ χρόνια ἐδούλευε στὸ σπίτι τοῦ Ὁμέρ Βρυώνη. Ἦταν κυνηγὸς του. Στὰ Γιάννινα ἐστόλιζε συχνὰ τὸ τραπέζι τοῦ πασᾶ μὲ τὸ κρέας τοῦ ἀγριογούρουνου καὶ τοῦ ἀλαφιοῦ, μὲ τ' ἄβρὰ στηθούρια τῶν παπιῶν καὶ τῶν κοτσύφων. Καὶ τώρα, μέσα στοῦ στρατοπέδου τὴν ἀνήμερη ζωὴ, τὸν ἔτρεφε μὲ λαγούς κι ἀγριοπούλια, ὅσα δὲν ἔδωξε μακριὰ τοῦ πολέμου ἡ ταρχή καὶ τῶν ἀρμάτων ὁ σάλαγος. Μὰ ὁ πασᾶς γιὰ νὰ τὸν ἔχη πιστὸν του δουλευτή, ἐκράτησε στὴν Ἄρτα τὴ γυναῖκα καὶ τὰ τρία του παιδιά. Ἡ γραμματαλλαγή δὲν ἦταν δύσκολη. Τὸ ἀσκέρι κατεβαίνοντας ἀπὸ τὴν Ἠπειρο στὸ Μεσολόγγι, σὰν γοργοπόταμο ἐσάρωσε κάθε ταμπούρι ἐπαναστατικὸ. Τὰ πρωτάτα* ἔφυγαν εἴτε ἀκολούθησαν ἀπελπισμένα τὸν κατακτητὴ· τὰ χωράφια ἐκάηκαν· ὅσοι ἀντιστάθηκαν ἔπεσαν νεκροί· ὅσοι δειλοὶ ἐχώθηκαν στοῦ δάσους τίς κρυψῶνες καὶ τῶν θεριῶν τίς μονιές. Τώρα καταυλισμένο κατακαμπίς, ἔχει ἀμπόδιστα τίς τροφές καὶ τὰ πολεμοφόδια, καὶ τὴ γραμματαλλαγή του ἀπὸ πάνω. Καὶ ὁ κυνηγὸς εἶναι ἡσυχος.

Ὅμως τὸ ἐπαναστατημένο χῶμα δὲ βγάζει μόνον ἄνθη καὶ καρπούς. Τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ποὺ ρουφᾷ, δὲν τὸ κρατεῖ ἐγῶιστῆς στὰ σπλάχνα του, μὰ τ' ἀπορρίχνει πύρινο σὲ νέα σώματα. Λίγος καιρὸς ἐπέρα-

σε — μῆνες τρεῖς — καὶ νέοι ἀπόστολοι κηρύττουν τὴν ἀνάστασιν καὶ ἀνδρειεύουν τοὺς δειλοὺς. Τῆς Ρούμελης τὸ χῶμα ἀναταράζεται πάλι καὶ δὲν ἀφήνει τὸ Σουλτάνο νὰ κοιμηθῇ ξένοιαστος. "Ὅχι τροφὲς καὶ πολεμοφόδια δὲν κατεβαίνουν πιά, μὰ οὔτε πουλὶ μαντατοφόρο στὸ στρατόπεδο. 'Απελπισία κι ἀνοχὴ δέρνει παντοῦ. Πλημμύρες καὶ χιονόνερα πεῖνα καὶ γύμνια καὶ κακομοιριά· ἀρρώστιες λογιῆς - λογιῆς βασανίζουν τὸ δόλιο ἀσκέρι. Μὰ τοῦ Γούναρη τὴν ψυχὴ μιὰ τὴ δέρνει ἀνοχή* : Πῶς νὰ βρῖσκεται ἡ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιὰ του ; Εἶναι γερά ; εἶναι ἄρρωστα ; Ζοῦν ἀκόμα ἢ τὰ ἐθέρισε ἡ ἀρρώστια ἢ τὰ ἐσκότωσαν οἱ ἀλλόθρησκοι ; "Ἵπνο δὲν ἔχει στὰ ματόφυλλα, δὲν ἔχει γαλήνη στὴν καρδιά. 'Απόψε, μόλις ἔγειρε στὸ ἀχυρόστρωμά του, ὄνειρο κακὸ ἤλθε νὰ τοῦ φαρμακώσῃ τὴ ζωή. Εἶδε γυναῖκα καὶ παιδιὰ σὲ χαρᾶς τραπέζι. Τρῶν καὶ πίνουν, γελοῦν καὶ χαχανίζουν ἀσυλλόγιστα. Χρυσοῦφαντα ἔχουν τὰ φορέματα, λαμπρὰ τὰ μάτια, ροδοκόκκινα καὶ δροσερὰ σὰν τὴν αὐγὴ τὰ μάγουλά τους. Τοῦ ἄμοιρου πατέρα ἡ καρδιά ἀναγαλλιᾷ. 'Υποφέρει, ὅ,τι ὑποφέρει αὐτός· ἄς ζοῦν τοῦλάχιστο εὐτυχισμένα τὰ μικρά του!... Μὰ ἐκεῖ, κοντὰ στὸ τραπέζι, πτερωτὸς δράκοντας προβαίνει ἀπὸ τὴ γωνιά. Τὰ ὀρθάνοιχτα μάτια του τινάζουν σπίθες· τὸ χρυσοπράσινο δέρμα του μαγνητίζει· τὸ στόμα χάσκει νὰ καταπιῇ τὸ ἄπειρο. Σέρνεται στὸ πάτωμα ἐπίβουλο· κουλουριάζεται διστακτικὸ, μακραίνει κι ἄξαφνα σηκώνεται ὀλόρθο καὶ χύνεται στὰ παιδιὰ! 'Ὁ νοικοκύρης θέλει νὰ φωνάξῃ μὰ δὲν μπορεῖ. Παράλυτα ἔχει τὰ γόνατα, τὰ χέρια, τὴ λαλιά. "Ὅμως στὸν ἄφευκτο κίνδυνο ρίχνει δυνατὴ κραυγὴ σὰν κεραυνὸ ἀπὸ τὰ στέρνα του.

— Μὴ ὀρέ!...

Καὶ τινάζεται ὀρθὸς νὰ δράμῃ νὰ τοὺς σώσῃ. Μὰ στὴ γαλήνη, ποὺ ἀπλώνεται γύρω, μένει ἀκίνητος. Πιάνει τὸ καταϊδρωμένο μέτωπο, τὰ παγωμένα μέλη, τὴν ἀβάσταχτη καρδιά του καὶ σταυροκοπιέται.

— Θεέ μου, βάλε τὸ χέρι σου!

— Τ' ἔχεις, μωρέ, καὶ οὐρλιάζεις ἔτσι ; ἀκούεται δίπλα του φωνὴ μισοκοιμμένη.

'Ὁ 'Αλῆ ἀγᾶς, ποὺ ἐκοιμόταν ἐκεῖ, ἐξύπνησε στὴ φωνὴ κι ἀποροῦσε ἂν εἶναι στὰ σύγκαλά του ἢ τὸν ἐκτύπησε κανέν' ἀερικὸ τὸ Γούναρη.

"Αἰ! ὄνειρο μὲ ἐτρόμαξε· ὄνειρο κακὸ! 'Απάντησε κεῖνος.

'Εδιπλοκάθησε στὸ ἀχυρόστρωμά του ὁ 'Αρβανίτης, ἐπλάγιασε κον-

τά ὁ κυνηγός, ἐβγάλανε καπνὸ, ἀναψαν μὲ τὸν πυρόβολο τὰ τσιμπούκια τους κι ὁ Γούναρης μὲ ἀνατριχίλα τοῦ διηγήθηκε τ' ὄνειρο.

Ἦταν πολὺν καιρὸ φίλοι ἀχώριστοι. Μαζὶ ἀκολουθοῦσαν τὸ Βρυώνη στὴν Αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ στὸν πόλεμο· ἴδια εἶχαν τὴ ζωὴ τους καὶ τοὺς πόθους. Ἐδούλευαν, γιὰ νὰ ζήσουν καὶ νὰ θρέψουν τίς φαμίλιές τους. Τίποτ' ἄλλο. Ὅπως κι ἂν ἤρθαν οἱ καιροὶ κι ἂν ἄλλαξαν τὰ πρόσωπα κι ἂν ἐχωρίστηκαν τῆς φυλῆς τους τὰ ἰδανικά, ἔμειναν ἐκεῖνοι ἴδιοι κι ἀπαράλλακτοι. Ἡ καθημερινὴ ζωὴ μὲ τίς ἀπαιτήσεις καὶ τὸ φαρμάκι της, δὲν ἄφηκε νὰ μαντέψουν καθόλου τὴ μεταβολή. Τὸ κτῆνος, ποὺ βαρὺ ἐκαθόταν μέσα τους, δὲν τοὺς ἄφηκε νὰ γνωρίσουν τίς μεγάλες ἐλπίδες, ποὺ ἐσηκώθηκαν ἀνεμόφτερες κι ἔτρεχαν ζητῶντας ἀνοικτὸν ἄερα, μακριὰ ἀπὸ τὴ σκλαβιά. Ἐφθανε τοῦ ἐνὸς πῶς ἔσερνε τὸ κεφάλι στοὺς ὤμους καὶ τοῦ ἄλλου πῶς ἐπολεμοῦσε κι ἐχόρταινε λάφυρα. Ποιὸς ἦταν ὁ ἀφέντης καὶ ποιὸς ὁ δοῦλος δὲν ἐφρόντιζαν. Ἀκολουθοῦσαν κι οἱ δυὸ τὴ ζωὴ ἀδερφωμένοι, γιὰ τὸ αὔριο ἀδιάφοροι, ὅπως τὰ καματερά, ποὺ ἀκολουθοῦσαν τοῦ ζευγολάτη τὸ θέλημα.

— Μὴ φοβᾶσαι, εἶπε ὁ Ἀρβανίτης, σὰν ἄκουσε καλὰ τ' ὄνειρο· τὰ παιδιὰ σου δὲν παθαίνουν τίποτα. Τὸ φίδι εἶναι φίλος, τὰ παιδιὰ σου φίλος τὰ φυλάει. Μὴ φοβᾶσαι.

Ὁ Γούναρης ἐκούνησε τὸ κεφάλι.

— Τί φίλος, ποὺ ἐπῆγε νὰ τὰ χάψη, ἀγᾶ μου! εἶπε ἀνατριχιάζοντας ὥς τὸ κόκκαλο.

— Σῶπα καὶ θὰ τὰ ἰδῆς γρήγορα. Αὐριο - μεθαῦριο ξεμπερδεύει κι αὐτό. Γροίκα τὸ μυστικό. Ἐπάψανε πιά τὰ ψέμματα. Τὸ εἶπαμε ὀρθὰ - κοφτὰ στοὺς πασᾶδες. Ἡ παίρνομε σύνωρα* τὸ κάστρο ἢ τὸ στρίβομε. Δὲ θὰ σαπίση στὸ βάλτο ἢ παλληκαριά τῆς Γκεκαριᾶς*. Ὅχι!

Ἀγανακτισμένος ἐφτυσε δυὸ - τρεῖς φορές χάμω κι ἔπειτα ἐξακολούθησε μὲ θυμό :

— Μεθαῦριο θαμπά, κάνομε τὸ γιουρούσι. Ἐχουν Χριστοῦγεννα κι οἱ ραγιᾶδες θὰ βρίσκωνται ὅλοι στὶς ἐκκλησιές. Τὸ κάστρο εἶναι ἀφύλακτο καὶ τὸ παίρνομε στὸ φύσημα. Δὲ λέω πῶς εἶναι καλὰ ἔτσι· δὲν εἶναι παλληκαριά καὶ δὲν πρέπει στοὺς Ἀρβανίτες. Μὰ οἱ πασᾶδες δὲ θέλουν· τί νὰ γίνη ;

Κι ἐπειδὴ ἔβλεπε τὸν κυνηγὸ συλλογισμένο, δίχως νὰ δείχνῃ χαρὰ

ἡ δισταγμὸ στὰ λόγια του, ἐκτύπησε ἐλαφρὰ στὸν ὄμο του κι εἶπε χαμογελῶντας :

— Σὲ λίγες μεροῦλες — ἄκου ποὺ σοῦ λέω 'γώ! — θὰ τίς χαροῦμε τίς φαμίλιες μας.

Β'.

Ὁ ἥλιος ἀνάτειλε τώρα πίσω ἀπὸ τὸ βουνὸ τοῦ Ὠλενοῦ. Μαῦρος ἥλιος, ἄφωτος καὶ θλιμμένος, σὰν νὰ πενθῇ καὶ κεῖνος τοῦ Ἐπαναστατημένου Γένους τὴν ἀγωνία. Συννεφροσκεπασμένος ὁ οὐρανός, καταχνιασμένα τὰ οὐρανοθέμελα, ρίχνουν χρῶμα σκοτεινὸ καὶ παραπονεμένο στὴ γῆ καὶ τὴ θάλασσα, στὰ δένδρα τοῦ κάμπου καὶ στὸ κάστρο, στὴν πέτρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ Φίδαρη τὰ νερά, στὸ χορτάρι τῆς λαγκαδιᾶς καὶ τῆς ἀκρογιαλιᾶς τὸν ἄμμο. Ἡ Βαράσοβα μαυροκόκκινη δεξιὰ ὁ Ζυγὸς ἀντίκρου σπανὸς καὶ καψαλισμένος ἀπὸ τὸ φιδ* τοῦ χειμῶνα καὶ τὸ δαυλὶ τοῦ πορθητῆ τ' Ἀντελικιώτικα βουνὰ δίπλα προσκυνημένα καὶ ἀντίπερα ὁ Μωριάς στέκουν συλλογισμένα κι ἀνήσυχα γιὰ τοῦ Ἀγῶνα τὸ τέλος. Κι ἀνάμεσα, στῆς θάλασσας τὸ χαλκόχρωμο πρόσωπο καὶ στὰ παχυσμένα στήθη τοῦ κάμπου, ἐδῶ τὰ καράβια τοῦ Γιουσούφ πασᾶ καὶ κεῖ τ' ἄρματα τῆς Ἀρβανιτιάς, φαίνονται ἔτοιμα νὰ σφίξουν στὰ σιδερένια στέρνα τους τὴν πόλι, ὥς που νὰ ξεψυχήσῃ.

Δώδεκα χιλιάδες τὴν πολεμοῦν. Νυκτοῦμερα τὰ κανόνια βροντοῦν καὶ τὰ ντουφέκια ἀστράφτουν καὶ λάμπουν τὰ σπαθιά καὶ οὐρλιάζουν τὰ πολεμοθρεμμένα στήθη μπροστὰ στὸ χάντακα. Οἱ μπόμπες νυκτοῦμερα κατεβαίνουν στὰ σπίτια, ἀναποδογυρίζουν τίς στέγες, γκρεμίζουν τοὺς τοίχους, σκορποῦν στάκτη καὶ χόβολη. Τὰ βόλια σκαλίζουν τὸ χῶμα καὶ ρίχνουν κάτω τὰ κορμιά· τὰ γιαιταχνία ξεσκίζουν τὰ τεῖχη, θρυμματίζουν τίς πολεμίστρες καὶ βάζονται στὸ αἷμα καὶ στὸν πηλὸ. Μὰ ἡ πόλι χαλκότερνη στέκει στὴ γῆ τῆς ἀδιάφορῃ στὴ λύσσα τοῦ ἐχθροῦ καὶ τοῦ Χάρου τίς σαῖτες. Καὶ σὰν δέσι* στοιχειωμένη, ποὺ κρατεῖ τοῦ ποτάμου τὸ ξεχειλίσμα καὶ δὲν ἀφήνει νὰ πνίξῃ τὴ σπορὰ τοῦ κάμπου, λέει στὸ Μωριά νὰ καλλιεργήσῃ τῆς ἐλευθερίας τὰ πρωτόλουβα βλαστάρια. Μέσα τῆς ἔχει τὸ Μαυροκορδάτο καὶ τὸ Μάρκο Μπότσαρη· μέσα τῆς τὸ Γρίβα καὶ τοὺς Μωραῖτες ὁπλαρχηγούς. Ἡ τρόπαιο νίκης ἡ νεκροκρέββατο ἐδῶ! εἶπαν ὅλοι στὸ πρῶτο φανέρωμα τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ τὸ ἔκαμαν ὥς σήμερα. Τί θὰ γίνη αὐριο ποιοὺς τὸ ξέρει ;

Μὰ ὁ Γιάννης Γούναρης δὲν σκέπτεται γι' αὐτά. Δὲν τὸν μέλει τέσ-

σερ! Τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ποὺ ἔδιωξε τὸν ὕπνο ἀπὸ τὸ στρατόπεδο, ἀπὸ τοῦ κυνηγοῦ τῇ ψυχῇ δὲν ἔδιωξε τῇ λαχτάρα. Μὲ τὸ ντουφέκι στὴν ἀγκαλιά πλαγιασμένο, ζωσμένος τὰ μπαρουτσόκαγα, μὲ τὸ σακκούλι στὸν ὄμο, ἐβγήκε νὰ κυνηγήσῃ, γιὰ νὰ θρέψῃ τὸν ἀφέντη του. Γυρίζει στὰ ριζώματα τοῦ Ζυγοῦ, πηδᾷ χαντάκια καὶ τάφρους, δρασκελᾷ κορμόδενδρα, ἀνεβαίνει σὲ ράχες, ροβολᾷ στὰ λακκώματα πάντα ἀνήσυχος. Τὰ κυνηγάρικα σκυλιά, ὁ Τζάθας καὶ ὁ Μπίθας, πολλές φορές ἐγαύγισαν, γιὰ νὰ κράξουν τὴν προσοχή του. Πολλές φορές γοργοπόδης ὁ λαγὸς ἐξέφυγε ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα· πολλές φορές ἡ ξυλόκοτα ἐφτεράκισε μπροστὰ στὴν κάννα του. Μὰ δὲν ἔχει νοῦ νὰ σηκώσῃ τὸ ντουφέκι. Πουλιὰ ἐδιάβηκαν κοπάδι ἀπὸ τὸ κεφάλι του· μὰ δὲν γυρίζει μάτι νὰ τὰ ἰδῇ. Ἡ ψυχὴ δὲν ἔχει ὄρεξι ν' ἀκολουθήσῃ τὸ σῶμά του. Ἀλαφρὴ πέτεται μακριά, στῆς Ἀρτας τὰ στενοσόκακα, στὰ σπίτια τὰ κλειστά. Περνᾷ τὰ καφασωτὰ παράθυρα, τίς μανταλωμένες πόρτες καὶ πάσχει νάβρῃ τὴ φτωχὴ φαμίλια του, μπορεῖ νεκρὴ, ἴσως παγωμένη κάτω ἀπὸ τὸ μάτι τοῦ δράκοντα.

— Ἀχ καὶ νὰ ἐτελείωνε! ἐψιθύρισε μὲ βαρὺ ἀναστεναγμό.

Ναί· νὰ ἐτελείωνε μιὰ ὥρα ἀρχήτερα τὸ βάσανο! Νὰ ἔπαιρναν τὸ κάστρο οἱ ἐχθροί! Ὁ πασᾶς θὰ γυρίσῃ στὴν Ἡπειρο καὶ μαζί θὰ γυρίσῃ ὁ Γιάννης Γούναρης στὴ φαμίλια του. Ἡ καρδιὰ τοῦ ἄμοιρου γονιοῦ ἐπλημμύρισε ἀπὸ ἀναγάλλιασι σ' αὐτὴν τὴν σκέψι. Μιὰ στιγμή ἐπίστεψε πὼς ἦταν ἡ ὥρα τοῦ γυρισμοῦ. Ὀλόχαρος ὁ νοῦς του βλέπει ἓνα-ἓνα τοὺς τόπους, ποὺ θὰ ἐδιάβαινε. Τώρα τὴ σκοτεινὴ Κλεισοῦρα· τώρα τὰ γεφύρια τοῦ Ἀλάμπερ· τώρα τὸ Βραχώρι*. Ὁ Ἀσπρος* στραγγισμένος τοὺς δίνει πόρο ν' ἀνεβοῦν στὸ Βάλτο. Τὸ Μακρυνόρος ἀφύλακτο τοὺς δέχεται στὰ ὁμορφα δάση του. Νά την ἡ Ἀρτα! Μὲ τὰ τζαμιά καὶ τὰ σαράγια, μὲ τὰ κονάκια* τῶν ἀγάδων καὶ τοὺς σταύλους τῶν μπέηδων! Ἀχ, νὰ κι' ἡ γυναῖκα, τὰ παιδιὰ του ζωντανά! Γιὰ ἰδῆ πὼς τρέχουν νὰ κολλήσουν ἀπάνω του.

Μπάμ!... ἐβρόντηξε τὸ ντουφέκι τοῦ ξυπνῶντας τὴ λαγκαδιά.

Ἐνα ζευγάρι ξυλόκοτες ἔπεσαν, μὲ ματωμένο στήθος, σπασμένα τὰ φτερά, μὲ μάτια νυσταγμένα. Ἐτρεξε, τὰ ἐσήκωσε στὰ χέρια του, τὰ ψηλαφᾷ νὰ ἰδῇ τὸ πάχος τους. Κι ἐκεῖ, ποὺ σφαλοῦν τὰ μάτια στὸν αἰῶνιο ὕπνο καὶ τὰ ράμφη ἀνοίγουν, γιὰ νὰ ρουφήξουν στερνὸν ἀέρα τὰ φλογισμένα σωθικά τους, τὰ ρίχνει στὸ σακκούλι του. Ἐπειτα χαρούμενος

τρέχει νὰ ζητήσῃ ἄλλο κυνήγι καὶ συλλογίζεται τὰ φιλέμματα, ποῦ θὰ πάρῃ τὸ βράδυ ἀπὸ τὸν ἀφέντη του.

Μὰ ἔκοψε τὸ δρόμο καὶ τὴ χαρά του. Καμπάνας κλαγγὴ ἐχύθηκε — γέμισε πέρα ὡς πέρα τὸν κάμπο. Ὁ Γούναρης ἀλαφιάσθηκε· ἐγύρισε ζερβόδεξα τὸ κεφάλι, ζητῶντας νὰ γνωρίσῃ ποῦθε ἐρχότανε. Πρώτῃ φορὰ τὴν ἄκουε. Ὁ κατακτητὴς ἀπὸ αἰῶνες τώρα ἀρνήθηκε στοὺς Χριστιανούς τῆς ἐκκλησιᾶς τῇ φωνῇ, νὰ μὴ θυμίζῃ στὸ ραγιᾷ οὐράνια παρηγορία κι ἐπίγεια βυζαντινὴ βασιλεία. Ἔσπασε τίς καμπάνες λιανὰ κομματιαῖ· ἐγκρέμισε τὰ καμπανοστάσια. "Ὅπου κι ἂν ἐγύρισε ὁ κυνηγός, σὲ χωριὰ καὶ πολιτείες, καμπάνα δὲν ἐγνώρισε· κλαγγὴ τῆς δὲν ἄκουσε. Μὰ τὸ σπέρμα τὸ προαιώνιο, τὸ χριστιανικὸ, ποῦ ἐπέραςε στὴ σάρκα του ἀπὸ γενεὲς γενεῶν, ἐξαφνίστηκε τώρα στὸν ἦχο σὰν βαρυκοιμισμένος πολεμιστὴς στὴ σάλπιγγα. Τὸ σῶμά του ἀνατρίχιασε ἀναταράχτηκε ἡ καρδιά. "Α, ναι· τὴν ἐγνώρισε· εἶναι καμπάνα χριστιανικὴ κι ἔρχεται ἀπὸ τὴν πόλι μέσα.

Γ'.

"Ἀγρυπνοὶ τὴν πολεμοῦν ἐχθροὶ στεριά καὶ θάλασσα. Τῆς ἔκοψαν τὸ ψωμί, τὰ βόλια, τὴ μπαρούτη· τῆς ἔκοψαν τὴ βοήθεια. Μὰ ἐκείνη πολεμᾷ. Πολεμᾷ καὶ ζῇ ἐλεύθερη. "Ὅσοι νεκροί, θάπτονται βαθεῖα στὸ χῶμά τῆς. "Ὅσοι ζωντανοί, χαίρονται στὰ καλὰ τοῦ ἡλιοῦ καὶ γλεντοῦν. Σήμερα ἐλεύθερα, αὔριο νεκροί· τί πειράζει; Ἐσῆκωσαν τὰ ἐθνικὰ λάβαρα τοὺς στὸν ἀδούλωτον ἀέρα· ἐστύλωσαν τὰ θρησκευτικὰ τοὺς σήμαντρα καὶ πανηγυρίζουν. Αὔριο γεννιέται ὁ Χριστός, λυτρωτὴς τοῦ κόσμου. Τῆς γῆς τοὺς λυτρωτὲς αὐτοί, τῶν ἱερῶν, τῶν τάφων, τῶν οἰκογενειακῶν βωμῶν, δοξολογοῦν τὸ μέγα βρέφος, ποῦ ἐδίδαξε νὰ περιφρονοῦν τὸ θάνατο τοῦ ἐνὸς γιὰ τὸ λυτρωμὸ τοῦ ὅλου.

Ὁ Γούναρης ἐχαμήλωσε τὸ ντουφέκι του, ἀκούμπησε στὴν κάννα τὸ χέρι καὶ κοιτάζει ἐκεῖ, κατὰ τὴν πόλι, ἀγγελόφερτος σὰν τὸ Μωϋσῆ, ποῦ ἀνάντεψε ἀπὸ τὸ χωριὸ τῇ γῇ τῆς Ἑπαγγελίας. Καὶ ὅπως ὁ προφήτης ἐδρόσιζε τὴν ψυχὴ του στὰ τροφαντὰ* λιβάδια καὶ τ' ἀργυρᾷ νερά κι ἔκτιζε καὶ κάστρα δυνατὰ γιὰ κατοικίᾳ τοῦ λαοῦ του, ὁ κυνηγός ἀπλώνει τὸ βλέμμα του ἀδούλωτο καὶ βλέπει ἐκστατικός. Δὲν ἀντικρύζει πιά τὴ στενὴ λουρίδα τοῦ Μεσολογίου. Βλέπει τὴν Ἑλληνικὴ γῇ πέρα - πέρα ἐλεύθερη, κάτω ἀπὸ ἓνα στέμμα καὶ μιὰ σημαία. Κι εἶναι

τὸ στέμμα ὁ δικέφαλος ἀετός! Κι εἶναι σημαία ἡ γαλανόλευκη. Ἐλευθερία ἐκεῖ, ἐλευθερία καὶ εἰρήνη. Οἱ γονεῖς χαίρουν τὰ παιδιὰ καὶ τὰ παιδιὰ τοὺς γονεῖς. Τὰ νιάτα ζευγαρώνουν, κτίζουν θεμέλιο ἀκλόνητο τὰ γεράματα. Ὁ πατέρας κοιμᾶται ἡσυχος στὴν κλίνη του κι ὁ δουλευτῆς τρυᾷ τοὺς ἄρπους τῆς γῆς, δίχως τὸ φόβο τοῦ σπαχῆ* καὶ δίχως τοῦ δεκατιστῆ τὸ μέτρημα. Μαζί με τὴ κλαγγὴ ἔχει ὁ κυνηγὸς γύρω του μυρτιάς καὶ λιβανιοῦ μοσκοβολάδα καὶ τὴ ρουφᾷ λαίμαργος, σὰν ἡλιοψημένο φύλλο τῆ δροσιά. Ἡ καρδιά του ἀνοίγεται στὸ μυστήριο. Πότε θ' ἀπολαύση καὶ κεῖνος τὴ ζωὴ, ποὺ χαρίζει ἡ ἐλευθερία στὰ τέκνα τῆς;

— Ἀχ, πότε ;... Ψιθυρίζει ταπεινὸς καὶ δακρυσμένος.

Μὰ βλέπει ἀγνάντια του τὸ στρατόπεδο τῶν ἐχθρῶν, μετὰ τὰ κανόνα στημένα καὶ πυκνὴ καταχνιά πλακώνει τ' ὄνειρό του. Τὸ δένδρο τῆς ἐλευθερίας δὲν ἀνθίσε ἀκόμη ἐκεῖ· ἐφυτεύθηκε, μὰ δὲν ἔκαμε καρπούς. Ὁφίς κακὸς παραμονεύει στὴ ρίζα, περιονίζει μετὰ σκυλόδοντά του τὸν κορμὸ καὶ πρὶν μεστώση, βούλεται νὰ τὸ μαράνη. Τὸ εἶπε ξάστερα ὁ Ἀλῆ ἀγᾶς. Αὐριο θὰ κάμῃ τὸ γιουρούσι ὁ ἐχθρός.

— Ἄν τὸ ἤξεραν! ἐσυλλογίσθηκε.

Ναί, ἂν τὸ ἤξεραν, νὰ μὴν ἀφήσουν ἀφύλαχτο τὸ κάστρο. Ἄν τὸ ἐγνώριζαν, νὰ μὴ πᾶν στὶς ἐκκλησιὰς παρὰ στοὺς πύργους· νὰ μὴν πάρουν κερὰ στὸ χέρι παρ' ἀστόμωτα σπαθιά· νὰ μὴν ψάλουν τροπάρια στὸ Χριστὸ, μὰ τραγούδια τρανολάλητα στὸν Ἄρη, τὸν πατρογονικὸ θεό τους! Οἱ ἐκκλησιὰς εἶναι τῶν ἐλευθέρων ὁ σεπτὸς βωμός· τῶν δούλων εἶναι οἱ πύργοι καὶ οἱ στουρνάροπეტρες. Ἀχ! νὰ τὸ ἤξεραν!

— Μὰ ποὺς νὰ τοὺς τὸ εἶπῃ ;

Ναί, ποὺς νὰ τοὺς τὸ εἶπῃ ; Μόνος αὐτὸς τὸ ξέρει κι οἱ Ἀρβανίτες. Ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴν αὐγὴ τὰ σπαθιά τους τροχοῦν καὶ τὰ κεμέρια* τινάζουν ἀνυπόμονοι γιὰ τὴν ὥρα τῆς ἐφόδου. Θέλουν νὰ χορτάσουν αἷμα καὶ λάφυρα. Καὶ κεῖνος· τί νὰ κάμῃ ἐκεῖνος ; Τὸ εἶναι του κρατεῖ ὁ τύραννος. Τὴ γυναῖκά του, τὴν ὁμορφὴ Τρισεύγενη· τὰ παιδιὰ του : τὸν Κώστα, τὸ Βασίλη, τὴ Λάμπω, τ' ἀγγελλούδια του. Ἐκεῖνα μόνον μετὰ τὴ ζωὴ του ζοῦν καὶ κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιό του μεγαλώνουν· Πῶς νὰ τοὺς κόψῃ τὴ ζωὴ καὶ τὸν ἴσκιό ὁ πατέρας!

— ὦ, Χριστέ μου, βάλε τὸ χέρι σου!

Καὶ ἄθελα σφαλεῖ τὰ μάτια, γυρίζει τίς πλάτες στὴν πόλι καὶ φεύγει μακριά. Πηδᾷ χαντάκια καὶ τάφρους, δρασκελᾷ κορμόδεन्द्रα, ἀνεβαίνει ράχες, κατεβαίνει λαγκαδιές, βουνὰ θέλει νὰ ρίξῃ πίσω του. Μὰ

ἡ κλαγγὴ ἀκολουθεῖ τὸ βῆμά του παντοῦ, ἀντιλαλεῖ στ' αὐτιά του, μέσα στὰ σπλάχνα του βροντᾷ :

— Γκλάν — γκλάν!... γκλάν — γκλάν!... γκλάν — γκλάν!...

Ὁ Γούναρης ἐρρίχθηκε σ' ἓνα λιθάρι ἀπελπισμένος. Ἐμπρὸς δὲν ἔχει τὰ παιδιὰ καὶ τὴ γυναῖκά του... Εἰκόνα φόνου καὶ ὀλέθρου ἄλλη ἀπλώνεται γυρὸ του. Τὸ Μεσολόγγι πατιέται τώρα καὶ κούρσε εἶται ἀπὸ τοὺς Λιάπηδες*. Θυρματίζονται οἱ πύργοι, καπνίζουν τὰ σπίτια, σέρνονται εἰκονίσματα στὸν αἱματόβρεκτο πηλό. Ἀχούρια μπέηδων ἔγιναν οἱ ἐκκλησιές· τὰ δισκοπότηρα κρασοπότηρα τῶν πασάδων· οἱ ποδιές τῆς Ἀγίας Τράπεζας, ἀλόγων σαῖσματα*· τ' ἄμφια, στολίδια τῆς χανούμισσας· ἡ μίτρα τοῦ Δεσπότη, ἀγάδων σκούφωμα καὶ τὰ Τετραβάγγελα, σημάδια στὰ ντουφέκια τῆς Ἀρβανιτιᾶς. Λαχτάρα παντοῦ καὶ θρῆνος· τρόμος καὶ χαμός! Κι ἡ Ἑλληνικὴ σημαία πεσμένη κάτω τοῦ λέει, ἄφωνα, πὼς ἐκεῖνος εἶναι ἡ αἰτία τῆς τόσης καταστροφῆς! Ἐκεῖνος, ποὺ ἐστάθηκε πατέρας μὰ ὄχι Χριστιανός.

— Γκλάν — γκλάν!... γκλάν — γκλάν!... γκλάν — γκλάν!... ἀντιλαλεῖ πάλι τὸ σήμαντρο στ' αὐτιά του.

Ὁ Γούναρης ἐπίστεψε πὼς ἦταν φωνὴ ἀνθρώπινη. Καὶ ἡ φωνὴ τοῦ λέει πὼς εἶναι καιρὸς ἀκόμη, πὼς ἂν θέλῃ, μπορεῖ ὅλα τοῦ ἐχθροῦ τὰ σχέδια νὰ χαλάσῃ.

— Ἀ, ναί· εἶπε μὲ ἀγωνία. Δὲν εἶμαι μόνο πατέρας. Ὁ Θεὸς ἔχει φροντίδα στὰ παιδιὰ μου· ἐγὼ τὴν τύχη τοῦ Γένους μου.

Καὶ ἀκράτητος, σὰν ἀπὸ ἀνώτερη δύναμι σπρωγμένος, ὥρμησε κάτω στὸ περιγιάλι, ποὺ ἐκαθρέπτιζε τῆς δύσεως τὰ πανώρια χρώματα.

Δ'.

Τὸ ἐχθρικό στρατόπεδο βρίσκεται τώρα στὸ ποδάρι. Ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη στὸν κάμπο ἡ ζωὴ αἶμα μυρίζεται κι ἀναβράζει. Ἐγνώρισαν θρασίμι* τὰ κοράκια κι ἐτοιμάζουν τὰ ράμφη τους νὰ χυθοῦν. Ἀνδρες ντύνονται βιαστικοί, ἄλογα σελλοχαλινώνονται, φυσέκια καὶ στουρνάροι πετρες μοιράζονται. Δοκιμάζεται ὁ ἀθέρας τοῦ σπαθιοῦ καὶ ἡ μύτη τοῦ χαρμπιῦ* καὶ τοῦ ἀπελατικιῦ* τὰ καρφιά, ἂν ἀνοίγουν κεφάλια μὲ τὸ πρῶτο κτύπημα. Ὅσοι πιστοὶ γονατίζουν στὴν κάπα καὶ προσεύχονται, μὲ τὸ μέτωπο στὴ γῆ. Ἄλλοι ὀρθοὶ καὶ σοβαροὶ, φαίνονται βυθισμένοι στὸν ἄπειρο κόσμον τῶν ψυχῶν. Ἄν σκοτωθοῦν, θέλουν νὰ πε-

ράσουν τὸ τρίχινο γεφύρι, νὰ βροῦν τὰ πιλάφια τοῦ Παραδείσου. Ἄν ζήσουν νὰ γυρίσουν σπίτι τους φορτωμένοι στὰ λάφουρα. Οἱ δερβίσηδες*, τρέχουν ἐδῶ κι ἐκεῖ, φωνάζοντας τὴν προσευχὴ καὶ παρακινῶντας τοὺς πιστοὺς στὴ μάχη : « Ἕνας Θεὸς μέγας, ὁ Ἄλλάχ, καὶ Μωάμεθ, ὁ προφήτης αὐτοῦ! Θάνατος στοὺς ἀπίστους. Θρίαμβος τοῦ Ἰσλάμ ». Οἱ πασάδες καὶ μπέηδες τάζουν γρόσια καὶ φλωριά. Χίλια γρόσια σὲ κεῖνον, ποὺ θὰ πρωτανεβῇ στὸ κάστρο· δέκα φλωριά σὲ κεῖνους, ποὺ θὰ πρωτοπεράσουν τὰ χαντάκια καὶ θὰ στήσουν σκαλωσιές. Ἄτι χρυσοχάλινο στὸν ἀγᾶ*, γαταγαῖνι διαμαντοκόλλητο στὸ μπέη*, στὸ δερβίση* φοράδα χρυσοκάπουλη, κουμπούρια φλωροκαπνισμένα στοὺς σπαχῖδες*, στοὺς σημαιοφόρους τσαπράζια* κατάργυρα! Τῶν ἀπίστων τὰ πλούτη στὰ παλληκάρια· ἡ γῆ στὸν Ἄλλάχ!

Ἡ νύκτα βουβὴ παραστέκει ἀπάνω τους. Ἄστρο δὲ φαίνεται κανένα. Μπροστὰ μόλις ξεχωρίζει τὸ κάστρο. Ψηλώνει πίσω ὁ Ζυγὸς καὶ δίπλα στέκετ' ἡ Βαράσοβα. Δὲ γεννιέται ὁ Χριστὸς ἀπόψε λυτρωτής. Ὁ Χάρος γοργοτρέχει ἔτοιμος, μὲ τίς σαῖτες στὸ δοξάρι καὶ τὸ βρόχο στὸ χέρι του.

Ε'.

Ὁ Γούναρης ὁλόρθος μέσα στὴ σκηνή, ἔχει μαργωμένο τὸ σῶμα κι ἄθυμη τὴν ψυχή. Ὁκτακόσιοι Ἀρβανίτες, δι' ἑκατοὶ ὅλοι, ὀρμητικοὶ σὰν δρόλαπας* ἐβγήκαν μὲ τὸ σπαθὶ στὰ δόντια. Γώρα κρίτονται κρυμμένοι στὶς βουρλιές δίπλα στὸ χάντακα, ὀργιές ὅλως μακριὰ ἀπὸ τὰ τείχη. Δὲν περιμένουν παρὰ τὸ σύνθημα· καὶ τότε θὰ τιναχθοῦν σαῖτόφιδά νὰ κολλήσουν ἀπάνω τους. Θὰ βροῦν τάχα ἐκεῖ τοὺς Χριστιανούς; Τὸν ἐπίστεψε ὁ γραμματικὸς; Κάτω στὸ περιγιάλι, ποὺ ἐγύριζε, εἶδε ἄξαφνα ἕνα προιάρι. Ὁ γραμματικὸς τοῦ Μακρῆ ἐκατέβαινε ἀπὸ τ' Ἀντελικὸ στὸ Μεσολόγγι. Ἐβγάλε τὸ μαντήλι, νόημα τοῦ ἔκανε νὰ ζυγώση, μὰ ἐκεῖνος ὅλο καὶ κατέβαινε. Δὲν ἤθελε νὰ πιστέψῃ πὼς ἐφρόντιζε γιὰ τὸ καλὸ τῆς πατρίδας. Καὶ σὰν ἔκαμε τὸ σταυρὸ του, κι ἐξεμυστηρεύθηκε, ἐκεῖνος ἔφυγε χωρὶς οὔτε « γειά σου » νὰ τοῦ εἰπῇ. Καὶ εἶχε δίκιο· τὸ ἐγνώριζε πὼς εἶχε δίκιο. Μὲ τί χεῖλη νὰ χαιρετίσῃ ὁ πολεστής ὁμόφυλο, πλὴν βρίσκειται τέτοιες μέρες στὸ ἀσκέρι τοῦ ἐχθροῦ; Μὲ τί καρδιὰ νὰ πιστέψῃ σὲ ἄνθρωπο, ποὺ στρώνει ἀκόμη τὴν τάβλα τοῦ πασᾶ, ἐκείνου ποὺ ἔρχεται νὰ πνίξῃ τὴν πατρίδα στὸ αἷμα καὶ στὴ σκλαβιά;

—'Αλοίμονο ἂν δὲ μὲ ἐπίστεψε!... ἀλοίμονο!... ἐψιθύρισε ταπεινὸς καὶ δακρυσμένος.

Ἀξαφνα ὁ πατέρας ξύπνησε μεγαλοδύναμος καὶ ἐστέρφεψε πάραυτα τὶς βρῦσες τῶν ματιῶν του. Καλύτερα νὰ μὴν ἐπίστεψε· καλύτερα νὰ μείνουν ξενοιαστοὶ οἱ Ἕλληνες. Χάνονται ἐκεῖνοι, ναί, μὰ ζοῦνε τὰ παιδιὰ του. Τὰ παιδιὰ κι ἡ γυναῖκά του. Τί ἔπαθε καὶ δὲν τὸ ἐσυλλογίσθηκε πρὶν. Ποιὸς δαίμονας τοῦ ἐσήκωσε τὰ μυαλά! Μήπως ἂν βροῦν ἀντίστασι οἱ Ἀρβανίτες, δὲν θὰ ὑποψιαστοῦν πρῶτα ἐκεῖνον; Καὶ τότε; Ὡχ, ἀλοίμονο! Καλύτερα ποῦ δὲν τὸ πίστεψαν.

ΣΤ'.

Γκλάν - γκλάν!... γκλάν - γκλάν!... γκλάν - γκλάν!...

Ἡ κλαγγὴ ἀντήχησε πάλι κι ἀπλώθηκε στὴ μαύρη νύχτα. Οἱ ἐκκλησιᾶς ἀνοῖξαν τὶς πόρτες τοὺς τρέχουν τώρα νὰ λειτουργηθοῦν οἱ πιστοί. Μὰ ὁ ἐχθρὸς παραμονεύει. Σφύριγμα δυνατὸ ἀκούσθηκε. Καὶ σύγκαιρα τρανὸς ἀλαλαγμὸς καὶ κανονιοβολὴ ἐτάραξαν τὴ γῆ κι ἐφώτισαν τὰ πάντα. Οἱ ἐχθροὶ ἐχύθηκαν στὰ τείχη. Ὁ Γούναρης ἐτινάχθη· ἔξω δίδουλος. Τί ἤθελε νὰ γίνη κι αὐτὸς δὲν ἤξερε. Ἦθελε καὶ τὰ δυό! δὲν ἤθελε κανένα. Μὰ σύγκαιρα πύρινος ὄφιν ἐφάνηκε στὰ τείχη καὶ ντουφέκια ἐβρόντησαν. Τὰ βόλια ἔπεσαν χαλάζι.

—Δόξα σοι ὁ Θεός! ἐστέναξε ὁ κυνηγὸς κάνοντας τὸ σταυρὸ του.

Κι ἔπεσε στὰ γόνατα. Ὁ λόγος του ἐπιστεύθηκε. Τώρα πικρὸ μολύβι θερίζει τὴν Ἀρβανιτιά. Τ' ἄλογα τῶν Σπαχήδων* πέφτουν νεκρὰ στὸ χῶμα, πρὶν φέρουν τοὺς καβαλλάρους στὴ μάχη. Οἱ σημαιοφόροι, μὲν προφθάσουν νὰ μπήξουν τὶς σημαῖες στοὺς πύργους καὶ γκρεμίζονται μαζί, στὰ θολὰ νερὰ τοῦ χάντακα. Πηδοῦν ἀδιάκοπα στὸ κάστρο οἱ ἐχθροί. Μὰ τρέχουν καὶ τοὺς πετσοκόβουν οἱ Ἕλληνες. Δὲν ἔχουν μόνον ντουφέκι καὶ σπαθί. Ἐχουν ἀξίνες καὶ τσαπιά, τσεκούρια καὶ στυλιάρια, κεραμίδια καὶ πέτρες. Ὅ,τι βρεθῇ στὰ χέρια τοὺς γίνεται σιδερόζυλο. Δὲν εἶναι μόνον πολεμοθρεμμένοι ἄνδρες, μὰ καὶ παιδιὰ καὶ γυναῖκες, ἂν δρειωμένες τώρα μὲ τὴν προγονικὴ ὀργή. Βάφονται μὲ τὸ αἷμά τους, βλέπουν σκοτωμένους συγγενεῖς ἄνδρες καὶ παιδιὰ τους, ἀδελφούς καὶ πατέρες, φωτιά καὶ σίδερο γῦρό τους. Μὰ δὲ λιποψυχοῦν.

Ὁ Γούναρης στέκει βουβὸς κι ἀφανισμένος. Τρέμει τὸ πείσμα τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὴ δύναμι. Ὡς πότε θὰ βαστήξουν; Τ' ἀδύνατα ἐκεῖνα τεί-

χη, οἱ χωματένιοι σωροὶ πῶς θὰ κρατήσουν τὴν ἀνθρωποπλημμύρα, ποῦ ὅλο δυναμώνει καὶ βροντομαχᾷ ἐπάνω τους!

Ἄξαφνα κάτω ἀπὸ τὴν ἀχνὴ λάμψη τῆς αὐγῆς βλέπει τοὺς σπαχῆ-
δες νὰ σκορποῦν πίσω, σὰν καβαλλάροι σαταναῖδες. Ἐγύρισε ἀριστερὰ τὸ
ἴδιο. Στὴ Μεγάλῃ Τάπια* καὶ σ' ὅλο τὸ προτείχισμα κυματίζει ἡ Ἑλλη-
νικὴ σημαία καὶ χαιρετίζει τοῦ ἥλιου τὴν ἀνατολή. Καὶ δῶθε, πέρ' ἀπ'
τὸ χάντακα, οἱ Ἕλληνες μὲ γυμνὰ σπαθιά κι αἵματοβαμμένη φουστανέλ-
λα κυνηγοῦν στὶς σκηνὲς ἀνάμεσα τοὺς ἐχθρούς. Πιστόλες βροντοῦν, λά-
μπουν σπαθιά, κεφάλια κυλοῦν στὰ χῶματα, κορμιά κοίτονται, «ράϊ»
ἀντηχοῦν κι ἀλαλαγμοὶ καὶ σφυρίγματα! Κι ἀνάμεσα στὴν ἄγρια βοή
ἀκούεται ἡ κλαγγὴ σὰν φωνὴ οὐρανόσταλτη:

—Γκλάν - γκλάν!... Γκλάν-γκλάν!... Γκλάν-γκλάν!...

Ὁ Γούναρης ἔκανε τὸ σταυρό του.

« Παλιὲς Ἀγάπες »

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας.

Ο ΔΗΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΡΙΟΦΙΛΙ

1. Ἐγέρασα, μωρὲ παιδιά. Πενήντα χρόνια κλέφτης,
τὸν ὕπνο δὲν ἐχόρτασα, καὶ τῶρ' ἀποσταμένος
θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Ἐστέρεψ' ἡ καρδιά μου.
Βρῦσι τὸ αἶμα τό 'χυσα, σταλαματιά δὲ μένει.
5. Θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Κόφτε κλαρὶ ἀπ' τὸ λόγγο,
νὰ 'ναι χλωρὸ καὶ δροσερὸ νὰ 'ναι ἀνθούς γεμάτο
καὶ στρῶσε τὸ κρεββάτι μου καὶ βάλτε με νὰ πέσω.
Ποιὸς ξέρεי ἀπὸ τὸ μνημά μου τί δένδρο θὰ φυτρώσῃ!
Κι ἂν ξεφυτρώσῃ πλάτανος, στὸν ἴσκιό του ἀποκάτω
10. θὰ 'ρχωνται τὰ κλεφτόπουλα, τ' ἄρματα νὰ κρεμᾶνε,
νὰ τραγουδοῦν τὰ νιῶτά μου καὶ τὴν παλληκαριά μου.
Κι' ἂν κυπαρίσσι ὁμορφὸ καὶ μαυροφορεμένο,
θὰ 'ρχωνται τὰ κλεφτόπουλα, τὰ μῆλά του νὰ παίρνουν,
νὰ πλένουν τίς λαβωματιῆς, τὸν Δῆμο νὰ σχωρᾶνε.
15. Ἐφαγ' ἡ φλόγα τ' ἄρματα, οἱ χρόνοι τὴν ἀντρεία μου.
Ἦρθε κι ἐμένα ἡ ὥρα μου. Παιδιά μου, μὴ μὲ κλάψτε.
Τ' ἀντρειωμένου ὁ θάνατος δίνει ζωὴ στὴ νιότη.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

- Σταθῆτ' ἐδῶ τριγῦρό μου, σταθῆτ' ἐδῶ σιμά μου,
τὰ μάτια νὰ μοῦ κλείσετε, νὰ πάρετε τὴν εὐχή μου.
20. Κι ἐν' ἀπὸ σᾶς τὸ νιώτερο, ἄς ἀνεβῇ τὴ ράχι,
ἄς πάρῃ τὸ ντουφέκι μου, τ' ἄξιό μου καριοφίλι*,
κι' ἄς μοῦ τὸ ρίξῃ τρεῖς φορές καὶ τρεῖς φορές ἄς σκούξῃ:
«Ὁ γέρο - Δῆμος πέθανε, ὁ γέρο - Δῆμος πάει!»

- Θ' ἀναστενάζ' ἡ λαγκαδιά, θὲ νὰ βογγήξ' ὁ βράχος.
25. Θὰ βαργωμήσουν* τὰ στοιχειά, οἱ βρύσες θὰ θολώσουν
καὶ τ' ἀγέρακι τοῦ βουνοῦ, ὅπου περνᾷ δροσᾶτο,
θὰ ξεψυχήσῃ, θὰ σβηστῇ, θὰ ρίξῃ τὰ φτερά του,
γιὰ νὰ μὴν πάρῃ τὴ βοή ἄθελα καὶ τὴ φέρῃ
καὶ τήνε μάθῃ ὁ Ὀλυμπος καὶ τὴν ἀκούσῃ ὁ Πίνδος
30. καὶ λειώσουνε τὰ χιόνια του καὶ ξεραθοῦν οἱ λόγγοι.
Τρέχα, παιδί μου, γρήγορα,τρέχα ψηλά στὴ ράχι
καὶ ρίξε τὸ ντουφέκι μου. Στὸν ὕπνο μου ἐπάνω
θέλω γιὰ ὕστερη φορὰ ν' ἀκούσω τὴ βοή του.

- Ἔτρεξε τὸ κλεφτόπουλο, σὰ νὰ ἔτανε ζαρκάδι,
ψηλά στὴ ράχι τοῦ βουνοῦ καὶ τρεῖς φορές φωνάζει:
35. «Ὁ γέρο - Δῆμος πέθανε, ὁ γέρο - Δῆμος πάει!»

- Κι ἐκεῖ π' ἀντιβούσανε οἱ βράχοι, τὰ λαγκαδία
ρίχνει τὴν πρώτη ντουφεκιὰ κι ἔπειτα δευτερώνει·
σπὴν, τρίτη καὶ τὴν ὕστερη τ' ἄξιό τὸ καριοφίλι
40. βροντᾷ, μουγκρίζει σὰ θεριό, τὰ σωθικά του ἀνοίγει,
φεύγει ἀπ' τὰ χέρια σέρνεται στὸ χῶμα λαβωμένο,
πέφτει ἀπ' τοῦ βράχου τὸ γκρεμό, χάνεται, πάει, πάει...

- Ἄκουσ' ὁ Δῆμος τὴ βοή μέσ' στὸ βαθὺ τὸν ὕπνο·
τ' ἀχνό του χεῖλι ἐγέλασε, ἐσταύρωσε τὰ χέρια...
45. Ὁ γέρο - Δῆμος πέθανε, ὁ γέρο - Δῆμος πάει!...
- Τ' ἀντρεπωμένου ἡ ψυχὴ, τοῦ φοβεροῦ τοῦ Κλέφτη,
μὲ τὴ βοή τοῦ ντουφεκιῦ στὰ σύγνεφ' ἀπαντιέται,
ἀδελφικά ἀγκαλιάζονται, χάνονται, σβηθῶνται, πᾶνε...

Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΜΙΛΕΙ ΣΤΑ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΑ

Ὁ Κολοκοτρώνης εἶχε φθάσει μὲ τὸ στρατό του στὴ Ζαράκοβα* μεσημέρι. Ἄμα φάγανε, πῆρε τοὺς ἀξιωματικούς του καὶ πῆγαν στὰ Τρίκορφα — μισὴ ὥρα ἀπὸ τὴν Τρίπολι κι ἀγνάντια* τῆς. Τοὺς ἐδεῖξε μιὰ γραμμὴ, σκεπασμένη, ποὺ δὲν μπορούσαν νὰ τὴ βλέπουν οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὴν πολιτεία:

—Νά, ἐδῶ θὰ πᾶτε νὰ φέρετε τὰ παλληκάρια σας, νὰ φτιάξετε ταμπούρια*.

Ἐφεραν τὸ στρατό· ἄρχισαν τὸ ἔργο μὲ ζῆλο μεγάλο.

Ὁ Κολοκοτρώνης φώναξε ὕστερα τὸν ὑπασπιστὴ τοῦ:

—Ἐλα κοντά μου.

Τὸν ἀνέβασε ἀπὸ κρυφά, χωστὰ μονοπάτια, νὰ μὴν τοὺς βλέπουν οἱ Τούρκοι, στὸ ψηλὸ βουνό τῆς Σιλήμνας*, τὸν ἔκρυψε σ' ἓνα φυσικὸ παρατηρητήριο, τοῦ ἔδωσε τὰ κιάλια του.

—Κοίτα!

Ἡ Τρίπολι κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους. Γυάλιζαν τὰ σκουφιά τῶν μιναρῆδων* στὸν ἥλιο. Καὶ τὸ κάστρο τῆς μὲ τίς τόσες πόρτες, τὴ μεγάλη τάπια*, τὰ σπίτια μέσα, τὰ περιβόλια γῦρο, ἔμοιαζε ψεύτικο παιγνιδάκι.

—Ἐδῶ θὰ κάτσης, τοῦ εἶπε, νὰ τηρᾷς, ὥσπου νὰ νυχτώσῃ.

Κι ἂν ἰδῆς τοὺς Τούρκους νὰ κουνιῶνται κατὰ δῶ, ἀστραπὴ θὰ χυθῆς κάτω, νὰ μᾶς δώσης χαμπέρι*.

Τὸ ἔργο κάτω προχωροῦσε. Ἐπιστατοῦσε ὁ ἴδιος. Οἱ Λαγκαδιανοί, τὸ σῶμα τῶν Δεληγιανναίων μὲ τὸ Θανάση Κίντζο, ἔκτιζαν τὰ ταμπούρια* τους μ' ἀληθινὴ μαστοριά.

Ὁ Κολοκοτρώνης τοὺς παίνεσε.

—Εἴμαστε χτίστες οἱ περσότεροι, τοῦ εἶπανε γελῶντας· οἱ ἄλλοι δὲ νογᾶνε*.

Εἶχανε τ' ἄρματα πυραμίδες καὶ πῆγαιναν κι ἐρχόντουσαν καὶ κουβαλοῦσαν πέτρες. Ἐμοιαζαν μερμηγκιά.

Ὁ ἥλιος ἔγερνε. Τὸ ἔργο εἶχε τελειώσει. Ὁ ἀρχηγὸς φώναξε:

—Σύναζε!

Τὰ παλληκάρια πῆραν τ' ἄρματά τους, μπῆκαν στὴν ἀράδα. Ὁ ἀρχηγὸς τώρα θέλει νὰ τοὺς ἐτοιμάσῃ, νὰ τοὺς φιλοτιμήσῃ, ν' ἀντικρύ-

σουν αὖριο τὴ φωλιά τὴν ἴδια τοῦ ἐχθροῦ κι ὅλες τὶς προσπάθειες, ποὺ θὰ ἔκανε ἀπὸ δῶ καὶ πέρα νὰ σπάσῃ τὴ στενόχωρη ζώνη, ποὺ θὰ τὸν κουλούριαζε. Ἀνέβηκε σὲ μιὰ πέτρα, νὰ τὸν βλέπουν ὅλοι:

—Θὰ σᾶς πῶ, ἄρχισε μὲ τὴν βροντερὴ φωνή του, ἕνα παραμῦθι. Τὸ παραμῦθι τοῦ φιδιοῦ μὲ τὸν κάβουρα.

—Ὁ κάβουρας καὶ τὸ φίδι ἔκαμαν φιλία καὶ κουμπαριά κι ἀποφάσισαν νὰ πεθάνουν μαζί κι ἔτρεχαν τὰ δυὸ παντοῦ. Μιὰ μέρα νυχτώσανε μακριὰ ἀπὸ τὴν τρύπα τοῦ κάβουρα καὶ κοντὰ στὴν τρύπα τοῦ φιδιοῦ. Τὸ φίδι δέχτηκε τὸν κάβουρα στὴν τρύπα του, τὸν προτίμησε σὰν κουμπάρο καὶ τοῦ εἶπε νὰ μπῇ μέσα πρῶτος αὐτός. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ κάβουρας δὲ χῶραγε, σγάρλισε* μὲ τὰ πόδια του τὴν τρύπα καὶ χώρεσε.

Ἄφου μπῆκαν μέσα καὶ τὰ δυό, τὸ φίδι ἀμέσως ἐκουλουριάστηκε κι ἄφησε στὴ μέσῃ τῆς κουλούρας τόπο, ποὺ μπῆκε ὁ κάβουρας νὰ κοιμηθῇ. Τὴ νύχτα τὸ φίδι ἐσφιγγε τὸν κάβουρα νὰ τὸν ξελεπιάσῃ ὁ κάβουρας φώναζε: «Κουμπάρε, μὴ μὲ σφίγγῃς, πεθαίνω!» Τὸ φίδι τοῦ ἀποκρίνεται: «Ὁνειρο βλέπω» κι ὅλο τὸν ἐσφιγγε. Ἀμα εἶδε ὁ κάβουρας πὼς χάνεται, τοῦ λέει: «Κουμπάρε, ζύγωσε κοντὰ τ' αὐτί σου, γιὰ νὰ σοῦ πῶ ἕνα μυστικὸ νὰ εὐτυχήσῃς». Τὸ φίδι ζύγωσε τὸ αὐτί του κοντὰ στὸ στόμα τοῦ κάβουρα· αὐτὸς τσακώνει μὲ τὴ δαγκούνα* του τὸ φίδι στὸ λαιμό, τὸ σφίγγει, τὸ κρατεῖ πολλὴ ὥρα. Τὸ φίδι στρίβεται, ξαναστρίβεται, πάει ψόφησε. Τότε ὁ κάβουρας τὸ πῆρε τραβῶντάς το τὴ νύχτα ὄξω ἀπὸ τὴν τρύπα του καὶ ἦταν ξαπλωμένο ἴσια σὰ ραβδί.

Τὴν αὐγὴ, ὅπου εἶδε τὸ φίδι ὁ κάβουρας τοῦ εἶπει: «Ἄν ἦσουν καὶ τὴ νύχτα ἔτσι ἴσιος, μαῦρε κουμπάρε, οὔτε θὰ πέθαινες, οὔτε ὄνειράτα θὰ ἔβλεπες». Ἐτσι καὶ οἱ Τοῦρκοι, ἂν περπάταγαν ἴσια, δὲν θὰ τοὺς εἴχαμε τώρα ἔτσι, στὸν ὁβρορό*. Μὰ καλὰ τοὺς ἔχουμε, δὲν ἡσύχαζαν, ὅλο κακὰ μᾶς ἔκαναν.

Τὰ παλληκάρια τὸν ἄκουγαν μαγεμένα.

—Καὶ μιὰ ποὺ τό ἔφερε ὁ λόγος στὸ φίδι καὶ τὸν κάβουρα, ὅλοι ξέ-
ρουμε πὼς πιάνουν τοὺς καβούρους οἱ χωριάτες. Παίρνουν μιὰ ραφίνα*
ἀπὸ σίκαι, τὴ χώνουν στὴν τρύπα, τὴν κουνᾶνε μέσα — ἔξω, κάνουν μὲ
τὸ στόμα τους «ᾠχί», ὅπως κάνει τὸ φίδι, ὁ κάβουρας τὴν περνάει γιὰ
φίδι, τὴ δαγκώνει σφιχτά· ἔπειτα τραβᾶνε τὴ ραφίνα, ἔρχεται μαζί ὁ-
ξω καὶ τὸν πιάνουν. Ὅλα τοῦτα θὰ τοὺς φτιάξουμε, βρε Ἕλληνες, ὥς
νὰ τοὺς τραβήξουμε ἀπὸ τὰ γιδόμαντρά τους ὄξω καὶ νὰ τοὺς πιάσουμε.

Θέλει τώρα νά ξερριζώσει απ' τήν ψυχή τους καί τὸ τελευταῖο ἀ-
χνάρι φόβου, νά τοὺς ἀτσαλώσει.

—Γιατί; τοὺς ρωτάει. Γιατί δὲ θὰ τοὺς τὰ κάμουμε; Καί τί εἶναι αὐτοί; Ἐδῶ πιάνουν λιοντάρια οἱ κυνηγοὶ μὲ τὰ χέρια τους. Ὁ τρόπος, ὁποῦ πιάνουν τὰ λιοντάρια καί δὲν τὰ φοβοῦνται εἶναι ἡ συνήθεια. Για-
τί καί τὸ λιοντάρι εἶν' ἓνα μεγάλο καὶ κακὸ σκυλί· κι ἐπειδὴ δὲν τὸ βλέ-
πουν οἱ ἄνθρωποι ὁλοένα, κι ἀκουστὰ μονάχα ἔχουν τὴν ἀγριὰδα καί τὴν
κακία του, τρέμουν, ἅμα τὸ ἰδοῦν πρώτη φορά. Οἱ κυνηγοὶ ὅμως φο-
ρᾶνε σκληρὰ πετσά, τυλίγονται μὲ πολὺ καννάβι κι ἔτσι πηγαίνουν κοντὰ
στὸ λιοντάρι κι ἅμα κάνει ν' ἀνοίξῃ τὸ στόμα του, χώνουν τὸ χέρι τους
μέσα, ποῦ εἶναι κι αὐτὸ μὲ καννάβι τυλιγμένο, καί τοῦ λιονταριοῦ τὰ δόν-
τια κολλᾶνε στὸ στουππί. Κάνει νὰ ξεκολλήσῃ· μὰ ὁ κυνηγὸς τὸ δένει,
τοῦ περνάει στὸ λαμπρὸ χαλκᾷ μ' ἄλυσίδα κι ἔτσι τὸ ἀφήνει δεμένο σὲ κα-
νένα δένδρο μέρες πολλές, ὅσο ποῦ πεινάει, καί παει καί τοῦ δίνει λίγη
τροφή, καί πάλι τὸ ἴδιο καί τὸ ἴδιο· ὥς ποῦ τὸ λιοντάρι θαρρεῖ, ἀρχι-
νᾶει νὰ τὸν δέχεται ἀπὸ μακριά, γιατί περιμένει ἀπ' αὐτὸν τροφή.

Ἔτσι κι αὐτοὶ οἱ Τούρκοι, ποὺ τοὺς ἔχουμε κλεισμένους στὴ μάν-
τρα. Τώρα τοὺς βλέπετε, δὲν ἐπείνασαν ἀκόμη, βγαίνουν ὀξω, ἐδῶ κι
ἐκεῖ παίρνουν τροφή, ἐμεῖς ἀπὸ κοντά, ὥς νὰ κολλήσουν τὰ δόντια τους
στὸ στουππί, ἀπὸ* τοὺς περνοῦμε τὸ χαλκᾷ, ἐβγάζομεν τὸν ἐδικὸ μας
καί τοὺς τὸν φοροῦμε. Μὴν τοὺς φοβᾶστε! Ἄνθρωποι εἶναι κι αὐτοί.
Εἶχαν τ' ἄρματα, τώρα τὰ ἔχουμε κι ἐμεῖς· ἐπάνω μας δὲν ἔρχονται, γιατί
τοὺς σκοτώνουμε· ἀπὸ λίγο σὲ λίγο θὰ μερέψουν κι αὐτοί.

Τὰ παλληκάρια τὸν κοιτᾶνε στὰ μάτια, σφίγγουν τ' ἄρματά τους.
Ὅχι, δὲν φοβοῦνται. Ἐχουν πεποίθησι στὸ Γέρο.

Ἐνα Λαγκαδιωτάκι μάλιστα, μὲ μάτι μπιρμπιλιά*, ἔξυπνο σὰ ζα-
γάρι*, πιστεύει, πὼς ἔχει νοιώσει τόσο καλὰ τὸν ἀρχηγό, ποῦ φωνάζει
ἄχαφρα μὲ μιὰ ψιλή, ἀστεία φωνή:

—Ἀς εἶν' καλὰ ὁ καπετάν ψωμάς. Ἡ πείνα δηλαδή, ποῦ θὰ θερίσῃ
τὸν πολιορκούμενο, στρατηγὸς ἀνεπάντεχος*, ποῦ θὰ πολεμήσῃ κι αὐ-
τὸς γιὰ τοὺς Ἕλληνες.

Δυνατὰ κι ἀσώπαστα γέλια συνεπαίρνουν τίς γραμμές. Γελάει
ὁ Κολοκοτρώνης κι ὁ εὐθυμὸς λόγος περνάει σ' ὅλα τὰ ἑλληνικὰ στρα-
τόπεδα, παντοῦ, ὅπου πολιορκία Τούρκων.

Τὰ παλληκάρια σκορπίζουν στὰ ταμπούρια* τους. Ἐχει νυχτώ-
σει. Ἀνάβουν φωτιές. Ἀπειρα λουλούδια, ὅλο φλόγες, χορεύουν στήν

πλαγιά. Ἰσκιοὶ μαῦροι, στὰ καταρράχια* τὰ καραούλια* φυλάνε με
τὸν κόκκορα* σηλωμένο, μέτωπο στὴν Τρίπολι.

«Ὁ γέρος τοῦ Μωριᾶ»

Σπ. Μελάς

ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

Μὲ γέλασεν ἡ χαραυγή, τᾶστρι καὶ τὸ φεγγάρι,
καὶ βγῆκα νύχτα στὰ βουνά, ψηλά στὰ κορφοβούνια.
Ἄκω τὸν ἄνεμο καὶ ἡχᾶ, μετὰ τὰ βουνὰ μαλώνει.
—Νέσεῖς βουνά, ψηλά βουνά, καὶ σεῖς κοντοραχοῦλες,
τί ἔχετε ποὺ μαλώνετε, τί ἔχετε ποὺ χτρεῦστε;
Μὴ σᾶς βαραίνουν τὰ νερά καὶ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια;
—Δὲ μᾶς βαραίνουν τὰ νερά καὶ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια,
παρ' μᾶς βαραίν' ἡ Κλεφτουριά, οἱ Κολοκοτρωναῖοι.

Δημοτικόν

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΣΤΟ 21

Ὅταν ἐξερράγη ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 21, ὁ «Μουτεσελίμης*» τῆς Θεσσαλονίκης Γιουσούφμπεης τὰ χρειάστηκε. Εἶχε πολλὰ ἀκούσει περὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἔμαθεν ἀπὸ γράμματα τῆς «Πόρτας*» τὰς συνειδητοποίησις τῶν ἀρχιερέων καὶ προκρίτων τοῦ Μωριᾶ καὶ τῆς Ρούμελης μετὰ τοὺς Φιλικούς καὶ, προβλέπων ἐπέκτασιν τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ρωμηῶν καὶ εἰς τὸν τόπον τῆς δικαιοδοσίας του, ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ αὐστηρὰ μέτρα.

Ἀντέγραψε τὸν Καϊμακάμη* τῆς Τριπολιτσᾶς. Ἀπεφάσισε νὰ βάλῃ στὸ χέρι τοὺς θρησκευτικούς καὶ πολιτικούς ἀρχοντας τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν περιφερειῶν τῆς καὶ τοῦ Ἀγίου Ὄρους καὶ τοὺς ἐκάλεσεν εἰς τὸ πασσαλῆκι του*, γιὰ νὰ μάθῃ τὰς διαθέσεις τῶν ἐναντι τοῦ κινήματος τοῦ Μωριᾶ καὶ τῆς Ρούμελης καὶ νὰ ζητήσῃ ὁμήρους, κατὰ τὸ τουρκικὸν ἔθιμον, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας.

Ἀλλ' οἱ προσεστώτες, ὅπως καὶ οἱ συνάδελφοί των τῆς Ἀχαΐας, τὰ μυρίστηκαν καὶ δὲν ἐπῆγαν εἰς τὸ πασσαλῆκι τοῦ Γιουσούφμπεη.

Αὐτοὶ ὅμως ἔστειλαν εἰς τὸν Μουτεσελίμην ἀπεσταλμένους των, γιὰ νὰ τὸν βεβαιώσουν ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς περιφερείας τοῦ ἦσαν πιστοὶ εἰς τὴν Πόρταν καὶ τὸ Δοβλέτι* καὶ συνεπῶς δὲν ἔπρεπε ν' ἀνησυχῇ καθόλου.

Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ δευτερευόντων προσώπων ἐνίσχυσε περισσότερον τὰς ὑποψίας τοῦ Γιουσούμπετη. Κακεντρεχῆς καὶ αἱμοβόρος, ὅπως ἦτο, ἐξεσπασεν ἐναντίον τῶν ἀπεσταλμένων τῶν προκρίτων, ἐκακοποίησε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐκράτησεν ὡς ὁμήρους, γιὰ κάθε ἐνδεχόμενον.

Δὲν ἐσταμάτησεν ὅμως ἐκεῖ. Τὸν ἀνησυχοῦσαν πολὺ τὸ Ἅγιο Ὅρος καὶ ὁ Πολύγυρος. Εἰς τὸ πρῶτον ἐγνώριζεν ὅτι εἶχε καταφύγει ὁ δαιμόνιος Σερραῖος Μανώλης Παπᾶς, ἐνθουσιώδης ὁπαδὸς καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑταιρείας, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποκτήσει πολλοὺς ὁπαδοὺς καὶ εἶχε γίνεи πολὺ ἐπικίνδυνος στὴν τουρκικὴ ἐξουσία. Εἰς τὸν Πολύγυρον ἐπίσης, κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν χαφιέδων* του, ἡ κατάστασις ἦτο ἀνῆσυχος καὶ ἐγκυμονοῦσεν αἰφνιδιασμούς. Ὅλα τὰ Χάσιχα* χωρὶά προετοιμαζαν ταραχὰς καὶ ἔπρεπε, μὲ κάθε τρόπο, νὰ προλάβῃ τὰ γεγονότα.

Ὁ Γιουσούμπετης ἐνόμισεν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ χάσῃ καιρόν. Καὶ πράγματι ἔστειλε ἰσχυρὸ ἀ σ κ έ ρ ι* πρὸς τὸν ἰσθμὸν τοῦ Ἁγίου Ὁρους μὲ αὐστηρὰς διαταγὰς νὰ ὑποβάλλῃ εἰς βασανιστήρια τοὺς κατοίκους. Διέταζεν ὅμως νὰ μὴ προχωρήσῃ ὁ τουρκικὸς στρατὸς εἰς τὰ ἐδάφη τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τὰ ὁποῖα δυνάμει ἀρχαίων προνομίων, ἦσαν ἀπαραβίαστα καὶ δὲ μπορούσαν νὰ τὰ πατήσουν ὀθωμανικὰ στρατεύματα.

Πρὸς τὸν Πολύγυρον ἔστειλε τὸν σερασκέρην* Τσιρίμπασην μὲ 500 ἄνδρας. Διέταξε δὲ ταυτοχρόνως τὸν Χασὰν ἀγᾶν, ταμίαν τοῦ Ἰσούφ πασᾶ τῶν Σερρών, νὰ πάρῃ καὶ αὐτὸς ἄλλους τόσους ἄνδρας καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ Πολυγύρου, συνεργαζόμενος μὲ τὸν Τσιρίμπασην. Καὶ τοὺς δύο αὐτοὺς ἀρχηγούς διέταξε νὰ συλλάβουν τοὺς προεστούς τοῦ Πολυγύρου, ν' ἀφοπλίσουν τοὺς κατοίκους καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν μὲ τὰ στρατεύματά των εἰς τὴν κωμόπολιν.

Οἱ πρόκριτοι τοῦ Πολυγύρου ἐπληροφορήθησαν ἐγκαίρως τὴν ἐπιδρομὴν τῶν σερασκέρηδων τοῦ Γιουσούμπετη. Ἐδωκαν τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας εἰς τοὺς ἄλλους κατοίκους καὶ ἐπῆραν τὰ βουνά.

Ἄλλ' ἡ φωτιὰ ἀνάψε μέσα στὸν Πολύγυρο πολλὰς ὥρας, προτοῦ

φθάση ὁ στρατός. Τὸ βράδυ τῆς 16ης Μαΐου Τοῦρκοι στρατιῶται τοῦ διοικητηρίου τῆς κωμοπόλεως, περιφερόμενοι εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Πολυγύρου, ὕβριζαν τοὺς κατοίκους καὶ ἐπυροβόλησαν ἐναντίον μιᾶς ὁμάδος νέων, τοὺς ὁποίους συνήντησαν κοντὰ στὸ σεράϊ*.

Ἐδημιουργήθη πρὸς στιγμὴν πανικός εἰς τὴν κωμόπολιν. Τότε οἱ κάτοικοι τοῦ Πολυγύρου ἐβεβαιώθησαν ὅτι ἦσαν μελλοθάνατοι. Καὶ ἀντὶ νὰ περιμένουν ἀπαθεῖς καὶ ὑποτακτικοὶ νὰ κοποῦν τὰ κεφάλια των, ἐσκέφθησαν ὅτι πολὺ προτιμότερον θὰ ἦτο ν' ἀρπάξουν τὰ ὅπλα, προτοῦ φθάση ὁ στρατός τοῦ Γιουσούφμπεη, καὶ νὰ καθαρίσουν τὴν κωμόπολιν ἀπὸ τοὺς τυράννους τοῦ διοικητηρίου.

Κατὰ τὰ μεσάνυχτα τῆς 16ης Μαΐου 1821, συνέβησαν τὰ πρῶτα δραματικὰ γεγονότα τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὸν Πολύγυρον. Ἀποφασιστικοὶ οἱ κάτοικοι, ἐπῆραν τὰ ὅπλα καὶ ἐπολιορκήσαν τὸ διοικητήριον. Ἐφόνευσαν τὸν διοικητὴν καὶ δέκα ὀκτὼ στρατιώτας καὶ ἀφοῦ ἐξησφάλισαν τὰ νῶτά των, ὠργάνωσαν διὰ νυκτὸς ἐκστρατεῖαν, ἄλλοι μὲν κατὰ τοῦ Τσιρίμπαση καὶ ἄλλοι κατὰ τοῦ Χασάν ἀγᾶ, οἱ ὁποῖοι ἐβάδιζαν, ὁ ἓνας ἐκ τῶν ὑψωμάτων καὶ ὁ ἄλλος ἐκ τῆς πεδιάδος, κατὰ τοῦ Πολυγύρου. Ἀκράτητοι καὶ γενναῖοι οἱ Πολυγυριῶτες, μαχόμενοι σὰν λέοντες ὑπὲρ βαιῶν καὶ ἐστιῶν, ἐτσάκισαν καὶ διέλυσαν καὶ τὰ δύο ἀσκήρια καὶ ἠνάγκασαν τοὺς δύο σερασκέρηδες νὰ τραποῦν εἰς ἄτακτον φυγὴν.

Τὰ πρῶτα αὐτὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα τοῦ Πολυγύρου εἶχον ἄμεσον ἀντίκτυπον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ὁ Γιουσούφμπεης τὰ ἔμαθεν ἀμέσως καὶ ἀπεθιρίωθη. Αὐτοστιγμὴ διέταξε νὰ σουβλισθοῦν καὶ νὰ ψηθοῦν δύο ἐκ τῶν ὁμήρων, πού εἶχε κρατήσῃ ἀπὸ τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν προκρίτων τοῦ Πολυγύρου. Κατόπιν ἐκάλεσε τὸν ἐπίσκοπον Κιτρῶν εἰς τὸ σεράϊ, τὸν προσέβαλε, τοῦ ἀπέκοψε τὴν γενειάδα, τὸν ἐχλεύασε καὶ στὸ τέλος διέταξε καὶ τὸν ἀπεκεφάλισαν μπροστά του. Ὁ ἀτυχὴς ἱεράρχης ἀποκεφαλιζόμενος ἐφώναζε πρὸς τὸν αἰμοβόρον μουτεσελίμην:

—Τὸ κεφάλι μου εἶναι δικό σου, ἀλλ' ἡ ψυχὴ μου δὲν σοῦ ἀνήκει!

Ἀδυσώπητος κατόπιν ὁ Γιουσούφμπεης, διέταξε καὶ ἀπεκεφάλισαν τὸν Χριστόδουλον Μπαλάνον, τὸν Χρῆστον Μενεξέν, τὸν Κυδωνιάτην καὶ μερικοὺς ἄλλους Θεσσαλονικεῖς, τοὺς ὁποίους ἐθεώρει ὡς ὁπαδοὺς τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας.

Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 17ης Μαΐου τοῦ 1821 τὰ τέρατα τοῦ Γιουσούφμπεη ὠργίασαν. Δύο χιλιάδες χριστιανοὶ ἐφυλακίσθησαν εἰς τὸν ναὸν

καί εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Μητροπόλεως καὶ αἱ περισσότεραι χριστιανικαὶ οἰκίαι ἐλεγκτήθησαν.

Ἔτσι ἤρχισεν ὁ ἀγὼν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅταν τὸ ἡρωϊκὸν σύνθημα τοῦ Πολυγύρου ἐξήγειρεν ὅλα τὰ χωριὰ τῆς ἐπαρχίας. Ἀπὸ τὸν ἀκολουθήσαντα χριστιανικὸν συναγεμὸν συνεστήθησαν δύο στρατόπεδα κατὰ τῶν Τούρκων, τὸ ἓνα ἀπὸ Μαδεμοχωρῖτες* καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ καλογήρους τοῦ Ἀγίου Ὁρους. Καὶ τὰ δύο ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ φιλικοῦ Μανώλη Παπᾶ.

«Τὰ 100 Ἑλληνικὰ χρόνια»

Δ. Γατόπουλος

ΛΟΥΚΗΣ ΛΑΡΑΣ

(Ὁ Λουκῆς Λάρας εἶναι ἐν μακρὸν διήγημα τοῦ Βικέλα καὶ ἔχει μεταφρασθῇ εἰς πολλὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, τόσον ἐθεωρήθη σπουδαῖον. Εἰς αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς μᾶς δίδει ζωντανὴν τὴν εἰκόνα τῶν δεινῶν, τὰ ὅποια ὑπέστησαν οἱ Χῖοι κατὰ τὴν Ἑπανάστασιν. Τὸ κατωτέρω ἀπόσπασμα ἀναφέρεται εἰς τὴν φυγὴν τοῦ Λουκῆ Λάρα μετὰ τῆς οἰκογενείας του....).

Ἦ φ υ γ ῆ

... Δὲν ἤλθε διὰ μόνους ἡμᾶς τὸ πλοῖον ἐκ Ψαρῶν.

Ὁ πλοίαρχος ἐφρόντισεν ἀφ' ἐσπέρας νὰ διασπείρῃ τῆς ἀφίξεώς του τὴν εἶδησιν, καὶ συνέρρεαν οἱ πρόσφυγες ἐκ τῶν πέριξ χωρίων καὶ ἐκ τῶν σπηλαίων, ὅπου ἐκρύπτοντο. Ἡ ἀκτὴ ἦτο ἤδη κεκαλυμμένη ὑπ' αὐτῶν, ὅτε κατέβημεν, ἐξηκολούθουν δὲ καὶ ἄλλοι φθάνοντες κατόπιν ἡμῶν.

Εὐτυχῶς οἱ πρῶτοι φθάσαντες εἶχαν δώσει τὸ συμφωνηθὲν σημεῖον καὶ τὸ πλοῖον ἐπλεεν ἤδη πρὸς τὸν λιμένα, καθ' ἣν στιγμὴν ἀπὸ τοῦ ὑψώματος διέκρινα μακρόθεν τοὺς ἰστούς του.

Ὅταν ἐπλησιάσαμεν εἰς τοὺς σωρούς τῶν φυγάδων, εἶδαμεν ὅλα τὰ πρόσωπα ἐστραμμένα πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἦρχετο ἡ λέμβος! Ἐπλησίαζεν! Ἦκούοντο αἱ κῶπαι σχίζουσαι τὴν θάλασσαν, ἤκούετο καὶ τῶν σκαρμῶν* ὁ γογγυσμὸς ὑπὸ τῆς κώπης τὴν πίεσιν. Οἱ δ' ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ ἐτείναμεν σιωπῶντες τὰ ὦτα πρὸς τοὺς πλησιάζοντας ἐκείνους παρηγόρους ἤχους.

Ἀλλ' ὅτε ἡ λέμβος προσωρμίσθη καὶ ἐπήδησαν οἱ ναῦται εἰς τὴν ξηράν, τότε ἡ σιωπὴ ἐλύθη καὶ ἐπῆλθε ταραχὴ καὶ σύγχυσις, διότι ὅλοι,

συνωθούμενοι ἐπὶ τῶν βράχων, ἀνυπομόνουν θέλοντες νὰ ἐπιβιβασθοῦν. Ἦσαν δὲ πολλοὶ οἱ φεύγοντες καὶ ἡ λέμβος μικρά. Ἡ ἡχηρὰ τοῦ ναυκλήρου φωνὴ καὶ τῶν ναυτῶν οἱ βραχίονες ἐχαλίνωσαν τοῦ πλήθους τὴν ἀνυπομονησίαν. Ἦσυχάσατε, ἐφώναζε. Θὰ σᾶς πάρωμεν ὅλους. Κανένα δὲν θ' ἀφήσωμεν!

Ἐν τούτοις ἡ λέμβος ἀνεχώρησε μὲ τὸ πρῶτον φορτίον, ὃ δὲ ναύκληρος* καὶ τρεῖς ναῦται ἔμειναν εἰς τὸ παράλιον ὀπλισμένοι. Ἐπήγαιναν ἡ λέμβος καὶ ἤρχετο, ἐσμικρύνετο δὲ βαθμηδὸν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς καὶ ἤϋξανε μετὰ πᾶσαν ἀναχώρησιν ἡ ἀνυπομονησία τῶν μενόντων. Δὲν ἐφαίνετο ἀκόμη ὁ ἥλιος, ἀλλ' ἡ θάλασσα ἐλάμβανεν ἡδη τῆς ἡμέρας τὰ χρώματα.

Οἱ ἡμίσεις περίπου ἦσαν ἐπὶ τοῦ πλοίου. Ἡμεῖς ἐμέναμεν εἰσέτι ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ ἐβλέπαμεν τὴν λέμβον ἐπιστρέφουσαν, εὐχόμενοι νὰ μὴ βραδύνη ἡ σειρὰ μας, ὅτε ἀντήχησεν αἴφνης κρότος τουφεκίου καὶ ἤκουσθη σφαίρας συριγμός. Αἱ κεφαλαὶ ὅλαι ἐστράφησαν διὰ μιᾶς πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ εἶδαμεν ὑψηλά, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, πρὸς τὰ δεξιὰ μας, τέσσαρας ἀνδρῶν μορφάς. Ἀλλοίμονον! Οἱ Τοῦρκοι ἐπλάκωσαν!

Θεέ μου! Ὅποῖον τρόπον ἔφεραν εἰς τὴν ἀκτὴν ἡ ἀπροσδόκητος ἐκείνη ἐμφάνισις τῶν διωκτῶν μας! Δύο, τρεῖς τουφεκισμοὶ ἐκ νέου ἀντήχησαν. Ὁ ὁμιλος τῶν προσφύγων ἐσκορπίσθη καὶ ἐτρέξαμεν ὅλοι εἰς τοῦ λόφου τὰς ὑπωρείας*, διὰ νὰ προφυλαχθῶμεν ὑπὸ τῶν βράχων τὰς ἐξοχάς. Οἱ τέσσαρες αὐταὶ μόνον ἔμειναν εἰς τὴν ἄκραν τῆς θαλάσσης καὶ ὑψώσαντες τὰ ὅπλα ἐσκόπευαν καὶ ἐπυροβόλησαν διὰ μιᾶς καὶ οἱ τέσσαρες. Οἱ Τοῦρκοι ἄνωθεν δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὸν χαιρετισμὸν τοῦτον. Ἐφοβήθησαν ἄρά γε; μὴ αἱ σφαῖραι τῶν ναυτῶν μας ἐπέτυχαν, ἢ μὴ ἦσαν πολυαριθμοὺ σώματος ἐμπροσθοφυλακῇ καὶ ἐπερίμεναν ἐπικουρίαν, διὰ νὰ ἐπιπέσουν καθ' ἡμῶν; Καὶ τότε τί θὰ γίνωμεν; Πῶς θὰ ἀντισταθῶμεν;

Ἐν τούτοις ἡ λέμβος ἐπλησίαζεν. Ἐνθαρρυνθέντες ὑπὸ τῆς παύσεως τῶν πυροβολισμῶν ἐτρέξαμεν ὅλοι πάλιν πρὸς τὴν θάλασσαν. Θὰ προσφθάσωμεν ὅλοι νὰ σωθῶμεν; Θὰ φανοῦν ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ λόφου οἱ Τοῦρκοι;

Προσωρμίζετο* σχεδὸν ἐπὶ τῶν βράχων ἡ λέμβος, ὅτε εἶδα τὸν πατέρα μου πλησιάζοντα εἰς τὸν ναύκληρον. Τὸν ἐβλεπα νὰ λαλῇ περι-

παθῶς δακτυλοδεικτῶν τὰς ἀδελφάς μου καὶ ἐμέ, ἐνῶ ὁ ναύτης ἀπέσυρε τὴν χεῖρα ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐζήτηι ὁ πατήρ μου νὰ θέσῃ φιλοδώρημα.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ἡ μήτηρ μου ὅπισθεν μ' ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρός. Ἐστράφη πρὸς αὐτήν.

—Λουκῆ μου, πᾶρε τὰς ἀδελφάς σου καὶ πηγαίνετε μὲ τὴν εὐχήν μας. Ἀφήσατέ μας ἡμᾶς εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ!

Καὶ συγχρόνως ἐναπέθετεν εἰς τὸν κόλπον μου μικρὸν δέμα, περιέχον ὅσα κοσμήματα εἶχε δυνηθῇ νὰ περισώσῃ. Τὴν ἐνηγκαλίσθην καὶ ἐφίλουν τὸν λαιμόν της καὶ ἔλεγα:

—Ὅχι, ὄχι, ὅλοι ὁμοῦ θὰ σωθῶμεν...

Ἐκεῖ, μὲ ἤρπασεν ἐκ τοῦ βραχίονος ὁ πατήρ μου.

—Πήγαινε μὲ τὰς ἀδελφάς σου. Ἐρχόμεθα κατόπιν ἡμεῖς.

Ἡ λέμβος ἦτο ἤδη πλήρης, αἱ δὲ ἀδελφαί μου ἐκάθηντο ἐντὸς αὐτῆς. Μὲ ὥθησεν ὁ πατήρ μου, μ' ἔσυρεν ὁ ναύκληρος, καί, πρὶν προφθάσω νὰ λαλήσω ἢ ν' ἀντισταθῶ, εὐρέθην ἐντὸς τῆς λέμβου καὶ ἐγώ. Αἱ κῶπαι ἐκινήθησαν ἀμέσως. Ἐστράφη πρὸς τὴν ξηρὰν νὰ ἴδω τὴν μητέρα μου, καὶ ἐνῶ ἐστρεφόμην, εἶδα καπνὸν ἐπὶ τοῦ λόφου καὶ νέος τουφεκισμὸς ἠκούσθη. Ἐπὶ τῶν βράχων τὸ πλῆθος συνεσφίγγετο καὶ οἱ ὅπισθεν ὠθουν τοὺς πρῶτους, ἔπιπταν δὲ τινες ἤδη εἰς τὴν θάλασσαν. Μετὰ τῶν πιπτόντων βλέπω αἶφνης τὴν μητέρα μου!

Δὲν ἤξεύρω πῶς ἠδυνήθην ν' ἀπλώσω ἐκ τῆς λέμβου τὴν χεῖρα, πῶς ἤρπασεν ἡ μήτηρ μου τὴν χεῖρα μου, πῶς μία ἄλλη γραῖα ἐκράτει διὰ τῶν δύο χειρῶν τὸ φόρεμα τῆς μητρός μου... Ἡ δὲ λέμβος ἐπροχώρει καὶ ἐκλαίαν οἱ δύο γραῖαι συρόμεναι ἐκ τῆς χειρός μου, μέχρις οὗ ἐπὶ τέλους τὰς ἀνεσύραμεν ἐκ τῆς θαλάσσης. Οὐδ' ἐνθυμοῦμαι πῶς εὐρέθημεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου.

Οἱ τουφεκισμοὶ ἐκ διαλειμμάτων ἐξηκολούθουν, ἡ δὲ λέμβος ἐπήγαινε καὶ ἤρχετο καὶ τὴν ἔβλεπα ἐκάστοτε ἐπιστρέφουσαν, προσπαθὼν νὰ ἴδω μακρόθεν ἂν ἦσαν ἐντὸς αὐτῆς ὁ πατήρ μου καὶ ἡ Ἀνδριάνα—ἡ ὑπηρετριά μας. Εἰς τὸ τελευταῖον της ταξίδιον τοὺς εἶδα ἐπὶ τέλους ἐρχομένους.

Ἡμεῖς ἤδη ὅλοι ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ ἡμεῖς ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ψυχαί! Ἐμετρήθημεν κατόπιν. Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπέτυχαν ἀπὸ τοῦ λόφου νὰ ἐλαττώσουν τὸν ἀριθμὸν μας.

Τὸ πλοῖον ἀνεπέτασε τὰ ἱστία του καὶ ἤρχισε νὰ πλέῃ ὑπὸ τὴν

ἐλαφρὰν πνοὴν οὐρίου* ἀνέμου, ἀλλ' ἦτο εἰσέτι παρὰ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, ὅτε εἶδαμεν τὰ ὑψώματα καλυπτόμενα ὑπὸ Τούρκων. Οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι ἦσαν τῷ ὄντι ἐμπροσθοφυλακὴ, ἀλλὰ θεῖα χάριτι ἐβράδυνον οἱ πολλοὶ νὰ ἔλθουν, καὶ ἡμεῖς ἡμεθα ἤδη σῶοι καὶ ἀσφαλεῖς οὐδ' ἐφοβούμεθα πλέον τὰ ἀπέχοντα ὅπλα των.

Μεταξὺ τῶν ποικίλων τοῦ βίου μου περιπετειῶν δὲν ἔτυχε ποτὲ νὰ ναυαγῇσω. Ἡ θάλασσα, μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον, μοὶ ἐφέρθη φιλοφρόνως πάντοτε. Ἀλλ' ὅποταν ἀναγιγνώσκω ναυαγίων περιγραφάς, ἀναλογίζομαι τὰς ὥρας καὶ τὰς σκηνάς τῆς φυγῆς ἐκείνης ἐκ Χίου. Ναυαγοὶ βλέποντες ἐκ πλοίου καταποντιζομένου τὴν ἀπέχουσαν παραλίαν δὲν διέρχονται βεβαίως συγκινήσεις πλέον ἐναγωνίους, ὅσων ἡμεῖς τότε διήλθαμεν. Ἀλλὰ καταποντισμὸς δι' ἡμᾶς ἦτο ἢ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἀγωνία, ὡς βράχον δὲ σωτηρίας ἐβλέπαμεν τὸ πλοῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἢ μικρὰ λέμβος ἀνὰ ὀλίγους μᾶς μετέφερεν, ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι μᾶς ἐτουφέκιζαν ἄνωθεν...

Λουκῆς Λάρας »

Δ. Βικέλας

ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Ὁ μικρὸς ναυτόπαις Νικολῆς Ἀργύρη Μανιάτης εἶναι διὰ τὸ Ναυτικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ὅ,τι ὁ μικρὸς οὐσσάρος Μπαρᾶ διὰ τὸν στρατὸν τῆς Γαλλικῆς. Ἀξίζει τὸν κόπον νὰ τὸν γνωρίσωμεν. Ἦτο ἀπὸ τὰ Ψαρά. Τῷ 1826, δώδεκα μόνον ἐτῶν, ἐπέβαινε τῆς «Ἀθηνᾶς» καὶ μεταξὺ τῶν ναυτοπαίδων τοῦ σκάφους ἐκείνου, διεκρίνετο διὰ τὸ εὐφρές, τὸ πρόθυμον καὶ τὸ ἄφοβον. Ἡ ναυμαχία τῆς 16ης Ἰανουαρίου 1826 καὶ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Γεωργίου Σαχτούρη θὰ προσπίσουν τὸ ὄνομά του κατὰ τῆς λήθης.

Ἡ «Ἀθηνᾶ» ἔφερε τὴν σημαίαν τοῦ ἀντιναυάρχου Γεωργίου Σαχτούρη, ἀρχηγοῦ τῆς β' Ὑδραϊκῆς Μοίρας τοῦ στόλου, ὁ ὁποῖος, τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ 1826, διαδρομῶν ἐπιμόνως ὑπὸ τὴν Ὀξείαν νῆσον, ἐπεξῆτει τὴν κατάλληλον στιγμήν, ὅπως ρίψῃ τροφὰς καὶ πολεμοφόδια εἰς τὸ ἀπεγνωσμένως μαχόμενον Μεσολόγγι.

Τὸ τουρκικὸν ναυτικὸν συνεκέντρωσε τὰς δυνάμεις του εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Πατραϊκοῦ κόλπου, πολλὰ καὶ δυσάρεστα σχεδιάζον, ὅταν

την πρώτην τῆς 8 Ἰανουαρίου, ὅλαι αἱ ἑλληνικαὶ μοῖραι, ἐπωφεληθεῖσαι εὐνοϊκῆς τοῦ ἀνέμου τροπῆς, ἐπλησίασαν ἀπροσδοκίτως τὸ Βασιλάδι.

Παρευθὺς τὰ μεγάλα ἐφόλκια* καταβιβάζονται καί, κατάφορτα παξιμαδιῶν, ρυμουλκοῦνται πρὸς τὴν λιμνοθάλασσαν, ἐνῶ ἀφ' ἐτέρου δύο ἀξιωματικοὶ τῆς ἡρωϊκῆς φρουρᾶς ἀνέρχονται ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος, κομισταὶ ἐπιστολῶν:

«Οἱ Μεσολογγῖται ὀρκίζονται ὅτι δὲν θέλουν ἀφήσει Αἰγύπτιον ζωντανὸν νὰ γυρίσῃ εἰς Μωρέαν. Ἀλήθεια, ζητοῦν ψωμί· ἀλλέως βέβαια δὲν ἤμποροῦν νὰ ὑποφέρουν. Πολλοὶ ἀπέθανον ἀπὸ πείναν. Ἐφαγαν καὶ τρεῖς ὄνους καὶ τρεῖς καμήλους, πού ἄρπαξαν τοῦ Ἰμπραήμ».

Εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ναύαρχος ἀπεκρίνετο:

— Θάρρος! Εἴμεθα ἐδῶ καὶ πάσχομε μαζί σας!

Με ὅλον δὲ τὸ φλέγμα* τῶν ἀτρομήτων ἐκείνων πολεμιστῶν, προσέθεσε: «Μᾶς κάμνετε μεγάλην χάριν νὰ μᾶς στείλετε καὶ καμμίαν νέαν ἐφημερίδα».

Διότι ὁ βομβαρδισμὸς δὲν εἶχεν ἀκόμη καταστρέψει τὸ τυπογραφεῖο τῶν «Χρονικῶν».

Τὴν ἐπαύριον ἡ θάλασσα ἐξεμάνη· μόλις δύο ἄγκυραι κατὰ σκάφος κατορθώνουν νὰ συγκρατήσουν τὴν παράταξιν. Τῆς εὐκαιρίας ἐπωφελοῦνται παρατόλμως οἱ Τοῦρκοι· δεκατρεῖς φρεγάτες καὶ κορβέττες — ἡ πρωτοπορεία — ἀναφαίνονται οὐριοδρομοῦσαι*. Καὶ ὁ ναύαρχος δὲν προφθάνει σχεδὸν νὰ ὑψώσῃ τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ σήματα: «Ὁ ἐχθρὸς!» «Ὁ ἐχθρὸς ἔρχεται ἐπάνω!» «Τ' ἄρματα στὴν κουβέρτα!», «Ὅσοι εἴσθε εἰς τίρα* κανονιοῦ, ἀρχίσατε πῦρ!».

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἕλληνες, φρονίμως σκεπτόμενοι, κόπτουν τὰς ἀγκύρας, ὁ δὲ κλύδων ἀναλαμβάνει νὰ χωρίσῃ τοὺς ἀντιμαχομένους.

Τὴν μεθεπομένην δευτέρα συνάντησις. Ὁ πυρπολητὴς Πολίτης ἀνατινάσσει εἰς τὸν ἀέρα τὴν κορβέτταν τοῦ Μουσταφᾶ Τζελεμπῆ. Τὴν 16ην ἡ μάχη μετατίθεται πρὸς τὴν ἄκραν τοῦ Ἀράξου*. Οἱ Τοῦρκοι κλίνουν πρὸς τὰς Πάτρας καὶ οἱ Ἕλληνες διώκουν πλησίον*. Ὁ ἄνεμος μεταβάλλεται· καὶ τότε διώκουν οἱ Τοῦρκοι «μὲ ὅλα τοὺς τὰ πανιὰ καὶ κουρταλέτσες»*. Αἰφνης οἱ Ἕλληνες, ἀθρόως ἀνακωχεύσαντες*, ἀναμένουν. Εἶναι ἡ πέμπτη καὶ ἡμίσεια τῆς ἐσπέρας τῆς 16 Ἰανουαρίου 1826· ἡ πάλη ἀρχίζει πεισματωδεστάτη. Τὸ ἑλληνικὸν πυροβολι-

κόν, εὐθὺς ὡς εἰσέρχεται ἐντὸς τῆς ἀκτίνος τῆς ἀποτελεσματικῆς ἐνεργείας, δεικνύει τὴν ἀναμφισβήτητον ὑπεροχὴν του.

Ἡ τουρκικὴ ἐν τούτοις ναυαρχίς, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀγῶνος, σημαίνει παραγγέλματα ἀπροσδόκητα· καὶ ἐκ τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν προστρέχουν τέσσερα τουρκικὰ πυρπολικά. Οἱ Τοῦρκοι φαίνονται σχεδιάζοντες νὰ ποδίσουν* ὑπὸ τὴν σκέπην των· τοῦτο δὲ φέρει εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ τοὺς Ἕλληνας πυρπολητάς. Διώκουν μὲ ὅλας των τὰς δυνάμεις· δύο δὲ ἐφόλκιά των, μετὰ πυροβολικοῦ καὶ τυφεκιστῶν, ἐπιπίπτουν ἐναντίον ἑνὸς τῶν Τουρκικῶν πυρπολικῶν καὶ τὸ καταλαμβάνουν αὐτανδρον ὑπὸ τὰς φρενητιώδεις ζητωκραυγὰς τῶν πληρωμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου.

Μετὰ τῆς παροιμιώδους ὁρμῆς της, ἡ μοιραρχίς «Ἀθηνα» μάχεται εἰς τὸ πυκνότερον σημεῖον τῆς παρατάξεως. «Τοὺς ἐδαιμονίσσαμε μὲ τὰ κανόνια μας», λέγει τὸ ἡμερολόγιον. Ὁ ἀντιναύαρχος Σαχτούρης, μὲ τὸ τηλεσκόπιον εἰς τὸ χέρι, μὲ τὸ πᾶρον ἐκεῖνο ὕψος του, τὸ ὅποιον οὐδ' εἰς τὴν μάχην ἐγκατέλειπε, παρακολουθεῖ τὸν ἀγῶνα ἐκ τοῦ ἐπιστέγου* μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν του. Ὑπὸ νέφη καπνοῦ κρύπτεται ἡ πρῶρα· ὁσάκις δὲ ὁ ἄνεμος τὰ παρασύρει εἰς στροβίλους καὶ ἀναφαίνεται πρὸς στιγμὴν τὸ πρόστεγον*, οἱ ἐπὶ τοῦ πρυμναίου διακρίνουν ἕνα ναυτόπαιδα ὀρθιον ἐκεῖ ἐμπρός, παρατόλμως ἐκτεθειμένον εἰς τὴν χάλαζαν τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός. Εἶναι ὁ μικρὸς Ψαριανὸς Νικολῆς Μανιάτης. Μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψηλά, μὲ τὴν μικράν του χεῖρα εἰς τὴν μέσην, μὲ τὸ ὕψος ἀνθρώπου διοικήσαντος εἰς δέκα τοῦλάχιστον μάχας, παρακολουθεῖ τὰς περιπετείας τοῦ ἀγῶνος. Σπανίως κατέβαινεν ἀπὸ τὸ πρόστεγον· καὶ τοῦτο μόνον διὰ νὰ μεταφέρῃ ὕδωρ καὶ γομώσεις* διὰ τοὺς πυροβολητάς καὶ πυριτιδοβολὰς εἰς τοὺς ἐκ τῶν θωρακίων* βάλλοντας. Ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ αἰχμαλωτισθέντος τουρκικοῦ πυρπολικοῦ, φαίνεται τρέχων πρὸς τὸν πρόβολον τρελλὸς ἀπὸ χαράν, κραυγάζων ἐπανειλημμένως:

—Ἀπάνω τους, μπουρλοτιέρηδες!

Ἐν τούτοις ἡ «Ἀθηνα», φοβηθεῖσα διὰ τὴν τύχην τῶν παρατόλμων πυρπολητῶν, ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν γραμμὴν καὶ ἐντείνει τὸ πῦρ. Εἰς μάτην μερικοὶ ναῦται νεύουν εἰς τὸν μοῦτσον νὰ κατέλθῃ! Ὁ μικρὸς εἶναι ἐκεῖ ἐπευφημῶν, κινῶν τὸν σκοῦφόν του εἰς τὸν ἀέρα.

Ἐκεῖνην τὴν στιγμὴν φοβερὰ ἐκπυρσοκρότησις συγκλονίζει τὴν «Ἀθηνα» καὶ ἐνσπείρει τὸ θάνατον ἐντὸς αὐτῆς· ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶρα ἢ πυροβόλα της, διαρραγέν*, ἀνατρέπει καὶ πληγώνει σωρείαν ναυτῶν, τοῦ δὲ μικροῦ Νικολῆ θραύει τὰς κνήμας. Ἡ «Ἀθηνα», ὀδυνатоῦσα νὰ

ἐξακολουθήσῃ τὴν μάχην, ἐξέρχεται κατὰ μικρὸν τῆς παρατάξεως, ἐνῶ ἤδη περίπου ἔληγεν ὁ ἀγὼν. Ὁ ἀντιναύαρχος προσελθὼν πρὸς τοὺς κατακειμένους εἰς τὴν πρῶραν ταυματίας καὶ ἰδὼν τὴν κατάστασιν τοῦ δυστυχοῦς μούτσου, τὸν παίρνει μὲ συμπάθειαν εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ καλεῖ τὸν χειρουργόν. Ἐκεῖνος προλέγει μετὰ στόμφου* τὸν βέβαιον θάνατον τοῦ τραυματίου, ἂν δὲν ἐκτελεσθῇ παρευθὺς ἡ ἀποκοπή τῶν ποδῶν. Ὁ ναυτόπαις ὅμως ἀνθίσταται μετ' ἐνεργητικότητος ἀνδρός. "Ὅχι, δὲν θέλει νὰ τοῦ κόψουν τὰ πόδια του, ἀπωθεῖ τὸν ἱατρὸν, ἱκετεύει τὸν ναύαρχον.

—Μῆ, καπετὰν Γιώργη μου! Μῆ μοῦ κόψτε τὰ ποδαράκια μου, κι ἄς πεθάνω!..

Τέλος ὑπερισχύει· ὁ ναύαρχος συγκινηθεὶς εἶπεν εἰς τὸν ἱατρὸν: «Μάζεψε τὰ ἐργαλεῖα σου, ἐξοχώτατε!» καὶ ἔστειλεν ὑπὸ ἰδίαν του εὐθύνην τὸ παιδί εἰς τὴν Ὑδραν πρὸς τοὺς ἰδικούς του συγγενεῖς, μὲ αὐστηρὰν ἐντολὴν νὰ φροντίσουν διὰ τὴν θεραπείαν του, σὰν νὰ ἐπρόκειτο περὶ ἰδικοῦ των τέκνου. Ἐκτοτε, δὲν τὸν ἐπανεῖδε πλέον, οὔτε αἱ περιπέτειαι τοῦ ἀγῶνος τὸν ἀφῆκαν νὰ σκεφθῇ περὶ αὐτοῦ.

Ἐν ἔτει 1838, ὁ παλαιὸς ἀντιναύαρχος τῆς Ὑδρας διετέλει* διευθυντὴς τοῦ πολεμικοῦ ναυστάθμου τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Ἦτο ὡραία ἡμέρα τοῦ Δεκεμβρίου καὶ ὁ γηραιὸς θαλασσόλυκος ἐκάθητο εἰς τὸ γραφεῖόν του, μὲ ὀρθάνοικτα παράθυρα. Ἡ τρέχουσα ὑπηρεσία εἶχε τελειώσει· καὶ ὁ παλαίμαχος τῆς Σάμου καὶ τοῦ Καφηρέως ἐκουβέντιαζε φιλικῶς μὲ τὸν ὑπασπιστήν του περὶ τῶν παλαιῶν ἡμερῶν τῆς δόξης, αἱ ὁποῖαι ἐφαίνοντο ἀπελθούσαι διὰ παντός, περὶ τῶν ἡμερῶν καθ' ἃς καὶ τὰ παιδιὰ ἀκόμη εἶχαν ἡρωϊσμὸν βετεράνων*. Καὶ ἐξέφραζε τὴν λύπην του ὅτι δὲν ἤκουσε ποτὲ τι περὶ τοῦ ἡρωϊκοῦ ναυτόπαιδος τῆς «Ἀθηνᾶς».

Αἶφνης διακόπτεται ἀπὸ φωνὰς προερχομένης ἐκ τοῦ προαυλίου. "Ετείνε προσεκτικὸν τὸ οὖς καὶ φράσις, ἀπευθυνομένη ἀπὸ κάποιον ἄγνωστον πρὸς τὸν δίοπον* τῆς φυλακῆς, ἔφθασεν εὐκρινῶς μέχρις αὐτοῦ.

—Σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ ἀφήσης ν' ἀνεβῶ! Θέλω νὰ ἰδῶ τὸν καπετὰν Γιώργη, νὰ τὸν εὐχαριστήσω γιὰ τὴν μεγάλη ἐκδούλευσι, ποῦ μοῦ ἔκανε στὸν Ἀγῶνα!..

Εἶχεν ἀκούσει καὶ ὁ ὑπασπιστής· εἰς τὸ νεῦμα δὲ τοῦ ἀντιναύαρχου, κατῆλθε δρομαῖος τὴν κλίμακα, ἐνῶ ὁ Σαχτούρης ἀορίστως προ-Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἡσθάνετο κάτι τὸ συγκινητικόν, κάτι τὸ εὐχάριστον. Μετὰ δύο λεπτά ἕνας νέος κύριος, κομψὸς καὶ ζωηρὸς, εἰσῆρχετο ἢ μᾶλλον εἰσώρμα εἰς τὸ δωμάτιον. Χωρὶς πολλὰς ἐθιμοτυπίας, ἀρπάσας τὴν δεξιὰν τοῦ ναυάρχου, τὴν κατεφίλει· καὶ μόλις κατῴρθωσε, διακοπτόμενος ἀπὸ λυγμούς, νὰ τοῦ δώσῃ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι εἶναι ὁ μικρὸς ἐκεῖνος μοῦτσος, ὁ τραυματίας τῆς ἑξῶ τοῦ Κάβο - Πάπα ναυμαχίας.

Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ναυσταύθμου τὸν ἔσφιξεν εἰς τὰς ἀγκάλας του μὲ στοργὴν πατρικὴν· καί, πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ πάλαι ποτὲ μικρὸς μαχητὴς ἦτο τώρα ἕνας ἐκ τῶν πλέον εὐυπολήπτων Ἑλλήνων ἐμπόρων τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἡγχαριστήθη βαθύτατα, ὅτι ἔσωσεν ἕνα ἐντιμὸν καὶ χρήσιμον ἄνθρωπον.

Πολλὰς ἡμέρας τὸν ἐκράτησεν εἰς τὸν Πόρον, μίαν δὲ ἐξ αὐτῶν, ποὺ συνέπεσε νὰ εἶναι τῶν Χριστουγέννων, ἔστρωσεν ἕνα μεγάλο τραπέζι εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἡρώτισμοῦ τοῦ μικροῦ Ψαριανοῦ, δι' ὅλους τοὺς πτωχοὺς μαθητὰς τοῦ Πόρου καὶ δι' ὅλους τοὺς ναυτόπαιδας. Ὑπῆρξε δὲ πράγματι διὰ τὴν ὥραίαν νῆσον καὶ τὸ Ναυτικὸν μας, μοναδικὴ ἐκείνη ἡ πανήγυρις.

« Πανηγυρικὸν φύλλον Ἑστίας »

Κωνστ. Ράδος

ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ (ΙΟΥΛΙΟΣ 1822)

Φύσα, μαῖστρο δροσερὲ κι ἀέρα τοῦ πελάγου,
νὰ πᾶς τὰ χαιρετίσματα στοῦ Δράμαλη τῇ μάννα.
Τῆς Ρούμελης οἱ μπέηδες, τοῦ Δράμαλη οἱ ἀγαδες
στὸ Δερβενάκι κοίτονται, στὸ χῶμα ξαπλωμένοι.
Στρωῶμα ἔχουνε τῇ μαύρῃ γῆς, προσκέφαλο λιθάρια
καὶ γιὰ ἀπανωσκεπάσματα τοῦ φεγγαριοῦ τῇ λάμπῃ.
Κι ἕνα πουλάκι πέρασε καὶ τό συχνορωτᾶνε:
« Πουλί, πῶς πάει ὁ πόλεμος, τὸ κλέφτικο ντουφέκι; »
« Μπροστὰ πάει ὁ Νικηταρᾶς, πίσω ὁ Κολοκοτρώνης,
καὶ παραπίσω οἱ Ἕλληνες μὲ τὰ σπαθιά στὰ χέρια ».
Γράμματα πᾶνε κι ἔρχονται στῶν μπέηδων τὰ σπίτια.
Κλαῖνε τ' ἀχούρια γι' ἄλογα καὶ τὰ τζαμὰ γιὰ Τούρκους,
κλαῖνε μαννοῦλες γιὰ παιδιὰ, γυναῖκες γιὰ τοὺς ἄντρες.

Δημοτικὸ

ΨΑΡΑ

Τὰ Ψαρά ἦσαν μιὰ πέτρα γῆς ριγμένη μέσα εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ κυματίζει ἐπάνω τῆς ἡ ἑλληνικῇ ιδέα. Τόπος ξηρὸς καὶ ἄγονος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γεννήσῃ μαλθακοὺς καὶ ἐγωϊστάς. Ἐγεννοῦσε μόνον παλληκάρια, δαμαστὰς τῶν κυμάτων, κυριάρχους τῆς θαλάσσης. Ὅταν μιὰ πνοὴ ἐξεγέρσεως συνεκλόνησε τὴν δουλεύουσαν φυλὴν, ὥρμησαν μεταξύ τῶν πρώτων εἰς τὰ ἐλαφρὰ τῶν πλοῖα καὶ περιέφερον τὸν τρόπον διὰ τὸν ἐχθρὸν ἐπάνω εἰς τὰ γαλανὰ κύματα τοῦ Αἰγαίου. Κουρσάροι ἀτρόμητοι, ἀλλὰ κουρσάροι τῆς ιδέας, ὑψώνοντο ὡς δράκοι οὗ παραμυθιοῦ καὶ ἐπλησίαζον τὰ νεφελώματα τῶν θρύλων καὶ τῶν παραδόσεων.

Ἕνας Κανάρης ἐγεννήθη διὰ τὴν καλὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς μαύρους βράχους τοῦ ἡρωϊκοῦ νησιοῦ.

Ὁ ἐχθρὸς συνήντησε τοὺς Ψαριανοὺς συχνάκις εἰς τὸν ὑπερήφανον δρόμον τους καὶ ἔμαθε νὰ τοὺς φοβεῖται.

Ὀλίγα νησιά τότε, φούχτα χρώματος καὶ πετρῶν μέσα εἰς τὴν ὑγρὰν ἔκτασιν, ὑψώνοντο προπύργια ἐπικίνδυνα καὶ τὰ Ψαρά καὶ ἡ Κάσσος καὶ ἡ Χίος ἔστελλαν μηνύματα θριάμβων ἕως τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξεκινοῦσαν βαρεῖς οἱ στόλοι.

Ἐπὶ τέλους ἓνα πρωτὶ, μὲ τὸ σύννεφον, ποὺ ἐπύκνωσαν οἱ κανονισβολισμοί, οἱ ἐχθροὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸ νησί. Οἱ ἐπιδρομεῖς ἦσαν ἀμέτρητοι καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ ἦσαν ὀλίγοι. Ἀλλ' οἱ ὑπερασπισταὶ ἤξευραν νὰ σκοτώνωνται. Καὶ ἐσκοτώθησαν οἱ περισσότεροι.

Εἰς τὸ Ναύπλιον, τὴν πρωτεύουσαν τότε τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, ὅταν ἔφθασαν πρόσφυγες Ψαριανοί, ἓνας, ἱερεὺς, ὁ Νεκτάριος Κατούλης, συνεκάλεσεν αὐτοὺς καὶ τὸν λαὸν τοῦ Ναυπλίου εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ χαιρετίζων τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν ὡς ἐθνικὴν θυσίαν, ἤρχισε μὲ μιάν ἀποστροφὴν:

«— Ἀδελφοὶ Ψαριανοί, εἰς τὴν πυρὰν ἣ ὁποία ἀναδίδεται ἐκ τῶν καιομένων οἰκιῶν σας, βλέπω συντελουμένην τὴν θυσίαν τοῦ Ἀβραάμ. Ὁ Πατριάρχης ἐκεῖνος δὲν ἐπρόφθασε νὰ θυσιάσῃ τὸν υἱόν του. Σεῖς ἐθυσιάσατε τὰ τέκνα ὑμῶν. Ἡ θυσία σας ἀνέρχεται εὐπρόσδεκτος* εἰς τὰ ὕψη. Ἀδελφοί, μὴ θρηνεῖτε. Ἐγείρατε τὴν κεφαλὴν ὑμῶν, ὅτι ὁ μισθὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς ».

Παλαιόουσα ἡ Ἑλλὰς ἀκόμη, κυλιόμενη εἰς τὸ αἷμα τὸ ἰδικόν της

καὶ εἰς τὸ αἶμα τῶν ἐχθρῶν τῆς, ἐδέχθη τὰ λείψανα τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ γενναίου νησιοῦ καὶ τὰ ἐγκατέστησεν εἰς τὴν Εὐβοίαν, πλησίον εἰς τὰ ἐνδοῶα ἐρείπεια τῆς Ἑρετρίας. Ἐκεῖ τότε ἐφύτρωσε μία νέα πόλις, τὰ Νέα Ψαρά.

Ἐν τῷ μεταξὺ κατεστρέφετο καὶ ἡ Κάσσος καὶ ἡ φωτιά καὶ ὁ σίδηρος διηυθύνετο πρὸς ἄλλα σημεῖα τῆς ἐλληνικῆς γῆς διὰ νὰ συμπληρώσουν τὸ ἔργον τοῦ ὀλέθρου.

Οἱ Ψαριανοὶ ἄφησαν σιωπηλοὶ καὶ θλιμμένοι εἰς τὴν νέαν τῶν πατρίδα τὰ γυναικόπαιδα καὶ ἔσπευσαν νὰ ριφθοῦν εἰς τὰ πλοῖα. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὁ πόθος τῆς ἐκδικήσεως ἐδιπλασίαζε τὸ θάρρος.

Ἀργότερα, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ὅταν ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὁ ἐπιφανὴς γάλλος φιλλέλην, ὁ μαρκήσιος Μπιφρέ, ἐπεσκέφθη εἰς τὴν Εὐβοίαν τὰ ἀναστηθέντα Ψαρά. Ἐκεῖ ὁ εὐγενὴς ξένος ἐφιλοξενήθη εἰς τὸ σπιτάκι ἐνὸς γέρου, ὁ ὁποῖος, μαζὶ μὲ τοὺς ὀλίγους διασωθέντας Ψαριανοὺς, εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν νέαν τοῦ πατρίδα. Τὸ βράδυ ὁ γέρος, καθισμένος εἰς τὸ πλῆξι ἐνὸς τζακιοῦ, διηγήθη εἰς τὸν Γάλλον περιγηγῆτην τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του, τὴν ὁποίαν εἶδε, νέος ἀκόμη. «Αἱ εἰκόνες τοῦ ὀλέθρου καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῆς αἱματηρᾶς θυέλλης, ἀφηγγεῖται ὁ ξένος, ἐπαιρναν μίαν ἀπερίγραπτον τραγικότητα ἀπὸ τὸ ἀφελὲς καὶ ἡμερον ὕφος τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἔφυγε τελευταῖος ἀπὸ τὸ ἐρημωθὲν νησί. Μία εἰκὼν Ἀγίου, κρεμασμένη εἰς ἓνα εἰκονοστάσιον, ᾗτο τὸ μόνον πρᾶγμα, ποῦ ἔσωσεν ἀπὸ τὸ σπῆτι τοῦ, ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του, ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του ὄλους, σφαγέντας ἢ φονευθέντας».

Περὶ οἱδ. « Παναθήναια » 1904

Γ. Τσοκόπουλος

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ

Στῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμαυρη ράχῃ,
περπατῶντας ἡ Δόξα μονάχῃ,
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια
καὶ στὴν κόμῃ στεφάνι φορεῖ,
γίνομένο ἀπὸ λίγα χορτάρια,
ποῦ εἶχαν μείνει στὴν ἐρημῇ γῇ.

Ο Κ Ε Ρ Κ Ε Ζ Ο Σ

Εἰς τοῦ Σαῖτονικολῆ ἐμοίραζαν τοὺς πρώτους σισανέδες*, πού ἔφε-
ρε τὸ «Πανελλήνιον».

Με τοὺς ἄλλους ἐπῆγε καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς νὰ πάρῃ. Ἄλλ' ἐνῶ ἔφθασε
ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίαζε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμειναν ἀκόμη
τέσσαρα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καὶ οἱ ἀπαιτηταὶ ἦσαν δέκα πέντε καὶ
περισσότεροι.

Ὁ Ἀναγνώστης ὁ Πλατῆς καθήμενος κατέγραφεν ἐκείνους πού ἐ-
λάμβανον ὅπλα.

Ὁ δὲ Σαῖτονικολῆς ὀρθὸς τὰ ἐμοίραζεν ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον
μίαν εὐχήν.

—Καλορίζικο!... Τιμημένο νὰ τὸ βαστῆς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγά-
λῃ... καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ὑποχωρῶν εἰς ὅλους, ἀπωθούμενος καὶ οὐδένα ἀπω-
θῶν, ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους εὐρέθη ἐνώπιον
τοῦ Σαῖτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν
γωνίαν, ὅπου ἀνέκειντο τὰ ὅπλα καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἕνα σισα-
νέν. Ἦνοιγεν τὸ στόμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχήν καὶ ὁ Ἀνδρου-
λιὸς ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαῖτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκα-
με κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ.

—Μωρὲ δὲν ἀφήνεις, κακήμενε Ἀνδρουλιό, νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἄλλος;...
τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ φανῇ σκληρός.

Ἐσύ;... Εἶντα νὰ σοῦ εἰπῶ;..

Ὁ Σαῖτονικολῆς ἤθελε νὰ εἰπῇ: «Ἐσύ τί νὰ τὸ κάμῃς...» Καὶ ὁ
Ἀνδρουλιὸς ὅσον καὶ ἂν ἦτο πρῶτος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη. Δὲν εἶπεν
ὅμως τίποτε, ἀλλ' ἀπεσύρθη ἀποσβωλομένος εἰς μίαν ἄκρην, ὡς νὰ μὴ
ἐβλεπε τὴν θύραν διὰ νὰ φύγῃ.

Ὁ Σαῖτονικολῆς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληρὰν
φράσιν, ἀλλ' ἦτο πλέον ἄργά. Διότι ἄλλοι ἔσπευσαν καὶ ἤρπασαν τὰ
ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένουν τὴν εὐχήν.

—Μωρέ, τὸ ἐπίστεψες αὐτό, πού σοῦ εἶπα, Ἀνδρουλιό;... Κι ἀφῆκες
νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι... ἐφώναζε πρὸς αὐτὸν γελῶν, διὰ νὰ συγκα-
λύψῃ τὸ πρᾶγμα.

—Ἐγὼ σὲ θάρρουνα γιὰ πλιὸ ζυπνητό. Γιὰ, μωρέ, ν' ἀφήσῃ νὰ τοῦ
πάρῃ ὁ ἄλλος τὸ τουφέκι!

—Δὲ θέλω σισανέ, καπετὰν Νικολῇ, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιός. Καλύτερα ποῦ τὸν ἐπῆρε ἄλλος!.. Ἐγὼ μιὰ παλιολαζαρίνα* ἐγώ... Κάνει καὶ αὐτὴ δουλειά!..

Καὶ τὰ ἔλεγε αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον. Ἐμειδία μάλιστα τώρα, τὸ συνηθισμένον καλοκάγαθον μειδίαμά του, ἀλλὰ εἰς τὰ γαλανὰ του μάτια, ἐκυλίστο ἓνα δάκρυ. Ὅταν ἐξῆλθε, τὸν ἐπλησίασεν ὁ συγγενὴς του Μαρογιάννης καὶ τοῦ εἶπε μὲ ἀγανάκτησιν:

—Μωρὲ, γιὰ ὄνομα Θεοῦ, δὲν ἔχεις ψυχὴ, δὲν ἔχεις ἀνθρωπιά... Δὲν φθάνει ποῦ δὲν σοῦ ἔδωκε τουφέκι ὁ Σαῦτονικολῆς, ἀλλὰ σοῦ ἔκανε καὶ τέτοια προσβολάρα καὶ σὺ ἐκόντεψες νὰ τοῦ εἰπῇς σπολάτη*...;

—Ὁ ἄνθρωπος εἶπε τὴν ἀλήθεια. Σὰ δὲν ἔχει τουφέκια γιὰ ὅλους, καλύτερα νὰ πάρουν οἱ καλοὶ, καλοὶ. Αὐτὸς εἶναι καπετάνιος καὶ κατέχει...

—Τὸν κακὸ τοῦ τὸν κακὸ κατέχει...

—Κι ἂν δὲν τὸ κατέχει αὐτός, τὸ θωρῶ μοναχός μου ἐγώ. Εἶμαι ἀνέμάνθρωπος, εἶπεν ὁ Ἀνδρουλιός μὲ ὀλίγον πείσμα, τὸ ὅποιον ἀπληθύνετο μᾶλλον κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του.

—Σώπα, λέω, καὶ τ'ς ἄντρες δὲν τοῖς ζυγιάζουνε σὰν τὰ ζωντόβολα... Ἐγὼ δὲν κάνω καλύτερό μου κανένα. Σ' ὅλο τὸ ὕστερο χαίρεται καὶ ὁ κόρακας τὴ φωνή του σὰν καὶ τ' ἀηδόνι... Νὰ συλλογισθῇς τοὺς συγγενεῖς σου, ποῦ τοὺς ντροπιάζεις...

—Μὰ ἤθελες νὰ μαλώσωμε γιὰ ἓνα τουφέκι ;...

—Ναί! Γιατὶ ὅποιος δὲ μιλεῖ τότε θάπτουνε...

—Ἐγὼ ἔχω τὴν παλιολαζαρίνα... Ἄλλοι δὲν ἔχουν μουδὲ καλαμομπίστολο... Καλὰ ἔκαμε ὁ Σαῦτονικολῆς!..

—Αὐτὴ τὴν κεφαλὴ νὰ βαστᾷς καὶ καλὰ θὰ πᾶς... Θὰ γενῆς ἀνεμπαίγνιδο τοῦ χωριοῦ...

Καὶ ὁ Μαρογιάννης ἀπεμακρύνθη μὲ ἀγανάκτησιν, αἰσχυρόμενος διότι εἶχε τοιοῦτον συγγενῆ.

Ὁ Ἀνδρουλιός ἦτο νέος ἄνθρωπος, τριάντα περίπου ἐτῶν, κοντακιανός, μὲ παχὺ ξανθὸ μουστάκι, μὲ κνήμας ἰσχνὰς περὶ τὰς ὁποίας καταωλίσθαιναν καὶ ἐβάραιναν τὰ στιβάνια*. Ὀλίγοι ἦσαν ὥσάν αὐτὸν φιλόπονοι εἰς τὸ χωριό.

Ἀμα ἐτελείωνε τὰς ἀγροτικὰς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο ἐπὶ τινὰς μῆνας τὸν κτίστην, εὗρισκε δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἐπιτηρῇ καὶ τὸν νερόμυλον, τὴν ὁποῖον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ἦτο καθ' ὑπερβολὴν θρησκός. Δὲν περιορίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς ἐξωτερικοὺς τύπους, ἀλλ' εἶχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρετάς.

Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἐξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος καὶ τόσον ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ του τὸν ἐφαντάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμη.

Δὲν εἶχε κανένα ἐχθρὸν φυσικά. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ποὺ ἐνέπνεε δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων ἡ κατασκευὴ του, ἡ σχεδὸν καχεκτική, καὶ τὸ μικρὸν του ἀνάστημα. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσεν ἐριδας καὶ προκαλούμενος ὑπεχώρει.

Ἐννοεῖται ὅτι τοιαῦται ἀρεταὶ δὲν ἐνοοῦντο ὑπὸ τῶν πολλῶν. Καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν εἶχε μὲν ἐχθρούς, ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ θαυμαστάς. Καὶ ἡ μεγάλη του ἀνεξικακία, ἐθεωρεῖτο ὡς δειλία, ἡ δὲ ὑπερβολικὴ του ἀγαθότης ὡς πνευματικὴ πτωχεία.

— Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι!...

Καὶ εἶναι βέβαιον τῷ ὄντι ὅτι ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἦτο φωστῆρας. Ἐπειτα ἐκεῖνό του τὸ ἀνάστημα, ἐκεῖνό του τὸ σκαρί!... Πῶς νὰ δώσῃς σπουδαίαν σημασίαν εἰς ἓνα τέτοιο «ἀντρίτσι», ὡς τὸν ἀπεκάλουν αἱ γυναῖκες;

Ἐγέλα λοιπὸν ὁ κόσμος μαζί του. Ὅταν δὲ ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις καὶ ἠκούσθη ὅτι ὁ Ἀνδρουλιὸς παρεσκευάζετο νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἀνεκάγχασαν καὶ τὰ νήπια.

Τινὲς ἐξέφραζον τὸν φόβον, ὅτι δὲν ἤξερε νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ τουφεκιοῦ, καὶ ἄλλοι ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου. Κάποιος δὲ ἐβεβαίωσεν, ὅτι ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροπέδεμα, διὸ καὶ εἶχε κόψῃ τὰ μαλλιά του σύρριζα, διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι.

Ὡς εἶδαμεν, καὶ αὐτὸς ὁ καπετάνιος Σαῖτονικολῆς δὲν εἶχε καλυτέραν περὶ αὐτοῦ ιδέαν. Ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἐμνησικακήσε. Μετὰ τινὰς ὥρας μάλιστα ἐφαίνετο ὡς νὰ εἶχε λησμονήσει παντελῶς τὴν πικρὰν τοῦ ὀπλارχηγοῦ φράσιν.

Καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν του.

Τί γέλια ἔγιναν μὲ ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ σπασμένο κοντάκι ἦτο δεμένον μὲ σπάγγους καὶ ἡ ὁποία εἶχε μᾶκρος τριῶν πήχεων!

— Μῶρ' αὐτό, Ἀνδρουλιό, εἶναι τοῦ Διγενῆ τοῦ Σαραντάπηχου τὸ τουφέκι!... τοῦ εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν. Εἶχεν ἀναμιχθῆ ἴσως μὲ ξενοχωριανούς, ἤ, τὸ καὶ πιθανώτερον, εἶχε κρυφθῆ.

Μόνον κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὸν ἐπανεῖδον καὶ τὸ φέσι τοῦ ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξάπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροβόλησε μὲ τὴν λαζαρίναν του!... Τούλάχιστον ἐξησκειτο εἰς τὴν σκοποβολὴν!...

Ἄλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἡ κακολογία ἐβουβάθη.

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐμάχετο ὀρθίος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος.

Ἐνόμιζαν ὅτι τὸ ἔκαμνεν ἐξ ἀγνοίας τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάσῃ μετερίζι*. Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ.

— Ἐμένα δὲ μὲ πιάνει μπάλα!... εἶπε μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲ σὲ πιάνει μπάλα ;... Πῶς τὸ κατέχεις ;...

— Ἐχω τίμιο ξύλο!...

— Ἀλήθεια ;...

— Ἐχω αὐτό!... ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιὸς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του. Δὲν τὸ κατέχετε ;... « Ὅποιος κάνει τὸ σταυρό του — ἄρμα ἔχει στὸ πλευρό του... ».

Μετὰ τινὰ καιρὸν ἀπεβιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀμέσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυάριθμος τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὄρειου πεδίου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν.

Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοί, θὰ ἐξωλοθρεύοντο δὲ ὅλοι, ἂν δὲν τοὺς ἐβοήθει ἡ ὁμίχλη καὶ ἂν ἔλειπον οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν νὰ διαφύγῃσι δι' ἀτραπῶν καὶ χαράδρων.

Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅστις πολλοὺς ἐθελοντάς ἔσωσεν.

Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δ' ἐκαῖνο κι ἐντὸς τῆς ὁμίχλης διέκρινεν ἐγγύτατα ἓνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— Ἀπὸ δῶ, πατριώτη!... ἐφώναξε. Μὴ πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέσῃς τσοὶ Τοῦρκοι...

Ὁ φορῶν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν. Ἄλλ' ὅταν ἐπλησίασεν, ὁ Ἀνδρουλιὸς διέκρινεν ὅτι ἦτο Κιρκάσιος*. Δὲν ἐπρόφθα-

σε να τὸ καλοσκεφθῇ, καὶ ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον κατ' ἀρχὰς εἶχε νομίσει ὡς ἐθελοντήν, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ μὲ τὴν λόγχην.

Ὁπισθεν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ ἦτο κρημνὸς στρωμένος μὲ χάλικια. Ἡ δὲ ἀπόστασις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κιρκασίου ἦτο τόσον μικρά, ὥστε δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὴν δολιχόσκιον* λαζαρίνα.

Ἡ λόγχη ἐπῆρχετο κατὰ τοῦ στήθους του, ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλὶὸς συγχρόνως ἐρρίπτετο εἰς τὸν κρημνὸν μὲ μίαν ἀναφώνησιν :

— Θεὲ Δημητρίου!...

Καὶ μετὰ πατάγου παρασύρων τοὺς χάλικας κατεκυλίσθη εἰς τὸν κρημνόν, προπορευομένης μὲ τὸν μεταλλικὸν τῆς θύρουβον τῆς λαζαρίνας.

Εἰς τὸ κάτω μέρος ἔμεινε ἀκίνητος. Ὁ δὲ Κιρκάσιος ἀφοῦ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὸν ἐβλεπε κατακυλιόμενον, τώρα ἐζήτει μέρος, διὰ νὰ κατέλθῃ μέχρις αὐτοῦ καὶ τὸν αἰχμαλωτίσῃ ἢ τὸν ἀποτελειώσῃ.

Ἐπὶ τέλους εὔρε μονοπάτι καὶ ἤρχισε νὰ κατεβαίνει. Ἀλλ' μετ' ὀλίγον ἐκινήθη καὶ ὁ Ἀνδρουλὶὸς.

Ὁ Θεὸς τοῦ Δημητρίου εἶχε βοηθήσει τὸν νέον Νέστορα, ὅστις μόνον ἀσημάντους τινας ἐκδοράς καὶ ἐλαφράν ζάλην εἶχε πάθει.

Ἀλλὰ μόλις ἐσηκώθη, ἠκούσθη πυροβολισμὸς καὶ μία σφαῖρα ἐπέρρασε πλησίον του.

Ἡ λαζαρίνα ἦτο ἐνώπιόν του καὶ ὁ Ἀνδρουλὶὸς τὴν ἤρπασε καί :
— Κράκ!... Κράκ!... τὴν ἔστρεψε καὶ ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ Κιρκασίου.

Νέος πυροβολισμὸς ἀντήχησεν εἰς τὴν χαράδραν καὶ ὁ Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ νεκρός.

Τὴν ἐπιούσαν ἔξαφνα διέσπειρε τὸν πανικὸν εἰς τὸ χωριὸ ἢ κραυγή :
— Τούρκοι!... Κερκέζοι!...

Ὁ κόσμος ἔγινε ἄνω κάτω. Καὶ ἄλλοι μὲν ἔτρεχαν νὰ πάρουν τὰ τουφέκια των, ἄλλοι νὰ προσφυλάξουν τὰ παιδιὰ των, ἄλλοι νὰ ἀποκρούσουν τὴν εἰσβολήν.

Ἀλλ' ἀντὶ Τούρκων καὶ Κιρκασίων, εἶδαν ἓνα μόνον Κιρκάσιον, ὅστις παραδόξως ἔφερεν ἐπ' ὤμου δύο τουφέκια, ἔνευσε δὲ μακρόθεν καθησυχαστικῶς καὶ ἐφώναζεν ἑλληνιστί :

— Μωρ' ἐγὼ εἰμι!... Μὴ φοβᾶστε!

Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τὸν θαυμασμὸν καὶ ἔπειτα τὴν εὐθυμίαν
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τῶν χωρικῶν, ὅταν ἀνεγνώρισαν τὸν Ἀνδρουλιὸν ἐντὸς τοῦ κίρκασιανοῦ ἱματισμοῦ, ὁ ὁποῖος, σημειώσατε, τοῦ ἤρχετο ὀλίγον μακρὺς καὶ ὑπὲρ τὸ δέον πλατὺς.

Τὸν ὑπέδεχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν τὸν ἡρώτων, ἐνῶ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἐξήταζον τὸν καυκάσιον ἱματισμὸν του, τοῦ ὁποῖου τὸ στῆθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι σειραὶ φυσίγγιοθγκῶν.

Παρακάτω συνήντησε τὸν καπετάνιον τὸν Σαῦτονικολῆν καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς τοῦ προσέφερε τὸ ὄπλον τοῦ Κίρκασίου λέγων :

— Αὐτὸ τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τὸ ᾗχης τοῦ λόγου σου, καπετάν Νικολῆ!...

Ὁ Σαῦτονικολῆς παρετήρησε μὲ θαυμασμὸν καὶ πόθον τὸ ὥραϊον καὶ ἐλαφρὸν ὄπλον.

Ἄλλ' ἐνθυμηθεὶς ἴσως τὴν προσβολήν, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει πρὸς τὸν Ἀνδρουλιὸν, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στενοχωρημένην :

— Ὁχι! Ὁχι! Ἐσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τὸ ᾗχης!...

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἀπήντησεν ἡρεμώτατα καὶ φυσικώτατα :

— Ἐγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο!...

Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐπωνομάσθη Κερκεζος.

« Ὅταν ἔμουν δάσκαλος καὶ ἄλλα διηγήματα »

Ἰωάννης Κονδυλάκης

ΑΛΕΣΤΑ ! (ΕΙΣ ΤΑ ΟΠΛΑ !)

(Αἱ ἐπαναστάσεις τῶν Κρητῶν διὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ τοῦ κατακτητοῦ καὶ τὴν ἐνωσὶν τῶν μετὰ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος ὑπῆρξαν ἡρωικά, ἀλλὰ καὶ πολὺ αἱματηρά.)

Κατωτέρω ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει ἐν περιστατικῶν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1878).

...Τοὺς ἐπεριμέναμεν τοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καὶ οἱ χωρικοὶ μας ἐκρυπτον, ὅ,τι εἶχον εἰς σπήλαια, ἰδίως εἰς τὸ μέγα σπήλαιον τῆς Βίγλας, ὅπου εἶχον καταφύγει πολλὰ οἰκογένεια. Καθ' ἐκάστην ἀγγέλιματα περὶ ἐμφανίσεως ἐχθρῶν διέσπειρον τὸν πανικὸν καὶ ἤκούετο ἡ κραυγὴ τοῦ κινδύνου : « Ἀλέστα ! » (Εἰς τὰ ὅπλα ! Ἐτοιμοί !). Μετὰ μικρὸν δὲ διεψεύδοντο, ἵνα ἐπαναληφθοῦν μετ' ὀλίγον. Ἀλλ' ἔλθε καὶ ἡμέρα καθ' ἣν ἡ ἀπαισία εἰδήσις δὲν διεψεύσθη.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ποτέ δὲν θὰ λησμονήσω τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν, τῆς ὁποίας τὰ συμβάντα παραμένουν ἐναργέστατα εἰς τὴν μνήμην μου. Ἐβρεχε δυνατὰ καὶ ἐβρόντα. Ἐν μέσῳ δὲ τῆς καταιγίδος ἠκούσθησαν πυροβολισμοὶ μεμακρυσμένοι. Καὶ μετ' ὀλίγον διέτρεξε τὸ χωρίον ἄπειρος θρηνώδης βοή, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας διέκρινα τὴν φοβερὰν κραυγὴν τοῦ κινδύνου :

—'Αλέστα!

Ἡ μάιννα μου ἔδραμεν ἔξω, ὡς ἄλλοφρονοῦσα*, πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ πατρὸς μου. Τὴν στιγμὴν δ' ἐκείνην διήρχετο ὁ Μανώλης ὁ Πατούχας μετὰ τινος ἄλλου καί, πυροβολήσαντες εἰς τὸν ἀέρα ἀνεκραύγασαν :

Στ' ἄρματα! Στ' ἄρματα!

Καὶ ἠκούετο ἡ κραυγὴ ἀπομακρυνομένη, ὥσει* ἐπανελαμβάνετο ὑπὸ τῆς ἡχοῦς :

Στ' ἄρματα! Στ' ἄρματα!

Ἔστεκα σὰν ἀπολιθωμένος πλησίον τῆς θύρας καὶ ἔβλεπον ἄνδρας καὶ γυναῖκας τρέχοντας ὑπὸ τὴν βροχὴν, ἀπευθύνοντας πρὸς ἀλλήλους βραχείας* ἐρωτήσεις καὶ παρερχομένους. Ὁ ἀδελφός μου Χαράλαμπος, ὁ ὁποῖος εἶχε γεννηθῇ πρὸ τριῶν μηνῶν, ὡς νὰ συνησθάνετο καὶ αὐτὸς τὸν κίνδυνον, ἐκραύγαζεν ἀπὸ τοῦ λίκνου* του πάσῃ δυνάμει.

Μετ' ὀλίγον εἰσῆλθε τρέχων ὁ πατὴρ μου, ταραχμένος καὶ διάβροχος, κατόπιν δὲ αὐτοῦ ἡ μήτηρ μου, ἀποσταζούσα καὶ αὐτὴ ἐκ τῆς βροχῆς καὶ ἔκφρων* ἐκ τοῦ τρόμου.

— Παιδιά μου! ἀνεβόησε μὲ κραυγὴν μητρικοῦ δέους*.

Καὶ δραμοῦσα ἤρπασεν ἐκ τοῦ λίκνου* τὸν ἀδελφόν μου καὶ ἔπειτα ἐμὲ καὶ μᾶς ἔσφιζεν ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς μανιωδῶς ἐτοίμῃ νὰ φύγῃ, νὰ πάρῃ τὰ βουνὰ διὰ νὰ μᾶς κρύψῃ, νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τοὺς ἐπερχομένους ἐχθρούς.

Τότε εἰσῆλθον διάφοροι χωριανοὶ εἰς τὸ σπίτι μας, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὅλοι σαστισμένοι, μουσκεμένοι ὑπὸ τῆς βροχῆς, χειρονομοῦντες καὶ κινούμενοι μὲ τὴν νευρικήν ζωηρότητα παραφρόνων. Ἐν μέσῳ τῆς συγχύσεως ἐκείνης ἠκούσθη μεμακρυσμένος καὶ μόλις αἰσθητὸς ἦχος σαλπίγγων, αἱ ὁποῖαι ἐσάλπιζον πορείαν μετὰ πολλῆς γοργότητος. Ἡ φρίκη τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν περιγράφεται. Μία νεῆνις ἤρχισε νὰ κτυπᾷ τὰς χεῖρας καὶ ἀνεφώνει γοερῶς :

—'Εφτάζανε! Ἐφτάζανε!

Τότε παρεσύρθημεν καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τοῦ χειμάρρου τοῦ πανικοῦ. Καὶ

ἀγνοῶ πῶς, μετὰ τινα λεπτά, εὑρέθην ἐπὶ τῶν γονάτων μιᾶς θείας μου ἱππευούσης, τυλιγμένος ἐντὸς μαλλίνου καπύτου, ἐν μέσῳ πλήθους χωριανῶν, πρὸ πάντων γυναικῶν καὶ παιδίων, ἀγνωρίστων ἐκ τῆς βρογχῆς καὶ τοῦ τρόμου.

Ἡ μήτηρ μου ἦτο πλησίον μου, καθημένη ἐπὶ τοῦ ἡμίονου μας, καὶ κρατοῦσα εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς τὸν ἀδελφόν μου. Προηγεῖτο δὲ ὁ πατήρ μου, διὰ τῆς μιᾶς μὲν χειρὸς σύρων τὸν ἡμίονον, διὰ δὲ τῆς ἄλλης τοῦ τουφέκι του. Καὶ τὰ σαλπίσματα ἤκούοντο εὐκρινέστερα, ἐντονώτερα, ἐπιτείνοντα τὴν φρενιτιώδη σπουδὴν καὶ τὴν σύγχυσιν τοῦ πλήθους, τὸ ὅποιον ἔφευγεν ὑπὸ τοὺς καταρράκτας τῆς βρογχῆς, ποῖμνιον προβάτων καταδιωκομένων ὑπὸ οὐρλιαζόντων λύκων.

Πάντες ἦσαν σιωπηλοί, σὰν νὰ ἐφοβοῦντο μὴν ἀκουσθοῦν ὑπὸ τῶν ἐπερχομένων ἐχθρῶν, μὲ μορφὰς ἐξηγριωμένας. Ἐκ διαλειμμάτων μόνον ἤκούετο ἡ φωνὴ γυναικός :

— Παναγία μου, πρόφταζε!

Ἀκολουθήσαντες τὸν παρὰ τὸ χωρίον βαθὺν αὐλῶνα*, ἐφθάσαμεν μετὰ δέκα περίπου λεπτά εἰς τὴν εἴσοδον τῆς χαράδρας, ὅπουθεν φαίνεται ἐκ πλαγίου τὸ χωρίον. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκρότησε πυροβολισμός, τὸν ὅποιον ἐπανεέλαβεν, ἐν παρατεταμένῳ κυματισμῷ βοῆς, ἡ ἡχώ τῆς χαράδρας. Καὶ ὅλαι αἱ γυναῖκες ἀνεβόησαν μιᾷ φωνῇ :

— Παναγία Παρθένα μου!

Αἱ σάλπιγγες ἐσιώπησαν διὰ μιᾶς καὶ ὁ συμπυροβολισμός ἐπανελήφθη φοβερώτερος, παρατεταμένος, ἕνα παμμέγιστον κρρ!

— Ἐτρακάραν τσοί! ἀνεφώνησεν εἰς τῶν ἀνδρῶν.

Ὁ πατήρ μου μᾶς ἡσπᾶσθη ἐν συγκινήσει, εἶπε λέξεις τινὰς πρὸς τὴν μητέρα μου καὶ ἔδραμεν ὀπίσω πρὸς τὸ χωρίον μετ' ἄλλων ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι, ἀπομακρυνόμενοι, ἔλεγον πρὸς τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των :

— Εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ!

Μία νεαρὰ γυνή, ὑψηλὴ καὶ ὠραία, ὠχρὰ ἐκ συγκινήσεως, ἡ ὁποία ἐκράτει νήπιον εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς, ἐσταμάτησε καὶ παρετήρει πρὸς τὸ χωρίον. Τὴν ἀεγνώρισα ἦτο ἡ Πηγὴ, ἡ σύζυγος τοῦ Πατούχα, τοῦ σημαιοφόρου μας, ὁ ὅποιος ἐφαίνετο εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ χωρίου, μὲ τὸ γιγαντιαῖόν του ἀνάστημα, πλησίον τῆς σημαίας. Τὴν ἄκουσα νὰ λέγῃ :

— Ἡ Παναγία νὰ σὲ σκέπη, Μανώλη μου!

Ὁ κρότος τῶν ὅπλων δὲν ἔπαυσε πλέον ἀποτελῶν φρικτὸν ἀντίλαλον ἐν τῇ χαράδρᾳ, διὰ τῆς ὁποίας ἐπορευόμεθα. Τώρα ἐκλαίμεν ὅλοι, γυναῖκες καὶ παιδιὰ. Ἐκ διαλειμμάτων δέ, ὡς ἐπῶδός* τοῦ θρήνου ἐκείνου, ἤκουοντο αἱ περίτρομοι ἀναφωνήσεις τῶν γυναικῶν :

— Παναγία μου, βλέπε τσοὶ Χριστιανούς!

— Παρθένα μου, πρόφταζε!

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς χαράδρας, ἡ βροχὴ εἶχε παύσει. Οἱ χριστιανοὶ μαχηταὶ εἶχον ἀναγκασθῇ ὑπὸ τῶν ὑπερτέρων δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ νὰ καταλίπουν τὸ χωρίον· ὑποχωροῦντες δὲ μικρὸν κατὰ μικρὸν καὶ ἀναχαιτίζοντες* τὴν προέλασιν τῶν ἐχθρῶν, εἶχον καταλάβει τὰ ἐκατέρωθεν τῆς φάραγγος ὑψώματα, ὅταν ἡμεῖς ἐφθάναμεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, τὸ ὁποῖον ἡ φάραγξ διατέμνει.

Ἐκεῖθεν ἐφαίνετο ὁλόκληρον τὸ χωρίον μετὰ τῆς πρὸ αὐτοῦ κοιλάδος. Ἡμεῖς τὸσον ταραγμένους τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκ τῶν κρότων καὶ τῶν συγκινήσεων, ὥστε ἡ μνήμη μου διετήρησε μόνον συγκεχυμένην εἰκόνα τοῦ χωρίου, κεκαλυμμένου ὑπὸ καπνοῦ ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου διεκρίνοντο μικροὶ - μικροὶ οἱ ἐχθροί. Τοῦτο μόνον ἐνθυμοῦμαι σαφῶς, ὅτι ὑπεράνω τοῦ χωρίου εἶχε σχηματισθῇ μέγα οὐράνιον τόξον καὶ ὅτι ἐπὶ τινος οἰκίας ἐκυμάτιζεν ἡ τουρκικὴ σημαία, μικρὰ ἐκ τῆς ἀποστάσεως, ἀλλ' εὐδιάκριτος, ὡς ἐκ τῆς αἵματηρᾶς κοκκινάδας τῆς.

Ἐξηκολουθήσαμεν ἀναβαίνοντες πρὸς τὰ ὄρη· ἀλλὰ τὴν ὥρην ἐφαινόμεθα ἐκ τοῦ χωρίου. Ἐξαφνα σφαῖρα τηλεβόλου διήλθεν ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν μας μετὰ βόμβου τρομακτικοῦ. Ταύτην ἐπηκολούθησεν ἄλλη καὶ ἄλλη. Τὸ πλῆθος ἐκάμφθη ὑπὸ τοῦ δέους, ὡς στάχθα λυγίζόμενα ὑπὸ τὴν πνοὴν θυέλλης.

Ἐπλησιάζομεν εἰς τὴν ὄφρυν τοῦ βουνοῦ, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου θὰ ἤμεθα ἀσφαλεῖς, ὅτε ἤκουσθη κρότος φοβερός, συνοδευθεὶς ὑπὸ κραυγῶν τρόμου : — Παναγία μου! Παναγία μου!

Ἐγὼ δὲν εἶδον τίποτε, ἀλλὰ βραδύτερον ἔμαθα ὅτι μία ὀβίς, πεσοῦσα, κατεκερμάτισε* νεανίαν, ὁ ὁποῖος ἐσήκωνε τὴν γηραιὰν μητέρα του. Ἡ δὲ παραλυτικὴ γραῖα δὲν ἔπαθε τίποτε!

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κορυφὴν, τὸ χωρίον ἐπυρπολεῖτο. Ἐκ τῆς οἰκίας μου καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων ἀνεδίδετο χονδρός, μαῦρος καπνός. Καὶ ἤκουσα τὴν μητέρα μου ἀναφωνοῦσαν μετ' ἀνεκφράστου μίσους καὶ ἀπελπισίας :

— Ἀχ! σκύλοι! Ἀχ! σκύλοι, πῶς μᾶς ἐκάματε!

Ἐφημ. « Ἐμπρὸς » 1911

Ἰ. Κονδουλᾶκης

ΑΓΩΝΑΣ ΑΔΥΣΩΠΗΤΟΣ

(Ἡ συγγραφεὺς παρουσιάζει πραγματικὰ περιστατικὰ ἐκ τοῦ σκληροῦ ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον διεξήγαγον, πρὸ τοῦ 1912, οἱ Ἕλληνες Μακεδονομάχοι ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τῶν Βουλγάρων Κομητατζήδων*.

Οἱ Βούλγαροι τότε προσεπάθουν νὰ ἐκβουλαρίσουν τοὺς ἐλληνικοὺς πληθυσμοὺς Μακεδονίας καὶ Θράκης μὲ τὰ πλέον ἀπάνθρωπα μέσα.

Ἐν προκειμένῳ ὁ ἀγὼν διεξάγεται εἰς τὴν τότε λίμνην τῶν Γιαννιτσῶν. Ὁ Καπετὰν Ἀγρας καὶ τὰ λοιπὰ ἀναφερόμενα πρόσωπα ὑπῆρξαν πραγματικὰ (ιστορικὰ πρόσωπα ὑπὸ ψευδώνυμον).

Τὸ κρύο, ἐκεῖνο τὸν Δεκέμβρη, ἦταν δυνατό. Ἡ διαμονὴ στὴ λίμνη τῶν Γιαννιτσῶν, δύσκολη πάντα, εἶχε γίνεи γιὰ τοὺς ἄντρες ὁδυνηρή. Οἱ καλύβες μὲ τοὺς καλαμένιους τοίχους καὶ σκεπὴ καὶ μὲ τὸ καλαμένιο πάτωμα, δὲν μπορούσαν νὰ τοὺς προφυλάξουν ἀπὸ τὸ κρύο. Ὁταν ἀναβαν φωτιά οἱ ἄντρες μέσα στὴν καλύβα, ὁ καπνὸς τοὺς ἐπνιγε. Ἄν ἀνοιγαν τὴν πόρτα, πάγωνε ἡ καλύβα. Ἀναγκάζονταν λοιπὸν νὰ κάθωνται χαμηλὰ ἢ νὰ ξαπλώνωνται χάμου στὴ φωτιά.

Ὁ ἀγὼνας ἐξακολουθοῦσεν ἄγριος, ἀμείλικτος* μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ποίος νὰ ἐκτοπίσῃ τὸν ἄλλον.

Ἡ ψηλὴ καλύβα τῆς Κούγκας* ἔβαζε τοὺς Ἕλληνας σὲ μειονεκτικὴ θέση, γιὰτὶ φαίνονταν ἀπὸ μακριά. Καὶ οἱ Βούλγαροι, χωρὶς νὰ πλησιάζουν μὲ τίς πλάβες* τοὺς, ὥστε νὰ γίνωνται ἀντιληπτοί, τραβοῦσαν ὁμοβροντίες ἀπὸ μακριά καὶ οἱ σφαῖρες τοὺς τρυποῦσαν τὰ καλάμια, εὗρισκαν τοὺς ἄντρες, ποὺ τύχαινε νὰ εἶναι ὄρθιοι μέσ' στὴν καλύβα, τοὺς πλήγωναν ἢ τοὺς σκώτωναν.

Οἱ Ἕλληνες ἔβγαιναν κι αὐτοί, ἔκαναν αἰφνιδισμοὺς στὶς βουλγαρικὰς καλύβες. Μὰ αὐτὲς ἦταν χαμηλές, δὲν φαίνονταν μέσ' στὰ καλάμια. Ἐπρεπε νὰ πλησιάζουν πολὺ οἱ πλάβες πρὶν τίς βροῦν. Καὶ τότε ὁ αἰφνιδισμὸς ἦταν πιὸ ἐπικίνδυνος γιὰ κεῖνον, ποὺ πρόσβαλλε, παρὰ γιὰ κεῖνον, ποὺ δεχόταν τὴν ἐπίθεσιν.

Καὶ οἱ Βούλγαροι προφυλάγονταν. Εἶχαν σκοποὺς παντοῦ. Καὶ συχνὰ οἱ αἰφνιδισμοὶ ἐξελίσσονταν σὲ ξαφνικὰς μάχες χέρια μὲ χέρια μεταξὺ ἐλληνικῆς περιπόλου κι ἄλλης βουλγαρικῆς.

Οἱ ἀρχηγοί, Ἀγρας καὶ Νικηφόρος, εἶχαν χτίσει κι ἄλλες μικρὰς καλύβες δῶθε καὶ κεῖθε τῆς κούγκας κι εἶχαν βάλει παντοῦ σκοποὺς, ποὺ ἔμεναν ἐκτεθειμένοι στὸ κρύο καὶ μέσ' στὰ νερά, περιμένοντας κά-

θε στιγμή καινούργια επίθεση του έλθρου. Ήτο τόσο έννευριστική αυτή ή άκίνησία και ή άναμονή ανάμεσα στά καλάμια, ώστε αναγκάζονταν οι άρχηγοί κάθε ώρα ν' αλλάζουν τους σκοπούς αυτούς. Και μέσα στις καλύβες όμως έννευρίζονταν οι άντρες, περιμένοντας κάθε στιγμή βουλγαρικό αίφνιδιασμό.

Άρχηγοί και άντρες είχαν άγριέψει στην ύψη: τά μαλλιά τους είχαν μακρύνει, όλοι τώρα είχαν γένεια, ή έμφάνισί τους ήταν άτημέλητη*, τά ρούχά τους τριμμένα, παλιωμένα. Μόνον ό Νικηφόρος κι ό καπετάν Παντελής κατώρθωναν ακόμα νά κρατούν παρουσιαστικό κάπως περιποιημένο.

Ή ζωή αυτή ήταν σκληρή για όλους. Ό Άγρας όμως, με τίς κακοκλεισμένες πληγές και τους συνεχείς πυρετούς, είχε ένξαντληθή όλότελα.

— Νά φύγης! του έλεγε και του ξανάλεγε ό Νικηφόρος. Έδώ δέν θα γίνης ποτέ καλά. Ένω, άν πᾶς και γιατρευτής, θα μπορέσης νά δουλέψης καλύτερα.

Γελοῦσε ό Άγρας κι έπαιρνε τό τουφέκι και πήγαινε σέ περιπολίες και ξαναγύριζε με σαράντα βαθμούς πυρετό. Κι έμενε μερικές ώρες ξαπλωμένος στό πάτωμα και πάλι σηκωνόταν και ξανάρχιζε την « δουλειά ».

Μά είχε άρχίσει νά έννευρίζεται και κεῖνος. Μιά όμοβροντία του είχε σκοτώσει ένα ευζωνα. Μιά δεύτερη, την άλλη μέρα, μέσ' άπ' τά καλάμια, πλήγωσε τόν άτρόμητο, τόν άνεκτίμητο, Άντώνη.

Τό άλλο πρωί έφτασε ένας παπᾶς μ' ένα χωρικό. Έρχόταν από τό χωριό Νησί για νά γνωρίση τους άρχηγούς.

Ό Άγρας είχε πυρετό και, τυλιγμένος ως τ' αυτιά μέσ' στην κάπα του, είχε καθίσει κοντά στην άναμμένη φωτιά. Και καθώς μπήκε ό παπᾶς, έφώναξε :

— Έλα κάθισε, παπᾶ μου, νά φᾶς μαζί μας. Πῶς σέ λένε ;

— Παπαγιάννη.

— Τί είδήσεις μᾶς φέρνετε ; ρώτησε ό καπτάν Νικηφόρος.

— Και καλές και κακές, άποκρίθηκε ό παπᾶς. Σκώτωσαν τόν Τόμαν Παζαρέντζε από τό Ζερβοχώρι...

— Τόν σκότωσαν! άναφώνησε ό Άγρας. Έγώ του είχα χαρίσει τη ζωή και την λευτεριά!

— Άσκημα έκαμες, καπετάν Άγρα, είπε ό Παπαγιάννης. Ήταν από

τοὺς χειρότερους κομιτατζήδες τοῦ Ἀποστόλ Πέτκωφ. Εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς κακούργους, πού ἔσφαξαν ὀχτῶ παλληκάρια, ἀπὸ τὰ γενναιότερα τοῦ Τέχοβου καὶ τὰ καλύτερα τοῦ χωριοῦ. Ἐκαμες ἄσχημα νὰ τοὺς χαρίσῃς τὴ ζωή.

— Ποιὸς τὸν σκότωσε ; ρώτησε ὁ Ἀγρας.

— Ἕνας φίλος τοῦ καπετὰν Μανώλη, τοῦ Στενημαχίτη· ἓνας ἀξιωματικός, νομίζω.

— Πῶς τὸν λένε τὸν ἀξιωματικό ; ρώτησε ὁ Νικηφόρος.

— Δὲν τὸ λέει ὁ Στενημαχίτης.

— Σὺ δὲν τὸν ρωτοῦσες ;

— Νὰ τὸν ρωτήσω, λέει ; Ποῦ τολμᾷ κανεὶς νὰ ρωτήσῃ. Σὲ κοιτάζει καὶ τὰ μάτια του, λές, ξεγυμνώνουν τὴν ψυχὴ σου. Αὐτὸς ὅμως κρυφόσοος!...

— Μὰ τί λογαριασμοὺς εἶχε μὲ τὸν Παζαρέντζε ;

— Ρώτησα τὸν Μανώλη τὸν Στενημαχίτη. Μοῦ εἶπε πῶς ὁ μυστικός αὐτὸς φίλος του ἐκδικήθηκε κάποιον Βασίλη Ἀνδρεάδη ἀπὸ τὸ Ἀσπροχώρι. Τὸ Ἀσπροχώρι ἦταν ἓνα χωριουδάκι μεταξὺ Νιάουσας καὶ Βάλτου. Δὲν ὑπάρχει πιά· τὸ κατέστρεψαν οἱ κομιτατζήδες, γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦν αὐτὸν τὸν Βασίλη, ἐπειδὴ εἶχε πάει κι εἶχε πολεμήσει μὲ τὸν καπετὰν Ζέζα (Παῦλον Μελᾶν). Τοῦ σκότωσαν μητέρα καὶ γυναῖκα καὶ τοῦ ἔκλεψαν ἓνα παιδάκι, πού εἶχε. "Οταν τὸ ῥάβδωσες, ὕστερα ἀπὸ καιρὸ, ὁ μυστικός αὐτὸς φίλος τοῦ Στενημαχίτη, πού ἦταν καὶ φίλος τοῦ Βασίλη Ἀνδρεάδη, ζήτησε νὰ τὸν βρῇ. Μὰ αὐτὸς χάθηκε, τρελλάθηκε, πέθανε, δὲ ξέρω. Καὶ πῆγε ὁ μυστικός φίλος τοῦ Στενημαχίτη νὰ βρῇ τὸν Παζαρέντζε, πού χάλασε τὸ σπίτι τοῦ Βασίλη Ἀνδρεάδη. Πῆγε ἴσια στὸ Ζερβοχώρι, σ' ἓνα καφενεῖο γεμάτο Βουλγάρους. Φώναξε ἔξω τὸν Παζαρέντζε καὶ τοῦ εἶπε : « Ἐσὺ ἐσκότωσες τὸν τάδε καὶ τὸν τάδε ἀπὸ τὸ Τέχοβο ; Ἐσὺ σκότωσες τὴ μάνα καὶ τὴ γυναῖκα τοῦ Βασίλη ἀπὸ τὸ Ἀσπροχώρι ; Ἐσὺ τοῦτο ; Ἐσὺ ἐκεῖνο ; »... Ὁ ἄλλος προσπάθησε νὰ βγάλῃ μαχαίρι. Μὰ ποῦ! Θηρίο στὴ δύναμη, σοῦ λέγω, ὁ φίλος τοῦ Μανώλη. Τὸν ἄρπαξε...

— Ἄλλος Γαρέφης! Θαύμασε ὁ καπετὰν Τυλιγάδης.

— Ναί, ἄλλος Γαρέφης! Καὶ νὰ ἦταν τιποτένιος ὁ Παζαρέντζε ; Θηρίο κι αὐτός. Μὰ ποιὸς τὰ βγάζει πέρα μὲ τὸν φίλο αὐτὸν τὸν ἄγνωστο τοῦ Μανώλη ; Ἐτρεξαν γείτονες τοῦ Παζαρέντζε νὰ τὸν πιάσουν. Μιὰ σπρωξιὰ στὸν ἓνα, μιὰ γροθιά στὸν ἄλλο, ἀνοιξε δρόμο, ὥρμησε στὸ

βάλτο, χάθηκε στὰ καλάμια, πήγε ὡς τὴ πλάβα, ὅπου τὸν περίμενε ὁ Μανώλης ὁ Στενημαχίτης, καὶ δρόμο.

Νύχτα πιά ἔφτασαν στὸ σπίτι μου, στὸ Νησί.

— Γιατί δὲν ἦρθαν ἐδῶ σὲ μᾶς ; ρώτησε ὁ Ἄγρας.

— Δὲ θᾶξεραν τὸν δρόμο ἴσω.

Τὸ φαγὶ ἦταν ἔτοιμο. Κάθισαν οἱ καπετανέοι γύρω στὴ φωτιά κι ἔβαλαν μεταξὺ τους τὸν παπᾶ.

— Ὅταν τελείωσαν, ρώτησε ὁ Νικηφόρος :

— Ἄλλες εἰδήσεις ἔχεις, Παπαγιάννη :

— Ναί· κακὲς ὅμως εἰδήσεις.

— Μήπως ἀπὸ δῶ τίποτε ;

— Ὁχι, εἶναι ἀπὸ τὴν ἐπαρχία Ζίχνας, ἀπὸ τὴν Κλεπούσνα*. Κομιτατζήδες πήγαν, σταλμένοι ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς Σόφιας, νὰ δολοφονήσουν τὸν Χρυσόστομο*, τὸν Ἅγιο Δράμας. Τὸ εἶχαν καλὰ ὀργανώσει καὶ θὰ τὸν σκότωναν. Μὰ ἔτυχε νὰ φύγῃ ὁ Δεσπότης σὲ περιοδεία. Καὶ οἱ δολοφόνοι, ἀπογοητευμένοι, ἀγριεμένοι, ἐκδικήθηκαν τὸν ἄοπλο πληθυσμὸ τῆς Κλεπούσνας, ὅπου κατέφυγαν. Εἶχαν δυναμίτη μαζί τους. Ἔβαλαν φωτιά στὰ ἑλληνικὰ σπίτια, σκότωσαν ἄντρες, γυναῖκες, παιδιά, ἓνα γέρο Βουζίκη ἐνενήντα χρόνων, ἓνα μωρὸ δύο χρόνων, τὴν κόρη τοῦ παπᾶ, τὸ δάσκαλο, τὴ γυναῖκα του.

— Ὅλη τους ἡ λύσσα ἦταν πῶς δὲ βρῆκαν καὶ δὲ σκότωσαν τὸν Ἅγιο Δράμας....

Ἐκείνη τὴν στιγμή μιὰ ὁμοβροντία ἔσχισε τὸν ἀέρα κι ἀμέσως δεύτερη. Μὲ μᾶς ἡ καλύβα βρέθηκε στὸ πόδι. Ἀρχηγοὶ καὶ ἄντρες βγῆκαν ἀπὸ τὴν καλύβα μπρούμυτα πεσμένοι πίσω ἀπὸ τὸ χαμηλὸ ὀχύρωμα, ἔρριξαν κι ἐκεῖνοι μπαταριές* μέσ' στὰ καλάμια, στὰ τυφλά, κατὰ τὸ μέρος ἀπ' ὅπου εἶχαν ἔρθει οἱ σφαῖρες. Μὰ κανεὶς δὲν ἀποκρίθηκε, οὔτε ἀκούστηκε τίποτε. Καὶ δυὸ πλάβες, πού βγῆκαν μὲ τὸν Τυλιγάδη νὰ ἐρευνήσουν, γύρισαν ἄπρακτες. Δὲν εἶχαν δεῖ τίποτε, δὲν εἶχαν ἀκούσει τίποτε.

Οἱ σφαῖρες εἶχαν τρυπήσει τοὺς καλαμένιους τοίχους τῆς καλύβας, εἶχαν περάσει ἀντίκρυ, πάνω ἀπὸ τοὺς ὦμους τῶν καθισμένων καπετανέων.

— Ὅλοι ἦσαν ταραγμένοι. Ἡ κατάσταση αὐτὴ δὲ μποροῦσε νὰ ἐξακολουθήσῃ. Οἱ ἄντρες ἐκνευρίζονταν. Ἡ μεγάλη καλύβα τους ἦταν στόχος. Ἐπρεπε σκυφτοὶ νὰ περπατοῦν.

Σκυθρωπός, ἀμίλητος, πλάγι στὸν πιστὸ Τυλιγάδη, κοίταζε ὁ Νικηφόρος τὶς πλάβες, ποὺ ἀπομακρύνονταν στὸ παγωμένο σκοτάδι, φέροντας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ τὸν ἄρρωστο Ἄγρα.

Ἦτοτε γύρισε καὶ μπῆκε στὴν καλύβα.

— Καὶ τώρα στὴ δουλειά! εἶπε τοῦ Τυλιγάδη.

Ἡ δουλειά ἦταν δύσκολη, πολύωρη καὶ ἐπίμονη. Δὲν ἦταν εὐκολο νὰ κατεδαφίσουν στὰ σκοτεινά, μὲ τέτοιο δυνατό κρῦο, σὲ μιὰ νύχτα, μιὰ μεγάλη καλύβα καὶ νὰ ξαναχτίσουν ἄλλη.

Μὰ ὅταν ἀποφάσιζε κάτι ὁ καπετὰν Νικηφόρος, δὲν τὸν σταματοῦσαν τὰ ἐμπόδια.

«Τὰ μυστικά τοῦ βάλτου»

Πηνελόπη Σ. Δέλτα

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Τὰ νιᾶτά σου ἀρματώθηκες καὶ ζώστικες τὸ θάρρος.

Ἀστροπελέκι μέσα σου ὁ πόθος σου ὁ κρυφός,
κι ἂς σ' ἐγειρε, παλλήκαρε, στὸ πανηγύρι ὁ Χάρος,
τώρα ἡ ζωὴ σου εἶν' ὄνειρο, μὰ ὁ θάνατός σου φῶς.

Γυρὸ σου χαμογέλαγαν μολέμματα* καὶ σκύλοι,
χίλια μαχαίρια σοῦ ἐμπηξαν, ὦ γίγαντά μου, οἱ νάνοι.
Κι ἡ μνήμη σου μᾶς γένηκε τριαντάφυλλο τ' Ἀπρίλη
καὶ τῆς πνοῆς σου ὁ στεναγμός μᾶς γένηκε λιβάνι.

Στὸν τόπο, ποὺ μαρτύρησες, δὲ σ' ἐκλαψε δικός.
Μὰ ἡ γῆ ἡ Μακεδονίτικη σὲ δέχτηκε σὰ μάννα.
Κι ἂν δὲ σηκώθῃ σίφουνas γιὰ τοὺς ὀχτροὺς κακός,
κάποιο ἀγεράκι φύσηξε ἀπὸ τὴν Ἀλαμάννα.

*Ἐφημερὶς «Ἀκρόπολις» 1930

Ρήγας Γκόλφης

Η ΣΗΜΑΙΑ

Τὸ ἐπὶ τῆς μεθορίου μικρὸν φυλακεῖον κατεῖχετο ὑπὸ ἀποσπάσματος εὐζώνων. Εἰς ὑποδεκανεὺς καὶ πέντε στρατιῶται ἀπετέλουν τὴν ὅλην φρουράν του.

Ἡ θέσις εἰς τὴν ὑποίαν εὕρισκετο, ἦτο ἐντελῶς μεμονωμένη. Οἱ ἐγγύτατοι σταθμοὶ ἀπέχον μίαν ὥραν· τὰ μεγάλα στρατιωτικὰ σώματα ἐστρατοπέδευον εἰς ἀπόστασιν δέωρον.

Ἀπέναντι τοῦ ἐλληνικοῦ φυλακεῖου, εἰς ἑκατὸν μέτρων ἀπόστασιν, ὠρθοῦτο ὁ ἐχθρικός σταθμός. Δέκα ἄνδρες ὑπὸ ἓνα δεκανέα ἐφύλαττον ἐκεῖ.

Εἰς τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην θέσιν τὸ ψῦχος ἦτο ἔτι δριμύ καὶ κατ' αὐτὰς τὰς ἐαρινὰς νύκτας... Οἱ Ἕλληνες στρατιῶται συνεσπειρωμένοι περὶ τὴν πυράν, ἤκροῶντο τοῦ ὑποδεκανέως ἀφηγουμένου τὸ θελκτικὸν παραμύθιον τῆς Πεντάμορφης. Μόνον ὁ φρουρὸς σκοπὸς περιεπάτει ἄνω καὶ κάτω πρὸ τῆς ἀχυροσκεποῦς σκοπιᾶς καὶ ἡ φλόξ τῆς πυρᾶς ἀπῆ-στραπτεν ἐπὶ τῆς κινουμένης ξιφολόγχης τοῦ ὅπλου του. Αἴφνης κρό-τος συντριβομένων ὑπὸ βήματος θάμνων καὶ κυλιομένων χαλίκων ἤκού-σθη ἀπὸ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου καὶ ἡ φωνὴ τοῦ σκοποῦ ἔκραξε :

— Τίς εἶ ;

Οἱ εὐζωνοὶ ἀνεπήδων συγχρόνως καὶ ἔσπευδον πρὸς τὰ ἀνηρτη-μένα ὅπλα.

Ἄλλ' ἡ ἀπάντησις τοῦ προσερχομένου, ὅστις ἦτο ἤδη λίαν ἐγγύς, καθυσύχασε τὴν αἰφνίδιον ταραχὴν των :

— Ὡρα καλὴ, παιδιά! Εἰμ' ἐγὼ ὁ Γιάννης.

— Καλῶς τὸν Γιάννη, καὶ πῶς τέτοιαν ὥραν ; ἡρώτησεν ὁ ὑποδεκα-νεὺς τείνων τὴν χεῖρα πρὸς τὸν γνωστότατον εἰς αὐτὸν ποιμένα.

— Νὰ πάρω ἀνασασμὸ καὶ σᾶς λέω...

Ἀπεκρίνατο ὁ ποιμὴν καὶ κάθησε βαρὺς καὶ κάθιδρως πλησίον τῆς πυρᾶς. Ὅλοι προσήλωσαν ἐπ' αὐτοῦ βλέμματα περιεργείας πλήρη. Με-τὰ μίαν στιγμὴν σιωπῆς καὶ προσδοκίας, ὁ Γιάννης ἐπρόφερεν, ἀσθμαί-νων ἀκόμῃ, τὰς λέξεις αὐτάς :

— Βαρέθηκα νὰ σὺννορο πέρα κατὰ τὸ Γκριτζάνο... τὸ ντουφεκίδι πάει κορδόνι...

Οἱ εὐζωνοὶ ἀνεσκήρτησαν ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ. Τὰ χεῖλη των δὲν ὠμί-λησαν, καὶ μόνον διεσταυρώθησαν τὰ βλέμματά των ἀπαστρέφοντα ὡς

λεπίδες ξιφῶν. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἀρχηγὸς τῶν, Εὐρυτὰν τριακοντούτης, μικρὸς τὸ ἀνάστημα καὶ τραχὺς τὴν ὄψιν, κατήρτισεν ἐν ἀκαρεὶ τὸ στρατηγικὸν τοῦ σχέδιον, τὸ ὅποιον ἴσως καὶ πρὸ πολλοῦ εἶχε μελετήσει. Ὀλίγαι λέξεις ἀντηλλάγησαν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ὀπλιτῶν του.

Μεθ' ἡμίσειαν ὥραν ὁ Τοῦρκος σκοπὸς ἐφρονεῦετο ὑπὸ εὐζῶνου, οἱ δ' ἐν τῷ σταθμῷ στρατιῶται ἐξ ἀπροόπτου κατὰληφθέντες εἰς τὸν ὕπνον, μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν οἱ ἐξ ἐφρονεῦοντο, οἱ τρεῖς ἡχηλωτίζοντο καὶ μόνον ὁ δεκανεὺς διέφυγε τὸν ὄλεθρον πηδῆσας ἀπὸ τινος φεγγίτου.

— Τώρα, παιδιὰ, πᾶμε νὰ κυριεύσωμε τὸ χωριό!

Εἰς ἀπόστασιν δῖωρον ἀπὸ τῶν τουρκικῶν σταθμῶν εὐρίσκετο χωρίον κατοικοῦμενον ὑπὸ εἰκοσάδος οἰκογενειῶν Χριστιανῶν καὶ Ἰσραήθων Μουσουλμάνων.

Τὸ χωρίον αὐτὸ ἐκαλεῖτο Ἑλιά.

Ὁ ὑποδεκανεὺς ἀρχηγὸς προσήγγισε τὸ χωρίον μὲ στρατηγικὴν τάξιν. Τὴν πρωτοφυλακὴν ἀπετέλει εἷς εὐζωνος, τὴν ὀπισθοφυλακὴν ἑτερος, τὸ κύριον δὲ σῶμα, φέρον καὶ τοὺς τρεῖς αἰχημαλώτους, δεσμίους, ἀπετέλει αὐτὸς μετὰ τῶν λοιπῶν στρατιωτῶν.

Μόνον οἱ κύνες ἀντέστησαν εἰς τὴν εἵσοδον τοῦ ἀποσπάσματος· οἱ χωρικοὶ δὲν ἐδίστασαν νὰ ὑποκύψωσιν ἀφυπνισθέντες αἴφνης ὑπὸ τῶν θριαμβευτικῶν ἀλαλαγμῶν τῶν ἐξ ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ὑπελάμβανον οὐχὶ μόνον τετραπλασίους, ἀλλὰ καὶ ἀποτελοῦντας προφυλακὴν ἰσχυροῦ σώματος.

Ὁ ὑποδεκανεὺς, ἐγκατασταθεὶς ἐντὸς τοῦ μόνου διωρόφου οἴκου, διέταξε νὰ προσαχθῶσι τῶν προκρίτων γερόντων τρεῖς ὡς ὄμηροι.

Τούτων οἱ δύο ἦσαν Ὁθωμανοί.

— Θὰ μὲ ἀναγνωρίσετε φρούραρχο τοῦ χωριοῦ!

Ἐκραξεν ἐπιτακτικῶς.

— Ὅπως ἀγαπᾷς, καπετάνιε, ἀπεκρίθησαν τρέμοντες οἱ γέροντες.

Καὶ ὁ νέος φρούραρχος, λαβὼν χάρτου τεμάχιον, ἔγραψε διὰ φαιᾶς μελάνης τὸ πρῶτον τοῦ ἔγγραφον:

«Ὁ φρούραρχος Ἑλιάς πρὸς τὴν διοίκησιν τοῦ... Εὐζωνικοῦ Τάγματος. Εὐπειθῶς ἀναφέρω, τὸ χωριὸν Ἑλιά ἀπὸ σήμερα ἐγίνηκε ρωμαϊκόν. Ὅλα τὰ παιδιὰ παρόντες. Στάθης Γέρακας, ὑποδεκανεὺς».

— Θύμιο, ἔκραξε πρὸς τὸν νεώτατον τῶν εὐζῶνων· ἔχεις πόδια ζαρκαδιοῦ. Πάρε τὸ χαρτί καὶ τρέχα στὴ Διοίκησι. Ἀστραπή! Ἐσεῖς οἱ

ἄλλοι, μωρὲ παιδιά, μιὰ σημαία ἑλληνικὴ δὲ θὰ μοῦ οἰκονομήσετε γιὰ τὸ Φρουραρχεῖο ; Νά!... πάρετε τὸ γαλάζιο μαντήλι τοῦ γέροντα. Δυὸ λουρίδες πανὶ ἄσπρο ἐπάνω σταυρωτές, ἓνα καλάμι... κι ἔγινε!... Στὴ σημαία δὲν ἔχει νὰ κάνῃ τὸ πανί· πάντα σημαία εἶναι!...

Μετ' ὀλίγον ἡ αὐτοσχέδιος Ἑλληνικὴ σημαία ἐκυμάτιζεν ἐπὶ τῆς καπνοδόχου τοῦ ἀγροτικοῦ οἰκίσκου, καὶ ἡ σελήνη τὴν ὥραν ἐκείνην προβάλλουσα ἀπὸ τοῦ βουνοῦ καὶ ἡ νυκτερινὴ αὖρα γλυκέως ψιθυρίζουσα, τὸ πρῶτον ἐχαιρέτιζον τὸ σύμβολον τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τῆς δεδουλωμένης ἐκείνης γῆς.

Ἀλλὰ τὴν ἰδίαν στιγμὴν σαλπίσματα καὶ ποδοβολητὸς ἐτάραξαν τὴν μόλις ἀποκατασταῶσαν ἡσυχίαν καὶ τὸ χωρίον περιεκυκλοῦτο ὑπὸ τουρκικοῦ σώματος τριακοσίων πεζῶν καὶ ἀποσπασματος ἱππέων. Τὸ σῶμα τοῦτο ἐπορεύετο πρὸς τὴν μεθόριον, μαθὼν ὅμως παρὰ τοῦ φυγάδος δεκανέως τὰ ἐν τῷ σταθμῷ συμβάντα καὶ τὴν πιθανὴν κατάληψιν τοῦ χωρίου ὑπὸ τῶν ὀλίγων εὐζώνων, ἐλοξοδρόμησεν ὀλίγον, ἵνα δώσῃ ἐν μάθημα εἰς τοὺς θρασεῖς Ἑλλήνας.

— Παιδιά, εἶπεν ὁ φρούραρχος, τὸ φρούριό μας οὔτε τὸ γνωρίζουμε καλὰ οὔτε μᾶς γνωρίζει. Μπορεῖ νὰ μᾶς κλείσουν ἐδῶ μέσα σὰν τὰ ποντίκια καὶ νὰ μᾶς κάψουν ἢ νὰ μᾶς πιάσουν. Πρέπει νὰ ὑποχωρήσωμεν στὴν πρώτη μας θέσι. Ἐφ' ὅπλου λόγχῃ!

Καὶ οἱ πέντε ἄνδρες, οἱ εἰς θάνατον ἀποφασισμένοι, ἐξώρμων διὰ τῆς ὀπισθεν θύρας τοῦ φράκτου, ἐνῶ περιεκυκλοῦτο ἤδη ὁ οἶκος. Οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχον ἀκόμη καταλάβει τὴν ἐκεῖθεν ἐξοδὸν καὶ ἡ φυγὴ ἦτο ἐξησφαλισμένη. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἔρριψε πρὸς τὰ ὀπίσω τελευταῖον βλέμμα δρασκελίζων τὸν τελευταῖον φράκτην τοῦ χωρίου.

Ἐψήλα ἐκεῖ, οἶονεῖ ἑναερίως, μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς, τὸ μικρὸν γαλανόλευκον πανίον ἀνεκινεῖτο τρέμον. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἐκτύπησε τὸ μέτωπον διὰ τῆς παλάμης :

— Καὶ ἡ σημαία ; εἶπε, ποῦ θὰ τὴν ἀφήσωμε τὴ σημαία μας ;

Καὶ πρὶν ἢ προφθάσουν οἱ ἄλλοι σύντροφοι νὰ ἐννοήσωσι τὴν πρόθεσίν του, γοργός, ἀκράτητος ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω. Οἱ Ὀθωμανοὶ στρατιῶται ἐπλήρουν τὴν ὁδὸν καὶ μετὰ τινα δισταγμὸν εἰσῆρχοντο εἰς τὸν οἶκον, ὅπου μόνον οἱ τρεῖς δέσμιοι αἰχμάλωτοι εἶχον καταλειφθῇ. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἀναρριχθεὶς ἀπὸ τοῦ ὀπισθεν τοίχου, εὗρίσκετο ἤδη ἐπὶ τῆς στέγης. Καὶ ἡ μικρὰ σημαία ἐκυμαίνετο πρὸς αὐτόν, ὥς νὰ τὸν ἰκέτευεν, ὥς νὰ τὸν προσεκάλει, ὥς νὰ τὸν ἡγχαρίσται διὰ τὴν σωτηρίαν.

Τὴν ἤρπασε διὰ τῶν χειρῶν καὶ ὁ κάλαμος συνετρίβη. Τὴν ἐκράτει ἐπὶ τοῦ στήθους καθ' ἣν στιγμὴν πεντήκοντα ὅπλα ἐκκενώθησαν κατὰ αὐτοῦ καὶ δύο σφαῖραι τὸν ἐπλήγγωσαν εἰς τὰ στήθη. Κατέπεσεν ἐπὶ τῶν κεράμων, αἱ ὁποῖαι συνετρίβησαν ὑπὸ τὸ βάρος του. Καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ἀγωνίαν, ὥσάν νὰ ἐχρησιμοποίει καὶ αὐτοὺς τοὺς σπασμοὺς τοῦ θανάτου, κατέσχισε διὰ τῶν ὀδόντων τὸ πανίον καὶ ἀπέπτυσεν αὐτὸ ράκος ἄμορφον καὶ πορφυροῦν ἐκ τοῦ ἰδίου αἵματος.

Ἐφημερίς « Ἑστία »

Γεώργιος Δροσίνης

Η Δ Ε Σ Π Ω

Ἀχὸς βαρὺς ἀκούγεται, πολλὰ ντουφέκια πέφτουν.

Μῆνα* σὲ γάμο ρίχνονται, μῆνα σὲ χαροκόπι ;*

Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται, οὐδὲ σὲ χαροκόπι·

ἢ Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.

Ἀρβανιτιά τὴν πλάκωσε στοῦ Δημουλά τὸν πύργο :

—Γιῶργαινα, ρίξε τ' ἄρματα, δὲν εἶν' δῶ τὸ Σούλι.

Ἐδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανίτων.

—Τὸ Σούλι κι ἂν προσκύνησε, κι ἂν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,

ἢ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκανε, δὲν κάνει.

Δαυλὶ στὸ χέριν ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει :

Σκλάβες τουρκῶν μὴ ζήσωμε, παιδιὰ μ' μαζί μου ἐλᾶτε.

Χίλια φουσέκια ἦταν ἐκεῖ· κι αὐτὴ φωτιά τοὺς βάνει

καὶ τὰ φουσέκια ἀνάψανε κι ὅλοι φωτιά γενῆκαν.

Δημοτικὸν

6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΟΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΣ

(Τους σπόγγους αλιεύουν εις τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης με κίνδυνον τῆς ζωῆς των οἱ δῦται, ἀναπνέοντες ἀέρα τὸν ὑποῖον στέλλουν με τὰς ἀντλίας των τὰ σπογγαλιευτικὰ πλοῖα. Δύνатаι καὶ χωρὶς ἀντλίας ὁ τολμηρὸς δύτες νὰ καταβῇ εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης καὶ νὰ ξερριζώσῃ σπόγγους, ὁπότε διατρέχει πολὺ περισσότερους κινδύνους. Ἐν τούτοις καὶ μετὰ τὰ σκάφανδρα* ὑφίσταται πάντοτε ὁ κίνδυνος, ἐὰν δὲν γίνῃ καλὸς ὁ χειρισμὸς τῆς ἀντλίας. Εἰς τὸ βιβλίον του «οἱ Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου» ὁ συγγραφεὺς μᾶς περιγράφει λεπτομερείας τοῦ δυσχεροῦς τούτου ἔργου, τὸ ὅποιον ἐξασκοῦν τόσοι ἥρωικοὶ βιοπαλασται ἀπὸ τὴν Ἰδραν, τὴν Αἰγιναν, τὴν Κάλυμνον, τὴν Σύμην καὶ ἄλλας νήσους τῶν Ἑλληνικῶν θαλασσῶν).

...Πλησίον τῆς λέμβου, ὥσάν μυστηριώδους βρασμοῦ νὰ ἐτάρασσε τὰ ἐνάλια* βάθη, ὀγκώδεις φουσαλλίδες ἀέρος πλατεῖται καὶ καμπύλαι ἀνήρχοντο κατὰ διαλείμματα νὰ θραυσθῶσι παφλάζουσαι.

Ἦτο ἡ ἀναπνοὴ τοῦ δύτες ἐκ τοῦ θαλασσίου βυθοῦ.

Ἐν τούτοις ὁ κολαυζιέρης* εἶχε δώσει ἤδη τὸ σύνθημα, καὶ ἤρξατο βραδέως ἀνασύρων τὸ σχοινίον.

Εἵκοσιν ὀργυιαὶ κάτω τοῦ κόσμου, εἰς τὸ χάος τῆς ἀβύσσου, μετὰ τὸ φοβερὸν σάβανον τοῦ ἀπεράντου ὠκεανοῦ ὑπεράνω, σάβανον ἄγριον καὶ σιωπηλόν, τὸ ὅποιον δὲν προδίδει τὰ μυστικά του ποτέ.

Ἡ ἀνύψωσις ἐξηκολούθησε βραδέως καὶ μετὰ προσοχῆς, ἐνῶ ὁ ναυτόπαις ἐσώρευε τὸν ἀνερχόμενον σωλῆνα. Μετὰ τινα λεπτά τὰ ὕδατα συνεταράχθησαν, καὶ πελωρία κεφαλὴ ἐκ μετάλλου, ἀμαυρὰ καὶ κελαρύζουσα, τρομακτικὴ ἐκ τῶν σωλῆνων, καὶ τῶν κρυστάλλων, προέβαλε παρὰ τὸ δεξιὸν πλευρόν. Δύο βραχίονες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς ἐκράτει τὸ σχοινίον, ὁ δ' ἕτερος ἀπόχην πλήρη σπόγγων, ἐκρατήθησαν ἀπὸ τῆς κουπαστῆς*, καὶ ὁ δύτες, ὡς φοβερὸν θαλάσσιον τέρας, ἐφάνη ἀνακύπτων μετὰ τὸ ἥμισυ ἀκόμῃ σῶμα ἐντὸς τῶν ὕδατων.

Δύο - τρεῖς τότε ἐκ τῶν σπογγαλιέων, ἀφήσαντες τὴν ραθυμίαν*,

ἔσπευσαν νὰ τὸν βοηθήσουν, ὁ δὲ κολαουζιέρης, λαμβάνων διὰ τῶν δύο παλαμῶν τὴν περικεφαλαίαν, ἤρχισε νὰ τὴν περιστρέφῃ, ἕως οὗ ἀφῆ-
ρέθη ἐντελῶς.

Ἐφάνη τότε ἐν πρόσωπον κατέρυθρον, ἀναπνέον μετὰ κόπου.

Παχεῖαι σταγόνες ἔρρεον ἀπὸ τοῦ μετώπου του, συγκολλῶσαι τοὺς ἀτάκτους βοστρύχους τῆς κεφαλῆς, καὶ κυλιόμεναι κατὰ μῆκος τῆς ρι-
νὸς καὶ τῶν παρειῶν.

Ὁ δῦτης ἔμεινεν ἐκαῖ ἐπ' ὀλίγον κρατούμενος ἀπὸ τῆς κουπαστῆς ὡς ἀναλαμβάνων, ἀφοῦ δὲ οἱ σύντροφοί του τὸν ἀνείλκυσαν ἐντελῶς καὶ τὸν ἐξέδυσαν τῶν ἐλαστικῶν ἐνδυμάτων, ἐξηπλώθη μὲ μόνην τὴν φα-
νέλλαν ἐπὶ τῶν σανίδων, καὶ ἔμεινεν ἀκίνητος κρατῶν τὸ πρόσωπον ἐντὸς τῶν χειρῶν.

Ἦδη ὁ μικρὸς ναυτόπαις, πλησιάσας, ἀνεκίνει τοὺς σπόγγους, ἐνῶ ἕτερος ἤρχιζε διὰ μακρᾶς σακορράφας νὰ τοὺς περνᾷ εἰς σχοινία.

Δὲν ὁμοιάζον διόλου ὅμως ἀκόμη τοὺς ὠραίους σπόγγους, τοὺς ὁποίους εἴμεθα συνηθισμένοι νὰ βλέπωμεν εἰς τὰς προθήκας τῶν μυ-
ροπωλείων καὶ τὰ κάνιστρα τῶν πλανοδίων πωλητῶν.

Ἦσαν μᾶζαι μελαναί, ἀηδεῖς καὶ γλοιώδεις, χρειάζόμεναι πολλὴν ἔτι μεταργασίαν διὰ νὰ μεταβιβασθῶσιν εἰς τὸ ἐμπόριον.

— Ἄλα... ἔγρυξε* πάλιν ὁ Καπετὰν Τζερεμές, μιὰ ὥρα κάνεις νὰ ντυθῇς... Δὲν θὰ σὲ κάνουμε νύφη...

Ὁ δῦτης ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ἔκυψε νὰ κοχλιώσουν τὴν τερατῶδη περικεφαλαίαν καί, ἀφοῦ κατῆλθε προσεκτικῶς τὴν μι-
κρὰν κλίμακα, ἐδραξέ τὸ σχοινίον καὶ ἀφῆθη νὰ βυθισθῇ ὑπὸ τὰ παφλά-
ζοντα ὕδατα.

Οἱ ναῦται τῆς ἀντλίας ἤρχισαν ἀμέσως περιστρέφοντες τὸν τρο-
χόν, ὁ δὲ κολαουζιέρης ἄφηνε βραδέως τὸ σχοινίον, ἐνῶ ὁ ναυτόπαις ἔσπευδε πρὸς τὸν ἀεραγωγὸν σωλῆνα.

Ἡ συχία ἐπεκράτησε πάλιν ἐπὶ τοῦ σκάφους, διακοπτομένη μόνον ἐκ τοῦ θορύβου τῆς ἀντλίας καὶ τῆς ἐλαφρᾶς κινήσεως τῶν κωπῶν, αἵτινες παρηκολούθουν τὴν διεύθυνσιν τοῦ τεινομένου σχοινίου.

Ἐπὶ τῆς θερμῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, χρώματος τεφρολεύ-
κου πρασινωποῦ, μακρὰ τεμάχια ὑπερύθρων φυκῶν ἤρχιζον ν' ἀναδεύ-
ωσι τοὺς μακροὺς πλοκάμους των, ἐρυθρὰ δὲ χελιδονόψαρα, παίζον-
τα ἢ καταδικαζόμενα ὑπὸ ἀοράτων ἐχθρῶν, ἐφαίνοντο πτερυγίζοντα ἐπὶ

τινας στιγμὰς, καὶ ἔπειτα πάλιν βυθιζόμενα ἐντὸς τῶν χλιαρῶν ὑδάτων.

Τὸ καῦμα ἐγένετο ἀνυπόφορον.

— Φύσα, καημένη μπουκαδούρα*... ἐστέναξεν ὁ νεαρὸς Αἰγινήτης, στρέφων πρὸς τὸν ὀρίζοντα τὸ πρόσωπον καὶ προσπαθῶν ν' ἀναπνεύσῃ ὀλίγον δροσερὸν ἀέρα. Νομίζει κανεῖς, πὼς εἶναι σὲ πυρωμένο καμίνι.

« Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου »

Ἄγγελος Τανάγρας

Η ΜΑΥΡΟΜΑΝΤΗΛΟΥ

Κανεῖς εἰς ὅλον τὸ χωρίον δὲν εἶχεν ὠραιότερον περιβολάκι ἀπὸ τὸν ἐξάδελφόν μου τὸν Γιαννιόν. Καθ' ἐκάστην, περὶ τὸ δειλινόν, ἐπέβαιναν εἰς τὸ μικρὸν γέρικον ὄναρίον του καὶ ἐξετέλει τακτικὴν ἡμερησίαν περίσδον ἀνὰ τὸ ὠραῖον κηπάριον, ὅποθεν πρὸς ἐσπέραν ἐπέστρεφεν ἀποφέρων τοὺς καρπούς τῶν κόπων του. Οἱ γέροντες ἀπόμαχοι, αἱ καθήμενοι παρὰ τὴν προκυμαίαν, βλέποντές τον ἐπιστρέφοντα ἀργὰ - ἀργὰ ἐκ τῆς καθημερινῆς ἐκδρομῆς του, ἔλεγαν :

— Νά, ὁ Γιαννιὸς ἔρχεται πάλι ἀπ' τὸ περιβολάκι του.

— Καὶ φέρνει καὶ τίς λαχανίδες του.

— Καὶ τὰ κουνουπίδια του καὶ τὰ μποσττανικά του.

— Πῶς τὰ καταφέρνει!

— Σὰν νὰ τὸν γνωρίζουν.

— Λές καὶ τὰ ἔχει γητεμένα!

Ὁ ἐξάδελφός μου ὁ Γιαννιὸς δὲν ἔτεινε τὸ οὖς εἰς τὰ ποικίλα ἢ μᾶλλον στερεότυπα ταῦτα σχόλια, ἀλλ' ἀντιπαρήρχετο ἀδιάφορος, ἀφοῦ προσέδενεν εἰς τινα πάλον τὸ ὑποζύγιόν του, καὶ ἀποκομίζων τὰ « λαχανικά » τὰ ἐπῶλει, ἢ τὰ ἔφερεν οἴκαδε, κατὰ τὴν περίστασιν.

Καὶ ἀφοῦ ἀνεπαύετο τὴν ἐσπέραν ἐκ τοῦ μετρίου καμάτου τῆς ἡμέρας, μέλλων ὁσονούπω ν' ἀναπαυθῇ διαρκέστερον ἐκ τῶν πολλῶν μόχθων τῆς ζωῆς του, τὴν ἄλλην ἡμέραν πάλιν περὶ τὸ δειλινόν ἔλυε τὸ ὄναρίον του, ἐπέβαιναν εἰς αὐτὸ καὶ ἐξήρχετο πάλιν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ περιβολίου του.

Ὅποῖον λαμπρὸν, ἀχανές, μεγαλοπρεπές περιβόλι! Καὶ πόσον δίκαιον εἶχεν ὁ θεῖος Ὅμηρος νὰ θέσῃ ἐκ παραλλήλου τὰς δύο παραβολὰς τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ἀγροῦ μὲ τοὺς κομῶντας ἀστάχους*!

φους. Ἡδύνατός τις μάλιστα, ὅχι κατὰ σχῆμα τετριμένης προσωποποιίας, ἀλλὰ σχεδὸν κυριολεκτικῶς, νὰ εἴπῃ, ὅπως ἔλεγαν καὶ οἱ γέροντες ἀπόμαχοι τῆς προκυμαίας, ὅτι αὐτὰ μᾶλλον τὸν ἐγνώριζαν...

Τὸν ἐγνώριζαν ἀπὸ μακροῦ χρόνου.

Ἦτο ἤδη ἐξηκοντούτης, καὶ ἀπὸ πενήντα ἐτῶν, ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας δεκαετοῦς, δὲν εἶχε παῦσει νὰ καλλιεργῇ τὸν κῆπὸν του.

Πᾶς ἄνθρωπος ἐργάζεται δι' ἑαυτόν, ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ἐργάζεται διὰ τοὺς ἄλλους· ὁ δύσμοιρος ὁ Γιαννιὸς εἰργάζετο διὰ τοὺς ἄλλους, καὶ ποτὲ δι' ἑαυτόν.

Δωδεκαετής, ἔμεινε μόνος προστάτης τῆς μητρός, χήρας τριακοντούτιδος. Εἰκοσαετής, ἦτο προστάτης τῶν ὀρφανῶν ἀδελφῶν του, ὀρφανὸς ὁ ἴδιος. Τεσσαρακοντούτης, ἦτο προστάτης ἔτι μεγαλυτέρας ὀρφανίας, τῆς τῶν ἀνεψιῶν του.

Χωρὶς νὰ νυμφευθῇ, εἶχεν οἴκοι τρεῖς γυναῖκας. Ἡ μοῖρα τοῦ τὰς ἐκληροδότησε.

Τὴν μίαν του ἀδελφὴν ἠδυνήθη μετὰ τινα ἔτη νὰ τὴν ὑπανδρεύσῃ. Ἀλλ' αὕτη μόλις ἀπέκτησε δύο κόρας, καὶ ἐχέρευσε.

Μόλις ἐχέρευσεν ἡ μία, καὶ ἐκακοπανδρεύθη ἡ ἄλλη. Αὕτη ἔλαβεν ἄνδρα, ὅστις τῆς ἔφερεν ἐκ τοῦ χωρίου του τὴν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου ὀκταέτιδα παιδίσκην του, συνέζησεν ὀλίγους μῆνας μετ' αὐτῆς, καὶ ἀπεδήμησεν. Μετέβη εἰς τινα πόλιν τῆς Ἑλλάδος, ὅπου εἰργάζετο χειρωνακτῶν. Ἀναχωρῶν δὲν εἶχεν ὀβολὸν νὰ τῆς ἀφήσῃ.

Τότε δὲ ὁ πτωχὸς ἐξάδελφός μου ὁ Γιαννιὸς, ἐκτὸς τῆς ἀσθενοῦς γραίας μητρός του, τῆς χήρας ἀδελφῆς καὶ τῶν ὀρφανῶν ἀνεψιῶν του, ὤφειλε νὰ βοηθῇ καὶ τὴν ὑπανδρὸν ἀδελφὴν μετὰ τῆς προγονῆς.

Παρὰ τὴν δυτικὴν ἐσχατιὰν τοῦ ὠραίου τριπλοῦ λιμένος τῆς παραθαλασσίου κώμης, ὅπου τὸ κύμα, ὑπὸ ἐλαφροῦ ζεφύρου ρυτιδούμενον, σκάζει καὶ δεικνύει μέλαιναν αἰχμὴν ὑπὸ ὑγρᾶς λευκῆς παρυφῆς περίρρυτον, ἐκεῖ ἀνίσχει τὴν κεφαλὴν ἡ Μαυρομαντηλοῦ.

Ὅλοι οἱ βράχοι ἴστανται περίξ ἀσάλευτοι, μετ' Ὀλυμπίου εἰρωνείας ὑπερορῶντες τὰς ἀπέλπιδας προσπαθείας τοῦ μανιώδους κύματος.

Μόνον ἡ Μαυρομαντηλοῦ νεύει μακρόθεν, νεύει διὰ τῆς κεφαλῆς εἰς τὸν θρασὺν ναυβάτην, τὸν ἐπιβαίνοντα οἰκτρᾶς σανίδος καὶ παραδέρνοντα εἰς τὸ πέλαγος, τὸν ἀγωνιῶντα νὰ εὔρῃ εἰς τὸν βυθὸν τοῖ πόντου τροπὴν δι' ἑαυτόν καὶ διὰ τοὺς φιλότατους.

Φαίνεται νὰ τὸν καλῇ πλησίον της ὡς ἄλλη σειρήν, σειρὴν ἄφρωνος καὶ ἄψυχος.

καὶ ἄψυχος.
Ὁμοιάζει μὲ ναυάγιον προσηλωμένον ἐκεῖ ἀπὸ μακρῶν χρόνων,
πληττόμενον ὑπὸ τοῦ ἀφρίζοντος κύματος, κραδαινόμενον καὶ σείον τὴν
κεφαλὴν, κεφαλὴν φώκης ἐλλοχώσης* ἐκεῖ ἀπὸ αἰώνων.

Μόνη ἡ κεφαλὴ τῆς φώκης σείσται, ἀπατηλῶς νεύουσα· ἡ οὐρὰ εὐρίσκεται ἐμπεφυκυῖα εἰς τὸν πυθμένα, ἡ ρίζα διατείνει τὰς ἴνας πέραν τοῦ βυθοῦ, ἐμπεπηγυῖα εἰς τὸν βράχον.

τοῦ βυθοῦ, ἐμπεπηνυία εἰς τὸν βραχύν.
 "Ἄλλως οὐδ' ἡ κεφαλὴ σείεται. Τὸ κῦμα μόνον ρήγνυται καὶ πλατα-
 γεῖ καὶ περιρρέει. Τὸ κινούμενον φαίνεται ὡς νὰ κινῇ.
 ὁ δὲ ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ἀποφασίζει ὅτι ἡ γῆ ἀλλοθὲς!

Λέγεται, ἀλλὰ τίς τὸ πιστεύει; — καὶ ὅμως ἂν ἦτο ἀληθές! — ὅτι ἡ Μαυρομαντηλοῦ ὑπῆρξέ ποτε καὶ αὐτὴ γυνὴ καὶ μήτηρ, μήτηρ ἑπτὰ υἱῶν, ὅτι καὶ οἱ ἑπτὰ υἱοὶ τῆς, ἔμπειροι ναυβάται, φθονηθέντες ὑπὸ τῆς θαλασσίας Γοργόνας, ἐπνίγησαν εἰς τὸ πέλαγος, ὅτι ἔλεως μοῖρα, σπλαγχνισθεῖσα τὸν πόνον τῆς μητρός, τὴν μετεμόρφωσεν εἰς σκόπελον, καὶ τὴν ἐφύτευsen ἐκεῖ, οὐ μακρὰν τοῦ αἰγιαλοῦ, μόλις ὀρθοῦσαν τὴν κεραυνόβλητον κεφαλὴν τῆς, τὴν οἶονεῖ μελάμπεπλον. Τοιαύτη ἡ Μαυρομαντηλοῦ.

αὐτῇ ἡ Μαυρομαντηλοῦ.
 Ἄγνοω τί μοιραῖον ὑπῆρχε μεταξύ τῆς Μαυρομαντηλοῦς καὶ τοῦ
 Γιαννιοῦ, τοῦ ἐξαδέλφου μου· ἀλλὰ πάντοτε αὐτὴ διαβαίνοντα πλησίον
 ἢ μακρὰν, τὸν ἐκάλει, τὸν ἐκάλει.

Φαίνεται, ὅτι ὑπῆρχε μυστηριώδης τις σύνδεσμος· αὕτη ἦτο ἡ κατ' ἐξοχὴν Μαυρομαντηλοῦ κι ἐκεῖνος ἐκ τρυφεραῆς ἡλικίας οὐδὲν ἄλλο ἔβλεπε γυρὸ τοῦ ἡ μαύρας μαντήλας.

Ἔπλεε σχεδὸν καθημερινῶς εἰς τὰ νερά της, διασχίζων κατὰ μήκος καὶ πλάτος τὸν ὠραῖον τρίκοιλπον λιμένα, ἐπεσκέπτετο ὅλους τοὺς ὅρμους, ἐξερεύνα ὅλα τὰ ὑποβρύχια σπήλαια, διωνύχιζεν ὅλους τοὺς διαποντίους θαλάμους.

Ἐπλεεν ἀπὸ ἀγκάλῃν εἰς ἀγκάλῃν, ἀπὸ ἀμμουδιᾶν εἰς ἀμμουδιάν, ἀπὸ βράχον εἰς βράχον. Ἦξευρεν ὅλας τὰς κρύπτας τῶν πολυπόδων, ὅλα τὰ θαλάμια τῶν μουγκριῶν, ὅλα τῶν ἀστακῶν τὰ ἐνδιατήματα.

Ποτέ ὄρφος δὲν τὸν διέφυγε, καὶ αἱ συναγρίδες ἐργοητεύοντο ἀπὸ τὸ ἄγκιστρόν του.

Ἐπλεε συχνά εἰς τὰ νερά τῆς Μαυρομαντιλοῦς, τρέφων παράδο-
 ξον στοργὴν πρὸς τὸν μονήρην τοῦτον βράχον, ὅστις μάλιστα ἀνέτεινε τὴν
 κορυφὴν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἀναπαυόμενος ὕπτιος ἐπὶ τῶν κυμάτων. Ἐγνώριζεν ὅλα τὰ ἄντρα καὶ τὰ μυστήρια τοῦ βράχου αὐτοῦ, ὅπου ἀνεκάλυπτε θαλασσίους θησαυρούς, ἀστακούς καὶ καραβίδας, ὑπερφυεῖς τὸ μέγεθος, καὶ κογχύλας καὶ πεταλίδας καὶ ἄλλα ἀκόμη ἡδύγευστα ὅψα.

Ἀλλὰ παρῆλθε πλέον ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ὁ Γιαννιὸς ἦτο κύριος δύο ὑπερφηάνων λέμβων, τῆς «Ἐπταλόφου» καὶ τῆς «Ἀγίας Σοφίας».

Τώρα ὁ Γιαννιὸς δὲν εἶχε πλέον ἢ μίαν λέμβον, ὑπόσαθρον καὶ αὐτὴν καὶ σχεδὸν συνηλικιωτὴν τοῦ ἐπιβάτου τῆς. Ἐν λοιπὸν Σάββατον, περὶ τὰ μέσα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἐπέβη εἰς τὴν γεροντικὴν ἄκατόν του καὶ ἤρχισε νὰ ἐλαύνῃ τὰς κώπας, κατευθυνόμενος πρὸς τὰ νερὰ τῆς Μαυρομαντηλοῦς.

Ὁ Γιαννιὸς εἶχε, καθὼς ὅλοι οἱ ἔμπειροι κωπηλάται, ἴδιον τρόπον εἰρεσίας*, καὶ ἤξευρε νὰ δίδῃ δρόμον εἰς τὴν λέμβον, χωρὶς νὰ φαίνεται, ὅτι ἀγωνιᾷ καὶ χωρὶς νὰ ἰδρώνῃ. Ἦλυνεν ὁμαλῶς καὶ ἡρέμα, ἀλλὰ συνεχῶς, συντόμως καὶ μετὰ λανθανούσης ρώμης. Σχεδὸν δὲν ἐφαίνοντο αἱ κινήσεις τῶν χειρῶν, καὶ ἀδιοράτως προένευε καὶ ἀνέπιπτεν.

Ἄλλως εἶχεν ἀρχίσει ἤδη νὰ γηράσκη, καὶ ἐξησθῆναι καὶ ἔπασχεν.

Ἐπὶ τῆς λέμβου ἔφερεν ἀλιευτικὰ τινὰ σύνεργα: τὸν γάντζον, δι' οὗ ἀνείλκυε τὰ ὀκταπόδια, τὸ καμάκι, διὰ οὗ ἐλόγχιζε τοὺς λαύρακας καὶ τοὺς ἀστακοὺς, τὸ σηπιογυάλι, δι' οὗ ἐξεμαύλιζε τὰς σηπίας, τὴν λαδιά, δι' ἧς ἐπλαττεν ἐν τῇ θαλάσῃ τεχνητὴν γαλήνην καὶ καθίστα διαιυγῇ τὸν βυθόν. Διότι εἰς ταῦτα περιωρίσθη κατὰ τὸ γῆρας του (πρόσθεσ καὶ τὴν πρᾶγγα, καὶ τὴν ἀπόχην καὶ ἄλλα τινά), ἀφήσας εἰς τοὺς νεωτέρους δίκτυα καὶ παραγάδια καὶ συρτές...

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

«Τὰ Ἀπαντα»

ΤΟ ΗΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΜΑ

Πίσω ἀπὸ μακρινὲς κορφὰς ὁ ἥλιος βασιλεύει
καὶ τ' οὐρανοῦ τὰ σύνορα χίλιες βαφεὲς ἀλλάζουν,
πράσινες, κόκκινες, ξανθές, ὀλόχρυσες, γαλάζιες,
κι ἀνάμεσά τους σκάει λαμπρὸς λαμπρὸς ὁ Ἀποσπερίτης.
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Τὴν πύρα τοῦ καλοκαιριοῦ τὴν σβηεῖ γλυκὸ ἀγεράκι,
 ποὺ κατεβάζουν τὰ βουνά, ποὺ φέρνουν τ' ἀκρογιάλια.
 Ἀνάρια τὰ κλώνάρια του κουνάει ὁ γέρο πεῦκος
 καὶ πίνει καὶ ρουφάει δροσιὰ κι ἀχολογάει καὶ τρίζει.
 Ἡ βρύσι ἢ χορταρόστρωτη δροσίζει τὰ λουλούδια
 καὶ μ' ἑλαφρὸ μουρμουρητὸ γλυκὰ τὰ νανουρίζει.
 Θολώνει πέρα ἢ θάλασσα, τὰ ριζοβούνια ἰσκιώνουν,
 τὰ ζάλογγα* μαυρολογοῦν, σκύβουν τὰ φρύδια* οἱ βράχοι
 κι οἱ κάμποι γῦρο οἱ ἀπλωτοὶ πράσινο πέλαο μοιάζουν.

Ἀπ' ὅξω ἀπ' τὰ ὀργώματα γυρνοῦνε οἱ ζευγολάτες*,
 ἡλιοκαμμένοι, ξέκοποι, βουβοί, ἀποκαρωμένοι,
 μὲ τοὺς ζυγούς*, μὲ τὰ βαριά τ' ἀλέτρια φορτωμένοι,
 καὶ σαλαγοῦν* ἀπὸ μπροστὰ τὰ δυὸ καματερά* τους.
 τρανά, στεφανοκέρατα, κοιλᾶτα, τραχηλᾶτα,
 «ὦω!», φωνάζοντας, «ὦω, Μελισσηνέ* ! Λαμπίρη* !»
 κι ἀργὰ τὰ βόδια περπατοῦν καὶ ποῦ καὶ ποῦ μουγκρίζουν.

Καλότυχοί μου χωριανοί, ζηλεύω τὴ ζωὴ σας,
 τὴν ἀπλοϊκὴ σας τὴ ζωή, πῶχει περισσιες χάρες.
 Μὰ πιὸ πολὺ τὸ μαγικὸ ζηλεύω γυρισμό σας,
 ὅταν ἡ μέρα σώνεται καὶ βασιλεύει ὁ ἥλιος.

«Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης», 1892

Κ. Κρυστάλλης

ΟΙ ΠΟΙΜΕΝΕΣ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

*Εκατὸν πενήντα χιλιόμετρα μᾶκρος ἔχει ἡ πανύψηλη Πίνδος.
 Στὴς ἀμέτρητες χαράδρες τῆς τρέχουν γρήγορα ἄγρια ποτάμια. Μαλα-
 κοὺς ἀνέμους δὲν γνωρίζει ὅταν φυσοῦν οἱ δρόλαπες* καὶ τ' ἀνεμόχο-
 λα*, τὸ κάνουν μὲ λύσσα. Ἐδῶ γίνονται οἱ μεγαλύτερες καταγίδες τῆς
 Εὐρώπης, κατὰ μέσον ὅρον πενήντα τὸν χειμῶνα. Ἐχει δάση ἀπάτητα,
 ἀκόμα ἀνεκμετάλλευτα, ὅπου κρύβονται ἀρκουῖδες καὶ μεγάλοι κάπροι.
 Δρύες, ὄξυές, καστανιές, ἔλατα καὶ κέδροι τὴν σκεπάζουν ὀλόκληρη.
 Τὸ χορτάρι, ποὺ βλαστάνει τὴν ἀνοιξί, ἢ τοῦφα, εἶναι τόσο δυνατὰ

ριζωμένο, ὥστε δὲν τραβιέται μὲ τὸ χέρι. "Ὅταν γλυστροῦν οἱ τσοπαναραῖοι ἀπ' αὐτὸ ἀρπάζονται γιὰ νὰ μὴν πέσουν. Ἀπάνω της δὲν βρίσκεται δροσερὸ νερό, μόνο παγωμένο, ἀπὸ χιόνι, ποὺ φέρνει πόνους στοὺς ξεσυνήθιστους. Οἱ πεδινοὶ δὲν μποροῦν νὰ τὸ πιοῦν.

Στὴν Πίνδο ἀκούστηκαν τὰ πρῶτα Ἑλληνικὰ τραγούδια. Τόσο ἀγαποῦν τὴν ποίησι οἱ βοσκοί, ὥστε πίστευαν ὅτι, ὅσakis γεννιῶνταν ἓνας μεγάλος ποιητῆς στὴν Ἑλλάδα, σὰν τὸν "Ὀμηρὸ ἢ τὸν Πίνδαρο, ὁ θεὸς τους ὁ Πᾶν ἔστηνε χορὸ ἀπ' τὸν ἐνθουσιασμό του.

Κάθε ἀρχαῖο θεοῦ κάτι ἀπόμεινε στὸ ἓνα ἢ στὸ ἄλλο μέρος τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Πᾶν ζῇ ἀκέραιος κοντὰ στοὺς κτηνοτρόφους αὐτοῦ τοῦ βουνοῦ. Τὰ μεσημέρια διστάζουν νὰ παίξουν φλογέρα παρὰ ὡρα, ἐπειδὴ ξέρουν πῶς, ἂν τὸν ξυπνήσουν ἀπὸ τὸν ὕπνο του, θὰ τοὺς χαλάσῃ τὰ ζωντανά.

Μόλις ἔλθῃ ἡ ἀνοιξίς, φουντώσῃ ὁ γαῦρος κι ἡ ὀξυὰ καὶ βγάλλῃ ἡ γῆ χορτάρια, ξεκινοῦν οἱ βοσκοὶ ἀπὸ τοὺς κάμπους γιὰ τὰ καλοκαίρια λημέρια τους. Προχωροῦν σιγὰ τώρα, γιὰ τὴν ἀνάγκη τὰ νεογέννητα ἀρνάκια δὲν ἀντέχουν σὲ μεγάλους κόπους. "Ὅταν φθάσουν στὶς ρίζες τοῦ βουνοῦ κάνουν σταθμὸ ὡς ἀνήμερα τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου, ὅποτε ἀρχίζουν τὴν ἀνάβασι πρὸς τίς κορυφές. Ἐκεῖ γίνεται ὁ κοῦρος τῶν προβάτων, ποὺ βαραίνει τὰ χέρια τους μὲ χρήματα. "Ὅταν τὰ κοπάδια τους τρυγήσουν τὸ χόρτο μιᾶς πλαγιᾶς, φεύγουν πέρα, πᾶνε ὅπου πρασινίζει ἀβόσκητο λειβάδι.

Μιὰ στάνη ἀπὸ λιθοσωρό, ἓνα ἀπόσκιο γιὰ τὸ καλοκαίρι, τὰ σύνεργα τῆς τυροκομίας, πηγὴ γιὰ τὸ πότισμα, μιὰ φλογέρα — ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τ' ἀπλὰ πράγματα περνοῦν τὴ ζωὴ τους.

Ἐγνώρισα γέρο πιστικὸ ὀγδόντα χρόνων μὲ μακριὰ γενειάδα ἀπαράλλακτο προφήτη τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ποὺ δὲν εἶχε ἀφήσει ποτὲ τίς στάνες, γιὰ νὰ μπῇ σὲ πολιτεία. Δὲν καταδεχόταν νὰ πάγῃ οὔτε σὲ χωριό, γιὰτί, ἔλεγε, δὲν εὑρίσκε ἀρκετὸν ἄερα ν' ἀναπνεύσῃ μέσα στοὺς τοίχους.

"Ἐχουν τὴν ἀφροντισιὰ τῶν πουλιῶν. Εἶναι ἀγαθοὶ μὲ ἀγνότατα ἦθη. Καθὼς μένουν μακριὰ ἀπὸ τὸν μεταπολεμικὸ κόσμον, δὲν ἔχασαν τίποτε ἀπὸ τὸν πατριαρχικὸ βίον, ποὺ ζοῦνε πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων.

Οἱ βοσκοὶ τῆς Πίνδου ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι καταρράκτες στίχων· ὅτι σκέπτονται τὸ κάνουν αὐτόματα ῥίμες* καὶ μελωδία, ποὺ τὴν παίξουν μὲ ρωμαντικὸ πάθος στὴ φλογέρα τους. Ἡ μουσικότητα τοῦ αὐτιοῦ τους φαίνεται ἀπὸ τὰ κουδούνια, ποὺ βάζουν στὰ ζῶα τους.

Ἀξίζει τὸν κόπο νὰ δῇ κανεὶς τσοπάνο ν' ἀγοράζῃ κουδούνια στὸ παζάρι. Διαλέγει ἓνα, ποὺ τοῦ ἀρέσει ὁ τόνος του ὡς βάση, καὶ μ' αὐτὸ δοκιμάζει ὅλα τὰ κουδούνια τῶν μαγαζιῶν, ὅσο νὰ βρῇ ἤχους νὰ ταιριάζουν μεταξὺ τους, ν' ἀποτελοῦν ἁρμονικὴ σκάλια. Κάθε βοσκὸς ἔχει τονισμένο μὲ τὸν δικό του τρόπο τὸ κοπάδι του.

Οἱ περισσότεροι εἶναι ἀγράμματοι. Μὲ τὸ σουγιά τους σκαλίζουν ἱερογλυφικά σὲ σανίδια γιὰ νὰ ὁδηγοῦνται πόσα χρωστᾶνε ἢ πόσα εἰσέπραξαν.

Εἶναι πολὺ φιλόξενοι. Μόλις φανῇ ξένος τρέχουν καὶ κρατοῦνε τ' ἀγριόσκυλά τους, αὐτὴ τὴν πληγὴ τῆς Πίνδου. Τοῦ φωνάζουν: «—Ε, φίλε, ἔλα κι ἀπὸ μᾶς».

Ἄν κάμῃ πὼς προσπερνάει ἀδιάφορος, τὸν παίρνουν ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν ἀναγκάζουν ν' ἀνεβῇ στὸ κονάκι τους. Ἐκεῖ, πρὶν τὸν ρωτήσουν τίποτα, τοῦ δίνουν δροσιτικὸ ξυνόγαλο, τὸ καλοκαιρινὸ πιστό τους, ἢ γάλα μὲ χιόνι, ποὺ βρίσκουν στὶς σκιερὲς ρεματιές ὡς τὸν Αὐγουστο. Ὑστερα στρώνουν καὶ τὸν βάζουν νὰ καθίσῃ. Τοῦ δίνουν ἀνθοτύρι καὶ καλαμποκίσιο ψωμί. Τρέμουν μήπως δὲν εὐχαριστηθῇ ὁ ξένος, διότι τὸν θεωροῦν ἱερό. Περηφανεύονται ὅτι αὐτοὶ βάστηξαν τὴν Ἐπανάστασι. Πράγματι, ὅταν οἱ Τοῦρκοι κάψανε τὰ πάντα κάτω, οἱ πιστικοὶ πιάσαν τ' ἀπάτητα μέρη καὶ τροφοδοτοῦσαν τοὺς ἀγωνιστάς. «Μὲ τὰ ζωντανὰ τῶν τσοπάνηδων, γράφει στ' ἀπομνημονεύματά του ὁ Κολοκοτρώνης, βαστήξαμε τὸν στρατό, τὸν καιρὸ τοῦ Ἰμπραήμ».

«Γύρο ἀπ' τὴν Ἑλλάδα»

Χρῆστος Ζαλοκώστας

Τ Ο Ε Ε Σ Τ Ο Υ Π Ω Μ Α

Ὁ ἥλιος ἐμεσουράνει κάθετος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἐνῶ ἀνηρχόμην μετὰ ὁμηλικῶν δωδεκαετοῦς συμμαθητοῦ μου τὸν ἀνήφορον, τὸν ἄγοντα εἰς γείτονα τῆς Ἑρμουπόλεως ἐξοχὴν καλουμένην Πισκοπιό, ἢ σχολαστικῶς Ἐπισκοπεῖον. Ὡς πάντες γνωρίζουσι, τὰ βουνὰ τῆς Σύρου εἶναι γυμνότερα τοῦ Ἀδάμ, τὸ χόρτον εἶναι τελείως ἄγνωστον καὶ ἡ βλάστησις περιορίζεται εἰς ψωριώσας τινὰς τὸ φθινόπωρον φασκομηλέας καὶ ἡλιοκαεῖς κατὰ τὸ θέρος ἀκάνθας.

Εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων βημάτων προηγεῖτο ἡμῶν κατάξηρος κι

ἐκεῖνος ψωραλέος ὄνος, σύρων ἐπιπόνως βαρέλαν ὕδατος, τοποθετημένην ἐπὶ εἵδους διτρόχου χειραμάξης ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν γραΐας χωρικῆς. Τὸ πρόσωπον αὐτῆς δὲν ἐβλέπαμεν, ἀλλὰ μόνην τὴν ράχιν, ἥτις τοσοῦτον εἶχε κυρτωθῆ ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἐτῶν καὶ τῶν μόχθων, ὥστε ἐσχημάτιζε ὀρθὴν σχεδὸν μὲ τὰ σκέλη της γωνίαν.

Τὸν ὄνον, τὴν βαρέλαν καὶ τὴν γραῖαν εἶχαμεν ἀκολουθήσει μηχανικῶς, ἀπὸ τὴν παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου βρύσιν μέχρι τῆς ἐγγιζούσης κορυφῆς αὐτοῦ, ἀσθμαίνοντες καὶ ἄφωνοι ἐκ τῆς ζέστης καὶ τοῦ καμάτου. Ὁ πυρακτωμένος κονιορτὸς ἔκαιεν ὡς θερμὴ στάκτη τὰς πτέρνας τῶν ποδῶν μας, ἐνῶ ἐτύφλωνε τοὺς ὀφθαλμοὺς μας τῶν λευκῶν βράχων ἢ ἀκτινοβολία. Παντὸς εἵδους μυῖγαι ἐβόμβουν περὶ τὴν κεφαλὴν μας καὶ αἱ ἀκρίδες ἐπερίμεναν σχεδὸν νὰ τὰς πατήσωμεν, διὰ νὰ τιναχθῶσι δι' ἐνὸς πηδήματος εἰς μακρὰν ἀπόστασιν, ἀνοίγουνται ὡς ριπίδιον τὰ κόκκινα ἢ γαλανά των πτερὰ.

Ἡ γραῖα ἔσυρε πάντοτε τὸ καπίστρι, ὡς νὰ ἤθελε νὰ βοηθήσῃ τὴν ἐπίπνον πρόβασιν τοῦ ἀσθμαίνοντος ὑπόζυγιό της· οἱ κακῶς προσηρμοσμένοι τροχοὶ ἐτριζαν πενθίμως καὶ τὸ ἐπ' αὐτῶν βαρέλιον ἐξηκολούθει νὰ ταλαντεύεται πρὸς δεξιὰν καὶ ἀριστεράν ὡς μεθυσμένος βρακῆς.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ μεσημβρινὸς δαίμων μοῦ ἐνεφύσησεν ἰδέαν, ἥτις μ' ἔκαμε νὰ γελάσω.

—Γιαννακό, ἐψιθύρισα εἰς τὸ ὠτίον τοῦ συντρόφου μου, δεικνύων διὰ τοῦ δακτύλου τὸ ἐκ στουπίου πῶμα τῆς βαρέλας· δὲν θὰ ἦτο νόστιμον ν' ἀνοίξωμεν τὴν βρύσιν;

Ἡ ἰδέα μου τόσον τοῦ ἤρесе, ὥστε τὸν ἔκαμεν ἀμέσως νὰ λησμονήσῃ τὴν κούρασίν του· ἐπλησίασε ἐπὶ τῆς ἄκρας τῶν ποδῶν εἰς τὸ βαρέλι, ἔθεσε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ὑγροῦ σώματος, ἐστράφη τότε νὰ μὲ κοιτάξῃ, ἐξέφραξε μετὰ ἐνθαρρυντικὸν νεῦμά μου τὴν ὀπὴν καὶ τὸ νερὸν ἐξεχύθη ὡς κρυστάλλινος κρουνὸς ἐπὶ τῆς κονιορτώδους ἀτραποῦ.

Περὶ τὸν νὰ εἶπω ὅτι, εὐθὺς μετὰ τὸ πραξικώπημα, εὐρέθη καὶ πάλιν πλησίον μου ὁ Γιαννακός, ἢ ὅτι οἱ τέσσαρες πόδες μας ἦσαν ἐτοιμοὶ εἰς φυγὴν. Κατεσκοπεύαμεν τὴν γραῖαν, ἥτις ὅμως δὲν ἐστράφη, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἦτο βαρύκοος ἢ δυστυχῆς.

Ἐφ' ὅσον ἐξηκολούθει ἡ γύσις, τὸ βῆμα τοῦ ὄνου ἀπέβαινε ταχύτερον· τὸ κενωθὲν βαρέλι ἀντὶ νὰ βαρυταλαντεύεται ὡς μεθυσμένος, ἐχόρευεν εὐθύμως κατὰ τὰς ἀνωμαλίας τῆς ὁδοῦ μεταξὺ τῶν δύο τροχῶν, αἵτινες ἀνακουρισθέντες καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τὸ ὑπερβολικὸν βάρος ἐ-

παυσαν νὰ τρίζωσιν ἀπαισίως. Μετ' ὀλίγον, ἀντὶ νὰ σύρεται ὁ ὄνος ὑπὸ τῆς γραίας, ἤρχισε νὰ σύρῃ ἐκεῖνος τὴν γραίαν. Τοῦτο ἦτο τόσον ἀσύνηθες, ὥστε τὴν ἔκαμε νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι κάτι ἔκτακτον εἶχε συμβῆ. Ἐσταμάτησε, ἀφῆκε τὸ κάρον νὰ προχωρήσῃ ἐν ᾗ δύο βήματα καὶ εἶδε τὴν ἄφρακτον τρύπαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέσταζαν αἱ τελευταῖαι ρανίδες τοῦ τόσον ἐπιπόνως μεταχομισθέντος ὕγρου. Τότε μόνον ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ μᾶς εἶδε καὶ εἶδομεν καὶ ἡμεῖς τὸ πρόσωπόν της. Ὁμοιάζεν ἑκατοντοῦτις, κάτισχνος, ξηρὰ καὶ μαύρῃ ὡς μούμια τῆς Αἰγύπτου. Ἐπεριμέναμεν φωνάς, ὕβρεις, κατάρας ἢ καὶ πετροβόλημα. Οὐδὲ λέξιν ὅμως μᾶς εἶπεν, ἀλλ' ἠρκέσθη νὰ στενάξῃ· ἀδύνατον ὅμως εἶναι νὰ λησμονήσω τὸ ἄφωνον παράπονον τοῦ βλέμματος αὐτῆς, ὅταν ἐπέρασεν ἔμπροσθέν μας ἐπιστρέφουσα νὰ μεταγεμίσῃ τὸ βαρέλι της εἰς τὴν μακρὰν ἀπέχουσαν βρύσιν. Τὸν Γιαννακὸν ἔτυχε νὰ ἐπανίδω εἰς τὴν Αἴγυπτον μετὰ εἰκοσιν ὅλα ἔτη καὶ οὐδ' ἐκεῖνος τὸ εἶχε λησμονήσει.

Ἑμμ. Ροῖδης

« Συρικὰ διηγήματα »

ΟΙ ΧΩΡΙΑΝΟΙ

Ὅλοι μας γνωρίζομαστε ἀπὸ ἀνήλικα παιδιὰ.
Μὲ τὸ μικρὸ του τ' ὄνομα ἑνας τὸν ἄλλο κράζει.
Στὰ μυστικά μας δὲ μπορεῖ νὰ βάλουμε κλειδιά.
Ξέρει καθένας στ' ἄλλουνοῦ τὰ μάτια νὰ διαβάξῃ.

Σὰν ὅπως τὰ τρεχούμενα μοιράζουμε νερὰ
καὶ τὰ σπαρτὰ ποτίζουμε καθὼς μὲ τὴν ἀράδα
ἔτσι τὶς μοιραζόμαστε καὶ θλιῦσι καὶ χαρά,
γὰ βρέχει σ' ὅλο τὸ χωριὸ γιὰ σ' ὅλο εἶναι λακάδα!

Γάμος; Ἀστράφτει ἀπὸ χαρὰ καὶ γέλιο τὸ χωριὸ
κι ἀντιλαλεῖ τὸ νυφικὸ τραγούδι πέρα ὡς πέρα.
Θάνατος; Ὅλοι θλιβεροὶ κι ἀπ' τὸ καμπαναριὸ
κατάμαυρο ἢ καμπάνα μας τὸν βάφει τὸν ἀέρα.
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Διάπλατα τὶς ἐξώπορτες ἢ καλωσύνη ἀνοῖ*
καὶ στὸ παλάτι τοῦ τρανοῦ καὶ στοῦ φτωχοῦ τὴν τρύπα,
κι ὅποιος περάσῃ κι ὅποιος μπῇ, γιορτὴ - καθημερινή,
θὰ βρῇ στρωμένο καναπέ, θὰ βρῇ γλυκὸ στὴν κούπα.

Χώρια ἀπ' τὶς ἐγνοίες τῆς ζωῆς, τοὺς χάρους τοῦ πικροῦς,
μέσ' στὶς καρδιές μας ἔχουμε παντοτεινόν Ἀπρίλη—
κι ὅσες τσουκνίδες βγαίνουνε μονάχες στοὺς ἀγροὺς
ἐκεῖ ξεμοναχιάζονται πνιχτὲς στὸ χαμομήλι.

« Πρωτὸν Ξεκίνημα »

Γεώργιος Ἀθήνας

Τ Ο Ξ Η Μ Ε Ρ Ω Μ Α

Εὐρισκόμεθα εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ χειμῶνος καὶ εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ἐορτῆς τοῦ φωτός, τοῦ Χρυσοῦ Ἑαρος. Ὁ παγωμένος ἄνεμος πνέει φορτωμένος μὲ τὰ πρῶτα μῦρα, τὰ ὅποια ἐρχονται ἀπὸ τοὺς ἀναγεννωμένους κήπους. Τὸν πόνον, πού προξενεῖ τὸ ψῦχος, μετριάζει ἢ γλυκεῖα προσδοκία· τὸ πένθος, τὸ ὅποιον ρίπτουν κάτω διερχόμενα νέφη, δὲν εἶναι τόσο βαρὺ καὶ τόσο καταθλιπτικόν. Κάποια ἀκτὶς χρυσοῦ φωτός χαρακώνει τὸν μελανὸν ὀρίζοντα. Αἱ πρῶται δὲν εἶναι ἀκόμῃ τελείως γαλαναί. Εἰς τὴν θερμάστραν παλαίου αἱ τελευταῖαι φλόγες καὶ ἀφήνουν τὸν τελευταῖον τριγμὸν τὰ ξύλα. Τὸ παραμῦθι τελειώνει, τὸ βιβλίον κλείει καὶ ἀνοίγει τὸ παράθυρον εἰς τὸ φῶς.

Περνοῦμεν ἀπὸ τὸν θάνατον εἰς τὴν ζωὴν, ἀπὸ τὴν νύκτα εἰς τὴν ἡμέραν.

Ἀκόμῃ εἶναι χειμὼν, ἀλλὰ χειμὼν τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις ἐξετελίζεται εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῆς πρώτης εὐεργετικῆς ἀκτίνος. Πνέει ἀκόμῃ ἄνεμος, ἀλλὰ ἄνεμος μυρωμένος. Καὶ ὑπάρχουν ἀκόμῃ τεμάχια πάγου, ἀλλ' εὐωδιάζουν ὅλα, ὥς νὰ εἶναι θρύμματα ἀνθοδόχης κρυσταλλίνης.

Ξημερώνει.

Ἡ νύκτα ἢ ἀτέλειωτη, ἢ νύκτα ἢ χειμερινὴ δὲν ἔχει τὴν ἑκτασιν αἰῶνος, ἢ ἡμέρα ἐξ ἄλλου δὲν εἶναι τέταρτον ὥρας. Καὶ τὴν αὐγὴν, τὴν ὥραν πού ἐγεννήθη ἢ καλωσύνη, θορυβοῦν εἰς τοὺς κλάδους τὰ μουδιασμένα πτερὰ τῶν ἐπανερχομένων τραγουδιστῶν.

Ἡ παλιννόστησις γίνεται ἀθορύβως καὶ μὲ προφυλάξεις διότι ἀκόμη ὁ ἐχθρὸς ἀγρυπνεῖ· διότι ἀκόμη τὰ μελανὰ σημεῖα του, τὰ πελώρια πλατιά σύννεφα, κυματίζουν εἰς τὰ ὕψη. Ἀλλὰ γίνεται ἡ παλιννόστησις· τὸ τραγούδι γυρίζει εἰς τὸ δένδρον καὶ τὸ πράσινον σύρεται ἐπάνω εἰς τὸν φλοιὸν καὶ ζητεῖ νὰ καλύψῃ τὴν κιτρίνην καὶ ἀρρωστημένην ὄψιν.

Δὲν ὑπάρχει ἀγὼν φοβερώτερος ἀπὸ αὐτόν, ποῦ συνάπτεται τώρα εἰς τὴν φύσιν μεταξὺ γιγάντων καὶ νάνων· μεταξὺ βορρᾶ καὶ τοῦ ἄσματος, τοῦ παγετοῦ καὶ τῆς σταγόνος τῆς δρόσου, μεταξὺ τῆς καταγίδος καὶ τοῦ φύλλου.

Παλαῖουν τὰ ἀπαλότερα πράγματα πρὸς τὰ τραχύτερα καὶ δυνατώτερα. Ὁ σπουργίτης θέλει νὰ ἐπιβληθῇ μὲ τὸ ἀδύνατον κελάδημά του εἰς τὸν φρενιασμένον ἄνεμον καὶ ν' ἀντιτάξῃ μίαν ἀγγελικὴν στροφὴν εἰς τὸ διαβολικὸν σφύριγμα, εἰς τὸ ὅποιον ἀνατριχιάζει ἡ φύσις. Καὶ καταπλήσσει τὸ θάρρος τοῦ ἄνθους τῆς ἀμυγδαλῆς, τὸ ὅποιον φυτρώνει εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ δένδρου καὶ προκαλεῖ* τὸν θάνατον. Καὶ καταπλήσσει ἀκόμη περισσότερον ἡ τόλμη τοῦ μικροῦ φύλλου, ποῦ φυτρώνει εἰς τὸν ὀλόγυμνον κλάδον, ἐνῶ γύρω του ξεκλειδώνονται μὲ ἀπαίσιους τριγμούς οἱ σκελετοὶ τῶν δένδρων.

Μπουμπούκια τοσοῦτσικα καὶ φυλλάκια ἀδύνατα καὶ πούπουλα πουλιῶν, σταλίτσες ζωῆς, προχωροῦν κατὰ τοῦ μεγάλου ἐχθροῦ μὲ πεποίθησιν ὅτι θὰ νικήσουν. Καὶ θὰ νικήσουν οἱ μικροὶ μαχηταί. Οἱ πάγοι ἐπὶ τέλους θὰ ὑποκύβουν καὶ θὰ καταρρεύσουν. Καὶ ἔχι αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ θὰ συρθοῦν αἰχμάλωτοι εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ θὰ τοὺς ποτίσουν. Οἱ χεῖμαρροι θὰ ταπεινωθοῦν, θὰ γίνουν ρύακες καὶ θὰ περνοῦν μὲ σεβασμὸν ἐνώπιον τοῦ θάμνου. Θὰ πληρῶσῃ λοιπὸν καὶ πολεμικὴν ἀποζημίωσιν ὁ ἐχθρὸς. Θὰ καταβάλλῃ ἑκατομμύρια ἀργυρῶν σταγόνων εἰς τὴν ἄνοιξιν καὶ θὰ δώσῃ τοὺς χυμούς καὶ ὅσα χρειάζονται διὰ τὴν καλοπέρασιν τοῦ νικητοῦ.

... Μὲ συγχαρεῖτε... Μοῦ φαίνεται ὅτι ἐβιάσθηκα πολὺ. Ἀπὸ τὸ παράθυρον εἰσῆλθεν αὐτὴν τὴν στιγμὴν μία κρύα πνοή, ποῦ μ' ἔκαμε νὰ μετανοιώσω δι' ὅσα ἔγραψα παραπάνω. Τὸ φύσημα σὰν νὰ μοῦ ἐσφύριζεν ὅτι περιέπεσα εἰς ἀνακριβείας καὶ ὅτι ὀφείλω νὰ ζητήσω συγγνώμην. Πιθανὸν νὰ ἔσφαλα. Ἀλλὰ πάλιν τὰ τερετίσματα* τῶν πουλιῶν, Ὁ μυρωμένος ἄνεμος; Τὰ συντρίμματα τοῦ πάγου, ποῦ εὐωδιάζουν ὡς κουστάλλινα θρύμματα ἀνδοδοχείου; Τίποτε, τίποτε! Ἐγὼ δίκαιον!

Ὁ χειμὼν θνήσκει, ἡ καλὴ ἀνοιξὶς ἔρχεται. Ἀς σφυρίζει ὅ,τι θέλει εἰς τὸ παράθυρόν μου ὁ ἄνεμος. Δὲν ἀκούω τίποτε...

Περιοδ. « Πινυκοθήκη »

Τίμος Μωραϊτίνης

Γ Α Λ Η Ν Η

Σήμερα πάλι λιόχαρος εἶναι ὁ γιαλὸς κι ὁ δρόμος
ὁ ἐρημικὸς ποὺ σέρνεται κοντὰ στ' ἀκροθαλάσσι.
Τὸ καλοκαίρι τό 'διώξαν τὰ πρωτοβρόχια, κι ὅμως
τὸ σκοτεινὸ φθινόπωρο δὲν ἔχει ἀκόμα φθάσει.

Εἶναι μιὰ τόση ἀπανεμιὰ καὶ μιὰ γαλήνη τόση
ποὺ τὰ καράβια ἀπόμακρα μὲ τὰ πανιὰ ἀνοιγμένα
σταμάτησαν — μὰ κοίταξε — σὰν νὰ 'χουν μετανοιώσει
πῶς τέτοιο φῶς ἀφήσανε καὶ πᾶν στὰ μαῦρα ξένα.

Τώρα ὡς κ' οἱ πένθιμοι καπνοὶ τῶν βαποριῶν ἀράζουν
ἀσάλευτοι σὰ σύννεφα κι αὐτοὶ μέσ' στὸν ἀγέρα·
ὅλα ἀπ' τὸν κόπο τῆς ζωῆς τριγυρὸ μου ἡσυχάζουν,
ὅλα, καὶ μόνο στοῦ γιαλοῦ τὴν ἀμμουδιὰ ἐκεῖ πέρα,

Μονάχα ἐκεῖ, Γαλήνη μου, σαλεύοντας τὸ κύμα,
ζητάει κάποιον τραγούδι του νὰ πῇ μέσ' τῇ γιορτῇ σου,
μὰ δὲν ξεσπάει νὰ σοῦ πῇ, λὲς καὶ πῶς τόχει κρύμα
νὰ σοῦ ταράξῃ τῇ χαρᾷ, ποὺ βρῆκες στὴ σιωπῇ σου...

« Σικιὲς »

Λάμπρος Πορφύρας

ΑΦΑΝΗΣ ΗΡΩΣ

(Εἰς ποιμὴν ἐκ Δωρίδος, διωκόμενος ὑπὸ τῆς Δικαιοσύνης
δι' ἀδίκημα κατὰ τῆς ἐξουσίας, ἀναγκάζεται νὰ ἐκπατρισθῇ καὶ
νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν τουρκοκρατούμενην τότε Ἠπειρὸν).

... Σιγὰ σιγὰ τὰ χρόνια ἐπέρασαν. Κάτω ὅμως ἀπὸ τὸν ζυγόν,
ὅπου διὰ μιᾶς μετεφέρθη, ἔπειτα ἀπὸ τὸν ἐλεύθερον ἀέρα τοῦ πατρι-
κοῦ τόπου, ὁ βίαιος βουνήσιος δὲν ἄργησε νὰ ἐννοήσῃ τί εἶναι τὸ ἀγα-

θὸν ἐκεῖνο, ποὺ δὲν ἐξετίμα εἰς τὴν πατρίδα του. Ἡ πρώτη βρισιά, ποὺ ἐδέχθη κατὰμουτρα ἀπὸ ἑνα βάρβαρον μπέην, τὸ πρῶτον κτύπημα εἰς τὴν ράχιν ἀπὸ τὸ μαστίγιον ἐνὸς Ζαπτιέ*, τὸ ἀδιάκοπον σκύψιμον ἐμπρὸς εἰς τὸ τύραννον, ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο πλέον ὁ φιλελεύθερος ἑλληνικὸς γόμος, ἔκαμαν σωτήριον ἐντύπωσιν εἰς τὴν ψυχὴν του καὶ ἐδάμασαν τὸν χαρακτῆρά του. Ὁ ἀπείθαρχος ὁ ἀρειμάνιος*, ὁ περιφρονητὴς τῆς ἰσοπολιτείας σιγὰ - σιγὰ ἐσφυρηλατήθη εἰς μετρημένον, ὑπολογιστικὸν ἄνδρα κάτω ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ τὸ βούνευρον*. Ἐκεῖ μόνον ἐνόησε τὰ ἀγαθὰ, ποὺ εἶχε, ποὺ περιεφρόνησε, ποὺ ἔχασε εἰς τὴν στοργικὴν πατρίδα.

Ἄλλ' ἦτο πλέον ἀργά

Καὶ σιγὰ - σιγὰ ἐνόησεν ἀκόμη τὸν πόνον τῆς γῆς, ὅπου ἐγεννήθη, τῆς γῆς, ὅπου ἔθαψε τοὺς ἰδικούς του καὶ ὅπου τὸν συνέδεσαν τὰ γλυκύτατα χρόνια τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ὅπου οἱ ἄνθρωποι ὀμιλοῦν, σκέπτονται, ἔχουν τὰ ἴδια ἰδεώδη μὲ ἡμᾶς, ἀγαποῦν καὶ μᾶς συλλογίζονται. Τώρα θὰ ἔδιδε καὶ αὐτὸς δὲν ἤξερε τί, διὰ νὰ ἡμποροῦσε νὰ ξαναῆρχετο, νὰ ξανάβλεπε μίαν μόνον στιγμὴν τὴν γαλανὴν βουνοκορφὴν τοῦ Παρνασσοῦ, τὶς γυμνὲς πλαγιὰς ποὺ ὠδηγοῦσε τὰ κατσίκια του. Θὰ ἔδιδε χρόνια τῆς ζωῆς του διὰ μίαν Κυριακὴν πρωί, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ἢ ἑνα ἡσυχον ἀπόγευμα εἰς τὴν μακρινὴν του στάνην, ὅταν ἄρμεγε κατὰ σειρὰν τὰ ἀσπρόμαλλα πρόβατά του καὶ ἐγέμιζε μὲ χιονᾶτο γάλα τὶς καρδάρες του.

Καὶ ὁ πόνος αὐτὸς τὸν ἔκαμε νὰ προσκολλᾶται μὲ κάποιαν ἀπελπισίαν εἰς ὅ,τι ἔβλεπε νὰ τὸν πλησιάζῃ εἰς τὴν μακρινὴν πατρίδα, ἀνθρώπους, σκέψεις, ἄψυχα ἀκόμη, τὰ ὁποῖα διὰ τὰ νοσταλγικὰ μάτια του ἔπαιρναν ψυχὴν καὶ φωνήν.

Ἀπὸ πολίτης φιλήσυχος τώρα ἐγίνετο καὶ πατριώτης.

Σιγὰ - σιγὰ ἡ ἐπιχειρήσις του προῶδευσε. Ἀπὸ ἀγωγιάτης κατάρθωσε νὰ ἀγοράσῃ τὸ ἀμάξι. Τὴν εἰρηνικὴν του ζωὴν ἤλθεν ἔξαφνα νὰ διακόψῃ ὁ πόλεμος τοῦ 1912.

Οἱ Ἕλληνες, οἱ δικοί του, ἡ ἰδία μακρινὴ πατρίδα, ἤρχετο ὁλοζώντανη ἐκεῖ νὰ τὸν εὔρῃ. Μεταμορφωμένος τότε καὶ ἐκεῖνος ὁ ἀδάμαστος Δωριεὺς διέσχισε μίαν νύκτα τὰς γραμμὰς τῆς ἀμύνης καὶ μὲ τὸ μάουζερ ἐνὸς ἐχθροῦ, ποὺ ἀφώπλισε μέσα εἰς τὴν χαράδραν, ἔφθασεν εἰς τοὺς εὐζώνους, τοὺς συντρόφους του.

Ὅλον τὸν καιρὸν τῆς πολιτορχίας τῶν Ἰωαννίνων ὑπέμεινε τὴν πεῖ-

ναν, τὰ στερήσεις, τὸ φαρμακερὸ κρύο, μὲ τὴν φτερωμένην ἐλπίδα νὰ μπῇ νικηφόρος κι αὐτὸς μαζί μὲ τοὺς δικούς του εἰς τὰ Γιάννινα!

Ἄ! τὰ Γιάννινα, αὐτὰ τὰ Γιάννινα!...

Τὸ μάτι του δὲν ἄφηνε τοὺς μακρυνοὺς ἄσπρους μιναρέδες, ποὺ ἐξωγραφίζοντο μικροσκοπικοὶ μέσα εἰς τὴν ὁμίχλην κοντὰ εἰς τὴν γαλανάδα τῆς λίμνης.

Καὶ ἐπὶ τέλους τὰ Γιάννινα ἔπεσαν καὶ ἐμβῆκε κι αὐτὸς ἐνθουσιῶν θριαμβευτῆς, μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψηλὰ εἰς τὸν τόπον, ὅπου τὸ βούνευρον τὸν εἶχε συνηθίσει νὰ σκύπτῃ.

Αἱ πρῶται ἡμέραι ἐπέρασαν μὲ τὴν φρενίτιδα τῶν ἐπινικείων, τὰ προσδεξίματα καὶ τὰ γλέντια τῶν παλαιῶν φίλων του. Ἐπειτα ὅμως ἐσκέφθη νὰ ξαναπιάσῃ τὴν ἐργασίαν του. Ἀλλὰ τὸ ἀμάξι του εἶχεν ἐπιταχθῇ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Χωρὶς νὰ λυπηθῇ τότε καὶ χωρὶς νὰ διατάσῃ, ἐπῆγε πάλιν μισθωτὸς, ὅπως πρὶν.

Ἡ ἐργασία του ἐξηκολούθησεν ἡσυχὰ κάμποσους μῆνας, ἕως ὅτου μίαν ἡμέραν δύο χωροφύλακες τὸν ἐκατέβασαν ἀπὸ τὸ ἀμάξι, τοῦ ἔδειξαν ἓν ἔνταλμα συλλήψεως καὶ τὸν ἐμπαρκάρισαν μὲ τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιοι διὰ τὸν Πειραιᾶ.

Εἰς τὴν μέθῃ τῆς ἐλευθερίας εἶχε λησμονήσῃ ὅτι ἄλλοτε ὑπῆρξεν ἔνοχος ἀπέναντι τῆς θεᾶς αὐτῆς, ποὺ ἐλάτρευε τώρα. Τώρα, εἰς τὴν αἵθουσαν τοῦ δικαστηρίου, σχυμμένος ἐμπρὸς εἰς τὰ ζευγάρια τῶν ματιῶν, ποὺ βαραίνουν ἐπάνω του, ἀκούει τὰς καταθέσεις διὰ τὸ παλαιὸν ἐγκλημὰ του.

Ὅταν τὸν ἐκάλεσαν ν' ἀπολογηθῇ εὔρε μόνον δύο τρία τραυλισμένα λόγια, ποὺ εἶπε μὲ χαμηλωμένα μάτια:

—Ἐφταιξα... Ἐκαμα τὸ κακό... Ἀπὸ τότε ὅμως μετανόησα μὲ τὴν καρδιά μου... Συγχωρῆστε με.

Ὁ εἰσαγγελεὺς, ἀμείλικτος * ὅπως ὁ νόμος, ὁ ὑπερασπιστὴς αὐτὸς τῆς ἀδικουμένης κοινωνίας, ἐζήτησε τὴν τιμωρίαν.

Ἐνῶ ὅμως ἐπρόκειτο ν' ἀποσυρθῇ τὸ δικαστήριον εἰς τὴν αἵθουσαν τῶν διασκεύσεων, θόρυβος ἠκούσθη εἰς τὴν εἴσοδον καὶ ἓνας κλητὴρ ἐφάνη νὰ πλησιάζῃ τὸν πρόεδρον καὶ νὰ τοῦ ὁμιλῇ διὰ κάτι βέβαια ἐντελῶς ἀσυνήθιστον, ὅπως ἐφαίνετο ἀπὸ τὴν ἑκφράσιν του.

Ὁ κατηγορούμενος προσήλωσε τὰ μάτια του εἰς τὴν σκηνὴν αὐτήν, σὰν κάποιαν τελευταίαν καὶ ἀπρόοπτον ἐλπίδα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν ἤξευρεν τί ἔπρεπε νὰ περιμένῃ ἢ νὰ ζητῇ... Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ

ἐκπληξίς ἐφάνη νὰ ζωγραφίζεται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Προέδρου.

Ὁ Μητροπολίτης Δαφνοκάστρου, ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλοφυεστέρους ἱεράρχας τῆς ἀμφισβητουμένης Ἡπείρου, μόλις φθάσας ἀπὸ τοῦς Ἀγίους Σαράντα, ἐζήτηι νὰ μαρτυρήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον διὰ τὸν κατηγορούμενον.

Μ' ὅλην τὴν παρατυπίαν* τοῦ πράγματος, τιμῆς ἔνεκεν, τὸ δικαστήριον παρεδέχθη ὁμοφώνως καὶ ὅλα τὰ βλήματα ἐστηρίχθησαν γεμάτα περιέργειαν εἰς τὴν εἴσοδον.

* * *

Υψηλός, ξηρός, μὲ χαρακωμένον ἀσκητικὸν πρόσωπον καὶ προῶ-
 ρως λευκασμένα γένεια, ἀλλὰ μάτια ποῦ, ἔλαμπε κάποια φλόξ ζωῆς
 συγκεντρωμένης, ὁ ἱεράρχης, στηριζόμενος εἰς τὴν ποιμαντορικὴν ρά-
 βδον, ἐπροχώρησεν εὐλογῶν. Ἐφθασεν εἰς τὴν θέσιν ὅπου τὸν ἔφερον ὁ
 κλητὴρ καὶ ἐκεῖθεν ἔφερε γύρω τὸ βλέμμα. Καὶ τὸ βλέμμα ἐκεῖνο ἔξα-
 φνα ἐφωτίσθη ἀπὸ στοργὴν καὶ τρυφερότητα, μόλις ἐστάθῃ εἰς τὸ μέρος,
 ὅπου ἦτο ὁ κατηγορούμενος, ἐνῶ τὸ χέρι του μὲ τὴν ἱερατικὴν εὐλογίαν
 ὑψώνετο ἐντελῶς χωριστὰ καὶ αὐθόρμητον πρὸς αὐτόν. Ἐν τῷ μεταξύ
 ἐκεῖνος, διὰ μιᾶς τιναγμένος ἐπάνω, τρέμων, ἔμεινεν ἐκεῖ σὰν νὰ ἐβλε-
 πεν εἰς αὐτὸν τὸν ἄγγελον ἐλευθερωτὴν, τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν καὶ σωτη-
 ρίαν.

Ὁ Μητροπολίτης, ὄρθιος ἐμπρός εἰς τὸ ὄρθιον ἀκροατήριον, ἤλθεν
 ἀμέσως εἰς τὸ θέμα.

Μόλις ἔμαθε κατὰ τύχην τὴν δίκην ἐκεῖ ἐπάνω, ἐπῆρε τὸ πρῶτον
 ἀτμόπλοιοι, ποῦ εὔρε, καὶ εὐτυχῶς ἐβλεπεν ὅτι ἐφθασεν ἐν καιρῷ.

Δὲν ἤξευρε τί ἦτο ἄλλοτε ὁ κατηγορούμενος, οὔτε ἤθελε νὰ τὸ μά-
 θῃ. Ἐκεῖνος εἶχε καθήκον καὶ ἤθελε νὰ εἴπῃ τί τὸν ἐγνώρισε δέκα ἔτη
 τώρα.

Καὶ ἤρχισε τότε μία μακρὰ καὶ παθητικὴ ἱστορία χρόνων ὀλο-
 κλήρων. Ἐν τμήμα τῆς ἱστορίας, ποῦ ἐγράφη μὲ αἷμα καὶ θυσίας μέσα
 εἰς ἐπιβουλὰς*, κινδύνους καὶ ἀδιάκοπον καθημερινὸν ἀγῶνα μὲ τὸν
 ἐχθρὸν διὰ τὴν διαφύλαξιν τῆς ἐλληνικῆς Ἡπείρου. Ὅλα αὐτὰ δὲν ἤ-
 μποροῦσαν νὰ γίνουν χωρὶς ἀνθρώπους ἀφωσιωμένους, μὴ γνωρίζον-
 τας φόβον. Ἦρχετο λοιπὸν νὰ εἴπῃ δι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος
 ἦτο εἰς τὸ ἐδώλιον* τοῦ κατηγορουμένου. Ἦσαν ὅπλα διὰ νὰ μεταφέ-
 ρουν; Ἦσαν θύματα διὰ νὰ φυγαδεύσουν; Ἦτο ἐπικίνδυνος ἀλληλογρα-

φία νὰ στείλουν; Πληγωμένους ἀπὸ συγκρούσεις νὰ φέρουν εἰς ἀσφαλὲς μέρος; Ἦτο ἀνάγκη ὁδηγοῦ διὰ ἐπαναστατικὰ σώματα; Αὐτὸς ἦτο πάντοτε ἐκεῖ, ταχύς, πρόθυμος, ἀκαταπόνητος, πάντοτε ἑτοιμος νὰ κινδυνεύῃ καὶ νὰ θυσιασθῇ.

Καὶ αὐτὸ δέκα ὁλόκληρα ἔτη, μίαν ὁλόκληρον ζωὴν, ἕνα ὁλόκληρον ἀγῶνα μυστικόν, σιωπηλόν, ἐπίμονον, χωρὶς διακοπὴν καὶ χωρὶς ἀνάπαυσιν.

Καὶ ἦτο ἀκόμη ὁ ἄνθρωπος, ποῦ, ὄχι μόνον δὲν ἐζήτησε ποτὲ τὸ παραμικρὸν δι' ἑαυτόν, ἀλλ' ἀπεναντίας ὁ θυσιάζων καὶ ἐκ τῶν ἰδικῶν του, ὁ ἀφωσιωμένος ὑπέρτης τῆς ιδέας, ὁ πρόθυμος στρατιώτης, ὁ ἑτοιμος νὰ ὀρμήσῃ πρῶτος εἰς τὸν κίνδυνον, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ ἀμέσως μετὰ τοῦτον, ταπεινός, ἀθόρυβος εἰς τὴν ἀφάνειαν καὶ τὴν σκιάν.

Δι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἦλθε τώρα νὰ ὀμιλήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον, εἰς τοὺς Ἑλλήνας δικαστάς. Αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἦλθε νὰ ζητήσῃ ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἐνόρκους, διότι τὸν χρειάζεται ἀκόμη, διότι ὁ ἀγὼν δὲν ἐτελείωσεν, ἀρχίζει πάλιν. Καὶ τὸν ζητεῖ ἐν ὀνόματι τοῦ ἐλεύους, ἐν ὀνόματι τῆς Πατρίδος, συγχωρῶν αὐτὸς, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ, κάθε ρύπον καὶ κάθε ἁμαρτίαν.

Τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ ἱεράρχου ἔπεσαν σὰν μεγαλόπνευστο κήρυγμα κάποιας βουλήσεως ἀνωτέρας, μέσα εἰς βαθεῖαν σιωπὴν ἀπὸ ἀνθρώπους συγκινημένους, θαμβωμένους, φρίσσοντας, οἱ ὅποιοι δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ἐξωτερικεύσουν τὴν συγκίνησιν παρὰ μόνον μετὰ τὴν ἰδίαν νεκρικὴν σιγὴν.

Ἀλλὰ ἀμέσως ἡ σιγὴ αὐτὴ ἐξέσπασεν σὰν ἀπὸ θάλασσα ἀναταραγμένη ἀπὸ τὴν ὀρμὴν τοῦ μελτεμιῦ.

—Χάριν!... Ὅλοι ἐζήτουν χάριν!

—Ἀθῶς! ἤλάλαξεν τὸ ἀκροατήριον.

Οἱ ἐνόρκοι ἀμέσως τότε ἀπεσύρθησαν καὶ μετ' ὀλίγον ἐξέδωκαν ὁμοφώνως τὴν ἐτυμηγορίαν των, διὰ τῆς ὁποίας ὁ κατηγορούμενος ἐκηρύσσεται ἀθῶος παμψηφεί.

Τὸ πλῆθος τότε φρικιάζον, τρέμον, οἰστροηλατούμενον* ἀπὸ τὸν κραδασμὸν τῶν νεύρων του, ἐσήκωσε τὸν θόλον τοῦ δικαστηρίου μετὰ μίαν συντονισμένην ζητωκραυγὴν...

Καὶ ἐνῶ ὁ ταπεινὸς ἥρωας ἔπεφτε μετὰ πνιγμένα ἀναφυλλητὰ εἰς τὰ πόδια τοῦ δεσπότη τοῦ ἀγκαλιάζων μετὰ δακρυσμένα φιλήματα τὸ μαῦρον ράσον, ὅλον τὸ πλῆθος ὠρμούσε νὰ φιλήσῃ καὶ αὐτό, νὰ εὐχαριστήσῃ

τὸ ρυτιδωμένο ἐκεῖνο χέρι, τὸ ὁποῖον ἤξευρε τόσο καλὰ νὰ προτάσσεται διὰ τὸ ποίμνιόν του, ὅπως διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν πατρίδα.

Περ.οδ. « Παναθήναια »

Ἄγγ. Τανάγρας

ΘΑΝΑΤΟΣ ΚΑΡΑΒΙΟΥ

(Ἡ χώρα μας εἶναι κατ' ἐξοχὴν θαλασσίνη καὶ εἶναι γνωστὴ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ λατρεῖα τῶν ναυτικῶν μας στὰ καράβια τους, ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ κάθε τρόπο. Τὸ παρατιθέμενο διήγημα μᾶς δείχνει παραστατικώτατα τὴ λατρεῖα αὐτὴ ἐνὸς καπετάνιου).

Βαδίζαμε καὶ οἱ δύο σιωπηλοὶ κατὰ μῆκος τῆς ἀκρογιαλιάς. Εἶχα-
με ἀνάψει ἀπὸ ἓνα κεράκι στὸν Ἀἰ Νικόλα, στὴν ἄκρην τοῦ κάβου, γιὰ
τὴν ψυχὴ ὅλων τῶν πεθαμένων καὶ πνιγμένων τοῦ νησιοῦ καὶ γυρίζα-
με ἀπ' τὴν ἀμμουδιὰ ἀναπνέοντες τὸν μυροβόλον μπάττην.

Ὅταν ἐφθάσαμεν κοντὰ στὰ πρῶτα σπίτια τῆς πολίχνης, τῆς σκαρ-
φαλωμένης σὰν ζωγραφιὰ ἀπάνω στὸ βράχο, ὁ σύντροφός μου, ἄνθρωπος
τοῦ τόπου, δάσκαλος διωρισμένος ἐκεῖ, χωρὶς νὰ πάψῃ νὰ εἶναι καὶ λίγο
ποιητής, μοῦ εἶπε:

—Τὴ βλέπεις αὐτὴ ἐκεῖ τὴ γλώσσα τῆς ἀμμουδιάς; Τὴν λένε «τοῦ
Θανατᾶ».

Καὶ ἐπειδὴ τὸν κύτταζα μὲ ἀπορία χωρὶς νὰ τὸν ρωτήσω, ἄρχισε
μόνος του νὰ μοῦ διηγῆται μιὰ παλιὰ ἱστορία τοῦ νησιοῦ.

—Θὰ ἤμουν δέκα χρόνων παιδάκι τότε· καὶ τὸ θυμοῦμαι ζωηρά, σὰν
νὰ εἶναι τώρα. Ἔτσι ὅσον εἴμαστε μικροί, μᾶς ἐντυπώνονται καὶ πρά-
γματα καὶ εἰκόνες, ποὺ δὲν τίς λησμονοῦμε σ' ὅλη μας τὴ ζωὴ. Τὸ λι-
μάνι, ποὺ βλέπεις τώρα νεκρό, ἔρημο καὶ μελαγχολικὸ μὲ τὰ δύο τρία
κατίκια ἐκεῖ στὴν ἄκρη, ποὺ φορτώνουν κίτρα καὶ λεμόνια, δὲν ἦσαν ἔτσι
ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, ἐδῶ καὶ σαράντα χρόνια. Τρικάρτα* καὶ γολέττες*,
βρίκια* καὶ σκολέβες*, ἔπιαναν ἀπ' τὴν μιὰν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη. Ἐκεῖ
βαθιά στὸν ταρσανᾶ* πέντε ἔξι μεγάλα καὶ μικρὰ τραβηγμένα ἔξω
στὰ σκαριά* περίμεναν τὴν ἀράδα τους νὰ τὰ μερεμετίσουν*, νὰ τὰ καλα-
φατίσουν*, νὰ τὰ βάψουν, ὥστερ' ἀπ' τίς πληγές, ποὺ εἶχαν ἀπὸ τὰ μα-
κρινὰ καὶ ψηφιστοῦσε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

νές, τὰ τραγούδια τῶν ἐργατῶν, τὰ σφυροκοπήματα, τῶν παιδιῶν τὰ στριγγλίσματα καὶ τὰ γέλια· καθὼς καὶ τὰ γαυγίσματα τῶν σκύλων, αὐτῶν τῶν καραβοσκύλων, ποὺ λὲς καὶ ἡ ζωὴ τους γίνεται ἓνα μὲ τὴ ζωὴ τοῦ καραβιοῦ.

Τὰ σπίτια αὐτά, ποὺ μοιάζουν σὰν κάστρα ραγισμένα κιὰ ἐρειπωμένα, ἦτανε σπίτια ἀρχόντων καὶ καπεταναίων, ποὺ ἀρμάτωναν καράβια, κουβαλοῦσαν σιτάρι, εἶχαν ὅλη τὴ Μεσόγειο δική τους καὶ γέμιζαν τὶς κάσσεις τους μὲ τάλαρα. "Ενας ἀπ' αὐτοὺς, ὁ πιὸ τρανός, ὁ πιὸ νοικοκύρης, ἦτανε ὁ καπετὰν Λιαῖς Μπόγλης, ὁ λεγόμενος "Αβολος. Στρυφνός, ἐπίμονος καὶ ἀπότομος, ἀλλὰ καὶ ἀγαθός, ἐλεήμων καὶ θρησκος, θρησκος ὅπως οἱ παλιοί... Μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ἀντιπάθειές του ἦταν τὰ βαπόρια, ποὺ ἄρχισαν σιγὰ σιγὰ νὰ ἐκτοπίζουν τὰ καράβια ἀπ' τὸ ἐμπόριο καὶ παντοῦ. Κι ὅμως ὁ γέρος, ἂν κι ἔβλεπε τὴν ἀλήθεια κι ἄκουε τόσα καὶ τόσα ἀπὸ τοὺς δικούς του καὶ ξένους, δὲν ἐννοοῦσε νὰ ξεκάμῃ κανένα ἀπὸ τὰ δικά του καὶ στοὺς γαμπρούς του, ποὺ τοῦ ἔλεγον κάθε μέρα, ἀπαντοῦσε θυμωμένος:

—Κάμετε τὴ δουλειά σας ἐσεῖς. Θὰ χτυπήσετε τὸ κεφάλι σας, μὰ θά 'ναι ἀργά! Καὶ οἱ τέσσαρες γαμπροὶ του εἶχαν ξεκάνει τὰ καράβια τους ἀπὸ τοὺς πρώτους κι ἐμπῆκαν μισθωτοὶ στὰ βαπόρια μιᾶς ἐταιρίας, ποὺ εἶχε γίνει τότε γιὰ πρώτη φορά.

* * *

Ἀπὸ μερεμέτια σὲ καλαφατίσματα, ἀπὸ ἀλλαγὲς καταρτιῶν σὲ ἀλλαγὲς ἰστίων, ἀπὸ βάψιμο σὲ βάψιμο, τὰ τρία του καράβια κράτησαν χρόνια καὶ χρόνια καὶ ἡ κάσσα τοῦ γέρου δὲν εἶχε παράπονο, οὔτε οἱ γαμπροί, ποὺ τοὺς προίκισε καλά, οὔτε ὁ μικρός του γιός, ποὺ ἦταν προωρισμένος ἀπ' τὸν καπετὰν Λιαῖ νὰ κρατήσῃ τὴν παράδοσι τῶν Μπόγληδων καὶ νὰ σκαρῶσῃ νέο καράβι.

Κι ὅμως τὰ χρόνια περνοῦσαν, κι ἐπειδὴ τίποτε δὲν εἶναι αἰώνιο, ἤλθε στιγμή, ποὺ τὰ καράβια τοῦ "Αβολου ἐμπαιναν ἓνα ἓνα στὴν μπάντα καὶ ὁ γέρος μὲ δάκρυα καὶ μὲ πεισματάρικα καμώματα ἔδινε τὴν ἄδεια νὰ τὰ πουλήσουνε γιὰ ξυλεῖα. Τοῦ ἔμεινε πλιὰ τὸ τελευταῖο, ἓνα βρῖκι μικρό, κομψό, χαριτωμένο, τὸ «χαϊδεμένο» του, ὅπως τὸ ἔλεγε. Μ' αὐτὸ ταξίδευε καὶ τὸ κυβερναε μονάχος του. Κι ἦταν ὅλος χαρά, ὅσες φορές γυρίζοντας ἀπὸ μακρινὸ ταξίδι τὶς γιορτὲς ἐμπαινε καὶ ἄραζε περήφανος

μέσ' στὸ λιμάνι κι ἔβγαζε τὸ φέσι καὶ τὸ κουνούσε χαιρετῶντας μακριὰ ἀπὸ τὸ φανάρι ἀκόμη τὴν καπετάνισσα, ποὺ τὸν ἀγνάντευε* ψηλ' ἀπὸ τὸ χιγιάτι* τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὴν μικρὴ του τὴν κόρη, ποὺ μὲ τὰ ξανθὰ μαλλία της ἀνεμίζοντα ἀπαντοῦσε στὸν χαιρετισμὸ τοῦ πατέρα της.

Ἕνα χειμῶνα τὶς ἔχασε καὶ τὶς δυὸ ἀπὸ τὸν τῦφο, ποὺ ἔπεσε στὸ νησί. Κι ὅταν ἓνα ἀπόβραδο, παραμονὴ τῶν Φώτων, μπαίνοντας γιὰ ν' ἀράξει κατὰ τὴν συνήθειάν του κρατοῦσε μὲ τὸ 'να του χέρι τὸ τιμόνι καὶ μὲ τὸ ἄλλο ἔσσειε στὸν ἀγέρα τὸ μεγάλο του φέσι, κανένας δὲν ἦταν στὸ χιγιάτι νὰ τὸν χαιρετίσῃ. Τὰ παράθυρα ἦταν κατὰκλειστα...

Ἀπὸ τότε ὅλη τὴν ἀγάπη καὶ τὴν λατρεῖα τὴν εἶχε ἀφιερωμένη στὸ χαϊδεμένο του βρίκι, τὴν «Τσιμούλα», ποὺ ἔχε τ' ὄνομα τῆς μικρῆς μὲ τὰ ξανθὰ μαλλία. Ἀλλὰ ἦρθε ἡ ὥρα του νὰ μπῇ κι αὐτὸ στὴν μπάντα· κι ὁ γέρος ἄκουσε ἀπὸ τὸ γυιό του ἓνα βράδυ, ἐκεῖ ποὺ καθότανε στὸν*καφενὲ τοῦ Στανᾶ καὶ τραβοῦσε τὸ ναργιλέ* του, τὴν καταδίκη τοῦ βρικοῦ.

—Πατέρα, δὲν πάω πλιά. Εἶναι ντροπή. Ψέμματα, μαθές θὰ σοῦ πῶ! Κάνει νερά! Καμμιὰ ὥρα θὰ πᾶμε φοῦντο*.

—Ἀκου τὸ παιδί, καπετὰν Λιᾶ, τοῦ φώναζαν οἱ ἄλλοι. Νὰ μὴν ἔχεις μαθές, πάει καλά. Μὰ τὸν ἔχεις εὐλογημένε. Τὸν ἔχεις τὸν παρᾶ. Ἡ φκειάσε ἄλλο, ἢ ἄς το νὰ πάῃ νὰ χαθῇ τὸ καρυδότσουφλο!

Ὁ γέρος ἀναψε, τινάχθηκε ἀπάνω, πέταξε τὸ μαρκούτσι*.

—Νὰ μὴ σᾶς τὸ 'πῶ τώρα!... Δὲν ξέρετε, μωρὲ ἐσεῖς! Δὲν ξέρετε τί εἶν' ἐκεῖ μέσα.

Καὶ φωνάζοντας στὸ γυιό του:

—Ἀειντε, μωρὲ! τοῦ εἶπε, καὶ σὺ μὲ τοὺς ἄλλους θὰ πᾶς! μέσα στὰ φουγάρα θὰ χωθῇς! Καρβουνιάρης! Καρβουνιάρης θὰ γίνῃς καὶ σὺ! Μὰ ἄκουσέ με· ἄκουσε το καλά. Θέλω νὰ μοῦ τὸ δέσῃς ἐκεῖ ἐμπρὸς στὸ σπίτι! Θέλω νὰ τὸ βλέπω! Νὰ θυμᾶμαι τὰ νιάτα μου!...

Καὶ σκύβοντας στ' αὐτὸ τοῦ γυιοῦ του ἀπόσπασε τὸ λόγο του:

—... καὶ τὰ μαντηλογιαιρετίσματα τῆς μάννας σου καὶ τῆς...

Καὶ ὁ γέρος ἔκανε πὼς σκάλιζε τὸ ναργιλέ του γιὰ νὰ κρύψῃ ἓνα δάκρυ, ποὺ κυλοῦσε στὸ ἥλιοκαμένο του πρόσωπο.

* *

Καὶ τὸ ἔδωσαν ἐκεῖ μπροστὰ στὴν ἀμμουδιά. Καὶ ὁ γέρος ἤθελε νὰ τὸ βλέπῃ ἀρματωμένο, ὅπως ἦτανε στὰ καλά του, μὲ τ' ἄρματα* καὶ

τὰ ξάρτια του καὶ τὶς διπλὲς του ἄγκυρες, φρεσκοβαμμένο πάντα ὁλοπράσινο, μὲ τὴ μαύρη γραμμὴ ὁλόγουρα, μὲ τὴν παλιὰ Γοργόνα μπροστὰ καὶ μὲ τ' ὄνομα γραμμένο πίσω μὲ μεγάλα ἄσπρα γράμματα: «Τσιμούλα».

Καθισμένος στὸ μακρὸ χαιράτι ἀγνάντευε τὸ ἀγαπημένο του καὶ τὸ καμάρωνε. Καὶ πότε κατέβαινε στὴν ἀμμουδιά, γιὰ νὰ 'ναι πλιὸ κοντὰ καὶ μόνος τους τότε καταμόναχος, μονολογοῦσε, λές, καὶ κρυφομιλοῦσε μαζί του. Κι ὁ σκύλος ἀνεβασμένος στὴν πλώρη του γαύγιζε ἀπὸ μέσα χαρούμενα. Κι ὅταν τὸ λιμάνι ἦταν ταραγμένο ἀπὸ φουσκοθαλασσιὰ καὶ τὰ κύματα χτυποῦσαν στὰ πλάγια τοῦ καραβιοῦ κι ἐξέσπαγαν στὰ βράχια ἢ στὴν ἀμμουδιά ραπίζοντας τὸ πρόσωπό του, θαρροῦσε, πὼς ἦταν κι αὐτὸς μέσα ὁ ἴδιος. Ἀνασήκωνε ψηλά τὸ φέσι, τὸ 'χυνε ὡς τ' αὐτιά, ἐσοῦφρωνε τὰ φρύδια καὶ ρουφούσε ἀχόρταγα τὸν ἀρμυρὸ ἀγέρα. Καὶ μὲ τὰ χέρια ἀνοιχτά, σὰν νὰ 'θελε ν' ἀγκαλιάσῃ κάτι παλιὸ καὶ ξεχασμένο, ἐσηκώνετο ἀπὸ τὸ βραχάκι κι ἔκανε νὰ τραβήξῃ κι αὐτὸς δὲν ἤξερε ποῦ. Μὰ τὰ πόδια του ἔτρεμαν. Τὰ ἐβδομήντά του χρόνια τὸν κάρφωναν στὸ χῶμα... Καὶ ξανάπεφτε πάλι χάμω, 'κεῖ ποὺ καθόταν μ' ἓνα βαθὺ ἀναστεναγμό, σκουπίζοντας μὲ τὴν παλάμη του ἀνάποδα ἓνα δάκρυ, ποὺ κατέβαινε στὰ σουρωμένα του μάγουλα.

Ἀπὸ τὸν καφενὲ πέρα, ποὺ τὸν κοίταζαν, κουνώντας τὸ κεφάλι ἔλεγαν τὸ λόγο τους:

—Σὰν χαμένα, μαωρές παιδιὰ, τὰ 'χει τώρα - τώρα ὁ καπετὰν Λιᾶς!...

* *

Εἶχεν ἀκουστῇ ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες, πὼς τὰ βαπόρια τῆς Ἑταιρείας εἶχαν κάνει γραμμὴ γιὰ νὰ πιάσουν καὶ στὸ νησί. Ἦταν ἡ πρώτη φορὰ, ποὺ θὰ βλέπαμε οἱ περισσότεροι αὐτὸ τὸ θαῦμα στὸν τόπο. Καὶ τὸ περιμέναμε μὲ περιέργεια. Ἐμεῖς τὰ παιδιὰ ἀνεβήκαμε ψηλά στὸ Σταυρὸ καὶ σκορπιστήκαμε ὁλόγουρα στοὺς βράχους κατὰ τὸ ἀνοιχτὸ πέλαγο. Θὰ τὸ βλέπαμε ἐμεῖς πρῶτα. Μέσα στὰ καφενεῖα καὶ στὰ καπηλειὰ ἄλλη κουβέντα δὲν γινότανε. Κι ὅλοι περίμεναν νὰ ἰδοῦν τὸ μεγάλο αὐτὸ θαλασσινὸ θηρίο, τὸ βαπόρι, ποὺ θὰ 'τρωγε τὰ καράβια μας καὶ θὰ 'ρήμαζε τὸ νησί μας.

Εἶχε ξημερώσει μ' ἓνα ἀεράκι ἀπ' τ' ἀνοιχτά. Μὰ ἐμεῖς ξανοί-ξαμε ἐκεῖ μακριὰ, πολὺ μακριὰ μὴ μαύρη γραμμὴ στὸ πέλαγο. Προμήνυμα φουρτούνας. Σὲ λίγη ὥρα ἡ θάλασσα ὅλη ἀφροκοποῦσε ταρ-μήνη. Τὰ κύματα ἔσπαζαν ἄγρια κάτω στοὺς βράχους καὶ ὁ ἀγέρας

ἔφερνε τοὺς ἀφροὺς ἀπάνω στὸ Σταυρό. Ὁ οὐρανὸς ὁλοένα σκοτείνιαζε. Ὑστερα ἀκούστηκε μιὰ δυνατὴ βροντὴ πίσω ἀπὸ τὰ βουνὰ τοῦ νησιοῦ. Θάλασσα καὶ οὐρανὸς ἦταν τόσο σκοτεινιασμένα, ποὺ δὲν ξεχώριζες καλὰ καλὰ οὔτε τὸ ἄνοιγμα τοῦ λιμανιοῦ.

Μέσα στὸ λιμάνι φωνές καὶ κακὸ. Λύναν τὶς γούμενες*, σφικτοδέναν καὶ διπλοδέναν κι ἀσφάλιζαν διπλᾶ καὶ τρίδιπλα βάρκες καὶ καΐκια. Μερικοὶ τὶς τραβοῦσαν ἔξω στὴν ἀμμουδιά. Τὰ μεγάλα κομμάτια χοροπηδοῦσαν σὰν φρενιασμένα μέσα στὸ λιμάνι· ἔγερναν, τρακάριζαν καὶ ἀκούότανε τὸ τρίξιμο τῶν ξύλων. Τὰ ξεφωνητὰ τῶν γυναικῶν, τὰ γαυγίσματα τῶν σκύλων, τῶν παιδιῶν οἱ ἀλαλαγμοί, ἡ ὄχλοβοή καὶ οἱ φωνές τῶν ναυτικῶν, ἐκορύφωναν τὸ μούγκρισμα τῆς θάλασσας καὶ τοῦ ἀνέμου.

Ὁ καπετὰν Λιάς καθισμένος σὰν πάντα στὴν ἀμμουδιά, ἐπάνω στὸ μικρὸ βραχάκι σὰν σφικτοπιασμένος ἓνα μ' αὐτό, ἔστρεψε τὰ μάτια του ἀνήσυχτα στὴν ἀγαπημένη του («Τσιμούλα»), ποὺ τὴν παράδερνε κι αὐτὴν ἢ φουρτούνα. Δεμένο μὲ δύο γούμενες ἀπ' τὴ στεριά, μὲ διπλὲς ἄγκυρες τὸ βρίκι μοναχό του καὶ ξεχωριστὸ ἀπ' τ' ἄλλα χοροπηδοῦσε ἐκεῖ πέρα στὴν εἴσοδο τοῦ λιμανιοῦ.

Σὲ λίγο ἀστραπὲς καὶ βροντὲς ἄναψαν καὶ γιόμισαν τὴν ἀτμοσφαῖρα. Καὶ μιὰ νεροποντὴ ἀπὸ πάνω σὰν κατακλυσμὸς ξέσπασε ἄγρια γιὰ πολλὴν ὥρα.

* * *

Ἐξαφνα ἀκούστηκαν ἀπὸ μακριὰ δύο τρία σφυρίγματα, τὸ ἓνα ἀπάνω στὸ ἄλλο, βιαστικά κι ὕστερα ἀπὸ λίγο φάνηκε μέσ' στὴν καταχνιά στὸ ἄνοιγμα τοῦ λιμανιοῦ σὰν κυνηγημένο πουλί, ὀρμητικὸ, σπρωχνόμενο ἀπὸ τὴν καταιγίδα, μισοσκεπασμένο ἀπ' τὰ κύματα κι ἀπὸ μαῦρο καπνὸ, σὰν λαχανιασμένο σφυρίζοντας, σφυρίζοντας ἀδιάκοπα, ἀπελτιστικά, τὸ πρῶτο βαπόρι, ποὺ εἶδαμε στὸ νησί.

Ἕνα μικρὸ κατάμαυρο τροχοφόρο*.

Τὴν ἴδια ὥρα, σ' ὅλη ἐκείνη τὴν ἀντάρρα, μιὰ φωνὴ σπαρακτικὴ ἀκούστηκε ἔξαφνα ἀπ' τὴν ἄκρη τῆς ἀμμουδιάς. Ἦταν τοῦ καπετὰν Λιά. Ὀλόρθος, χωρὶς φέσι, μὲ γένεια καὶ μαλλιά ἀνεμισμένα, μὲ τὰ χέρια τεντωμένα κατὰ κεῖθε, ἀγριεμένος ἐφώναζε δυνατὰ κατὰ τὸ μέρος τοῦ βαποριοῦ:

—Ὅρτσα*, ὄρτσααα !

Τοῦ κάκου ὅμως. Τὸ μικρὸ βαπόρι, ὅπως ἔμπαινε σὰν ἀλαφιασμένο ἀπὸ τὴν φουρτούνα, δὲν πρόφτασε νὰ κρατήσῃ κι ἔπεσε ἐπάνω στὸ βρίκι μὲ τὴν πλώρη ἀνάμεσα στὰ πλευρά του καὶ τὸ τράνταξε μ' ἓνα κράκ καί, ὅπως ἦταν σάπιο καὶ ἀδυνατισμένο ἀπ' τὴν πολυκαιρία, τὸ ἀνοίξε σὲ δύο. Τὰ κύματα πέρασαν ἀπὸ πάνω, τὸ βούλιαξαν καὶ σὲ λίγο δὲν φαινότανε παρὰ ἡ κορυφὴ τοῦ ἐνὸς καταρτιοῦ στὴ μέση στὸ λιμάνι.

* * *

Μὰ τὸ βαπόρι δὲν ἔκοψε μονάχα τὸ ἄτυχο βρίκι στὴ μέση. Ἐκοψε τὴν ἴδια στιγμή μαζὶ καὶ τὴ ζωὴ τοῦ καπετάνιου. Ὁ καπετὰν Λιάς, ἅμα ἀντίκρουσε τὸ θάνατο τοῦ караβιοῦ του, σωριάστηκε κατὰ γῆς. Ὅταν τρέξαμε ὅλοι νὰ ἰδοῦμε, τὸν ἤϋραμε ξαπλωμένο ἔξω ἔξω στ' ἀκρογιάλι. Τὰ κύματα ἀφροκοποῦσαν κι ἓνα ἓνα ἀνεβοκατέβαιναν, σὰν νὰ 'θελαν νὰ τὸν καταπιοῦν. Τὸν σήκωσαν ἐλαφρὰ καὶ τὸν ἔφεραν στὸ πρῶτο μαγαζί, σὲ μιὰ ταβέρνα. Τὸν ξάπλωσαν στὸ μεγάλο τραπέζι κι ἄρχισαν νὰ τὸν τρίβουν μὲ ξίδι γιὰ νὰ τὸν ξελιγοθυμίσουν. Ἄλλοι ἔτρεξαν νὰ φέρουں τὸν γιατρό. Σὲ λίγο πρόφτασε κι ὁ γυιὸς του τρομαγμένος, ἀλαλιασμένος. Γιὰ μιὰ στιγμή ὁ γέρος ἔδειξε σημεῖα ζωῆς. Ἀνοίξε τὰ μάτια του θολωμένα, μισοσβησμένα, καὶ τὰ στήλωσε ψηλά. Τὰ σαγόνια του ἔτρεμαν καὶ τὰ χεῖλη του ἀνάδευαν λόγια ἀσυνάρτητα χωρὶς νόημα.

—Τὴν κατάρα μου ! ἐμουρμούρισε... Ἔργα διαβολικά... Μοῦ τὸ βούλιαξαν... Δυὸ ψυχὲς ἐκεῖ μέσα... ἡ καπετάνισσα,.. καὶ ἡ μικρούλα μου. Ὅπως τὸν εἶχαν ξεστηθωμένο, φαινόταν ἓνα μαῦρο πρᾶγμα σὰν χαϊμαλί, σὰν φυλαχτὸ περασμένο ἀπ' τὸ λαιμὸ του κατάσαρκα, μὲ ἓνα κορδόνι πλεγμένο ἀπὸ ξανθὲς τρίχες. Μὲ πολὺ κόπο ἔσυρε τὸ χέρι του στὸ χαϊμαλί, νεύοντας στὸ γυιό του νὰ τὸ πάρῃ. Ὑστερα σήκωσε δυὸ τρεῖς φορές τὰ χέρια του στὸν ἀέρα, σὰν κάτι νὰ ζητοῦσε νὰ πιάσῃ, μὰ ἔπεσαν πάλι ξερά. Ἀνοιγόκλεισε τὰ μάτια του καὶ τὰ ξανάκλεισε πάλι γιὰ πάντα. ἦταν νεκρός.

Ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα ἔμπαινε ὁ ἀγέρας σφυρίζοντας δαιμονισμένα καὶ τὰ παραθυρόφυλλα βροντοκοποῦσαν, ὅταν ἔξαφνα ὥρμησε μέσα ἓνας σκύλος κατάμαυρος, βρεμμένος μούσκεμα, τινάχτηκε, ἄφησε

ένα ἄγριο οὐρλιασμα, πήδησε στὸ τραπέζι ἐπάνω κι ἄρχισε νὰ γλείφει, σὰν νὰ φιλοῦσε, τὸ πρόσωπο καὶ τὰ χέρια τοῦ πεθαμένου, ἀνήσυχος, νευριασμένος. Ξαναπήδησε κάτω, οὐρλιασε πάλι, χύμησε πάλι καὶ τὸν ξαναφιλοῦσε ἀφήνοντας κάτι φωνές σὰν κλάμμα...

Ἐδῶ ἐτελείωσε τὴ διήγησι ὁ δάσκαλος.

— Ἀπὸ τότε τὸ μέρος ἐκεῖ τὸ λένε «τοῦ Θανατῶ», μοῦ εἶπε.

« Ἡμερολόγιον Σκόκου », 1913

Ν. Πετιμεζᾶς-Λαύρας

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Μὲ δάκρυα σὲ χαιρετῶ, πατρίδα μου μικρή,
 πού σὲ γαλάζια θάλασσα κοιμᾶσαι δροσερή,
 κι οἱ ἄνεμοι σὲ νανουρίζουν,
 πού κῦμα ταξιδιαρικο αἰώνια σὲ χτυπᾷ
 καὶ στὰ ψηλὰ περγιάλια σου ἀσημωμένο σπᾷ
 καὶ οἱ ἀφροὶ του σὲ ραντίζουν.

ὦ ! δέξου με στὶς ἡσυχες νὰ τρέξω λαγκαδιές
 νὰ πίνω τὸ γλυκό σου φῶς, νὰ πίνω μυρωδιές,
 νὰ νοιώθω γῦρο τ' ἀγγελούδια,
 πού φτάνουν ἀπ' τὰ χρόνια μου ἐκεῖνα τὰ παλιά,
 καὶ χρυσοφτέρουγα πετοῦν ἐδῶ στὴ σιγαλιά,
 μὲ ἄγια, κρυφὰ τραγούδια.

Ἀσπρίζει μέσ' στὰ πράσινα τὸ σπίτι μας κλαδιά·
 ἄχ, πῶς πηδᾷ καὶ λαχταρᾷ στὸ στήθος ἡ καρδιά,
 καὶ στρέφεται στὰ περασμένα !

Τί ὄνειρα κι ἐνθύμησες στὸ πνεῦμά μου ξυπνοῦν !
 Ἔτσι στὸν κάμπο τὰ πουλιά σηκώνονται, γυρνοῦν
 σὲ βῆμ' ἀνθρώπου ξαφνισμένα.

Ἐδῶ τὸ φῶς ἀντίκρυσσε τοῦ ἡλίου μιὰ φορά,
ἔδῶ τὴν πρώτην ἐνοιῶσα τῆς γῆς αὐτῆς χαρά,
τὸ πρῶτο δάκρυ ἔχω χύσει.

Ἐδῶ ἐπρωταγνάντεψα τ' ἀτέλειωτο νερὸ
κι ἔτρεξα ἐδῶ κι ἐπήδησα, παιδάκι ζωηρό,
μέσ' στὴ νησιώτικη τῇ φύσει.

Νὰ κι ἡ κατοχρονίτικη μεγάλη μας μουριά,
ὅπου μικρὸ μ' ἐχόρεψε στὰ δυνατὰ κλαριά
κι ἄπλωσε πάνω μου τὸ σκίὸ της.
Αὐτὴ μοῦ γλυκοξύπνησε τὸ στῆθος τ' ἀπαλὸ
καὶ μ' ἔμαθε τὸ πρῶτό μου τραγούδι νὰ λαλῶ
μὲ τὸν κρυφὸ μουρμουρισμὸ της.

Χορταριασμένο στέκεται τὸ ἔρημο σχολειό·
ἐμάδησαν οἱ τοῖχοι του ἀπὸ τὸ γηρατειό.

Φωλιάζουν τώρα νυχτερίδες,
ἐκεῖ ποὺ δίνανε ζωὴ παιδάκια τοῦ χωριοῦ
κι ἐλάμπανε σμικτὰ σμικτὰ, σὰν ἄνθη κηπαριοῦ,
τόσες μικρὲς χαρὲς κι ἐλπίδες.

Ἀκόμ' ἀνθίζ' ἡ φοινικιά μπροστὰ στὴν ἐκκλησιά,
ὅπου τὰ βέργια κόφταμε, λουσμένα στὴ δροσιά.

Ἀπάνω στὸ παλιό της δῶμα
τὰ χελιδόνια κτίζουσε, σὰν τότε τίς φωλιές,
καὶ βλέπω τίς εἰκόνες της ἀκόμα τίς παλιές,
ποὺ μ' ἀνθηρὸ φιλοῦσα στόμα.

Κι ὁ γέρο - μύλος στέκεται· τὸν βλέπω καὶ θαρρῶ,
πὼς νὰ γυρνᾷ δὲν ἔπαυσε ἀπ' τὸν παλιὸ καιρὸ
μὲ τὰ κατάρλευκα ξεφτέρια*.

Ἐλόγγρα ἡ θάλασσα στὰ μάτια μου μπροστὰ
σὰ ζωγραφιὰ ἀνοίγει, ποὺ βασιῶ
ἀπὸ τοὺς βράχους ὥς τ' ἀστέρια!

Καράβια μέσ' στὰ κύματα περνοῦν τὰ γαλανά.
 "Ω ! τὶ λαχτάρα μ' ἄρπαζε γιὰ μέρη μακρινά,
 σὰν τὰ ἔβλεπα, παιδάκι ἀκόμα !
 Πάλι τὰ βλέπω ὄνειρατα δὲν ἔχω στὴν καρδιά·
 εἶδα τὸν κόσμον καὶ ποθῶ σὲ μιά σου ἀμμουδιά
 νὰ γύρω κουρασμένο σῶμα.

Σὲ χαιρετῶ μὲ δάκρυα, πατρίδα μου μικρή,
 νεράϊδα τῆς "Ασπρης* θάλασσας, νυφούλα δροσερῇ
 καὶ Βοριοπούλα χαϊδευμένη.
 'Απ' ὅσα σὺ μοῦ γέμισες τραγούδια τὴν ψυχή,
 πᾶρ' τὸ φτωχὸ τραγούδι μου ποῦ σήμερ' ἀντηχεῖ
 ἀπὸ καρδιὰ συγκινημένη.

« Ποιήματα », 1896

'Αρ. Προβελέγγιος

7. ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΘΕΣΜΟΙ

ΑΝΑΓΚΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

Ἐάν φαντασθῇ ὁ ἄνθρωπος ὅτι ἔξαφνα εὐρίσκεται μόνος εἰς τὸν κόσμον, ἀμέσως θὰ τὸν καταλάβῃ τὸ ρῆγος τοῦ τρόμου, θὰ αἰσθανθῇ ὅτι εἶναι ἔρημος, ὅτι εἶναι ἀνίσχυρος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Οὔτε ἐν ἐλάχιστον μέρος τῶν ἀναγκῶν του δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ μόνος, ἐκτὸς τῆς κοινωνίας, ὁ ἄνθρωπος. Καὶ ἀπλῶς ἐάν τὸν φαντασθῶμεν ἄγριον, εἰς κατὰστασιν θηρίου, προσπαθοῦντα νὰ ζήσῃ διὰ τῶν καρπῶν, τῶν ριζῶν τῆς γῆς ἢ διὰ τοῦ κυνηγίου ζώων, θὰ δυνηθῶμεν νὰ συλλάβωμεν ἰδέαν τινὰ τί εἶναι ὁ μόνος, ὁ ἐγκαταλελειμμένος ἄνθρωπος.

Μόνη ἡ κοινωνικότης, μόνη ἡ σύμπραξις καὶ ἡ συνεργασία με τοὺς ὁμοίους του ἀσφαλίζει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ζωὴν.

Διὰ τοῦτο ὁ κοινωνικὸς βίος, ἡ κοινωνικὴ οἰκογένεια, εἶναι φυσικὴ ἀνάγκη εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐξ ἴσου, ὅσον εἶναι ἀναγκαίᾳ καὶ ἡ ἰδική του οἰκογένεια, με τὴν ὁποίαν ζῇ ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην.

Ἐάν ρίψωμεν ἐν βλέμμα κύκλῳ ἡμῶν, θὰ ἴδωμεν ὅτι τὸ πᾶν ὀφείλομεν εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐν τῇ ἀνθρωπότητι ἀδελφῶν μας, καὶ ἐκείνων οἱ ὅποιοι ζοῦν συγχρόνως με ἡμᾶς καὶ ἐκείνων ὅσοι δὲν ὑπάρχουν πλέον.

Ἀναρίθμητοι γενεαὶ ἀνθρώπων εἰργάσθησαν, ἐμόχθησαν, ὑπέφεραν, διὰ νὰ καταστήσουν εἰς ἡμᾶς ἀνθρωπινωτέραν, ἀνετωτέραν, εὐτυχεστέραν τὴν ζωὴν. Ὅλοι αἱ ἀνακαλύψεις, ὅλοι αἱ ἀνακαλύψεις, χωρὶς τὰς ὁποίας θὰ ἤμεθα ὡς πίθηκοι τῶν δασῶν, εἶναι κληρονομία τῶν ὁμοίων μας, οἱ ὅποιοι πρὸ αἰώνων προηγήθησαν ἡμῶν εἰς τὴν ζωὴν.

Καὶ διὰ νὰ ἔλθωμεν εἰς ἐκείνους με τοὺς ὁποίους συζῶμεν, ποῖοι λόγοι δύνανται νὰ παραστήσουν τὸ μέγεθος τῆς ἀνάγκης, τὴν ὁποίαν ἕκαστος εἶναι νὰ παραστήσῃ τὸν ὁμοίον του; Ποῖοι λόγοι νὰ ἐκφράσουν τὴν βοήθειαν, ἢ τὴν ὁποίαν ὅλοι ὁμοῦ οἱ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀδελφοὶ παρέχουν εἰς τὸν ἕνα; Τί

είναι εκείνο το όποϊον συνεισφέρει ή εργασία εκάστου εξ ήμῶν μεμονωμένως, απέναντι τοῦ συνόλου τῆς εργασίας ολόκληρου τῆς κοινωνίας;

Εἰς μέγας ποιητής καὶ φιλόσοφος λέγει, ὅτι τρομακτικώτερον δεινόν, τὸ όποϊον θά ήδύνατο νά όνειρευθῇ άνθρωπος, αλτῆρες όνειρον ανανταμας καὶ κατάρας, θά ήτο εαν έβλεπε τόν γεωργόν, τόν μυλωθρόν, τόν αρτοποιόν νά τοῦ εἶπουν: « Σκάπτε μόνος τήν γῆν καὶ σπεῖρε καὶ θέριζε καὶ αλλεθε καὶ κάμε ὅ,τι ήμπορεῖς διὰ νά παραγάγῃς τόν αρτόν σου ». Καὶ τόν ποιμένα καὶ τόν ύφαντήν καὶ τόν ράπτῃν νά τοῦ εἶπουν επίσης: « Φρόντισε νά ένδυθῇς μόνος ». Καὶ οὔτω καθεξῆς νά τοῦ αρνηθοῦν τήν συνδρομήν των ανεξαιρέτως ὅλαι αἱ χιλιάδες τῶν ὁμοίων του, τῶν όποίων εκαστος διὰ τοῦ επαγγέλματός του καταβάλλει τόν φόρον τῆς εργασίας του, διὰ νά καταστήσῃ εἰς αὐτόν δυνατήν τήν ανθρωπίνην ζωήν.

Διὰ τοῦτο οἱ έν τῇ κοινωνίᾳ άνθρωποι εἶναι φυσικοὶ αδελφοὶ μας καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ σύνολον τῶν ὁμοίων μας, αἱ όποιοι διεξάγουν τόν αγῶνα τοῦ βίου, ὡς αδελφοὶ καὶ συμπράκτορες, ὀφείλομεν ὅλην τήν αγάπην μας, ὅλην τήν ύποστήριξιν, τήν όποίαν ἀπολαύομεν ἀπὸ αὐτούς.

Ἡ κοινωνία λοιπόν εἶναι έν σῶμα, τοῦ όποίου μέρος εἶναι εκαστος άνθρωπος. Καὶ ἐπειδῆ ὅσον στενώτερος εἶναι ὁ σύνδεσμος, τόσον εἶναι καὶ ισχυρότερος, πρῶτος κοινωνικός σύνδεσμος εἶναι ὁ τῆς πόλεως, τῆς κοινότητος, τοῦ δήμου εἰς τόν όποϊον ανήκομεν.

Ὡς μέλη τῆς κοινότητος ή τοῦ δήμου ὁμοιάζομεν τὰς μελίσσας, αἱ όποῖαι ανήκουν εἰς τήν αὐτήν κυψέλην. Ἡ αγάπη καὶ ή συνεργασία ὅλων εξασφαλίζει τήν ζωήν καὶ τήν εὐτυχίαν εκάστου.

Τοιοῦτος εἶναι ὁ πρῶτος, μετὰ τήν οἰκογένειαν, δεσμός τοῦ ανθρωπου: ή δημοτικῇ οἰκογένειαν.

« Τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου »

Ἑμμ. Λυκούδης

ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ ΠΟΛΙΤΟΥ

Δύο εἶναι τὰ ὑφίστα καθήκοντα παντός Ἑλλήνος πολίτου, ἡ μέχρι αὐτοθυσίας ἀγάπη τῆς πατρίδος καὶ ἡ πρὸς τοὺς νόμους καὶ τὰς νομίμους ἐξουσίας εὐπειθεία καὶ ὑποταγή. Ἐκ τῶν δύο τούτων ὑφίστων καθηκόντων ἀπορρέουσι πάντα τὰ ἄλλα καθήκοντα αὐτοῦ.

Ἐν τῶν καθηκόντων τούτων, τὸ σπουδαιότερον, εἶναι ἡ ἐκπλήρωσις τῆς στρατιωτικῆς ὑποχρεώσεως. Τὸ καθήκον τοῦτο βεβαίως εἶναι πολὺ βαρὺ, ἀλλὰ συγχρόνως πολὺ εὐγενές καὶ τίμιον.

Πάντες διὰ τοῦτο ὀφείλομεν νὰ ὑπηρετῶμεν ὡς στρατιῶται τὴν Πατρίδα· πάντες ἔχομεν τὸ ἱερὸν καθήκον ν' ἀποτελῶμεν μέρος τῆς συμπαγοῦς* ἐκείνης δυνάμεως τῆς Πατρίδος, ἣτις καλεῖται στρατός.

Ἄνευ τῆς δυνάμεως ταύτης περιέρχεται εἰς κίνδυνον ἡ ἀσφάλεια τῆς Πατρίδος ἐξ ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν καὶ ἡ ἰδία ἡμῶν ἐλευθερία.

Ἐπικατάρατος θὰ εἶναι ὁ ἐφευρίσκων προφάσεις ὅπως ἀποφύγῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἱερᾶς ταύτης ὑποχρεώσεως. Μόνον οἱ ἐξ ἀνιάτου νόσου πάσχοντες καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπαλλασσόμενοι τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης, ὡς ἀνίκανοι, δὲν κατατάσσονται ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς Πατρίδος.

Ἄτερον σπουδαῖον καθήκον τοῦ πολίτου εἶναι νὰ συντρέχῃ τὸ ἔργον τῆς Δικαιοσύνης τῆς Πατρίδος. Ἡ Δικαιοσύνη προστατεύει τὰ δικαιώματα τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν, ἐξασφαλίζει τὴν ἰερότητα τῶν μεταξὺ τῶν πολιτῶν συναπτομένων συναλλαγῶν καὶ ἐπιβάλλει δικαίας ποινὰς κατὰ τῶν παραβαινόντων τοὺς νόμους.

Τὸ ἔργον ὅμως τῆς Δικαιοσύνης προσκόπτει μεγάλως ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῶν πολιτῶν. Ἄν οἱ πολῖται ἀποκρύπτωσι τὴν ἰδίαν ἐνοχὴν ἢ τὴν ἐνοχὴν τῶν ἄλλων, ἡ Δικαιοσύνη δὲν θὰ δύναται νὰ τιμωρῇ τοὺς κακοποιούς, οἵτινες, μένοντες ἀτιμώρητοι, θὰ αὐξάνονται· δὲν θὰ δύναται νὰ προστατεύσῃ τὴν ζωὴν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν ἐκάστου, αἵτινες τότε θὰ διατρέχωσι διαρκεῖς κινδύνους, δὲν θὰ δύναται νὰ προστατεύῃ τὰς συναλλαγάς, αἵτινες οὕτω δὲν θὰ ἔχωσι κανὲν κύρος*. Ὁστατεύῃ τὰς συναλλαγάς, αἵτινες οὕτω δὲν θὰ ἔχωσι κανὲν κύρος*. Ὁσταν ὅμως συμβαίνωσιν ὅλα αὐτὰ τὰ κακά, βεβαίως ἡ Πατρίς δὲν θὰ δύναται νὰ εὐτυχῇ καὶ νὰ προοδεύῃ.

Δι' αὐτὸ οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν πολιτῶν πρέπει νὰ εἶναι ὀφθαλμοὶ τῆς Δικαιοσύνης. Πᾶς πολίτης ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συντρέχῃ τοὺς λειτουργοὺς τῆς Δικαιοσύνης. Πᾶς πολίτης ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συν-

τρέχει τοὺς λειτουργοὺς τῆς Δικαιοσύνης φωτίζων καὶ πληροφορῶν καί, χρεῖας τυχούσης, δίδων εἰς αὐτοὺς χεῖρα βοηθείας.

Δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι κάμνομεν καλὸ εἶς τινα μὴ καταγγέλλοντες εἰς τὴν ἀρχὴν ἐγκληματικὴν αὐτοῦ πρᾶξιν, περιελθοῦσαν εἰς γινῶσιν ἡμῶν. Τοῦναντίον, ἔχοντες ὑπ' ὄψει ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐγκληματοῦμεν φερόμενοι οὕτω, διότι ὑποθάλλομεν τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν ἐγκληματικότητα, ὀφείλομεν νὰ καθιστῶμεν γνωστὴν εἰς τὰ ὄργανα τῆς Δικαιοσύνης πᾶσαν παράβασιν τῶν νόμων.

Σπουδαῖον ἐπίσης καθήκον εἶναι ἡ τήρησις τοῦ ὅρκου. Ὁ ψεύδορκος ἀμαρτάνει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐγκληματεῖ ἀπέναντι τῆς κοινωνίας, διότι διὰ τοῦ ψεύδους αὐτοῦ παραλύει τὴν Δικαιοσύνην, καλύπτων τὸν ἔνοχον ἢ καταστρέφων τὸν ἀθῶν.

Ὁ ψεύδορκος τιμωρεῖται ὑπὸ τῶν νόμων διὰ βαρυτάτων ποινῶν, θέλει δὲ τιμωρηθῇ καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ τὸ ὄνομα μετεχειρίσθη πρὸς ἀποπλάνησιν* τῆς Δικαιοσύνης.

Σπουδαιότατον ἐπίσης καθήκον παντὸς πολίτου εἶναι ἡ πρόθυμος ἐκπλήρωσις τῶν φορολογικῶν αὐτοῦ ὑποχρεώσεων. Ἡ καταβολὴ τῶν φόρων εἶναι ἱερὰ ὑποχρέωσις τῶν πολιτῶν, οὐ μόνον πρὸς τὴν Πατρίδα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτούς, διότι οἱ φόροι χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῆς Πατρίδος πρὸς προστασίαν τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς παρουσίας τῶν πολιτῶν, πρὸς παραγωγὴν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν συμφερόντων αὐτῶν.

Ἄν οἱ δῆμοι ἐν πρώτοις ἔχουσιν ἀνάγκην ὁδῶν, φωτισμοῦ, καθαριότητος, δημοτικῶν σχολείων καὶ ἄλλων, ἔχουσιν ἀνάγκην αὐτῶν χάριν τῶν δημοτῶν. Πάντα ταῦτα ὅμως ἀπαιτοῦσι βεβαίως χρήματα. Ἀλλὰ τίνες ἄλλοι πρέπει νὰ καταβάλλωσι ταῦτα εἰμὴ ἐκεῖνοι, ὑπὲρ ὧν γίνονται αἱ δαπάναι, δηλαδὴ οἱ δημῶται;

Καὶ τώρα ἐρχόμεθα εἰς τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖον βεβαίως ἔχει ἀσυχρίτως μεγαλύτερας ἀνάγκας τοῦ δήμου.

Τὸ Κράτος ἔχει ἀνάγκην δυνάμεως στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς πρὸς φρουρῆσιν τῶν ὁρίων αὐτοῦ καὶ ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδοῦλων ἀδελφῶν ἡμῶν. Ἐχει ἀνάγκην δικαστηρίων, ἀστυνομίας καὶ φυλακῶν, ὅπως ἐξασφαλίσῃ ἡμᾶς κατὰ τῶν κακοποιῶν καὶ προστατεύσῃ τὴν ζωὴν καὶ πάντα ἐν γένει τὰ δικαίωματα. Ἐχει ἀνάγκην ὁδῶν, σιδηροδρόμων, γεφυρῶν, λιμένων πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας,

ἀσφαλῆ μεταφορὰν τῶν προϊόντων τῆς ἐργασίας ἡμῶν καὶ εὐκόλον συγκοινωνίαν. Ἔχει ἀνάγκην χρημάτων, ὅπως προστατεύσῃ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ προαγωγὴν τῆς γεωργίας, τῆς κτηνοτροφίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ναυτιλίας.

Ἔχει ἀνάγκην χρημάτων διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων ἡμῶν. Τὰ χρήματα τῶρα, τὰ ὅποια χρειάζονται διὰ νὰ γίνωσιν ὅλοι αἱ διὰ τὰ ἔργα ταῦτα ἀπαιτούμεναι δαπάναι, τίς ἄλλος θὰ καταβάλῃ ἢ ὁ λαός, χάριν τοῦ ὁποίου γίνονται ταῦτα;

Ὁ καλὸς πολίτης αἰσθάνεται ὅτι τὸ καθήκον τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου αὐτοῦ εἶναι ἐπίσης ἱερὸν, ὅσον εἶναι ἱερὸν τὸ καθήκον τῆς πληρωμῆς τοῦ ἄρτου, τὸν ὅποιον τρώγει, καὶ τοῦ ἐνοικίου τῆς οἰκίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατοικεῖ.

Ὁ ἀποφεύγων τὰς φορολογικὰς ὑποχρεώσεις πολίτης, οὐ μόνον δὲν ἐκτελεῖ ἱερὸν πρὸς τὴν πατρίδα καθήκον καὶ βλάπτει ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ κλέπτει τὸν πλησίον αὐτοῦ, διότι διὰ τῶν χρημάτων τῶν συμπολιτῶν του ἀπολαύει τῶν ἀγαθῶν, ἅτινα παρέχει τὸ κράτος.

Τὸ κράτος ἔχει περιουσίαν, ὡς ἔχουσι καὶ τὰ ἄτομα, ἔχει δάση, μεταλλεῖα, ὀρυχεῖα, ἀλυκάς, γαίαις, γήπεδα, οἰκοδομὰς καὶ ἄλλα, ὧν αἱ πρόσοδοι χρησιμεύουν ἐπίσης πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν ἀναγκῶν.

Ἐπιβάλλεται λοιπὸν εἰς ἡμᾶς οὐ, μόνον νὰ μὴ ἀδικῶμεν τὸ κράτος, ἐπιβουλευόμενοι τὴν περιουσίαν καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, οὐ μόνον νὰ σεβώμεθα τὴν περιουσίαν τοῦ δημοσίου, θέωρουντες ὡς ἰδίαν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ εἴμεθα ἄγρυπνοι αὐτῆς φύλακες.

Ἐν ἐκ τῶν σπουδαιωτάτων καθηκόντων τοῦ πολίτου εἶναι ἡ καλὴ χρῆσις τῆς ψήφου.

Οἱ πολῖται διὰ τῆς ψήφου αὐτῶν ἐκλέγουσι τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν καὶ παρέχουν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐντολὴν νὰ ἐξασκήσωσι ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν τὴν ἐξουσίαν τοῦ νομοθετεῖν.

Οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῶν οὗτοι διευθύνουσι καὶ ρυθμίζουνσι πάντα τοῦ ἔθνους τὰ συμφέροντα.

Αὐτοὶ ἀποφασίζουν περὶ τοῦ τρόπου, δι' οὗ τὸ ἔθνος θὰ καταστῇ ἱκανὸν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς· αὐτοὶ περὶ τῶν οἰκονομικῶν μέσων, ἅτινα ἀπαιτοῦνται πρὸς τοῦτο· αὐτοὶ περὶ τῆς δικαιοσύνης, τῆς δημοσίας ὑγείας, τῆς ἀσφαλείας, τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἔθνους, τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς εὐημερίας τῶν πολιτῶν.

Αὐτοὶ ὑπολογίζουν τὰς φορολογικὰς δυνάμεις τοῦ λαοῦ καὶ ἀποφασίζουν περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν φόρων καὶ περὶ τοῦ καταλλήλου τρόπου τῆς εἰσπράξεως αὐτῶν.

Ἐν γένει ἡ τύχη τοῦ ἔθνους, ὡς καὶ ἡ τύχη ἐκάστου τῶν πολιτῶν, εἶναι εἰς χεῖρας τῶν ἐντολοδόχων τούτων.

Ἀφοῦ λοιπὸν τόσον ὑψηλὸν εἶναι τὸ ἀξίωμα τῶν ἀντιπροσώπων, ὁφείλομεν διὰ τῆς ψήφου ἡμῶν νὰ ἐκλέγωμεν ἐκείνους, οἵτινες, λόγῳ τοῦ πατριωτικοῦ χαρακτῆρος, τῶν γνώσεων καὶ τῆς ὀρθότητος τῆς κρίσεως αὐτῶν, εἶναι ἀνώτεροι τῶν ἄλλων συμπολιτῶν ἡμῶν. Ἡ ψῆφος πρέπει νὰ δίδεται ὡς βραβεῖον εἰς ἐκεῖνον, οὔτινος αἱ ἀρεταὶ ἐμπνέουσιν εἰς ἡμᾶς πλεῖον σεβασμὸν καὶ ἐκτίμησιν παντὸς ἄλλου.

Σπουδαιότατον ἐπίσης καθήκον παντὸς πολίτου εἶναι ἡ ἀποστολὴ τῶν τέκνων αὐτοῦ εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἐν αὐτῷ μορφοῦνται οἱ χαρακτῆρες τῶν μελλόντων πολιτῶν.

« Τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου »

Ἑμμ. Λυκούδης

Α Μ Π Ε Λ Α Κ Ι Α

(Τὴ κατορθώνει ἡ συνεργασία)

Ὅχι Ἥλις. Ὅχι Δῆλος. Ὅχι Δελφοί. Ἀμπελάκια ! Στὴν πέτρινη τοῦτη πλαγιά τοῦ Κισσάβου ἔλλαξε τὸ κύτταρο τῶν Ἑλλήνων. Ἐξ ἡλιάδης Ἑλληνες, ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἔζησαν ἐδῶ πρὸ ἑκατὸν πενήντα χρόνων, χωρὶς νὰ φαγωθοῦν, δημιουργοὶ καὶ συνεταῖροι τῆς πρώτης καὶ τῆς τελειότερης Συνεργατικῆς τοῦ κόσμου, δάσκαλοι τῶν οἰκονομολόγων, τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν ἱεροκηρύκων αὐτοὶ οἱ Θεσσαλοὶ χωριάτες. Μεγαλύτερο ἔργο τῆς εἰρήνης δὲν ἔχει νὰ δείξῃ ὁ Ἑλληνισμός. Εἶναι ὁ ἄθλος τῆς Θεσσαλίας. . .

Κανένα μεγάλο γεγονός δὲν εἶναι ἀρκετὰ γνωστὸ καὶ τὰ θαύματα εἶναι πάντα νέα. Ὅσες φορές καὶ ἂν ξαναποῦμε τὴν ἱστορίαν τῆς Συνεργατικῆς τῶν Ἀμπελακιῶν — ἄγνωστη δὲ στοὺς περισσότερους Ἑλληνες — εἶναι σὰν νὰ ἱστοροῦμε θαῦμα τῆς στιγμῆς αὐτῆς.

Τὰ Ἀμπελάκια ἔκαμαν τὴν Συνεργατικὴν τους, γιὰ νὰ διαδώσουν τὸ κόκκινον νῆμα, τὴ βιομηχανίαν τους καὶ τὴν εἰδικότητά τους. Τὰ βαμ-
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

βακερά, οἱ ἀλατζᾶδες καὶ τὰ κόκκινα νήματα, καθὼς καὶ τὰ σειρήτια, τὰ κουμπιά καὶ τὰ ζουνάρια γίνονται καὶ στὸ Πήλιο καὶ στὸν Τύρναβο καὶ σ' ἄλλα μέρη τῆς Θεσσαλίας. Μὰ τὸ νῆμα τῶν Ἀμπελακιῶν ἦταν τὸ καλύτερο γιὰ τὸ κόκκινο χρῶμά του. Νὰ τὸ ἀποδώσωμε στὸ τοπικὸ νερό; Τοῦλάχιστον αὐτὴ τὴν ἐξήγησι ἔδωκε ὁ Δροσινός, γιατρὸς Ἀμπελακιώτης καὶ μέλος τῆς περίφημης Συνεργατικῆς.

Ὅταν οἱ Ἀμπελακιῶτες κατάλαβαν τὴν ὑπέροχὴ τους σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, σκέφτηκαν, πῶς, ἂν ὀργανώσουν ὁμαδικὰ τὴν ἐργασία, θὰ εἶχαν κέρδη μεγαλύτερα, θὰ ἀγόραζαν τὰ ὑλικά φθηνότερα, θὰ γλυτώνουν τὴ δαπάνη τῶν μεσαζόντων καὶ θὰ ἐλαττώνουν τὶς ζημιές τοῦ καθενὸς σὲ περίπτωσι γενικῆς ζημίας. Κανένας στὸν κόσμον δὲν εἶχε σκεφθῇ τέτοια πράγματα. Ἦταν νέα !

Ἡ ἰδέα ἦρθε στοὺς Ἀμπελακιῶτες ἄξαφνα; Ὁχι βέβαια. Γιατὶ τὴν προετοίμασε ἡ αὐτοδιοίκησι, καθὼς κι ἡ συνεργασία γιὰ τὴν πληρωμὴ τῶν φόρων στὸν Τοῦρκο. Πειράματα ἴστηκαν ἄλλωστε μὲ μιὰ πρώτη ἀπόπειρα, ποὺ ἔκαμαν. Ἡ Συνεργατικὴ ὅμως ἰδρύθηκε καθ' αὐτὸ στὰ 1778, σὲ μιὰ γενικὴ συνέλευσι εἰκοσιδύο χωριῶν τοῦ Κισσάβου, ἀφοῦ τὴν εἰσηγήθησαν μερικοὶ πρόκριτοι τῶν Ἀμπελακιῶν. Τότε ὠλοκληρώθηκε ἡ ἰδέα. Τότε τοὺς ἦρθε μονομιᾶς ὁλόκληρη, ὅπως στὸν ποιητὴ τὸ ἐμπνευσμένο ποίημα, στὸν πιστὸ ἢ ἀποκάλυψι καὶ στὸ σοφὸ ἢ ἀλήθεια.

Τὰ εἰκοσιδύο χωριά, συναθροισμένα στὴν ἱστορικὴ συνέλευσι, ψήφισαν τὸ καταστατικὸ καὶ κατάθεσαν γιὰ κεφάλαιο τριακόσιες χιλιάδες γρόσια*, 1000.000 φράγκα σήμερα. Γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴ λαϊκότητα τῆς Συνεργατικῆς, τὴν ἰσότητα τῶν συνεταίρων, γιὰ νὰ μὴ δώσουν τὴν ὑπεροχὴ στοὺς πλουσίους, ὥρισαν κατώτατο ὄριο καταβολῆς 5.000 γρόσια καὶ ἀνώτατο 20.000 γρόσια. Αὐτὸ εἶναι τὸ διαμαντένιο τους ἄρθρο. Αὐτὸ ἐξασφάλισε τὴν τέλεια ἰσότητα, φέροντας στὸ ἴδιο ἐπίπεδο τὶς δύο κατηγορίες τῶν συνεταίρων, τοὺς εὐπόρους καὶ τοὺς ἐργάτες . . .

Ἡμερομίσθιο ὠρισμένο δὲν εἶχαν. Ἀφοῦ ἦσαν μέτοχοι μαζί κι ἐργάτες πληρώνονταν ἀνάλογα μὲ τὰ κέρδη. Τὴν ἀμοιβή των κανόνιζε ἡ γενικὴ συνέλευσι. Αὐτὴ, ἀφοῦ φρόντιζε νὰ βρῇ μὲ ὅλη τὴν ἀκρίβεια τὶς τιμὲς τῆς ἀγορᾶς, ἔκανε πολὺπλοκούς ὑπολογισμούς, ὥσπου νὰ ὀρίσῃ τὸ μερίδιο . . .

Χάρι σὲ τέτοια ὀργανῶσι ἡ ἐταιρία πραγματοποιοῦσε κέρδη 60 τοῖς ἑκατὸ, 80 τοῖς ἑκατὸ καὶ 100 τοῖς ἑκατὸ. Καρβαβάνια* ἐφευγαν ἀπ' τ' Ἀμπελάκια μὲ τὸ κόκκινο νῆμα γιὰ τὶς σπουδαιότερες πόλεις τῆς Δυτικῆς

Ευρώπης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐκτός ἀπὸ τὸ κεντρικὸ κατὰσθημα τῆς ἐταιρείας στὴ Βιέννη, πρακτορεῖα εἶχαν συσταθῇ καὶ στὶς πόλεις τῆς Τουρκίας καὶ τῆς νότιας Ρωσίας.

Οἱ συνεταῖροι εἶχαν στὴν ἀρχὴ καταθέσει, ὅπως εἴπαμε, ἀρχικὸ κεφάλαιο 100.000 φράγκων, καὶ στὰ 1810, ἐποχὴ τῆς μεγαλύτερης ἀκμῆς, ἡ ἐταιρεία εἶχε περίσσευμα εἴκοσι ἑκατομμυρίων. Στὰ 1811 ἤρθε τὸ τέλος. Ἡ οἰκονομικὴ χρεωκοπία τῆς Αὐστρίας, ὅπου ὁ συνεταιρισμὸς εἶχε τὰ μεγαλύτερά του συμφέροντα, τοῦ ἔδωσε αἰφνίδιο καὶ θανάσιμο χτύπημα. Μὰ τὸ ἔργο κράτησε τριάντα ὁλόκληρα χρόνια, χωρὶς ποτὲ πουθενὰ στὸν κόσμον νὰ ξαναφανῇ τέτοια συνεργασία.

Σήμερα τὸ καταστατικὸ τῶν χωρικῶν ἐκείνων μπορεῖ νὰ διαβαστῇ σὰν ὑπόδειγμα νομοθετικῆς προνοίας. Εἶναι σοφὸ καὶ αὐστηρὸ πρόγραμμα ὑποταγῆς στὴν ἰδέα τοῦ συνόλου. "Ὅλα τὰ εἶχαν προβλέψει, ὥστε νὰ εὐτυχῇ τὸ σύνολον τῶν εἰκοσιδύο χωριῶν. Ἐκεῖνος, ποὺ τὸν ἐξέλεξαν διοικητὴ τοῦ κεντρικοῦ κατὰσθηματος στὴ Βιέννη, δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀρνηθῇ. Ἡ ἄρνησί του κατὰ τὸ καταστατικὸ, ἦθελε τιμωρηθῇ μὲ τὴ διαγραφὴ του ἀπὸ τὴν ἐταιρεία, τὴν ποινὴ δηλαδή, ποὺ εἶχαν γιὰ κάθε κακὴ πρᾶξι συνεταίρου. Ἔτσι οἱ διοικητὲς ἐκτελοῦσαν ἐντολὰς σὰν στρατιῶτες.

Αὐστηρότατος ἦταν ὁ ἔλεγχος. Τὴν ἐταιρεία τὴ διηύθυνε διοικητικὸ συμβούλιο ἀπὸ πέντε μέλη, μὲ ἔδρα τὰ Ἀμπελάκια. Δωδεκαμελὲς ἐφορεία, ποὺ ἦταν ἀνώτερη ἀρχή, ἐνεργοῦσε τὸ γενικὸ ἔλεγχο. Καὶ πάλι ἡ ἀνώτατη ἀρχή, ἡ γενικὴ συνέλευσις, εἶχε τὴν ἀρνησικυρία* καὶ ἐκτελοῦσε τὸ σπουδαιότερο ἔργο, τὸν καθορισμὸ τοῦ μεριδίου.

Ἡ εὐτυχία τῆς Συνεργατικῆς ἀπῆλθε στὸ ἐσωτερικόν. Διατηροῦσαν σὲ ὅλα τὰ χωριά γιατροὺς, ἔκαμαν σχολεῖα, νοσοκομεῖα, γενικὰ ἀποθήκες, ταμεῖο γιὰ τοὺς ἐργάτες, ποὺ ἀποστρατεύθηκαν ἀπὸ ἀνικανότητα, βιβλιοθήκες. Τόσο ὁ τόπος προώδευε κι ἡ ζωὴ εἶχε πάψει νὰ εἶναι χωριάτικη, ὥστε νέοι Ἀμπελακιῶτες, σπουδασμένοι στὴ Γερμανία ξαναγύριζαν στὸ χωριό.

Τὸ καταστατικὸ εἶχε προνοήσει γιὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ στὸ μικρὸ ἐκεῖνο τόπο. Ἐφρόντιζε γιὰ ἀποστολὰς νέων στὴν Εὐρώπη. Ἀποστολὰς ὄχι εἰς βάρος τοῦ κοινοῦ ταμείου ! Ἀφῆνε τὴ δαπάνη τῆς ἀποστολῆς στὸ συνεταῖρο, ποὺ ἐπιθυμοῦσε νὰ στείλῃ ἔξω τὸ γιού του ἢ τὸ συγγενῇ του. Ὑποχρέωνε ὅμως τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ἐταιρείας στὴν Εὐρώπη νὰ δεχτοῦν τὸ νέο, νὰ τὸν ὀδηγήσουν, γιὰ νὰ σπου-

δάση τὴν ξένη γλῶσσα, τὴ λογιστικὴ καὶ τὰ ἐμπορικὰ — πάλι μὲ ἀτομικὰ ἔξοδα τοῦ συνεταίρου, ποὺ τὸν ἔστελνε.

Ὅταν τελείωνε τὶς σπουδές του, ἡ ἑταιρεία ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ τὸν πάρῃ στὴν ἐργασία της ἕνα χρόνο χωρὶς μισθό. Ἔπειτα θὰ τὸν μισθοδοτοῦσε ἕνα χρόνο. « Ἄν δείξῃ καλὴ διαγωγὴ καὶ φανῇ οἰκονόμος », ἔλεγε τὸ καταστατικό, τότε θὰ τοῦ δοθῇ μερίδιο. Ἐτσι ἄνοιξαν τὰ παράθυρα τῶν Ἀμπελακιῶν στὴν εὐρωπαϊκὴ ζωὴ. Αὐτὴ τὴν ἀτμόσφαιρα δημιουργήσε ἡ Συνεργατικὴ στ' Ἀμπελάκια. Ἀτμόσφαιρα κρατικῆς, ἃς ποῦμε, ἠθικῆς, αὐστηροῦ ἐλέγχου τῶν κοινῶν, καθὼς καὶ ἀτομικῆς ἠθικῆς.

Τὸ ποινικὸ της σύστημα ἦταν ἀπλό. Διώξιμο τοῦ ἐνόχου ἀπὸ τὴν ἑταιρεία, στέρξησι τοῦ κέρδους. Ποιὰ μεγαλύτερη ποινὴ μπορούσε νὰ βρεθῇ; Καὶ θαυματούργησε. Ἀπόλυτη σχεδὸν ἠθικὴ, ἐκτὸς ἀπὸ ἀσήμαντα παραπτώματα, κράτησε τὴν εὐτυχισμένη πολιτεία. Ἡ κοινωνικὴ ἀδικία εἶχε λείψει καὶ τὸ ἔγκλημα δὲν εἶχε νὰ ἐλπίσῃ παρὰ μόνο σὲ ἀψίθυμιες* καὶ σὲ ἐγκεφαλικὰς ἀνωμαλίες. Ἡ ὕλικὴ εὐτυχία δὲν τοὺς ἐνάρκωσε καὶ δὲν τοὺς ἐταπείνωσε. Ἀπόδειξις ὁ ἰδιαίτερος συνεταϊρισμός, ποὺ ἔκαμαν λίγοι πρόκριτοι Ἀμπελακιῶτες, γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν ἔργο πνευματικὸ καὶ ἐθνικὸ, τὴν ἑκδοσι τοῦ λεξικοῦ τοῦ Γαζῆ* . . .

Ἀφήνεται τώρα στὸν ἀναγνώστη νὰ ἀναπαραστήσῃ τὴ συνέλευσι ἐκείνη, ὅπου οἱ χωρικοὶ τοῦ Κισσάβου ἄκουσαν τοὺς Ἀμπελακιῶτες, κατάλαβαν, ἐπείστηκαν καὶ προχώρησαν ἀμέσως στὸ ἔργο. Ἔργο, ποὺ καμμιά πολιτισμένη κοινωνία δὲν τὸ εἶχεν ἀποτολήσει ὡς ἐκεῖ καὶ περνοῦσε σὰν ὄνειρο στὰ βιβλία τῶν οὐτοπιστῶν*. Ὁ ταπεινὸς Κίσσαβος, χάρις στοὺς νεώτερους Θεσσαλοὺς, καλλιέργησε καὶ πραγματοποιήσε τὸ πιὸ δύσκολο ἀπ' ὅλα, τὴν ἀδελφосύνη ! . . .

Ἐφημερίς « Ἐλεύθερον Βῆμα », 1937

Ζαχ. Παπαντωνίου

Ο ΚΛΕΦΤΗΣ

1

Μαύρ' εἶν' ἡ νύχτα στὰ βουνά
στοὺς κάμπους πέφτει χιόνι,
στά ἄγρια, στά σκοτεινά,
στὶς τραχειὲς πέτρες, στά στενά
ὁ Κλέφτης ξεσπαθώνει.

2

Στὸ δεξι χέρι του γυμνό,
βαστᾶ ἀστροπελέκι·
παλάτι ἔχει τὸ βουνό
καὶ σκέπασμα τὸν οὐρανό,
κι ἐλπίδα τὸ τουφέκι !

3

Πήγαινε, φίλα τὴν ποδιά,
πού δοῦλοι προσκυνοῦνε·
ἐδῶ στά πράσινα κλαδιά,
μον' τὸ σπαθί τους τὰ παιδιὰ
καὶ τὸν Σταυρὸ φιλοῦνε.

7

Σύντροφοι ἄσκεποι, πεζοί,
τὸν φέρνουν λυπημένοι,
καὶ τραγουδοῦν ὅλοι μαζί :
« Ἐλεύθερος ὁ Κλέφτης ζῇ
κι ἐλεύθερος πεθαίνει ».

4

Μητέρα, κλαῖς ! ἀναχωρῶ,
νὰ μ' εὐχρηθῇς γυρεῦω
ἓνα παιδί σὲ ὕστερῶ,
ὅμως νὰ ζήσω δὲν μπορῶ,
ἂν ζῶ γιὰ νὰ δουλεύω.

5

Φεύγουν οἱ τύραννοι χλωμοὶ
τὸ μαῦρο του μαχαίρι·
μ' ἰδρῶτα βρέχει τὸ ψωμί,
ξέρεي νὰ ζήση μὲ τιμὴ
καὶ νὰ πεθάνη ξέρει.

6

Βαριά - βαριά βοτῆζ' ἡ γῆ
ἓνα τουφέκι πέφτει·
παντοῦ τρομάρα καὶ σφαγή,
ἐδῶ φυγὴ κι ἐκεῖ πληγὴ . . .
'Εσκότωσαν τὸν Κλέφτη.

« Ἀπαντα »

Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς

8. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥ

(Ο Γεώργιος Σταύρου, υἱὸς τοῦ Σταύρου Ἰωάννου, ἐγεννήθη εἰς Ἰωάννινα τὸ 1785, ὅπου ἐδιδάχθη τὰ στοιχειώδη γράμματα εἰς τὴν σχολὴν τῶν Μπαλκανίων καὶ εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Καπλάνη. Ἀνωτέρας ἐμπορικῆς σπουδᾶς καὶ ξένας γλώσσας ἐδιδάχθη εἰς Βιέννην καὶ ἀποφοιτήσας ἠκολούθησε τὸ ἐμπορικὸν ἐπάγγελμα τοῦ πατρὸς του. Τῷ 1824 ἐγκατέλειψε τὰς ἐμπορικὰς ἐργασίας του καὶ κατῆλθεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Πατρίδα μετὰ ἐφοδίων καὶ ὅπλων, διὰ νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του. Ὑπηρετήσεν ὡς ταμίας, ὡς πληρεξούσιος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ ἐπὶ Καποδιστρίου ὡς μέλος τῆς διοικήσεως τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν Ἐπιτροπῆς καὶ εἰς ἄλλας δημοσίας θέσεις. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστρίου παρηγγωνίσθη).

...Καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τῶν ταραχῶν ὁ Γεώργιος Σταύρου ἔμεινε πάντῃ ἀπεσυρμένος τῶν πραγμάτων καὶ ὅλως ἰδιωτεύων, ἵνα ἔχῃ πλήρη ἀνεξαρτησίαν νὰ ἐξυπηρετῇ σκοπιμώτερον τὰ τῆς πατρίδος συμφέροντα, νῦν μὲν ἀποδοκιμαζῶν τὰς παρεκτροπὰς τοῦ ἐνὸς κόμματος, νῦν δὲ συμβουλεύων τὴν μετριοπάθειαν εἰς τὸ ἕτερον, καὶ ἄλλοτε ἐξαίρων τὸ ὑπὲρ πατρίδος αἰσθημα τῶν πάντων. Ἐν μὲν τῇ ἀπεσυρμένῃ ταύτῃ θέσει διέμεινεν ὁ Γεώργιος Σταύρου μέχρι τοῦ 1835, τότε δὲ διωρίσθη ἐλεγκτὴς παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ*, ἐρωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς τότε κυβερνήσεως ἂν εὐχαριστῆται εἰς τὴν θέσιν ταύτην « δὲν ἀπόκειται εἰς ἐμέ, εἶπε, νὰ προσδιορίσω τὴν κατάλληλον θέσιν, ἀλλ' εἰς τὴν Κυβέρνησιν· ἐμοὶ δ' ἐπιβάλλεται μόνον τὸ καθήκον νὰ ὑπηρετήσω, ὅσον δύνάμαι, τὴν πατρίδα ».

Τῶν ἐκ τῆς εὐτελοῦς ταύτης θέσεώς του ἀποδοχῶν ἀγνοοῦμεν ἂν ποτὲ ἔκαμε χρῆσιν ὁ Γεώργιος Σταύρου, καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον εἰργάσθη καὶ ὡς ἐλεγκτὴς γνωστὸν μόνον εἶναι ὅτι οὗτος, καίτοι παραβλεπόμενος ὑπὸ τῶν κυβερνώντων, ἴσως δὲ καὶ ἐν ἀνάγκαις εὐρισκόμενος, οὐδέποτε ὅμως ἐπαύσατο νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ μεριμνᾷ σπουδαίως περὶ τῶν τῆς ἡμῶς ἐπαύσατο νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ μεριμνᾷ σπουδαίως περὶ τῶν τῆς πατρίδος συμφερόντων. Ἐνωρίτατα δὲ διείδεν ὅτι τὸ Κράτος (οἷον ἐμπο- πώθη τὸ ἐλληνικὸν ὑπὸ τῆς ἀντιζηλίας τῶν συμμάχων Δυνάμεων, ἐν χώρα δηλαδὴ ἐντελῶς κατεστραμμένη καὶ μεγάλας καὶ κατεπειγούσας ἀνάγκας ἐχούσῃ καὶ πάντῃ ἀφρούρητον ὑπὸ φυσικῶν μεθορίων καὶ κατα- κερματισμένον εἰς δούλους καὶ ἐλευθέρους Ἕλληνας) Κράτος, λέγομεν, τοιοῦτον ἦτο ἀδύνατον οὐχὶ νὰ εὐημερήσῃ, ἀλλ' οὔτε κἂν νὰ ὑπάρξῃ, ἄνευ.

πιστωτικού τινος καταστήματος.

Ἀλλὰ πῶς νὰ συστηθῇ τοῦτο; Τὸ μὲν ἐθνικὸν δάνειον τῶν ἐξήκοντα ἑκατομμυρίων εἶχε σχεδὸν καταναλωθῇ τελείως· ἐν τῷ τόπῳ δὲ χρήματα δὲν ὑπῆρχον, καὶ τὰ ὀλίγα ὑπάρχοντα ἐτοκίζοντο ὑπὸ τῶν τοκογλύφων πρὸς εἴκοσι καὶ τριάκοντα τοῖς ἑκατὸν κατ' ἔτος· νὰ ἔλθωσι δὲ ἐξωθεν ἦτο ὅλως ἀδύνατον ἀνευ ἐγγυήσεως. Τίς ὅμως νὰ δώσῃ τὴν ἐγγύησιν ταύτην; Τὸ Κράτος; Ἀλλὰ τὰ μὲν κτήματα αὐτοῦ, τὰ λεγόμενα ἐθνικά, ἦσαν ἤδη ὑποθηκευμένα εἰς τὰς ἐγγυητρίας τοῦ δανείου Δυνάμεις· τὰ δ' ἔσοδά του ἦσαν μηδαμινὰ τότε, μόλις δ' ἐπῆρκουν εἰς τὸ ἥμισυ ἢ εἰς τὰ δύο τρίτημόρια* τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων δαπανῶν, αἱ δὲ λοιπαὶ ἀνεπληροῦντο ἐκ τῶν λειψάνων τοῦ δανείου. Τὰ μοναστηριακὰ κτήματα; Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκ τῶν διαλυθέντων εἶχον ἤδη πωληθῇ ἐν εὐτελεστάταις τιμαῖς, τὰ δὲ εἶχον ἐνοικιασθῇ πολυετῶς· τὰ δὲ ἐκκαθαρισθέντα ἐκ τούτων χρήματα εἶχον ἀπασχολήσῃ αἱ ἀνάγκαι τοῦ Κράτους. Τὰ ἐθνικὰ κληροδοτήματα; Ἀλλὰ καὶ τούτων οὔτε ἡ ὑπαρξίς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ δὲν ἦτο εἰσέτι ἐντελῶς ἐκκαθαρισμένη καὶ ἡ ἀποστολὴ δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀρχίσει νὰ γίνεταί ἕνεκα τοῦ ἀνωμάλου τῶν περιστάσεων.

Ἄλλ' ὁ Γεώργιος Σταύρου δὲν ἀπεθαρρύνθη· ἐπεκαλέσθη ἐν κατανύξει τὴν θείαν ἀντίληψιν· ἐμελέτησεν ἐμβριθῶς* τὸ σύνολον τοῦ σχεδίου του· ὑπελόγισε πάσας τὰς ἐνδεχομένας δυσχερείας καὶ περιπετείας καὶ ἐπελήφθη τοῦ ἔργου· καὶ πρῶτον πάντων διεῖδεν ὅτι ὤφειλε νὰ πείσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ λάβῃ τοῦλάχιστον χιλίας μετοχὰς τῆς συσταθσομένης ὑπ' αὐτοῦ Ἑθνικῆς Τραπεζῆς· ἀλλὰ ποῦ χρήματα; Ἀμέσως τότε διεῖδεν ὅτι ὤφειλε ν' ἀποταθῇ διὰ τῶν φίλων του εἰς τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν καὶ νὰ πείσῃ αὐτὴν νὰ παρέξῃ ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μέρος τῶν παρὰ τῇ πρώτῃ εὐρισκομένων εἰσέτι λειψάνων τοῦ Ἑλληνικοῦ δανείου. Διεῖδεν ἐπίσης ὅτι ὤφειλε ν' ἀποταθῇ καὶ εἰς τὸν γνωστὸν φιλέλληνα Ἐυνάρδον* καὶ νὰ τὸν πείσῃ, ἵνα καὶ αὐτὸς δώσῃ τὸ καλὸν παράδειγμα, λαμβάνων μέγαν ἀριθμὸν μετοχῶν, καὶ τοὺς πολλοὺς φιλέλληνας φίλους του νὰ παρακαλέσῃ νὰ τὸν μιμηθῶσι.

Μόνον δὲ οἱ ἀγνοοῦντες τὸ σέβας καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ Ἐυνάρδου ὑπὲρ τοῦ Κυβερνήτου καὶ τὴν ἄφατον* λύπην, ἣν ἡσθάνθη ὁ εἰλικρινὴς οὗτος φιλέλλην ἐκ τοῦ τοιοῦτου μάλιστα θανάτου ἐκείνου, ὃν ἐθεώρει ὡς τὸν μόνον ἱκανὸν νὰ προῶξῃ τὸ ἔθνος, μόνον, λέγομεν, ἐκεῖνοι, ὅσοι ἀγνοοῦσι ταῦτα, δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμῇσιν τὰς δυσχερείας τοῦ Γεωργίου Σταύρου, ἵνα πείσῃ τὸν Ἐυνάρδον νὰ καταπνίξῃ τὴν λύπην

παρουσία άλλων· ἐν ὑποτροπῇ* δὲ καὶ ἐν ἀπελπισίᾳ διορθώσεως ἐλάμβανε καὶ ἕτερα συντελεστικώτερα μέτρα.

Καὶ ὅσῳ δίκαιος ἦτο καὶ γενναῖος μάλιστα εἰς τὰς ἀμοιβάς, ὥς κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους συνήθως ἔδιδεν εἰς τοὺς πιστῶς ἐκτελοῦντας τὸ καθήκον των, τόσῳ ἀμειλικτος* εἰς τοὺς ὁπωσδήποτε εἴτε πολλάκις εἴτε ἀδιορθώτως πλημμελήσαντας*. «Ἡ ποινὴ καὶ ἡ ἀμοιβή», συνήθως ἔλεγεν, «εἶναι τὰ ἰσχυρότερα ἐλατήρια πρὸς σωφρονισμόν καὶ ἐξέγερσιν τῆς φιλοτιμίας τῶν ἀνθρώπων».

Ἄμα δὲ ὡς ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ἐπείθετο ὅτι ἅπαντες οἱ ὑπάλληλοι ἐπελήφθησαν τῶν ἔργων των καὶ οὐδὲν τούτων εἶναι δυνατὸν οὔτε ν' ἀναβληθῇ, οὔτε νὰ παραμεληθῇ, ὁ Γεώργιος ἐξήρχετο πεζὺς εἰς περίπατον ἐν τῇ πόλει· ὁ περίπατος δ' οὗτος δὲν ἐρίγνετο ἀπλῶς χάριν διασκεδάσεως ἢ σωματικῆς κινήσεως, ἀλλὰ κυρίως πρὸς μελέτην καὶ σπουδὴν ἀπάσης σχεδὸν τῆς κοινωνίας. Ὑπερέχειρε δὲ καὶ ἡγάπα μεγάλως τοὺς τὸ ἔργον αὐτῶν ἐκτελοῦντας.

Πολλλάκις καὶ ἐν καιρῷ δριμυτάτου ψυχροῦς ἀπηντήσαμεν αὐτὸν τετυλιγμένον καὶ περιεργαζόμενον μετ' ἐμβριθείας τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα. Πολλλάκις ἠρώτησεν ἡμᾶς ποῦ ἀπηρχόμεθα. «Ὅσᾳκις δ' ἤκουε τὸ εἰς ἄρρωστον ἢ εἰς ὑπηρεσίαν τινὰ σπουδαίαν, κατηρυχαριστεῖτο. Πολλλάκις συνδιελέγετο καθ' ὁδὸν ἀφελῶς καὶ μετὰ προστύχων καὶ ὅλως χυδαίων ἀνθρώπων, οὓς πάντοτε προέτρεπεν εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν οἰκονομίαν. «Ἡ οἰκονομία τοῦ χρόνου», συνήθως ἔλεγεν, «εἶναι καὶ τοῦ χρυσοῦ πολυτιμότερα καὶ ἡ οἰκονομία εἰς τὰ περιττὰ εἶναι τὸ ἀσφαλέςτερον χρηματικὸν κεφάλαιον ἢ ἐφόδιον τοῦ βίου».

Γινώσκων ἄριστα ὅτι ὁ ἐργαζόμενος εὐσυνειδήτως πρέπει καὶ ν' ἀμειβῆται δαψιλῶς*, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τῆς συστάσεως τῆς Τραπεζῆς κατέστησε πάσας τὰς μισθοδοσίας τῶν ὑπαλλήλων καὶ μεγαλυτέρας τῶν μισθοδοσιῶν τῶν ὑπαλλήλων τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐπιζητοτέρας τούτων διὰ τὰ δῶρα, ἅτινα κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ἔδιδεν εἰς ἅπαντας ἀνεξαιρέτως τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Τραπεζῆς, τινὰ μὲν ἐκ τοῦ ταμείου αὐτῆς, καὶ οὐκ ὀλίγα ἐκ τοῦ ἰδιατέρου αὐτοῦ βαλαντίου.

Ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα θεμελιωθεῖσα στερεῶς ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Σταύρου ἐξεπλήρωσε τὸν προορισμὸν τῆς. Ὁ ἱδρυτὴς τῆς προθύμως προσέφερε τὴν ἀρωγὴν του εἰς πᾶσαν ἐθνικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνάγκην, ἀποθανὼν δὲ τὸ 1869, διέθεσε μέγα μέρος τῆς περιουσίας του δι' ἀγαθοεργούς σκοπούς.

«Βίαι Παράλληλοι»

Ἀναστάσιος Γούδας

λυβδίνην θέλῃσιν ἔφθασεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ρωσίας.

“Ὡς ἀκούσωμεν τώρα τὸν ἴδιον:

«—Ὅταν ἔφθασα εἰς τὴν Πετρούπολιν, διηγεῖτο ἀργότερα εἰς ἓνα φίλον του, τὰ φορέματά μου ἦσαν καταξεσχισμένα ράκη*· πῶς νὰ παρουσιασθῶ μὲ αὐτὰ εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν παλάτι; Ὅθι μὲ ἐδιωχναν ὡς ἐπαίτην. Κάτι Ἕλληνες μὲ ἐδάνεισαν φορέματα καὶ ὑποδήματα. Ἀλλὰ διὰ τὴν κακὴν μου τύχην ἡ Αὐλὴ δὲν ἦτο τότε εἰς τὴν Πετρούπολιν, ἀλλ’ εἰς τὸ Τσάρκος - Σέλο καὶ ἀπὸ τὴν Πετρούπολιν ἐξεκίνησα ἕως ἐκεῖ πεζός, διὰ νὰ δώσω τὴν ἀναφοράν μου εἰς τὴν αὐτοκρατορίσσαν. Τὰ ὑποδήματα, εἶπα, ἦσαν ξένα, καὶ διὰ νὰ μὴν τὰ χαλάσω ἀπὸ τὸν πολὺν δρόμον, τὰ ἐβγαζα καὶ ἐπῆγαινα ἀνυπόδητος. Ἐδῶκα τὴν ἀναφοράν μου. Ἐγύρισα πίσω εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ ἐπερίμενα. Καμμία ἀπάντησις. Ξανακάνω δευτέραν φορὰν τὸν δρόμον — πάντα πεζός καὶ πάντα ἀνυπόδητος — πηγαίνω στὸ παλάτι καὶ δίδω δευτέραν ἀναφοράν. Ἐγύρισα πίσω καὶ ἐπερίμενα πάλιν. Τοῦ κάκου. Ἡ φτώχεια μου καὶ ἡ κακομοιρία μου δὲν περιγράφονται. Ἐγραψα καὶ τρίτην ἀναφοράν μὲ ὅλον τὸν πόνον τῆς ψυχῆς μου. Ἐκαμα καὶ τρίτην φορὰν τὸ κουραστικὸ καὶ θλιβερὸ ταξίδι· ἐπῆγα καὶ πάλιν εἰς τὸ παλάτι. Ἐγύρισα πίσω καὶ ἐπερίμενα πάλιν. Τίποτε! Τίποτε! Τίποτε!...

Τότε τὰ εἶδα ὅλα μαῦρα· μ’ ἐπνίξεν ὁ πόνος καὶ μίαν ἡμέραν μέσα σ’ ἓνα καφενεῖον ἐξέσπασεν ἡ ἀπελπισία μου καὶ ἄρχισα νὰ φωνάζω σὰν τρελλὸς καὶ — ἡμαρτον, Θεέ μου! — νὰ καταρῶμαι τὴν ἡμέραν ποὺ ἐγεννήθηκα καὶ μιλοῦσα μὲ πίκρα γιὰ ὅλους καὶ γιὰ τὴν αὐτοκρατορίσσαν, ποὺ ἄφηνε νὰ χαθῇ ἓνας ἄνθρωπος, ποὺ ἐπολέμησε γιὰ τὴν Χριστιανοσύνην κάτω ἀπὸ τὴ σημαία της...

Εἰς τὸ καφενεῖον ἦσαν καὶ δύο ἄνθρωποι, ποὺ κάθονταν παράμερα. Ὁ ἓνας ὑψηλὸς καὶ ὠραῖος, σὰν ἄγγελος, ἐφαινότανε σὰν ἀφεντικό, νὰ εἰποῦμε, καὶ ὁ ἄλλος σὰν δευτέρος. Ὁ δευτέρος ἔνοιωθε τὰ ἑλληνικά.

—Τὶ ἔχει ὁ ξένος καὶ φωνάζει μὲ τέτοιο καημὸ; Καὶ τί λέγει γιὰ τὴν αὐτοκρατορίσσαν; ἐρωτᾷ ὁ πρῶτος. Ὁ δευτέρος τοῦ εἶπε τί ἄκουσε.

Τότε ὁ πρῶτος τοῦ λέγει κάτι καὶ αὐτὸς μὲ σιμῶνει καὶ μοῦ λέγει μὲ καλωσύνη νὰ τοῦ ἱστορήσω ὅλα μου τὰ βάσανα καὶ τὰ πάθη καταλεπτῶς. Κι ἐγὼ ἄρχισα νὰ τὰ λέγω ὅλα· κι αὐτὸς τ’ ἄκουσε μὲ προσοχὴ καὶ τάλεγε ρούσικα εἰς τὸν ἄλλον καὶ ὅλο ἔλεγα ἐγὼ καὶ ὅλο ἐξηγοῦσεν ἐκεῖνος.

Ὁ ὑψηλὸς καὶ ὠραῖος ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἄκουσε τὴν ἱστορίαν μου,

προσκύνημα, πού με πόδια ματωμένα ήλθα νά ζητήσω τήν προστασία τῆς μεγάλης αυτοκρατορίσας, καί τήν ἀπελπισία μου, γιατί ἡ πολυεύσπλαγχνη γιά ὅλους μόνον σέ μένα φαινότανε ἄπονη. Καί ἐνῶ ὠμιλοῦσα, ἡ φωνή μου ἔτρεμε, ὁ πόνος τῆς καρδιάς μου ἐξεχείλιζε καί τά δάκρυα ἀνέβαιναν εἰς τά μάτια μου!...

Ἡ αυτοκρατορίσσα εἶπε μερικά λόγια στόν αὐλικόν καί αὐτός μ' ἐπαρηγόρησε καί μοῦ ἔδωκεν ἐλπίδες.

—Μή λυπᾶσαι, μοῦ εἶπε· ἡ Μεγαλειότητά της θά φροντίσῃ γιά σένα· εἶσαι ἄξιος νά σέ προστατεύσῃ!

Τήν ἄλλην ἡμέραν μοῦ φέρνουν χίλια ρούσικα φλωριά γιά τās πρώτας ἀνάγκας μου· μοῦ φέρνουν καί κάτι ἄλλο: ἓνα χαρτί, πού μοῦ ἔδιδε τὸ προνόμιον νά ψαρεύω στήν Κασπία Θάλασσα χωρίς φόρον.

Δέν χάνω καιρόν, γυρίζω εἰς τήν Πετρούπολιν· δίδω πίσω τὰ δα-νειακά φορέματα καί ὑποδήματα· ἀγοράζω ψαράδικα φορέματα, κάνω τὸν σταυρό μου καί ξεκινῶ ἀμέσως διὰ τὸ Ἀστραχάν».

Ἡ ἀπέραντος Κασπία θάλασσα εἶναι ὀνομαστή διὰ τὸ πλῆθος καί τὸ ξεχωριστόν εἶδος τῶν ψαριῶν της. Ἀλλ' ἡ ἀλιεία τότε εὐρίσκετο ἐκεῖ εἰς πρωτογενῇ κατάστασιν. Οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων, ἄνθρωποι ἀμαθεῖς καί ἡμιβάρβαροι*, ἐψάρευαν μὲ ψαθοσκεπάστα πλοιάρια καί ἀτελῆ ἀλιευτικά μέσα, ἐπάστωνον ὅπως - ὅπως τοὺς ἰχθῦς, μικρά δὲ πρὸς μόνον ἔστελλον πρὸς πώλησιν εἰς τὰ πλησιόχωρα μέρη.

Ὁ Βαρβάκης μετέβαλεν ὅλως διόλου τὰ πράγματα. "Ο,τι ἕως τότε δὲν ἐσκέφθησαν οἱ ἐγγώριοι, τὸ εἶδε μὲ τὸ ὀξυδερκές* του μάτι ὁ μεγαλουργὸς Ἕλληνας, τὸ ἐσχέδιασε μὲ τὸ γοργόν ἐπιχειρηματικόν του πνεῦμα καί τὸ ἐξετέλεσε μὲ τὴν ἰσχυράν του θέλησιν, τὴν λυγίζουσιν τὰ ἐμπόδια. Ὁ Βαρβάκης ἀμέσως ἐνόησεν ὅτι ἀπὸ τοὺς ἰχθῦς τῆς Κασπίας θαλάσσης ἦτο δυνατόν νά κατασκευασθοῦν διάφορα ταριχευτικά* εἶδη — χαβιάρια καί παστά — καί νά σταλοῦν εἰς πολλὰ καί μακρινὰ μέρη καί ἡ πώλησίς των ν' ἀποτελέσῃ μέγα καί ἐπικερδὲς ἐμπόριον. Ὑπάρχει γνώμη ὅτι τὸ μαῦρο χαβιάρι — τὸ ἀπαραίτητον στόλισμα σήμερον πάσης πλουσίας τραπέζης, τὸ περιζήτητον καί πολῦτιμον ὀρεκτικόν τὸ διαδεδομένον εἰς τὰς πέντε ἡπείρους — ἦτο ἄγνωστον ἕως τότε καί ὅτι ὁ Βαρβάκης εἶναι ὁ πρῶτος ἐπινοητής του. Ἀλλὰ καί γνωστὴ ἂν ἦτο ἡ κατασκευὴ του, βέβαιον εἶναι ὅτι πολὺ περιορισμένη ἦτο ἡ διάδοσις του. Ὁ Βαρβάκης, καί ἂν δὲν τὸ ἐφεῦρεν, ἐτελειοποίησεν ὅμως τὴν κατασκευὴν καί τὴν ταρίχευσίν του καί τὸ διέδωκεν εἰς πολλὰ μέρη.

Ἡ δραστηριότης του εὔρεν εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν ἀντάξιον σταδίων. Ὁ Βαρβάκης ἐδημιούργησεν ὅλως διόλου ἰδικόν του κλάδον βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου, εἰς τὸν ὅποτον ἦτο κυρίαρχος καὶ ἀκαταγώνιστος. Μεγάλα λοιπὸν ἦσαν τὰ κέρδη του καὶ τόσον πλούσιος ἐγινε μετ' ὀλίγον, ὥστε ἡγόρασεν ὡς ἰδιοκτησίαν του τρεῖς νήσους κειμένas ἐντὸς τῆς Κασπίας θαλάσσης, τὰς ὁποίας κατέστησεν πολυτίμους ἀλιευτικούς καὶ ταριχευτικούς σταθμούς.

Εἰς τὴν Ρωσίαν τότε οἱ πλούσιοι καὶ οἱ γαιοκτῆμονες εἶχον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των (δουλοπαροίκους)· οἱ δουλοπάροικοι ἦσαν εἶδος σκλάβων κτῆμα τοῦ αὐθέντου των ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ἡ ζωὴ των ἦτο βασανισμένη καὶ ἐξευτελιστική. Οἱ αὐθένται τοὺς ἐπώλουν καὶ τοὺς ἡγόραζον ὅπως πωλεῖ κανεῖς καὶ ἀγοράζει τὰ κτήνη.

Ἀφοῦ κατηργήθη εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους ἡ σωματεμπορία, μόλις πρό τινων δεκάδων ἐτῶν (1863) κατηργήθη καὶ ἡ δουλοπαροικία εἰς τὴν Ρωσίαν. Στεναγμὸς ἀνακουφίσεως ἑκατομμυρίων ψυχῶν ὑπέδεχθη τὸ χαρμόσυνον ἄγγελμα ἐντὸς τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας· ἐπιδοκιμασία καὶ χαρὰ εἰς τὰς ἄλλας χώρας.

Ἀλλὰ ἡ εὐγενὴς ψυχὴ τοῦ Βαρβάκη εἶχε καταργήσει τὴν σκλαβιάν ἐβδομήντα ἔτη πρωτύτερα. Εἰς τὰς ἐργασίας του εἶχε τρεῖς χιλιάδας ἀνθρώπους, ὅλους ἐλευθέρους καὶ κανένα δουλοπάροικον. Ὁ μεγαλόψυχος ὑπερασπιστὴς τῶν ἀλλοθρήσκων αἰχμαλώτων τοῦ πολέμου εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ βασανιστὴς χριστιανῶν ἐργατῶν εἰς τὴν Κασπίαν.

Ὁ πλοῦτος τοῦ Βαρβάκη ἠύξανε καθ' ἡμέραν.

Πολλοὶ ἄνθρωποι τὸν χρυσόν των μεταχειρίζονται ὅπως οἱ Ἰσραηλῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Σινᾶ· κατασκευάζουν ἐν εἰδῶλον καὶ χορεύουν μετ' ἐπιθυμίας ὀλόγυρά του. Εἰς ἄλλους ὁ χρυσὸς εἶναι ὅπως αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες, τὰς ὁποίας στέλλει ὁ Θεὸς νὰ φωτίσουν καὶ νὰ θερμάνουν τὸν κόσμον, νὰ σκορπίσουν ζωὴν, νὰ δώσουν χρῶμα εἰς τὰ φύλλα, εὐωδίαν εἰς τὰ ἄνθη, ν' ἀναβιβάσουν τὸ μειδίωμα εἰς τὰ ὠχρὰ χεῖλη τοῦ ἁρρώστου παιδιοῦ. Ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς τούτους ἦτο καὶ ὁ Βαρβάκης.

Τὸ πρῶτον - πρῶτον δῶρόν του ἦτο ἐν τάξιμον τῶν νεανικῶν του χρόνων καὶ ἐσχετιζέτο μετ' τὴν Φριγαδέλαν. Ὅταν τὸ ὠραῖόν του πολεμικόν, στίλβον καὶ καινουργές, τὸ ἔρριπτον ἀπὸ τὸ ναυπηγεῖον εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν καθέλκυσίν του ἐκλινεν ἀπὸ τὴν μίαν πλευράν, ἐκά-

θισε εις τὰ ρηχὰ καὶ ἐκόλλησεν εις τὴν ἄμμον. Ἄν ἐσηκῶνετο ἄνεμος καὶ ἤρχιζεν ὁ κυματισμὸς τῆς θαλάσσης, τὸ ὑπερήφανον πλοῖον θὰ ἐγίνετο κομμάτια. Ὅλοι οἱ Ψαριανοὶ ἔτρεξαν νὰ δώσουν χεῖρα βοηθείας. Μέσα εις τὴν ἀμφιβολίαν περὶ σωτηρίας, μέσα εις τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν πάλην του ὑπὲρ ὅλων, ὁ Βαρβάκης ἐσυλλογίσθη τὸν προστάτην τῶν ναυτικῶν, τὸν πολιοῦχον Ἅγιον τῶν Ψαρῶν.

— Ἀὐ Νικόλα μου, ἐφώναξε μὲ πίστιν εις τὴν καρδίαν καὶ δάκρυα εις τοὺς ὀφθαλμούς, γλύτωσέ μου τὴν Φριγαδέλαν μου καὶ νὰ σοῦ κάμω μιὰ ὅμοια ἀσημένια, νὰ τὴν κρεμάσω ἐμπρὸς στὸ εἰκόνισμά σου!...

Ἡ Φριγαδέλα ἐσώθη. Ἀλλοίμονον! Ἡναγκάσθη ν' ἀλλαξοπιστήσῃ ἡ δυστυχισμένη καὶ χρόνους τώρα ἐσάπιζεν ἄδοξος εις τὰ βῆθη τοῦ Κερατίου κόλπου!... Ἀλλὰ τὸ τάξιμον ἔζη μέσα εις τὴν ψυχὴν τοῦ Βαρβάκη καὶ ἔστειλεν εις τὰ Ψαρὰ μίαν Φριγαδέλαν ἀπὸ συμπαγῆ ἀργυρον, ὁμοιοστάτην, μὲ ὅλα τὰ ἐξαρτήματα, ὠπλισμένην ὅπως ἐκεῖνη, μὲ 26 πυροβόλα. Ἐκρέματο πανεύμορφη ἐμπρὸς εις τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου Νικόλα μέχρι τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν. Τὸ 1824 εις τὸν φοβερὸν γενικὸν χαμὸν ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων ἐχάθη καὶ ἡ Φριγαδέλα. Ἦτο γραπτὸν τῆς νὰ πέσῃ δύο φορές εις τὰ ἐχθρικὰ χέρια!...

Ἐπειτα ἤρχισαν ἀλλεπάλληλοι αἱ εὐεργεσίαι πρὸς τὴν εὐγενῆ χώραν, ἡ ὁποία τὸν ἐφιλοξένησεν. Ὁ Βαρβάκης ἀνῆγειρε κωδωνοστάσια ἐκκλησιῶν, ὁλοκληροῦς ἐκκλησίας, ἱδρυσε νοσοκομεῖα, κατεσκευάσε γεφύρας, ἤνοιξε διώρυγας. Τὸ 1805 οἱ Πέρσαι ἐθανάτωσαν μὲ δόλον τὸν Ρῶσον ἀρχιστράτηγον. Ἐπρεπε ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως ὁ πόλεμος. Ἀλλ' ἡ Ρωσία δὲν εἶχεν ἀρκετὰ πλοῖα εις τὴν Κασπίαν, διὰ νὰ στείλῃ ἀμέσως τροφὰς καὶ πολεμοφόδια εις τὸν στρατὸν τῶν συνόρων. Αὐθόρμητος παρουσιάζεται ὁ Βαρβάκης. Ἐκφορτῶνει ἀπὸ τὰ μεγάλα πλοῖά του τὰ ἐμπορεύματά του, φορτῶνει τὰς τροφὰς καὶ τὰ πολεμοφόδια τῆς αὐτοκρατορίας, τὰ μεταφέρει δωρεὰν εις τὸ ὠρισμένον μέρος καὶ γίνεται σωτὴρ τῆς διευτέρας πατρίδος του.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως Ἀστραχάν ἦτο μία στενὴ, βαλτώδης λίμνη, ἐν ἧλος σκορπίζον περίξ μισματικὰς* ἀναθυμιάσεις καὶ ἀφόρητον δυσωδίαν, πρὸ πάντων ὅταν ἦτο καύσων. Μέσα εις τὰ σάπια του νερὰ ἐνεφώλευεν ὁ θάνατος. Ὁ Μέγας Πέτρος καὶ ἡ Αἰκατερίνα ἡ Μεγάλῃ εἰς μάτην ἐπροσπάθησαν νὰ τὸ ἀποξηράνουν. Ἐπεφυλάσσετο εις τὸν μεγαλουργὸν Ἑλλῆνα νὰ ἐκτελέσῃ ὅ,τι δὲν κατῴρθωσαν αὐτοκράτορες. Μὲ τὴν ἰδικήν του, πρωτοβουλίαν καὶ μὲ ἰδικὰς του δαπάνας ἤρ-

χισε τὸ 1809 τὸ δύσκολον ἔργον· ἐξεχωμάτωσεν τὸν βυθὸν, ἐπεξέτεινε τὴν ἐκσκαφὴν καὶ ἀφ' ἐνὸς ἀπεξήρανε τὸν βάλτον, ἀφ' ἐτέρου δὲ κατέστησε πλευστὴν τὴν διώρυγα, τὴν ὁποίαν ἦνωσε μὲ τὸν Βόλγαν καὶ μὲ ἓνα ἄλλον ποταμὸν. Ἐπειτα ἐδενδροφύτευσε τὰς δύο ὄχθας καὶ τὰς ἐστόλισε μὲ κήπους καὶ ἄλση καὶ περίπτερα. Μέσα ἀπὸ καταπράσινα φυλλώματα τὰ ἄνθη διέχουν τὸ ἄρωμά των, ἐκεῖ ὅπου ἐσκόρπιζεν ἔως τῶρα τὸν θάνατον ἡ μολυσματικὴ δυσωδία. Κομψαὶ γέφυραι ἦνωσαν τὰς δύο ὄχθας. Καὶ οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὰ γραφικὰ παραδείσια ἄνδρα* τῶν ὀχθῶν, περιπατοῦντες εἰς τὰς δενδροστοιχίας ἢ καθήμενοι εἰς τὰς σκιάδας, ἔβλεπον νὰ διαβαίνουν εἰς τὴν διώρυγα πλοῖα ἐρχόμενα μακρόθεν καὶ μεταφέροντα εἰς μακρυνὰς χώρας προϊόντα τῆς Ρωσίας ἢ ξένων τόπων. Καὶ γυλῶχουν τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου εὐεργέτου!...

Δι' ὅλας αὐτὰς τὰς εὐεργεσίας μεγάλως τὸν ἐτίμησεν ἡ ρωσικὴ αὐτοκρατορία. Τὸν ὠνόμασεν αὐλικὸν σύμβουλον καὶ ἱππότην, τῷ ἔδωκε τίτλους εὐγενείας, οἱ δὲ εὐπατρίδαι τῆς ἐπαρχίας Ἀστραχανίας τὸν ἐξέλεξαν ἐπαρχιακὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς.

Ἀλλ' ὁ Βαρβάκης δὲν ἀπερροφήθη ὁλόκληρος ἀπὸ τὴν πλησίον πατρίδα του. Ὡ, ὅχι! Ἐσυλλογίζετο καὶ τὴν μακρυνὴν πατρίδα του, ἐκεῖ κάτω, τὴν πατρίδα τῆς ψυχῆς του, ἡ ὁποία εἶχεν ἀρχίσει τὸν ἥρωϊκόν, τὸν κοσμοξாகουσμένον ἀγῶνά της ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας!... Ἡ μαγνητικὴ δύναμις, ἡ μυστηριώδης, ἡ ὁποία διὰ μέσου ἀπεράντων ἀποστάσεων, ὑπεράνω βουνῶν καὶ θαλασσῶν, σύρει τὰς ἐκλεκτάς ψυχὰς πρὸς τὸ ἅγιον χῶμα τῆς πατρίδος, εἴλκυε καὶ τὸν Βαρβάκην πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Λόγοι ὑγείας τὸν ἔκαμαν νὰ μεταικήσῃ εἰς τὴν εὐάερον πόλιν τῆς Ἀζοφικῆς, τὸ Ταϊγάνιον. Εἰς τὸ Ταχανρόκ, ὅπως λέγουσιν αὐτὸ οἱ Ρῶσοι, ἤρχοντο πολλοὶ Ἕλληνες, εἴτε χάριν ἐμπορίου, εἴτε διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν ὀριστικῶς. Ρωσικὰ δὲν ἤξευρον, ἑλληνικὴ ἐκκλησία δὲν ὑπῆρχε καὶ οἱ Ἕλληνες ἠναγκάζοντο, μὲ βαθεῖαν λύπην των, νὰ στερῶνται τὴν θείαν μυσταγωγίαν. Ὁ Βαρβάκης μὲ γενναιοδωρίαν ἡγεμόνος κτίζει μεγαλοπρεπῆ λιθόκτιστον ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸν μυχόν τῆς Ἀζοφικῆς οἱ ξενιτευμένοι ἤκουον μὲ ρῆγος ἱερᾶς κατανύξεως* — θρησκευτικῆς συγχρόνως καὶ ἐθνικῆς — τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν ποθητὴν μητρικὴν γλῶσσαν.

Ὁ Βαρβάκης, ἐπινοητικὸς καὶ εἰς τὴν εὐεργεσίαν, ὅπως καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν ἀγαθοεργίαν ταύτην κατέστησε μέσον πρὸς ἄλλην ἀγαθοεργίαν. Ὁλόγυρα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔκτισεν ἄλλα κτίρια, μετέ-

βαλε τὴν ἐκκλησίαν εἰς μοναστήριον, τὸ διεκόσμησε πλουσιοπαρόχως, ἐδώρησεν εἰς αὐτὸ κτήματα καὶ εἰσοδήματα καὶ, ἐξοδεύσας ἐν ὧλῳ ἐξακοσίας χιλιάδας ρούβλια, τὸ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Πανάγιον Τάφον. Αὐτοκρατορικὸν διάταγμα ὥρισε νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα ὁ Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων νὰ στέλλῃ Ἑλληνα ἀρχιμανδρίτην εἰς τὸ Ταϊγάνιον διὰ τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν, τὰ δὲ πλούσια εἰσοδήματα τοῦ «Ἱεροσολυμικοῦ» ν' ἀποστέλλωνται εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν πρὸς συνδρομὴν τοῦ Παναγίου Τάφου.

Ὁ Βαρβάκης ἱδρυσε σχολεῖα, διὰ νὰ μαθάνουν γράμματα τὰ παιδιὰ τῶν ξενιτευμένων Ἑλλήνων. Ἔστειλε χίλια φλωρία εἰς τὸν Θεόδωρον Ράλλην, ἐμπορευόμενον εἰς τὴν Βιέννην, διὰ νὰ βοηθήσῃ πτωχοῦς σπουδαστὰς καὶ ἐκδότας ἐλληνικῶν περιοδικῶν καὶ βιβλίων.

Εἴκοσι χιλιάδας γρόσια ἐδώρησεν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Χίου, τὸ ὁποῖον ἤκμαζε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ εἴκοσιν ἄλλας χιλιάδας εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς ἰδίας πόλεως. Ἀλλὰ πῶς ἀπὸ τὸν μυχόν* τῆς Ἀζοφικῆς ἐσυλλογίσθη ὁ Βαρβάκης τὴν ὡραίαν νῆσον τοῦ Αἰγαίου, τὸν «πλευστὸν εὐώδη κῆπον» τῆς Ἰωνίας; Μήπως διότι ἦτο γείτων τῶν ἀγαπητῶν του Ψαρῶν; Ἡ μήπως διότι τὸν συνέδεε μὲ αὐτὴν κάποιος ἱερὸς δεσμός;

Εἰς τὸ Ταϊγάνιον εἶχε προσκαλέσει ὁ Βαρβάκης τὴν μητέρα του καὶ τοὺς στενωτέρους συγγενεῖς του. Ἡ εὐσεβὴς Ψαριανὴ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Βαρβάκη καὶ ἐδόξαζεν ἡμέραν καὶ νύκτα τὸν Θεὸν διὰ τὸν ἡγεμονικὸν πλοῦτον τοῦ υἱοῦ της καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν χριστιανικὴν του χρῆσιν. Ἐμάθανεν ὅτι ἐδῶρει εἰς ἐκκλησίας πτωχῶν χωρίων ἱερὰ σκέυη, ὅτι ἔστειλε βοηθείας εἰς τὰς καλύβας τῶν πτωχῶν καὶ εἰς τὰς φυλακάς — πολλάκις δὲν ἐδίσταζε νὰ τὰς πηγαίῃ καὶ μόνος του — καὶ ἡ εὐλαβὴς ψυχὴ της ἠσθάνετο ἀγαλλίασιν, ὅταν τὸν ἐβλεπε πόσον ἀπλᾶ, χωρὶς πομπῆς καὶ ἐπίδειξιν, μετέβαινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ προσπέσῃ ταπεινά, ὡς ὁ πτωχότερος τῶν πτωχῶν, ἐνώπιον τοῦ Παντοδυνάμου! Ἡ εὐλαβὴς Ψαριανὴ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς της ἔχασε τὸ φῶς της. Τὰ μάτια της ἐκλείσθησαν εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς της ἐστράφησαν μὲ διπλάσιαν δύναμιν πρὸς τὸ θεῖον φῶς. Ἐφόρεσε τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα. Ἐκεῖθεν ὠδηγήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔλαβε τὴν εὐλογίαν τοῦ Πατριάρχου. Ἐπειτα ἐκλείσθη εἰς ἐν μοναστήριον τῆς Χίου. Αὐτὸς ἦτο ὁ ἱερὸς δεσμός ὁ συνδέων τὸν Βαρβάκην μὲ τὸν «πλευστὸν εὐώδη κῆπον».

Ἡ γηραιά καλογραῖα ἔζησεν ἐκεῖ ἕως τὸ 1821. Εἰς τὰς σφαγὰς τῆς Χίου ὀλίγον ἔλειψε νὰ τὴν κρεουργήσῃ* ζειμπέκικο* γιαταγάνι· ἀλλ' ἀτρόμητοι Ψαριανοὶ ὥρμησαν εἰς τὸ μοναστήριον, τὴν ἤρπασαν, τὴν ἐπεβίβασαν εἰς ψαριανὸν πλοῖον καὶ τὴν ἔφερον εἰς τὸ ποθητὸν γενέθλιον ἔδαφος.

Ὅταν τὸ 1821 ἐβρόντησε τὸ ὄπλον τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Βαρβάκης ἦτο πολὺ γέρων. Ὡ! Μὲ ποίαν λαχτάραν θὰ ἐσυλλογίσθη τὰ νεανικά του χρόνια, τὰ χρόνια τῆς τόλμης καὶ τῆς παλληκαριᾶς εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ πῶς θὰ ἐπιθύρισε μὲ στεναγμόν: — "Ἀχ, καημένα νιάτα!

Ἀλλ' ἂν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὁρμήσῃ αὐτὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, γοργὸς καὶ κεραυνοβόλος, ἦτο δυνατόν νὰ στείλῃ ἐκεῖ κάτι ἰδικόν του, τὸν πλοῦτόν του.

Πρῶτα - πρῶτα ἐστρατολόγησεν ὅλους τοὺς ἀξιωμαχοὺς Ἑλλήνας τῆς Ἀζοφικῆς, τοὺς ἐφωδίασε μὲ ὅπλα, πολεμοφόδια καὶ χρήματα— καὶ μὲ ἐνθουσιασμόν— καὶ τοὺς ἔστειλε νὰ πολεμήσουν μὲ τὸν Ὑψηλάντην.

Ἀπὸ τὰς ἐλληνικὰς χώρας, τὰς πυρποληθείσας καὶ λεηλατηθείσας, ἐσύροντο εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν κατὰ χιλιάδας γυναῖκες, παρθένοι καὶ παιδιά. Ὁ Βαρβάκης ἔμαθεν ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον— ἀτρόμητον εἰς τὸ καθῆκον του ὑπὲρ τοῦ Γένους καὶ μετὰ τὸν ἀπαγχονισμόν Γρηγορίου τοῦ Ε'— ἐφρόντιζε μυστικὰ περὶ λυτρώσεώς των καὶ ἔστειλεν ἑκατὸν χιλιάδας ρούβλια πρὸς ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἣτις εἶχε μεταβληθῇ εἰς στρατόπεδον, δὲν ἐπερίσσευαν χέρια διὰ τὸ ἄροτρον καὶ τὴν σκαπάνην· ἀλλὰ καὶ ὅπου ἐγένετο σπορά, πρὶν ἔλθῃ ὁ θερισμός, ἐπρόφθανον συχνὰ τὰ ἐχθρικά στίφη καὶ ἐπυρπόλουν τὰ στάχυα. Οὔτε χρήματα ὑπῆρχον. Δυστυχία καὶ πείνα ἐβασάνιζε πολεμιστὰς καὶ γυναικοπάιδα. Ὁ Βαρβάκης ἔστειλεν εἰς τοὺς πεινασμένους ὀλόκληρα φορτία σίτου, μίαν δὲ φορὰν ἔστειλεν εἰς τὰ Ψαρὰ καὶ ὀλόκληρον φορτίον πυρίτιδος.

Ὅτε ἔφθασεν ἡ φοβερὰ εἰδησις τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν, ὁ Βαρβάκης εὐρίσκετο εἰς Βιέννην. Ἡ ἡρώϊκῃ νῆσος εἶχε καταστραφῇ, ἐκ θεμελίων· πολλαὶ γυναῖκες ὥρμησαν μὲ τὰ τέκνα των εἰς τὰ κύματα, διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν αἰχμαλωσίαν· τὸ ἄνθος τῶν Ψαριανῶν πολεμιστῶν εἶχε φονευθῇ εἰς τὴν μάχην ἣ εἶχεν ἀνατιναχθῇ ἡρωικῶς εἰς τὸν ἀέρα· χιλιάδες γυναικοπάιδα εἶχον διασκορπισθῇ εἰς τὰς νήσους.

Ὁ Βαρβάκης δὲν ἐσυλλογίσθη πλέον τίποτε· οὔτε τὸ αὐλικὸν ἀξίω-

μά του, οὔτε τὰ μεγάλα του συμφέροντα εἰς τὴν Ρωσίαν, οὔτε τὰ δύσκολα τότε θαλασσινὰ ταξίδια, οὔτε τὸ βαθὺ γῆρας τῶν σχεδὸν ὀγδοήκοντα χρόνων του. Ἐσυλλογίσθη μόνον ὅτι ἦτο Ἕλλην, Ψαριανός, Βαρβάκης. Ἀμέσως κατεβαίνει εἰς τὴν Τεργέστην, φορτώνει ὀλόκληρα πλοῖα μὲ ἐνδύματα καὶ τροφὰς καὶ διευθύνεται εἰς τὸν τόπο τῆς πανωλεθρίας. Ἀλλὰ τὰ Ψαρά, ἡ «ὀλόμαυρη ράχη», τὰ κοσμοδοξασμένα Ψαρά, ἦσαν ἔρημα· σιωπὴ θανάτου ἐξετείνετο εἰς τὰ καπνισμένα καὶ αἵματοβαμμένα ἐρείπια καὶ ὁ Βαρβάκης ἀπεβιβάσθη εἰς Μονεμβασίαν.

Σπαρακτικὸν θέαμα παρουσιάσθη ἀμέσως εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του. Γυναικες καὶ παιδία περιεπλανῶντο εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, ὄντα ρακένδυτα καὶ σκελεθρωμένα* ἀπὸ τὰς στερήσεις, καὶ ἐγέμιζαν τὸν ἀέρα μὲ θρήνους.

Ὁ Βαρβάκης ἐφάνη τότε ἀληθινὸς ἥρωας τῆς ἀγαθοεργίας. Ἐνδυσεν, ἔθρεψε χιλιάδας, τὸ εὐσπλαχνικὸν του χέρι ἀκούραστος ἐδίδεν, ἐδίδε. Καὶ δὲν ἐπρόσφερε μόνον ἐνδύματα, τροφὰς, χρήματα, ἀλλὰ καὶ ὅπλα καὶ πολεμοφόδια διὰ τὴν υπεράσπισιν τῆς πατρίδος. Ὑψηλός, μὲ τὰ κάτασπρα μακριὰ μαλλιά του ὁ «πατέρας τῆς ὀρφάνιας», ὁμοίῳζε μὲ ἅγιον, πού ἐπρόβαλεν ἑξαφνα ἀπὸ τὰ βάθη τῶν περασμένων χρόνων τῆς πίστεως καὶ διέσχισε τὰ πληθῆ τῶν δυστυχισμένων, μοιρᾶζων βοήθειαν καὶ παρηγοριάν, σπογγίζων δάκρυα καὶ χύων βάλσαμον* εἰς τὰς πληγωμένας καρδίας.

Ὁ γεωργός, ὅταν ἐνσκήψῃ θύελλα ἢ πλημμύρα, ἐμπρὸς εἰς τὰ ἐρείπια τῶν σπαρτῶν του συλλογίζεται τὴν νέαν σποράν. Μέσα ἀπὸ τὰ χαλάσματα προβάλλει ἡ ἐλπίς τοῦ μέλλοντος· τὸν ἐρειπωμένον ἀγρὸν πρασινίζει ἡ προσδοκία τῆς νέας βλαστήσεως. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ τὰ ἔθνη εἰς τὰς μεγάλας συμφορὰς στρέφουν τὸ βλέμμα των εἰς τὰ σχολεῖα. Συλλογίζονται τὴν νέαν σποράν. Ἀπ' ἐκεῖ περιμένουν τὴν νέαν βλάστησιν, πού θὰ ζωογονήσῃ τὴν ἔρημον γῆν. Ἀπ' ἐκεῖ θὰ ἐξορμήσουν οἱ γενναῖοι υπερασπισταὶ τῆς ἐθνικῆς τιμῆς, οἱ φοβεροὶ ἐκδικηταὶ τῆς ἐθνικῆς ἐντροπῆς. Καὶ ἐγινε τοῦτο. Στρατηγοὶ νικηφόροι τὰς πολεμικὰς των δάφνας ἐπῆγαν καὶ ἐκρέμασαν ἐπάνω ἀπὸ τὰς θύρας τῶν σχολείων. Καὶ ἦτο δίκαιον. Ἀπ' ἐκεῖ μέσα ἐξῆλθεν ἡ Νίκη!

Μέσα εἰς τὰ χαλάσματα τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, μέσα εἰς τὴν πεῖναν καὶ τοὺς ὀλοφυρμούς*, μέσα εἰς τὰ ράχη καὶ εἰς τὰ δάκρυα, αὐτὴ ἡ μεγάλη σκέψις ἀνέβη καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Βαρβάκη.

Ἡ Βουλὴ, ἤ, ὅπως τὴν ἔλεγον τότε, τὸ «Βουλευτικὸν Σῶμα»,

συνεδρίαζεν εἰς Ναύπλιον. Ὁ Βαρβάκης, πρὶν ξεκουρασθῇ ἀπὸ τὸ φιλανθρωπικόν του ἔργον, σπεύδει εἰς τὸ Ναύπλιον, παρουσιάζεται εἰς τὸ Βουλευτικὸν καὶ δηλώνει ὅτι καταθέτει εἰς μίαν Τράπεζαν ἀρκετὸν ποσὸν χρημάτων, διὰ νὰ ἰδρυθῇ καὶ διατηρῇται ἐν Κεντρικὸν Σχολεῖον.

—Σ' εὐγνωμονοῦμεν διὰ τὰς εὐεργεσίας σου πρὸς τὴν πατρίδα, εἶπεν ὁ πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ. Ἡ Διοίκησις θὰ φροντίσῃ καὶ κτίριον κατάλληλον ν' ἀνεγείρῃ εἰς τὸ Ἄργος διὰ τὸ «Κεντρικὸν Σχολεῖον τῆς Ἐπικρατείας» καὶ διδασκάλους σοφοὺς καὶ ἐναρέτους νὰ διορίσῃ.

Μετά τινας ἡμέρας, εἰς συνεδρίασιν τῆς ὁλομελείας τοῦ Βουλευτικοῦ, ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν καὶ χειροκροτημάτων, ἀνεγινώσκετο τὸ ἐξῆς πατριωτικὸν ἔγγραφον τοῦ Βαρβάκη:

«Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Βουλευτικὸν Σῶμα.

Ἐπειδὴ, διὰ νὰ ἀνακαλεσθῶσιν αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀνάγκη πᾶσα νὰ εὐρεθῇ μόνιμος καὶ διαμένων πόρος μισθῶν καὶ ζωστροφῶν τῶν ἀναγκαιούντων διδασκάλων δι' ἐν Κεντρικὸν Σχολεῖον, διὰ τοῦτο ὁ ὑποσημειούμενος, θέλων νὰ ὠφελῇ τὸ Ἔθνος μου, ἀφιερῶ ρούβλια 300.000, τὰ ὅποια θέλω καταθέσει αἰωνίως εἰς τὸ βασιλικὸν ταμεῖον τῆς Μόσχας, ὁ δὲ τόκος, ἀναλογούμενος πρὸς τὸ παρὸν εἰς 30.000 γρόσια, θέλει δίδεται ἐτησίως διὰ τιμῶν ἐπιτρόπων εἰς μισθοὺς καὶ τροφὰς διδασκάλων μόνον.

Μὲ ὅλον τὸ σέβας
Ὁ πρόθυμος πατριώτης
ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΑΚΗΣ

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 8ῃ Νοεμβρίου 1824».

Ὁ Βαρβάκης, ἀφοῦ ἔκαμε ὅ,τι ἔπρεπε νὰ κάμῃ, ἡτοιμάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν του ἐστίαν. Ἐσκόπευε νὰ μεταβῇ εἰς Τεργέστην διὰ Ζακύνθου, ἀπ' ἐκεῖ εἰς Βιέννην καὶ τέλος εἰς τὴν γραφικωτάτην ἑπαυλὶν του, ἣ ὅποια ἀπεῖχεν ἑπτὰ ὥρας ἀπὸ τὸ Ταϊγάνιον. Ὁ Βαρβάκης δὲν ἔμελλε νὰ ἐπανίδῃ τὴν δευτέραν του πατρίδα. Εἰς τὸ μοσχοβολημένον νησί τοῦ Ἰονίου παρέδωκε τὴν ὡραίαν ψυχὴν του ὁ Βαρβάκης τὴν 13ην Ἰανουαρίου 1825. Τὸ ἑλληνικὸν χῶμα τὸν ἐτράβηξε καὶ τὸν ἔσφιξε εἰς τὴν ἀγκάλην του· τὸ ξένον χῶμα θὰ τοῦ ἦτο πολὺ

ψυχρόν, πολὺ βαρὺ. "Εμεινε καὶ τὸ σῶμα ἐκεῖ, ὅπου ἀνῆκε καὶ ἡ ψυχὴ!...

Ἡ Βουλὴ, μόλις ἔμαθε τὸ θλιβερὸν ἄγγελμα, ἀμέσως ἐψήφισε καὶ ἡ Κυβέρνησις ἀμέσως διέταξε νὰ ψαλῇ εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ μεγάλου Εὐεργέτου τοῦ "Εθνους.

Εἰς πελάγη καὶ εἰς βουνά, εἰς κόλπους καὶ εἰς ὑπωρείας, μὲ συνοδείαν ρόχθου κυμάτων ἢ ψιθυρισμοῦ πεύκων, εἰς πόλεις καὶ εἰς ἐξωκλήσια, καμπάναι καὶ σήμαντρα ἔκλαιον τὸν ἥρωα τῆς θελήσεως καὶ τῆς καλωσύνης, τὸν μέγαν πατριώτην καὶ παρηγορητὴν τῆς ὀρφάνιας. Καὶ μέσα εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἱερότητα, εἰς τὴν βαθεῖαν κατάνυξιν τῆς πενθίμου τελετῆς, ἓνας ὁλόκληρος λαός, ἓνας εὐγνώμων λαός, ἐρράντιζε μὲ δάκρυα, βγαλμένα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς, τὸ ἐπιμνημόσυνον συγχώριο: Αἰωνία τοῦ ἡ μνήμη!

Ἡ διαθήκη τοῦ ὑπῆρξεν ἀνταξία τοῦ Βαρβάκη: ἀποχαιρετισμὸς πρὸς τὴν ζωὴν μεγάλης καὶ εὐγενοῦς ψυχῆς.

Ἐν πρώτοις ὠρίζε ρητῶς καὶ αὐτολεξεῖ: «Ὁ ἐνταφιασμὸς μου νὰ γίνῃ χωρὶς πομπήν, μήτε θέλω εἰς τὸν τάφον μου νὰ τεθῇ τι λαμπρόν».

Οἱ Ψαριανοί, ποὺ εἶχαν διασκορπισθῇ εἰς διαφόρους νήσους καὶ παραλίας τῆς Ἑλλάδος, μετὰ τὴν ἥρωικὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν εἶχον συνοικισθῇ εἰς τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς καὶ ἐνδόξου Ἐρετρίας, εἰς τὴν Εὐβοίαν, καὶ ἱδρυσαν τὰ Νέα Ψαρά! Τὰς τελευταίας τοῦ σιγμᾶς δὲν ἐλησμόνησε τοὺς συμπατριώτας τοῦ ὁ ψυχορραγῶν Βαρβάκης καὶ ἐκληροδότησε δέκα χιλιάδας τάλληρα διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς νέας πόλεως.

Τὴν κινητὴν περιουσίαν τοῦ ὅλην ἐδώρησεν εἰς τὸ "Εθνος. Ἡ εὐγνωμονοῦσα Πατρίς τῷ ἀνήγειρεν μεγαλοπρεπῆ ἀνδριάντα ἐν Ἀθήναις, παρὰ τὸ Ζάππειον μέγαρον.

«Ἰωάννης Βαρβάκης»

Ἀριστοτέλης Κουρτίδης

Ε Σ Π Ε Ρ Ι Ν Ο Σ

Στὸ ρημκνμένο παρεκκλήσι
τῆς Ἀνοιξῆς τὸ θεῖο κοντόλι
εἰκόνες ἔχει ζωγραφίσει
μὲ τ' ἀγριολούλουδα τ' Ἀπρίλη.

Ὁ ἥλιος γέρνοντας στὴ Δύση,
μπροστὰ στοῦ Ἱεροῦ τὴν πύλη
μπαίνει δειλὰ νὰ προσκυνήσῃ
κι ἀνάπτει ὑπέρλαμπρο καντήλι.

Σκορπῶ γλυκεῖα μοσχοβολιὰ
δάφνη στὸν τοῖχο ριζωμένη
— θυμίαμα, ποὺ καίει ἡ Πίστις —

Καὶ μιὰ χελιδονοφωλιά,
ψηλὰ στὸν νάρθηκα χτισμένη
ψάλλει τὸ « Δόξα ἐν Ὑψίστοις ».

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δροσίνης

9. ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ Ο ΗΡΑΚΛΗΣ ΤΟΥ ΛΥΣΙΠΠΟΥ

Τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου σώζονται πολυάριθμοι εἰκόνες, ἀλλὰ δὲν εἶναι γνωστόν, ποῖαι ἀπ' αὐτὰς ἀνάγονται εἰς ἀρχέτυπα τοῦ Λυσίππου καὶ ποῖαι εἰς ἄλλα, διότι καὶ ὁ Λεωχάρης καὶ ὁ Εὐφράνωρ καὶ πολλοὶ βεβαίως ἀκόμη ἔκαμαν ἀνδριάντας τοῦ Μακεδόνης ἥρωος. Κατὰ τὸν Πλούταρχον ὁ Ἀλέξανδρος ἐπροτιμοῦσε τὸν Λύσιππον, διότι οἱ ἄλλοι καλλιτέχναι ἐμιμοῦντο μὲν τὴν συνήθειαν τοῦ βασιλέως νὰ κλίνη τὴν κεφαλὴν ὀλίγον πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ «τῶν ὀμμάτων τὴν διάχυσιν καὶ ὑγρότητα», τὸ μαλακὸν δηλαδὴ καὶ ὑγρὰν λάμψιν ἐκπέμπον βλέμμα του, τὸ ὅποιον ἐφάνέρωνε τὴν ἐνθουσιαστικὴν καὶ συναισθηματικὴν φύσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ δὲν «διεφύλαττον αὐτοῦ τὸ ἀρρενωπὸν καὶ λεοντώδες», ὅπως ἔκαμνεν ὁ Λύσιππος. Ὁ Ἀλέξανδρος συνήθιζε πρὸς τοῦτοις νὰ βλέπῃ πρὸς τὰ ἄνω, καὶ οὕτω—ὀρθόν, φέροντα εἰς τὴν χεῖρα τὴν λόγχην, μὲ τὴν ὅποιαν ἐκυρίευσε τὴν Ἀσίαν, καὶ στρέφοντα τὸ πρόσωπον πρὸς τὸν οὐρανὸν—παρέστησεν αὐτὸν ὁ Λύσιππος εἰς τὸν περιφημώτατον ἀπὸ τοῦς ἀνδριάντας του.

Εἰς τὸν ἀνδριάντα τοῦτον πρὸ πάντων πρέπει νὰ κατεφαίνετο ὁ ἀρρενωπὸς καὶ λεοντώδης χαρακτήρ τοῦ βασιλέως, ἐπίδρασις δὲ αὐτοῦ ὑπάρχει, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν προτομὴν τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου, εἰς τὴν ὅποιαν τὰ ρεαλιστικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀδρᾶς μορφῆς ἐμψυχώνονται ἀπὸ τὴν ὀρμὴν καὶ τὴν ἐξάρσιν τοῦ ἥθους. Περισσότερον νηφαλῶς φαί-

νεται άλλη λιθίνη προτομή, θελκτικωτάτη δ' είναι πάλι ἡ κεφαλή, ἡ ὁποία ἀνάγεται πιθανῶς εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἄλλους ἀνδριάντας τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοὺς ὁποίους ἔκαμεν ὁ Λύσιππος ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν τοῦ βασιλέως.

Ἀπὸ τοὺς ἥρωας ἔπλασεν ὁ Λύσιππος ἐπανελημμένως καὶ εἰς διάφορα μεγέθη τὸν Ἡρακλέα. Ἐν ἀγαλμάτιον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον παρίστανε τὸν ἥρωα εὐωχούμενον εἰς τὸν Ὀλυμπον καὶ ἐπωνομάζετο Ἐπιτραπέζιος Ἡρακλῆς, εἶχεν ὕψος ἐνὸς ποδὸς μόνον, ἀλλ' ἤρεσκεν ἐξαιρετικῶς εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Ἐντελῶς διάφορον ὄχι μόνον κατὰ τὰς διαστάσεις — ἡ κνήμη του εἶχε μῆκος ἀνδρικοῦ ἀναστήματος — ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα ἦτο ἐν ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς ἀνέκειτο εἰς τὸν Τάραντα, ἔπειτα μετεκομίσθη εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου τὸ κατέστρεψαν οἱ Λατῖνοι κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως τὸ 1204. Εἰκόνιζε δ' αὐτὸ τὸν Ἡρακλέα καθήμενον ἐπάνω εἰς κόφινον, ἐκτείνοντα τὸ δεξιὸν σκέλος, καὶ στηρίζοντα τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα· ὁ κόφινος ὑψηλίσσετο πιθανώτατα τὸν καθαρισμόν τῆς κόπρου τοῦ Αὐγείου, ἡ στάσις δὲ τοῦ ἥρωος ἐφάνέρωσε τὸν σωματικόν, ἀλλὰ καὶ τὸν ψυχικὸν αὐτοῦ κάματον διὰ τοὺς ἐξευτελιστικούς ἀθλοὺς, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπεβάλλετο. Παρόμοιον χαρακτῆρα εἶχεν ἄλλο ἄγαλμα ἱδρυμένον πιθανῶς εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Σικυῶνος, γνωστὸν δ' ἀπὸ πολλὰ ἀντίγραφα· ὁ Ἡρακλῆς ὀρθὸς αὐτὴν τὴν φορὰν, ἐρείδει τὸ ρόπαλον ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν μασχάλην, τὴν δὲ δεξιὰν χεῖρα, εἰς τὴν ὁποίαν κρατεῖ τὰ μῆλα τῶν Ἐσπερίδων, φέρει εἰς τὰ νῶτα καὶ κλίνει βαρύθυμος τὴν κεφαλὴν· τὸ αὐλακωμένον μέτωπον καὶ αἱ κοίλαι παρειαί του μαρτυροῦν τοὺς κόπους, τοὺς ὁποίους ὑπέφερεν, ἀλλ' εἰς τὸ βλέμμα του καὶ τὸ στόμα ἐκφράζεται περισσότερον ἡ πικρία διὰ τὴν βαρεῖαν μοῖραν, ἡ ὁποία τὸν κατεδίχασε νὰ ὑπηρετῇ σκληρὸν καὶ ἀνάξιον τύραννον. Καὶ τοὺς ἀθλοὺς τοῦ Ἡρακλέους παρέστησεν ὁ Λύσιππος εἰς συμπλέγματα, τὰ ὁποῖα εὕρισκοντο εἰς τὴν Ἀλυζίαν τῆς Ἀκαρνανίης, ἔπειτα ὁμῶς μετεφέρθησαν εἰς τὴν Ρώμην.

« Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Τέχνης »

Χρῆστος Τσοῦντας

Η ΑΝΑΜΑΡΜΑΡΩΣΙΣ

Προχθές περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, — θαυμασίαν δύσιν θαυμασίας ἐαρινῆς ἡμέρας — πλανώμενος περὶ τὸ Ζάππειον, ἐπροχώρησα, διὰ μέσου τοῦ ἰσχυοῦ ἀλσουλίου, μέχρι τῆς γεφύρας τοῦ Σταδίου. Τὸ μάρμαρον, τὸ ἀπέραντον ἐκεῖνο μάρμαρον, τὸ ὁποῖον ἐλεύκαζε θαμβωτικῶς ὑπὸ τὰς τελευταίας λάμπεις, με εἶχεν ἐλκύσει ἕως ἐκεῖ. Ἡθέλησα νὰ ἴδω ἐκ τοῦ πλησίον τὸ Στάδιον — εἶχα πολὺν καιρὸν νὰ τὸ ἐπισκεφθῶ — κι ἐπέρασα τὴν γέφυραν τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ παρέκαμψα τοὺς ὄγκους τῶν ἔξω κατακειμένων μαρμάρων, κι ἔφθασα ἕως τὰ προπύλαια.

Μία εἰδοποίησις, χαραγμένη ἐπὶ τῶν μεγάλων παραστάδων, «ἀπαγορεύεται ἡ εἴσοδος εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας ἐργασίαν», μ' ἐσταμάτησεν ἐκεῖ. Ἀλλ' αἱ παραστάδες ὀρθοῦνται ἀκόμη χωρὶς θυροφύλλον· οὕτως ἡ θέα τοῦ Σταδίου καὶ ἀπ' ἔξω εἶναι ἐλευθέρα. Δὲν εἶχα λοιπὸν ἀνάγκην νὰ παραβῶ τὴν ἀπαγόρευσιν — ὅπως ἔβλεπα νὰ τὸ κάμνουν μερικοὶ περιπατηταί, πολὺ ἀτόπως κατὰ τὴν γνώμην μου, διότι ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ἐμβαίνει κανεὶς ἐκεῖ, ὅπου ἀπαγορεύεται — δὲν εἶχα λέγω τὴν ἀνάγκην νὰ τὸ κάμω κι ἐγώ, διότι καὶ ἀπέξω ἤμποροῦσα νὰ θαυμάσω τὸ Στάδιον, ἀναμαρμαρωμένον ὁλόκληρον.

Τὶ ἔξοχον τὸ θέαμα, πραγματικῶς, καὶ πόσον ἐφαίνετο θαυμαστότερον τὴν ὥραν ἐκείνην ὑπὸ τὰς τελευταίας λάμπεις τῆς θνησκούσης ἡμέρας! Ἡ κολοσσιαία, ἡ ἀπέραντος ἐκείνη μαρμαρινὴ ἀγκάλη, ἡ ἐτοιμὴ πλέον νὰ περιλάβῃ εἰς τὰ ἐδωλιὰ της ἐζήντα χιλιάδας θεατῶν, ἀπήστραπτε πάλλευκος, χιονώδης, ἐξαισία.

Ἡ ἀνακαίνισις, ἡ ἀναμαρμάρωσις τοῦ ἀρχαίου Σταδίου, τοῦ Παναθηναϊκοῦ, ὄνειρον ἀκόμη πρὸ δεκαετίας, ἐπραγματοποιήθη, σχεδὸν ἐτελείωσε. Μετ' ὀλίγον τὰ ἡχηρὰ ἐργαλεῖα τῶν λιθοξόνων θὰ παύσουν ν' ἀνησυχοῦν τὴν ἡρεμὸν πεδιάδα τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ τὸν πράσινον λοφίσκον τοῦ Ἀρδηττοῦ*. Αἱ βαρεῖαι μηχαναὶ τῆς ἀνυψώσεως τῶν ὀγκολίθων, μετὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν τελευταίων μαρμάρων εἰς τὴν ἐπάνω - ἐπάνω σειράν, θὰ ἄρθουν ἐκ τοῦ μέσου καὶ τὸ Στάδιον, τελειωμένον, μαρμάρων ὅλον αὐτὴν τὴν φορὰν. — καὶ ὄχι ξύλινον ὅπως τὸ 1896* —. μετὰ τὴν σφενδόνην του, μετὰ τὰς πτέρυγας του, μετὰ τὰς κερκίδας του, μετὰ τὸν στίβον του, μετὰ τὸ ἀποδυτήριόν του, μετὰ τὸ περιτείχισμά του, μετὰ τὰς κλίμακας του, μετὰ τὰ προπύλαιά του — παντοῦ μάρμαρον — τὸ Στάδιον περικαλλὲς καὶ στολισμένον μετὰ ἀνδριάντας, μετὰ προτομάς, μετὰ ἀγάλ-

ματα, με βωμούς, όπως ήτο και εις την αρχαιότητα, όπως το είχε κάμει ο πολυτάλαντος και γενναϊόδωρος εκείνος 'Ηρώδης* ο 'Αττικός, θα παραδοθῇ πάλιν εις τους αθλητάς, διὰ νὰ συνεχισθοῦν οἱ ἀθάνατοι 'Ολυμπιακοὶ 'Αγῶνες.

'Ο ἥλιος εἶχε δύσει. Ἡ ἐργασία τῆς ἡμέρας εἶχε διακοπῇ, οἱ ἐργάται ἀπῆλθον. Μόνος σχεδὸν εις τὴν μικρὰν πλατεῖαν τῶν προφυλαίων σκεπασμένῃ ἀπὸ συντρίμματα καὶ κόνιν μαρμάρου, ἀτενίζων τὸν ἀνδριάντα τοῦ Γεωργίου 'Αβέρωφ, τοῦ ἀειμνήστου χορηγοῦ τῆς ἀναμαρμαρώσεως, τείνοντα τὴν δεξιὰν καὶ δεικνύοντα με δικαίαν ὑπερηράνειαν τὸ μέγα του ἔργον. Τιμὴ καὶ δόξα καὶ εὐγνωμοσύνη εις τὸν νέον 'Ηρώδην* τὸν 'Αττικόν!

'Ἡμποροῦμεν νὰ καυχώμεθα ὅτι εἶδομεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας συντελούμενον ἐν τῶν μεγαλυτέρων, τὸ μεγαλύτερον ἴσως ἐλληνικὸν ἔργον. Ἡ ἀναμαρμάρωσις τοῦ ἀρχαίου Σταδίου, μετὰ τόσων αἰώνων πάροδον, ὑπὸ τῶν νέων 'Ελλήνων, θὰ χαραχθῇ με χρυσᾷ γράμματα εις τὴν Ἱστορίαν. Εἰς κανὲν μέρος τοῦ κόσμου δὲν ὑπάρχει, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ παρόμοιον ἱδρυμα. Τὸ σχέδιόν του, τὴν μεγαλοπρέπειάν του, τὴν εὐρυχωρίαν του, τὸν πλοῦτόν του, ὅλα ἡμποροῦν νὰ τὰ μιμηθοῦν καὶ ἴσως νὰ τὰ ὑπερβάλουν. Ἀλλὰ τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον δὲν θὰ τὸ κάμουν βέβαια! Ἡ δόξα, ποῦ τὸ περιβάλλει, δόξα ἐλληνική, δὲν θ' ἀπομακρυνθῇ ποτὲ ἀπὸ τὸ ἰδικόν μας, καὶ ὅσοι τὴν ἐννοοῦν καὶ τὴν αἰσθάνονται, ὅσοι ποθοῦν νὰ λάβουν μίαν ἀκτῖνα ἀπὸ τὸ ἀνέσπερον φῶς τῆς, θὰ ἔρχονται ἐδῶ, "Εἰληνες καὶ ξένοι, ν' ἀγωνισθοῦν, νὰ νικήσουν καὶ νὰ στεφανωθοῦν!

'Αλλ' ἦλθεν ἡ ἐσπέρα. Τὸ ἱερὸν σκότος διαχύνεται! Καὶ συλλογίζομαι: Ἡ γενεὰ μας ἀπέρχεται... Διὰ σᾶς τοὺς ἐρχομένους, διὰ σᾶς τοὺς νέους ἔγινε τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον. Σεῖς θὰ λάβετε μέρος εις τοὺς 'Ολυμπιακοὺς 'Αγῶνας τοῦ μέλλοντος, τοὺς ἐνδόξους. Ἀλλ' ὅποια εὐτυχία καὶ δι' ἐμέ, ἂν μοῦ δοθῇ ποτὲ εὐκαιρία νὰ χειροκρατήσω ὡς νικητὴν ἓνα, ἔστω καὶ μόνον ἓνα, ἐξ ὧν με ἀναγιγνώσκουν σήμερον.

—Ποῦς θὰ εἶναι;

« Διάπλασις τῶν παιδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

10. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ - ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Ἀμέσως τὸ λοιπὸν γεμίζει μιὰ καρδάρια γιαούρτι, τὴν παίρνει στὸ χέρι καὶ πᾶει στοῦ χατζῆ. Ἐβαλε τὴν καρδάρια μὲ τὸ γιαούρτι μπροστά του, ἀπάνω στὸ τραπέζι, τρέχει, τὸν ἀγκαλιάζει, τὸν φιλεῖ, καὶ ἀρχίζει μὲ ξεφωνητὰ καὶ λέγει:

— « Ἄχ, χατζῆ μου ! ἄχ, χατζῆ μου ! δὲν ξέρεις καὶ μὴν τὰ ρωτᾷς τί ἔπαθα καὶ τί τράβηξα ! Ἄμα ἔφυγες, ἐπέρασαν κάμποσες ἡμέρες καὶ ἦρθαν καὶ μοῦ εἶπαν πὼς ἐπνίγης. Ἐγὼ τότε, λέγω, ὁ ἀφέντης μου ἐπνίγηκε, τὸ πρῶτο ποῦ πρέπει νὰ κάμω εἶναι νὰ φροντίσω γιὰ τὴν ψυχούλα του. Καὶ ἐμοίρασα στοὺς φτωχοὺς τὰ πεντακόσια πρόβατα, γιὰ νὰ σὲ συγχωρᾶνε. Ὑστερα ὅμως ἐμάθαμε πὼς ἐγλύτωσες, καὶ ἀπὸ τὴν χαρὰ μου ἐμοίρασα καὶ τὰ ἄλλα πεντακόσια εἰς τοὺς φτωχοὺς, γιὰ νὰ φᾶνε εἰς τὴν ὑγείαν σου καὶ νὰ εὐχαριστήσουν καὶ τὸν Θεό, ποῦ σ' ἔχει καλὰ. Καὶ μόνον αὐτὴ τὴν καρδάρια ἐκράτησα ἀπὸ ὅλη τὴ στάνη, καὶ σοῦ τὴν ἔφερα ».

Ὁ χατζῆς, σὰν ἄκουσε αὐτά, ἔγινε ἔξω φρενῶν, καὶ τὸν ρωτᾷ μὲ θυμό:

— « Ὡστε πᾶνε ὅλα τὰ πρόβατα;

— Ναί, ναί, χατζῆ μου !

Δὲν ἐβάστηξε ἐκεῖνος, ἀρπάζει τὴν καρδάρια, ποῦ ἦταν μπροστά του, καὶ τὴ φορεῖ στὸ κεφάλι τοῦ τσέλιγκα. Χύθηκε τὸ γιαούρτι ἀπάνω του, τοῦ ἔκαμε τὰ μοῦτρά του κάτασπρα. Ἐκεῖνος τό ἔβαλε στὰ πόδια.

Οἱ φίλοι του ἀπὸ περιέργεια νὰ μάθουν τὸ ἀποτέλεσμα, τὸν περιμέναν ἀπ' ὄξω ἀπὸ τὸ σπίτι, καὶ σὰν τὸν εἶδαν:

— « Ε ! τσέλιγκα, τοῦ λένε, πὼς τὰ κατάφερες;

— Δὲ σᾶς εἶπα, τοὺς λέει, πὼς θὰ βγῶ ἀσπροπρόσωπος; Νὰ με ἀσπροπρόσωπος !

« Παροιμία », τ. Β'

Ν. Γ. Πολίτης

ΟΙ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

Κ Ρ Η Τ Η

Ἄλέξανδρος ὁ βασιλεὺς, σὰν ἐπολέμησε κι ἐπῆρε ὅλα τὰ ρηγᾶτα* τοῦ κόσμου καὶ τὸν ἔτρεμε ὅλη ἡ γῆς ἡ οἰκουμένη, ἐκάλεσε τὰ μάγους καὶ τὰ ρώτηξε· « Πέτε μου σεῖς, ποὺ κατέχετε τὴν μοίρα τὰ γραμμένα, εἶντα μπορῶ νὰ κάμω, γιὰ νὰ ζήσω πολλοὺς χρόνους, νὰ χαρῶ τὸν κόσμον, ἐδῶ ποὺ τὸν ἔκαμα ὅλο δικό μου; ».

— Βασιλέα μου πολυχρονεμένε μου, ἡ δύναμί σου εἶναι πολλή, ἀποκριθῆκαν οἱ μάγοι, μὰ τᾶχει γραμμένα ἡ μοίρα, δὲν εἶναι μπορετὸ νὰ ξεγραφτοῦνε. Ἕνα μόνο πρᾶμα εἶναι, ποὺ μπορεῖ νὰ σὲ κάμῃ νὰ χαρῆς τὰ βασίλεια καὶ τὴ δόξα σου, ὥστε νὰ θέλῃς νὰ γινῇς ἀθάνατος, νὰ ζήσης ἴσα μὲ τὰ βουνά. Μὰ εἶναι δύσκολο, πολὺ δύσκολο.

— Δὲν σᾶς ρωτῶ ἂν εἶναι δύσκολο, μόνο εἶντά 'ναι ; εἶπεν ὁ Ἄλέξανδρος.

— Αἰ, τότε, βασιλέα μου, στ' τς ὁρισμούς σου εἶναι τ' ἀθάνατο νερό, ποὺ ὅποιος τὸ πιῇ θάνατο δὲν φοβᾶται. Μὰ ὅποιος πάῃ, γιὰ νὰ τὸ πάρῃ, πρέπει νὰ περάσῃ ἀπὸ μέσα ἀπὸ δυὸ βουνά, ποὺ χτυπᾷ τὸνα ἀπάνω στ' ἄλλο ἀλλάγιαστα*. Κι οὐδὲ πουλὶ πετάμενο δὲν προφταίνει νὰ περάσῃ. Πόσα ξακουσμένα βασιλόπουλα καὶ ἀρχοντόπουλα δὲν ἔχασαν τὴ ζωὴ τους μέσα σ' ἐκείνη τὴν τρομερὴ παγίδα ! Ἄμα περάσῃς τὰ δυὸ βουνά, εἶν' ἓνας δράκος ἀκοίμητος καὶ φυλάει τ' ἀθάνατο νερό. Σκοτώνεις τὸ δράκο καὶ τὸ παίρνεις.

Τότε εὐθὺς ὁ Ἄλέξανδρος προστάζει καὶ τοῦ φέρνουνε τὸ ἀλογότου, τὸ Βουκέφαλο, ποὺ φτερά δὲν εἶχε καὶ σὰν πουλὶ ἐπέτα. Καβαλικεύει, δίδει σκαλιὰ τοῦ μαύρου του καὶ πάει. Καὶ μ' ἓνα βίτσισμα ἐπέρασε πέρα πέρα. Ἐσκότωσε τὸν ἀκοίμητο δράκο κι ἐπῆρε τὸ γυνάλι, ποῦχε τ' ἀθάνατο νερό.

Ἀλλὰ ἔλα δὲ ὁ εὐλογημένος, ποὺ ἅμα γύρισε στὸ παλάτι του δὲν τὸ φύλαξε καλὰ ! Τὸ θεωρεῖ ἡ ἀδελφή του καί, χωρὶς νὰ συλλογιστῇ εἶντά 'ναι, τὸ χύνει. Κατὰ τύχη ἐχύθηκε πᾶν σὲ μιὰ ἀγριοκρομμύδα, καὶ γι' αὐτὸ αὐτὲς οἱ κρεμμύδες δὲν ξεραίνονται ποτέ.

Ὁ Ἄλέξανδρος μετὰ κάμποση ὥρα πάει νὰ πιῇ τ' ἀθάνατο νερό, ἀλλὰ ποῦ 'ν' τοι : Ρωτᾷ τὴν ἀδελφή του, κι αὐτὴ τοῦ λέει πῶς δὲν ἔκατεχε* εἶντά 'τὸνε καὶ τό 'χυσε. Ὁ βασιλεὺς ἐπῆε νὰ κουζουλαθῇ* ἀπὸ

τῇ μάνητα* καὶ τῇ στενοχώρια του καὶ τῇ καταράσθηκε νὰ γενῇ ἀπὸ τῇ μέσῃ καὶ κάτω ψάρι καὶ νὰ βασανίζεται, ὥστε νὰ στέκη ὁ κόσμος, στὴ μέσῃ τοῦ πελάγου.

Ὁ Θεὸς τ' ἀκουσε, καὶ ἀπὸ τότε ὅσοι γυρίζουνε μὲ τὰ καράβια τῇ βλέπουνε νὰ παραδέρνεται μέσα στὰ κύματα. Ὡς τόσο τὸν Ἀλέξανδρο δὲν τόνε μισᾷ· κι ὡς δὴ κανένα καράβι, ρωτᾷ: «Ζῇ ὁ Ἀλέξανδρος;» Κι ἂν ὁ καραβοκύρης* εἶν' ἀκάτεχος κι ἀπίλοηθῇ* («Ἀπέθανε»), ἡ κόρη ἀπὸ τὴ μεγάλη τῆς λύπησιν ταρασσεῖ μὲ τὰ χέρια καὶ μὲ τὰ ξέπλεκα ξανθὰ μαλλιά τῇ τῇ θάλασσᾳ καὶ πνίγει τὸ καράβι. Ὅσοι ὅμως κατέχουνε ἀπιλογοῦνται* «Ζῇ καὶ βασιλεύει»· καὶ τότε ἡ πολυπαθὸς κόρη κἀνει καλὴ καρδιά καὶ τραγουδεῖ χαρούμενη γλυκὰ τραγούδια.

Ἐκεῖ μαθαίνουν οἱ αὐτὲς τὰ καινούργιους σκοποὺς καὶ τὰ φέρνουνε.

«Παραδόσεις»

Ν. Γ. Πολίτης

11. ΤΟΠΙΑ - ΦΥΣΙΣ

ΤΟ ΠΗΛΙΟΝ

Όταν, αντικρύζοντας τὸν Παγασητικόν, προσβλέπετε τὰς μεσημβρινὰς κλιτύς τοῦ Πήλιου, μέχρις αὐτῆς τῆς κορυφῆς, παρ' ὅλον τὸ ἔκπαγλον τοῦ θεάματος, παρ' ὅλην τὴν θαυμασίαν ἁρμονίαν τῶν χρωμάτων καὶ τῆς χλωρίδος* τὴν ἄσωτον δαψίλειαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας, ὡς ἐντὸς εὐρυτάτου πλαισίου, διορᾶτε τὰς εἰκόνας τῶν μαγευτικῶν αὐτοῦ κωμοπόλεων, τὸν Ἄνω Βόλον, τὴν Πορταριάν, τὴν Μακρυνίτζαν, λίαν ἀτελῶς ἀντιλαμβάνεσθε καὶ τοῦ ὕψους τοῦ ὄρους καὶ τοῦ μεγαλείου του.

Ἐνῶ βλέπετέ τι ἐξόχως ἀσύνηθες, τῶν ὀφθαλμῶν χάριμα ἀνέκφραστον, ἐν τούτοις, φειδωλὸν τὸ Πήλιον, μόνον πενιχρὰν μερίδα τῶν καλῶν του σᾶς ἀποκαλύπτει. Πρὸ παντός, ἐνῶ σᾶς ἐπιδεικνύει τὴν ἄνω-τάτην αὐτοῦ κορυφὴν, ἐν τούτοις σᾶς ἀποκρύπτει τὸ ὕψος του. Ὁφθαλμαπάτη, τὴν ὁποίαν παρετήρησα πάντοτε ἐφ' ὅλων τῶν ὁρέων, τῶν ὁποίων ἢ πρὸς τὰ ἄνω κλίσεις ἄρχεται ἀμέσως ἢ σχεδὸν ἀμέσως ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Τῷ ὄντι ἀπὸ τοῦ λιμένος τοῦ Βόλου τὸ Πήλιον, παρ' ὅλον τὸ ἐκ 1630 μέτρων ἢ 5000 ποδῶν περίπου ὕψος του, φαίνεται ταπεινότερον καὶ αὐτοῦ τοῦ Ὑμηττοῦ θεωμένου ἀπὸ τοῦ Ζαππείου*. Καὶ ὅμως ἐὰν ἡ ἀποτυχία τῶν Γιγάντων, τοῦ νὰ ἐκριζώσουν τὸ Πήλιον καὶ ἐπιθέσ-σιν τοῦτο ἐπὶ τῆς Ὀσσης πρὸς ἐκπολιόρκησιν τοῦ Ὀλύμπου, δὲν ἀπε-θάρρυνε πάντα ἄνθρωπον ἀπὸ τοιαῦτα ἐγχειρήματα, καὶ ἤθελεν ἐπιχει-ρήσει οὗτος, ἀποσπῶν τὸν Ὑμηττὸν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν του, νὰ τὸν ἐν-θρονίσῃ εἰς τὰς Παγασάς, μόλις ἡ κορυφή του θὰ ὑπερέβαινε τὴν Πορταριάν.

Τὸ Πήλιον, τὸ ἀπαράμιλλον ὄρος μὲ τὰ εἴκοσι τέσσαρα χωριά του, ὅπως μετριοφρόνως καλοῦνται αἱ θαυμάσαι κωμοπόλεις, εἰς τὰς ὁποίας συναντᾶτε φιλεργίαν, πολιτισμόν, ἡμερότητα, πρόοδον, τὴν ὁποίαν οὐ-δαμοῦ ἀλλαχοῦ τῆς ἀγροτικῆς Ἑλλάδος θὰ συναντήσετε, μόνον ὅταν διαβῇτε τὰς διασφάγας* του καὶ τὰς φάραγγας του, μόνον ὅταν ἀναρ-ριχηθῇτε εἰς τὰς κλιτύς του καὶ πατήσετε τὴν ὑψικάρην* κορυφὴν του, τότε μόνον ἀποκαλύπτει πλήρως πρὸ τοῦ ἀγόνου θαυμασμοῦ ὑμῶν τὸ ἀνέκφραστον αὐτοῦ μεγαλεῖον.

Τὴν κορυφὴν ταύτην ἠτύχησα νὰ πατήσω εἰς διήμερον ἐκδρομὴν ἀνὰ τὸ Πήλιον ἐν συνοδείᾳ φίλων Πηλιορειτῶν. Ἀνῆλθομεν δὲ οὐχὶ διὰ Πορταριᾶς ἢ Μακρυνίτζης, ἐπιφυλάξαντες τὸ δρομολόγιον τοῦτο διὰ τὴν καθ' ἡμετέραν ἡμέραν ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦς ἑκπαιδευτικοῦ Παιδείας πλουσιωτέρου

εἰς ἐντυπώσεις. Διότι, ἀκολουθήσαντες τὴν μαγευτικὴν μέχρις Ἀγριαῶς παραλίαν, ἀπ' ἐκεῖ ἀνῆλθομεν εἰς Δράκιαν, καί, διανυκτερεύσαντες ἐν καταυλισμῷ παρὰ τὸ Χάνι τῆς Σουβάλας, περὶ τὰ 500 μέτρα κάτωθεν τῆς ἀνωτάτης κορυφῆς, ἀνῆλθομεν εἰς ταύτην περὶ τὴν τρίτην πρωϊνὴν ὥραν, ὅταν ἤδη ἡ Ἀφροδίτη ἀνεδύετο ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν ἐσχατιῶν τοῦ σκοτεινοῦ ὀρίζοντος.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐκδρομὴ αὕτῃ ἐγένετο ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ, ὅταν τὰ κυνικὰ καύματα ἦσαν εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς κυριαρχίας των, καὶ οἱ ἀτυχεῖς κάτοικοι τῶν πεδιάδων ἐτήκοντο καὶ ἀνελύοντο ὑπὸ θερμοκρασίαν 35 βαθμῶν. Ἀλλ' ἡμεῖς πολὺ ταχέως ἀπεξενώθημεν εὐτυχῶς τῆς ἥμιστα ἐπεράστου* ταύτης θαλπωρῆς, εὐθὺς ὡς οἱ ἡμίονοι ἡμῶν, καταλιπόντες τὴν Ἀγοράν, ἀκροβάται ἐκ φύσεως καὶ ἐκ παραδόσεως, ἤρχισαν νὰ πατοῦν τὴν ἀνάντη*. Ἡ ἀναρρίχσις εἶναι τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἡμιόνου, ἰδίως τῶν νευρωδῶν ἡμιόνων τοῦ Πηλίου, οἱ ὅποιοι, ὅταν ἀναγκάζονται νὰ βαδίζουν εἰς τὴν πεδιάδα, ἀφήνουν τὴν κεφαλὴν των νὰ πίπτῃ πρὸς τὴν γῆν ὑπὸ τὸ κράτος ἀνεκφράστου ἀνίας καὶ μελαγχολίας...

Μετὰ δίδωρον ἀνάπαυσιν ἤρχισε καὶ πάλιν ἡ ἀναρρίχσις.

Νῦν καὶ ἡ Δράκια ἀπλοῦται κάτωθεν ἡμῶν ἐντὸς τοῦ πρασίνου πλαισίου τῆς μετὰ τὰς ὑψηλὰς στέγας τῆς, τὰς βαθυτέφρους, ὡς ὅλων τῶν ὑψηλῶν χωρίων τοῦ Πηλίου. Διότι, ἀντὶ κεράμων, οὓς θὰ συνήραζον ὡς πτίλα οἱ σφοδροὶ ἄνεμοι τοῦ Πηλίου, ἔνεκα τῶν ὁποίων «εἰπαζον ὡς πτίλα οἱ σφοδροὶ ἄνεμοι τοῦ Πηλίου, ἔνεκα τῶν ὁποίων «εἰνοσίφυλλον» τὸ ἀπεκάλεσεν ὁ Ὅμηρος, οἱ Πηλιορεῖται στεγάζουν τὰς οἰκίας των με βαρυτάτας πλάκας σχιστολίθου χρώματος λάβας καὶ δίοικίας των με βαρυτάτας πλάκας σχιστολίθου χρώματος λάβας καὶ δίδουν εἰς τὰς στέγας αὐτῶν τὸ ὀξὺ σχῆμα Ἑλβετικῶν οἰκιῶν, διὰ νὰ μὴ καταχωρισθοῦν ἀπὸ τὸ βάρος πυκνῶν χιόνων.

Μετὰ πορείαν μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Χάνι τῆς Σουβάλας, πρὸ τοῦ οὐοίου διέρχεται ἡ ἐκ Βόλου εἰς Ζαγοράν ὁδός. Ἦτο ἡδὴ νύξ· ἠπλώσαμεν ἐν ὑπαίθρῳ πτέριδας ἀφθόνους καὶ κλάδους πυκνοὺς ὀξυῶν. Οἱ ἡμίονοι ἀφέθησαν ἐλεύθεροι εἰς τὴν ρέμβην των. Ἀνήφθησαν αἱ πυραὶ καὶ ἐπὶ πυραμίδων ἐκ κλάδων ἀνηρτήσαμεν τοὺς φανούς μας. Μετ' ὀλίγον οἱ ὀβελοὶ μετὰ τὰ σουβλάκια τοῦ ἐριφίου ἀνέδιδον πυκνὸν καπνὸν ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης δειράδος* τοῦ ὑλῆεντος* ὅρου, διότι εἴμεθα ἤδη εἰς ὕψος 1100 μέτρων.

Ἀλλ' ἤλθεν ἡ στιγμὴ ὀλιγοῦρου ἀναπαύσεως. «Ἀκρα σιωπὴ», ὡς λέγουν τὰ ναυτικὰ παραγγέλματα. Μολοντί δέ εἴμεθα πάντες καταπεπονημένοι, ὁ ὕπνος κατέστη ἀδύνατος καὶ ἐκ τοῦ φόβου μήπως δὲν

προλάβωμεν νά διανύσωμεν πρὸ τῆς αὐγῆς τὴν ὑπολειπομένην πορείαν μιᾶς ὥρας μέχρι τῆς κορυφῆς, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐκ τοῦ ψυχροῦ τοῦ ὑπερβολικοῦ. Ἦτο τῷ ὄντι τοιοῦτο τὸ ψῦχος, ὥστε τὸ παγερὸν ὕδωρ ἐρροφῶμεν κατὰ δόσεις, ὡς καφέν. Παρ' ὅλα δὲ τὰ βαρύτερα σκεπάσματα, τὰ ὁποῖα εἶχαν μεταφέρει τέσσαρες ἡμίονοι, καὶ τὰς ἀπαύστως ριπιζομένας πυράς, κυριολεκτικῶς ἐτρέμομεν καθ' ὅλην τὴν νύκτα ὑπὸ θερμοκρασίαν 8 βαθμῶν, ἐνῶ ὁ Βόλος κάτω ἡμῶν, εἰς βάθος 1100 μέτρων, ἐκαίετο καὶ ἐπυκρατοῦτο ὑπὸ τὴν ἀσφυκτικὴν ἐπίδρασιν τῶν καυμάτων τοῦ Ἰουλίου. Μόνον οἱ ὀρειβάται, οἱ πάσης χώρας Ἀλпинισταί, δύνανται νά ἐννοήσουν τὸ ἐλκυστικὸν θέληγτρον τῶν ἀντιθέσεων τούτων.

Εἶναι ἤδη ἡ δευτέρα ὥρα τῆς πρωίας, ὅτε ἄρχεται ἡ πρὸς τὴν κορυφὴν ἐκκίνησις. Ἡ ἀνυπομονησία ἡμῶν καὶ ὁ φόβος μὴ ροδίση ἡ ἀνατολή, πρὶν φθάσωμεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς, μᾶς ἔκαμε νά ἐκκινήσωμεν προῶως. Διότι ἤδη, ἀπὸ τῆς τρίτης πρωϊνῆς ὥρας, ἐπατοῦμεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ὑπερηφάνως ἐπερειδόμενοι ἐπὶ τῆς πελωρίας πυραμίδος, τὴν ὁποίαν εἶχε στήσει ἐκεῖ ἐπάνω ἡ χαρτογραφικὴ ἀποστολή.

Ἡ νύξ ἦτο ἀκόμη βαθυτάτη καὶ μόνη προάγγελος τῆς Ἡοῦς ἀνεπάλλετο ἤδη ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ἐσχατιῶν τοῦ ὀρίζοντος ἡ Ἀφροδίτη μὲ τὰς γλυκεράς αὐτῆς ἀκτῖνας.

Τὸ ψῦχος ἦτο ἀφόρητον· ἐζητήσαμεν καταφύγιον κάτω τοῦ βράχου τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς, παρὰ τὸ κλειστὸν ἤδη ἐκ καταπεσόντων ὀγκολίθων στόμιον σπηλαίου. Ἔχει μεγάλην ἱστορίαν τὸ σπήλαιον τοῦτο. Ἡ παράδοσις θέλει τοῦτο κατοικίαν τοῦ Κενταύρου Χείρωνος, τοῦ σοφοῦ παιδαγωγοῦ τοῦ υἱοῦ τῆς Θέτιδος καὶ τοῦ Πηλέως. Ἐντὸς αὐτοῦ φαίνεται ἔλαβε τὰ πρῶτα μαθήματα ὁ Πηλιορείτης ἦρως τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν, ὁ θεῖος Ἀχιλλεύς. Ἐκεῖ ὁ παιδαγωγός του τὸν ἀνέθρεψεν ὅχι μὲ γαλακτωδὲς ἄλευρον, ἀλλὰ δίδων εἰς αὐτὸν νά μασσᾷ ἅμα τῇ ὀδοντοφυῖα κρέατα λεόντων καὶ κάπρων.

Ἀλλ' ἤδη νομίζομεν ὅτι ἀρχίζει νά ὑποφώσκη ἡ Ἡώς. Λέγω νομίζομεν, διότι οἱ παριστῶντες τὴν ἐμφάνισιν τοῦ λυκαυγοῦς, ὡς μίαν ἐξαπίνης* ἐρυθροπυράκτωσιν τοῦ ὀρίζοντος πρὸς ἀνατολάς, οἱ ζωγραφίζοντες οὕτω τὴν αἰφνιδίαν εἰσβολὴν τοῦ Ἡοῦς, εἶδον βεβαίως τὴν χαρυγὴν οὐχὶ ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων, ἀλλὰ τῇ βοηθείᾳ τῆς φαντασίας των. Εἶναι βραδύ, πολὺ βραδύ, τὸ ἄρμα τῆς Ἡοῦς...

Ναί. Κατ' ἀρχὰς εἶναι τόσο ἀσθενές, τόσο ἀόριστον, τόσο ἀμ-

τιδος αἱ ἄκται καὶ τῆς Εὐβοίας τὰ βορειότερα. Ἀνατολικῶς κλείει τὸν ὀρίζοντα ἀτέρμων ἡ θάλασσα, ἐνῶ ὀλίγον ὑψηλότερον διαφαίνονται τῆς Χαλκιδικῆς αἱ ἄκται καὶ αἱ κορυφαὶ τοῦ Ἑλλάδος.

Ἐκεῖ ἐπάνω, ὅπου τανυσίπτερος φθάνει ὁ ἀετός, εὐτυχεῖ νὰ συρθῇ ἐνίοτε καὶ ὁ ἄνθρωπος· καὶ ἐκεῖθεν τίποτε δὲν ἔχει νὰ φθονήσῃ τοῦ αἵματος τοῦ ἀνθρώπινου βλέμμα. Καθελώνει ἡ γοητεία τοῦ ἀπεριγράπτου τούτου πανοράματος. Τὸ βλέμμα βυθιζόμενον ἰδίως εἰς τὸ ἀχανὲς πέλαγος, ἐμφυτεύει εἰς τὴν ψυχὴν πόθους ἀορίστους, τὴν νοσταλγίαν τοῦ ἀγνώστου, ἔφρσιν ἀκατανίκητον πρὸς πλάνητας περιοδείας. Ὅταν βλέπῃ τις τόσα, διψᾷ πλείοτερον νὰ γνωρίσῃ ὅσα ἀποκρύπτει τοῦ ὀρίζοντος ἡ ἀχλύς. Ἦδη ἐννοῶ διατὶ ἀπὸ τῶν κορυφῶν τούτων ὁ Ἰάσων ἐπόθησεν ἀγνώστους ἄκτας, διατὶ ἀπὸ τῶν δασῶν τοῦ Πηλίου ἐναυπηγῆθη ἡ Ἀργώ. Βεβαίως τὸ χρυσοῦν δέρας δὲν ἦτο παρὰ ἡ χρυσὴ χώρα τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν ὀνείρων, τὴν ὁποίαν ἐβλεπον οἱ Ἀργοναῦται πέραν τοῦ ὀρίζοντος διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς φαντασίας.

Ἀλλ' ἀνάγκη νὰ κατέλθωμεν. Αἱ πανευδαίμονες στιγμαὶ ρέουν καὶ αὐταὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος, μεθ' ἧς καὶ αἱ πικραὶ καὶ ἀναιραὶ.

« Σελίδες »

Ἑμμανουὴλ Λυκούδης

ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ

Ἡ Πλάσι ἡ παντοδύναμη καὶ ἀπόνετη μητέρα,
γιὰ σένα δὲν ἐστάθηκε καθόλου ἀκριβοχέρα.
Ἄν ἔδωκε σ' ἄλλο βουνὸ ψῆλος καὶ περηφάνεια,
καὶ ἄλλο βουνὸ ἂν τὸ πύργωσε μὲ βράχους καὶ κοτρώνια*,
καὶ ἄλλο βουνὸ ἂν στεφάνωσε ὀλοχρονὶς μὲ χιόνια,
μᾶζεψε ἀπ' ὅλα τὰ βουνὰ τὴ μοιρασμένη χάρι,
τὴν ἔσμιξε καὶ σ' ἔπλασε, βουνὸ — βουνῶν καμάρι!...

Ὅταν ὁ πόνος μυστικὰ τὰ σπλάχνα σου σπαράξῃ,
τοῦ πόνου ἀχνάδα ἢ καταχνιά* τὴν ὅσιν σου σκεπάζει
καὶ ὅταν παλεύῃς μὲ στοιχεῖα καὶ ἀπὸ θυμὸ ξανάφτης,
θεριεύεις, ἀνταριάζεσαι*, σειέσαι, βροντᾷς, ἀστράφτεις.
Πανώριο στὴ νεροποντὴ καὶ στὴν ἀνεμοζάλη,
πανώριο καὶ στὴν ξαστεριά, ποὺ σὲ φωτίζει πάλι.

τική. Δεν ήταν λιγώτερο ωραία, ἀλλ' ἡ ὁμορφιά της δὲν εἶχε τίποτα τὸ λαγγυμένον*, ἦταν ἐπιβλητική. Μὲ τὴν ἐπίσκεψί μου στὰ Τέμπη ἔ-
χασα ἓνα ὄνειρο· κέρδισα ὅμως μιὰ πραγματικότητα, πού τὸ ἄξιζε κι
ἴσως καὶ τὸ ξεπερνοῦσε...

* * *

Ὡσπου νὰ βρεθῇ κανεὶς στὰ Τέμπη, τίποτα δὲν τὰ προαναγγέλλει.
Ὁ δρόμος, ἀφοῦ περάσῃ τὴ γυμνὴ πεδιάδα τῆς Λάρισας, μπαίνει
σὲ μιὰ δευτέρη, πιὸ στενὴ, μὲ ἀσήμαντὴ βλάστησι, πού τὴν περιτριγυρί-
ζουν πετρώδεις πλαγιές. Φτάνοντας στὸ μικρὸ χωριὸ τοῦ Μπαμπᾶ, πού
τ' ὁμορφαίνει ἓνα μικρὸ ἐρειπωμένο τῆξι μὲ μεγάλα διακοσμητικὰ
κυπαρίσσια, βλέπετε νὰ ὑψώνωνται μπροστά σας τ' ἀπότομα καὶ γυμνὰ
τοιχώματα τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὀσσας. Τὰ Τέμπη βρίσκονται μέσα
σὲ τοῦτα τὰ στενὰ τοιχώματα, πού ἔχουν ἀρκετὰ χιλιόμετρα μᾶκρος.
Μόλις μπῆτε σ' αὐτά, ἡ ὁμορφιά τους σᾶς ἀποκαλύπτεται, ὅπως μιὰ
θεατρικὴ φαντασμαγορία* στὸ ἀνοιγμα τῆς αὐλαίας. Τὸ ἀσήμαντο ὡς
ἐκείνη τὴ στιγμὴ τοπίο τὸ διαδέχεται ἄξαφνα ἓνα ἐξαιρετικὸ θέαμα, πού
κρατᾷ μιὰ ὥρα.

* * *

Τὸ πλάτος τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν ποικίλλει ἀπὸ τριάντα μέχρι
πενήντα μέτρα. Ἡ λέξι χαράδρα θὰ ἦταν ἀκριβέστερη. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέ-
ρος της εἶναι τὰ τοιχώματα τοῦ Ὀλύμπου, ἄγρια, κάθετα, πετρώδη. Ἀπὸ
τ' ἄλλο τὰ τοιχώματα τῆς Ὀσσας. Ἀνάμεσά τους, ψηλά, μιὰ κορδέλ-
λα γαλανοῦ οὐρανοῦ, καὶ κάτω μιὰ κορδέλλα θαλῆ : Ὁ Πηγεῖος. Ὁ δρό-
μος, πού διασχίζει τὰ Τέμπη εἶναι στὸ πλευρὸ τῆς Ὀσσας, γιατί ὁ
Ὀλυμπος πέφτει ἐντελῶς κάθετος, μόλις ἀφήνοντας λίγη θέσι στὴ σι-
δροδρομικὴ γραμμὴ. Ἡ λέξι « δρόμος » εἶναι εὐφημισμός*. Τὸ πολὺ
πολὺ μουλαρόδρομος. Ἐγὼ τὸν πέρασα μὲ αὐτοκίνητο...

Ὁ ἄθλιος αὐτὸς δρόμος εἶναι ἓνας δρόμος θαυμάτων. Πλευρίζον-
τας ἀδιάκοπα τὸν Πηγεῖο, πότε σὲ ὕψος μερικῶν μέτρων καὶ πότε στὸ
ἐπίπεδό του, κάνει τὴ θέα νὰ μὴν εἶναι μονότονη, μ' ὅλο πού τὰ στοι-
χεῖα, πού τὴ συνθέτουν, εἶναι πάντα τὰ ἴδια : τ' ἀπότομα τοιχώματα τῶν
βουνῶν, τὸ ρεῦμα τοῦ Πηγεῖο καὶ ἡ πυκνὴ βλάστησι τῶν ὄχθων του.
Τὰ στοιχεῖα ὅμως αὐτὰ δὲ σχηματίζουν ποτὲ τὴν ἴδια εἰκόνα.

Ὁ ποταμός, ἂν καὶ σφίγγεται ἀπὸ τὰ τοιχώματα, δὲ χάνει ποτὲ τὴ μεγαλοπρέπειά του. Κυλάει μὲ μιὰ ἡρεμία πρόσχαρη καὶ γεμάτη δύναμι τὸ θολὸ του ρεῦμα, ποὺ ἀσημίζει στὸν ἥλιο παντοῦ, ὅπου δὲν τὸ σκεπάζουν οἱ κλώνοι τῶν δέντρων. Σιωπηλὸς ἐκεῖ, ὅπου ἡ κοίτη του δὲν εἶναι περιορισμένη, περνάει στὰ στενώτερα σημεῖα μ' ἓνα βαθὺ ρόχθο ὅμοιο μὲ μακρινὸ ἀνασασμὸ τῆς θάλασσας. Κι ἀπὸ τίς δυὸ ὄχθες, τεράστια πλατάνια, καὶ ἱτιές μὲ κλώνους, σὰν τίς λυμένες κόμες τῶν γυναικῶν, σκιάβουν πρὸς τὸ ρεῦμα, σὰ γιὰ νὰ καθρεφτιστοῦν στὴν ἐπιφάνειά του. Σὲ μερικά σημεῖα οἱ φιδίσιοι κορμοὶ τῶν δένδρων ἀγγιίζουν τὰ νερά, κι ἄλλοι ὀλόκληροι κλώνοι μισοβυθίζονται σ' αὐτά.

* *

Πουθενὰ οἱ ὄχθες δὲν εἶναι γυμνές. Τὰ θεόρατα πλατάνια κι οἱ λιγερές λευκές κίνουν δυὸ πυκνὰ παραπετάσματα σ' ὅλο τὸ μῆκος τῶν στενῶν, σχηματίζοντας μὲ τὴ γυμνότητα τῶν πανύψηλων βράχων, τῶν ξεσχισμένων κι ἐμποτισμένων μὲ τὸ φῶς, μιὰν ἀντίθεσι, ποὺ δίνει στὰ Τέμπη τὴν ἰδιαιτέρη γοητεία τους.

Ὅλες οἱ ποικιλίες μιᾶς ὀργιαστικῆς βλαστήσεως ἀνακατεύονται μὲ τὰ αἰωνόβια δένδρα, ποὺ συμπλέκουν τὰ φυλλώματά τους σ' ἓνα πράσινο θόλο πάνω ἀπὸ τὸν Πηγειό. Ὁ βαθυπράσινος κισσὸς σκαρφαλώνει ἴσαμε τὰ ὕψη τῶν πελώριων κορμῶν τους· οἱ κληματίδες πνίγουν τοὺς κλώνους· οἱ ὀλανθισμένες ἀγριοχαρουπιές κίνουν γιαπωνέζικες διακοσμῆσεις μέσα στὴν ἀπεραντοσύνη τῆς πρασινάδας· οἱ δαφνοκερασιές σμῆσεις μέσα στὴν ἀπεραντοσύνη τῆς πρασινάδας· οἱ δαφνοκερασιές κι οἱ ροδοδάφνες συναλλάσσονται σὲ κάθε βῆμα μὲ τίς μαστιχιές καὶ μὲ τερεβίνθους*. Δὲν ὑπάρχει σχισμάδα ἐδάφους, ποὺ νὰ μὴν εἶναι πηγὴ τραγούδιου τῶν νερῶν, βουερὸς καταρράχτης πλαισιωμένος* μὲ φτέρες καὶ ἀναρριχητικὰ φυτὰ.

Προχωρεῖ κανεὶς συχνὰ μέσα ἀπὸ βραγιές* τόσο ψηλές καὶ στενές, ποὺ τοῦ δίνουν ἥν ἐντύπωσι ὅτι διασχίζει παρθένο δάσος. Ἀγριολούλουδα κίνουν πολύχρωμες κηλίδες ἐδῶ κι ἐκεῖ, καὶ ἄρατα ἀηδόνια, μέσα στὰ πυκνὰ φυλλώματα, ἐκτοξεύουν τίς τρίλλιες* τους σὰν συνθέματα. Τὸ θρόϊσμα τῶν φυλλωμάτων ἀπὸ τὸν ἀέρα, ὁ βαθὺς ρόχθος τοῦ Πηγειοῦ, καὶ οἱ τρίλλιες τῶν ἀηδονιῶν, συνθέτουν μιὰ συμφωνία ἐξαισία...

* *

Ἔχουμε φτάσει στὸ ἄνοιγμα τῶν στενῶν, σ' ἓνα σημεῖο γεμάτο

βουκολική* ποιήσι. Τὰ τοιχώματα τῆς Ὀσσας σταματοῦν, γιὰ νὰ δώσουν θέσι σ' ἓνα χλοερὸ λιβάδι, πού τὸ σκιάζουν πανάρχαια πλατάνια. Στὴν ὄχθη τοῦ Πηγνεῖου ποτίζονται βώδια. Οἱ βράχοι τοῦ βουνοῦ εἶναι ἓνα πράσινο παραπέτασμα μὲ πολύχρωμες φούντες λουλουδιῶν στὶς ἄκρες του. Κοντὰ σὲ δυὸ μικροκάλυβα ἀνθίζουν μηλιές, καὶ κάτω ἀπὸ τὸ τόξο ἐνὸς νερόμυλου κυλοῦν βουερά κι ἀφρισμένα τὰ νερά ἐνὸς χειμαρρου. Ὁ Πηγνεῖός, πού δὲν ἐμποδίζεται πιά ἀπὸ κάθετους βράχους, ἀπλώνεται πρῶς καὶ νωθρὸς στὸ φῶς τοῦ ἡλίου, γυαλίζοντας σὰν καθρέφτης.

Θά 'θελε νὰ μείνῃ κανεὶς ἐκεῖ, ὅπως στὸ τέρμα ἐνὸς μαγικοῦ ταξιδιοῦ, καὶ νὰ χαρῇ τὸ ξεκούρασμα, πού οἱ Ὀλύμπιοι ἔρχονται νὰ βροῦν σὲ τοῦτο τὸ μέρος. Ὁ σωφὲρ ὅμως, πού δὲν συγκινεῖται ἀπὸ τίς φυσικὲς ὁμορφιές, μὲ βιάζει νὰ γυρίσουμε... Ὑπακούω, δίχως καὶ μεγάλη θλίψι στ' ἀλήθεια, γιατί ἡ ἀναχώρησι σημαίνει νὰ κάνωμε ἄλλῃ μιὰ φορὰ τὴ διαδρομὴ τῶν Τεμπῶν, καὶ νὰ χαρῶ τὴ γοητεία τῶν Ἰσκιων, τῶν ἀηδονιῶν, τῆς ὀργιαστικῆς τους βλαστήσεως καὶ τοῦ ρόχθου τοῦ ἀργοῦ καὶ μεγαλόπρεπου Πηγνεῖου...

«Ταξίδια στὴν Ἑλλάδα»

Κώστας Οὐράνης

ΠΑΤΜΟΣ

Τὸ μικρὸ νησί τῆς Πάτμου δὲν προσελκύει σήμερα πολλοὺς ταξιδιώτες καὶ ὅμως ἔχει αὐτό, ὅπως κάθε Ἑλληνικὴ γῆ, τόσες ὁμορφιές καὶ τόση ἱστορία. Ὄταν πλησιάζῃς τὴν Πάτμο, βλέπεις δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ νησιὰ καὶ ὠραῖα λιμανάκια καὶ ὅμως τὸ εὐλίμενο νησί δὲν ἔχει νὰ ἐξυπηρετήσῃ καμμιά μεγάλη ἐνδοχώρα. Κάτασπρα, σὰν σκεπασμένα ἀπὸ χιόνι, φαίνονται ἀπὸ μακριὰ τὸ μοναστήρι καὶ τὰ χωριοδάκια τοῦ νησιοῦ, γιατί κάθε Λαμπρὴ ὅλοι ἐκεῖ γαλατσώνουν*, ἀσβεστώνουν τὰ σπίτια των πέρα ὡς πέρα. Ἡ ὠραία αὐτὴ συνήθεια, πού ὑπάρχει καὶ σ' ἄλλα νησιὰ καὶ μακάρι νὰ ἐξαπλωνόταν παντοῦ, δὲν προφυλάγει μόνον ἀπὸ πολλὰ μικρόβια, ἀλλὰ καὶ ὁδηγεῖ στὴν καθαριότητα χωρὶς ἄλλες ἀστυνομικὲς διατάξεις.

*Ἡ πρώτη λοιπὸν ἐντύπωσι εἶναι ἀληθινὰ ἐνθουσιαστικὴ τὸ μεγα-
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

έκτυποῦσαν ἢ περιέχουναν μὲ βραστὸ λάδι ἢ βραστὸ νερὸ ὅποιον ἐδοκίμαζ. νὰ πλησιάσῃ στὴ σιδερένεια πόρτα μὲ ληστροικὸ σκοπὸ. Καὶ τέτοιοι φονιάδες σώζονται ἀκόμη καὶ σὲ ἐξοχικὰ σπίτια τῆς Πάτμου. Τὸ τεῖχος ἐπροφύλαττε πράγματι τὸ μοναστήρι ἀπὸ τῆ λεηλασία καὶ ἔτσι ἐσώθηκαν καὶ πολλὰ κειμήλια βυζαντινὰ καὶ ὑστερινὰ τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας.

Τὰ πολυτιμότερα κειμήλια τῆς Πάτμου εἶναι τὰ χειρόγραφα τῆς, τὰ ὅποια εἶναι γνωστὰ σ' ὅλον τὸν κόσμον, ἀπὸ τὸν κατάλογο, ποὺ ἔκασμεν ἓνας εὐσυνειδήτος καὶ πολῦτιμος ἐρευνητὴς ὁ Ἰωάννης Σακκελίωv. Πλὴν τῶν χειρογράφων ἔχει καὶ καλὴ βιβλιοθήκη μὲ σπάνια βιβλία τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας, τὰ ὅποια ὅμως εἶναι ἀτακτοποίητα.

Τὸ μοναστήρι τῆς Πάτμου μὲ τὴ βιβλιοθήκη του ἐβοήθησε νὰ μορφωθοῦν πολλοὶ μοναχοί, ποὺ ἔγιναν ἔπειτα διδάσκαλοι ἢ ἐπίσκοποι. Ἐβοήθησε ἀκόμη καὶ σχολεῖο λαϊκὸ κοντὰ του, τὴν περίφημη « Πατμιάδα » σχολή, ποὺ ὑπηρετήσε τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα στὴ σκοτεινὴ ἐποχὴ τῆς δουλείας. Πρῶτος ὁ μεγαλόκαρδος Μανωλάκης ὁ Καστοριανὸς ἔκτισε τὸν δέκατο ἑβδόμο αἰῶνα σχολεῖο κοντὰ στὸ μοναστήρι, ἐκεῖ ποὺ κατὰ τὴν παράδοσι εἶναι τὸ σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἀλλὰ τὸ σχολεῖο αὐτὸ ἔγινε μεγάλον καὶ τρανόν, ὅταν τὸ ἐπῆρε μετὰ τὸ 1700 ἓνας ἐθνικὸς διδάσκαλος, ὁ Μακάριος Καλογεράς· τὸ μικρὸ νησί τῆς Πάτμου προσεῖλκυσε τότε Ἑλληνόπουλα ἀπὸ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἦτο ἐκπαιδευτικὸ κέντρο. Ἐνα αἰῶνα λειτούργησε ἡ σχολὴ κι ἐμόρφωσε πλῆθος χρησίμων Ἑλλήνων.

Στὸ μοναστήρι καὶ τὴν Πατμιάδα δὲν χρωστᾷ μόνον ἡ Πάτμος τοὺς λογίους, ποὺ εἶχε τότε, ἀλλὰ καὶ ὅλο τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος μεγάλῃ χάρι, γιατί μᾶς ἔδωκε μερικὲς ἀπὸ τίς μεγαλύτερες φυσιογνωμίες τῆς Ἐπαναστάσεως. Ὁ Ἐμμανουὴλ Ξάνθος εἶναι ὁ κυριώτερος πρωτεργάτης τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ ὁ Πάτμιος ἐπίσης Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος ἀπὸ τίς πιὸ εὐγενικὲς καὶ ἀθόρυβες καὶ ἐνεργητικὲς προσωπικότητες τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐποχῆς. Αὐτὸς εὐλόγησε τὴν Ἑλληνικὴ σημαία κατὰ τὴν ἀνακήρυξι τῆς Ἐπαναστάσεως τὴν 12 Ἀπριλίου 1821 στὴν πλατεῖα τῆς Ἀγιά - Λεβιάς (Ἀγίας Θεοκτίστης τῆς Λεσβίας) τῆς Πάτμου καὶ ἔτρεξεν ἀργότερα εἰς Λεῖψα κοντὰ στὴ Σάμο νὰ συμβιβάσῃ τοὺς μαλωμένους ἀρχηγούς τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου καὶ μὲ κάθε τρόπο ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν Ἐπανάστασι καὶ ἔχασε γι' αὐτὸ καὶ τὸν πατριαρχικὸ θρόνον του.

* * *

Εἶπαμε πῶς τὸ μοναστήρι ἔγινε ἡ αἰτία νὰ κατοικηθῇ τὸ νησί καὶ αὐτὸ πάλι ἐβοήθησε νὰ γίνῃ καὶ τὸ σχολεῖο κοντὰ στὸ σπήλαιο τῆς Ἀποκλύψεως, ποὺ ἔδωκε καὶ τοὺς μεγάλους Πατμίους, τὸν Ξάνθο καὶ τὸν Θεόφιλο. Στὸ μοναστήρι κατ' ἀρχὰς ἀνῆκε ὅλο τὸ νησί καὶ σιγὰ - σιγὰ ἀγόραζαν ἢ ἐνοικίαζαν χωράφια οἱ γεωργοί. Τὸ 1720 ἔγινε μιὰ συμφωνία μεταξὺ τῶν κατοίκων καὶ τοῦ μοναστηριοῦ καὶ σύμφωνα μ' αὐτὴ ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ νησιοῦ ἐδόθηκε στοὺς κατοίκους, ἐνῶ τ' ἄλλο ἔμεινε στὸ μοναστήρι καὶ τὸ νοικιάζει σὲ γεωργοὺς ἢ βοσκούς.

* * *

Καὶ στὴ νεώτερη ἐποχῇ, ὕστερα δηλ. ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασι, τὸ μοναστήρι βοηθεῖ τὴ σχολὴ τοῦ νησιοῦ καὶ τὰ ἄλλα τοῦ ἱδρύματα, (τὸ νησί ἔχει κοινὸ φαρμακεῖο καὶ δίνει φάρμακα δωρεὰν στὸν κόσμον, πληρώνει καὶ δυὸ γιατροὺς γιὰ νὰ περιποιῶνται δωρεὰν τοὺς ἀνθρώπους).

Ὑστερα ἀπὸ τέτοια ἱστορία καὶ φιλάνθρωπία νομίζω ὅτι ἡμπορεῖ τὸ μοναστήρι καὶ κάτι ἀκόμη νὰ προσθέσῃ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ νησιοῦ καὶ ἃς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ τὸ σημειώσω.

Καθὼς εἶπα, τὰ Δωδεκάνησα ἔχουν τὰ σχολεῖα τους, ἔχουν ἀκόμη καὶ φιλάνθρωπικὰ ἱδρύματα ἀξιόλογα καὶ τώρα μένει μόνο τὸ ζήτημα τὸ γεωργικόν, τὸ ὁποῖο θὰ βοηθήσῃ νὰ μὴν ἀραιώνεται ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς, ἀλλὰ νὰ μένῃ καὶ νὰ ζῇ καλύτερα στὸν τόπο του. Πρέπει ἕνας καλὸς γεωπόνος νὰ μελετήσῃ τί μπορεῖ τὸ νησί νὰ καλλιεργήσῃ καλότερα καὶ εὐκολώτερα καὶ κατόπιν ἕνας δυὸ νέοι πρακτικώτερα μορφωμένοι νὰ ἐφαρμόσουν τὰ ἐπιστημονικὰ πορίσματα. Τὸ ἴδιο θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ γιὰ ὅλα τὰ Δωδεκάνησα. Αὐτὰ δὲν εἶναι πολὺ δύσκολα οὔτε γιὰ τὸ μοναστήρι οὔτε γιὰ τοὺς κατοίκους του. Ἀς τὸ σκεφθοῦν καὶ θὰ πεισθοῦν ὅτι τὰ γράφει ἄνθρωπος, ποὺ ἀγαπᾷ τὸν Ἑλληνικὸ λαόν.

Κ. Ἀμντος.

« Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος »

ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΜΑΣ

Ὡ σεῖς ποὺ αἰώνια χαίρεστε
τὴν πελαγίσια τὴ δροσιά,
Νεράιδες φυκοστόλιστες,
χαριτωμένα μας νησιά.

Γῦρο τριγῦρο στέκεστε,
 ανάμεσά σας θάλασσα γαλάζια,
 καὶ σὰν ἀδέρφια καμαρώνεστε
 καὶ χαιρετιέστε πέρ' ἀπ' τὰ μπουγάζια*.

Μελτέμια* σᾶς δροσίζουμε
 καὶ σᾶς χαϊδεύουν μαϊστράλια*
 μ' ἀσήμι τ' ἀγκριοκαίρια στεφανώνουνε
 τὰ μυριοχάρακτά σας ἀκρογιάλια.

Αὐτά, σὰν πύργοι γιγαντόκτιστοι,
 ἀσάλευτοι στῆς τρικυμίας τῇ μανία,
 ὁλόγυρα φυλάγουν τὰ λαγκάδια σας,
 ποὺ χαίρονται μιὰν ἄνοιξ' αἰωνία.

Δέχεστε τῆς αὐγῆς τὸ πρῶτο φίλημα
 ἀκόμα ὁλόδροσο ἀπ' τὰ κύματα. Καὶ πάλι
 ἡ λάμψη τοῦ φωτὸς ἡ ὁλότερνη
 ξεσταίνει κάποιο μακρινό σας ἀκρογιάλι.

Στολιζουμε βαρκοῦλες λευκοπτέρυγες
 τῇ θάλασσά σας, καὶ βοσκοῦ φλογέρα
 κάτω στὶς ρεμματιές σας καὶ στοὺς λόγγους σας
 ἡχολογᾷ μέσα στὸν ἥσυχον ἀγέρα.

Καὶ ροβολοῦνε στὸ γιὰλὸ τ' ἀγόρια τὰ εὐρωστα
 κι ἀπ' τῇ ζωῇ των ἀντηχοῦν οἱ βράχοι,
 καὶ παίζουν καὶ παλεύουν μὲ τὰ κύματα
 οἱ μέλλοντες θαλασσομάχοι.

Ὅταν τὸ κύμα τῆς νοτιᾶς θεόρατο
 βρυχᾶται στ' ἀκρογιάλια, σὰν γοργόνι,
 στὶς λαγκαδιές ὁ ζευγολάτης ἥσυχος
 τὸ λιολουσμένο του χωράφι ὀργώνει.

Νησιὰ μαβιά, νησιὰ χρυσᾶ καὶ ρόδινα,
ποὺ καθρεφτίζεστε σὲ κῦμα μυροβόλο,
καὶ οἱ κορφές σας ἔλαφρές, ἀγέρινες
σμίγουν μὲ τ' οὐρανοῦ τὸν ὄνειρώδη θόλο.

Πνεῦμα πολιτισμοῦ πανεύμορφο
ἐδῶ στ' ἀρχαῖα χρόνια ἔχει περάσει
κι ἡ θεία Τέχνη σᾶς ἐστόλισε
μὲ τὴ μαρμάρινή της πλάσι.

Κι ὅταν μέσ' στὴ γαλήνη τὴ σεληνοφώτιστη
παίζουν τὰ κύματα τὰ χρυσωμένα
καὶ στὰ βουνὰ φωτὸς μαγεῖα ἀπλώνεται
κι εἶναι στὸν ἴσχιό τὰ λαγκάδια βυθισμένα,

Θαρρεῖς, πῶς ἀπ' τὸν κόσμον τὸν ὠραῖο ποὺ ἐχάθη
πλανᾶται ἀκόμα μυστικὸ ψιθύρισμα,
σὰν ἀρμονίας μακρινῆς ξεψύχισμα,
ἐρχόμενο ἀπ' τῆς πλάσεως τὰ βᾶθη.

Τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς, ποὺ ἐπλάκωσαν
μαῦρα καὶ σκοτεινὰ τὴ μάννα Ἑλλάδα,
δὲν ἔσβησαν τοῦ πνεύματός σας τὴ λαμπάδα,
καὶ τὴν ψυχὴν σας δὲν τὴν ἐβαρβάρωσαν.

Τὸ κῦμα, ποὺ σὰν γέφυρα σᾶς ἦγωνε
μὲ κάθ' ἐλεύθερη, πολιτισμένη χώρα,
σᾶς ἔφερνε τὰ φῶτά των,
μὲ τοῦ ἐμπορίου σᾶς ἐπλούτιζε τὰ δῶρα.

Κι ὅλα τὰ ἐδώκατε στὴ μάννα σας,
ὅταν ἐσήμανε τῆς Ἀναστάσεως ἡ στιγμή,
καὶ τὰ καράβια καὶ τὰ πλούτη σας
καὶ τῆς ἡρωικῆς ψυχῆς σας τὴν ὁρμή.

Βασίλειό σας τὸ Αἰγαῖον ἔχετε,
 ἢ ζαφειρένια του κορώνα,
 ποὺ τὴ φυλάγουνε Νεράιδες ἀφρογένητες,
 δική σας εἶναι στὸν αἰῶνα.

« Ποιήματα »

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

Κ Ε Ρ Κ Υ Ρ Α

Ποιὸς μπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ τὸ γαλανὸ πανεύμορφο χρῶμα τοῦ Ἀττικοῦ οὐρανοῦ ; Ποιὸς ἄλλος ἥλιος κατῶρθωσε ποτὲ νὰ χρυσώνῃ τοὺς παλιούς λίθους, νὰ τοὺς κἀνῇ νὰ κινουῦνται ἀνάμεσα στὸ λαμποκόπημά τους, σὰν νὰ ξαναζωντανεύῃ ἡ παλιά τους ψυχὴ ; Ποιὸς Ἀθηναῖος δὲν ἐθαύμασε καὶ δὲν ἐχάρηκε τὰ μενεξεδένια δειλινὰ παιχνίδια τοῦ ἡλίου μὲ τὰ πλάγια τοῦ Ὑμηττοῦ ;

Ἄλλὰ ἡ φύσις ἐλησμόνησε νὰ σκορπίσῃ στὸ δοξασμένο κάμπο ἓνα χρῶμα : Τὸ πράσινο ! Ὅποιοι ὅμως κατοικεῖ στὸ γλυκὸ νησί τοῦ Ἰονίου πνίγεται μέσα στὸ πράσινο. Δὲν χρειάζεται νὰ ξεκινήσῃ κανεὶς ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν· τὰ τελευταῖα σπίτια ἀγκαλιάζονται, σκιάζονται ἀπὸ κισσοὺς, καὶ δυὸ βήματα πιὸ ἔξω βασιλεύει παντοῦ τὸ πράσινο.

Πλημμύρα ἀκατάσχετη ὁ ἀπέραντος ἐλαϊῶνας ἀναρριχᾶται σὲ κάθε λόφο καὶ βουνό, ποὺ θ' ἀπαντήσῃ, πνίγει κάθε κοιλάδα μέσα στὸ στακτοπράσινο χρῶμά του, καὶ κατεβαίνει μὲ τίς γέρικες ἐλιές του ν' ἀνταμώσῃ τὴ θάλασσα, ποὺ φιλεῖ τίς ρίζες των καὶ καθρεφτίζει τίς κορφές των. Κι ἀνάμεσα στίς φυλλωσιές ξεπροβάλλει πότε μιὰ σειρὰ κυπαρίσσια, πότε μιὰ γωνιά ἀπὸ ἐπαύλεις πλουσίων, πότε μιὰ στέγη ἀπὸ καλύβια καπνοστεφανωμένη.

Παρέκει, σὲ μιὰ κοιλάδα προφυλαγμένες ἀπὸ τοῦ βοριᾶ τὰ χαϊδέματα, ἀγκυλωσμένες πορτοκαλιές καὶ λεμονιές. Δάσος ὀλόκληρο περιτριγυρίζουν δύο - τρία φοινικόδενδρα ξενιτεμμένα, ποὺ λὲς καὶ ξεγελάστηκαν καὶ φύτρωσαν ἐκεῖ. Καὶ ἄμα ἀνεβῆς στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, πιὸ πέρα, ἄλλη εἰκόνα ξετυλίγεται ἐμπρὸς σου καὶ σὲ φέρνει μὲ τὴ φαντασίᾳ σ' ἄλλους τόπους μακρινούς.

Ἐνα ποταμάκι ἤσυχο κυλᾷ τὰ καθάρια νερά του μέσα σὲ χαλαμιές καὶ σχοῖνα, καὶ πιὸ πέρα ξαπλώνεται τ' ἀπέραντο λιβάδι ἕως κάτω.

στὴ θάλασσα. Ἐνα πράσινο χαλὶ σμίγει μὲ τ' ἄλλο τὸ γαλάζιο : ἄσπρα σημάδια στὸ ἕνα φαίνονται οἱ γλάροι· μαῦρες καὶ κίτρινες πινελιὲς στὸ ἄλλο οἱ ἀγελάδες.

Ἐκεῖ κάπου κοντά, λέγει ἡ παλιὰ παράδοσι, τὸ πανάρχαιο ὠραῖο παραμῦθι, ἔφθασε ταλαιπωρημένος ὁ Ὀδυσσεὺς κι ἀποκοιμήθηκε κάτω ἀπὸ μιὰ ἐλιά. Ἐκεῖ στὴν ὄχθη τοῦ μικροῦ ποταμοῦ στέλνει καὶ ἡ Ἀθηνᾶ τὴ βασιλοπούλα μὲ τὰ κορίτσια τῆς νὰ πλύνουν καὶ νὰ λευκάνουν! Κι ὅταν ὁ ναυαγὸς ξυπνᾷ ἀπ' τὶς φωνὲς καὶ τὰ γέλια τῶν κοριτσιῶν, ποὺ παίζουν τὴ σφαῖρα, ἡ θεὰ τοῦ δίνει μιὰ λάμψι θεϊκὴ στὸ πρόσωπο.

Προσπαθεῖ κανεῖς νὰ ζωντανέψῃ μέσα στὴ φαντασία του τὴν ἀγροτικὴ αὐτὴ σκηνή, τὴν γεμάτη ἀπὸ τὴν πιὸ ἀφελῇ καὶ πιὸ δυνατὴ ποίησι.

Ἐκεῖ στὸν ἀνηφορικὸ δρόμο, ἀντὶ ν' ἀκούωνται τὰ χρυσᾶ κουδουνάκια καὶ τ' ἀσημένια χάμουρα* ἀπ' τὰ ὀκτῶ μουλάρια, ποὺ τραβοῦν τὸ ἀμάξι τῆς Ναυσικᾶς, ἀφήνει τὴ βενζίνα τοῦ ἑνα αὐτοκίνητο κι ἀντὶ ἀπ' τὶς φωνὲς καὶ τὰ γέλια τῶν κοριτσιῶν, ἀντηχεῖ βαρεῖα ἡ φωνὴ τοῦ ζευγολάτῃ*.

Τρέχει καὶ σήμερα ἡσυχὸ τὸ ποταμάκι, ἀλλ' οὔτε παλάτια φαίνονται μακριά, οὔτε Νεράϊδες παίζουν στὶς ὄχθες του. Μερικὲς ἐλιὲς σκαρφαλώνουν σὲ κάτι χαριτωμένους λοφίσκους. Ποιὸς ξέρει μήπως ἀπ' τὴν ἐλιά, ποὺ ἔκοψε ὁ θεῖος Ὀδυσσεὺς ἕνα κλαρί, δὲν ἔπιασαν παρκαλάδια καὶ βρίσκονται ἀκόμα καὶ σήμερα ἐκεῖ!

Ὅλη ἡ Κέρκυρα εἶναι μιὰ ἀπέραντη θάλασσα μὲ τὸ χρῶμα τῆς ἐλιάς καὶ μὲ τεράστια κύματα τοὺς καταπράσινους λόφους.

Ἐξαφνα τὰ κύματα αὐτὰ σπάζουν σὲ μιὰν ἀτελείωτη λοφοσειρὰ στὰ δυτικὰ τοῦ μαγεμένου νησιοῦ, ποὺ κρεμᾷ τοὺς ἀπόκρημνους βράχους ἀπάνω στ' ἀνοιχτὸ πέλαγος. Κι οἱ ἀπειρες σπηλιές, κι οἱ κουφαλωμένες πέτρες δείχνουν μὲ τί λύσσα καὶ μανία ἡ θάλασσα, ποὺ τώρα τὶς γλυκοφιλεῖ, στέλνει ἀπάνω στὸ θυμὸ τῆς κτυπήματα τρομακτικὰ καὶ ποιὸς ξέρει πόσοι αἰῶνες ἐχρειάσθησαν μὲ τ' ἄγρια ἀγκαλιάσματά της, γιὰ νὰ γίνουν ἐκεῖνα τὰ μαγεμμένα λιμανάκια.

Σήμερα σ' ἕνα ἀπὸ τοὺς κρεμαστοὺς βράχους ἔχει τὸ μοναστήρι τῆς ἡ Παναγιά ἡ Παλιοκαστρίτισσα. Πέντε - δέκα καλόγηροι ἀναπνέουν τῆς ἡ Παναγιά ἡ Παλιοκαστρίτισσα. Πέντε - δέκα καλόγηροι ἀναπνέουν τῆς ἡ Παναγιά ἡ Παλιοκαστρίτισσα. Πέντε - δέκα καλόγηροι ἀναπνέουν τῆς ἡ Παναγιά ἡ Παλιοκαστρίτισσα. Μιὰ σιγαλιὰ γεμάτη μυστήριο παντοῦ· τὸ τὸν γεμάτον ἰώδιον ἀέρα. Μιὰ σιγαλιὰ γεμάτη μυστήριο παντοῦ· τὸ τὸν γεμάτον ἰώδιον ἀέρα. Μιὰ σιγαλιὰ γεμάτη μυστήριο παντοῦ· τὸ τὸν γεμάτον ἰώδιον ἀέρα. Μιὰ σιγαλιὰ γεμάτη μυστήριο παντοῦ· τὸ τὸν γεμάτον ἰώδιον ἀέρα.

κατά την Ἰταλία ἀντίκρυ. Καὶ τὸ σήμαντρο γλυκὰ ἀντηχεῖ τὸν ἑσπερινὸ μέσα στὴν ἀγριάδα καὶ τὴν ἐρημιά.

Μέσα στὴν πόλι βρίσκεται σχεδὸν τὸ χαριτωμένο λιμανάκι τῆς Γαρίτσας· ἀληθινὸ παιγνιδάκι τῆς φύσεως. Ὁ ἥλιος τρέχει νὰ κρυφθῇ πίσω ἀπ' τὰ βουνὰ τοῦ Πέλεκα καὶ ὡς ἀποχαιρετισμὸ ἀφήνει ἐπάνω τους ἓνα πελώριο φωτοστέφανο ποὺ μέσα του παιγνιδίζουν ὅλα τὰ χρώματα τῆς ἱριδος*. Ἀπέναντι οἱ χιονισμένες κορφές τῶν βουνῶν τῆς Ἡ-πεύρου μοιάζουν σὰν τριαντάφυλλα στὸ ὑστερὸν χάιδεμα τοῦ φωτός. Οἱ τελευταῖες ἀκτῖνες φιλοῦν τὰ ἥσυχά νερά τοῦ μαγευτικοῦ κολπίσκου.

Τὰ μουράγια* μελαγχολικὰ ρίχνουν τὴ σκιά τους μέσα στὰ νερά. Ἡ Ἀκρόπολι βαρειά μὲ τὶς δύο κορφές της χρυσαυμένη σὰν στέμμα, κάθεται στοὺς πρασινισμένους βράχους της, καὶ ἐκεῖ στὰ πόδια της σιγὰ σιγὰ τὸ κύμα ψιθυρίζει στὸ φίλημα τῆς αὔρας.

Πέντε ἔξι ψαροπούλες* μὲ ἀναμμένα φαναράκια γυρίζουν, ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῆς ἡμέρας ν' ἀράξουν κοντὰ στὸ κανάλι, ἐκεῖ ποὺ ἄλλα περασμένα χρόνια, γεμᾶτες μ' ἀρματωμένα παλληκάρια ἀνέμιζαν οἱ γα-λέρες* τῶν Βενετσάνων. Καὶ κάτω ἀπὸ τὰ τεῖχη στὴν ἀκρογιαλιά, ἀντηχεῖ μὲ ρυθμὸ ἢ φωνὴ τῶν ψαράδων, ποὺ τραβοῦν τὰ δίχτυα των.

Ἕνας περίπατος μισῆς ὥρας σᾶς φέρνει ἀπὸ τὴν πόλι σὲ μιὰ γωνιά ἀπὸ τὶς πιὸ μαγευτικὲς καὶ τοῦ νησιοῦ καὶ τῆς Ἑλλάδος ἴσως ὅλης. Ἕνα πελώριο κανόνι, λείψανο παλαιοῦ πυροβολείου, δίνει τὴν ὀνομασίαν: Εἶναι τὸ « Κανόνι ».

Δεξιὰ μιὰ λιμνοθάλασσα μὲ τὸ διβάρι* καὶ τὶς καλαμιές του στὸ βάθος, ἥσυχη σὰν καθρέφτης. Ἀριστερὰ τὸ ἀνοιχτὸ πέλαγος μ' ἓνα φρικίασμα σιγαλὸ κι ἀνεπαίσθητο. Στὰ ὅρια τῶν δύο ἓνα μοναστηράκι μὲ τρεῖς - τέσσαρες καλόγριες. Ἐπάνω σ' ἓνα βράχο ἐπίπεδο καὶ πιὸ πέρα τὸ Ποντικονήσι. Λέγουν πῶς εἶναι ἡ « ναὺς τοῦ Ὀδυσσεύς ἀπολιθωμένη ». Σήμερα εἶναι μιὰ πινελλιὰ πράσινη μέσ' στὸ γαλάζιο χρώμα τῆς θάλασσας. Κι ἀντικρὺ κατὰ σειρὰν φαίνονται λόφοι καταπράσινοι, ποὺ ἀνεβαίνουν σὰν κρεμαστοὶ κῆποι.

« Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον » 1918

Ν. Πετιμεζᾶς—Λαύρας

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΝΗΣΙΩΝ

Ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, ὄνειρο μέσ' στὴ χαρὰ τοῦ Μάη,
ὥς τὸν Καβομαλιᾶ*,
σκιάχτρο κοντὰ στὰ Κύθηρα, κάθε κορφὴ γελάει
καὶ κάθε ἀκρογιαλιά.

Λάμπεις, Ἰόνιο πέλαγο, σὰν νά 'σαι ἀπὸ διαμάντια.
Μιά ὁρμὴ πάντα ὀδηγεῖ,
σὰν χὰίδια ἀπ' τὴν Ἑλλάδα σου, τὰ κύματά σου, ἀγνάτια,
ὥς τοῦ Ἰταλοῦ τὴ γῆ.

Καὶ μέσ' ἀπὸ τὸ πέλαγο τὰ Ἐφτάνησα χαράζουν
πλασμένα ἀπ' τὸν ἀφρό,
καὶ ὑψώνονται καὶ πλέκονται σεμνὰ κι ἀναγαλιάζουν*
καὶ στήσανε χορό.

Κι ἡ ἑφτάδιπλη ὁμορφάδα τους ἐφτάφωτη εἶναι πούλια*
γῦρο ὑποταχτικούς
ἔχουν τοὺς χρυσοδέλφινες καὶ τὰ θαλασσοπούλια,
κι ἓνα τραγούδι ἀκοῦς :

« Σαράντα χρόνια πέρασαν! ὦ μάννα μας, ἡ ἀγκάλη
τοῦ ξένου εἶναι βραχνᾶς.
αἷμα γιὰ σένα χύσαμε καὶ γίνηκε κοράλλι
γιὰ σένα μὴν ξεχνᾶς.

Τοῦ κάκου ὁ ξένος μὲ λογῆς δολώματα καὶ βρόχια
καὶ μάγια μᾶς τραβᾷ.
Ἀπὸ τῆς γῆς τοὺς θησαυροὺς, μάννα, ἡ δική σου φτώχεια
στοιχίζει πιὸ ἀκριβά.

Παρὰ τοῦ ξένου φόρεμα κι ἀρχοντικό στεφάνι
μὲ λάμψι περισσὴ
κάλλιο, ὦ μητέρα, νὰ εἴμαστε σὰν τὰ χορτάρια, φτάνει
νὰ μᾶς πατᾶς ἐσύ.

Ἐμεῖς τὸ πίνουμε τὸ ρῶς ἀπ' τὰ δικά σου μάτια,
 ποὺ εἶν' ὁ ἥλιος τῆς αὐγῆς,
 Καὶ τοῦ κορμιοῦ σου τ' ἄχραντου τ' ἀχώριστα κομμάτια,
 μητέρα, εἴμαστε ἐμεῖς ».

Ζάκυνθο, χαῖρε, ὀλόανθη, Κεφαλλονιά δουλεύτρα,
 ὦ Κύθηρα, ὦ Παξοί,
 κι ἐσὺ τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιᾶς ὦ Κέρκυρα, μαγεύτρα,
 κ' Ἰθάκη ἐσὺ ἀκουστή.

Χαῖρε κι ἐσὺ τῆς Ρούμελης γειτόνισσα, ὦ Λευκάδα,
 τοῦ ἀρματωλοῦ φωλιά!
 Ἀκόμα τὴν ἡρώϊκή σου σπέρνει ἀνατριχίδα
 τοῦ ψάλτη* σου ἡ λαλιά.

Τ' ἄνθιά της πάντα ἡ λεμονιά, καὶ πάντα νὰ σᾶς ἔχη
 καρποὺς ἡ ἐλιά, νησιά,
 καὶ πάντα ἡ Ἀφροδίτη σας ἀπάνου σας νὰ βρέχη
 τοῦ Ἀπρίλη τῇ δροσιά!...

Πάντα, καθὼς ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ θεῖου Ὁμήρου ὥς τώρα,
 ποὺ ἀνθίζει ὁ Σολωμός,
 καμάρι σας νὰ τὰ ᾄχετε τοῦ τραγουδιοῦ τὰ δῶρα
 κι ἡ γνώμη σας ρυθμός.

« Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ μοναξιά »,

Κωστῆς Παλαμᾶς

ΣΤ' ΑΚΡΟΓΙΑΛΙ

Ὁ Χριστὸς πάντοτε εἶχε προτίμησι γιὰ τοὺς πτωχοὺς « τῷ πνεύματι » καὶ τοὺς ταπεινοὺς καὶ τοὺς ὑποσχέθηκε πῶς αὐτοὶ θὰ κληρονομήσουν τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Γιὰ ποῖο λόγο λοιπὸν νὰ μὴ τοὺς προτιμήσωμε καὶ μεῖς, ἀφοῦ μάλιστα εἶναι τόσο εὐγενικοὶ καὶ καλόκαρδοι, νὰ μᾶς φιλοξενήσουν στὴν καλύβα τους; Γιὰ ψαῤᾰδες πρόκειται. Καὶ οἱ ψαῤᾰδες ἔλαβαν τὸ δῶρο τοῦ Θεοῦ, νὰ κατεβῇ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ νὰ γίνουν σοφοὶ καὶ νὰ διδάξουν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Οἱ ποιμένες μόνον Τὸν ἐχαιρέτισαν γιὰ μιὰ στιγμή τὴν ὥρα, ποὺ γεννήθηκε, κι ἔπειτα ξαναπῆραν τὰ βουνὰ καὶ χάθηκαν μέσα στοὺς λόγγους κι ἀπάνω στὶς πλαγιὲς καὶ στὶς κορυφές. Μὰ οἱ ψαράδες καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς θάλασσας τῆς γαλανῆς καὶ ἡμερης, Τὸν γνώρισαν καὶ Τὸν ἀγάπησαν καὶ κέρδισαν τὴν ἀγάπη Του καὶ ξεδιάλυναν τὴν καρδιά Του καὶ ἀγκάλιασαν τὸν κόσμο ὁλόκληρο καὶ τὸν τύλιξαν μὲ τὰ δίχτυά τους.

— Δὲν κοπιᾶζεις ἀπὸ μέσα ; Κάτι κολιούς ἔχομε καὶ τοὺς κρατήσαμε γιὰ μᾶς. Ἐχομε καὶ κεχριμπαρένιο ἀπ' τὰ Μεσόγεια.

— Μετὰ χαρᾶς, παιδιά, τὴν συντροφιά σας καὶ τὴν ἀγάπη σας !

Μὲ τ' ἀπόβραδο κάθισα σ' ἓνα σκαμνὶ ἀπέξω ἀπ' τὴν καλύβα τους, στημένη κατὰνακρα* στ' ἀκρογιάλι. Στὸ κατώφλι τῆς πορτοῦλας ἡ φουφοῦ μὲ τὰ καρβουνάκια ἔπιανε σιγὰ - σιγὰ μὲ τὴν πνοή τοῦ ἡρεμου καὶ γαλανοῦ ἀπόβραδου μπᾶτη. "Ὅλα ἦταν γαληνεμένα ἀπ' τὰ βουναλάκια τὰ πευκόφυτα, ὡς τὸ βάθος πέρα τοῦ ὀρίζοντα, ποὺ γέρνοντας ὁ ἥλιος τὸν ἐφλόγιζε κι ἐτοίμαζε τὸ μεγάλο πανηγύρι τῶν χρωμάτων. Γίνομαι πρωτόγονος ἄνθρωπος μιὰ στιγμή. Δὲν ξέρω τίποτε. Δὲν ἔμαθα τίποτε. Βλέπω τὸ θαῦμα καὶ μένω μὲ τὰ μάτια ἐκστατικὰ καὶ τὴν ἄγνωρη ψυχὴ μου τὴν πνίγει ὁ φόβος. Καχόμοιροι πρῶτοι ἄνθρωποι ! πῶς νοιώθατε τὸ μεγαλεῖο καὶ τὸ ἀνεξήγητο ! καλύτερα ἀπὸ μᾶς. Βλέπω λοιπὸν ἐγὼ καὶ δὲν ἐξετάζω καὶ καλυμβῶ μέσα στὸ χρώμα τὸ ρόδινο στὴν ἀρχή, ποὺ ἀπλώθηκε ἀπὸ πέρα ὡς τὰ πόδια μου ἐμπρός, ἐπάνω στὸ βραχάκι, ποὺ δένει γίνεται τριανταφυλλὶ καὶ πότε σκεπάζεται μὲ τ' ἀφροπαίγνιο. Ἐπότε γίνεται ἀόρατη παλέτα τοῦ πεῖτα ὁ ζωγράφος δυναμώνει τὰ χρώματά του στὴν ἀόρατη παλέτα τοῦ ἀναλκιδώνει τὸ χρυσὸ καὶ χύνει τὸ ἀσήμι καὶ πλημμυρᾷ τὸ μενεξεδένιο καὶ πορφυρίζει καὶ κιτρινίζει καὶ ἀνακατώνει χρώματα, ποὺ ἔχουν περίσσεια χάρι, μὰ δὲν ἔχουν ὄνομα πιά καὶ γίνονται ὅλα στὴν ψυχὴ μου ἓνα, σὲ μιὰ μαγεμμένη καὶ θεῖα εἰκόνα.

Μιὰ βαρκούλα ἀργοτάξιδη, μὲ τὰ τέσσερα κουπιά της καὶ τὸ ρυθμικὸ καὶ μονότονο « ὁο..ίς ! "Οο..ίς ! » μπαίνει μέσα στὴν ὑπαίθρια ζωγραφιὰ καὶ τὴν σπάζει...

— Δὲ μ' ἀρέσουνε, Παντελεῖ, ἐκεῖνα τὰ συννεφάκια μακριά. Ἐρχεται ἡ ἀφιλότιμη. Καλὰ ποὺ μαζευτήκατε στὴν ὥρα σας ! Τί φέραμε ;

— Τοῦ Θεοῦ τ' ἀγαθὰ !

Καὶ τοῦ « Θεοῦ τ' ἀγαθὰ » βγήκαν, μπῆκαν στὶς κόφες καὶ ἡ σούστα γέμισε ξέχειλη. Τὸ καμτσίκι ἀντήχησε δυὸ τρεῖς στριφτές καὶ ὁ ντορῆς τῶβαλε στὰ πόδια κατὰ τὴν μεγάλη χώρα, ποὺ τὰ θέλει ὅλα.

Μὰ τὰ συννεφάκια ἔκει μακριὰ πῶς πύκνωναν καὶ μεγάλωναν καὶ μαύριζαν καὶ ἄπλωναν σκεπάζοντας τὰ οὐρανοθέμελα ἀπ' τὴ μιὰ ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη... Καὶ κάτι σὰν ἀνατρίχιασμα ξαφνικὸ ἔπιασε τὴ θάλασσα. Κι ἄρχισε τὸ φούσκωμα καὶ τ' ἀγρίεμμα καὶ τὸ βουγγητό. Κι ἐκεῖνα τὰ μικρά κι ἀνάλαφρα κυματάκια μὲ τὸ ἀφρόζωμα τῆς ἀκρογιαλιᾶς, ἔγιναν θηρία κι ἀνεβαίνοντας καὶ πηδῶντας τὸ ἓνα τ' ἄλλο, τᾶβαλαν μὲ βράχους, μὲ πέτρες, μὲ τ' ἀκρογιάλι. Τᾶβαλαν καὶ μὲ τὴν καλύβα ἀκόμα, ποὺ τὴν ράντιζαν ἀπ' τὰ πόδια ὡς τὴν σκέπη. Καὶ τὸ μπουρίνι* δυνάμωνα καὶ ὁ θυμὸς ἐξέσπασε τῆς γαληνεμένης λιγάκι πρὶν θάλασσας.

— Δὲν περνᾷς μέσα, λέγω, ἔγινες καὶ μούσκεμμα. Τὰ κατεβάσαμε τὰ ψάρια ἀπ' τὴν σκᾶρα καὶ μοσκοβολᾷνε.

Μὲ τὸ μικρὸ λυχνάρι κρεμασμένο στὸ μεσανὸ δοκάρει καὶ πηγαίνουντας πέρα δῶθε· μὲ τὴν φουφοῦ μὲ τὰ κάρβουνα γιὰ μαγκαλάκι· μὲ τὴν μυρουδιὰ τὴν βαρειά τῶν διχτυῶν καὶ τῆς ἀρμύρας καὶ τῆς βρεμένης γῆς καὶ τῶν νιτσεράδων* μέσ' στὸν καπνὸ καὶ τὴν τσίχνα, στρωθήκαμε γύρω μὲ τοὺς ἀγνοὺς καὶ ταπεινοὺς καὶ καλόκαρδους ἐκείνους ἀνθρώπους. Καὶ τότε εἶδα τί θὰ εἰπῇ μπουρίνι* ἔξω στὴ θάλασσα καὶ γαληνιὰ κι ἀγαθωσύνη μέσ' στὴν καρδιά.

Περιοδικὸν « Πυρσὸς »

Ν. Πετιμεζᾶς—Λαύρας

Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΠΕΥΚΟΥ

Χτὲς βράδῳ τὰ μεσάνυχτα, σὰν πάψαν οἱ βοριάδες,
ἔπεσε γύρω σκοτεινὰ καὶ σωπασιὰ θανάτου,
πυκνὸ τὸ χιόνι ἀπλώθηκε στὴ στράτα μας, στὴ στέγη,
κι ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς μὲ τὸ κεφάλι ὀλάσπρο
βαριόγειρε καὶ ξαφνικὰ φριχτὰ τριζοβολῶντας
σωριάστηκε στὰ πόδια του καὶ τοῦ 'φυγε ἡ ψυχὴ του.

Ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς μικρὰ παιδιὰ μᾶς εἶδε,
λειψά* τὰ πρῶτα βήματα σὰν ψάχναμε νὰ βροῦμε,
καὶ τ' ἄγουρα* παιχνίδια μας ἀμίλητος θωροῦσε,
τὰ καλοκαίρια ἡλιόφωτα καὶ τοὺς θολοὺς χειμῶνες.
Μὰ ὅταν μὲ δίστα σκύβαμε κατόπι στ' ἀλφαβήτα,
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἔγερνε πάνωθε ἀγαθὸς γλυκὰ χαμογελῶντας.
 Καὶ σὰν ξεπεταχτήκαμε καὶ τ' ὄνειρο τοῦ πόθου
 μᾶς ἔσυρε, μᾶς σκόρπισε τὸ κύκλωμα τοῦ κόσμου,
 ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς συλλογισμένος πάντα
 παραπονιότανε μουγγά* τ' ἀψὰ τὰ μεσημέρια
 στοῦ μελτεμιού* τὸ φύσημα, τριγῦρο ἀναζητῶντας
 φωνή ν' ἀκούσῃ γνώριμη, λοξή ματιὰ νὰ ρίξῃ,
 τ' ἄνθη τῆς ὄψης μας νὰ ἰδῇ νὰ τὰ καλωσορίσῃ...

Τὸν ἴσκιο του μᾶς ἔδινε μαζὶ μὲ τὴν ἀγάπη,
 μᾶς χάριζε τὸ ἀνάσασμ' ἀλαφρὸ τῆς ἀναπνιάς μας
 καὶ δὲ ζητοῦσε ἀντίχαρι κι ἄλλη χαμμιά ἀναγάλλια,
 ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς στὸ φτωχικό μας σπίτι,
 παρὰ σὰν ἀποσταίναμε στὸ πάλαιμα, στὴν πίκρα,
 γιὰ τὴ δουλειά, τὴν προκοπή, τὸν πόλεμο τῆς ζήσης,
 νὰ γέρνουμε στὴ ρίζα του κι ἐκεῖ νὰ καρτεροῦμε
 τὴν ἀγαθὴ παρηγοριά καὶ τὸ χαμένο θάρρος.

Τὰ χρόνια, ποὺ περνούσανε, πιστὰ μᾶς τὰ κρατοῦσε,
 καὶ τίποτα δὲν ἔφευγε τῆς θύμησης δικό μας,
 ποὺ νὰ μὴν ξέρῃ νὰ τὸ πῇ στὴ ζωντανὴ λαλιά του.
 Μᾶς μολογοῦσε* τὴν παλιὰ ζωὴ κι εὐτυχισμένη,
 τότε ποὺ ὁ γέρος μας παπποῦς μὲ τὴν καλὴ κυρούλα
 καθότανε στὴ ρίζα του νὰ φιλοτραγουδῇσουν...

Μᾶς ἔλεγε τὴν ὁμορφιά τῆς νιότης τοῦ πατέρα,
 τὴν ἀνοιχτή του τὴν καρδιά καὶ τὴ λεβέντικη ὄψι.
 Καὶ μᾶς διηγόταν τὴν κρυφὴ του θλιψὶ κάποιες νύχτες
 καὶ τὴν ἀγνή, χαρούμενη φωνὴ του σὰ μιλοῦσε...

Μᾶς θύμιζε τίς ἀνοιξές καὶ τοὺς βαριοὺς χειμῶνες,
 μέρες καλές, ποὺ διάβηκαν καὶ νύχτες ἀγριεμμένες,
 τίς μπόρες, τ' ἀστροπέλεκα, τίς μάνητες* τοῦ ἀγέρα,
 τὰ κλάμματα γιὰ τοὺς χαμούς, γιὰ τίς χαρὲς τὰ δάκρυα,
 τὰ βήματα τῆς φαμελιάς καὶ τὰ σκουντήματά της,
 τ' ἀνέβασμα, τὸ πνίξιμο στὰ κύματα τοῦ χρόνου,
 τὸ κύλισμα, τὸ γύρισμα μέσ' στὸν τροχὸ τῆς τύχης,
 τὴ γνῶσι τῆς ὑπομονῆς, τὴν πίστι τῆς ἀγάπης...

Γέροντας πιά, παράγερρος ἀπ' τ' ἄμετρα τὰ χρόνια,
παπποῦς μαζὶ καὶ πρόπαππος, βίγλα* τοῦ σπιτιοῦ μας
ἐγερνε τώρα ὀλόρριζος, καμπουριαστὸς στὸ χῶμα,
παρακαλοῦσε κι ἤθελε, νὰ τοῦ σταθοῦμε βοήθεια,
γιά ν' ἀνασάνη μιὰ σταλιά, νὰ ξαναβρῇ τὴ ζήση.

Χτὲς βράδυ, τὰ μεσάνυχτα, σὰν πάψαν οἱ βοριᾶδες
κι ἔπεσε γῦρο σκοτεινιά καὶ σωπασιὰ θανάτου,
πυκνὸ τὸ χιόνι ἀπλώθηκε στὴ στράτα μας, στὴ στέγη,
κι ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς μὲ τὸ κεφάλι ὀλάσπρο
βαρεϊόγειρε καὶ ξαφνικὰ φριχτὰ τριζοβολῶντας
σωριάστηκε στὰ πόδια του καὶ τοῦ 'φυγε ἡ ψυχὴ του.

« Ἡμερολόγιον Μεγ. Ἑλλάδος », 1929

Ρήγας Γκόλφης

Η ΙΕΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΑΙΟΔΕΝΔΡΟΥ

Ἦτο κότινος* ἀρχικῶς ἡ ἐλαία τοῦ Ἑρεχθείου* ; Ἦτο ἡ πρώτη
ἡμερὴ ἐλαία, τὴν ὁποίαν ἐφύτευsen ἡ Ἀθηνᾶ ὑπὲρ τῆς πόλεως τῆς ; Ἦτο
τὸ δόρυ τῆς, ποὺ τὸ ἐμπήξεν εἰς τὸ ἔδαφος θυμωμένη μὲ τὸν Ποσειδῶνα
καὶ ἐφύτρωσε θαλλοὺς* ; Ἦτο ἡ ἰδία ἡ Ἀθηνᾶ, ἐμφανισθεῖσα ὑπὸ μορ-
φὴν ἐλαίας ; Ἦτο τὸ πρῶτον τῆς ἄγαλμα σχηματισθὲν μὲ τὸν κορμὸν
τῆς ἐλαίας αὐτῆς ;

Ὅ,τι καὶ ἂν ἦτο ἡ ἐλαία τοῦ Ἑρεχθείου, ἐθεωρεῖτο ὡς δένδρον
πανίερρον, τὸ δὲ λάδι τῆς ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἄσβεστον λυχνίαν τῆς
Ἀθηνᾶς.

Ὁλβιος* ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ἐστεφάνωναν τὴν κεφαλὴν μὲ κλάδον
τῆς ἐλαίας αὐτῆς ! Μὲ τέτοιον κλάδον ἐστεφάνωσαν τὸν Ἀριστοφάνη*
μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν παράστασιν τῶν « Βατράχων »* του.

Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ ἐπλησίαζε τὴν ἐλαίαν τοῦ Ἑρεχθείου
μὲ ἀπαράβλητον εὐλάβειαν, τῆς ἔδενε καὶ κορδελλάκια, τῆς ἐκρεμοῦσε
καὶ στεφάνους καὶ ποικίλα ἀναθήματα καὶ καρπούς. Καὶ ὅταν κατὰ τὰ
Περσικὰ κατέκαυσαν οἱ βάρβαροι καὶ τὴν ἐλαίαν αὐτὴν τοῦ Ἑρεχθείου,
τὴν ἐπιούσαν, ποὺ διετάχθησαν ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν νὰ εἰσέλθουν εἰς

τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ προσφέρουν θυσίας, εἶδαν, ὅπως λέγουν τὰ παλαιὰ Συναξάρια *, μὲ ἀπορία τῶν τὴν καχημένην ἐλῖα νὰ ἔχῃ πετάξει βλαστὰρι ἴσαμε ἓνα πῆχυν.

Ἀπὸ τὴν ἐλαίαν αὐτὴν, τὴν ἱεράν, κατὰ τοὺς θρύλους, ἐδημιουργήθησαν αἱ δώδεκα ἐλαῖαι τῆς Ἀκαδημίας * — δεῦτε λάβετε φῶς ! — ἀντιστοιχοῦσαι, ὡς λέγεται, πρὸς τὰς δώδεκα πύλας τῆς. Αὐταὶ μετελαμπαδεύθησαν κατόπιν, καὶ τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη ὁλόκληρον τὸ ἱερὸν δάσος τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐπάνω ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι ἐλαῖαι — τὸ μόνον δένδρον, ποῦ ἐναρμονίζεται μὲ ἀρχαῖον τεταρτάριον — ὅλα δὲ τὰ ἱερά τῆς Ἀθηνᾶς περιεῖχον ἱεράς ἐλαίας (μορίας) * πολλὰ δὲ ἐξ αὐτῶν περιεκυκλοῦντο ἀπὸ ἐλαιῶνας ὁλοκλήρους. Σηκὸς * ἐθεωρεῖτο ὁ περίβολος τῶν ἐλαιῶνων αὐτῶν, καὶ τὰ κουφώματα καθὲς ἐλαίας τοῦ ἦσαν κόγχαι ἀναθηματικά.

Ἡ γενίκευσις ὅμως τῆς ἐλαίας ὡς παραγωγικοῦ δένδρου ὑφείλεται, μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα, εἰς τὸν Πεισίστρατον· οὕτω δὲ τὴν Ἀττικὴν, « πρῶτον φιλήν καὶ ἄδενδρον οὖσαν », τὴν κατεφύτευσαν μὲ ἐλαιόδενδρα, « Πεισιστράτου προστάξαντος ». Προστίθεται δὲ καὶ ἡ πληροφορία, ὅτι διετάχθησαν οἱ ἀκτήμονες πολῖται νὰ βγοῦν εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ νὰ φυτεύσουν ἐλαιόδενδρα.

Πέλαγος ὁλόκληρον ἐλαιοδένδρων προῆλθεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐμφύτευσιν τοῦ Πεισιστράτου. Τίς οἶδε, κανένα κούφταλον ἐλαίας, λησμονημένον εἰς καμμίαν πλαγίαν βουνοῦ τῆς Ἀττικῆς, ἂν δὲν εἶναι λείψανον τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ἐκείνου ὄργασμοῦ !...

Καὶ εἰς τοὺς κατόπιν χρόνους διετήρησε τὴν θέσιν τῆς ἡ ἐλαία, ἐκπροσωποῦσα τὴν ἀγιότητα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸν οἶκον· τὸ δὲ μυστήριον τοῦ εὐχελαίου καταδεικνύει τὴν συνεχῆ καὶ ἀμείωτον ἱερότητα τῆς ἐλαίας εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Γένους.

Καὶ ποῖος δὲν εἶδε τὴν καλὴν γριούλα μὲ ἓνα κατακάθαρον βαμβάκι νὰ παίρνῃ ὀλίγον ἀγιασμένο λαδάκι ἀπὸ τὴν κανδήλαν τῆς Ἀειπαρ-κὸς νὰ θένῃ, διὰ νὰ ξαναδώσῃ τὴν νεανικὴν δύναμιν στὴ ματιά τῆς, ἢ διὰ νὰ ἀποσταυρώσῃ τὸ ἐγγόνι τῆς ; Καὶ ποῖος δὲν εἶδε τὴν εὐλαβῆ γριούλα ἀποσταυρώσῃ τὸ ἐγγόνι τῆς ; Καὶ ποῖος δὲν εἶδε τὴν εὐλαβῆ γριούλα νὰ γονατίζῃ, νὰ κἀνῃ μετάνοιες καὶ κατόπιν αἵρουσα τὰς χεῖρας πρὸς τὸν προστάτην τῆς Ἁγίον νὰ μουρμουρίζῃ τὰς δεήσεις τῆς καὶ νὰ ἄπτεται τῆς κανδήλας τοῦ ;

« Ὁ Ἀναδρομάρης τῆς Ἀττικῆς »

Δ. Γρ. Καμπούρογλου

Η ΕΛΙΑ

Εἶμαι τοῦ ἥλιου ἡ θυγατέρα
 ἡ πιὸ ἀπ' ὅλες χαϊδευτή.
 Χρόνια ἡ ἀγάπη τοῦ πατέρα
 σ' αὐτὸν τὸν κόσμο μὲ κρατεῖ.
 "Ὅσο νὰ πέσω νεκρωμένη,
 αὐτὸν τὸ μάτι μου ζητεῖ.
 εἶμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

* * *

Δὲν εἶμ' ὀλόξανθη, μοσχάτη
 τριανταφυλλιὰ ἢ κιτριὰ,
 θαμπώνω τῆς ψυχῆς τὸ μάτι,
 γιὰ τ' ἄλλα μάτια εἶμαι γριά.
 Δὲ μ' ἔχει ἀηδὸνι ἐρωμένη,
 μ' ἀγάπησε μία θεά.
 εἶμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

* * *

"Ὅπου κι ἂν λάχω κατοικία
 δὲν μ' ἀπολείπουν οἱ καρποί.
 ὡς τα βαθειὰ μου γηρατεῖα
 δὲ βρίσκω στὴ δουλειὰ ντροπή.
 Μ' ἔχει ὁ Θεὸς εὐλογημένη,
 κι εἶμαι γεμάτη προκοπή.
 εἶμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

* * *

Φρίκη, ἐρημιὰ, νερὰ καὶ σκόπη,
 τὴ γῆ ἐθάψαν μιὰ φορά.
 πράσινη αὐγὴ μὲ φέρνει πρώτη
 στὸ Νῶε ἡ περιστερά.
 ὅλης τῆς γῆς εἶχα γραμμένη
 τὴν ἐμορφιὰ καὶ τὴ χαρά.
 εἶμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

* * *

Ἐδῶ στὸν ἴσκιο μ' ἀποκάτου
 ἦρθ' ὁ Χριστὸς ν' ἀναπαυθῇ,
 κι ἀκούσθηκ' ἡ γλυκειὰ λαλιά του
 λίγο προτοῦ νὰ σταυρωθῇ.
 Τὸ δάκρυ του, δροσιὰ ἀγιασμένη,
 ἔχει στὴ ρίζα μου χυθῇ,
 εἴμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

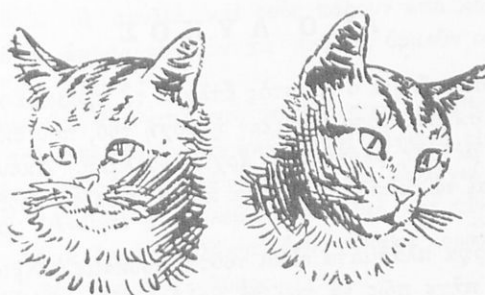
«Τὰ Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου»

Κωστῆς Παλαμᾶς

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
 ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
 ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
 ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

12. ΖΩΑ - ΠΤΗΝΑ

ΑΝΗΤΗ ΑΟΣ ΣΙ

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΤΑ ΖΩΑ

Σάν αλαργεύουν από μέ γεμάτοι τρόμο οί γάτοι,
θαρρῶντας, πού ἀπαντήθηκαν μέ φοβερό διαβάτη,
ἄς ἦταν, Θέ μου, δυνατὸ νὰ βγοῦνε ἀπ' τὴν ἀπάτη.

Ὁ ἴσκιος, πού τρέχει νὰ χαθῇ παράμερα τοῦ δρόμου
μεσ' στὰ βαθιὰ μεσάνυχτα, πού πάω στὸ φτωχικὸ μου,
νὰ τό 'ξερε τί ἀνάξιος, ὁπού 'μαι τέτοιου τρόμου !

Μὲ τῶν προγόνων τους θὰ ζοῦν τὰ θολωμένα φρένα,
καὶ τρέμουνε τὸν ἄνθρωπο τὰ ζῶα τ' ἀγαπημένα·
ἴσως κι ἐγώ, σκληρὸ παιδί, νὰ τὰ 'χω ἀδικημένα.

Μὰ τώρα, πού ἔχω μέσα μου ἐλέους κι ἀγάπης βρύσι,
πολλῶν ψυχῶν τὰ κρίματα μποροῦσε νὰ τὰ σβήση,
στῆς γάτας τὸ γουναρικό τὸ χᾶδι μου ἂν γλιστρήση...

Βουβὴ ἢ ἀφή, μὰ νόημα κι ὑπομονὴ γεμάτη,
χαϊδεύοντας τὴ ράχι του γυρτή, ἀπαλή, χνουδάτη,
μιλεῖ τοῦ ζώου γιὰ τὴ φριχτὴν ἀνθρώπινη ἀπάτη ...

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

ΑΠΟ ΤΑ ΖΩΑ ΤΟΥ ΒΟΥΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

Α) Ο ΛΥΚΟΣ

Ἡ παράδοσις : Ἄμα ὁ Χριστὸς ἐπλάσε τὰ πρόβατα καὶ βγῆκε στὰ βουνὰ νὰ τὰ βοσκήσῃ, τόσο χάρηκεν ἡ ψυχὴ του, ποὺ ἔκοψε ἓνα ξύλο, τὸ ἔφκιασε μὴ μεγάλη φλογέρα καὶ ἄρχισε νὰ λαλῇ. Ἀκουσε ὁ Σατανᾶς τὰ λαλήματα καὶ τὰ βελάσματα, πῆγε κοντά, εἶδε τὰ πρόβατα καὶ μαύρισε ἡ ψυχὴ του.

— Τί πανέμορφα πλάσματα εἶναι τοῦτα, ποῦκαμε ὁ Χριστὸς !... εἶπε. Κι ὁ νοῦς του πῆγε πῶς νὰ τοῦ τὰ χαλάσῃ. Παραμέρισε στὸ λόγγο, ἔκοψε μιὰ ἀγριαπιδιὰ καὶ ἄρχισε νὰ φκιάνῃ τὸ λύκο. Γι' αὐτὸ ποῦναι φκιασμένο ἀπ' ἀγριαπιδιὰ δὲν λυγίζει καθόλου αὐτὸ τὸ πλᾶσμα τοῦ Σατανᾶ. Μὰ ἅμα τὸν ἀπόφκιασε τὸ λύκο καὶ πῆγε νὰ τὸν στήσῃ, εἶδε πῶς δὲν μποροῦσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια του τὸ ἔργο του. Ἀφοῦ εἶδε καὶ ἀπείδεδε πῶς δὲν θὰ στυλώσῃ τὸν λύκο, πῆγε στὸ Χριστό, γονάτισε μπροστά του καὶ εἶπε.

— Ἀφέντη, θέλησα καὶ ἐγὼ νὰ κάμω ἓνα πλᾶσμα σὰν τὰ δικά σου, μὰ γιατί δὲν στέκει στὰ πόδια του ; Ἀξίωσέ με νὰ τὸ ἰδῶ ὄρθιο καὶ θὰ προσκυνῶ τ' ὄνομά σου.

Ὁ Χριστὸς τοῦ εἶπε :

— Πήγαινε νὰ τοῦ φωνάξῃς : Σήκω, ἔργο μου, καὶ κάμε ὅ,τι πρόσταξε ὁ Χριστὸς.

Ὁ Σατανᾶς γνοιόστηκε.

— Κι ἂν τὸ πρόσταξε ὁ Χριστὸς νὰ μὲ φάῃ ; εἶπε.

Πῆγε γρήγορα, ἔκανε ἓνα λάκκο κοντὰ στὸ λύκο, κρύφτηκε μέσα καὶ ἀφήνοντας ἔξω τὸ ἓνα ποδᾶρι του μόνο φώναζε :

— Σήκω, ἔργο μου, καὶ κάμε ὅ,τι πρόσταξε ὁ Χριστὸς.

Ὁ λύκος πῆδησεν ἐπάνω, ἄρπαξε τὸ ποδᾶρι τοῦ Σατανᾶ καὶ τὸ ἔφαγε. Γι' αὐτὸ λένε ὅτι ὁ ἀρχιδιάμονας εἶναι κουτσός.

* * *

Ἡ πονηρία του : Ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ ὁμὴ του χτυπᾷ τὰ προβατόσκυλα, ἅμα πηγαίνει στὴ στάνη, βαδίζει ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ ἔχει ἀντίθετο τὸν ἀέρα. Ἄν ἔχῃ ρέμμα, χώνει τὸ ρύγχος του στὸ νερό. Ἄν εἶναι μέρα, ποτὲ δὲ βαδίζει σὲ γυμνὸ τόπο. Προτιμᾷ πάντοτε τ' ἀπό-

σκια, γιά νά μή διακρίνεται εύκολα. "Αν εἶναι συμμορία, χωρίζονται εἰς δύο μπουλούκια. Οἱ μὲν πηγαίνουν ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ φυσιᾷ, ὥστε νά τοὺς ἀντιληφθοῦν τὰ σκυλιά, καὶ τοὺς πάρουν ἀπὸ κοντά. "Αμα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπομακρυνθοῦν τὰ σκυλιά, ὁρμοῦν οἱ ἄλλοι στὸ κοπάδι καὶ σφάζουν. Πόσα ;

Πιστεύουν, ὅτι, ἅμα μπῆ στὸ κοπάδι, σφάζει κάθε λύκος ἕως 99. "Αμα φθάσῃ στὰ 100, λέγουν ὅτι σκάζει. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἕνας λύκος σφάζει ὅσα προφθάσῃ. Νὰ χορτάσῃ δὲν ὑπάρχει φόβος. Μήπως τρώγει κρέας ; Ἄνοιγει μιὰ φλέβα στὸ λαιμὸ καὶ πίνει τὸ αἷμα. Γι' αὐτὸ λέγουν : "Αμα ἔχῃ ἕνας λύκος, ἔχουν ἑκατὸ κοράκια. "Αμα ἔχουν ἑκατὸ κοράκια, δὲν ἔχει ἕνας λύκος.

« Μπῆκε ὁ λύκος στὸ κοπάδι, ἀλλοιὰ πῶχει τὸ ἕνα ». Βεβαιωμένο πρᾶγμα εἶναι ὅτι, ἂν σ' ἕνα κοπάδι εἶναι πεταμένα ἕνα ἢ λίγα πρόβατα κανενὸς, ἐκεῖνα θὰ πρωτοπάρῃ ὁ Χάρος. Ὁ λόγος εἶναι ὁ ἑξῆς :

Κάθε μπουλούκι εἶναι σὺν ἀπὸ ἰδιαιτέρα πάστα φτιασμένο. "Αν σμίξετε πέντε μπουλούκια, θὰ ἔχετε μὲν ἕνα μεγάλο κοπάδι, ἀλλὰ μὲ τὴν πρώτη ταραχὴ σκίζονται κατὰ μπουλούκια, ὅπως ὅταν ἦταν χωρισμένα. "Αν λοιπὸν στὸ κοπάδι εἶναι ἕνα μονάχο πρόβατο, θὰ ξεκόψῃ καὶ ἴσως γλυτώσουν τὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ σκυλιά, τὰ ὁποῖα, ὡς μυαλωμένα, θὰ τρέξουν νὰ γλυτώσουν τὰ περισσότερα, ἀλλὰ τὸ ἕνα σπάνιον νὰ σωθῇ.

Ἐπειδὴ μὲ τὸ αἷμα ἑνὸς προβάτου δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ χορτάσῃ, οὔτε ἐπὶ τόπου εἶναι εύκολο νὰ τὸ καταπιῇ, ἀναγκάζεται νὰ τὸ παίρνῃ μαζί του, καὶ ἰδοὺ πῶς. "Αν μὲν εἶναι μικρὸ, τὸ πετᾷ στὴν πλάτη του καὶ φεύγει, σὺν νὰ ἔχῃ ἐπανωφόρι ριγμένο στοὺς ὤμους του. "Αν εἶναι μεγάλο, τὸ δαγκώνει ἀπὸ τὸ αὐτί, τὸ ζώνει μὲ τὴν οὐρά του στὴ μέση καὶ τοιουτοτρόπως πηγαίνουν ἀλαμπράτσο.

"Αν εἶναι βῶδι, πηδᾷ στὸ λαιμὸ του καὶ μὲ τὴν οὐρά του τὸ διευθύνει ὅπου θέλει σὺν καρβாலῆς μὲ τὸ καμτσίκι του. "Αν εἶναι μουλάρι, πιάνει τὴ στράτα καὶ κάνει τὸν πεθαμένο. Τὸ μουλάρι, κατὰ τὴν περιέργειά του, πηγαίνει νὰ τὸν μυρίσῃ καὶ, ἅμα πλησιάσῃ τὴ μύτη του, τ' ἀρπάζει ἀπ' αὐτὴ καὶ τὸ σκάζει. "Αν εἶναι δυνατὸ τὸ μουλάρι, τὸν σηκώνει ἐπάνω καὶ τὸν βροντᾷ κάτω σὺν χταπόδι. Οἱ μουλαροτρόφοι, σιγκώνει ἐπάνω καὶ τὸν ὑπόληψιν τῆς ράτσας των, λέγουν ὅτι ὁ λύκος τρώγῃ νὰ σώσουν τὴν ὑπόληψιν τῆς ράτσας των, λέγουν ὅτι ὁ λύκος τρώγει προηγουμένως ἄμμο, γιά νὰ βαρύνῃ καὶ γι' αὐτὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸν σηκώσουν τὰ μουλάρια.

* * *

« Ἀλλοίμονο, ἂν ἔκοβαν ὅλοι οἱ λύκοι », λέγει μιὰ παροιμία. Κόβει μόνον ὁ Μονιᾶς. Τί εἶναι ὁ Μονιᾶς ; Τὸ μεγαλύτερο παιδί των ὁ λύκος καὶ ἡ λύκαινα τὸ χωρίζουν, ἅμα γεννηθῇ. Τὸ τρέφουν καὶ τὸ ἐκπαιδεύουν ἰδιαιτέρως. Εἰς αὐτὸ ἐμπιστεύονται ὅλην τὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν τοῦ διδάσκουν μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς Ἀλεποῦς. Κουβαλοῦν πρόβατα καὶ γίδια ζωντανὰ στὴν φωλιά τοῦ Μονιᾶ χάριν τῆς ὑποδειγματικῆς του διδασκαλίας. Μεθ' ὃ ὁδηγεῖται στὰ κοπάδια πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του.

Ὁρος ἀπαράβατος : Ἀπὸ κοπάδια, πού εἶναι γῦρο ἀπὸ τὴ φωλιά του, ποτὲ δὲν κλέβει ὁ λύκος. Ἐπιθυμεῖ νὰ μὴν εὐρίσκεται εἰς παρεξηγήσεις μὲ τοὺς γειτόνους του, τοῦλάχιστον ἐφ' ὅσον ἔχει τὰ μικρά του εἰς κατάστασιν ἀνηλικιότητος.

Ἀφ' οὗτου ἔρχεται ὁ Ἀγγλικὸς στόλος στὸν Ἀστακό, ἡ πεδινὴ Ἀκαρνανία ἡσύχασε. Αἱ προβολαὶ τῶν ἡλεκτρικῶν προβολέων ἐφόβισαν τὸν λύκο πολὺ, ὥστε νὰ φύγῃ. Ἄλλοτε τὸν εἶχε τρομάζει ἡ λοκομοτιῖα * τοῦ σιδηροδρόμου Κρουονερίου — Ἀγρινίου τόσον, ὥστε ἔφυγαν ὅλοι καὶ ἐπέρασαν εἰς τοὺς ὄρεινους δήμους τῆς Ἀκαρνανίας. Ὁ μακαρίτης ὁ Τρικούπης * ἐμαυρίσθη τότε ἐξαιρετικῶς ἀπὸ τοὺς ποιμένας, διότι « τοῦ διαβόλου τὸ σιδηρικὸ ἔρριψε τοὺς λύκους μέσα στὴ στάνη τους ».

Ἡ ἐπικηρύξις τοῦ λύκου εἶναι ἀπὸ τὰ κυριώτερα ποιμενικὰ ἔθιμα. Ἄν δὲν ἀπατῶμαι, μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἐπικεκχυμένοι οἱ λύκοι. Εἰς ὅλα τὰ ἄλλα κράτη ζῇ ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος, τοῦ πρώτου ἐπικηρύξαντος τοὺς λύκους.

Ζῇ ἐπίσης ἡ πρόληψις, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Βιργίλιος, ὅτι, ἂν σὲ ἰδῇ ὁ λύκος, « χαβώνεισαι », τουτέστι μένεις ἄλλος.

Αἱ καταστροφαί, πού κάνει εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπολογίζονται εἰς ἑκατοντάδες χιλιάδων. Γι' αὐτὸ ὁ σκοτώνων ἢ συλλαμβάνων λύκον, ἀνεπικηρύκτον ἀκόμη, τὸν περιφέρει στὰ χωριά καὶ παίρνει δῶρα. Ἄν ὁ λύκος εἶναι ζωντανός, τοῦ γίνεται μεγάλη διαπόμπευσις. Τὸν γυρίζουν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι μὲ ντέλφια * καὶ σφυρίγματα.

Ὁ Γύφτος δὲν ἔχει πρόβατα κι ἀπ' αὐτὸν τὸ βρίσκει ὁ λύκος. Τὸ δέρμα του εἶναι γιὰ νταούλια καὶ γιὰ ντέλφια.

Κάποτε δικάζαν ἓνα λύκο, λέγει ὁ μῦθος. Ὁ Γύφτος ἐφώναζε περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐναντίον του. Καὶ ὁ λύκος, πού δὲν μιλοῦσε ἐφ' ὅσον τὸν κατηγοροῦσαν οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸν Γύφτο νὰ κόβεται ἐναντίον του ἐγύρισε καὶ τοῦ εἶπε :

— Καλὰ μωρὲ Γύφτε, ὅλου τοῦ κόσμου τοῦχω κάμει ζημιὰ, ἀλλ' ἐσέ-
να τ' ἀμόνι σῶφαγα, π' ἀνάθεμά σε παλιόγυφτε ;..

“Οταν ἄλλη μιά φορὰ τὸν κατηγόρησαν τὰ ζῶα ὅτι τρώγει πρόβα-
τα καὶ γίδια, ἀπήντησε :

—'Εγώ, μωρέ, πειράζω τὰ γιδοπρόβατα ; 'Αμ' ἂν ἐγὼ ἔτρωγα πρά-
ματα, θὰ γύριζα χειμῶνα καιρὸ γυμνός ; Δὲν θάφκιανα μὲ τὰ μαλλιά
τους μία κάπα νὰ μὴ μὲ δέρνῃ ἡ βροχὴ ;

Κάποτε ἡ ἀλεπού ἔστειλε καὶ τοῦ ἐζήτησε λίγα μαλλιά, γιατί δὲν
τῆς ἐφθάναν τὰ δικά της νὰ ἀποσώσῃ τὸν ἀργαλειό της. “Ο λύκος κατὰ-
λαβε τί τοῦ ζητοῦσε καὶ τῆς γύρισε ἓνα κομμάτι κρέας :

— Πέστε της, εἶπε, ἅμα τελειώσῃ τὰ δικά της ὑφάδια, νὰ βάλῃ κι ἓνα
ζευγάρι καλτσοδέτες γιὰ μένα !...

Β) Τ Ο Ζ Α Ρ Κ Α Δ Ι

Ὑποθέτω ὅτι εἶναι ἀπὸ τὰ συγκινητικώτερα ποιήματα τῆς μητρι-
κῆς στοργῆς ὁ θάνατος μιᾶς ζαρκάδας, ὅπως τὸν διηγοῦνται πολλοὶ κυ-
νηγοὶ. Εἶχαν παγᾶνα * παρὰ τὸν Ἀχελῷον δι' ἀγριογούρουνα. Ἀπροό-
πτως ὅμως ἐνεφανίσθη μία ζαρκάδα μὲ τὸ παιδί της. Οἱ κυνηγοὶ ἐπυ-
ροβόλησαν τὴν ζαρκάδα, ἡ ὁποία πρόγγειτο ὀλίγα βήματα, ἀλλ' ἀπέ-
τυχον. Ἀμέσως μετ' αὐτὴν ἤρχετο τὸ μικρὸ της, τὸ ὅποιον ἐπυροβό-
λησαν καὶ ἐλάβωσαν. Ἐκεῖνο ἐβέλαζε, καὶ ἡ ἀτυχὴς μητέρα του, ἡ ὁποία
ἦτο ἐκτὸς βολῆς πλέον, ἐγύρισε βελαζούσα καὶ αὐτὴ, διὰ νὰ ἴδῃ τὴν τύ-
χην τοῦ μικροῦ της. Οἱ κυνηγοὶ τὴν ἐπυροβόλησαν, ἀλλ' ἡ κακὴ της
τύχη δὲν ἠθέλησε νὰ τελειώσῃ τὸ βάσανόν της. Ἀντὶ νὰ τὴν σκοτώ-
σουν, τὴν ἐπλήγωσαν εἰς τὰ πόδια. “Οταν τὴν μετέφεραν εἰς τὴν ἀκρο-
ποταμιάν, ἡ ζαρκάδα ἐπεσεν ἐπάνω στὸ παιδί της καὶ ἔκαμνεν ὥσάν
ἄνθρωπος.

Καὶ οἱ κυνηγοὶ ἐνθυμοῦνται ἀκόμη μὲ συγκίνησιν τὸ δράμα αὐτό.
'Εννοεῖται ὅμως, ὅτι τοῦτο δὲν τοὺς ἐμποδίζει νὰ κυνηγοῦν τὰ ζαρκάδια
συστηματικῶς. Διότι τὰ ζῶα αὐτά, ὡς ἀπονήρευτα, ἀγνοοῦν ὀλότελα νὰ
προφυλάσσωνται καὶ πρὸ παντὸς συχνάζουν εἰς μέρη καλοπάτητα.

Ἡμερεῖουν εὐκολώτατα καὶ εἶναι πολὺ ἁθῶα, σχεδὸν μέχρις ἡλι-
θιότητος. Ἐχοῦν ἓνα βάδισμα ἢ μάλλον ἓνα πήδημα ρυθμικόν, μαθη-
ματικῶς ὑπολογιζόμενον ἀπὸ τοὺς κυνηγούς, διὰ νὰ τὰ τουφεκίζουν ἐπι-
τυχῶς. Εἶναι ζῶον τῆς ταχύτητος καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια δανεῖζον-

ται ἀπ' αὐτὸ εἰκόνας γρηγοράδας καὶ σβελτοσύνης :

Ποῦς εἶν' ἄξιος καὶ γλήγορος
νὰ τρέξῃ, σὰν ζαρκαδί,
τριῶν μερῶν περπάτημα
τρεῖς ὥρες νὰ τὸ κάμῃ ;

Τὸ φθινόπωρον ἀρχίζουν ν' ἀλλάζουν χρώμα καὶ μέχρι τῆς ἀνοιξέως γίνονται κατακάστανα. Ἄμα ὅμως ἀνοιξιάση, ἀρχίζουν καὶ παίρνουν τὸ καφεκόκκινον χρώμά των καί, ὅσον προχωρεῖ ἡ θερινὴ ἐποχὴ καὶ τρέφονται, τόσον περισσότερον κοκκινίζουν. Ἡ οὐρά των μ' ὅλα ταῦτα καὶ τὸ κάτωθεν μέρος εἶναι ἄσπρα, ἐξ οὗ καὶ ἡ λαϊκὴ εὐχή : « ν' ἀσπρίσῃ, νὰ γεράσῃ, σὰν τοῦ ζαρκαδιοῦ τὴν οὐρά ».

Τὰ καταδιώκουν μανιωδῶς οἱ λύκοι, ἀνακαλύψαντες, φαίνεται, ὅτι ἔχουν νόστιμον κρέας.

Ἄλλ' αὐτὰ φεύγουν, ὡς ἀστραπή· καὶ μόνον, ἂν πιασθοῦν τὰ εὐμορφα ξύλα τῆς κεφαλῆς των ἀπὸ τίποτε κλαδιά, κατορθώνουν καὶ τὰ συλλαμβάνουν οἱ λύκοι.

Ἄλλ' οὔτε πέντε ἄνθρωποι δὲν ἤμποροῦν νὰ κρατήσουν ἓνα ζαρκαδί.

Πολλὰ ζαρκαδία ὅμως σιγουρίζουν ἓνα λύκον καὶ λέγεται, ὅτι εὐρῆκαν λύκους νεκροὺς μὲ ἔχνη κτυπημάτων ἀπὸ ξύλα ζαρκαδιῶν.

Γ) ΤΟ ΚΟΥΝΑΒΙ

Ἐνῶ ἔχει τὸ μαλακώτερον δέρμα, τόσον, ὥστε νὰ τυλίγῃ τοὺς λαίμους τῶν γυναικῶν, καὶ ἐνῶ ζῇ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ μέλι, ἔχει μ' ὅλα ταῦτα τὴν σκληροτέραν ψυχὴν. Ἐὰν πιασθῇ εἰς δόκανον, θὰ γυρίσῃ καὶ θὰ κόψῃ μὲ τὸ στόμα του τὸ πόδι του, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον οὔτε ἡ ἀλεπού, οὔτε ὁ λύκος ἔχουν τὴν ὁμότητα νὰ ἐπιχειρήσουν.

Δύσκολον λοιπὸν πρᾶγμα νὰ εὑρεθῇ εἰς δόκανον κουνάβι, διότι, ἂν πιασθῇ, θὰ κόψῃ τὸ πόδι του. Ἐξ ἄλλου δὲ δὲν εἶναι καὶ ἐξυπνον, ὅσον ἡ ἀλεπού, ὥστε νὰ μετέρχεται τὰ τεχνάσματά της, τὰ ὁποῖα τὴν χαντακώνουν.

Αὐτὴ, λόγου χάριν, ὡς λίαν πονηρὴ, γνωρίζει τὴν μέθοδον τοῦ δοκάνου καί, ὅταν εἰσέρχεται εἰς ἀμπέλια ἢ πλησιάσῃ ὀρνιθῶνας, ἐνώνει

τὰ πόδια της, ὥστε νὰ τὰ κάμνη ἓνα πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ μὴ ἀπλώνεται εἰς εὐρὺν χώρον καὶ πατήσῃ κανένα δόκανον. Ἀλλά, ὅπως περιπατεῖ ἢ μᾶλλον ὅπως πηδᾷ μὲ τὰ τέσσαρα μαζί, συμβαίνει νὰ πέσῃ ἐπάνω εἰς δόκανον καὶ τότε πιάνεται καὶ μὲ τὰ τέσσαρα. Ἐντεῦθεν ἡ παροιμία « ἡ πονηρὴ ἄλεπού πιάνεται καὶ ἀπὸ τὰ τέσσαρα ». Τὸ κουνάβι, μὴ ἐπαγγελλόμενον εὐφυῆς, περιπατεῖ καὶ μὲ τὰ τέσσαρα πόδια του ἀνοικτά, πιάνεται ἐπομένως ἀπὸ τὸ ἓνα. Γυρίζει τότε καὶ τρώγει τὸ συλληφθὲν πόδι του καὶ ἀφήνει ὑγείαν εἰς τὸ δόκανον καὶ εἰς κανὲν ὑπόλειμμα τοῦ ποδιοῦ του.

Οἱ κουνaboκунηγοὶ λοιπὸν παρητήθησαν πρὸ πολλοῦ τῆς διὰ δo-
κάνου μεθόδου καὶ κυνηγοῦν τὸ κουνάβι ὡς ἐξῆς : Ἐὰν εἶναι χειμῶν, ἀκολουθοῦν τὰ ἴχνη τοῦ ἐπάνω εἰς τὰ χιόνια καὶ τοιουτοτρόπως εὐρίσκουν τὴν φωλεάν των, ἡ ὁποία θὰ εἶναι εἰς τὴν κουφάλαν κανενὸς δένδρου ἢ εἰς καμμίαν σπηλιάν. Οἱ κυνηγοὶ, γνωρίζοντας ὅτι πάντοτε ἡ φωλεὰ τῶν κουναβιῶν ἔχει δύο ἐξόδους, τοποθετοῦν εἰς τὸ στόμιον τῆς μιᾶς ἐξόδου σάκον ἀνοικτὸν πρὸς τὰ χεῖλη τοῦ στομίου καὶ κατόπιν πηγαινοῦν ἀπὸ τὴν ἄλλην ὁπὴν καὶ τὴν καπνίζουν μὲ ἀναμμένα πανιά γαίνουσι ἀπὸ τὴν ἄλλην ὁπὴν καὶ τὴν καπνίζουν μὲ ἀναμμένα πανιά. Ἐπειδὴ δέ, ὅπως ἔκεινο πηδᾷ νὰ φύγῃ καὶ πίπτει μέσα εἰς τὸ σακί. Ἐπειδὴ δέ, ὅπως εἶπα, δὲν εἶναι πολὺ ἔξυπνον, παρασύρεται πολλάκις εἰς τὰ τεχνάσματα τῶν κυνηγῶν, τὸ προχειρότερον τῶν ὁποίων εἶναι ἡ τοποθέτησις κρέατος εἰς μέρη ἐπικίνδυνα διὰ τὴν ἀσφάλειάν του. Δὲν εἶναι καθόλου φιλόποπτον, ὅπως ἡ ἄλεπού, ἡ ὁποία, ὅταν ἐμυρίσθῃ κάποτε τοιαύτην ἐτοιμασίαν εἰς μέρος ὑποπτον, ἐλοξοδρόμησε καὶ εἶπεν :

— Ὡχ ἀδελφέ, πρέπει νὰ μοῦ βάλετε καὶ κρασί ... Γεῦμα δίχως κρασί δὲν κάμνει ἡ ἄλεπού.

Τὸ κουνάβι, ὅπως καὶ ἡ ἄλεπού, μαδᾷ μέχρις ἀπογυμνώσεως τὴν ἄνοιξιν. Εἰς αὐτὴν δὲ τὴν ἐποχὴν ἀποκουτίζεται, ὥστε νὰ ἡμποροῦν νὰ τὸ πιάσουν καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ.

Λέγει ὁ μῦθος, ὅτι ἓνα κουνάβι παρεπονεῖτο εἰς τὴν ἄλεπού κατὰ τοῦ Θεοῦ, διότι νερούλιάζει τόσον τὰ μυαλά των τὴν ἄνοιξιν. Ἡ ἄλεπού δὲ τὴν πανσοφίαν της συνέστησεν εἰς τὸ κουνάβι νὰ εὐλογῇ τὸν Ἰψιστον, μὲ τὴν πανσοφίαν της συνέστησεν εἰς τὸ κουνάβι νὰ εὐλογῇ τὸν Ἰψιστον, διότι κατὰ τὴν ἄνοιξιν δὲ τοὺς παίρνει μόνον τὰ μυαλά, ἀλλὰ καὶ τὸ τρίχωμά των. Ἐπομένως ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὰ μαρτύρια τοῦ κυνηγίου, διότι δὲν ἔχουν καμμίαν ἀξίαν, ὅταν εἶναι μαδημένον τὸ δέρμα των.

— Μπα ! εἶπε τὸ κουνάβι, γιὰ τὰ μαλλιά μᾶς κυνηγοῦν;

— "Αμ γιατί σέ κυνηγούν, θαρρεῖς; τοῦ ἀπήντησεν ἡ ἄλεπού. Για νὰ σέ βγάλουν δημογέροντα;

Δ) Η ΠΕΣΤΡΟΦΑ

Ἡ πέστροφα εἶναι τὸ εὐμορφότερο καὶ ἀφθονώτερο ψάρι τῶν Εὐρυτανικῶν ποταμιῶν. Τὸ ὄνομά της τὸ χρεωστεῖ εἰς τὸ κυριώτερον χάρισμα, ποῦ ἔχει. Εἶναι τὸ μόνο ψάρι, ποῦ ἀνηφορίζει τὰ ποτάμια (ἐπιστρέφει, πέστροφα).

Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ὀλίγον παράξενον. Τὰ Εὐρυτανικά ποτάμια, ἰδίως τὰ τῶν Ἀγράφων, δὲν ἔχουν μόνον τὰς ἀποτομωτέρας κλίσεις, ἀλλὰ καὶ συχνούς καταρράκτας μεγάλου ὕψους. Πῶς λοιπὸν τοὺς ἀναβαίνει ἡ πέστροφα; Ἰδοὺ ἡ τέχνη της: "Ἀμα φθάσῃ εἰς τὸν ποῦντον (τὸ κάτω μέρος τοῦ καταρράκτου), δαγκώνει τὴν οὐράν της, κουλουριάζεται καὶ ἐκσπενδονίζεται πρὸς τὰ ἐπάνω, διατρυπῶσα ὡς βέλος τὴν σούδα* τῶν νερῶν.

Τὸ ψάρευμα τῆς πέστροφας εἶναι τὸ προσφιλέστερον εὐρυτανικὸ κυνήγι. Ὁ Ἀσπροπόταμος* καὶ τὰ παραπόταμά του εἶναι γεμάτα ἀπὸ τὸ ψάρι αὐτό, τὸ νοστιμώτερον, ὅχι μόνον τῶν ψαριῶν τῶν γλυκῶν νερῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν θαλασσινῶν. Τὸ κυνήγι της εἶναι πολύτροπον. Ἰδίως τὴν κυνηγούν μὲ δυναμίτιδα καὶ ξυλοφωτιές. Ἀνάβουν τὴν νύκτα ἓνα δέμα ξηρὲς βέργες καὶ μὲ αὐτὲς στὸ χέρι κατεβαίνουν εἰς τίς ὄχθες τῶν ποταμῶν. Οἱ πέστροφες ζαλίζονται εἰς τὸ πολὺ φῶς καὶ χοροπηδοῦν. Τότε βουτοῦν οἱ κυνηγοὶ μὲ τὰ χαντζάρια στὰ χέρια καὶ τίς σκοτώνουν. Εἶναι ποῦντοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἤμποροῦν ν' ἀποσύρουν δέκα καὶ εἴκοσι ὀκάδες πέστροφες.

Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ ἄλλος τρόπος ψαρεύματος τῆς πέστροφας, καταστρεπτικώτερος καὶ τῆς δυναμίτιδος ἀκόμη, δυστυχῶς δὲ δυσκολοκαταδίωκτος, ὥστε νὰ μὴ ἡμπορῶ νὰ συστήσω κανὲν μέτρον ὡς ἀποτελεσματικόν. Εἶναι τὸ σπλόισμα. Εἶναι δὲ τὸ σπλόισμα πέταγμα εἰς τὰ ποτάμια ἀποστάγματος γλωρῶν καρυδοφλοιῶν ἢ χυμοῦ γαλατσίδας (κυτρίνου δηλητηριώδους λουλουδιοῦ), τὸ ὅποῖον ἰδιαίτερώς ὀνομάζεται καὶ σπλόιμος. Καὶ εἶναι τόσον δηλητηριώδη καὶ τὰ δύο αὐτά, ὥστε ἀμέσως μετὰ τὸ ρίψιμον νὰ γεμίζῃ ἡ ἐπιφάνεια τῶν ποταμιῶν ἀπὸ νεκρὲς πέστροφες. Τὸ σπλόισμα εἶναι εἰς μεγάλην χρῆσιν εἰς ὅλα τὰ Ἀγγραφιωτοχώρια καὶ ἀσφαλῶς εἰς αὐτὸ ὀφείλεται ἡ ἐλάττωσις τῆς πέστροφας κατὰ τὰ τελευ-

ταῖα ἔτη. Μέγα μέρος τῆς πεστροφοκαταστροφῆς ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν ὑλοτομίαν, ἥ ὅποια τὰ « σουδιάζει », ὅπως λέγουν οἱ χωρικοί, πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ ξυλεία, ἥ ὅποια ρίπτεται εἰς τὰ ποτάμια, διὰ νὰ μεταφερθῇ εἰς τὸ Αἰτωλικόν, παρὰ τὸ ὅποιον ἐκβάλλει ὁ Ἀσπροτόταμος, τὶς προγκᾷ κατὰ κοπάδια πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ, ὅπου τὶς θανατώνουν τὰ ἀλμυρὰ νερά.

Μεγάλην ἐπίσης καταστροφὴν κάνει εἰς τὴν πέστροφان ἡ πλημμύρα, ἥ ὅποια ἐσχάτως εἰς τὰ βορεινὰ μέρη τῆς Εὐρυτανίας ἐγένεν ἐνδημική, ἔνεκα τῆς μεγάλης ὑλοτομίας. Τὴν σκοτώνει, τὴν πνίγει, τὴν θάβει ὑπὸ τὴν ἄμμον καὶ τὸν χαλικιῶν. Ὅση γλυτώνει σύρεται ἀπὸ τὴν θαλοῦραν εἰς τὰς ὄχθας, διὰ νὰ βοσκήσῃ καὶ ἐκεῖ, ὅπως εἶναι ζαλισμένη, τὴν ἀναμένει ὁ διὰ χαντζάρας θάνατος. Διότι, ἐπαναλαμβάνω, ὅτι τὸ κυνήγι τῆς πέστροφας εἶναι μία τελεία ἐπιστήμη ἐδῶ.

Προχθὲς ἐκυνηγούσαμε πέστροφες εἰς ἕνα παραπόταμον τοῦ Ἀχελώου. Ἕνας τζοπάνος, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐβοηθοῦσε, μᾶς ἐπληροφόρησεν ὅτι στὴ σπηλιὰ τῆς γέφυρας εἶναι μία, ποὺ περνᾷ τὶς τρεῖς ὁκάδες. Ἐπήγαμεν ἐκεῖ, ὅπου ὁ εἰδικὸς πεστροφοκυνηγός, ἀφοῦ ἐξερεύνησε τὸ ἔδαφος, εἰσηλθε διευθυνθεὶς πρὸς τὸ μέρος, εἰς τὸ ὅποιον ἐκρύβετο ἡ πέστροφα. Μετ' ὀλίγας ἐρεύνας τὴν εὗρε καὶ τὴν ἐρρίζωσεν εἰς τὴν σχισμάδα ἐνὸς βράχου.

Ἀπλώνει πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἀλλ' ἐκείνη ἐπλατάγιζε τὰ νερά καὶ ἐσκεπάζετο, ὥστε νὰ χάνῃ τὴν ἀκριβῆ θέσιν της ὁ κυνηγός, ὁ ὁποῖος προσεπάθει νὰ βουτήξῃ τὰ δάκτυλά του εἰς τ' αὐτιά της, τὸ μόνον μέρος ἀπὸ τὸ ὅποιον ἡμπορεῖ νὰ τὴν κρατήσῃ, διότι τὸ ἄλλο σῶμα της γλυστρᾷ ὥσάν χέλι. Ἐπὶ τέλους εἰς μίαν βουτιᾶν τῶν χειρῶν του κατάρθρωσε νὰ βυθίσῃ τὰ δάκτυλά του εἰς τ' αὐτιά της καὶ τὴν ἀνέσυρεν ἐπάνω σπαρταρίζουσας, δάκτυλά του εἰς τ' αὐτιά της καὶ τὴν ἀνέσυρεν ἐπάνω σπαρταρίζουσας, τραντάζουσας τὸν νικητὴν της, ὥστε νὰ νομίζωμεν ὅτι θὰ τὸν ἀναποδογυρίσῃ. Ἀλλ' ἐκεῖνος, κινδυνεύων νὰ πέσῃ, τὴν ἐξεσφενδόνισε πρὸς τὸν γιालόν, ὅπου ἐσηχοβροντιώνταν ἐπὶ ὥραν, ταρασσούσα τὸν χαλικιῶν ὡς ἀλογοποδοβολητό.

Στέφανος Γρανίτσας

« Τ' ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα »

Η ΚΥΝΗΓΗΜΕΝΗ ΠΕΡΔΙΚΑ

Ήταν Αύγουστος μήνας. Έκαθόμαστε εγώ κι ο συνάδελφός μου τὸ ἀπόγευμα στὸν ἐξώστη τοῦ πύργου, ὁ ὁποῖος ἦταν στὸ βορεινὸ πλευρὸ του κι ἐκοιτάζαμε τὸν ἀπέραντο κάμπο τῆς Θεσσαλίας ὡς ἐκεῖ, ποὺ ἔσμιγε μὲ τὶς κοντότερες ράχες τῶν Χασιώτικων βουνῶν, τὰ ὁποῖα φαίνονται ἀπὸ μακριὰ ἓνα κομμάτι πέτρα μεγάλη, γιγάντια.

Ὁ Πηνειὸς ἐκυλοῦσε τὰ νερά του πολὺ κοντὰ μας, ὡς ἓνα τέταρτο τῆς ὥρας ἀπὸ μᾶς, ἀλλ' ἂν καὶ ὁ πύργος ἦταν ψηλός, οὔτε ἐβλέπαμε, οὔτε τὸ βουητό του ἀκούαμε, γιατί τὸ ἔδαφος εἶναι ἴσιο καὶ αἱ δυὸ ὄχθες σμιγνύονται, ἡ μία μὲ τὴν ἄλλη καὶ κρύβουν τὴν κοίτη, ἐνῶ τὸ νερὸ τρέχει ἥσυχος ἥσυχος, χωρὶς βουή, χωρὶς κρότο, χωρὶς ἀφρό, σὰ διαβάτης κουρασμένος, ὁ ὁποῖος περπατᾷ ἀργὰ - ἀργὰ καὶ δὲ βλέπει τὴν ὥρα νὰ φθάσῃ στὴν κατοικία του, νὰ ξαπλωθῇ καὶ νὰ κοιμηθῇ.

Εἴχαμε μπροστά μας ἓνα σωρὸ χωριά. Τὰ διεκρίναμε ἀπὸ τὰ δένδρα, ποὺ εἶχαν, κι ἀπὸ τὰ κεραμίδια ποὺ ἐκοκλίνιζαν, κι ἐπυρολογοῦσαν ἀπὸ τὸ ἥλιοπύρι, σὰν νὰ ἦταν ψηλὰ σ' ἀσβεσταριὰ ἢ σ' ἀναμμένο κεραμιδιό. Ἀπὸ μακριὰ μᾶς ἐρχόταν ὁ ἦχος τῶν κουδουνιῶν τῶν κοπαδιῶν, τὰ ὁποῖα ἐβοσκούσαν ὁλόγυρα. Ὁ οὐρανὸς ἦταν ξάστερος, κι ἡ γῆς ἐδιψοῦσε γιὰ νερό, σὰν στρατοκόπος κουρασμένος, γιατί δὲν εἶχε βρέξει ἀπὸ τὸ Μάρτη. Σύννεφο δὲν ἐφαινόταν πουθενὰ κανένα καὶ ζέστη φοβερὴ ἀγκάλιαζε ὅλον τὸν κάμπο. Σὲ λίγο ἓνα συννεφάκι, ὡς μία ψάθα, ἄσπρο, κάτασπρο σὰν λαγαρὸ ἀσήμι, ἐκάθησε στὴν κορυφὴ τοῦ Ὀλύμπου σὰν ἀτίμητο διαμαντένιο ἀστέρι.

Μιὰ ὑπόκωφη βροντὴ ἀκούσθηκε κατὰ τὸν Ὀλυμπο καὶ ἄστραμμα ἐφεγγεβόλησε μέσα στὸ σύννεφο, ποὺ ἐγιγάντευε κι ἐθέρειε κι ἐγίνε μιὰ στιγμή κατὰχρυσο. Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα κι ἐκεῖνο τὸ συννεφάκι, ποὺ ἐξεφύτρωσε σὰ στέμμα ψηλὰ στὴν κορυφὴ τοῦ δοξασμένου βουνοῦ μας, ἐγίνεκε γίγαντας κι ἐχύθηκε σ' ὅλον τὸν οὐρανὸ τῆς Θεσσαλίας, σὰ φοβερὸ ὄχταπόδι ἀπλώνοντας τοὺς μαῦρους πλοκάμους του ὡς τὸν Κίσσαβο, ὡς τὸ Πῆλιο, ὡς τ' Ἀγραφα καὶ ὡς τὰ βουνὰ τ' Ἀσπροποτάμου. Ἀρχισαν νὰ πέφτουν ἀριεὲς ἀριεὲς οἱ πρῶτες σταλαματιεὲς τῆς βροχῆς, χονδρὲς σὰν καρύδια, καὶ τ' ἀστροπελέκια ν' αὐλακώνουν τὸν οὐρανὸ σὰν φλογισμένα φίδια καὶ σὲ λίγο ἀκόμη ἡ Θεσσαλία ἐλαυζόταν ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη κι ἐφεγγεβολοῦσε κι ἐτραντάζοταν ἀπὸ τ' ἀστροπελέκια.

Ἀπὸ τὶς πρῶτες σταλαματιεὲς ἀφήσαμε τὸν ἐξώστη κι ἐμπήκαμε

στήν ἀπέναντι κρεβάτα τοῦ πύργου κι ἐκοιτάζαμε μὲ χαρὰ τὴ χονδρὴ βροχή, ἡ ὁποία ἔπεφτε κι ἐκτυποῦσε τὰ γυαλιὰ τῶν παραθυριῶν. Ἐκεῖ ποὺ ἐκαθόμαστε κι ἐχαιρόμαστε γιὰ τὸ περίλαμπρο θέαμα τῆς εὐεργετικῆς βροχῆς, ἡ ὁποία θὰ ἐπότιζε τὴ διψασμένη γῆ ὥς τὰ ἔγκατά της, ποὺ εἶχε γίνει σὰν κεραμίδι, ἀκοῦμε « τσάγκα ! » στὸ γυαλὶ τοῦ παραθυριοῦ, καὶ δυὸ μεγάλα πουλιὰ κατάβρεκτα, τὸ ἓνα μπροστὰ καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ πίσω, ἐμπῆκαν μέσα. Ὅλοι ἐσηκωθήκαμε στὸ ποδάρι κι ἐγλυτώσαμε τὸ θῦμα ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ φονιά του. Τὸ μπροστινὸ πουλί, τὸ ὁποῖο γιὰ τὴν σωτηρία του ἐπετοῦσε σὰν μολύβι καὶ ἔσπασε τὸ γυαλὶ τοῦ παραθυριοῦ, ἦταν μιὰ περιγραμμένη πετροπέρδικα, καὶ τὸ πισινὸ, τὸ ὁποῖο τὴν ἐκυνηγούσε μὲ μάτι ἄγριο, μὲ λύσσα, μ' αἰμοδιψιά, ἦταν ἓνα γεράκι. Ἐρχόταν ἐκεῖνη μπροστὰ κι αὐτὸ πίσω ἀπὸ τὰ πετροβούνια, τρεῖς ὥρες μακριὰ μὲ καλὸ ἄλογο, γιὰτὶ μόνο στὰ βουνὰ βρίσκονται πετροπέρδικες :

Πῶχουν τὰ πλουμιστὰ φτερά
τὰ κόκκινα ποδάρια...

Ἐνῶ στὸν κάμπο εἶναι οἱ καμπίσσιες οἱ πέρδικες, πολὺ διαφορετικὲς ἀπὸ τίς βουνίσσιες. Οὔτε οἱ βουνίσσιες πατοῦν στὸν κάμπο, οὔτε οἱ καμπίσσιες στὰ βουνά. Οἱ βουνίσσιες εἶναι μεγαλύτερες, ἀγριώτερες καὶ ὁμορφότερες ἀπὸ τίς καμπίσσιες καὶ τίς βουνίσσιες προτιμοῦν ἐκεῖνοι, ποὺ ἔχουν τὴ μανία νὰ σκλαβώνουν τὰ καημένα τὰ πουλιὰ καὶ νὰ τὰ βάζουν στὰ κλουβιά, γιὰ ν' ἀκοῦν τὸ σκλαβωμένο τους λάλημα καὶ νὰ εὐχαριστοῦνται μὲ τὴ δυστυχία τους.

Ἐπίσσαμε καὶ τὴ δειλὴ πέρδικα, ποὺ ἐμαζεύθηκε σὲ μιὰ γωνιά τῆς κρεβάτας κι ἔτρεμε ἀπὸ τὸ φόβο της, καὶ τὸ ὀρμητικὸ γεράκι, ποὺ εἶχε τρυπώσει κάτω ἀπὸ τὰ καθίσματα, ἄγριο καὶ φοβερό, καὶ τὰ ἐβάλαμε σὲ ξεχωριστὰ κλουβιά. Ἡ πέρδικα ἦταν προωρισμένη γιὰ τὸ συνάδελφός μου γιὰ τὸ κλουβὶ καὶ τὸ γεράκι γιὰ δῶρο σὲ κανένα κυνηγὸ, ὁ ὁποῖος μπόρουσε νὰ τὸ γυμνάσῃ νὰ κυνηγᾷ στὸν ἀέρα πουλιὰ. Ἐνας φίλος, ποὺ εἶχε παρατύχει κοντά μας, εἶπε ὅτι ἡ καλύτερη δουλειὰ ἦταν νὰ φάμε τὴν πέρδικα ψητὴ καὶ νὰ σκοτώσωμε τὸ γεράκι καί, γιὰ νὰ μᾶς πείσῃ περισσότερο, μᾶς ἀνέφερε καὶ ἓνα στίχο δημοτικοῦ τραγουδιοῦ :

Πέρδικα ψημένη καὶ γλυκὸ κρασί.

Τή νύκτα, όταν έτραβήχθηκαν ό καθένas στο κρεβάτι του, για να κοιμηθούμε, δέ μ' έκολλούσε ό ύπνος. Μέ έβασάνιζε ή ιδέα τής σκλαβιάς τής πετροπέρδικας και του γερακιού. Έδωσα, έπθρα να κοιμηθώ, δέν τό κατώρθωνα. Έσυλλογιζόμουν τά βάσανά της, έσυλλογιζόμουν ότι ήλθε στην κατοικία μου ζητώντας σωτηρία, και βρίσκει πικρή σκλαβιά. Έσυλλογιζόμουν και τό τέλος της: κανένα ψήσιμο στη σούβλα ή κανένα φάγωμα από καμμιά γάτα. Για τό γεράκι δέ μ' ένοιαζε πολύ. Η ιδέα ότι έτρωγε πουλιά και ότι, αν δέν έτύχανε τό παράθυρο του πύργου, θά έξέσχιζε την καημένη την πέρδικα, μέ έκανε να τό αντιπαθώ και να τό μισώ και να μη ενδιαφέρωμαι γι' αυτό. Στα τελευταία, εκεί που έγύριζα άυπνος στο κρεβάτι, για να δώσω τέλος στη νέα τύχη τής πέρδικας, άναψα τό κερί κι έπήγα στην κρεβάτα, όπου έβρισκόνταν κρεμασμένα και τά δυό κλουβιά, τό ένα κοντά στο άλλο.

Η πέρδικα έπήγαινε άνω κάτω μέσα στο κλουβί, ένώ τό κακοῦργο γεράκι έκαθόταν κι έκοιμόταν, έχοντας τό λαιμό του χωμένο μέσα στις πλάτες και μονάχα, όταν έζύγωνα μέ τό φώς, άνοιζε τά μάτια του κι έγύριζε άνήσυχο τό κεφάλι του όλόγυρα. Έξεκρέμασα τό κλουβί τής πέρδικας κι έπήγα στο παράθυρο μέ τό τσακισμένο γυαλί, άνοιξα τή θύρα του κλουβιού κι είπα στο σκλαβωμένο πουλί :

— "Αει στο καλό σου ! Πέταξε στα κορφοβούνια σου και στις βουνοπλαγιές σου, όπου έγεννήθηκες κι όπου είναι ό προορισμός σου κι ή ευτυχία σου. Ίσως έχης ταίρι, ίσως έχης μικρά, που σέ καρτερούν !

Η πέρδικα, τή στιγμή που άνοιξα τή θύρα του κλουβιού στο παρθύρι μέ τό σπασμένο γυαλί, σαν να μην έπίστευε τόση ευτυχία, έδισταζε να πετάξη και ν' άποκτήση την έλευθερία της. Άλλά σέ λίγο έμάζεψε καλά τά πτερά της, έκατέβασε τό κεφάλι της κι ένα δυνατό φτερούγισμα άκούστηκε στα σκοτάδια τής νύκτας. Η καρδιά μου έχόρευε από τη χαρά της για την καλωσύνη, που είχα κάμει, και τά ποδάρια μου μου έφάνινονταν πώς δέν έπατούσαν στο πάτωμα. Έκρέμασα τό κλουβί στη θέση του κι έγύρισα να πάγω στο κρεβάτι μου να κοιμηθώ ευχαριστημένος.

Έκείνη τή στιγμή τό βλέμμα μου αντικρύστηκε μέ τό βλέμμα του γερακιού. Μου έφάνηκε σά να μου έζητούσε κι αυτό την έλευθερία του και σά να μου έλεγε μέ ανθρώπινη φωνή :

Έλευθέρωσέ με και μένα τό καημένο ! Γυρεύω την έλευθερία μου ως έλεημοσύνη !

Έστρεξε ή καρδιά μου. Δυό δάκρυα χονδρά άνέβηκαν από την καρδιά

μου στὰ μάτια μου. 'Ηθέλησα νὰ θυμηθῶ ὅλα τὰ φονικά τοῦ σκλαβωμένου γερακιού. Πόσα πουλιά ἄφησε χωρίς μάννα καὶ πόσες μάννες χωρίς πουλιά καὶ πόσα πουλιά χωρίς ταῖρι καὶ τὸ κυνήγημα τῆς πέρδικας, ἡ ὁποία ἐγλύτωσε ἀπὸ τρίχα, ἀλλὰ δὲν ἤμπόρεσα ν' ἀντισταθῶ στὴν ἄφωνη φωνή, ποὺ μοῦ ἐφώναζε :

'Ελευθέρωσέ με κι ἐμένα τὸ καημένο ! Δός μου τὴν ἐλευθερία μου, ὡς ἐλεημοσύνη !

'Εξεκρεμασα καὶ τοῦ γερακιού τὸ κλουβὶ κι ἐτράβηξα ἴσα στὸ παράθυρο μὲ τὸ σπασμένο γυαλί.

'Αλλὰ...τί πάω νὰ κάμω; εἶπα μέσα μου. 'Απ' ἐδῶ ἔφυγε ἡ πέρδικα ν' ἀφήσω καὶ τὸ γεράκι νὰ τὴ φθάσῃ πουθενά...

Γυρίζω πρὸς τὸ παράθυρο, ποὺ ἀντίκρυζε κατὰ τὴ νοτιὰ, ὅπως διόλου ἀντίθετα πρὸς τὸ δρόμο τῆς πέρδικας. 'Ανοίγω τὸ παραθυρόφυλλο, ἀνοίγω καὶ τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ καὶ τοῦ δίνω δρόμο ! Πάει ! 'Απέκτησε κι αὐτὸ τὴν ποθητὴ ἐλευθερία. "Ὡρα του καλὴ, κι αὐτοῦ !

Γυρίζοντας ἐκρέμασα καὶ τοῦ γερακιού τὸ κλουβὶ κοντὰ στὸ κλουβὶ τῆς πέρδικας καὶ πῆγα νὰ κοιμηθῶ. 'Εκοιμήθηκα σὰν στὸν Παράδεισο. "Ὅλος μου ὁ ὕπνος ἦταν χρυσᾶ ὄνειρα. Τέτοιοι ὕπνοι γλυκοὶ δὲν εἶχα κάμει ποτέ !

« Θεσσαλικά »

Χρήστος Χρηστοβασιλείης

Η ΕΛΛΑΔΑ ΜΑΣ

1.

'Η 'Ελλάδα εἶναι πατρίδα μας,
ξακουσμένη στὸν κόσμον
θυμάρι βγάζ', ἢ πέτρα της,
τὰ περιβόλια της δυνάμο.

2.

'Ηλιόχαρ' ἡλιογέννητη,
δὲν τὴ δέρνουν οἱ μπόρες
γυρὸ της κι' ἂν ὀργιάζουνται,
τὴ χαϊδεύουν οἱ ὥρες.

3.

Διάφαν' ἡ πάχνη, δλόχρυση,
στά βουνά της ἀπλώνει
μαντὶ φοράει τῇ ξαστεριά
καὶ τῇ θάλασσα ζώνη.

5.

Ἀνθομανοῦν οἱ κῆποι της,
ποῦ τρυγᾷ τὸ μελίσει,
κλῆμ' ἀγκαλιάζει τὴν ἐλιά,
σκιάζ' ἡ δάφνη τὴν βρύση.

4.

Κι δλόγυρα, ξετίμητα
τὰ νησιά της πετράδια,
φαντάζουν σὰν πλεούμενα
τὶς αὐγές καὶ τὰ βράδια.

6.

Τὰ ρυάκια τὸ τραγοῦδι τους
μὲ τ' ἀηδόνια ταιριάζουν.
Εὐγενικά κι οἱ θρίαμβοι,
σὰν περνοῦν, ἀλαλάζουν.

7

Μικρούλα εἶν' ἡ Ἑλλάδα μας
φῶς καὶ χάδι καὶ νάζι,
π' ὅλη τὴ γῆ στά στήθια της
σὰ μιὰ μάνν' ἀγκαλιάζει.

Περιοδικὸν «Παιδικὸς κόσμος»

Ἄγγ. Σημηριώτης

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

Α

- ἀβάκιον, τὸ — μικρὰ τετράγωνος, λεία σανίς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔ-
γραφον οἱ ἀρχαῖοι.
- ἀβασταγή, ἡ — τὸ βασταζόμενον δέμα, ζαλίκι.
- Ἀβεσαλὸμ, — τριτότοκος υἱὸς τοῦ Δαβίδ.
- Ἀγαρῖνοι — Μωαμεθανοὶ, Μουσουλμάνοι (ἐκ τῆς Ἀγαρ).
- ἀγᾶς, ὁ — τιμητικὸς τίτλος τῶν Τούρκων πολιτικῶν ἢ στρα-
τιωτικῶν.
- ἀγκαλὰ — ἂν καί, μολοντί.
- ἀγλαῖζω — λαμπρύνω, ἐξωραῖζω.
- ἀγναντεύω — παρατηρῶ ἀπὸ μακρὰν ἢ ἀφ' ὕψηλοῦ, περισκο-
πῶ, ἀντικρύζω.
- ἀγνάντια — (ἐπίρρ.) ἀπέναντι, ἀντίκρυ, (ἐκ συνεκφορᾶς τὰ
ἐνάντια, τ' ἀγνάντια).
- ἄγονρος — (ἐπίθ.) ἄωρος, παιδικὸς, νεανικὸς.
- Ἄγρας Τέλος — ψευδώνυμον τοῦ ἀξιωματικοῦ Τ. Ἀγαπηνοῦ. ἄγω-
νισθέντος καὶ εὐρόντος μαρτυρικὸν θάνατον κα-
τὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα (1907).
- ἀδαπάνητος — (ἐπίθ.) ἀτελείωτος, ἀνεξάντλητος.
- Ἀδριανὸς — Ρωμαῖος φιλέλλην αὐτοκράτης (76—138 μ.χ.)
ἀναδειχθεὶς εὐεργέτης τῆς πόλεως τῶν Ἀθη-
νῶν, τὴν ὁποίαν διεκόσμησε διὰ πολλῶν καὶ
χρησίων κτισμάτων.
- ἀθάλη, ἡ — ἡ καπνιά.
- ἄθλος, ὁ — ἀγών, κατόρθωμα
- αἶγλη, ἡ — λάμψις, δόξα, φήμη.
- αἵμασιᾶ, ἡ — φράκτης κήπου, περιβολιοῦ.
- Αἶνος, ἡ — πόλις τῆς Θράκης παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἑβρου
- αἰπόλιον, τὸ — κοπάδι αἰγῶν.
- αἰπόλος — βοσκὸς αἰγῶν.
- Αἰσχύλος — μέγιστος τραγικὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Ἑλευ-
σίνι τὸ 525 π.χ. καὶ ἀποθανὼν τὸ 456.
- Ἀκαδημία (ἡ) Ἀκαδήμεια — τόπος σύνδενδρος ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν ἀρ-
χαιότητα, Ν. Α. τοῦ Κολωνοῦ, ὀνομασθεὶς ἐκ
τοῦ πρώτου κατόχου Ἀκαδήμου. Ἐν αὐτῷ
ἐδίδασκεν ὁ Πλάτων εἰς ἰδιόκτητον οἶκον ἀπὸ
τοῦ τόπου ὠνομάσθη Ἀκαδημία καὶ ἡ φιλο-

	σοφική πλατωνική σχολή και από ταύτης κάθε σύλλογος επιστημόνων ή καλλιτεχνών, έχων σκοπόν την προαγωγήν των επιστημών και των τεχνών.
ἀκάθεκτος	— (ἐπίθ.) ἀσυγκράτητος, ὀρμητικός.
ἀκαρεῖ (ἐνν. χρόνῳ)	— ἀμέσως, στήν στιγμή. Ἀκαρῆς — μικρός, ἐλάχιστος.
ἀκάτεχος	— (ἐπίθ.), (Κρητ. ιδιωματ.) ἀνήξερος, ἀπειρος.
ἀκρωτηριάζομαι	— μου ἀποκόπτουν ἓνα ἄκρον, ἢ περισσότερα.
ἀλάγιστα	— (ἐπίρρ.) ἀδιακόπως.
Ἀλαμανοὶ ἢ Ἀλαμάνοι	— γερμανικός λαὸς σχηματισθεὶς (κατὰ τὸν β' μ.Χ. αἰῶνα) ἐκ διαφόρων βαρβαρικῶν φυλῶν με ἀρχικὴν κοιτίδα τὸν Μοῖνον (Μάιν), παραπόταμον τοῦ Ρήνου ἐν Γερμανίᾳ· ἀπὸ τούτων ἡ Γερμανία ὠνομάσθη Allemagne καὶ οἱ κάτοικοί της Allemands.
ἀλατῆς ὁ	— (λ. τουρκ.) χονδρὸν βαμβακερὸν ὕφασμα ποικιλόχρουν, παρδαλὸν ἢ καὶ δίχρουν.
ἀλαργεύω	— (λ. ἰταλ.) ἀπομακρύνομαι.
ἀλέγκρο	— (λ. ἰταλ.) μουσικός ὅρος σημαίνων τὸν ταχύ καὶ ζωηρὸν ρυθμὸν.
ἀλλόφρων	— (ἐπίθ.) ὁ ἐκτὸς ἐαυτοῦ, σάν παράφρων.
ἄλμη, ἡ	— ἡ ἀρμύρα.
ἀμείλικτος	— (ἐπίθ.) ἄκαμπτος, σκληρός.
ἀμολγός, ὁ	— νυκτοἄρμεγμα.
ἀμπαδόνικος	— κατεσκευασμένος ἀπὸ ἀμπᾶν, χονδρὸν μάλλινον ὕφασμα δι' ἐγχώριον ἐνδυσιν.
Ἀμπελάκια, τὰ	— χωρίον Ἀαρύσης, εἰς τὸ ὅποιον κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος συνεκροτήθη περίφημος κοινοτικὸς συνεταιρισμὸς τῶν κατοίκων.
ἀμφιλύκη, ἡ	— τὸ λευκός.
ἀναβολεύς, ὁ	— ἡ σκάλα τοῦ ἵππου, ὁ ἀπὸ τοῦ ἐπιππίου ἐξαρτώμενος σιδηρεὺς κρίκος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πατοῦν οἱ ἵπποις, διὰ νὰ ἀναβοῦν ἐπὶ τοῦ ἵππου.
	— ἀγάλλομαι, χαίρω, σκιρτῶ ἀπὸ χαρᾶν.
ἀν' ἁλλιάζω	— ἀφοῦ διέβασε (μετοχ. ἀρ. β' τοῦ ἀναγιγνώσκω),
— αἰγνός	— (ἐκ τοῦ ἀναγίθηναι) ἀφιέρωμα, τὸ ἀφιερούμενον εἰς τὸν ναὸν τάμα.
ἀνάθημα, τὸ	— (ἐπίθ.) ὁ ἐπέχων θέσιν ἀναθήματος, ὁ χρησιμῶν ὡς ἀφιέρωμα.
ἀναθηματικός	— ἀναπηδῶ, ἀνυψοῦμαι.
ἀναθρόσκω	— ἀνακόπτω πλοῦν, σταματῶ, (ναυτικὸς ὅρος).
ἀνακωχέω	

- ἀνάντης, ἐνν. ὁδός
 ἀναπνυῖά, ἡ
 ἀνάσσω
 ἀναχαιτίζω
 ἄνθηρον, τὸ
 ἀνεμόχολον, τὸ
 ἀνεμούριον, τὸ
- ἀνεπάντεχος
 ἀνίσχω
 ἀνοῖ
 ἀνοχή, ἡ
- ἀνταριάζομαι
 Ἀντίοχος
 ἄντρον, τὸ
- ἄξεστος,
 ἀπὲ
 ἀπελατίκι(ον), τὸ
 ἀπιλογοῦμαι
 ἀποβάλλω
 ἀπόγειον, τὸ
- ἀπόγειον, τὸ
- ἀποκλαμός, ὁ
 ἀποπλάνησις, ἡ
 ἀπορροῶξ
 Ἀποσπερίτης, ὁ
- ἀποφράς, ἡ
- ἄπτον
 ἀραμπαδάκια τὰ
 Ἀραξος, ὁ
- (ἐπίθ.), ἀνωφερής, ἀπότομος.
 — ἡ ἀναπνοή
 — βασιλεύω.
 — ἀνακόπτω, συγκρατῶ
 — ἀνάχωμα ἐπὶ ὄχθης ποταμοῦ κατάφυτον.
 — δυνατὸς αἰφνίδιος ἄνεμος συνεπιφέρων νέφωσιν.
 — ἀνεμοδείκτης ἐξ ὑφάσματος ἐρραμένος εἰς σχῆμα
 κώνου καὶ προσδεδεμένος ἀπὸ φάρου, πλοίου ἢ
 ἀεροπλάνου· οὗτος, πληρούμενος ἀέρος, ἀνυψοῦται
 καὶ δεικνύει τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου.
 — (ἐπίθ.) ἀνέλπιστος, ἀπροσδόκητος, καὶ ἐπίρρ.
 ἀνεπάντεχα - ἀπροσδοκῆτως.
 — κρατῶ ὑψηλά, ὑψώνω.
 — ἀνοίγει.
 — σιτοδεία, ἀφορία, ἔλλειψις, συνεχδοχ. στενοχωρία,
 θλίψις.
 — καταλαμβάνομαι ὑπὸ ἀνησυχίας.
 — βασιλεὺς τῆς Συρίας (324—261 π.Χ.)
 — μυθικὸν σπήλαιον εἰς Δελφούς, ἐν γένει τὸ ἐν-
 τὸς βράχου κοίλωμα, τὸ σπήλαιον.
 — (ἐπίθ.) ἀμόρφωτος, ἀπολίτιστος.
 — (ἐπίρρ.) ἔπειτα, ὕστερον.
 — ὄπλον σιδηροῦν ἀκιδωτὸν ροπαλοειδὲς (μεσαιων.)
 — ἀπολογοῦμαι (Κρητ. ἰδιωματ.), ἀποκρίνομαι.
 — βγάνω, χάνω.
 — καὶ ἀπόγειος, ἡ—ὁ ἄνεμος, ὁ πνέων ἐκ τῆς ξη-
 ρᾶς. Λέγεται καὶ ἡ ἀπογεία (αὖρα).
 — τὸ χονδρὸν σχοινίον, διὰ τοῦ ὁποίου δένουν τὰ
 πλοῖα ἀπὸ τὴν ξηράν.
 — ὁ πλόκαμος, ἐδῶ : πυρίνη γλῶσσα.
 — ἔξαπάτησις.
 — (ἐπίθ.) ἀπότομος, κρημνώδης.
 — ὁ Ἑσπερος, ἥτοι ὁ πλανήτης Ἀφροδίτη, ὅταν
 ἐμφανίζεται τὴν ἑσπέραν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡ-
 λίου.
 — ἄδος, (ἐκ τοῦ ἀπὸ καὶ φράζομαι — λέγομαι),
 ἡ ἡμέρα, τὴν ὁποίαν δὲν θέλει τις οὔτε ν' ἀνα-
 φέρῃ, ὡς ἐνθυμίζουσιν θλιβερὸν γεγονὸς, πέν-
 θιμος, δυσόλωνος.
 — προστ. ἐνεστ. τοῦ ρ. ἄπτομαι=ἐγγίζω.
 — καρροτσάκια, (λ.τουρκ.).
 — ἀκρωτήριον Πελοποννήσου εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ

- ἀργάτης, ὁ — Πατραϊκοῦ κόλπου, κοινῶς Κάβο-Πάπας.
 Ἄργεστης, ὁ — τὸ βαροῦλκον τοῦ πλοίου.
 ἀρδεύω — βορειοδυτικὸς ἄνεμος.
 Ἀρδηττός, ὁ — ποτίζω κήπον κλπ.
 — λόφος ἐν Ἀθήναις, ἀριστερὰ τοῦ Ἰλισσοῦ, ὑπὲρ τὸ Στάδιον.
 ἀρειμάνιος — (ἐπιθ.) πολεμοχαρής, ἄγριος.
 Ἀριστοφάνης, — ὁ μεγαλύτερος κωμικὸς ποιητὴς τῆς ἀρχαϊότη-
 τος (452 — 385 π. Χ.). ἔγραψε πολλὰς κωμω-
 δίας, μία τῶν ὁποίων ἔχει τὸν τίτλον «Βάτρα-
 χοι».
 ἄρματα, τὰ — τοῦ πλοίου, ἡ ἄρματωσιά, τὰ ἄρμενα, τὸ σύνο-
 λον τῶν ἐξαρτημάτων τοῦ ἱστιοφόρου (ἱστοί, κε-
 ραῖαι, σχοινία, κλπ.).
 ἀρμούτι, τὸ — βαρὺ τυφέκιον μὲ ἀσπιδοειδῆ ὑποκόπανον.
 ἀρνησικυρία, ἡ — τὸ δικαίωμα, τὸ ὅποῖον ἔχει ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Κρά-
 τους ν' ἀρνήται τὴν ἐπικύρωσιν νόμου ἢ πρά-
 ξεως τῆς κυβερνήσεως· γενικῶς τὸ δικαίωμα τοῦ
 ν' ἀπαγορεύῃ τις κάτι.
 ἀρραγής — (ἐπίθ.) ἄθραυστος.
 ἄρρητος — (ἐπίθ.) ἀνείπωτος, μυστικὸς.
 ἀσκέρι, τὸ — σῶμα στρατοῦ (λ. τουρκ.). Συρφετός.
 ἀσμενίζομαι — δέχομαι προθύμως ἢ εὐχαρίστως.
 Ἀσπρη Θάλασσα — τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἀπὸ τὰ πάντοτε σχεδὸν ἐπι-
 κρατοῦντα ἐν αὐτῷ ἀφρίζοντα κύματα.
 Ἀσπρολόταμος — ὁ Ἀχελῷος.
 Ἀσπρος, ὁ — ὁ Ἀσπρολόταμος (Ἀχελῷος).
 ἀτενῶς — (ἐπίρρ.) μὲ τὸ βλέμμα προσηλωμένον σταθε-
 ρῶς ἐπὶ ἐνὸς σημείου ἢ κατ' εὐθεΐαν ἐμπρός.
 ἀτημέλητος — (ἐπίθ.) ἀπεριποίητος, ὁ μὴ ἐπιμελούμενος τὸν
 ἑαυτὸν του.
 ἀτόφις — (ἐπίθ.) συνεχής, μὴ διακοπτόμενος.
 ἀυγάζω — καταυγάζω, λάμπω, φωτίζω.
 αὐθις — πάλιν.
 αὐλών, ὁ — μικρὰ κοιλάς μεταξὺ δύο λόφων.
 ἄφατος — (ἐπίθ.) ἀνέκφραστος.
 ἀφνειός, — (ἐπίθ.) πλούσιος, ἀκμάζων.
 ἀχηβάδα, ἡ — ἐπὶ τῶν ναῶν, ἡ κόγχη τοῦ ἱεροῦ (ἁγίου βή-
 ματος).
 ἀφινυμία, ἡ — (ἐκ τοῦ ἄπτωμαι=ἐργίζω καὶ θυμός=ψυχή),
 βρασμὸς ψυχικῆς ὁρμῆς, ἀπότομος ψυχικὴ τα-
 ραχή, λόγῳ ὁργῆς ἢ φόβου.

B

βάλαμον, τὸ

βαργωμῶ καὶ βαρυγγωμῶ

Βάτραχοι

βεβηλώνω

βέξιλλ(λ)ον, τὸ

βερεδάριος

βετεράνος

βίγλα, ἡ

Βίγλιστα, ἡ

βίτσισμα, τὸ

βοϊβόδας, ὁ

βοϊδοτσούλι, τὸ

βόστρυχος, ὁ

βουκολικὴ ποίησις

βούνερον, τὸ

βραγιά, ἡ

βρατσέρα, ἡ

βραχὺς, ὁ

Βραχώρι, τὸ

βρέμω

βρόκι, τὸ

βρόχος, τὸ

— ρευστὴ ἀρωματικὴ οὐσία με θεραπευτικὰς ιδιότητας, μεταφ. ἀνακούφισις, παρηγορία.

— (ἐκ τοῦ βαρυγγωμῶ) δυσφορῶ, δυσανασχετῶ, στενοχωροῦμαι.

— τίτλος μιᾶς τῶν κωμωδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους.

— μολύνω, μιάνω.

— (λατ. vexillum) εἶδος σημαίας τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, διακριτικὸν σῆμα τοῦ ἱππικοῦ τάγματος.

— (λατ. veredarius), ταχυδρόμος, ἀγγελιαφόρος.

— παλαιὸς καὶ ἔμπειρος στρατιώτης (λατ. λ.).

— ἡ σκοπιά, ὕψηλόν σημεῖον ἐδάφους ἀπὸ τὸ ὅποιον δύνανται τις νὰ ἐπισκοπῇ τὰ περίεξ.

— κωμόπολις τῆς Β. Ἠπείρου.

— πληγμὰ διὰ βίτσας, βέργας (βιτσιά).

— στρατιωτικὸς δοικητής, ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας ἢ Μολδαβίας.

— βουκέντρα.

— ἄθροισμα τριῶν κεφαλῆς, μπούκλα.

— ἡ λαμβάνουσα τὰ θέματά της ἐκ τῆς ζωῆς τῶν ποιμένων καὶ τῆς ὑπαίθρου ἐν γένει.

— μαστίγιον.

— πρασιὰ λαχνοκῆπου ἢ ἀνθόφυτον χώρισμα κήπου περιβαλλόμενον ὑπὸ αὐλακος.

— εἶδος μικροῦ ἱστιοφόρου μέχρις ἑκατὸν τόννων.

— (ἐπίθ.) κοντός, σύντομος.

— παλαιὰ ὀνομασία τοῦ Ἀγρινίου.

— βροντῶ, μουγκρίζω.

— ἱστιοφόρον με δύο ἱστούς.

— βρόντος, κτύπος ὁδόντων, μουγκρισμα.

Γ

γάζα, ἡ

Γαζῆς Ὁ. Ἀνθίμος

— λεπτόν, διαφανὲς ὕφασμα.

— (1758—1828), λόγιος κληρικὸς ἐκ Μηλεῶν τῆς Μαγνησίας. Χρηματίσας ἱερεὺς ἐν Βιέννῃ, ἱδρυσεν ἐκεῖ τὸ περισπούδαστον περιοδικὸν « Λόγιον Ἑρμῆν ». Ἐγένετο ἔπειτα μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ ὑπῆρξεν εἰς τῶν ὑποκινητῶν τῆς ἐν Μαγνησίᾳ ἐπαναστάσεως. Συνέγραψε τρίτομον « Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας ».

Γαλάται, οἱ

— ἀρχαῖον ἔθνος, κλάδος τῶν Κελτῶν (τῆς ἀρίας ὁμοφυλίας)· οὗτοι ἤλθον καὶ κατώκησαν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν κληθεῖσαν Γαλατίαν, ἦσαν δὲ λαὸς πολεμικὸς καὶ ὀρμητικὸς, ἐνεργήσας πολλὰς ἐπιδρομὰς καὶ κατακτήσεις μέχρι τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν εἰς τοὺς Ρωμαίους.

γαλατσώνω

— ἀσπρίζω τὸ σπῖτι μὲ γαλάκτωμα ἀσβέστου.

γαλέρα, ἡ

— πολεμικόν, μεσαιωνικὸν πλοῖον, μακρὸν μὲ πολλὰς κώπας καὶ ἱστία.

γεγωνυία τῇ φωνῇ

— (δοτ. ἐπιρρημ.) μὲ δυνατὴν φωνήν, μεγαλοφώνως (ἐκ τοῦ ἀρχαίου ρήματος γεγωνέω-ω=φονάζω δυνατὰ).

γιοργούλης, ὁ

— εἶδος καλύμματος τῆς κεφαλῆς.

Γκε(γ) καριά, ἡ

— Ἀλβανοὶ φυλῆς τινος τῆς Β. Ἀλβανίας.

Γκέγκης, ὁ

— ὁ ἀνῆκων εἰς τὴν φυλὴν τῆς Γκε(γ)καριῶς.

γκεσέμι τὸ

— τὸ κριάρι τοῦ κοπαδιοῦ, ποὺ προπορεύεται τοῦ ποιμνίου.

γλαρός

— ἱλαρὸς, γαλήνιος ἐπὶ ὀφθαλμῶν· ὑγρὸς, γλυκύς, ζωηρὸς.

γλαυκὸς

— (ἐπίθ.) κυανοῦς, ἀστραφτερός.

γολέττα, ἡ

— ἰστιοφόρον ταχύ, μὲ δύο ἱστούς.

γολεττί, τὸ

— ἡ μικρὴ γολέττα.

γόμεωσις, ἡ

— πυρῖτις διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν πυροβόλων ὀπλῶν.

γούμενα, ἡ

— (ναυτ.) χονδρὸν σχοινίον, κάλως.

Γραικοί, οἱ

— παλαιστάτη ὀνομασία τῶν Ἑλλήνων, τῶν κατοικούντων περὶ τὴν πελασγικήν Δωδώνην καὶ τὸν Ἀχελῷον. Βραδύτερον ἡ λέξις ἦτο συνώνυμος τῆς λέξεως «Ἑλλην». Τὴν λέξιν παρέλαβεν ἡ λατινικὴ γλῶσσα (Graeci) καὶ ἐξ αὐτῆς αἰ νεώτεραι εὐρωπαϊκαί.

γραφική

— ἡ ζωγραφικὴ, ἡ διὰ γραμμῶν ἢ σχημάτων παράστασις.

γροικῶ καὶ ἀγροικῶ

— ἀκούω, αἰσθάνομαι, γνωρίζω. Παθ. γροικιέμιν· γίνομαι ἀκουστός, συνεννοοῦμαι.

γρόσι, τὸ

— ἀργυροῦν τουρκικὸν νόμισμα, ἶσον πρὸς τὸ 1/100 τῆς τουρκ. λίρας.

γρύζω

— (ὀνοματοποιεῖα, ἀόρ. ἔγρυζα) ἐπὶ τῶν χοίρων· φονάζω γρύ-γρύ, γρυλλίζω κατὰ συνεκδοχὴν ἐπὶ ἀνθρώπων· γογγύζω, γκρινιάζω, μурμουρίζω.

Δ

- δαγκοῦνα καὶ δαγκάνα, ἡ — ἡ ὀδοντωτὴ λαβίς, δι' ἧς δαγκάνει ὁ κάβουρας.
 δαφυλῶς — (ἐπίρρ.) ἀφθόνως, πλουσιοπαρόχως.
 Δεβόλης, ὁ — ποταμὸς τῆς Β. Ἠπείρου.
 δειράς, ἡ — ράχης ὁροσειρᾶς, (γεν.—άδος).
 δέος, τὸ — φόβος.
 δερβίσης, ὁ — μουσουλμάνος μοναχός.
 δέσι(ς), ἡ — τὸ μέρος ὅπου πιάνουν (δένουν) τὸ νερόν διὰ τὸν μύλον ἢ τὴν ἄρδευσιν.
 δημόται, οἱ — οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰ κατωτέρως κοινωνικὰς τάξεις.
 δῆωσις, ἡ — ἐρήμωσις, λεηλασία.
 διάβροχος, ὁ — (ἐπίθ.) ὁ καθ' ὅλοκληρίαν βρεγμένος, μουσκεμμένος.
 διάδημα, τὸ — στέμμα, κόσμημα κεφαλῆς.
 διασκεδάζω — (ἄρχ. διασκεδάννυμι), διασκορπίζω, διαλύω
 διασκεδάσθησαν=διελύθησαν, ἐξέλιπον.
 διασφάγη, ἡ — βραχῶδης χαράδρα.
 διασθραγείς — ὁ ὑποστάς ρῆγμα, διάσπασιν, (μετοχὴ ἀορ. β' τοῦ διαρρήγνυμαι).
 διατελῶ — εἶμαι.
 διβάρι, τὸ — ἀντὶ βιβάρι (λατ. vivarium), εἰδικὴ ἐγκατάστασις, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι διετῆρουν ζῶντα ἐν τῷ φυσικῷ των περιβάλλοντι διάφορα ἄγρια ζῷα. Σήμερον—ἰχθυοτροφεῖον, δηλαδὴ περικεκλεισμένη ἔκτασις ὑψαλμύρων ὑδάτων, καταλλήλως διεσκευασμένη πρὸς ἐκτροφήν ἰχθύων.
 δίκρανον (δικράνι), τὸ — γεωργικὸν ἐργαλεῖον εἰς σχῆμα περόνης χρησιμοποιούμενον κατὰ τὸ ἀλώνισμα τῶν σιτηρῶν.
 δίοπος τῆς φυλακῆς — ὑπαξιωματικὸς τῆς φρουρᾶς, (ναυτ.).
 δοβλέτι, τὸ — κυβέρνησις, κράτος, (λ.τουρκ.).
 δολιχόσκιος, — (ἐπίθ.) ὁ ρίπτων μακρὰν σκιάν, ὁ μακρός.
 δρολάτας, ὁ — σφοδρὸς ἄνεμος συνοδευόμενος ὑπὸ καταρρακτώδους βροχῆς· λέγεται καὶ δρολάπι.
 δροσόρρυτος, — (ἐπίθ.) ἡῶρος σκιερὸς, δροσερός, μενερὰ.
 Δρυάς, ἡ — Νύμφη προστάτις τῶν δένδρων.
 δρυμῶν, ὁ — δρυμός, δάσος ἐκ μεγάλων δένδρων πυκνόν, (γεν.—ῶνος).
 δυσελιστιῶ — δὲν ἔχω καλὰς ἐλπίδας, εἶμαι ἀπηλπισμένος.
 δυσοίωνος — (ἐπίθ.) ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος σημαίνει κακὸν οἰωνόν· ἐπίρρ. δυσοιάνως·κατὰ τρόπον δυσοιάνων, με κακὰς προβλέψεις.

δύστηνος, ὁ, ἡ,
δῶσμα, τὸ

— (ἐπίθ.) δυστυχής.
— καθεστὶ τὸ ὅποιον δίδεται, τὸ δῶσιμο, τὸ δῶρον.

Ε

Ἐδέμ, ἡ

— (λ. ἐβρ.) ὁ Παράδεισος ὅπου ἔζησαν οἱ πρωτό-
πλαστοι.

ἐδώλιον, τὸ

— κάθισμα.

ἔθος, τὸ

— συνήθεια· ὡς ἔθος (ἐνν. ἐστίν, εἶναι), ὥπως εἶ-
ναι συνήθεια.

εἰμαρμένη, ἡ

— ἡ μοῖρα, ἡ τύχη. τὸ πεπρωμένον (κοινῶς τὸ
«γραπτό»).

εἶντα

— τί, (κρητικὸς ἰδιωματισμός).

εἰρεσία, ἡ

— κωπηλασία.

ἐκρηγνύομαι

— ξεσπῶ.

ἐκστασις, ἡ

— ἀπορρόφησις τοῦ πνεύματος ἀπὸ θαυμασμὸν ἢ
κατάπληξιν.

ἐκφρων, ὁ, ἡ

— (ἐπίθ.) ὁ ἐκτὸς ἐαυτοῦ.

Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, τὸ

— Ἡ ἀνωτάτη οἰκονομικὴ ὑπηρεσία ἡ ὁποία ἐ-
λέγχει τὴν πληρωμὴν τῶν δημοσίων ἐξόδων.

ἐλελεῦ

— (ἐπιφών.) πολεμικὴ κραυγὴ ἐνθουσιασμοῦ

ἐλλοχῶ καὶ ἐλλοχεύω

— παραμονεύω, στήνω καρτέρι, ἐνεδρεύω.

ἐμβριθῶς

— (ἐπίρρ.) σοβαρῶς.

ἐνάλιος

— (ἐπίθ.) ὁ ἐν θαλάσῃ, θαλάσσιος.

ἐνδακρυς, ὁ, ἡ

— (ἐπίθ.) δακρυσμένος.

ἐξαγρόσας, ἡ

— ἐξαγορά, ἀπόκτησις ἐνὸς ἀγαθοῦ ἔναντι ἀνταλ-
λάγματος.

ἐξαπίνης

— (ἐπίρρ.) ἐξαίφνης, ξαφνικά.

ἐξουσιάζω

— ἀπομακρύνω.

ἐξωτερικεύω.

— ἐκδηλώνω.

ἐπαλξίς, ἡ

— (ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐπὶ-ἀλέξω=ἀποκρούω), τὸ ἀνώ-
τατον μέρος τῶν τειχῶν φρουρίου ἢ πύργου,
τεμνόμενον ὀδοντωτῶς διὰ θυρίδων.

ἐπανλισμός, ὁ

— διανυκτέρευσις εἰς τινα τόπον.

ἐπέραστος, ὁ, ἡ

— (ἐπίθ.) ποθητός.

ἐπιβουλή, ἡ

— ὕπουλος ἐνέργεια ἐναντίον ἄλλου.

ἐπικαλοῦμαι

— προσκαλῶ κάποιον εἰς βοήθειαν, εἰς μαρτυρίαν.

ἐπίστεγον, τὸ

— μικρὸς ἐστεγασμένος χώρος εἰς τὴν πρῶμην
πλοίου

ἐπιφαίνομαι

— παρουσιάζομαι.

- ἐπίχρσιμα, τὸ
ἐπωδός, ἡ
- ἔρεβος, τὸ
Ἐρέχθειον
- Ἐρσέκα, ἡ
εὐθαλής, ὁ, ἡ
Ἐυνάρδος Ἰωάννης - Γαβριήλ
- εὐπρόδεκτος, ὁ, ἡ
εὐπροσήγορος, ὁ, ἡ
εὐτελής, ὁ, ἡ
εὐφημισμός, ὁ
- ἐφόλκιον τὸ
- ἄλεγμα με ἄσβεστιον κλπ.
— ὁ κατὰ διαλείμματα ἐπαναλαμβανόμενος στίχος ποιήματος ἢ ἔσματος
— βαθύτατον σκότος.
— ἀρχαῖος ναὸς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸν ὁποῖον ἐλατρεῦτο ἡ Πολιάς Ἀθηνᾶ, ἰδρυθεὶς ἐπὶ παλαιοτάτου ναοῦ τοῦ Ἐρεχθεως, μυθικοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν καὶ Ἀττικοῦ ἥρωος.
— χωμόπολις τῆς Β. Ἠπείρου.
— (ἐπίθ.) ὁ ἔχων πλουσίαν βλάστησιν (τόπος)
— διάσημος Ἑλβετὸς φιλέλλην, γαλλικῆς καταγωγῆς, βοηθήσας πολὺ τὴν Ἐπανástασιν τοῦ 1821 (1775—1863).
— (ἐπίθ.) καλοδεχούμενος.
— (ἐπίθ.) ὁμιλητικὸς, φιλόφωνος.
— (ἐπίθ.) εὐθηνός, ταπεινός, τιποτένιος.
— σχῆμα λόγου, κατὰ τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν κατὶ κκχὸν ἢ δυσάρεστον με λέξιν ἔχουσιν καλὴν σημασίαν ἐκ δεισιδαιμονίας καὶ φόβου μήπως τὸ κκχὸν τοῦτο στραφῇ ἐναντίον μας ἢ ἀποβῇ ἐπιζήμιον. Π.χ. Εὐμενίδες ἀντὶ Ἐρινύες, Εὐφεινος ἀντὶ Ἀξενος, γλυκάδι ἀντὶ ξύδι, καλὰς κυράδες ἀντὶ νεράιδες, τὸ καλὸ σπυρὶ ἀντὶ ἀνθραξ, χρυσῇ ἀντὶ ἔκτερος κλπ.
— λέμβος πλοίου.

Z

- ζαγάρι, τὸ
- ζάλογρα τὰ
Ζάππειον, τὸ
- ζαπτιές, ὁ
Ζαράκοβα, ἡ
- ζεῖμπέκικος
- ζεφυλάτης ὁ
- (λ. τουρκ.), κῶων κυνηγετικὸς, ἰχνηλάτης, διακρινόμενος διὰ τὴν νοημοσύνην του.
— πυκνοὶ καὶ μεγάλοι λόγγοι, δασώδεις ἐκτάσεις.
— μέγαρον τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ὀργανώνονται αἱ διάφοροι καλλιτεχνικαὶ ἐκθέσεις ἢ ἐκθέσεις τῆς παραγωγῆς. Ἰδρυθὲν ἐκ κληροδοτήματος τοῦ ἐθνικοῦ εὐεργέτου Εὐαγγέλου Ζάππα.
— τοῦρκος χωροφύλαξ, (λ. τουρκ.).
— χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, μετονομασθὲν Μαίναλον.
— ὁ ἀνήκων εἰς Ζεῖμπέκον=ἄτακτον τοῦρκον στρατιώτην.
— (ἀντὶ ζευγηλάτης), ὁ γεωργός, ποὺ ὀδηγεῖ τὸ

ζυγός, ὁ

— ζεύγος τῶν βοῶν πρὸς ἄροσιν, ἄλλως ζευγᾶς.
— ζύλον τὸν ὅποιον προσαρμόζεται εἰς τὸν ρυμὸν τοῦ ἄρότρου καὶ ὑπὸ τὸ ὅποιον ζεύονται οἱ βόες.

Ζωσιμάδαι, οἱ

— ἔξ ἀδελφοί, ἐθνικοὶ εὐεργέται (Ἰωάννης, Ἀναστάσιος, Θεοδόσιος, Νικόλαος, Ζώης καὶ Μιχαήλ.), γεννηθέντες εἰς Ἰωάννινα καὶ πλουτήσαντες εἰς Λιβόρνον τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς ἄλλα Εὐρωπαϊκὰ κέντρα.

Η

ἡδυνπαθῶς

— (ἐπίρρ.) μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως.

ἡδύπνοος

— (ἐπίθ.) ἡδέως πνέων, εὐάρεστος.

ἡμαρ, τὸ

— (λ. ὁμηρικῇ), ἡμέρα. νόστιμον ἡμαρ=ἡ ἡμέρα τῆς ἐπανάδου εἰς τὴν πατρίδα (νόστος = ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν πατρίδα).

ἡμιβάμβαρος

— (ἐπίθ.) μισοβάμβαρος, ἀπολίτιστος.

Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς

— (101—178 μ. Χ.), ἄρχων ἐν Ἀθήναις, διὰ δωρεῶν τοῦ ὁποίου ἀνηγέρθησαν σημαντικὰ κτήρια ὡς τὸ Ὡδεῖον (θέατρον τοῦ Ἡρώδου), Στάδιον κ.ἄ.

ἦπτον

— (ἐπίθ. συγκρ. β.) ὀλιγώτερον.

Ἡὼς

— αὐγή, χαράματα.

Θ

θαλασσοπληκτος

— (ἐπίθ.) ὁ ὑπὸ τῆς θαλάσσης πληττόμενος

θαλλός, ὁ

— νεαρὸς κλώνος φυτοῦ, βλαστὸς (ἰδίᾳ δὲ κλάδος τῆς ἐλαίας παρ' ἀρχαίους).

θάλπος, τὸ

— ζεστασιά.

θάμβος, τὸ

— πολλὸς θαυμασμός, ἔκπληξις.

Θεοδόσιος ὁ μικρὸς

— (408—450), βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ, υἱὸς τοῦ Ἀρκαδίου καὶ ἐγγονὸς τοῦ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου.

θεωρία, ἡ

— ἡ τιμητικὴ ἀντιπροσωπεία, τὴν ὁποίαν ἀπέστελλεν ἑκάστη πόλις εἰς τὰς ἐθνικὰς πανηγύρεις, ἀγῶνας, καὶ ἄλλας τελετάς, ὡς εἰς Ὀλυμπίαν Δελφοὺς, Δῆλον κλπ. συνεκδοχ. πᾶσα πολυἀριθμὸς συνοδεία προσώπων.

θηρασίμ, τὸ

— θνησιμαῖον ζῶον, ψοφίμ.

θροῶ

— (λ. πεποιημ.) μετ' συνεχῆ, ἀλλ' ἐλαφρὸν θόρυβον θορυβῶ, προκαλῶ θροῦν (θρόισμα).

θυροδέρνω

θωράκιον, τὸ

- κροίω τὰς ξένας θύρας πρὸς ἐπατεῖαν.
- ἐσχάρα ἐν εἰδὲι ἡμικυκλικῷ ἐξώστου περιβάλλοντος τὸν λαίμῳ τοῦ ἱστοῦ (ναυτ.).

I

Ἰβάν, τὸ

ἰδονά, τὰ

ἱερογλυφικός

Ἰεσσαί

ἰοβόλος, ὁ, ἡ

ἰόχρους, ὁ, ἡ

ἰοίς, ἡ

- ὄρος τῆς Β. Ἠπείρου.
- αἱ δρύες.
- (ἐπιθ.) ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ἱερογλυφικὴν γραφὴν τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, μεταφ. πολὺ δύσκολος.
- πατὴρ τοῦ Δαβὶδ.
- (ἐπιθ.) ὁ χύνων δηλητήριον, φαρμακερός.
- (ἐπιθ.) ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ ἰου, (μώβ).
- γεν. Ἰριδος, τὸ οὐράνιον τόξον, (κοινῶς λέγεται καὶ δοξάρι)· ὡς κύριον ὄνομα Ἰρις-πτρωτὴ θεὰ τῶν ἀρχαίων, ἀγγελιαφόρος τοῦ Διός, τῆς Ἥρας κλπ.

K

Καβομαλιᾶς, ὁ

Κάβο Πάπας, ὁ

καθολικόν, τὸ

Καικίας, ὁ

καϊμακάμης

καιρός

κακκαβισμός, ὁ

καλαφατίζω

Κάλβος Ἀνδρέας

- τὸ ἀκρωτήριον Μαλέας, εἰς τὸ νοτιώτατον ἄκρον τῆς Πελοποννήσου.
- τὸ ἀκρωτήριον Ἀραξός.
- ὁ κυρίως ναὸς τῶν Χριστιανῶν, ἦτοι ὁ χώρος μεταξὺ τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ νάρθηκος, ὁ πρῶτος ναός.
- ἄνεμος βορειοανατολικός.
- Τοῦσκος διοικητής.
- (ἐπῆρε καιρὸν) παίρνω, λαμβάνω καιρὸν = εὐρίσκω τὴν εὐκαιρίαν, φθάνει ἡ κατάλληλος στιγμή· ἐπὶ ἱερέων· προετοιμάζομαι διὰ τὴν κἀταρξιν τῆς θείας λειτουργίας.
- κρωγμὸς ἱέρακος.
- (ναυτ.). φράσσω τὸ μεταξὺ τῶν σανίδων τοῦ πλοίου κενὰ μὲ στουππὶ καὶ ἀκολούθως ἐπικαλύπτω διὰ πίστεως.
- (1792—1867), περίφημος Ζακύνθιος ποιητὴς σύγχρονος τοῦ Δ. Σολωμοῦ· ἐδῶ ὁ Γρ. Ξενόπουλος ἐπαναλαμβάνει τὴν εὐχὴν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκφράσει εἰς παρομοίαν μὲ αὐτὴν περίπτωσιν ὁ συμπατριώτης του ποιητὴς Κάλβος καὶ ἀναφέρει αὐτολεξεῖ τοὺς τελευταίους στίχους ἑνὸς ποιήματός του· «Ἄς μὴ μοῦ δώσῃ ἡ μοῖρα μου εἰς ξένην γῆν τὸν τάφον. Εἶναι γλυκὺς ὁ θάνατος, μόνον ὅταν κοιμώμεθα εἰς τὴν πατρίδα».

	(«Φιλόπατρις» 'Α. Κάλβου).
καλιά, ἡ	— φωλεά.
καλίγιον, τὸ	— (λ. λατινική) χονδρὸν στρατ. ὑπόδημα, ἀρ- βύλα.
καλλοπιζω	— στολίζω, κάμνω τί ὥραιον.
καλογοραιοκισμένον	— (πρόβατον) πρόβατον κλεισμένον εἰς καλὸν κα- λύβι, εἰς τὸ χειμαδιό.
καματερό, τὸ	— ὡς οὐσ. (ἐκ τοῦ ἀρχαίου κάματος = κόπος) ὁ ἀροτριῶν βοῦς.
Καπλάνης Ζώης	— ἔθνικὸς εὐεργέτης ἐξ Ἰωαννίνων, πλουτίσας εἰς Βουκουρεστίον, ἰδρυτὴς τῆς ὁμωνύμου ἐν Ἰω- αννίνοις Σχολῆς (1736-1806).
καραβάνι, τὸ	— (λ. περσ.) ὁμάς ὁδοιπορούντων, ἰδίᾳ μετὰ καμήλων καὶ ὑποζυγίων μεταφερόντων ἐμπο- ρεύματα.
καρaboκύρης	— ὁ πλοίαρχος.
καραδοκῶ	— περιμένω μὲ προσοχὴν καὶ ἀνησυχίαν.
καραούλι, τὸ	— (λ. τουρκ.) σκοπός, φρουρός καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ : ἡ φρουρῆσις.
καριοφίλι, τὸ	— μικρὸν ἐμπροσθογεμὲς τουφέκιον.
κατακερματίζω	— μεταβάλλω κάτι εἰς κομμάτια πολλά.
κατακοσμοῦμαι	— εἶμαι καταστόλιστος.
κατάμερον, τὸ	— λιμέρι, καταυλισμὸς ἀγροτικὸς ἢ ποιμενικὸς.
κατάνακτα	— (ἐπίρρ.) τελείως εἰς τὴν ἄκρην.
κατάνυξις	— διέγερσις εὐσεβοῦς διαθέσεως.
καταροάχι, τὸ	— καὶ καταρραχιά, ἡ—κορυφογραμμὴ, τὸ ἀνώτατον μέρος τῆς ράχews τοῦ βουνοῦ.
καταχνιά, ἡ	— ἡ ὁμίχλη.
κατεπόθη	— ἄρ. τοῦ καταπίνομαι.
κατέχω	— ἐννοῶ, καταλαμβάνω.
κατηφής	— (ἐπίθ.) σκυθρωπός, κατσουφιασμένος.
κατισχύω	— ἐπικρατῶ.
κεμέρι, τὸ	— (λ. τουρκ.) ἡ δερματίνη ζώνη τῶν χωρικῶν ἐντὸς τῆς ὁποίας φυλάσσονται χρήματα, τὸ βαλ- λάντιον.
κέρανλος, ὁ	— στρατιωτικὴ σάλπιγξ κατεσκευασμένη ἀπὸ κέ- ρας ζώου.
κιονίσκος, ὁ	— μικρὴ κολώνα.
Κισκάσις	— ὁ κάτοικος τῆς Κιρκασίας, χώρας κειμένης πλη- σίον τοῦ Καυκάσου, Τσερκέζος.
κλαγγασμός	— θόρυβος συγχρουομένων ὄπλων. Ὁξεῖται κραυγα- πηγῶν.
Κλεπούσα	— χωρίον Δυτ.Μακεδονίας.

- κλιβανάριοι, οἱ
κλίδων
κλινδωνίζομαι
κλώζω
Κοινωνικόν, τὸ
Κόκκινος Βράχος
κόκκορας
κομῶ
κοινάκι, τὸ
κοπετός, ὁ
κορύνῃ καὶ κορύνα, ἡ
Κορινθαῖα, ἡ
κότινος, ὁ
κοτρῶνι, τὸ
κουβέρτα
κούγκα
κουζονλαίνομαι
κουπαστή, ἡ
κουρταλέτσες
κουρταλῶ
κο(χ)όρτις, ἡ
κραταιῶς
κρεουργῶ
κρινί, τὸ
κροαίνω
κρωγμῶς
κτίτωρ καὶ κτίστωρ
κυκεῶν
κυφορῶ
κῦρος
- θωρακοφόροι.
— μεγάλη θαλασσοταραχή.
— ταράσσομαι ἀπὸ τὴν τρικυμίαν θαλάσσης.
— φωνάζω, λέγεται ἐπὶ κολοιδῶν (=τὸ πτηγνὸν κάργα).
— ψαλμὸς περὶ τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου κοινωνοῦν οἱ ἱερεῖς.
— ὠραία τοποθεσία παρὰ τὴν πόλιν τῆς Ζακύνθου ἐκ τῆς ὁποίας ἐνεπνεύσθη ὁ Γρ. Ξενόπουλος καὶ ἔγραψε τὸ ὁμώνυμον μυθιστόρημά του.
— (ὄπλου), ὁ ἐπικρουστήρ, ὁ λύκος τοῦ ὄπλου.
— ἔχω μακρὰν κόμην — ἐπὶ ἀσταχῶν : κυματίζουν οἱ μακροὶ ἀστάχυες.
— (λ. τουρκ.) τὸ οἶκμα τοῦ διοικητηρίου, ἡ οἰκία τοῦ γαιοκτήμονος, ἡ κατοικία ἐν γένει.
— θρήνος μὲ κτυπήματα τοῦ στήθους, ὕδρμος, — ῥόπαλον ἀτρακτοειδές, μὲ τὸ ἐν ἄκρον παχύτερον.
— πόλις τῆς Βορείου Ἡπείρου.
— κλάδος ἀγριελιάς, δι' οὗ ἐστεφανοῦντο οἱ Ὀλυμπιονίκαί.
— ὁ τραχὺς λίθος.
— τὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου.
— καλύβη εἰς ἔλλ Μακεδονίας.
— ἀνοηταίνω, τρελαίνομαι.
— τὸ ἄνω χεῖλος τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου.
— παρίστια (ναυτ.).
— κρούω, κτυπῶ.
— (γεν. -εως, λ. λατ.), ὑποδιαίρεσις τῆς ρωμαϊκῆς λεγεῶνος.
— (ἐπίρρ.) ἰσχυρῶς, μὲ δύναμιν.
— σφάζω ἀνθρώπους ἀγρίως.
— κυψέλη.
— κτυπῶ.
— κράξιμον κόρακος.
— (γεν. -ορος, ἐκ τοῦ κτίζω), ὁ ἱδρυτής, κυρίως ὁ ἱδρυστὰς ναόν, μονὴν ἢ ἄλλο ἱερὸν ἱδρυμα.
— εἶδος ἀναμίκτου ποτοῦ, ἀνακατωσούρα.
— ἐγκυμονῶ, πρόκειται νὰ γεννήσω· μεταφ. σχεδιάζω νὰ φανερώσω, ἐτοιμάζω· κυφοροῦμαι = ἐτοιμάζομαι νὰ φανερωθῶ.
— δύναμις ἀξίας, ἐξουσία.

Λ

- λαγγεμένος — (ἐπίθ.) μαγευμένος, γοητευμένος (ἐκ τοῦ ἀρχ. ρήμ. λαγγάζω=ὑποχωρῶ, ἐνδίδω).
- Λακτάντιος — ἐκκλησιαστικός συγγραφεύς, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ τρίτου καὶ ἀρχᾶς τοῦ τετάρτου αἰῶνος· πρὶν γίνῃ χριστιανός, ὑπῆρξε διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς ἐν Νικομηδείᾳ.
- λαμπηδών-όνος — λάμψις, λαμπρότης, ἀκτινοβολία.
- λαμπύρης — ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τῆς φωτιᾶς· σύνθετος ὄνομα βοῶν τοιοῦτου χρώματος.
- λεγεῶν — (ἀρσ. καὶ θηλ.) στρατ. σῶμα παρὰ Ρωμαίοις, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν σημερινὴν μεραρχίαν· ἡ λεγεὼν εἶχε περίπου 6.600 ἄνδρας καὶ διηρεῖτο εἰς 10 κοχόρτες,
- λευφός, — (ἐπίθ.) ἐλλιπής, ἀτελής, ἀδέξιος.
- λευχείμων, — (ἐπίθ.) ὁ ἐνδεδυμένος λευκά.
- Λιάτης, ὁ — (πληθ. Λιάτῃδες) ὁ μουσουλμάνος κάτοικος τῆς Β.Δ. Ἀλβανίας.
- Λιβάνιος — (314—392), Ἕλληνας σοφιστὴς καὶ ρήτωρ ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἰδρύσας ρητορικὴν σχολὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει, διδάσκαλος τοῦ Βασιλείου τοῦ μεγάλου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, οἱ ὅποιοι ἐτίμων αὐτόν, καίπερ ἔθνικόν.
- λίβας — ἄνεμος θερμὸς προερχόμενος ἐξ Ἀφρικῆς.
- Λιβόρνος, ἡ καὶ τὸ Λιβόρνον — πόλις τῆς Β.Δ. Ἰταλίας.
- λιγυρὸς — μελωδικός.
- λίανον, τὸ — κούνια μικροῦ παιδιοῦ.
- λιτή, ἡ — προσευχή, παράκλησις.
- Λογγίνος — ἐκατόνταρχος ὑπηρετῶν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἐπὶ κεφαλῇς τῶν Χριστιανῶν ἐπολέμησε μὲ φανατισμὸν κατὰ τοῦ Μαξεντίου, ἵνα στηρίξῃ τὴν νέαν θρησκείαν.
- λόγγος, ὁ — πυκνὸν δάσος ἐκ θάμνων.
- λοκομοτίβα, ἡ — ἡ μηχανὴ τοῦ τραίνου.
- λόφος (κράνους) — θύσανος ἐκ τριῶν ἵππου, τὸν ὅποιον ἔφερον ἐπὶ τῆς περικεφαλαίας (κοινῶς φούντα).
- λυκανγές, τὸ — τὸ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἡμίφως, τὰ χαράματα.
- λυτήριος — (ἐπίθ.) ὁ ἔχων τὴν δύναμιν νὰ λύῃ, ν' ἀπολυτρῶνῃ· λυτήριος προσευχή = ἡ προσευχή, ἡ ὁποία ἀπολυτρώνει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ βάρους τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν θλίψεων.

Μ

- μαγνάδι, τὸ — λεπτή καλύπτρα κεφαλῆς, πέπλος.
Μαδεμοχωρότης — κάτοικος τῶν Μαδεμοχωρίων, τμήματος τῆς Χαλκιδικῆς, τῆς σήμερον λεγομένης ἐπαρχίας Ἀρναίας.
- μαῖστράλι, τὸ — ὁ βορειοδυτικὸς ἄνεμος.
μάνητα, ἡ — ἡ μανία.
μαρκούτσι, τὸ — (λ. τουρκ.) ὁ δερμάτινος σωλὴν τοῦ ναργιλῆ (ιδεὲ λέξιν).
- μαρμαίρω — ἀκτινοβολῶ παλμικῶς, ἀστράφτω.
Μαυριτανοὶ — οἱ κάτοικοι τῆς Μαυριτανίας, ὅπως ἐλέγετο ἡ Β.Δ. Ἀφρικὴ (Μαρόκον, Ἀλγέριον).
- μεγαλωστὶ — (ἐπίρρ.) εἰς μεγάλην ἔκτασιν.
μελισσηνός — ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ μέλιτος· σύνθετος ὄνομα βοῶν τοιοῦτου χρώματος.
- μελτέμια, τὰ — οἱ βόρειοι ἢ βορειοδυτικοὶ ἄνεμοι, οἱ πνέοντες κατὰ τὸ θέρος.
- μερεμετίζω — (λ. τουρκ.) ἐπισκευάζω, ἐπιδιορθώνω.
μεσοῦψῆς — (ἐπίθ.) μέσου, μετρίου ὕψους ἐπίπεδον κοιλάδος.
μετερίζι, τὸ — (λ. τουρκ.) ὀχύρωμα, πρόχωμα, προκάλυμμα κατὰ τὴν μάχην.
- μιασματικὸς — μολυσματικὸς.
μικκύλος — μικρός.
μιναρές, ὁ — (λ. τουρκ.) ὑψηλὸς καὶ στενὸς πύργος μουσουλμανικοῦ ναοῦ, μετ' ἐξώστου ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὁ μουεζίνης (εἰδικὸς θρησκ. λειτουργὸς) καλεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ προσευχηθῶν.
- μινριζω — παραπονοῦμαι, κλαίω σιγαλά.
μισεύω — ἀναχωρῶ ἔκ τινος τόπου, ἀποδημῶ, ξενιτεύομαι.
μισοκάναλα — (ἐπίρρ.) εἰς τὸ μέσον τοῦ θαλασσίου στινοῦ.
μόλεμα, τὸ — μόλυσμα.
Μοράβας, ὁ — ὄρος τῆς Β. Ἠπείρου.
Μουλβία, ἡ — γέφυρα τοῦ Τιβέρεως παρὰ τὴν Ρώμην.
μουράγιο, τὸ — (λ. ἐνετ.) κρηπίδωμα, προκυμαία.
μουςαφιρέοι, οἱ — (λ. τουρκ.), ἐπισκέπται φιλοξενούμενοι.
μούσκουλη, ἡ — πρασινάδα ἀναπτυσσομένη εἰς ὕγρον, ἔστω καὶ δλίγον, χῶμα.
Μουτεσελίμης — Τούρκος δικικητής.
μπαταριές — σειρὰ ὁμοβροντιῶν πυροβόλων ὅπλων.
μπατάρω — κλίνω πρὸς τὸ ἓνα πλευρὸν (λέγεται διὰ τὰ πλοῖα κυρίως).
μπέης, ὁ — (λ. τουρκ.) πλοῦσιος ἀρχηγός, φύλαρχος, ὁ υἱὸς

- μπενετάδες, οί
μπιρμπιλός
μπουγάζι
μπουγαρίνι, τὸ
μπουκαδούρα, ἡ
μπουρίνι
μυρτιές
- μυσταγωγία, ἡ
μυχός
- τοῦ πασᾶ, τίτλος ἐγγραμμάτου Τούρκου ἀξιωμα-
τικού
— τὰ ἀποχαιρετιστήρια κεράσματα.
— (ἐπίθ.) πλουμιστός, παρδαλός.
— στενὴ θάλασσις δίοδος.
— εὖοσμον ἄνθος· τὸ φυτὸν μπουγαρινιά-ἱασμος ὁ ἀ-
ραβικὸς.
— (λ. λκτλ.) ἄνεμος γεννῶμενος καὶ πνέων ἐντὸς τοῦ
θάλασσιου κόλπου.
— ἰσχυρὰ καὶ ἀπότομος πνοὴ ἀνέμου.
— (θγλ. πληθ.) κλάδοι μύρτου, (μυρτιάς) ἀναφέ-
ρεται εἰς τὴν παράδοσιν ὅτι οἱ λεγόμενοι τυραν-
νοκτόνοι Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων, οἱ φο-
νεύσαντες τὸν υἱὸν τοῦ Πεισιστράτου Ἰππάρχον
(514 π.Χ.) εἶχον κρύψει τὰ ξίφη των εἰς κλάδους
μυρτιάς, τοὺς ὁποίους ἔφερον λόγῳ τῆς τελουμέ-
νης τότε πομπῆς τῶν Παναθηναίων.
— ἡ κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν τελουμένη θυσία,
μύησις εἰς θρησκευτικὰ μυστήρια.
— τὸ ἐσώτερον σημεῖον κόλπου ἢ λιμένος.

N

- νάμα, τὸ
ναοφυῆς
ναπολεόνι, τὸ
ναργιλέξ, ὁ
νάρθηξ, ὁ
ναύκληρος, ὁ
νιτσεράδα
νογάω
ντέλεφι, τὸ
νωχέλεια, ἡ
- πηγὴ ρέοντος ὕδατος.
— ὁ γεννηθεὶς ὡς νάνος.
— τὸ γαλλικὸν χρυσοῦν εἰκοσόφραγκον.
— (λ. τουρκ.) καπνοσύριγξ ἀσιατικὴ μὲ μακρὸν εὐ-
λύγιστον σωλήνα (μαρκούτσι), εἰς τὸν ὅποιον ὁ
καπνὸς φθάνει ἀναρροφώμενος ὑπὸ τοῦ καπνιστοῦ
μέσῳ φιάλης πλήρους ὕδατος.
— (γεν. ηκος), τὸ πρὸ τοῦ κυρίως ναοῦ μέρος, ἐν
εἴδει στοᾶς συνήθως, ὅπου κατὰ τοὺς πρώτους
χρῆστ. χρόνους ἔμενον οἱ κατηχούμενοι· σὺν τῷ
χρόνῳ ὁ νάρθηξ ἀπετέλεσεν ἀπλὴν προέσδοον τοῦ
ναοῦ ἢ καὶ ἐξέλιπεν ἐντελῶς.
— ὁ πρῶτος τοῦ πληρώματος, λωστρόμος.
— ἀδιάβροχον ἐπανωφόριον ἀπὸ μουσαμῶν.
— ἐνοῶ, καταλαβαίνω.
— λαϊκὸν μουσικὸν ὄργανον.
— καὶ νωχελία, ἡ ἰδιότης τοῦ νωχελοῦς, βραδύτης,
νωθρότης, ὀκνηρία.

Ξ

- ξαγναντεύω — βλέπω ἔναντι καὶ ἀπὸ μακρὰν, διακρίνω (βλ. καὶ λ. ἀγνάντια).
- ξεφτέρι, τὸ — τὸ ἀρπακτικὸν πτηνὸν ἱέραξ. μεταφ. γρήγορος, εὐκίνητος· τὰ ξεφτέρια τοῦ μύλου=τὰ φτερά τοῦ μύλου, τὰ ὅποια κινοῦνται γρήγορα.
- ξουριάζω — (βλέπε ἐξουριάζω).

Ο

- ὀβορός, ὁ
ὀθόνη, ἡ
οἰκόσημον, τὸ — (λ. σλχβ.). μάνδρα, αὐλή.
— σεντόνι..
- οἰμωγή, ἡ
οἰστορηλατοῦμαι — τὸ διακριτικὸν σῆμα ἐκάστης οἰκογενείας εὐγε-
νῶν, εἰκονίζον συνήθως ζῶων, φυτῶν, ἐργαλεῖον,
οὐράνιον φαινόμενον ἢ ἄλλο τι συμβολικὸν ἀντι-
κείμενον,
- οἰμωγή, ἡ
οἰστορηλατοῦμαι — στεναγμός, θρήνος.
— διεγείρομαι ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς, ἐνθουσιάζομαι.
- ὀλβιος
ὀλοφυροῦς
ὀντᾶς, ὁ — ἐπίθ.) εὐτυχής, εὐδαίμων, πλούσιος.
— θρήνος, ὀδυρμός.
- ὀξυδερκής
ὀρεστιάς
Ὀρόντης — (λ. τουρκ.) δωμάτιον, ὁ καλὸς ὄντας = ἡ αἴθου-
σα ὑποδοχῆς.
- ὀξυδερκής
ὀρεστιάς
Ὀρόντης — ὁ ἔχων ὀξεῖαν ὄρασιν, ἀντίληψιν.
— νόμφη τῶν ὀρέων.
- ὀρτσα — ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Συρίας, πηγάζων
ἐκ τοῦ Ἀντιλιβάνου καὶ χυνόμενος εἰς τὸ Φοι-
νικικὸν πέλαγος.
- ὀρτσα — (ναυτ. κέλευσμα προστακτ. τοῦ ρ. ὀρτσάρω)
πρόσαγε, φέρε τὸ πλοῖον πλησίον τῆς κοίτης τοῦ
ἀνέμου μέχρι γωνίας, πέραν τῆς ὁποίας τὰ ἱστία
παύουσι δεχόμενα τὸν ἄνεμον.
- οὐοιοδρομῶ
οὐοιος — ἀρμενίζω ὑπὸ οὐρίον ἄνεμον.
- οὐοιοδρομῶ
οὐοιος — (ἐπίθ.) ὁ ἐκ τῆς οὐρᾶς προερχόμενος οὐριος
ἄνεμος, ὁ πνέων ἐκ τῆς πρύμνης τοῦ πλοίου.
ὁ ὠθὼν αὐτὸ ἐκ τῶν ὀπισθεν.
- οὐτοπιστής — ὁ ὁπαδὸς τῆς οὐτοπίας, ὁ πλάττων σχέδια μὴ
πραγματοποιήσιμα.
- οὐτοπία — (ἐκ τοῦ οὐ-τόπος), λέγεται ἡ ἰδέα, ποῦ δένο
δύναται νὰ σταθῇ, ποῦ εἶναι ἀπραγματοποιή-
τος.

Π

παγάνα, ἡ	— ὀμαδικὸν κυνήγι ζώων ἢ ὀμαδικὸ ψάρευμα.
πάλαι	— κατὰ τὸν παλαιὸν καιρὸν.
παλιολαζαρίνα, ἡ	— ἡ παλαιὰ λαζαρίνα, εἶδος ἐμπροσθογεμοῦς πυροβόλου ὅπλου παλαιοῦ τύπου.
παμφαῆς	— ὁ πλήρης φωτός.
παννυχίς	— ἀκολουθία (ἐν ναῶ) διαρκοῦσα καθ' ὅλην τὴν νύκτα (γεν.-ίδος).
παρὰ	— πλησίον.
παραινῶ	— συμβουλευέω, νουθετῶ.
παραινυτία	— ἔλλειψις ἢ παράβασις τῶν νομικῶν κλπ. τύπων.
πάρεξ	— ἐκτός, πλὴν, εἰμὴ μόνον.
Παρθένης Κωνσταντῖνος	— (γενν. 1879) ἐξ Ἀλεξανδρείας, σύγχρονος διακεκριμένος ζωγράφος, καθηγητῆς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν.
παρτέρι, τὸ	— (λ. γαλλ.) μέρος τοῦ κήπου, προωρισμένον διὰ φύτευσιν καὶ καλλιέργειαν ἰδίου εἶδους ἀνθῶν.
παρυφή, ἡ	— τὸ πέρας ἐκτάσεως, τὸ ἄκρον.
πασαλήκι	— ἡ περιοχὴ τὴν ὁποίαν ἐξουσιάζει ὁ πασᾶς ἢ ἡ ἐξουσία τοῦ πασᾶ.
Πατρίκιοι, οἱ	— οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἀνωτέραν κοινωνικὴν τάξιν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ· γενικῶς, οἱ εὐγενεῖς, οἱ πλούσιοι.
πεπρωμένα	— τὰ ὑπὸ τῆς μοίρας γραμμένα.
περιάγομαι	— περιφέρομαι, στριφογυρίζομαι.
περιεστώτες, οἱ	— μετοχὴ παρακειμ. τοῦ περισταμαι=ἵσταμαι πέριξ τινός, περιστοιχίζω.
περικαλλής, ὁ, ἡ	— (ἐπιθ.) ἐξαιρετικὰ ὠραίος.
περίορτος, ὁ, ἡ	— περιρρεόμενος, περιβαλλόμενος ὑπὸ ὑδάτων.
περίστυλος	— ὁ περιβαλλόμενος ὑπὸ στύλων.
περίσσωμα, τὸ	— περισσῶθεν ὑπόλειμμα.
πесσός, ὁ	— ψηφίς κάθετος ἐπὶ ἄβακος παιγνιδίου (τὸ πούλι),
πετροκαλαμιὰ, ἡ	— τὸ ὑπόλειμμα τοῦ θερισμένου σίτου.
Πηδάλιον, τὸ	— συλλογὴ κανόνων ἀποστολικῶν, συνοδικῶν, ἁγίων πατέρων, διὰ τὴν διακυβέρνησιν τοῦ σκάφους τῆς Ἐκκλησίας (μεταφ.).
πιαίνομαι	— λιπαίνομαι.
πίπτω	— πέφτω, ξεπέφτω.
πλάβα	— βάρκα λίμνης εἰς Μακεδονίαν.
πλαισιώνω	— περιβάλλω κατὰ μὲ πλαισίον, μὲ κορνίζαν.
πλαταγῶ	— κτυπῶ καὶ παράγω ἰσχυρὸν κρότον.
Πλειάδες, αἱ	— ἡ Πούλια (ἀστερισμός).

πληκτικὸς	— (ἐπίθ. ἐκ τοῦ πλήττω), ὁ προκαλὼν πλῆξιν, ἀνιάρως, κουραστικός, θλιβερός.
πλημμελῶ	— κάμνω σφάλματα.
πλήσιςτις	— ὁ πλέων μὲ ἀπλωμένα ὅλα τὰ πανιά.
πόα, ἡ	— τὸ σύνολον τῶν φυτῶν μιᾶς ἐκτάσεως γῆς· εἰδικῶς πόα — φυτὸν τοῦ ὁποῖου ὁ κορμὸς δὲν εἶναι ξυλώδης.
Πόγραδες, τὸ ποδίζω	— πόλις τῆς Β. Ἑπείρου.
πολύτροιβδος	— ἔνεκα κακοκαιρίας ἀνακόπτω τὸν πλοῦν παραμένω εἰς ὄρμον (ἐπὶ πλοίων).
« Πόρτα », ἡ	— ὁ βιαίως κινούμενος καὶ θορυβῶν.
πορφυρογέννητος	— ἡ « Ὑψηλὴ Πύλη », ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις τῶν σουλτάνων.
Πούλια	— ὁ γεννηθεὶς καθ' ὃν χρόνον οἱ γονεῖς του ἦσαν βασιλεῖς.
προάγγα, ἡ	— ἡ κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἀστερισμοῦ τῶν Πλειάδων, συγκειμένου ἐκ 2.500 καὶ πλέον ἀστέρων, ὧν μόνον ἑπτὰ ἕως δέκα εἶναι ὁρατοί, ἐκ τούτου « ἑφτάφωτη πούλια ».
πραϊτωριανοὶ	— ἀλλευτικὸν ἐργαλεῖον.
προηγούμενος	— στρατ. σῶμα τῶν Ρωμαίων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Αὐτοκρατορίας· οὗτοι ἀπετέλουν τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουράν.
προκαλῶ	— προϊστάμενος μονῆς.
προντίζομαι	— προξενῶ, φοβερίζω.
προσκολλῶμαι	— σκορπίζομαι, τινάζομαι.
προσορμίζομαι	— προσηλώνομαι μὲ ἀφροῖωσιν ἢ ἐκ συμφέροντος.
πρόστεγον	— εἰσέρχομαι εἰς ὄρμον ἢ λιμένα, ὅπου ἀγκυροβολῶ, ἀράζω.
πρωτάτα τὰ	— ὑπόστεγον χωρὸς εἰς τὸ ἄκρον τῆς πρῶρας.
πυξίς	— οἱ τὰ πρῶτα φέροντες εἰς τὴν κοινότητα, οἱ προεστοί, οἱ ἄρχοντες.
	— μικρὰ θήκη ἐκ ξύλου, κουτί.

P

ραθυμία, ἡ	— ὀκνηρία, νωθρότης.
ράκος	— κουρέλι, ἄνθρωπος χωρὶς ἡθικόν.
ραφίνα, ἡ	— τὸ στέλεχος τῆς σικάλεως (βριζοκάλαμο).
ρεκάζω	— ἐκβάλλω ζωηρὰς φωνάς.
ρηγάτο, τὸ	— τὸ βασιλεῖον.
ρίμες	— ὁμοιοκατάληκτα δίστιχα (ριμάδες).
ριπή	— βολή, ταχεῖα κίνησις.
ρόγχος, ὁ	— θορυβώδης ἀναπνοὴ κοιμωμένου, ροχαλητό.

ρομφαία, ἡ	— πλατεῖα καὶ μεγάλη ἀμφίστομος σπάθη.
ρουμάνια, τὰ	— τὰ δάση (λ. τουρκ.).
ροχθῶ(έω)	— προκαλῶ ρόχθον, θόρυβον, πάταγον (κυρίως ἐπὶ τῶν κυμάτων ἢ πιπτόντων ὑδάτων).
ρόπος, ὁ	— ἀκαθαρσία, λέρνα.
Σ	
σαῖσμα τὸ	— τὸ σκέπασμα.
σακολέβα, ἡ	— (ἀρχ. σακολίφη) : α') ἱστίον, καραβόπανον, τραπεζοειδοῦς σχήματος, β') ψαρόβαρκα φέρουσα τοιοῦτον ἱστίον.
σαλαγῶ (άω)	— θορυβῶ, προκαλῶ δυνατὸν θόρυβον διὰ ν' ἀποδιώξω τὰ ζῷα.
σάπφειρος, ὁ	— πολύτιμος λίθος κυανοῦ χρώματος.
σάρισα	— μακρὸν δόρυ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων.
σβάστικα	— διακοσμητικὸν εἰς σχῆμα ἀγκυλωτοῦ σταυροῦ· σημαία χιτληρικῆς Γερμανίας.
σγαλιζῶ	— λέγεται ἐπὶ ὀρνίθων: σκαλιζῶ, ἀνασκαλεύω μὲ τὸ ράμφος· μεταφ. ἀνασκαλεύω, ἀναξέω.
σεράϊ	— (λ. τουρκ.) ἀνάκτορον, μέγαρον, διοικητήριον.
σερασκέρης	— (λ. τουρκ.) τοπικός, στρατιωτικὸς διοικητής.
σεφέρι τὸ	— (λ. τουρκ.) ἐκστρατεία, πόλεμος.
σηκός,	— ὁ κυρίως ναὸς παρ' ἀρχαίους.
σιβυλλικοὶ χορημοὶ	— συλλογὴ προφητειῶν δι' ὅσα ἐπρόκειτο νὰ γίνουν εἰς τὴν Ρώμην, συνταχθεῖσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν μάντιδα Σίβυλλαν· αἱ προφητεῖαι αὗται ἐθεωροῦντο ὁράσεις.
Σιλεντιάριος	— ἀξιωματοῦχος τοῦ παλατιοῦ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἐπὶ τῆς τάξεως.
Σιλήμνα, ἡ	— ὄρος τῆς Ἀρκαδίας, πλησίον τῆς Τριπόλεως.
σιουμπέκι	— γλύκισμα ἐκ ξηρῶν καρπῶν.
σισανές, ὁ	— παλ. τύπου ἐμπροσθογεμὲς πολεμικὸν ὄπλον.
σκαπετῶ	— ξεπερνῶ, υπερβαίνω.
σκαριά, τὰ	— ἐσχάρα ναυπηγείου, ὅπου τοποθετοῦνται καὶ συναρμολογοῦνται τὰ ναυπηγούμενα πλοῖα.
σκαρμός, ὁ	— ξύλινον ἢ σιδηροῦν κυλινδρικὸν ραβδίον ἐπὶ τῆς κουπαστῆς, εἰς τὸ ὅποιον προσδένεται ἡ κόπη διὰ θηλειᾶς.
σκάφανδρον, τὸ	— εἰδικὴ ὑδατοστεγῆς ἐνδυμασία τοῦ δύτου.
σκεβρωμένος	— κυρτωμένος.
σκελεθρωμένος	— σκελετωμένος.
σκήνωμα	— τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ὡς κατοικία τῆς ψυχῆς, τὸ λείψανον, σκεπή.

- σκόρπημα, τὸ
σκοῦζω
σκούννα, ἡ
σκότα, ἡ
σμάραγδος
σοῦδα
σοφρὰν
— ἀναπήδησις ἐκ χαρᾶς.
— φωνάζω δυνατά, κραυγάζω.
— ἱστιοφόρον μὲ τετράγωνον ἱστία καὶ δύο ἱστούς.
— ὁ ποῦς τοῦ ἱστίου.
— πολύτιμος λίθος βαθυπρασίνου χρώματος.
— στενὴ δίοδος.
— ἀπὸ σοφρὰν (σοβράνα ἐπιρρ. Ἰταλ. ναυτικὴ λέξις)
= ἀπὸ τὸ προσήνεμον (ἐστραχμμένον πρὸς τὸν ἄ-
νεμον).
σπαχίς, ὁ
— α') ὁ τιμαριοῦχος τοῦρκος ἱππεύς, β') ἱππεύς
τοῦ γαλλικοῦ ἀποικιακοῦ στρατοῦ.
σπολλάτη
— εὐχαριστῶ (ἐκ τοῦ: εἰς πολλὰ ἔτη).
σιτιά, ἡ
— ἡ ἔστις, τὸ τῆξι.
στιβάν, τὸ
— (καὶ στιβάλι) ὑπόδημα περιβάλλον μέρος ἢ καὶ
ὅλην τὴν κνήμην· ἡ καὶ σήμερον ἐν χρήσει κρη-
τικὴ μπότα.
στίλβω
— ἀστράφτω.
στόμφος
— πομπῶδες ὕψος περὶ τὸ λέγειν.
στομώνω
— ἀμβλύνω τὴν κόψιν μαχαίρας, ξίφους κλπ. τὸ
κάμνω νὰ μὴ κόπηται μεταφ. ἀπαμβλύνω, ἐξου-
δετερῶνω (κακὸν τι).
συγκοινωνῶ (-έω)
— κοινωνῶ τῶν Ἀγχάντων Μυστηρίων μαζί μὲ
ἄλλους.
συγκυκῶ
— ἀναταράσσω, ἀνακατεῶ.
συκομαῖδα
— πίττα ἐκ σύκων.
συλῶ
— κλέπτω ἱερὰ πράγματα, λεηλατῶ.
συμπαγής, ὁ, ἡ
— (ἐπιθ.) πυκνός, στερεός.
συμπεριπτύσσομαι
— ἀνταλλάσσω ἐναγκαλισμὸν μὲ ἄλλους.
συμφυρμός
— συγκεχυμένη ἀνάμιξις, ἀνακάτωμα.
συναμιλλῶμαι
— συναγωνίζομαι.
συναξάρι, τὸ
— βιογραφία ἀγίου, ὡς καὶ τὸ βιβλίον, τὸ ὅποτον
περιέχει τὰς βιογραφίας τῶν ἁγίων· παλαιὰ συνα-
ξάρια-παλαιὰ παραδόσεις τοῦ λαοῦ.
(Τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου παράδοσιν ἀναφέρει ὁ
'Πρόδοτος').
— ὁ καρπούμενος κάτι μὲ ἄλλον.
— (ἐπιθ.) ὁλόκληρος χωρὶς ἐξαίρεσιν, σύμπας.
— (ἐπιρρ.) συντόμως.
— ὁ κυριώτερος τῶν συμβούλων τοῦ βασιλέως τῆς
Αἰγύπτου Πτολεμαίου Δ' τοῦ Φίλοπάτορος, ἀκ-
μάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ γ' π.Χ. αἰῶνος. τὸ
— ἐσωτερικὸν τοῦ σκελετοῦ τοῦ κύτους τοῦ
σωτρώπι, τὸ

Τ

- Ταγανρόκ, τὸ — ὁ κόλπος τοῦ Ταϊγανίου.
- τά(μ)πια, ἡ — (λ. τουρκ.) ὀχύρωμα, κανονιοστάσιον.
- ταμπούρι, τὸ — (ἐκ τοῦ τάμπια), ἀμυντικὸν προπέτασμα, χαρά-
κωμα.
- ταριχευτικός — ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ταρίχευσιν (πάστωμα).
- ταρσανᾶς, ὁ — (λ. τουρκ.) τὸ ναυπηγεῖον, (ναύσταθμος).
- τελώνια, τὰ — πονηρὰ πνεύματα.
- τέμενος, τὸ — μέρος ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν, ναός.
- τέμνομαι — κόπτομαι.
- τέμπλον, τὸ — (λ. λατ.) τὸ εἰκονοστάσιον τῶν ὀρθοδόξων ναῶν,
δι' οὗ χωρίζεται τὸ Ἅγιον Βῆμα ἀπὸ τοῦ λοι-
ποῦ ναοῦ.
- τερέβινθος, ἡ — δένδρον κωνοφόρον ἐκκρίνον τὴν τερεβινθίνην,
ἐκ τῆς ὁποίας λαμβάνεται τὸ τερεβινθέλαιον (κ.
νέφτι).
- τερέτισμα — κελάηδημα χελιδόνος ἢ τέττιγος.
- Τεσσαράκοντα μάρτυρες — οἱ θανατωθέντες ἐν Σεβαστίᾳ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος
'Αγκικόλα ἐπὶ αὐτοκράτορος Λικνίου 40 στρα-
τιῶται, οἱ ὅποιοι προυτίμησαν τὸν μαρτυρικὸν
θάνατον, ἵνα μὴ ἀρνηθοῦν τὴν χριστιανικὴν πί-
στιν.
- Τετράπολις — ἐλέγετο ἡ Ἀντιόχεια, διότι ἦτο διηρημένη εἰς
τέσσαρα τμήματα, μεγάλα ὡς ἰδιαιτέραι πόλεις.
- Τζοχανταρέοι, οἱ — τοῦρκοι σωματοφύλακες τοῦ πασᾶ.
- τιθασεῶ — δαμάζω, ἐξημερώνω.
- τίρα — ἀπόστασις βολῆς τηλεβόλου.
- τιτυβισμός — λαλιὰ ὁμοία μετὰ τὴν τῆς πέρδικος.
- τρακάρω — κάμνω κάτι νὰ συγκρουσθῇ, συμπλέκομαι μετὰ κά-
ποιον.
- τρεχαντήριον, τὸ — τύπος μικροῦ ἱστιοφόρου πρὸς ἀλιεῖαν ἢ ἀκτο-
πλοῖαν.
- τρικάταρτον, τὸ — ἱστιοφόρον μετὰ τρεῖς ἱστούς, τρίστιον.
- Τρικούπης Χαρίλαος — εἰς ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων πολιτικῶν τῆς νεωτέρας
'Ελλάδος (1832—1896).
- τρίλια, ἡ — (λ. ἰταλ.) τερέτισμα ὠδικοῦ πτηνοῦ, μουσικὸν λά-
λημα.
- τριτημόριον, τὸ — τὸ τρίτον μέρος.
- Τρίτων — ἀρχαία θεότης, υἱὸς τῆς Ἀμφιτρίτης καὶ τοῦ Πο-
σειδῶνος.
- τροπαία, ἡ — ὁ ἄνεμος ὁ πνέων ἐκ τῆς θαλάσσης πρὸς τὴν

τρόπις, ἡ	— τὸ κατώτατον μέρος τοῦ σκελετοῦ τῶν πλοίων ἀπὸ πρῶρας εἰς πρύμνην (καρίνα).
τροφαντός	— (ἐπίθ.) πρῶϊμος, τρυφερός.
τροχοφόρον, τὸ	— παλ. τύπου ἀτμόπλοιον κινούμενον διὰ δύο μεγάλων τροχῶν προσηρμοσμένων εἰς τὰ πλάγια.
τροχαλίζω	— ἀκούομαι νὰ τρέχω.
τσάκα, ἡ	— (ἄλλως τζάκα), πλεκτὴ μαλλίνη καὶ χονδρὴ μετὰ χειρίδων ἐξωτερικὴ φανέλλα.
τσαπράζια, τὰ	— ἀργυρᾷ τῇ ἐπίχρυσα στολίδια μὲ διαφόρους παραστάσεις κοσμοῦντα ἐθνικὰς τοπικὰς ἐνδυμασίας.
τσέλιγκας, ὁ	— (λ. σλαβ.) ποιμὴν, βοσκός.
τύρβη, ἡ	— θόρυβος, ταραχὴ.
τυφών-ἄνος, ὁ	— φοβερὰ, στροβιλοειδὴς θύελλα.

Υ

ὕλην	— (ὄρος), δασῶδες ὄρος.
ὕμνω	— πλέκω τὸ ἐγκώμιον τινός, ψάλλω ὕμνον.
ὕποτροπῇ	— ἡ ἐπανάληψις τοῦ αὐτοῦ γεγονότος μετὰ μίαν διακοπὴν.
ὕποφώσκω	— ἀρχίζω νὰ φέγω, προβάλλεται ἐλπὶς καλυτέρου μέλλοντος.
ὕψωρεα, ἡ	— οἱ πρόποδες τοῦ ὄρους.
ὕψικαρνος, ὁ, ἡ	— ὁ ἔχων ὑψηλὴν κεφαλὴν, ὁ ὑψηλός.

Φ

φαιλόνιον, τὸ	— διακριτικὸν ἄμφιον τῶν ἱερέων.
φαντασμαγορία, ἡ	— φανταστικὴ παράστασις τῇ εἰκόνι, εὐχάριστος ὡς θέαμα.
φαράγγι, τὸ	— (ἀρχ. φάραγξ—αγγος, θηλ.) βαθὺ χάσμα μεταξὺ βουνῶν, βαθεῖα καὶ ἀπόκρημνος χαράδρα.
Φειδίας	— περίφημος Ἀθηναῖος γλύπτης (ε' π.Χ. αἰών), ὁ ὁποῖος ἐπεμελήθη τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων τῆς Ἀκροπόλεως.
φελούκα, ἡ	— τύπος μικροῦ ἱστιοφόρου πλοίου ἢ μεγάλης λέμβου.
φιλόκαλος, ὁ, ἡ	— ὁ ἀγαπῶν τὸ ὥραϊον, καλαίσθητος.
φύο, τὸ	— τὸ φύει, μεταφορικῶς: τὸ δριμύ ψῦχος.
φλάμ(μ)ουλον, τὸ	— (λ. λατ. flammulum), βασιλικὸν λάβαρον, σημαία.
φλάσκα, ἡ	— ἐγγύων δοχεῖον οἴνου (τσότσα, τσίτσα).

φλέγμα, τὸ
φλοκάτα, ἡ

φολῖς, ἡ
φονιάς, ὁ

φοῦντο, τὸ
Φραντζῆς Γεώργιος

φρένα, τὰ
φρενίτις, ἡ
φρενιτιώδης
φρύδι, τὸ
φώσινο, τὸ

φωστήρ, ὁ

— ἀπάθεια, ψυχραιμία.
— εἶδος κάπας μαλλίνης τῆς ὑπαίθρου, φερούσης κρόσσια.

— λέπι.
— εἶδος ἐξώστου ἀνωθεν τῶν θυρῶν, ἀπὸ ὅπου περιέχονον θερμὸν ἔλαιον ἢ ἐκτύπων τοὺς ληστές, ὅταν ἀπειρῶντο νὰ λεηλατήσουν τὴν οἰκίαν.
— ὁ βυθὸς τῆς θαλάσσης.

— (1401 — 1466), βυζαντινὸς στρατιωτικὸς, πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς, ὁ ὁποῖος, μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔγραψε «Χρονικόν», εἰς τὸ ὁποῖον διηγεῖται τὰ γεγονότα τῆς περιόδου ἐκείνης.

— (ἀρχ. φρήν-φρενός, θηλ.) ὁ νοῦς, τὸ μυαλό.
— μανία, διατάραξις τῶν φρενῶν.
— (ἐπίθ.), γεμᾶτος φρενιτιδα, ἐξαλλος.
— (τοῦ βουνοῦ), τὸ ὡς ὄφρυς ἄνω μέρος τοῦ ὄρους.
— μωρουδέλι βυζανιάρικο, πλάσμα ἀδύνατο, τρυφερόν.

— ὁ φωτίζων, ὁ σοφός, ὁ πολυμαθής.

X

χαγιατί, τὸ

χαφιές, ὁ (ἢ χαβιές)

χάμουρα, τὰ

χαμπέρι, τὸ
χάρμα, τὸ
χαρμπί τὸ
Χάσιχα
χατζιλίκι, τὸ

χατζῆς
χηβάς-ᾄδος
χλωρίς, ἡ
χοροστάσι
«ΧΡΟΝΙΚΑ», τὰ

— (λ. τουρκ.) ἐξωτερικὸς ὑπόστεγος διάδρομος οἰκίας.

— ἄτομον, τὸ ὁποῖον πληρώνεται, διὰ νὰ παράσχη ὑπόπτους ὑπηρεσίας, ἐγκάθετος, ἐνίοτε κακοποιός.

— τὸ σύνολον τῶν ἐξαρτημάτων, τὰ ὁποῖα τίθενται ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ ἄλλων ὑποζυγίων (ἢ σαγή).

— (λ. τουρκ.). εἰδήσις, πληροφορία, νέον.

— ὅ,τι προξενεῖ χαράν, ἡδονήν.

— εἶδος ξίφους.

— (χωριά), ὁμὰς χωρίων τῆς Χαλκιδικῆς.

— προσκύνημα εἰς ἱερὸς τόπους καὶ ὁ τίτλος τοῦ χατζῆ (βλ. κατωτέρω).

— (λ. ἀραβ.), ὁ προσκυνητὴς τῶν ἁγίων τόπων.

— ἡ λόγχη τοῦ ἱεροῦ βήματος, ἀχηβάδα.

— τὸ σύνολον τῶν αὐτοφυῶν φυτῶν μιᾶς χώρας.

— τόπος ποῦ γίνονται χοροί.

— ἡ ἐφημερίς «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ», τὴν ὁ-

- ποίησιν ἐξέδιδεν ἐν Μεσσολογίῳ κατὰ τὴν διάρκειαν
τῆς τελευταίας πολιορκίας ὁ φιλέλλην Ἰάκωβος
Μάγερ.
- Χρυσόβρους — ὁ χρυσᾶ ρεύματα ἔχων.
Χρυσόστομος — ὁ μετέπειτα Μητροπολίτης Σμύρνης, ἀγρίως σφα-
γιασθεὶς τὸ 1922 ὑπὸ τῶν Τούρκων.
- Χρυσοτοίκλιον, τὸ — ἡ ἐπίσημος αἵθουσα τοῦ Παλατίου ἐν Κωνσταντι-
νουπόλει.
- χρῶς, τὸ — (γεν. χρωτός), ἡ ἐπιφάνεια τοῦ σώματος, ἡ ἐπι-
δερμὶς.
- 1896 — ἔτος κατὰ τὸ ὁποῖον ἐτελέσθησαν ἐν Ἀθήναις
οἱ πρῶτοι κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους Ὀλυμ-
πικοὶ Ἀγῶνες.

Υ'

- Ψάλτης τῆς Λευκάδος — (εἰς τὸ « Τραγοῦδι τῶν Ἑπτὰ Νησιῶν » τοῦ Κ.
Παλαμᾶ), περίφρασις ἀντί: Βαλαωρίτης (βλ.
βιογραφίαν του).
- ψαροπούλα, ἡ — μικρὰ ψαρόβαρκα.

Ω

- ᾠδε — (ἐπίρρ. ἐκ τῆς δεικτ. ἀντων. ᾠδε), ἐνταῦθα: ἐδῶ.
- ᾠδὶς-ἦνος, ἡ — πόνος τοκετοῦ.
- ὠρνιθή, ἡ — ἀγρία φωνὴ ζώων, οὐρλιασμα.
- ὠρτύμαι — οὐρλιάζω (ἐπὶ θηρίων), κραυγάζω θηρῶν (ἐπὶ
ἀνθρώπων).
- ὥσει — (ἐπίρρ.). ὥς ἐάν, σάν.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ. Έγεννήθη εις τὰς Ἀθήνας τὸ 1875 καὶ ἀπέθανε τὸ 1937. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

ΑΘΑΝΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γεωργίου Ἀθανασιάδου—Νόβα. Έγεννήθη τὸ 1894 εἰς τὴν Ναύπακτον. Ἐσπούδασε Νομικά, ἀλλ' ἤσυχολήθη μετὰ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγράψε ποιήματα καὶ πεζά. Εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΑΜΑΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Έγεννήθη τὸ 1874 εἰς τὴν Χίον. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν. Ἠσχολήθη εἰς ἱστορικάς καὶ γλωσσικάς μελέτας καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. Έγεννήθη τὸ 1824 εἰς τὴν Λευκάδα καὶ ἀπέθανε τὸ 1879. Ἐσπούδασε Νομικά. Ἠγωνίσθη διὰ τὴν ἑνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος. Ἐνεπνεύσθη ὅλα σχεδὸν τὰ ποιήματά του ἀπὸ τοῦς ἀγῶνας τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

ΒΙΖΥΗΝΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Έγεννήθη τὸ 1848 εἰς τὴν Βιζύην τῆς Θράκης καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1896. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν καὶ διετέλεσε καθηγητὴς Γυμνασίου. Ἐγράψε ποιητικὰς συλλογὰς καὶ διηγήματα.

ΒΙΚΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Έγεννήθη τὸ 1835 εἰς τὴν Ἐρμούπολιν. Ἐξῆσε πολλὰ ἔτη εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἀσχολούμενος μετὰ τὸ ἐμπόριον. Ἀπέθανε τὸ 1908, ἴδρυσεν τὸν σύλλογον πρὸς ἐκδόσιν ὠφελίμων βιβλίων.

ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Έγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1945. Ἐχημάτισε διευθυντὴς τῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους. Ἠσχολήθη μετὰ τὴν λογοτεχνίαν, πρὸς παντὸς δὲ μετὰ τὴν ἱστορίαν. Τὰ ἔργα του εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐμπνευσμένα ἀπὸ τοῦς ἐθνικοὺς ἀγῶνας.

ΒΛΑΧΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Υἱὸς τοῦ λογοτέχνου Ἀγγέλου Βλάχου, ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1886 καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Ἠσχολήθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Τὸ 1919 ἴδρυσεν τὴν ἐφημερίδα «Καθημερινήν», τὴν ὅποιαν διηύθυνε μέχρι τοῦ θανάτου του.

ΓΑΤΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Έγεννήθη ἐν Πάτραις. Ἠσχολήθη καὶ ἀσχολεῖται μετὰ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὰ Γράμματα. Ἐγράψεν ἰδίως ἱστορικά ἔργα.

ΓΚΟΛΦΗΣ ΡΗΓΑΣ (Ἰωάν. Δημητριάδης). Έγεννήθη εἰς τὴν Εὐρυτανίαν τὸ 1879 καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Ἐσχολήθη μετὰ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὰ Γράμματα. Ἐγράψεν ἰδίως ἱστορικά ἔργα. Ἡ φηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ ἴνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

1886. 'Εσπούδασε Νομικά, ἀλλ' ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν.

ΡΟΥΔΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὰ Ἰωάννινα τὸ 1816 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1882. 'Εσπούδασεν Ἱατρικὴν. Σημαντικώτερον εἶναι τὸ ὀκτάτομον ἔργον του : «Βίαι Παράλληλοι», εἰς τὸ ὅποτον βιογραφοῦνται στρατιωτικοί, θρησκευτικοί, πολιτικοί καὶ ἔθνη εὐεργέται.

ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὴν Γρανίτσαν τῆς Εὐρυτανίας τὸ 1880 καὶ ἀπέθανε τὸ 1915. Ὑπῆρξε δημοσιογράφος. 'Ησχολήθη κυρίως μετὰ τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν καὶ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις.

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ. 'Εγεννήθη τὸ 1874 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. 'Ησχολήθη κυρίως μετὰ τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, τὴν ὁποίαν ἐπλούτισε μετὰ πρωτότυπα παραμύθια καὶ ἱστορικὰ μυθιστορήματα.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. 'Εγεννήθη τὸ 1859 ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1952. Ὑπῆρξε μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Πολὺ ἐνωρίς ἡσχολήθη μετὰ τὴν λογοτεχνίαν. 'Εδημοσίευσε πολλὰς ποιητικὰς συλλογὰς καὶ πεζὰ.

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1895. 'Εσπούδασε μηχανικὸς χημικός. 'Εξέδωκε ἐνδιαφέροντα βιβλία, ὡς τὰ : «Γύρο ἀπὸ τῆ Ἑλλάδα», «Τὸ περιβόλι τῶν θεῶν», «Ἡ Πίνδος» κ.ά.

ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ ΣΠΥΡΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὴν Λευκάδα τὸ 1813 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἑλβετίαν, τὸ 1881. 'Εσπούδασε τὰ Νομικά, ἀλλ' ἐπεδόθη εἰς ἱστορικὰς μελέτας καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν.

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. 'Εγεννήθη τὸ 1852 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942 εἰς Ἀθήνας. 'Εσπούδασε Νομικά καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. 'Ησχολήθη εἰς ἱστορικὰς, λαογραφικὰς καὶ τοπογραφικὰς ἐρεῖνας τῆς ἱστορίας κυρίως τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. 'Εγεννήθη εἰς Λεσχινὰ τῆς Ἠλείας τὸ 1866 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὸ Ἀμαρούσιον τὸ 1922. 'Εσπούδασε τὴν Ἱατρικὴν καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπῆρτέστιν εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἔπειτα δὲ ὡς στρατιωτικὸς ἱατρός. Γνωστός ὅμως ἐγένετο ὡς λογοτέχνης καὶ κυρίως διηγηματογράφος. Ὁ Καρκαβίτσας κατέχει μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας θέσεις εἰς τὴν νεοελληνικὴν διηγηματογραφίαν.

ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. 'Εγεννήθη εἰς Βιάνον τῆς Κρήτης τὸ 1861 καὶ ἀπέθανε τὸ 1920 εἰς Ἡράκλειον. Ὑπῆρξεν ἐκλεκτὸς δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης.

ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. 'Εγεννήθη εἰς Μυριόφυτον τῆς Θράκης καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1928. 'Εσπούδασε Παιδαγωγικά καὶ Φιλοσοφίαν. Πλὴν Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τῶν ἐπιστημονικῶν του διατριβῶν, ἔγραψε διηγήματα, βιογραφίας, φιλολογικάς καὶ καλλιτεχνικάς μελέτας κ.ἄ.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1868 εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἡπείρου καὶ ἀπέθανε τὸ 1894 ἐν Ἀρτῇ. Ἦτο μαθητὴς ἀκόμῃ, ὅταν ἤρχισε νὰ ἀσχολῆται μὲ τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγραψε ποιήματα καὶ πεζά. Ὑπῆρξεν ὁμνητὴς τῆς ζωῆς τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς στάνης.

ΚΥΡΟΥ ΑΧΙΑΛΕΥΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1898. Ἐσπούδασε Φυσικομαθηματικά. Ἐνωρίτατα ὁμῶς ἐτράπη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἀπὸ τοῦ 1918 διηύθυνε τὴν καθημερινὴν ἐφημερίδα. «Ἐστία». Ἠσχολήθη ἐπίσης καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἀπέθανε τὸ 1950.

ΛΥΚΟΥΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ. Ἐγεννήθη τὸ 1849 εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Διετέλεσε δικαστικός. Συνέγραψε πολλὰ διηγήματα καὶ περιγραφάς, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἀγροτικὴν καὶ ναυτικὴν ζωὴν.

ΜΑΒΙΑΝΗΣ ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1860 εἰς τὴν Ἰθάκην. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν καὶ Φιλοσοφίαν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου συγχρόνως ἤρχισε νὰ ἀσχο-
λῆται καὶ μὲ τὴν ποίησιν. Τὸ 1896 ἔσπευσεν ἐθελοντὴς εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897, ὅτε καὶ ἐπληρώθη. Ἐφο-
νεύθη ὡς ἐθελοντὴς λοχαγὸς τῶν Γαριβαλδηνῶν, εἰς τὸ Δρίσκον τῆς Ἡπείρου τὸ 1912.

MARTINEΛΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1836 εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἀπέθανε τὸ 1896. Ἐγραψε ποιήματα.

ΜΕΛΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1883. Ἐπιδιοθεὶς εἰς τὴν δημοσιογραφίαν διετέλεσε συντάκτης πολλῶν Ἀθαναϊκῶν ἐφημερίδων. Διεκρίθη ὡς δραματικὸς συγγραφεὺς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1935 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθη-
νῶν. Ἐδημοσίευσε πλῆθος διηγημάτων, καὶ λογοτεχνικάς βιογραφίας ἡρώων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως τοῦ 1821 ὑπὸ τοὺς τίτλους «Ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ», «Ὁ Ναύαρχος Μιχαύλης», «Τὰ Ματωμένα Ράσα» κ.ἄ.

ΜΗΝΙΑΤΗΣ ΗΛΙΑΣ. (1669-1714). Διάσημος Κεφαλὴν ἐκκλησιαστικὸς ρη-
τωρ.

ΜΗΤΣΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. Ἐγεννήθη ἐν Μεγάροις τὸ 1868 καὶ ἀπέθανε τὸ 1916. Ὑπῆρξε δημοσιογράφος. Ἐγραψε διηγήματα καὶ κριτικὰς μελέτας.

ΜΩΡΑΙΤΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1850 εἰς τὴν Σκιάθον, σύγ-
χρονος, μαθητὴς καὶ συγγενὴς τοῦ ἐξόχου διηγηματογράφου, συμπατριώτου καὶ συνω-
νόμου του Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν, καὶ ὑπηρέτησεν
ἐπὶ μακρὸν ὡς καθηγητὴς. Περιεβλήθη, κατὰ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, τὸ μοναχι-
κὸν σχῆμα. Ἀπέθανε τὸ 1929 εἰς τὴν Σκιάθον. Τὰ θέματα τῶν διηγημάτων
του ἀντλεῖ καὶ ἀπὸ τῆς ζωῆς τοῦ Παπαδιαμάντη, ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς πατρίδος του.

ΜΩΡΑΪΤΙΝΗΣ ΤΙΜΟΣ. Έγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1875 καὶ ἀπέθανεν ἐν αὐταῖς τὸ 1953. Ὑπῆρξε θεατρικὸς συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος.

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Έγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 1867 ἐκ πατρὸς Ζακυνθίου. Ἀνετράφη καὶ ἔλαβε γυμνασιακὴν μόρφωσιν εἰς Ζάκυνθον, τὴν ὅποιαν πολλαχῶς ἐξύμνησεν ἀργότερον εἰς τὰ ἔργα του. Ἐσπούδασε Μαθηματικά, ἀλλὰ νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγραψε μυθιστορήματα, διηγήματα, κριτικὰς μελέτας καὶ θεατρικὰ ἔργα. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη διηύθυνε τὸ περιοδικὸν «Διάπλασις τῶν Παίδων», εἰς τὸ ὅποιον ἐδημοσίευσε πολλὰς ἐπιστολάς μὲ τὸ ψευδώνυμον «Φαίδων». Τὸ 1931 ἐξελέγη Ἀκαδημαϊκός. Ἀπέθανε τὸ 1951.

ΟΥΡΑΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. Έγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1891. Ἐταξίδευσε πολὺ εἰς διαφόρους χώρας καὶ ἔγραψε ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις, ἀνταποκρίσεις, διαφόρους μελέτας καὶ χρονογραφήματα. Ἐξέδωκε ποιητικὰς συλλογὰς καὶ περιγραφὰς ταξιδίων. Ἀπέθανε τὸ 1953.

ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ. Έγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1852. Ἦσχυρήθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ δημοσιογραφίαν.

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ. Έγεννήθη τὸ 1859 εἰς τὰς Πάτρας ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1943. Ἐσπούδασε Νομικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν τοῦ ὁποίου διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη Γενικὸς Γραμματεὺς. Διωρίσθη μεταξὺ τῶν πρώτων μελῶν τῆς Ἀκαδημίας. Πολυγραφώτατος ποιητὴς καὶ πεζογράφος. Ἐξέδωκε πολλὰς ποιητικὰς συλλογὰς καὶ κριτικὰς μελέτας, ἀφορώσας εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Εἶναι μαζί μὲ τὸν Σολωμὸν ὁ μεγαλύτερος ποιητὴς μας.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Έγεννήθη τὸ 1851 εἰς τὴν Σχιάθον ἐκ πατρὸς ἱερέως. Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του, ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐτελείωσε τὸ γυμνάσιον. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἤκουσεν ὀλίγα μαθήματα φιλολογικὰ, ἰδιαιτέρως δὲ ἡσχολεῖτο μὲ τὰς ξένας γλώσσας. Εἰργάσθη ἐπ' ἀρκετὸν ὥς μεταφραστὴς ἐφημερίδων. Ἐξῆρσε πτωχός, ἀλλὰ μὲ ἐγκαρτέρησιν. Φημιζεταὶ διὰ τὴν εὐσέβειαν, πραότητα καὶ τὴν εἰρηνικότητα τοῦ χαρακτῆρός του, ὁ ὁποῖος φαίνεται εἰς τὰ διηγήματα του. Ἀπέθανεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα τὸ 1911. Τελευταίως ἐγένετο πλήρης ἔκδοσις τῶν «Ἀπάντων» του εἰς πέντε ὀγκώδεις τόμους. Ὁ Παπαδιαμάντης ἀνεδείχθη εἰς ἓκ τῶν μεγαλυτέρων διηγηματογράφων μας καὶ ἴσως ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ. Έγεννήθη εἰς Χάσκιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1867. Ἀπέθανε τὸ 1906. Εἰργάσθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς διδασκάλισσα. Ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ πολλὰ διηγήματα, ποιήματα καὶ χρονογραφήματα.

ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. Έγεννήθη εἰς τὸ Καρπενήσιον τὸ 1877
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1940. Ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι τοῦ θανάτου του διηύθυνε τὴν Ἐθνικὴν Πινακοθήκην. Ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐγράψε ποιήματα, διηγήματα καὶ τεχνοκριτικὰ μελέτας.

ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1815 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ 1851 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ὅπου ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου του (1891). Ἐγράψε τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους», ἔργον διὰ τοῦ ὁποίου ἀπέδειξε τὴν ἱστορικὴν συνέχειαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τῆς ἡρωικῆς ἐποχῆς μέχρι τῆς ἐπανιδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος νεώτερος Ἑλλην ἱστορικός.

ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ-ΛΑΥΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1873 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὑπηρετήσεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ. Ἐγράψε διηγήματα καὶ ποιήματα.

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1862 εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπέθανε τὸ 1920. Ἐγράψε πολλὰς ποιητικὰς συλλογὰς.

ΠΟΛΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Καλάμας τὸ 1852 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1921. Τὸ 1890 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Εἶναι ὁ πρῶτος ἀσχοληθεὶς συστηματικῶς εἰς τὴν ἑλληνικὴν λαογραφίαν. Ἔργα του : «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ», «Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων», «Νεοελληνικὴ Μυθολογία», «Παροιμίαι» καὶ ἄλλα.

ΠΟΡΦΥΡΑΣ ΛΑΜΠΡΟΣ. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Δημητρίου Σωφώμου. Ἐγεννήθη τὸ 1879 εἰς τὴν Χίον καὶ ἀπέθανε τὸ 1939 εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὅπου ἐξῆσε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ βίου του καὶ ἔγραψε τὰ ποιήματά του. Ἐτιμήθη μὲ τὸ Ἐθνικὸν Ἀριστεῖον τῶν Γραμμάτων.

ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1850 εἰς τὴν Σίφνον. Ἐσπούδασε φιλολογίαν. Ὑπῆρξεν ἀπὸ τὰ πρῶτα μέλη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἀπέθανε τὸ 1936. Ἐγράψε ποιήματα καὶ ἑμμετρα δράματα.

ΡΑΓΚΑΒΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. (1809-1892). Ὑπῆρξε διπλωμάτης, ἀρχαιολόγος καὶ λογοτέχνης.

ΡΑΔΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1893 καὶ ἀπέθανε τὸ 1931. Ἐσπούδασε Νομικά. Ἐπὶ ἔτη διηύθυνε τὸ Μουσεῖον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας. Ἐγράψε διηγήματα.

ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ ΠΛΑΤΩΝ. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην τὸ 1883 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1919. Ὑπῆρξε δημοσιογράφος, ἀσχοληθεὶς μὲ βυζαντινὰς ἰδίαις μελέταις.

ΡΟΪΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ. Ἐγεννήθη εἰς Σύρον τὸ 1835 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1904. Ἐγράψε διηγήματα καὶ κριτικὰς μελέτας. Εἶναι εἰς τῶν καλυτέρων Νεοελλήνων κριτικῶν.

ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. Ποιητής εκ Σμύρνης, άποθανών εν 'Αθήναις, τὸ 1914.

ΣΚΙΠΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ. Λογοτέχνης καὶ 'Ακαδημαϊκός. 'Εγεννήθη εἰς τὰς 'Αθήνας τὸ 1881. 'Εδημοσίευσε πλεῖστα ποιήματα καὶ πεζά. 'Απέθανε τὸ 1952.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798. 'Εσπούδασεν εἰς 'Ιταλίαν τὰ Νομικά, ἀλλ' ἐνωρίς ἔδειξε μεγάλην κλίσιν πρὸς τὴν ποίησιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφωσιώθη ἐξ ὀλοκλήρου. 'Επανελθὼν ἐξ 'Ιταλίας εἰς τὴν Ζάκυνθον παρέμεινεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1828, ὅτε ἐγκατεστάθη εἰς Κέρκυραν. Τὰ ἔργα του συνέλεξε καὶ ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ φίλος του ποιητὴς καὶ λόγιος 'Ιάκωβος Πολυλάς. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ποιημάτων του εἶναι ὁ «'Υμνος εἰς τὴν 'Ελευθερίαν», αἱ πρῶται στροφαὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ 'Εθνικός μας 'Υμνος ἢ «Ὡδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Βύρωνος», οἱ «'Ελεύθεροι Πολιορκημένοι», ὁ «Κρητικός», ὁ «Δάμπρος». 'Απέθανε τὴν 9ην Νοεμβρίου 1857 ἐν Κερκύρᾳ. 'Η 'Ελλάς τὸν ἀνεγνώρισεν ὡς ἔθνικόν ποιητὴν.

ΣΟΥΤΣΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. (1806-1868). Δημοσιογράφος καὶ ποιητής.

ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὰς Σπέτσας τὸ 1860 καὶ ἀπέθανεν εἰς 'Αθήνας τὸ 1938. 'Εσπούδασεν εἰς τὰς 'Αθήνας νομικά. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη δημόσιος ὑπάλληλος. 'Εγραψε ποιητικὰς συλλογὰς καὶ μεταφράσεις ξένων ἔργων.

ΤΑΝΑΓΡΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ 'Αγγέλου Εὐαγγελίδη. 'Εγεννήθη τὸ 1877 εἰς τὰς 'Αθήνας. 'Εσπούδασεν 'Ιατρικὴν, ὑπηρετήσας εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν. 'Εκτὸς τῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων του, συνέγραψε καὶ λογοτεχνικά.

ΤΣΟΚΟΠΟΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. 'Εγεννήθη τὸ 1871 εἰς 'Αθήνας καὶ ἀπέθανε τὸ 1923. 'Επεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν.

ΤΣΟΥΝΤΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς Στενήμαχον τῆς Βουλγαρίας τὸ 1857 καὶ ἀπέθανεν εἰς 'Αθήνας τὸ 1934. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὴν ἔδραν τῆς 'Ιστορίας τῆς 'Αρχαίας Τέχνης καὶ μέλος τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν. Τὸ κυριώτερον ἔργον του εἶναι : «'Ιστορία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης». 'Εξέδωκεν ἐπίσης εἰς τὴν σειρὰν τοῦ συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων τὴν «'Ακρόπολιν τῶν 'Αθηνῶν».

ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΑΝΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. 'Εγεννήθη ἐν Σουλίᾳ τῆς 'Ηπείρου τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1935 ἐν 'Αθήναις. 'ΗΣχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν. 'Εγραψε διηγήματα καὶ ὀλίγα ποιήματα.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

Α'. Ἐκ τῆς συλλογῆς Γ. Καλαματιανοῦ

Σελίς

1. Στὸ Στρατό μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	7
2. Στὴ γέφυρα τοῦ Δεβόλλη, Χρ. Ζαλοκώστας.	9
3. Χειμῶνας, Γ.Α. Βλάχου	17
4. Ξημερώνει (ποίημα) Σ. Σκίπη	19
5. Στὸ Χριστὸ στὸ κάστρο, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	24
6. Ἰκέτης (ποίημα) Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	30
7. Ἰγνάντιος (ποίημα) Ι. Πολέμη	46
8. Τὸ σπίτι μας (ποίημα) Γ. Στρατήγη	55
9. Ὑπηρέτρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	57
10. Τὸ περιβόλι μας, Γρ. Ξενοπούλου	62
11. Παιδικὸ Πάσχα, Γρ. Ξενοπούλου	73
12. Εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ δευτέρου, Δ. Βικέλα	78
13. Ἀποχωρισμὸς (ποίημα) Γ. Βιζυηνοῦ	83
14. Ὁ Φάρος, ἡ ναυτιλία καὶ οἱ θησαυροὶ τῶν Πτολεμαίων, Κ. Πα- παρηγοπούλου	100
15. Ἱστορικὴ σημασία τῆς Θεσσαλονίκης, Ἀδ. Ἀδαμαντίου	122
16. Ἡ γοργόνα, Α. Καρκαβίτσα	128
17. Τὸ κλεφτόπουλο, Ι. Βλαχογιάννη	140
18. Ἡ Θυσία, Α. Καρκαβίτσα	142
19. Ὁ Κερκέζος, Ι. Κονδυλάκη	170
20. Ἡ Σημαία, Γ. Δροσίνη	184
21. Ἡ Μαυρομαντηλοῦ, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	193
22. Τὸ ξεστούπωμα, Ἐμμ. Ροῖδου	200
23. Οἱ χωριανοὶ (ποίημα) Γ. Ἀθάνα	202
24. Γαλήνη (ποίημα) Α. Πορφύρα	205
25. Γεώργιος Σταύρου, Ἀν. Γούδα	233
26. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ἡρακλῆς τοῦ Λυσίππου, Χ. Τσουντα	253
27. Οἱ καινούργιοι σχοποὶ (παράδοσις) Ν. Πολίτου	261
28. Τὸ Πήλιον, Ἐμμ. Λυκούδη	266
29. Ὁ ὕμνος τοῦ Πηλίου (ποίημα) Γ. Δροσίνη	270
30. Ἡ Πάτμος, Κ. Ἀμάντου	274
31. Τὰ νησιά μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	277
32. Ἡ ἐλικὶ (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	290
33. Ὁ λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	296
34. Ἡ πέστροφα, Στεφ. Γρανίτσα	302
35. Ἡ κυνηγημένη πέρδικα, Χρ. Χρηστοβασίλη	304

Β'. Ἐκ τῆς συλλογῆς Θ. Μακροπούλου

	Σελίς
1. Τὸ ἱστορικὸν διάγγελμα Γεωργίου Β.	8
2. Οἱ ἥρωες τῶν ὀχυρῶν, Χρ. Ζαλοκώστα	13
3. Θεὲ ὕμνεϊ (ποίημα) Π. Σούτσου	23
4. Ἡ γλυκοφιλοῦσα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	33
5. Τὰ Φῶτα, Μ. Μητσάκη	36
6. Ἀνάστασι στὴν "Αγι" Ἀναστασά, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	40
7. Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου, Η. Μηλιάτου	49
8. Τὸ ὄνειρο τῶν Χριστουγέννων, Χρ. Χρηστοβασίλη	66
9. Τ' ἀγνάντεμα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	84
10. Πασχαλινὴ ἀνάμνησις, Γρ. Ξενοπούλου	88
11. Ὁ Ἀδριανὸς καὶ αἱ Ἀθῆναι, Γρ. Ξενοπούλου	103
12. Τὸ γενναῖο Ἑλληνόπουλο, Θ. Μακροπούλου	108
13. Πλοῦτος καὶ μεγαλοπρέπεια Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, Π. Ροδοκανάκη	119
14. Ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Φιλικῆς, Σπ. Μελά	136
15. Τῶν Κολοκοτρωναίων (δημῶδες)	157
16. Ἡ Μακεδονία στὸ 21, Δ. Γατοπούλου	157
17. Πατριωτικὰ Χριστούγεννα, Κ. Ράδου	163
18. Τοῦ Δράμαλη (δημῶδες)	167
19. Ψαρά, Γ. Τσκοκοπούλου	168
20. Ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν (ποίημα) Διον. Σολωμοῦ	169
21. Ἀλέστα ! (Εἰς τὰ ὅπλα !), Γ. Κονδυλάκη	175
22. Ἀγῶνας ἀδυσώπητος, Πην. Δέλτα	179
23. Τέλλος Ἀγρας (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	183
24. Ἡ Δέσπω (δημῶδες)	187
25. Οἱ ποιμένες τῆς Πίνδου, Χρ. Ζαλοκώστα	198
26. Τὸ ξημέρωμα, Τ. Μωραϊτίνη	203
27. Ἀφανὴς ἥρωις, Ἀγγ. Τανάγρα	205
28. Ἀνάγκη τοῦ κοινωνικοῦ βίου, Ἐμμ. Λυκούδη	221
29. Τὰ καθήκοντα τοῦ Ἑλλήνος πολίτου, Ἐμμ. Λυκούδη	223
30. Ὁ Κλέφτης (ποίημα) Ἀλ. Ραγκαβῇ	230
31. Ἡ καταπληκτικὴ δραστηριότης τοῦ Βαρβάκη, Ἀρ. Κουρτίδου	237
32. Ἑσπερινὸς (ποίημα) Γ. Δροσίνη	249
33. Στ' ἀκρογιάλι, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	284
34. Ἡ Ἑλλάδα μας (ποίημα) Ἀγγ. Σημηριώτη	307

Γ'. Ἐ τῆς συλλογῆς Ν. Κοντοπούλου

1. Ἀπὸ τοὺς θαλασσινοὺς ἀγῶνας, Ἀχ. Κύρου	15
2. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἀλ. Μωραϊτίδου	31
3. Ὀνειρεμένη προσευχὴ (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	38
4. Τῇ Ὑπερμάχῳ, Σπ. Μελά	38

5. Ἡ μονὴ τοῦ Ἐηροποτάμου, Ἀλ. Μωραϊτίδου	47
6. Νόστιμον ἡμᾶρ, Γρ. Ξενοπούλου	90
7. Ἡ γιαγιά, Ἀλ. Παπαδοπούλου	93
8. Ὕμνος στὴ μητέρα (ποίημα) Γ. Ἀθάνᾳ	95
9. Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν (ποίημα) Δ. Σολωμοῦ	99
10. Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	106
11. «Ἐν τούτῳ νίκα», Ἀγγ. Τανάγρα	112
12. Ἀντιόχεια, Γ. Τσοκοπούλου	117
13. Ἡ πρὸ μεγάλης δόξης (ποίημα) Δ. Μαβίλη	121
14. Ἡ τελευταία ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ τελετὴ, Σ. Ζαμπελίου	125
15. Ἡ 25ῃ Μαρτίου (ποίημα) Γ. Μαρτινέλλη	135
16. Ὁ Δῆμος καὶ τὸ καριοφίλι του (ποίημα) Ἀρ. Βαλαωρίτου	152
17. Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ στὰ παλληκάρια, Σπ. Μελλῆ	154
18. Λουκῆς Λάρας, Δ. Βικέλα	160
19. Οἱ σπογγαλιεῖς, Ἀγγ. Τανάγρα	191
20. Τὸ ἡλιοβασίλεμμα (ποίημα) Κ. Κρυστάλλη	197
21. Θάνατος καραβιοῦ, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	210
22. Ἡ ἐπιστροφή (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	216
23. Ἀμπελιάνια, Ζαχ. Παπαντωνίου	226
24. Ἡ ἀναχαρμάρωσις, Γρ. Ξενοπούλου	255
25. Ἑρμηνεῖται παροιμιῶν, Ν. Πολίτου	259
26. Ἡ Μεσσηνία, Σπ. Παγανέλη	265
27. Τὰ Τέμπη, Κ. Οὐράνη	271
28. Κέρκυρα, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	280
29. Τὸ τραγοῦδι τῶν ἐπτὰ νησιῶν (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	283
30. Ἡ ψυχὴ τοῦ πεύκου (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	286
31. Ἡ ἱερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Γ. Καμπουρογλου	288
32. Ἀπολογία στὰ ζῶα (ποίημα) Ζαχ. Παπαντωνίου	295
33. Τὸ ζαρκάδι, Στεφ. Γρανίτσα	299
34. Τὸ κουνάβι, Στεφ. Γρανίτσα	300

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Στὸ Στρατὸ μας (ποίημα) Ἀρ. Προβλεγγίου	Σελίς 7
---	------------

1. ΠΡΟΣΦΑΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΡΕΛΑΘΟΝ

1. Τὸ ἱστορικὸν διάγγελμα Γεωργίου Β	8
2. Στὴ γέφυρα τοῦ Δεβόλη, Χρ. Ζαλοκώστα	9
3. Οἱ ἥρωες τῶν ὀχυρῶν, Χρ. Ζαλοκώστα	13
4. Ἀπὸ τοὺς θαλασσινοὺς ἀγῶνας, Ἀχ. Κύρου	15
5. Χειμῶνας, Γ. Α. Βλάχου	17
6. Ἐημερώνει (ποίημα) Σ. Σκίπη	19

2. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

7. Θεὲ ὕμνεϊ (ποίημα) Π. Σούτσου	23
8. Στὸ Χριστὸ στὸ Κάστρο, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	24
9. Ἰκέτης (ποίημα) Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	30
10. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἀλ. Μωραϊτίδου	31
11. Ἡ γλυκοφιλοῦσα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	33
12. Τὰ φῶτα, Μ. Μητσάκη	36
13. Ὀνειρεμένη προσευχή (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	38
14. Τῇ Ὑπερμάχῳ, Σπ. Μελεῶ	38
15. Ἀνάστασι στὴν Ἄγι' Ἀναστασά, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	40
16. Ἰγνάτιος (ποίημα) Ι. Πολέμη	46
17. Ἡ μονὴ τοῦ Ἐηροποτάμου, Ἀλ. Μωραϊτίδου	47
18. Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν, Η. Μηλιάτου	49

3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

19. Τὸ σπίτι μας (ποίημα) Γ. Στρατήγη	55
20. Ὑπνρέτρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	57
21. Τὸ περιβόλι μας, Γρ. Ξενοπούλου	62
22. Τὸ ὄνειρο τῶν Χριστουγέννων, Χ. Χρηστοβασίλη	66
23. Παιδικὸ Πάσχα, Γρ. Ξενοπούλου	73
24. Εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ δευτέρου, Δ. Βικέλα	78
25. Ἀποχωρισμός (ποίημα) Γ. Βιζυηνοῦ	83
26. Τ' ἀγνάντεμα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	84
27. Πασχαλινὴ ἀνάμνησις, Γρ. Ξενοπούλου	88
28. Νόστιμον ἤμαρ, Γρ. Ξενοπούλου	90
29. Ἡ γιαγιά, Ἀλ. Παπαδοπούλου	93
30. Ὕμνος στὴ μητέρα (ποίημα) Γ. Ἀθάνα	95

4. ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

Σελίς

31. Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν (ποίημα) Δ. Σολωμοῦ	99
32. Φάρος, ναυτιλία, καὶ θησαυροὶ Πτολεμαίων, Κ. Παπαρρηγοπούλου	100
33. Ὁ Ἀδριανὸς καὶ αἱ Ἀθῆναι, Γρ. Ξενοπούλου	103
34. Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	106
35. Τὸ γενναῖο Ἑλληνόπουλο, Θ. Μακροπούλου	108
36. «Ἐν τούτῳ νίκα», Ἀγγ. Τανάγρα	112
37. Ἀντιόχεια, Γ. Τσοκοπούλου	117
38. Πλοῦτος καὶ μεγαλοπρέπεια Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, Π. Ροδο- κανάκη	119
39. Ἡ πῦρ μεγάλη δόξα (ποίημα) Λ. Μαβίλη	121
40. Ἱστορικὴ σημασία τῆς Θεσσαλονίκης, Ἀδ. Ἀδαμαντίου	122
41. Ἡ τελευταία ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ τελετῇ, Σ. Ζαμπελίου	125
42. Ἡ γοργόνα, Α. Καρκαβίτσα	128

5. ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΘΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

43. Ἡ 25ῃ Μαρτίου (ποίημα) Γ. Μαρτινέλλη	135
44. Ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Φιλικῆς, Σπ. Πελά	136
45. Τὸ κλεφτόπουλο, Ι. Βλαχογιάννη	140
46. Ἡ Θυσία, Α. Καρκαβίτσα	142
47. Ὁ Δῆμος καὶ τὸ καριοφίλι του (ποίημα) Ἀρ. Βαλαωρίτου	152
48. Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ στὰ παλληκάρια, Σπ. Μελά	154
49. Τῶν Κολοκοτρωναίων (δημῶδες)	157
50. Ἡ Μακεδονία στὸ 21, Δ. Γατοπούλου	157
51. Λουκῆς Λάρας, Δ. Βικέλα	160
52. Πατριωτικὰ Χριστούγεννα, Κ. Ράδου	163
53. Τοῦ Δράμαλη (δημῶδες)	167
54. Ψαρά, Γ. Τσοκοπούλου	168
55. Ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν (ποίημα) Διον. Σολωμοῦ	169
56. Ὁ Κερκέζος, Ι. Κονδυλάκη	170
57. Ἀλέστα! (Εἰς τὰ ὅπλα!) Ι. Κονδυλάκη	175
58. Ἀγῶνας ἀδυσώπητος, Πην. Δέλτα	179
59. Τέλλος Ἀγρας (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	183
60. Ἡ Σημαία, Γ. Δροσίνη	184
61. Ἡ Δέσπω (δημῶδες)	187

6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

62. Οἱ σπογγαλιεῖς, Ἀγγ. Τανάγρα	191
63. Ἡ Μαυρομαντηλοῦ, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	193
64. Τὸ ἡλιοβασίλεμμα (ποίημα) Κ. Κρυστάλλη	197
65. Οἱ ποιμένες τῆς Πίνδου, Χρ. Ζαλοκώστα	198

66. Τὸ ξεστούπωμα, Ἑμμ. Ροῦδου	200
67. Οἱ χωριανοὶ (ποίημα) Γ. Ἀθήνα	202
68. Τὸ ξημέρωμα, Τ. Μωρεΐτιν	203
69. Γαλήνη (ποίημα) Λ. Πορφύρα	205
70. Ἀφανὴς ἥρωας, Ἀγγ. Τανάγρα	205
71. Θάνατος καραβιοῦ, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	210
72. Ἡ ἐπιστροφή (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	216

7. ΚΡΑΤΟΣ, ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ, ΘΕΣΜΟΙ

73. Ἀνάγκη τοῦ κοινωνικοῦ βίου, Ἑμμ. Λυκούδη	221
74. Τὰ καθήκοντα τοῦ Ἑλλήνος πολίτου, Ἑμμ. Λυκούδη	223
75. Ἀμπελάκια, Ζαχ. Παπαντωνίου	226
76. Ὁ κλέφτης (ποίημα) Ἀλ. Ραγκαβῆ	230

8. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

77. Γεώργιος Σταύρου, Ἀν. Γούδα	233
78. Ἡ καταπληκτικὴ δραστηριότης τοῦ Βαρθολομαίου, Ἀρ. Κουρτίδου	237
79. Ἐσπερινὸς (ποίημα) Γ. Δροσίνη	249

9. ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ

80. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ἡρακλῆς τοῦ Λυσίππου, Χ. Τσουντά	253
81. Ἡ ἀναμαρμάρωσις, Γρ. Ξενοπούλου	255

10. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ — ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

82. Ἐρμηνεῖται παροιμιῶν, Ν. Πολίτου	259
83. Οἱ καινούργιοι σκοποὶ, παράδοσις, Ν. Πολίτου	261

11. ΤΟΠΙΑ — ΦΥΣΙΣ

84. Μεσσηνία, Σπ. Παγανέλη	265
85. Τὸ Πήλιον, Ἑμμ. Λυκούδη	266
86. Ὁ ὕμνος τοῦ Πηλίου (ποίημα) Γ. Δροσίνη	270
87. Τὰ Τέμπη, Κ. Οὐράνη	271
88. Ἡ Πάτμος, Κ. Ἀμάντου	274
89. Τὰ νησιά μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	277
90. Κέρκυρα, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	280
91. Τὸ τραγοῦδι τῶν ἑπτὰ νησιῶν (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	283
92. Στὸ ἀερογιάλι, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	284
93. Ἡ ψυχὴ τοῦ πεύκου (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	286
94. Ἡ ἱερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Γ. Καμπούρογλου	288
95. Ἡ ἐλιά (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	290

12. ΖΩΑ — ΠΤΗΝΑ

96. 'Απολογία στὰ ζῶα (ποίημα) Ζ. Παπαντωνίου	295
97. 'Απὸ τὰ ζῶα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ δάσους, Στ. Γρανίτσα	
α' ὁ λύκος	296
β' τὸ ζαρκάδι	299
γ' τὸ κουνάβι	300
δ' ἡ πέστροφα	302
98. 'Η κυνηγημένη πέρδικα, Χ. Χρηστοβασίλη	304
'Η Ἑλλάδα μας (ποίημα) 'Αγγ. Σημηριώτη	307
ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ	309
ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ	335
ΠΙΝΑΚΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	341

0020556160

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

